

Hoc in volumine hec cōtinentur.

Laurentii Vallensis Elegantiæ de lingua latina:

Laurentii Vallensis de pronomine sui ad Ioannem Tortelium

Laurentii Vallensis lima quædam per Antonium Mancinellum.

*Accipe Laurentium qui vis addiscere linguam
quæ non ubi loquam nos nunc appellamus latinam*

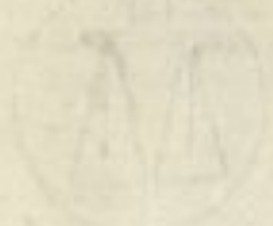
ψ
Ine
966

Allegro molto vivace

Allegro molto vivace

Allegro molto vivace

Allegro molto vivace

Laurentii Vallensis elegantiarum com-
pēdiosa collectionis in ordinem alpha-
beti directae principum.

Blatiui in abus notum primae de- clinationis in a exeuntium ca. i			
Asinus asina animus anima ca. i			
Adiutor	ca. ii		
abiegnus	ca. iiii		
auiculus:acus acicula	ca. v		
anniculus:anniculum	ca. v		
auricula:ædicula	ca. v		
apicula	ca. v		
axilla	ca. vi		
apiastrum:antoniafter	ca. vii		
argutulus	ca. vii		
aerarium:armarium	ca. viii		
aluearium:accusatorius	ca. viii		
alcator:auditorium	ca. viii		
amatorium	ca. viii		
altilis:apertilis:aquatis	ca. x		
altiloquus	ca. xii		
argilaceus:ascriptitius	ca. xiii		
antiquior:adolescenuior	ca. xiiii		
ante omnes	ca. xvii		
Ante:alius:alter	ca. xviii		
animosus & alia i ofus exētia	ca. xxi		
auctuarius:afinarius	ca. xxi		
adhæresco	ca. xxiii		
accerfo:arcesso	ca. xxv		
affore:abfore:affuturi	ca. xxvii		
accuatius gerundii cum ad raro cum in	ca. xxix		
argutus:adultus	ca. xxxiii		
animans	ca. xxxv		
age:agite:agedum	ca. liii		
an aut	ca. liiii		
autem ca. lxi. A:abi:abs:	ca. lxi		
adeo	ca. lxxxii		
aliquis per	ca. lxxxvi		
antehac	ca. xciii		
Ac cum compositis	ca. xcy		
aedes:ædilis	ca. cy		
aedificare	ca. cv		
audiui te ut ceteros	ca. cxxii		
adiectiuū cum præcedit:substantiuo ob sequi debent	ca. xxxi		
ausculto te:ausculto tibi	ca. cxliiii		
alter:alius	ca. clx		
aliquis	ca. clxiiii		
audio a:ex:de meo	ca. clxvi		
animaduerto te	ca. clxvii		
animaduerto in te	ca. clxviii		
accessus:accessio	ca. clxxxiii		
actus actio	ca. clxxxiii		
antiqui	ca. clxxxvi		
acta	ca. clxxxvi		
aduocatus	ca. clxxxvii		
ambitus:ambitio	ca. cc		
ambitiosus	ca. cc		
acini	ca. ccix		
actor:auctor	ca. ccxii		
auctoramentum:auctionum	ca. ccxiii		
auctio:auctus	ca. ccxiii		
abstinentia	ca. ccxxii		
argentaria	ca. ccxxv		
auis	ca. ccxxvi		
accola	ca. ccxxv		
agai	ca. ccxxvi		
amor	ca. ccxxiii		
affectus:affection:affecto	ca. cclix		
ante lucem:ante tenebras	ca. cclxi		
ædilis	ca. cclxi		
albani:albenes	ca. cclxv		
æqualis:æquabilis	ca. cclxxxiii		
annus	ca. cclxxxix		
ad tempus	ca. ccxciii		
appeto	ca. cccv		
aduenio	ca. cccviii		
adoro	ca. cccxvi		
assurgo	ca. cccx		
æstimo	ca. cccxviii		
adigo	ca. cccxxvi		
audio	ca. cccxxvii		
amare:adamare	ca. cccxxxv		
amicus:amica amator	ca. cccxxxv		
agere gratias	ca. cccxxxix		
alere ca. cccxlvi. adfū	ca. cccxlvi		
apparere	ca. cccxlvi		
assentari:adulari	ca. cccxlvi		
ad uotum habere	ca. cccxlvi		
assectari	ca. cccxlvi		
aduersari:auerfari	ca. cccxlvi		
alieuo	ca. cccxlvi		
asciscere	ca. cccxlvi		
asleuerare	ca. cccxlvi		
admoueo:amoueo	ca. cccxlvi		
aduerto:auer to	ca. cccxlvi		
aduersus:auerfus	ca. cccxlvi		
abhorreo	ca. cccxlvi		
actum esse cum aliquo	ca. cccc		
abdicare	ca. ccccii		
ad me spectat	ca. cccciii		
ad mortem spectat	ca. cccciii		
alumnus:armiger:auspiciū	ca. ccccxvii		
auspicari:auspex	ca. ccccxvii		
accipere	ca. ccccxxiii		
accusare	ca. ccccxxix		
arcere:abigere:abigei	ca. ccccxxxi		
abigeatus:abactores	ca. ccccxxxi		
aduerbia in im desinentia	ca. ccccxxvi		
ager	ca. ccccly		
adulterium	ca. ccccxi		
agi	ca. ccccxlvi		
apud te	ca. ccccxlvi		
B			
Imus bima bimurn	ca. v		
b Bimulus bimula bimulum	ca. v		
Baculus:bacillum	ca. y		
Beneficiarius	ca. viii		
A ii			

Beneficus: benedico	ca. xii
Beta ceus	ca. xiii
Bene	ca. xl
Baeca	ca. ccix
Bucca bucca	ca. ccxxxiii
Bellum	ca. ccxliiii
Brachtea	ca. cclv
Bonum: bonitas	ca. cccclxxxi
Beatus	ca. ccccxlv
Blandiri	ca. cccclxiii
Bene agi cum aliquo	ca. cccc
Barba	ca. ccccxxx

C

Eruus cerua	ca. i
Concubinus concubina	ca. i
Cubarior: cubitio	ca. i
Crepatio: crepitio	ca. ii
Columnus na. num.	ca. iiii
Corpusculum: cuniculus	ca. v
Cuculus: cicercula	ca. v
Coenaculum: crepusculum	ca. v
Crepitaculum: curriculum	ca. v
Cubiculum	ca. v
Conuenticulum: ccdicula	ca. v
Cicercula: cultellus: capella	ca. vi
Catulafter	ca. vii
Calamari um: calcarium: ribaria	ca. viii
Carnarium: caprarius: capanus	ca. viii
Classarius: commodatarius	ca. ix
Calcaria: censor: censorius	ca. viii
Coctilis cuneus	ca. x
Causidicus	ca. xii
Cretaccus: cretacinus	ca. xiii
Cementitius: conductitius	ca. iiii
Comparatiuum	ca. xiiii
Comparatiuum ad unum	ca. xv
Cum primis cum paucis	ca. xvii
Cum primum	ca. xix
Comparatiuo magis u timur per accusatiuum q̄ per nominatiuum	ca. xxi
Caprarius	ca. xxii
Calet: conticesco	ca. xxiiii
Concupisco: contremisco	ca. xxiiii
Confore	ca. xxviii
Circumspectus	ca. xxxii
Consideratus: cautus	ca. xxxii
Contentus: complacitus	ca. xxxii
Confluens: consonans	ca. xxxv
Cuias	ca. xl
Cum præpositio	ca. xliii
Circiter	ca. xliiii
Comparatiua aduerbia & superlatiua aliq̄do seuiunt accusatiuo	ca. xlix
Cum ca. lix. Certe	ca. lxiiii
Continuo ca. lxyii. Comitto ut. lxxv	
Cum iunctum uerbo principali	ca. lxxvi
Cum uerbum significans pro significanti accipitur	ca. lxxvii
Credo ca. lxxxy. Cuias	ca. c
Commeatus	ca. cix

Corrupto uel mente uel corpore non re	
De dicitur	ca. cxxvii
Condicit	ca. cxlii
Commendo: cedo	ca. cxlvi
Coepit eum pœnitere	ca. cxlvii
Cur de futuro nō p̄ uerbum futuri t̄pis auctores interdum loquant̄	ca. cxlix.
Committo	ca. clvii
Colliberti: commissitones	ca. clxxxii
Culpa	ca. clxxxvii
Composita a ludo	ca. cxcvii
Commentarii	ca. ccii
Coenaculum: coena	ca. cciii
Ceruix: collum	ca. ccxvii
Comes: comiti: comis	ca. ccxix
Continentia	ca. ccxxii
Collis: cliuus	ca. ccxxiiii
Caupona	ca. ccxxv
Camspores: colliuistræ	ca. ccxxv.
Concio	ca. ccxxviii
Campus	ca. ccxxxvi
Coxa	ca. ccxxxviii
Crimen	ca. cccxxix
Caritas	ca. cccxiiii
Certamen	ca. cclxiiii
Copia	ca. ccxlyi
Condictio: conditio	ca. ccclix
Catuli	ca. clii
Corpus potius q̄ carnem nostrum uiuentium di. imus	ca. ccliiii
Consolatio	ca. cclviii
Conciuis: conterraneus	ca. cclxiiii
Consul: censor	ca. cclxy
Complura	ca. cclxvi
Clarus	ca. cclxxii
Celebris	ca. cclxxvii
Corporeus: corporalis	ca. cclxxix
Cælebs: cælibatus	ca. cclxxxvii
Capitalis ca. ccxc. Crudus.	ca. ccxcvii
Complodio	ca. cccvii
Cogito	ca. cccxix
Coniurare: conspirare	ca. cccxix
Cordi est	ca. ccccxx
Compertum	ca. ccccxxii
Certum est	ca. ccccxxvi
Consulo te: consulo tibi	ca. ccccxxxvii
Consultor: consultus	ca. ccccxxxviii
Confido	ca. ccccxlvi
Circumsto: circumsisto	ca. ccccxlvi
Cōcil are amorē & beniuolentiā cceli.	
Causari	ca. cccclxv
Comitari	ca. cccclxxv
Consciscere	ca. cccclxxxiiii
Consternere: consternari	ca. cccclxxxix
Conflare	ca. ccccxcii.
Contrahere æs alienum	ca. ccccxcii
Commigrare	ca. ccccxciii
Conuenit mihi	ca. ccccxciii
Conuenit inter nos	ca. ccccxciii.
Coniectare: coniecturare	ca. ccccxcvii

Capere spem de te	ca. ccccix
Citare	ca. ccccxyiii
Capere	ca. ccccexix
Contendere	ca. ccccexx
Cursus	ca. ccccexxi
Carpere	ca. ccccexxii
Candere	ca. ccccexxvii
Cauillatio	ca. ccccclxy
Conuiuium	ca. ccccclxyiii

D

Eabus. Diuus diuus	ca. i
d Dominus na. dextra	ca. i
Domatio domitio	ca. ii
Domitor: domator	ca. ii
Donaria: depositarius	ca. viii
Defensorius: depositarius	ca. viii
Dambulatorium	ca. viii
Dormitorium: dumetum	ca. viii
Ductilis	ca. x
Doctiloquus	ca. xii
Dedititius	ca. xiii
Delitescio	ca. xxi. f
Desideratiua uerba in so	ca. xxv
Differe	ca. xxviii
Do filiam nuptum	ca. xxx
Disertus: discretus: defectus	ca. xxxiii
Dudum	ca. lxxi
Diu & composita	ca. lxxii
Duntaxat	ca. lxxix
Donec: dum	ca. lxxxvi
Deinceps	ca. clxxxiii
Deorium	ca. lxcv
Domus	ca. cxiii
Dictio semper respondet antecedenti.	ca. xix
Datiuus & accusatiuus sequitur. calum clatiui	ca. ccx
Defende mc domine	ca. cxxiii
Do tibi litteras: do ad te litteras.	ca. cxxxvii.
Decet	ca. cxlii
Dono tibi munus	ca. cxliii
Dono te munere	ca. cxliiii
Defectus	ca. clxxxvii
Dapes	ca. ccii
Declamator	ca. cclxii
Decus: dedecus	ca. cxci
Defatigatus	ca. cclxxx
Diurnus: diutinus	ca. cclxviii
Disco: dedisco: dedoceo	ca. cccxix
Desipisco: desipio	ca. cccii
Dico: dicto: dictito	ca. cccviii.
Do fidem	ca. cccxiii
Descendo	ca. cccxxxiii
Diligere	ca. cccxxxvi
Declaro	ca. cccxxxvi
Defero	ca. cccxlii
Dico sententiam	ca. cccxlii
Deuenio: despicio: dispicio	ca. ccccliii
Deligere	ca. cccclvi

Debellare	ca. cccclx
Deses	ca. cccclxii
Deducere	ca. cccclxxii
Desiscere	ca. cccclxxiii
Deturbare disturbare.	ca. cccclxxvii
Displiceo mihi	ca. cccxc
Dissolueres aes alienum	ca. cccxcii
Demigrare	ca. cccxcviii
Deprecor	ca. ccccxli
Docilis: docibilis	ca. ccccxlii.
Decurio	ca. ccccxlviii.
Depectus	ca. cccclxxviii

E

Quus equa equabus	ca. i
e Eabus pro eis	ca. i
Exercitarius	ca. viii
Euentus	ca. ix
Efurio	ca. x
Errabundus	ca. xvi
Eo cum comparatiuo	ca. xvii
Eo magis	ca. xviii
Ego sum maior. xx. annis	ca. xxi
Expauesco	ca. xxiii
Essendi causa	ca. xxix
Eo lectum & similia	ca. xxxi
Exoletus	ca. xxxii
En: ecce	ca. lii
Etsi	ca. lviii.
Ergo	ca. lxxxii
Et cum copulatis	ca. xcvi
epulae: epulum	ca. cciii
Esca	ca. ccxxxiii
Elogium	ca. cccxlvii
Excubia	ca. ccl
Edisco	ca. cccxix
Excogito	ca. ccc
Expeto	ca. cccv
Explodo	ca. cccvii
E rep. e regione: ex tempore	ca. cccxyii
Existimo. excogito	ca. cccxviii
Exploratum est	ca. cccxxii
Exaudio: exoro	ca. cccxxvii
Effingere	ca. cccxli
Exequor munus legationis	ca. cccxlii
Eiulare	ca. ccccl
Existit: extat	ca. ccccli
Eligere	ca. cccclviii
Expugnare	ca. cccclx
Excutare	ca. cccclxy
Edicere	ca. cccclxvi
E sententia aliquid habere	ca. cccclxviii
Eripere	ca. cccclxxi
Exibere negocium	ca. cccclxxxvi
Exturbare	ca. cccclxxvii
Emigrare	ca. cccclxxxiii
Excessus e uita	ca. cccxciii
Exhorreo	ca. cccxcix
Exheredare	ca. cccccii
Et appellant te hominem sapientem & existimant	ca. cccxcv
Exemplum: exemplar	ca. ccccclix

Exemplarium	ca. ccccxxi
Exprobrare	ca. ccccxx
F	
Ilius filia filibus	ca. i
Famulus famula labus	ca. i
Fricatio: frictio	ca. ii
Ficus: ficulus	ca. iii
Fraterculus: fidulae	ca. v
Fraterculus	ca. vi
Filiaster: fuluister	ca. vii
Fustuarium: fructuarius	ca. viii
Fideiussorius	ca. viii
Fictile uis: & alia nomina quae exeunt i tilis & filis uel in xilis	ca. x
Flexilis: fissilis: futilis	ca. x
Fluuiialis piscis	ca. x
Fluuiatilis aqua	ca. x
Furibundus	ca. xi
Fatidicus: fatiloquus	ca. xii
Ferulaceus	ca. xiii
Fictitius: coeneratitius	ca. xiii
Fornissimus graecorum	ca. xiiii
Facile xx. Fructuarius	ca. xxiii.
Ficus: friget	ca. xxiiii
Fore: forem	ca. xxviii
Falsus: fluxus	ca. xxxii
Facio ut ca. lxxv	Fere ca. lxxxvii
Filius	ca. clxix
Facio te certiozem	ca. clxxiiii
Facio tibi iniuriam	ca. clxxx
Facies	ca. cxliii
Fruges	ca. ccv
Frutex ca. ccvii	Fremitus ca. ccx
Factor	ca. ccxiii
Femur: femem	ca. cccxxxviii
Flagitium	ca. cccxxxix
Foenus	ca. ccxl
Factio	ca. ccxlv
Frondes: folia	ca. ccxlix
Foetus: foetura	ca. cclii
Foelix	ca. cclxviii.
Festus: festiuus	ca. cclxxiii
Frequens	ca. cclxxvii
Ferus: ferox	ca. cclxxviii
Fessus ca. cclxxx	Fatuus ca. cccxiiii
Foelix	ca. ccxcv
Fruor: fungor	ca. ccciii
Foenero: foeneror	ca. ccciii
Fingere	ca. cccxli
Fero sententiam	ca. cccxlviii
Flere	ca. ccccl
Flagito	ca. cccclvi
Figo	ca. cccclxi
Facio sermonem	ca. cccxcv
Fero ca. cccxcviii.	Fundus ca. cccclvii
Feri	ca. cccclxvii
Ferruminatio	ca. cccclxxiii
G	
Euitus genita	ca. i
Geniculus	ca. v

Grandiloquus	ca. xii
Gerundio qdo utendum sit	ca. xvii
Gerundia	ca. xxxix
Genitrix	ca. clxix
Gestus: gestio	ca. clxxxii
Gesta	ca. cxé
Gremium	ca. ccxviii
Genae	ca. ccxxxiii
Gratus	ca. cclxx
Gradum facere	ca. cccxxii
Gratulari: gratari	ca. cccxl
Gemere	ca. ccccl
Gurgitare	ca. cccliii
Gratum facere	ca. cccclxxii
Gratificari	ca. cccclxxxii
Graue	ca. cccclxxxiii
Gemmae	ca. cccclxxxix
H	
Abitaculum	ca. v
Homunculus	ca. vi
Homulus	ca. vi
Horrearius: horij	ca. viii
Honorificus	ca. xii
Herbaceus: & similia exeuntia in ceus in cusn tius	ca. xii
Harundinaceus	ca. xiii
Hordeaceus: harenaceus	ca. xii
Hoc magis	ca. xlvii
Hei: heu: hae	ca. xlviii
Huc	ca. xcy.
Hortus	ca. cvii
Homo prudens: ne dicam sapientem	ca. cxxi
Hic mihi gloriatur	ca. clvii
Homo illiteratus	ca. clxxii
Hic non e eu illo comparandus	ca. clxxi
Histrion	ca. cccxi
Hospes	ca. cclxiii
Hio	ca. cccxiii
Habeo fidem	ca. cccxii
Habere gratias	ca. cccxxxix
Habeo orationem	ca. cccxcv
Habeo polliceri: & similia	ca. cccxcv
Habes quae sentiam	ca. cccxi
Hae habui quae dicerem	ca. ccccxii
I	
Vuencus iuueca	ca. i
Iluatio: iutor	ca. ii
Illignus: illigna: illignum	ca. iii
Institutorius	ca. viii
Iustus: iugerum	ca. ix
Iuridicus	ca. xii
Junior	ca. xiiii
Inter	ca. xv
Ira cum superlatiuo	ca. xvii
In primis inter primos	ca. xvii
Inter paucos	ca. xvii
Inuidiosus: inuidia	ca. xxvii
Inuultus	ca. xxvii

Inchoantia uerba	ca. xxviii
Infinitiuo modo quando utendum sit.	ca. xxvii
Insuperandum	ca. xxix
Ignotus: inueteratus	ca. xxxii
Inmetrafeo: iuratus	ca. xxxii
Iste: ille: istic: istinc	ca. xl
Istuc: istor: istum: isto	ca. xl
Itidem	ca. xlii
Itur	ca. lxxxii
Itin: itineriam	ca. lxxxv
Itentidem	ca. lxxxviii
Intra: infra	ca. xci
Ita: itaq;	ca. xcii
Iterum	ca. xciii
Iluc	ca. xcvi
Inuicem	ca. xcvi
In marmore inci: æ sunt litteræ	ca. cxvii
In æs inci: æ sunt litteræ	ca. cxvii
Impleo ablatiuum postulat	ca. cxviii
In uillam eo uel ad	ca. cxviii
Interdico tibi aqua & igni	ca. cxl
Iuuat	ca. cxli
Incumbo	ca. cxlv
In primis potens	ca. clxx
Interdicit	ca. lxxii
Ingenuus	ca. lxxx
Ianua	ca. clxxxii
Instituta: institutiones	ca. cxcvii
Iocus	ca. cxci
Indulgentia	ca. cxci
Iugulus	ca. ccxvii
Iuuentia: iuuentus	ca. ccxx
Iugum	ca. ccxxiii
Indoles	ca. ccxxvii
Iura	ca. ccxxix
Incola: inquilinus	ca. ccxxxv
Iucundus	ca. cclxx
Insidus	ca. cclxxxiii
Insensus: infestus	ca. ccxcii
Indies: indiem	ca. ccxcviii
In horam: in horas	ca. ccxcviii
Inuenio	ca. ccc
Inhibeo	ca. cccii
In animo est	ca. cccxx
Inuertere	ca. cccxxi
In manu: in manibus	ca. cccxxxii
Ingredior	ca. cccxxxvii
Iurisconsultus	ca. cccxxxviii
iureconsultus	ca. cccxxxviii
Inuestigo	ca. ccxliii
Inire gratiam	ca. cclii
Interrogare	ca. cclix
Iubere: imperare: indicere	ca. cclxvi
Introcludo: intercludo	ca. cclxvii
Iter facere: iter habere	ca. cclxvii
Incedere	ca. cclxxvii
Impendo: impendo	ca. cclxxx
Immigrare	ca. cccxciii
In mentem uenire: occurrere	ca. cccc

Inter agendum	ca. ccccxiii
Impono tibi onus	ca. ccccxvi
Intendere	ca. ccccxix
Inficiator: inficias	ca. ccccxxy
Incisim	ca. ccccxxy
Incusare	ca. ccccxxyii
Innocuus: innoxius	ca. ccccxxyiii
Instar	ca. ccccxxyiii
Imputare	ca. cccclx
Incestum	ca. cccclxi
Instratum	ca. cccclxii
In annos	ca. cccclxxy
Ignominiosa missio	ca. cccclxxyii

L

Vpus lupa: libertus liberta	ca. i
Libertinus libertina	ca. i
Lotio: lauatio: lauator	ca. ii
Ludiera	ca. iii
Lucubraciuncula: lenticula	ca. y
Libellus: libella	ca. vi
Lucia: aster	ca. vii
Le: sterna	ca. viii
Lintearius: legatarius	ca. viii
Lictor: lictorius	ca. xi
Ludibundus: lætabundus	ca. xii
Luctificus	ca. xii
Lateritius	ca. xiii
Longe	ca. xix
Longe cum gradibus	ca. xx
Labasco	ca. xxiii
Ludus magnificentissimus	ca. xxxii
Lacet	ca. lym
Littera	ca. ciii
Liberi	ca. cvi
Loco patris	ca. clxxvii
Libertinus: libertus	ca. clxxxii
Ludus	ca. cxcvii
Libertas	ca. xcvi
Licentia in loquendo	ca. cxcviii
Leges	ca. cccxxviii
Lucus	ca. ccxxxvii
Luctus	ca. ccxli
Lues	ca. ccliii
Lamina	ca. cclv
Latebra: latibula	ca. cclx
Lux	ca. cclxi
Lassus: laxis: lapsus	ca. cclxxx
Labricus	ca. cclxxxii
Lacesso	ca. xxxii
Liceor	ca. cccxvi
Lego	ca. cccxxxviii
Lamentari	ca. ccl
Labo: labor	ca. cclvii
Leuo	ca. cclxxxix
Lætus	ca. ccccxviii
Libri	ca. cccclix
Liberi: lapilli	ca. cccclxxi
Lapilli	ca. cccclxxii

M	
Vlus mula	ca. i
m unufculum	ca. v
Mendaciunculum	ca. v
Musculus:mentula	ca. v
Matercula:magistellus	ca. vi
Mifellus:maxilla	ca. vi
Mentaltrum	ca. vii
Munerarius	ca. viii
Moribundus	ca. xi
Magnificus & alia in cus exeuntia quo- modocomparatiuum fuprlatiuumq; faciant	ca. xii
Munificus:mirificus	ca. xii
Maleficus:morbificus	ca. xii
Maledico:magniloquus	ca. xii
Maluaceus	ca. xii
Minus:magis:maxime	ca. xiiii
Multum ante:multo ante	ca. xviii
Multo praestat	ca. xviii
Multo magis	ca. xx
Maxime:minus	ca. xx
Minime:minimum	ca. xx
Morofus	ca. xxiii
Maceror	ca. xxiii
Macesco	ca. xxiii
Madefio:madefcir:macret	ca. xxiii
Meditariua uerba in rio	ca. xxvi
Meditatio armorum	ca. xxvi
Miserabilis uifu:& familia	ca. xxxi
Mei	ca. xxxviii
Meme	ca. xxxix
Me cum infinitiuo & accusatiuo li ma- le	ca. xc
Mutue	ca. xcvi
Minoris	ca. xcix
Mca	ca. c
Magni	ca. ci
Mille milia	ca. ccii
Magna auctoritate es uir	ca. cxvii
Memini	ca. clix
Me occupato nullum tempus fepone- poteram	ca. clxv
Mater	ca. clix
Male iudico:male cogito	ca. clxxvii
Memoria teneo	ca. clxxx
Memoriter pronuncio	ca. clxxx
Murus moenia	ca. cxcix
Mellis	ca. ccvi
Malleolus	ca. ccvii
Minus	ca. cxi
Mensarii	ca. ccxxv
Minifterium:mysterium	ca. ccxxxi
Mala:maxilla	ca. ccxxiii
Munimenta:monumenta	ca. cclvi
Marinus:maritimus	ca. cclxxvi
Moratus:morigeratus	ca. cclxxvii
Meretrices	ca. ccxc.
Meritorii pueri	ca. ccxc.
Mollis homo	ca. ccxcv.

Molle opus	ca. ccxcvi
Mutuo:mutuor	ca. cccxxiii
Mandare	ca. ccclxvi
Moror te:maneo te	ca. cccxc.
Migro doceo differunt a difcedo & rece- do	ca. cccxciii
Mereor & eius compofita	ca. cccxcvii
More maiore compatu est	ca. cccxciii
Mulier	ca. ccccliiif
Munus	ca. cccclv
Maiores	ca. cccclxxi

N

Atus nata natabus	ca. i
n Nouacula	ca. v
Nihil inhumanius:& familia ca- xxi.	
Nostris	ca. xi
Nae	ca. liiif
Nedum:non folum	ca. lyi
Nifi	ca. lyi
Nempe:nim:q;	ca. liiif
Nudiuftertius & familia	ca. lxx
Nuper	ca. lxx
Non quia:non quod	ca. lxxiii
Nunc	ca. lxxxix
Nam:nanq;:nam quod	ca. xciiif
Numeralia	ca. cv.
Numeri	ca. ciii
Negatio.priuet ad elegantiam	ca. cxxx
Non oportuit factum	ca. cl
Natus	ca. clxyii
Nihil ad tuum equitatum	ca. clxxix
Natalia:natalis:natales	ca. cxc.
Nummularii	ca. cxxv
Nemora	ca. cxxxvii
Nactus fum	ca. ccc
Nutrire:nutare	ca. cccclxxxii
Non placeo mihi	ca. cccxc
Non me fallit	ca. ccccviii
Non me praeterit	ca. ccccviiif
Nuncius	ca. ccccxaxi
Numen	ca. ccccxliiif
Necatus:nectus	ca. ccccxliiif
Nae	ca. ccccxlv
Noxae dedere	ca. ccccl
Noualis	ca. ccccliyiiif

O

Leafter	ca. vii
o Olitor:olitorius	ca. viii
Ocius	ca. xv
Omnis cum pofitiuo:aliquado cum fu- perlatiuo	ca. xvi
Odiolus:odium	ca. xxiii
Obdormifco	ca. xxvii
Oraturum effe	ca. xxx
Oraturum ire & familia	ca. xxx
Ocium	ca. cclii
Oriens:occidens	ca. xxxv
O prolata uel omiffa	ca. l

Olim	ca. lxxii
Odor	ca. cviii
Oportet legere libros	ca. cl
Oriundus: ortus	ca. clviii
Obferuatio: obferuantia	ca. clxxxiii
Ordo	ca. cxcv
Oppidum	ca. cci
Officium	ca. ccxi
Orphanus	ca. ccxiii
Officina	ca. ccxv
Opus: opera	ca. cclvii
Orator	ca. cclxii
Orbus	ca. cclxxxvii
Offendo	ca. ccc
Obeo legationem	ca. cccxlii
Obruo	ca. ccclii
Occupare	ca. ccclv
Ostendere spem	ca. ccclxx
Obuio tibi: obuius tibi fio	ca. ccccv
Obfes	ca. ccccxlvii
Opprobrium	ca. cccclx

P

Rriuignus priuigna	ca. i
Patronus patrona	ca. i
Pedissequus pedissequa	ca. i
Præstatio: potio	ca. ii
Potari: potio	ca. ii
Populus populna populnum	ca. iiii
Palciculus & huiusmodi nomina dimi- nutiua	ca. v
Pafferculus: plusculum	ca. v
Pediculus: pedunculus	ca. v
Puluisculum	ca. v
Paterculus & huiusmodi uenientientia a nominibus tertiæ declinationis exe- untibus in er	ca. vi
Pauperculus: puellus	ca. vi
Puella: pastillus	ca. vi
Pinafter: parastafter	ca. vii
Philosophafter: paulafter	ca. vii
Patriciolus: pullastra	ca. vii
Penarium: pomarium	ca. viii
Pomerium: pomeridianum	ca. viii
Plantarius: pampinarium	ca. viii
Proprietarius: petitorius	ca. viii
Prætor: prætorius	ca. viii
Portorium: portitor	ca. viii
Permissus	ca. ix
Pensilis: plicatilis	ca. x
Prædabundus: populabundus	ca. xi
Pacificus: pedissequus	ca. xii
Pauimentitius: pigneratitus	ca. xiii
Pauperior	ca. xiiii
Prior: primus	ca. xv
Pius: primus	ca. xvi
Præter cæteros	ca. xvii
Post paulum	ca. xviii
Paulopost	ca. xviii
Per cum gradibus	ca. xviii
Pannofus	ca. xxiii

Patefio: pingueo	ca. xxiii
Participia iuncta infinitiuis uel gerun- diis	ca. xxvii
Profore	ca. xxvii
Participium præteriti temporis signifi- cans actionem	ca. xxxii
Participium præsentis significans passio- nem	ca. xxxii
Profusus	ca. xxxii
Participium præsentis	ca. xxxiii
Participia in substantiuum tranfeunt- ca. xxxv.	
Proflucns	ca. xxxv
Participiũ futuri tráfit i nomé	ca. xxxvi
Pridie: postridie	ca. xlvi
Porro ca. lxi. Profecto	ca. lxiii
Protinus	ca. lxvii
Pariter	ca. lxix
Pridie: postridie	ca. lxx
Pridem & compofita	ca. lxxi
Paulisper	ca. lxxvi
Parumper	ca. lxxxvi
Perinde: proinde	ca. lxxxviii
Peius pessime	ca. xc.
Posthac	ca. xciii
Pluris	ca. xcix
Parui	ca. ci
Pugillares	ca. cyi
Pondo	ca. cxii
Potior & genitiuum: & ablatiuum habe- re potest	ca. cxxxv
Pluit	ca. cxly
Propositiones rationeſq; interdum mi- ſcentur	ca. cli
Pater: parens	ca. cxix
Potus: potio	ca. clxxxv
Phama	ca. cxxxviii
Paries	ca. clxxxviii
Porta	ca. clxxxviii.
Præcepta: præceptiones	ca. ccxii
Patronus	ca. cxciii
Pupillus	ca. ccxiii
Penu	ca. ccvi
Pompa	ca. ccxx
Pecus pecudis	ca. ccxxiii
Pecus pecoris	ca. ccxxiii
Promontorium	ca. ccxxiii
Parafitus	ca. ccxxxii
Paffio: paffus: pabulum	ca. ccxxxiii
Pafcor: pafco	ca. ccxxxiii
Penuria	ca. ccxliiii
Prægium pugna	ca. ccxliiii
Pulli	ca. cclii
Peftis	ca. ccliii
Peregrinus	ca. cclxiii
Prætorius	ca. cclxy
Prætor	ca. cclxy
Primipilus	ca. cclxy
Prifcus: priſtinus	ca. cclxvii
Proſper	ca. cclxviii

Sacellus sa. lum. sacellum ca. vi
 Siliquastrum fergiolus ca. vi
 Surdaster: siliqua ca. vii
 Sacrarium: seminarium ca. viii
 Saluarius: fagiarius ca. viii
 Sulphuarium: stipendiarius ca. viii
 Senator: scnatorius ca. viii
 Spinetum: scntitetum ca. viii
 Sunlis balteus ca. x
 Sculptile simulacrum ca. x
 Structilis: fessilis ca. x
 Solntilis: fecilis: sexatilis. ca. x
 Sacrificus: suauiloquus ca. xiii
 Sramentitius ca. xiii
 Senior ca. xiiii. sin minus ca. xiiii
 Superlatiuum ad plura ca. xv
 Strenuus ca. xvi
 Secundus: singularissimus ca. xvi
 Super oēs ca. xvii. Secus ca. xviii
 Somnus & ab eo composita ca. xxii
 Salutarius ca. xxiii
 Soluendo sum ca. xxvi
 Scaturio ca. xxvi
 Supina in tum ca. xxx
 Supina in tu ca. xxxi
 Scitus ca. xxxii
 Sui ca. xxxviii
 Sese ca. xxxix
 Siquidem ca. lxxii
 Sin ca. lxiii
 Sane ca. lxiii
 Statim feci: sapienter ca. lxix
 Simul ca. lxiii
 Sicut ca. lxiii
 Secundum ca. xciiii
 Subinde ca. lxxxix
 Super: supra: subter ca. xci
 Sicut: sic ca. xcii
 Sursum ca. xcvi
 Sponte ca. xcvi
 Scilicet ca. xcvi
 Sua ca. c. scalæ ca. cxii
 Spero esse tibi bonus amicus ca. cxiii
 Superioribus diebus ueni in cumanum ca. cliiii
 Suus sui ca. clxi.
 Solus regit genitiuum & ablatiuum cū præpositione ca. clxvii
 Senes ca. clxxxvi. series ca. cxcv
 Seges ca. ccv
 Sementis ca. ccvi
 Sermentum ca. ccvii
 Strepitus: stridor ca. ccx
 Sinus ca. ccxviii
 Socius: socio dicitur ca. ccix
 Sodalis ca. ccxix
 Spectaculum ca. ccxx
 Senecta: senectus ca. ccxxi
 Sutrina ca. ccxxv
 Suues: strages: sarcina ca. ccxxx

Seruitium ca. ccxxxi
 Scura ca. ccxxxii
 Silua: saltus ca. ccxxxvii
 Seditio ca. cclxv
 Suffragia ca. ccli
 Solarium: solamen ca. cclviii
 Senator ca. cclxv
 Saluber: sanus ca. cclxix
 Seiens feci: sapienter ca. cclxxv
 Serotinus ca. cclxxxviii
 Stultus: stolidus ca. ccxciii
 Sto: sedeo ca. ccciii
 Sisto: stator ca. ccciii
 Supplodo ca. cccviii
 Supplico ca. cccix
 Scribo ca. ccxxviii
 Spero ca. cccliiii
 Solicitare ca. ccclxxxiii
 Satiare: saturate ca. ccclxxvi
 Salire: saltare ca. cccci
 Suppetias ca. ccxxv
 Stella: sidus ca. ccccxviii
 Situs ca. ccccxli
 Syncerus ca. ccccliii
 Stuprum ca. cccclxi
 Seruus ca. cccc. lxxiii

T

Oonatio: tonitro ca. ii
 t Trimus ma. mum. ca. v
 Tabernaculum ca. v
 Terebellum: trimulus ca. v
 Tenellus la. lum. taxillus ca. vi
 Tabularium & reliqua exeuntia in rius uel in rium ca. viii
 Tributarius: tributarius ca. viii
 Tentorium tectorium ca. viii
 Tortilis: tornatile poculum ca. x
 Texnilis uestis: tinctilis ca. v
 Torilis ca. x
 Tabificus ca. xii.
 Triticeus: testaceus ca. xiii
 Topaceus terrenus mons ca. xiii
 Tristior ca. xiii. tercius ca. vi.
 Tantum & tato quomodo iungatur ga dibus ca. xyiii
 Tam ca. xviii
 Tam ca. xx
 Tutus: tacitus ca. xxxii
 Tui ca. xxxviii
 Tete ca. xxxix
 Tenus ca. xli
 Tum ca. lix
 Tantum abest. tantumq; non ca. lxviii
 Tamen quanuis semper præcedere de- ber ca. lxxviii
 Tanta ca. lxxxii
 Tantisper ca. lxxxvii.
 Temere ca. lxxxvii
 Tanti cum suis compositis ca. xcix
 Tua ca. ci

Tanti	ca. ci.
Tres negationes aliquando non plus efficiunt q̄ duae	ca. cxxviii.
Tepetur ne sacrilegii: an furti: an utroq;	ca. cxxxiii.
Traicio	ca. cxxxvi.
Timeo te: timeo tibi	ca. cxlvi.
Transferre	ca. clyi.
Triclinium	ca. ccxv.
Taberna: trapezita	ca. ccxxv.
Tenebrae	ca. cclxi.
Tollo	ca. cccxi.
Titubare	ca. cclxxxii.
Transmigrare	ca. cccxciii.
Tandem	ca. cccccxxvii.
Testamentum	ca. cccccli.
Tergiuersator	ca. ccccxxvi.
Turba	ca. ccccxxvi.

V

Etatio & alia excentia in atio: q̄ ueniunt a uerbis primae coniugationis positionem supini habentibus in tum uel in etum	ca. ii.
Vermiculus uirguncula	ca. v.
Vernaculus	ca. v.
Vmbraculum: uinculum	ca. v.
Viuarium: uestiuarium	ca. viii.
Vestiarius: usuarius	ca. viii.
Vas escarium: uas potorium	ca. vii.
Vepretum	ca. viii.
Volatilis anima: uersatilis	ca. x.
Versilis: umbratilis	ca. x.
Vitabundus & alia adiectiua in bundus: excentia	ca. xi.
Veneficus: uulnificus	ca. xii.
Veridicus: uaniloquus	ca. xii.
Versutiloquus	ca. xii.
Vinaceus	ca. xiii.
Vter datur comparatiuo.	ca. xv.
Vnicus: unusquisq;	ca. xvi.
Vt superlatiuo	ca. xvii.
Valde	ca. xx.
Valde cum gradibus	ca. xx.
Voluenda dies	ca. xxix.
Venio lectu & alia huiuscemodi	ca. xxxi.
Vis quaedam participii	ca. xxxiii.
Vestras	ca. xl.
Versus	ca. xlv.
Veh	ca. xlviii.
Veh	ca. iii.
Vero	ca. lxi.
Vtpote	ca. lxiii.
Vtq;	ca. lxiii.

Vt ca. lxxv.	una	ca. lxxix.
Velut	ca. lxxviii.	ut quia
ca. lxxix.		
Vsq; adeo: usq;		ca. lxxxii.
Vtor		ca. lxxxv.
Vicissim		ca. cccclxxxvii.
Videlicet		ca. lxxxviii.
Vsus modo singularis: mo pluralis numeri		ca. cx.
Verbum debet sequi ultimum suppositum		ca. cxxv.
Veni ad me		ca. cxxxix.
Vter utrum accusat		ca. cxxxix.
Vocauit te prius		ca. cxxxvii.
Vocauit te prior		ca. cxxxii.
Verba nonnunq; i orone defut		ca. cxlviii.
Videtur tibi q; bene faciam		ca. clii.
Video amatorem studiorum: quod me maxime iuuat		ca. clxiii.
Vnus regit ablatiuum uel genitiuum cu praepositione.		ca. cxlvii.
Veni in opinionem.		ca. clxxvii.
Veteres		ca. clxxxvi.
Vultus		ca. clxxxviii.
Venia		ca. clxxxix.
Vicus		ca. cci.
Vicinia		ca. cci.
Vicinitas:		ca. cci.
Volucris		ca. cccxxvi.
Vester		ca. cccxxxiii.
Vestigal		ca. cclx.
Vigiliae		ca. ccl.
Venale		ca. cclxxiii.
Vendibile		ca. cclxxiii.
Vter		ca. ccciii.
Vendico		ca. ccciii.
Vindico.		ca. cccvi.
Vcntito		ca. cccviii.
Victito		ca. cccix.
Vsurpare		ca. cccxliiii.
Vociferari		ca. ccccl.
Viam facere		ca. cccclxix.
Viam munire		ca. cccclxix.
Vacillare		ca. cccclxxxiii.
Vaco		ca. cccclxxxiii.
Videas: uidere licet		ca. ccccxi.
Vbiq;		ca. ccccxxxv.
Vsq;		ca. ccccxxxv.
Valeo		ca. ccccxlvi.
Vas		ca. ccccxlvi.
Volumina		ca. ccccclix.
Verberatio		ca. ccccclxiii.
Verficoloria		ca. ccccclxix.
Victus		ca. ccccclxxi.

Laurentij Vallensis uiri Clarissimi: & de lingua latina benemeriti: ad Ioannem Tortelliū Aretinum: cui opus elegantiarum linguae latinae dedicat: Epistola.

Aurenrius Vallensis Joanni Tortellio Aretino cubiculario apostolico theologorum facundissimo, S.P.D. Libros de lingua latinae elegatia mi Ioannes unicū amicitiae specimen & omnis scientiae decus olim iā tibi debitos: totiensq; abs te efflagitatos: & tanq̄ creditore repetitos tādem exhibeo: nominiq; tuo dedico: ac uel ut aēs alienū p̄soluo. Et ut longioris morae dem poenas ēr cū scēnore: eoq; tanto: ut sorti par sit. Nā cū sex essent libri quos tibi: cui oīa debeo: repromiserā: nunc totidē ad illos accedūt eiuidē germanaeq; materiae: & quasi semissi semis addita explet assēm lucri. Fecisti itaq; tu longā qdē expectationē. Vex ipsius expectationis nō negligentia mea: sed consiliū extitit causa. No lo. n. fraudare beneficiū meū gratia sūa. Sigdē nullā aliā inire rationē poterā: q̄ libros iniussu meo: ut scis editos: & in plurima exēplaria trā

scriptos: tibi dicarē: nisi & repurgarē diligentius: & quod maius ē alioꝝ ueluti reliq; corpis accessioe p̄fectos me emittere testarer: ut nemo nisi ab hoc fonte & eius riuīs nostrarum elegantiarum aquas sibi hauriendas existimaret non solum huberiore gurgite: sed et nitidiorē. Quo magis & spero: & opto libros hos abs te ī sūmi pōtificis bibliotheca repositū iri: iteq; curatur: ut ille cuius cōtuberna lis es: & studioꝝ intimus comes nō nunq̄ eos euoluat. & quē admodū de pte iā fecit: totū opus lauder: eximium p̄fecto ac maximi laboris mei fructum ac prēmium. Nam quis uberior fructus: aut quod magis optimum prēmium generoso animo contingere potest: q̄ laudari a laudato uiro: ut ille apud Accium inquit. Gaudeo abs te laudari pater laudato uiro. Et enim quisnam multis iam saeculis laudatior extitit: quiue sit magis iure laudandus: q̄ nostrum omnium pater summus pontifex Nicolaus Quintus: qui non magis prudentissimi morum hominum iudicio electus est: q̄ natus ad illam dignitatem uidetur: quem deus nobis praebens: singulari quadam hoc saeculum est beneficentia prolecutus: & quo sospite: ut est hominum opinio: res humanae futurae foelices sunt. Adeo nesci as an uirtus eius an dignatio inter homines magis emineat: & inter ipsius uirtutes: quae cui praestit: si qua modo praestat: & non unaquaeq; omnes in se numeros habet: nisi ut q̄ quisq; maxime uirtutem aliquam colit: ita maxime adesse huic illam existimat. Veluti tu nonnunq̄ atq; ego prudentiam cum caeteraz regz: tum uerq; litteraz. Quid. n. tam arduum: tam difficile: tā p̄fundum: quod nō cōsiliū altitudine expediat: consiciat: transigat? Tot summi pontificatus quem ppe laeaz ac naufragū acceperat negocia: quibus distinguitur: quoꝝ pars quemlibet aliū deprimeret. Vnus oīa curat: omnia suis humeris sustinet: unus omnia obit: & quod magis nostram admirationem auget: non fortiter modo: sed etiam libenter. Diuina nimiz est ī eo ingenii celeritas ac uis. Iam uero de litteris quotiens nobiscum alioque quo eruditio post fructus occupationum loquitur. Taeco qua pronuntiandi maiestate & gratia: quanta memoria: quanta regz copia: quanta doctrinaꝝ omnium peritia eluceat uel humanaꝝ: ut historicaꝝ: ut oratoriaꝝ: ut grammaticaꝝ: ut philosophicaꝝ: ut poeticaꝝ: etiā metricaz uel diuinaꝝ: ut theologicaꝝ: ut omnis iuris: ut eius q̄ graeci uocāt. Nihil ita arduum: itaq; arditum: quod eum fallat. Nihil ita tenue ī litteris exiguumq;. Vnde haud secus miror: q̄ cum fugi at: eoq; nunq̄ minus loqui: magis attendere mihi libet: q̄ cum ipsum audio: pace tamen eius dictum sit: nō minus ornat illam dignitatem: q̄ ab illa ornetur. Nec ego minus ueneror eius uirtutes apud me: q̄ datas a deo apostolicas clauēs: eum praesertim sciētia saeraꝝ litteraz clauis uocetur ab eodē deo tributa: quae aperit: & nemo claudit: claudit & nemo aperit. Itaq; utraq; manu clauēs gestat: sapientiae altera: altera potestatis. Quare ut libere quod sentio dicam: uel magis mihi laetandum atq; gloriandum erit: si a tam integro: tam sancto: tā sapienti uiro: q̄ si a summo pontifice laudabor. Summi. n. pontifices multi fuerunt: sed qualis hic: uix unus aut alter: quem absit: ut emerēdi fauoris gratia impensius laudauerim: quippe qui sciam & me improbaturos homines si mentiar: & illū talem esse: qui nec seipsum ignoret: & testimonia suaz laudum malit in pectoribus esse: q̄ in linguis. Neq; uelim te hanc ei epistolam ostendere: in qua & si laudatur: id tamen non adeo fit: ut has laudes ipse sed ut caeteri legant. Et quod ad nos attinet: magna sane honori tuo ac meo fiet accessio ex hac Nicolai pontificis commemoratione. Etenim si in arcibus triumphantibus: aut colūnis caeterisq; id genus opibus ī honorē aliquoz extructis: quo sint angustiora: cernimus interdū alicuius dei aut deo similis imaginem suppositam: cur ipse non putem mihi faciendū: ut huic meae colūnae non ausim dicere arcui: duodecim passus alta. Quam ego opis ex tibi ob singularem eruditionem: summā beniuolentiam: maxima in me merita dicaui: imaginem Nicolai summi pontificis mea manu sculptā in culmine collocem ut opis decori quaedam etiam ex ipso praeside maiestas accedat. Ita & nostra ī illum reuerentia ac religio: & illius in nos fauor splendorq; constabit.

Vale.

Laurentii Vallensis patricii Romani commentariorum grammaticorum secundum elegātiā linguæ latinæ liber primus de nomine uerboq; & ex his duobus composito participio.

PROEMIVM.

110

Vm mecum sæpe nostrosq; maiore res gestas aliorūq; uel regū. uel populorū cōsidero: uidentur mihi nō modo ditionis nostri homines: uerū etiā linguæ p̄pagatione ceteris omnibus at̄celluisse. Nam p̄sas q̄dem: medos: assyrios: gracos: aliosq; p̄ multos longe lateq; rege potitos eē: quosdam ēt ut aliquāto īferius q̄ romanorū fuit: ita multo diuturnius imperiū tenuisse constat: nullos tamen ita linguā suam ampliāsse: ut nostri fecerunt: Qui ut oram illā Italiæ quæ magna olim Græcia dicebatur: ut Sicilia: quæ græca ēt fuit: ut oēm Italiā taceā: p̄ totum p̄nc Occidentem: p̄ Septentrionis: p̄ Africa: non exigua p̄tem: breui spatio linguam romanam: quæ eadē latina a Latio: ubi Roma est: celebrem & quasi reginam effecerunt. Et quod ad ipsas p̄uincias attinet: uelut optimam quandā frugem mortalibus ad faciendā sementem præbuerunt. Opus nimis multo præclarior mulroq; speciosius: q̄ ipsū impium p̄pagasse. Qui. n. impium augment magnō illi q̄dē honore affici solent: atq; impatores nominant. Qui at̄ beneficia aliqua in homines contulerunt: hi non humana: sed diuina potius laude celebrant. Quippe cū suæ tantū urbis amplitudini ac gloriæ cōsulant: sed publicæ quoq; hominū utilitati ac salutī. Itaq; nostri maiores rebus bellicis: pluribusq; laudibus ceteros quoq; hoies supauerunt: linguæ uero suæ ampliatiōe seipsis superiores fuerūt: ranq; relicto in terris impio: consortiū deorū in cælo cōsecuti. An uero Ceres q̄ frumenti: Liber q̄ uini: Minerua q̄ olei putat̄ inuentrix: multiq; alii ob aliquā huiusmodi beneficentiā in deos repositi sūt linguam latinā natiōibus distribuisse: minus erit: optimā frugē & uere diuinā: nec corporis: sed animi cibū: Hæc. n. gentes illas populorūq; oibus artibus: quæ liberales uocant̄: instituit: Hæc optimas leges edocuit: hæc uis eisdē ad omnem sapientiā munīuit: hæc deniq; p̄stitit: ne barbari amplius dici possent. Quare q̄s æquus rege æstimator nō eos præferat: q̄ sacra litterarū colentes: his q̄ bella horrida gerentes clari fuerunt: illos. n. regios hoies: hos uero diuinos iustissime dixeris: a quibus non quēadmodum ab hoibus sit: aucta Respub. est: maiestasq; populi Ro. solū: sed quēadmodū a diis factus quoq; orbis terrarū: eo q̄dē magis: q̄ q̄ impium nostrū accipiebant: suū amittere: & quod acerbius est: libertate spoliari se existimabant. Nec fortasse iniuria. Ex sermone at̄ latino nō suū iminuit: sed condiri quodāmodo intelligebant: ut uinū p̄ posterius inuentū aquæ usum nō excussit: nec feruicū lana linūq;: nec aurū cætera metalla de possessione eiecit: sed reliqs bonis accessionē adiunxit. Et sicut gēma auro inclusa annuo: non deornamēto est: sed ornamento: ita noster sermo accedens aliorū sermoni uernaculo cōtulit splendorē: non sustulit: Neq; n. armis: aut cruore: aut bellis dominatū adeptus est: sed beneficiis: amore: cōcōrdia. Cuius rei quantū coniectura suspicari licet: hoc ut ita loquar: feminariū fuit: primū q̄ ipsi maiores incredibiliter se ī omni studiū genere excolebāt: ita ut ne in re q̄dē militari aliq; nisi idē in litteris præstās esse uideret: q̄d erat ceteris ad æmulationem nō exiguum incitamentū. Deinde q̄ ipsi litterarū p̄fessoribus præmia egregia sanc p̄ponebāt Postremo q̄ hortabant̄ p̄uinciales omnis: ut tum Romæ: tum in p̄uincia romane loq; consuescerent. At ne pluribus agam: de compatatione impii sermonisq; ro. hoc satis est dixisse. Illud iā pridem tanq; ingrātū onus: gentes nationesq; abieccrunt. Hunc omni nectare suauiorē: omni serico splendidiore: omni auro: gemmaq; preciosiorē putauerunt: & quasi deū quēdam e cælo demissum apud se retinuerūt. Magnum igitur latini sermonis sacramentū est: magnū p̄fecto numē: quod apud peregrinos: apud barbaros: apud hostes sancte ac religiose p̄ tot sæcula custodit̄: ut nō tam dolendum nobis romanis: q̄ gaudendū sit: atq; ipso etiam terrarū orbe exaudiente gloriādum. Amisimus Romanam: amisimus regnū: atq; dominatum: tametsi nō nostra: sed temporum culpa. Verumtamē p̄ hūc splendidiore dominatū in magna adhuc orbis p̄te regnamus. Nostra est Italia: nostra Gallia: nostra Hispania: Germania: Pannonia: Dalmatia: Illyricum: multaq; aliarū nationes. Ibi nanq; ro. imperium est: ubicunq; romana lingua dominatur. Eant nunc græci: & linguarū copia se iactent. Plus nostra una fecit: & q̄dem inops: ut ipsi uolūt: q̄ illoz quinq; si eis credimus: locupletissimæ: & multarum gentium uelut una lex est lingua ro. unius Græciæ quod pudendū est: nō una sed multæ sunt: tanq; in repu. factiones: atq; exteri nobiscū in loquēdo consentiūt: græci inter se cōsentire nō possunt: ne dum alios ad sermonē suū se p̄ducturos sp̄nt. Variæ apud eos loquunt̄ auctores: attice: æolie: ionice: dorice: κοινον apud nos. i. apud multas natiōes nemo nisi romane: in qua disciplinæ cunctæ libero hoie dignæ cōtinentur: sicut in sua multiplici apud gracos. Qua uigente: q̄s ignorat studia omnia disciplinaq; uigere: occidēt: occidere. Qui. n. summi philosophi fuerunt: summi oratores: summi iuriscōsulti: summi deniq; scriptores: Nempe hi q̄ bene loquēdi studiosissimi. Sed me plura dicere uolentē: impedit dolor & exulcerat: lachrymarūq; cogit intuentē quo ex statu: & in quem fa-

PRIMVS

cultas ista reciderit. Nam quis sarrum: quis publici boni amator a lachrymis reperet: cum uideat hanc in eo statu esse: quo olim Roma capta a gallis: omnia euersa: scelerata: diruta ut uix capitolina supsit arx. Si quidem multis iam saeculis non modo latine nec locutus est: sed ne latina quidem legens intellexit. Non philosophiae studiosi philosophos: non caudidici oratores: non legulci iurisconsultos: non caeteri lectores ueterum libros perceptos habuerunt aut habent. Quasi amisso Ro. impio non deceat romane nec loqui: nec sapere. Fulgorem illum latinitatis situ ac rubigine pasci abolefecit. Et multae quidem sunt prudentium hominum uariaeque sententiae: unde hoc rei acciderit: quarum ipse nullam nec improbo: nec probo. Nihil sane pronuciare ausus non magis quam cur illae artes: quae proxime ad libera: accedunt pigredi: sculpedi: fingedi: architectadi: aur tadiu tatoque ope degenerauerunt: ac pene cum isis ipsis de mortuae fuerunt: aut hoc tpe excitent ac reuiuiscant. Tantusque tum honorum opificum: tum bene litteratorum prouentus efflorescat. Vix enim uero quo magis superiora tempora infelicia fuerunt: quibus homo nemo inuentus est eruditus: eo plus his nostris gratulandum est: in quibus si paulo amplius adinamur: consido propediem ro. linguam uere plus quam urbem: & cum ea disciplinas omnes in restitutum. Quare pro mea in patriam pietate: immo adeo in omnes homines: & pro rei magnitudine cunctos facundiae studiosos uelut ex superiore loco libet adhortari: uocareque illis: ut aiunt: bellicum canere. Quousque tandem quirites lictos appello: & ro. linguam cultores: qui & uere & soli quirites sunt. Caeteri enim potius in glini. Quousque inquam quirites urbem uestram: non dico domicilium imperii: sed parentem sarrum a gallis captam esse patimini: hoc est latinitatem a barbaria oppressam: quousque prophant. Alius uestrum scribit historias: istud est Vcios habitare. Alius graeca traussert: istud est Ardeae considerare. Alius orationes: alius poemata componit: istud est capitolium arceque defendere. Praeclara quidem res: & non mediocri laude digna: sed hoc non hostes expellit: non patriam liberat. Camillus uobis: Camillus imitandus est qui signa: ut inquit Vir in patriam reserat: caque restituit. Cuius uirtus adeo caeteris praestantior fuit: ut illi qui in capitolio: uel Ardeae uel Veis erant: sine hoc salui esse non possent. Quod hoc quoque tpe contingit: & caeteri scriptores ab eo qui de lingua latina composuerunt: non parum adiuuabunt. Equidem quod ad me attinet: hunc imitabor: hoc mihi proponam: exemplum comparabo: quousque uires meae fuerint: exercitum quem in hostes comprimam educa. Ibo in aciem: ibo primus: ut nobis auxiliu faciam. Certemus quae se honestissimum hoc pulcherrimumque certamen non modo ut patriam ab hostibus recipiamus: uerum etiam ut in ea recipienda quis maxime Camillum imitabit: appareat difficillimum quidem praestare: quod ille praestitit omnium imperatorum mea sententia maximus: riteque secundus a Romulo conditor urbis appellatus. Ideoque plures pro se quisque in hanc rem laboremus: ut saltem multi faciamus quod unus effecit. Is tamen iure uereque Camillus dici existimarique debet: qui optimam in hac re operam nauauerit. De me tantum affirmare possum: non ut sperarem tantae rei me fatissaturum: ita difficillimam sumpsisse laboris partem: durissimamque prouinciam: sed ut reddere alios quoque ad caetera prosequenda alacriores. Hi enim libri nil ferre quod ab aliis auctoribus his dumtaxat qui extant: traditum est: continebunt. Atque hinc principium nostrum auspicemur.

De ablatiuis in abus nominum excuntium in a. Capitulum primum.

Deus deabus dicimus: diuus diua diuabus non dicimus. Item in quibusdam aliis ut filius filia filiabus non priuignus priuigna priuignabus natus nata natibus non genitus genita genitibus. equus equus equibus: & mulus mula mulabus non asinus asina asinabus: nec iuuecus iuueca iuuecabus: nec caetera similia: non ceruus cerua ceruabus: non lupo lupa lupabus item ut dicimus libertus liberta libertabus: ita non dicimus libertinus libertina libertinabus: non patronus patrona patronabus: non concubinus concubina concubinabus: non pedisequus pedisequa pedisequabus: non seruus serua seruabus: non famulus famula famulabus: non dominus domina dominabus: non animus anima abus. Tametsi quidam his posterioribus utuntur. Cicerone tamen ad uxorem & filiam scribens duabus animis suis dixit non aiabus. Et Curtius de matre & uxore Darii dominis non dominabus dixit. Quod si qui per licentiam aliter loquuntur: non est mirandum: cum quidam ueteres dixerunt de dextris: & eabus pro cis. Sed ego de usu loquendi disputo: non abusu.

Cur in itum fiat atio. Capitulum secundum.

Omnia quae uniuersum a uerbis primae coniugationis: positione supini habentibus in itum uel in etum: propter caeterorum uerborum legem excunt in atio non in itio nec in etio. Vero tui titum: inde ueratio: non uetio. Praesto stiti stitum: statio: non stitio: cubo cui bitum batio: non bitio: domitum domatio: non domitio: Sonitum sonatio: non sonitio: crepitum crepatio: non crepitio. Tonitum tonatio: non tonitio: Licet dicamus sonitus crepitus: tonitus: non sonatus: crepatus: tonatus. Frictum fricatio: non frictio: & ita in caeteris. Sectio tamen crebrius reperitur: quam scatio: Lauo & potio non habent supina neque in atum neque in itum: neque in etum: sed in otum: idcirco formant nomina sua lotio & potio: unde sunt lotor & potor nomina uerbalia: & lotium pro urina: prima tamen breui: non longa. Aliquando reperitur lauatum & potatum: unde sunt lauatio & potatio: lauatorque & potator: luuo iuu

PRIMVS

uile puluisculum: masculine tamē posuit Apuleius in quodā sermone suo carmine de quo meminit in apologia de magia: nisi ut peristi mundicias dentiū nitelas otis ex arabicis frugibus tenuē: cādifi cū: nobilē: puluisculum cōplatore tumidulā gingiuulā: ferritorē pedianæ reliquiae: ne qua uisaf certa labe sordium restrictis forte si labellis riseris. Cōuentus quoq; facit cōuenticulū. Cicc. p. sextio Tamen cōuenticula hoīum: quae ciuitates noīauerunt. Baculus nō terminat diminutiū in hac uoce qa sua talis ē: tamen neutrū hēt bacillū. Cicero. ii. de sinibus: Bacillū aliud inflexū aliud ita natum Repit tamē primitiū & in neutro: ut apud Oui. li. xv. Esse solet baculūq; tenēs agreste sinistra. Nec terebra quidē huius uocis ē: tamē gignit diminutiū terebellū: nō terebellā. Auricula uero rite formatur: sed significatiōe dissentit: nanq; cartilago illa ē circa aurium cōcauitatē: nō autē parua auris. Mētula quoq; quae nō paruā mentē significat: sed uirilia. Fidicula: pro instrumēto torquendi: quod an rite formet: nunc uideāus. Nā fides: inqt Priscia. facit fidicula: nā si esset fides in hac significatiōe quomō Seruio placer: nō fidicula fecisset: sed fidecula. Auidius Seruiū Priscia. carpsit: utpote unā rē nō in uno loco rephendens. Cæteq; ipse fallit: non Scruius. Nā nec fides: quāadmodum uetere aucto ritas tradit: sed fides dicit: & fides dicat: fidiculā potius q̄ fideculā analogia exigit: de auctoritate fatiffecerit. F. Pōpeius ita scribens fides genus chartae: dicit q; tantū inter se chordae eius q̄tū inter ho mines fides concordet. Analogia quoq; rō fidicula exigit a fides: sicut ædicula ab ædes: sedicula a se des: cædicula a cædes: nō cædecula: sedecula: sicut apes: de quo solo noīe facit ille mentionē: apicula facit non apecula. Et si quādo apis in ntō tepcriat: ut ille ait: ueluti est apud Ouid. in. xiii. Non apis i de tulit collectos sedula flores: hoc perq̄ ratiū est: & analogia apes potius q̄ apis defendit: quia a pe de cōpositum ac deriuatum putat. Deniq; fides in ntō inauditum est. Ergo fides dicitur est cuius diminutiū fidicula uel parua cithara: uel chordula: In plurali tortorium: ut dixi: instrumentum: ex duobus ut teor: obliquatis lignis cōpaetum uel ab extorquenda fide ac ueritate: uel a nerueis fun nibus uinculisq; qbus ad illum modum homines torquendi alligabantur.

complanatores
saxytorem pud
conuenit uel
qualis mēde

cithare

De diminutiuis in et. Cap. vi.

AD hunc locum prinet q̄ nunc subiicimus noīa tertiae decli. exeuntia in er: siue masculia: siue foeminina: siue cōmunia: huiusmodi uocē diminutiūq; sortiti: ut patet paterculus: frater fraterculus: mater matetcula: cuius quasi similis soror facit sororcula: & cicercula a cicer tanq̄ foeminino: paupculus: paupetcula: quae sunt secūdae decli. tā adiectiua q̄ substantiua faciunt diminutiū in ellus masculia: i ella foeminina: i ellum neutra: cultet cultellus: liber libellus: puer puellus: magister magistellus: tenera rum tenellus la. lum. miser rum: misellus la lū sacer era etū facellus la lū: Vnde hoc facellū pro tēplo modico: Hinc factū ē ut foeminina quoq; sub stantiūq; eodē modo quo adiectiūq; facerent diminutiua: caper capra capella puer puera puella: liber libra libella: licet multo aliud libra: q̄ liber significet: hęc diminutiua in ellus & in ella exeunt Sunt quaedā in illis illa: inter ea autē priora Priscia. ponit alla: uultq; facere diminutiū axilla Ci cero tamē inter posteriora: Duo enim masculina totidēq; foeminina donat hoc genere terminatio nis: palus paxillus: talus taxillus: mala maxilla: ala axilla: Sunt tamē alia in hęc uocem exeuntia.

axilla

De diminutiuis in aster. Cap. vii.

Alla quoq; diminutiua quae faciunt in aster imitationē potius significant q̄ diminutionē Neq; enī ea rōne dicit oleaster: piafter: apiastrum: metastz: siliquastrum: q; sit parua olea: parua pinus: pua menta: parua siliq; sed q; siluestria olea: pinum apiū: menta: siliquā imi tantia: ex quo quidā utunt filiafter: pro priuigno nō paruus filius est: sed imitatur filium: & parasitaster: non puus parasitus: aliter enī nō diceret a comico parasitaster paruulus: sed imitator parasitog;: ut apud. M. T. pro Vareno: Et utrus hic noster Antoniafter est: Et ad Atticum lib. xii. oīo solct esse: Fuluafter: id est Antonii Fuluiq; imitator: & hunc Aug. appellat philosophastrum: nō ut puto puum philosophum: sed imitatorē phōrum: nisi dicis imitationē esse diminutionē quandā p sectionis. Tamen aliud est esse diminutiua: aliud imitatiua: nec quisq; dixit oleastrum esse minutam oleam: & pinastrum minutam pinum: quam Plinius ait mirae esse altitudinis: & ut quidā nunc solēt pusillos hoīes appellare. Antoniafter: iuniafter: Pauliafter secuti Prisci. qui præter superiora hęc addi dit esse huiusmodi diminutiua & adulationis: & maxime puerorum: ut catulaster: antoniafter: patri ciolus: sergiolus. Sed hęc posteriora uere sunt diminutiua: illa: ut ostendi non uerē: ideoq; nec adula tionisq; q̄ oīa diminutiua: nec minus q̄ hęc in olus sunt apta adulationi: & ut sæpe etiā cōtemptui: ut homūculus: homulus: argutulus: Sed ad rē tēuertāur: Pulastra apud Varronē quae est pua adhuc adolensq; gallia: q; nec ipam diminutionē significat: Nā maiuscula potius pulla q̄ minuscula est etiā firmior gallina est: nec gallinastra dicit: sed pulastra. Duo tamen nomina sunt: quae diminutio nis regulā seruāt: furdaster & recaluafter: q uorum alterz significat diminutionem surditatis: nō est plane surdus furdaster: sed ut sic dicā furdulus: & recaluafter q̄ fronte calua est: non toto capite: q̄si recaluatulus: qd est diminutiū: in quē modum nequeunt resolui noīa illa de quibus supra dispu rauimus. Ex hiis autē: quae rettulū exemplis: liquet non modo i aster finiri hęc noīa & eē mascu

lina: sed etiā in astra fœ. ge. ut pulastra: filiastra: apud quosdā pro priuigna: siliquastra: p. pipito: quod non uideo: q̄a ex siliq̄ imitet: & in astrū neutri: ut apiastrū: siliquastra: a siliq̄ arbore ferēte fructum sui nois: qd̄ græ. κεραιον uocant. Significat et̄ siliq̄ folliculū ubi grana leguminū includunt & si qd̄ legumibus ē simile: fereq; hæc oīa arborē herbarūq; diuersum genus hēnt in primitiuis a dimi nutiuis uel deriuatiuis.

De exeuntibus in rius uel in rium. Cap. viii.

Abulatiū locus ubi tabulæ id ē instumēta & litteræ reponunt. Sacrariū repositoriū sa-
 erorū. arariū repositoriū aris. i. nūmorum: similiūq; rez: preciosarum atq; opum; Armā-
 rium ubi reponuntur libri cæteraq; huiusmodi. Armentarium ubi reponunt armēta &
 arma. Atramentariū uasculum quod continet atramentū. Calamariū qd̄ usurp̄ p̄ the-
 ca calamaria in qua calami recondunt. Sed quia hoc tpe plærīq; penna scribūt: potest etiam dici pē-
 narium: nisi malimus appellare thecā pennariam ut thecā calamariam: & thecā graphiariam. Penari-
 um ubi reponitur penus: hoc ē edulia & ad uictū impertinentia. Viuariū ubi cōtinentur uel aues uel
 pisces: uel feræ: quæ duntaxat ad uictum spectant. Pomarium uero locus pomorum reponēdorū:
 uel locus cōsitus pomis: ut Ouidi. Id metuens solidis pomaria clauserat atlas mœnibus. Quidā hoc
 pomeriū uocat. T. aut̄ Liuius pomeriū ait esse locū ad muros intra & extra: i quo ædificare nō licet
 q̄ss̄ post mœnia: ut dicius pomeridianū pro eo quod ē post meridianū. Vnde Luca. Longa per extre-
 mos pomeria iungere fines. Pomariū igit̄ aut locus frequens arboribus pomis: siue fructuum pomi
 repositoriū aut copia ipsa arborū pomiferarū. Nam hoc noīum natura est significare uel locum ubi
 illa sunt: uel ipsarū rerum quæ in loco sunt: copiam: ut alueariū: tamen si potest dici locus: ubi sunt ai
 uei apū: tamen potius accipit̄ pro copia alueorū eodē in loco locatorū ac mellificatiū. Et rosariū ma-
 gis copiā fruticū uno loco rosas gignentū q̄ ipm̄ locū ubi hi frutices sunt significat: quē locū ne ro-
 setum quidē appellare possis: cū idem significet qd̄ rosarium: nisi per cōtērum significet cōtinens.
 Plātarius nō locus plātārum: sed ipsæ plātæ etiā si euulsæ aut nō cōsitiæ fuerunt. Nec me fallit. Ser-
 uium separare plantaria a plātis: dicens: Plātæ sunt raptæ ab arboribus: plātaria uero quæ ex semini-
 bus nata: cū radicibus & terra ppria transferunt: ad quod sentiendū uidetur allexisse eū uersus Vir.
 Et uia sua plātaria terra. Seminariū nō locus: sed semen ipm̄. i. plantulæ. Pāpinarium non terra ubi
 nascunt pāpini: sed cōgeries pāpinorū. i. uirentis uitis ramusculorū: uel ut ait Pli. Palmes qui ē duro
 exit: materiāq; in proximū annum promittit: pāpinarium uocatur. Certe in hoc palmite multi pam-
 pini sunt. Calciariū uestiariūq; pro calceis & uestibus: ut cibaria pro cibis: sustuariū pro sustigatiōe:
 Carnariū nō locus est ubi caro salsa suspendit̄: sed caro ipsa: nisi cōtēntum pro continente. Donaria
 nō locus repositorius donorū: sed ipsa dona: Licet Seru. dicat ubi dona oblata sunt: ut lectisternia di-
 cunt ubi hoīes i tēplo sedere cōsueuerunt. Ita in cæteris adhibēda id̄ similiū noīum significatiōe ac
 curatio ē: & hæc de neutris. Nā masculina fœ. cōmunia officia hoīum qualitatēq; significāt. Caprari-
 us capraria. saltuarius cāparius: horrearius: classarius custos exercitorie caprage saltus: cāpi: horrei:
 classis. Sagarius linthearius uestiarius uenditor sagorū lintheorū uestiū. pprietarius: fructuarius: usu-
 arius: cuius est pprietas p̄dit̄: cuius fructus: cuius usus: quæ oīa significāt actionē passionēq; nūero q
 dem incōprehensibilia. pauca at̄ quæ passiuē accipiunt̄ legatarius: cōmodatarius: depositarius: bene-
 ficiarius: fidei cōmissarius q̄ legatū cōmodatū depositū: beneficiū: fidei cōmissum accepit: & siq̄ sūt
 alia ex huiusmōi noībus sūt etiā noīa quædā rez: calcaria: sulphuraria ubi calx coquit̄ & sulphur sit
 atq; hæc a noībus fere p̄ficiunt̄. Illa uero magis a uerbis uel a uerbaliū in or & sunt adiectiua in
 orius oria oriū actionē significātia. Accusatorius: petitorius defensorius fidei iussorius institutorius:
 exercitorius tributorius. Nā tributarius a tributū: tributorius a tributot: sicut depositarius a depōsi-
 tum: & depositorius a depositot. Significat itaq; tributarius q̄ soluendo tributo obnoxius est: ut sti-
 pendarius q̄ soluendo stipendio. & depositarius q̄ reddendo deposito: ut munerarius q̄ dat munus
 populo gladiatoribus i harena exhibendis. Ideorū uas cāscariū dicius & uas potoriū: q̄a hoc a nomie
 uerbali uenit. p̄tor: senator: olitor: lictor nō opior descendere a uerbis: sed q̄a uocē uerbale obtinent
 sicut censor & quæstor: sic formauerūt sua denoiatiua. p̄torius: scatorius lictorius: ut cēlorius & que-
 storius. olitor at̄ est q̄ hortū olez̄ exercet: quē uōn ulli hortulanū uocat: Est & holus unaquæq; her-
 ba q̄ uesciur. nā s̄ & horti nō olez̄: sed arboribus cōsiti & uoluptatis grā cōparati: ut horti Salustiaī
 Pōpeiāi: luculāi: Claudiāi. Lictor mīster cōsulis. p̄cōsulis: p̄sidis p̄toris q̄ falcē uirgæ alligatū eū secu-
 ri portat. Sūtq; lictores cōsulis. xii. aliorū. vi. His addere possumus aleatoriq; uidet̄ descendere a uer-
 bo: qd̄ nusq̄ repit̄. Nō enī aleare dicius: sed alea ludere. Neutra aut̄ i oriū locū plærīq; significāt: ubi
 aliqd̄ sit: ut deābulatoriū locus ubi deābulāus. Dormitoriū ubi dormit̄: Repositoriū ubi repōit̄ qd̄.
 Tētorium ubi redimus uela: aut siquid instar uelorum habet: uel ipsa potius uela siue uelamenta con-
 tra iuriā cæli. Auditorium locus ubi audimus p̄ceptorē: aut orantē nō i uera cā: ut opus nouū
 recitatē: aut si qd̄ simile ē: uel ipsa turba atq; cœtus auditorū. Tētorū illinimētū ē & q̄si pauimētū
 paretis atq; icuustatio. Amatoriū genus uenēi amorē uel i faniā igerentis. Portoriū: uectigal portus:
 uel fluminū uel lacuum: uel stagnorū. Nam & portitor ille dicius qui traducit homines ac uehit nauī

quid

Armentaria

plantarū

PRIMVS.

gio: uel ad nauí de littore: uel de nauí ad littus: uel ad ulteriore flumis: lacus stagniue: seu ripá: seu lit-
tus. licet frequētius dicat litrus. Potest et accipi p eo: q portoriū cōduxit. i. q fructus pecuniarios ex-
portu cōduxit: & a ueniētibus illos exigit. Quæ rō ī cæteris huiusmodi discernēda ē: hoc ē loco ad-
dā: Quod cū dicamus dumerū: spicerū: uipretū: similiaq: tamē dicimus sentietū: nō sentetum.

De euenru: iussu: pmissu: iugero.

Cap. ix

Ventus ī singulari generis mas. & declinatōis qrtæ ē: eius plurali. M. T. sapiissime ī neu-
tro genere & declinatōe secūda utif: ut de oratore: Ex aliogz factis & dictis aut euētis. Idē
de diuinatiōe: Si euēta qrimus: q exqunt exitus: & ad Luceiū: Fabulā regz euētorūq: meo-
rū: & ad Atticū. Sēp. n. causā euctozz magis mouer q ipsa euēta. Quidā plane ipiti euētū
aiūt significare picipiū: ut apud Oui. Exitus acta pbar. careat sucecessibus opto. Quisqz ab euētū fa-
cta notāda putat. Illud. n. exitus acta pbat: uox ē aceulantiū Phyllidē atgumēto qd' dieif a casu. Eos
n. Phyllis ipsa exerat dicēs: Careat sucecessibus opto qsqz a casu & nō a causis aliud laudat aut uitu-
perat. Similia sūt huic iussu & pmissu tuo: quozz pluralia sūt secūdx potius deeli. ī singulari fere nū.
q. Neqz. n. dicere solemus iussu tuo sed iussū uel pmissu tuo: sed pmissu. Hor. tamē utat pmissu. i. re
pmissa. nō at pmissiōe. Nec dixisset pmissu tuo: nec iussibus pmissibusqz tuis dicis: sed iussis pmiss-
isqz tuis nec iussu pmissusqz tuos: sed iussa & pmissa tua. Vir. Acepe iussis Carmina cœpta ruis: &
iteqz: Ille patris iussa exeqf: & alibi: Haud mollia iussa. E diuerso iugez in singulari secūdx: ī plu. ter-
tiæ ē decli. nō at ut ait Prise. iuger iugeris: eū oēs dicāt ī singulari iugez. & ī plu. iugeribus significat
aūt mensurā. eexl. pedū in lōgitudinē: dimidiū in latitudinē: uel ut aliq uolūt: quantū pat bouū uno
die arat: quæ duæ significatiōes in idē recidūt. Tantū fere solet uno die par bouū arare: q̄tum dixi.

De adiectiuis in tilis.

Cap. x.

Oīa q̄ exūt ī tilis: uel ī filis: uel xilis: simillimā suis picipiis unde nascunt: significatiōe
habēt. Vas fictile: q̄ fictū ē a sigulo: nō q̄ sigi pōt. Coctiles lateres: q̄ eozz possunt: & non
crudi. Rasiles calathi: q̄si rasi nil extātis ac redūdātis plēitudinis. Vir. tamē: Et rono rasi
le busū: q̄si rasilabile. Pēfisis uua: pēfisis lectus: pēfises lychni balneæ: pēfises horti: q̄ suspēsi
sūt & ī aere pēdētes: Flexibiles rami: flexibiles uites: q̄ flexæ sūt: & lapsu erratico tōrquent. Tortilis
ansa q̄ retorta & replicata ē: Tornatile poculū: qd' tornatū ē & torno factū. Textilis uestis: q̄ detex-
ta ē. Sutilis baltcus: sutilis cymba: q̄ cōsuta ē. Sculptile simulacozz: q̄ sculptū ē. Altilis auis: altilis q̄dru-
pes: altilis piseis: q̄ sagina altus siue alitus ē atqz saginatus. Structilis basis: structiles colūnæ: q̄ nō sūt
ex uno lapide: sed ex multis: Aptile latus qd' aptū ē: ut Oui. de tristi. Aspicias a dextra latus hoc adap-
tile tauri. Tictile uirus: qd' tictū ē: aut irinctū ē spiculo sagittæ: ut apud eūdē & ī eodē ope: Et ticti-
le uirus. Tōfisle buxetū: & tōfises oleas legimus: q̄ tōsæ sūt: i. orbē & eomā putatæ. Et hæc noīa ī p-
cipiū passiuū resoluunt: quæ passiuū habēt: q̄ uero passiuo catēt: ī p̄senris picipiū: q̄lia sūt neutra
ut aīa uolatilis. q̄si uolās. & qdā uolatilia uolucres uocāt: q̄ uolāt: ut altilia: aīalia q̄ alunē. Sessiles la-
ctuca. q̄si sedētes: qd' licet a picipio nō ueniat: ramē eiusdē naturæ ē: cū in significatiōe cōfētiat: &
a supino nascat. Versatilis quoqz scæna uidet significare: q̄ uersaf hue & illuc. nō q̄ uersata ē: & axif
uersatilis. & gladius angeli uersatilis: q̄ uersaf. Quidā aiūt uersilis scæna & ductilis: uersilis qdē q̄ cū
rotāchinis qbusdā eōuertebat: aliā picturæ faciē ostēderet. Ductilis uero cū tractis tabulis hæc at-
qz illæ spēs picturæ nudabat interior. Plicatilis crista upupæ q̄ plicaf: nō q̄ plicata ē: & nauis plicatilis
q̄ plicaf: eū facta ē ex coriis. fissilis arbor: fissile lignū: fissile robur: tū q̄si fixū. Cuneus. n. dicif fissile li-
gnū: tū q̄ fundif: q̄si fissibile: ut Pli. li. xvi. Hæc maxime fissilia alia frāgi celeriora q̄ sindi. Idē paulo-
post: Nullisqz fissile rimis hoc lignū. i. fissū. Solutilis ēc nauis dicif: q̄lis nauis: ī q̄ Aggripia a Nerone
filio p̄ isidias posita: naufragiū fecit: q̄si solubilis: q̄ facile solui possēt. Ego uero malī solutile dicere
solutā: & nō fideliter cōsūtā. Et sectile potz legimus: nō tā sectile. Quid. n. nō ē sectibile: q̄ sectū &
sua spōte cōcisum: Nā cōcisum & sectum itorsum uidet. Futilis: uanus & iutilis: uel a futio: unde ef-
fusio: uel a suo futum: uel p̄ appocopā ab alio supino: qd' ab altis diuinari malo: q̄ a me p̄ferri: Vm-
bratilis uidet eōuenire cum cæteris: q̄si umbratus: ut uita umbratilis: & res ūbratiles. i. uita umbra
& opæo marefcēs: & res p̄ uolucra & inanitatē: q̄lis umbra ē: dictæ umbratiles appellanf. Aqua-
tilis a nomine uel a uerbo animal ī aqua degens. Saxatilis: incola saxorum. Piscis fluuiatilis: icola flu-
uii: nō maris aliatumue aquaz piscis. Pluuiatilis aqua uel a pluo: uel magis a pluuia.

De adiectiuis in bundus.

Cap. xi.

Priscianus libro quarto inqt in bundus desinētia similitudinē habere significant: ut uita
bundus similis uitāti: prædabundus similis prædanti: moribūdu similis moriēti: errabū-
du similis erranti: suribundus similis furenti: & paulopost excipif alternitatis cā rubiēū
du: qd' ī penultima syllaba p. b. c. habuit: ne sit absonū: si rmbicūdu dicamus: Sed uidea
mus an Prisci. recte sentiat: neqz a me primum quæstio hæc mouet: sed olim ab. A. Gellio atqz ante
hunē a Teren. Scauto Adtiani rēporibus: ut idē. A. G. ait grammatico uel nobilissimo contra Casse-
lium in commentatorio lectionum antiquarum: ita scribentem. Ludibundus: errabundus: ridi-

etis
Principius
Iudo Iudu

rotasunt

rubiūdu?

bundus idem ē quod ludens: errās: ridens: Quod Scaurus reprehendit dicens ludibundum esse qui ludentē errabundum ridibundumq; qui erratē ridentēq; agit ac simulat: Hoc. A. G. confutat: atq; ita cum Casselio sentit: ut non simulationem per hæc nomina: sed e contrario uehementiam intelligi uelit his quidem uerbis. Sed qua rōne Scaurus adductus sit: ut Casselium in eo reprehenderet: nō hercle repetiebamus: Nō est enī quin hoc genere ipso dūtaxat: idem significet: q; ea demonstrarent a quibus producunt. Quid eēt ludentem uel imitari: & paulo post cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus: in memoriam nobis rediit: q; Sisenna in. iiii. histo. eiusdem figuræ uerbo ita usus ē. Populabundus inquit agros ad oppidū peruenit: quod scilicet significat cum agros populare: nō ut Scaurus in consimilibus uerbis ait: cū populantē ageret: uel cū imitare. Poterat. A. G. accommodatum magis etiam producere exemplum: quale apud Salustiu in Iugurthino: Ipse quasi uitabundus: p. saltuosa loca & tramites exercitū ducet. Si huiusmodi noīa in bundus significaret similitudinem: qd ita adderet quasi quod similitudinē imaginemq; significat: Pergit idem. G. dicens: Sed inquirētibus nobis quænam ratio & origo esset: huiusmodi figuræ populabundus & errabundus: multorumq; aliorum id genus uerborum enepibolos hercle Apollinaris noster sibi uideri particulam istam postremā in quā talia uerba exiunt: uim & copiam & quasi abundantiam rei: cuius id uerbum eēt demonstrare: & letabundus is dicat: qui abunde lætus sit: & etrabundus: qui longo atq; abundanti errore sit. Cæteraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit: ut productio hæc & extremitas largā & fluentē uim & copiam declararet. Hæc. n. A. G. a quo miror cur desierit Prisci. & in Scauro potius q; in his duobus tribusue astipulet: an quia grammaticus Scaurus & Priscia. similitudine professionis cōiunctus. Casselius uero iuriscō. & A. G. orator: Apollinarisq; philosophus. Puto Seruium secutum potius: q; ab eo libenter dissentire solet. Ait enim ille tum alibi: rum. x. æneidos: moribunda morienti similis: Quod ita eēt Salusti. ostendit: qui ait: Quasi uitabundus per tramites & saltuosa loca exercitū ducere. Nul lum exēplū Seruius magis cōtra se. p. fere potuit: ut modo ostēdi. Audi quā subiungit rōnem: nam iugurtha nō uitabat legatū: sed cū uitare simulabat: ita loquit quasi exposuerit uitabundū dici a simulatione: & nō a similitudine: Nō simulabat uitationē legatū: sed timorē. Præterea si qua foret similitudo: ea similitudo a tq; simulatio intelligit per illud quæ si nō: per illud uitabundus. Addit adhuc rōnem: Nā quia nomen ē: ideo significat similitudinē: nō passionē: & alia deinceps: ubi nullū robur rōnis est. Sed præter rōnes illorū ipse quoq; Priscia. iprudens confessus ē quod negabat. Quæro enī nunq; d homo rubicundus: quod ille fecit cæteris in bundus similis rubenti ē: an uere rubens: p. fecto uere rubens. Ergo idem erit rubicundus & rubens: quæ sentētia Cassellii ē: quæ & breuior est: nec minus fortasse uera: q; illa siue Gelii siue Apollinaris: cum frequentissime sic accipiatur: populabundus populans: errabundus errās: sed nō nunq; ut Gelius ait: uehementiam significat quā breuiter & ipse cōplectar: idem significant quod participia frequentatiuorū: Lusitans: rufitans: erratitans: letatitans: populatitans: si reperiremus: Quod cū non sit ad hæc: ut reor: in bundus terminata decutrimus.

De exeuntibus in cus quomodo comparatiuos superlatiuosq; faciant. Cap. xii.

Magnificus: honorificus: munificus: nō ex se gignunt cōparatiuos superlatiuosq;: sed ex aliis quæ in usu nō sunt: ac ne possunt quidē esse magnificens: honorificens: munificens. Nō enī dicimus magnificior: honorificior: munificior: sed magnificētior: honorificētior: munificētior. & in superlatiuo magnificentissimus: honorificētissimus: munificentissimus. Mirificus tamē mirificissimus facit: ut Ter. Mirificissimus est patruus tuus. Et. M. Cato teste Prisc. cōtra Thermū de Ptolemæo rege optio atq; beneficissimo. Et Accius i. viii. didascalion: Et magnificentissimo excellentissimoq; honore. Oīa ergo a facio sic cōposita ac terminata hæc regulā sequunt: mirificus: beneficus: maleficus: ueneficus: uulnificus: tabificus: iustificus: pacificus: morbificus: sacrificus: & siq; sūt alia: quæ oīa ascititiū comparatiuū superlatiuūq; habent aliquando etiā. Sunt ne alia noīa eiusdem naturæ? Certe sunt ea quæ formantur a dico & a loquor: & siqua reperirentur a sequor: maledicus maledicentior maledicentissimus. Benedicus autem uō inueni: quia nec benedico inuenit: licet eo Priscia. utatur: & hoc tempore utāur more græcorum quorū auctoritate dedimus uerbo ac cōparatiuū præter naturam suam: cum postulet datiuum: sicut maledico: quod & ipsum nūc ad imitationem græcorum habet etiam aliquando accusatiuū. De benedico unius uocis loquor: non duæ. Nam tunc & aliud significat: & aliter regit. præterea fatidicus: ueridicus: iuridicus uero rarū uerbū est: cauidicus magis substantiuū: A loquor sūt plura: a sequor fortasse nulla nisi pedissequus: quod substantiuū est: Magniloquus: grandiloquus: altiloquus: uaniloquus: doctiloquus: uersutiloquus: fatiloquus faciūt comparatiua magniloquentior: grandiloquentior: & item cætera superlatiua magniloquentissimus: grandiloquentissimus: altiloquentissimus: & reliqua. Sed eorum positua possunt esse tū p. cipia magniloquens grandiloquēs: tū noīa magniloquus: grandiloquus: præter unū suauiloquus: qd nescio an dici possit suauiloquus. Maledicēs plane p. cipiu est: sed & maledicus dicimus quod in fatidicus & ueridicus non sit: neq; in illis superioribus magnificens: honorificēs: munificēs: quæ p. cipia esse nō possunt: cū hæc fuerit futura uera uox. magnificēs: honorificēs: munificēs.

PRIMVS

De exeuntibus in ceus: in eius: & in tius. Cap. xiii.

Inita in ceus pauca sunt: materiamq; significat: ut herbaceus: betaceus: maluaceus: ex materia herbae maluae betae: harundinaceus: serulaceus: rosaceus: triticeus: hordeaceus: testaceus: rosaceus: harenaceus: cretaceus: argillatus. ex materia harundinis: serulae: tritici: hordei: rosae: testae: torsi: harenae: cretae: argillae. Hoc tamē differunt a materialibus: q; illa magis totū significat. hęc pte. Ager enim cretaceus non idē est q; cretus: nec harundinaceus surculus: quod harundinea fistula. Vnū est natum & positū in creta aut harundine atq; ex corpe ac materia cretae & harundinis facta. & pās triticeus hordeaceusue: non ex solo tritico hordeoq; cōpositus est: sed ex aqua quoq;. licet triticeus utriusq; hęc de quibus loquitur formatū uideri possit: & magis illius cuius sunt creteus harundineus & similia. nam triticaccus facerē debet: nisi dicimus enphoniae cā syllabā esse sublatā: Quod mihi ita uidet: quia distincta ē species eorū quae exeunt in ceus: & eorum quae exeunt in us. Huius generis ē uinaceus cū est adiectiuū: ut uinaceo grano legimus quendā suffocatum pro acino uuae & uinacea substantiuum plurale pro granis uuae iam p̄ssā. Dicimus tamen mons terrenus potius q; terrcus ac tectaccus. Sunt itē noīa finita in tius descēdētia ab hēntibus t i ultima syllaba: & si a noībus quidem significantia materiā. Si a supinis uero passionē quandā: ut cratritius: stramentitius: lateritius: cemētitiū: pauimentitiū. Itē fictitiū: cōmentitiū: pigneratitiū: foeneratitiū: conductitiū: ascriptitiū: dedititiū. Ratio fictitia ac cōmentitia: quae ficta & ad tēpus cōmenra & excogitata. Res pigneratitia aut foeneratitia: quae data est pignori: aut ad foenus pertinet. Domus conductitia: quae conducta est. Homo ascriptitiū: dedititiūq;: qui ad aliquam rē ascriptus est: & qui ex numero eorum est: qui se in alterius imperium dederunt.

De uī comparatiui. De minus. De magis. Cap. xiiii.

Comparatiuū pto minori ui accipi q; ipsum positiuū habeat: ait Priscia. ut Virgi. Tristior & lachrymis oculos suffusa nitentes. Tristior enim hic ex parte tristis accipit. Saepē p se positū pro ipso positiuo: ut Comites senioris aetate: pro senis. In quorum utroq; ē causa cur aliquid nos addamus. Nam illud tristior planc pro tristis: non pro ex pte tristis accipitur: ut ait Quinti. Vtimur uulgo compatiuis pro absolutis: ut si quis se infirmiorē appellans: nō dixit p minus q; infirmus. Et hoc senior potius pro ualde senex: q; tantū senex: ut idē Quint. de Isocrate. Eoq; iā seniore. Octauū. n. & nonagesimū cōpleuit annū p̄cipere Aristoteles pomeridianis scholis coepit. Et Ouidius de tristibus: Sospite sic te natus sit quoq; sospes. Et olim imperium regat hoc cū seniore senex. Ideo cū Seruio nō sentio dicente secundū Varronem. Senior & minor compatiua sunt p imminutionē. Est enim senior non satis senex: iunior nō satis iuuenis intra iuuenē: sicut pauperior intra pauperē. Dixit autem hoc Varro in libris ad Ciceronem: quam rem a Varrone tractatam confirmat etiam Plinius. Hoc Seruius: si uere hoc Varro & Plinius ait. Quis non cernit sibi ipi repugnare rōnem hanc? Est enī natura compatiui superate in ea qualitate: quam obtinet positiuus. Quae superatio quotiens incolumis est: non possis tunc dicere factā esse diminutionē. Ponamus exemplum huic rei simillimū. Antiquior te ego sum: id est maior te natu sum. Itē adoleſcētiōr ego te sum. i. minor te natu sum. Ita iunior te sum: id ē mīoris aetatis q; tu: uidelicet supero te puitate aetatis. Quē in modum accipit illo in loco Seruii. Ergo non p imminutionē: sed pprie. Quare ut in iunior fallit: ita in senior falli dicendus ē. Quae tamen oīa: ut sentio pro positiuo accipi solent: quem admodū ocus pro ociter: minus pro non semp sere accipit. Freq̄uentissime tamen iunctū aut cum quo put sim minus. i. sinō: quo minus. i. nō: sicut quo secius ēt pro ut non: q; de hoc cōparatiuo minus feci mentionem: aliquid etiam de ipso dicam. Placet autem mihi non modo a paruum uenite sed etiam a parum: ut parum pecuniae habeo: non autem paruum pecuniae: ergo minus pecuniae ad parum pecuniae potius q; ad paruum pecuniae tideret referri. Addam aliquid econtrario de magis. Ait idem Priscianus: omnia comparatiua mittere aduerbia similia neutro generi. Atqui magis non in us exit more aliorum: sed in is q; compatiuū esse & uis ipa huius uocis indicat: & multo post nescio quo modo fatetur hic auctor. Praeterea q; maius nullum aliud aduerbium est: & aliquod esse debet. Dicimus enim iustius queror: melius scribo: peius cato: plus gaudeo: minus doleo: maius gaudeo nō dicius: sed magis q; a magnū positiuo cōparatiuū esse uel hinc palam est: q; omnes sic loquimur: Magis poterat Pompeius q; Caesar: sed postea maxime potuit omnium Caesar. Ex quo apparet eiusdem positiuū quod est magnum: comparatiuū esse magis: cuius superlatiuū est maxime mutata u. in g. & anteposita: Quod cum ita sit: cur per magis & positiuum resolui compatiuum Priscia. uoluit: tacens de ceteris: quae eundem usum praestant. Fortior plus fortis: uehementius fortis: ualidius fortis: & quae sunt eiusmodi opior q; nō putabat hoc ēē compatiuū: ut q; a uoce compariuū recesserat: aut si putabat absurdū uidet compatiuū p compatiuum resolui cū positiuo: cum p̄serti ipm magis more aliorum comparatiuorum resoluendum sit. Quod fieri nequit: ne alia quidem poterunt. Quale est: si dicam. Quod est istorum maius haedificium: aut quod ualidius: absurdum:

ut dixi: quibusdā uideri possit: si resoluatur magis magnū: & ualidius ualidum. Adde q̄ sicut resolu-
uit cōparatiuū per magis: debuit resoluere superlatiuum per maxime: ut fortissimus græcorū Achil-
les: maxime fortis græcorum. nō autem super oēs græcos fortis. Nam hoc modo supra se fortis erit
quod fieri nequit. Item sine apposito fortissimus Hercules non dicitur commode ualde fortis: sed ua-
lidissime: id est maxime fortis. Nam quid absurdius q̄ cum exponamus comparatiuum per compa-
ratiuum: exponere superlatiuum per positiuum.

Comparatiuum ad unum. Superlatiuum ad plura.

Capitulum. xy.

Inter cōparatiuum & superlatiuū ea in primis quæ apud græcos differētia est: q̄ compa-
ratiuū refertur ad unū: superlatiuū ad plura: quod reprehēdit Priscia. i. quiens. Fit autē cō-
paratio uel ad unū uel ad plures tā sui generis q̄ alieni. quibus græci honoris cā suæ gentis
magis q̄ rōne ueritatis dicūt nō posse ad multos sui generis fieri cōparatiōē. Alii at dicūt
hanc esse rōnem: propter quā non utunt tali comparatiōē: q̄ cū ad plures sui generis sit cōparatio:
superlatiuo possumus uti: ut fortissimus græcorum Achilles. Sed superlatiuo multo alios excellere
significat. Cōparatiuus uero potest & paruo superante demonstrare. Vnde etiam diminutionem iu-
re accēpit apud nos maiusculus: minusculus. Hæc Priscia. a quo tā pro græcis q̄ pro latinis dissen-
tio. Nā quæro a Prisciano quonam modo græci distinguerent sensum comparatiui a sensu superlati-
ui: cū ipsi cōparatiuo quoq̄ gr̄m tribuant: nisi hæc rōne: ut hoc ad unū: illud referatur ad plura. Lo-
quor quotiens comparatio sit ad eos qui sunt eiusdē generis. Nā ad eos qui sunt alii necessario quo-
q̄ utunt gr̄o per cōparatiuum: cum ablatiuo carent. Cū dico comparatiōē more Prisciani tam
superlatiuū q̄ comparatiui intelligi uolo. Atqui apud latinos ista ambiguitas non est: qui comparatiuo
ablatiuū tribuimus: de hoc paulo post respōdebo. Tamen tanti momenti est illa græcorum ratio:
ut eam latini ad formam græcæ constructionis imitati sint: hoc ē ut cum gr̄o iungerent comparati-
uum utiq̄ inter duo. Nam superlatiuum non dubium ē habere locū inter plura: ut Aiacum fortior
fuit Thelamonius: & manuū melior est dextra. Si uero tres aiaces fuissent: diceremus nō fortior: sed
fortissimus: sicut digitorum longissimus est: non longior medius. Hora. O maior iuuenum: inquit
Ad duos enim Pifones filios: patremq̄ scribebat: Ouidius in persona Medæ: quæ duos filios habu-
it. Cum minor e pueris iussu studioq̄ uidendi: Constitit ad geminæ limina prima foris. Et Cæsar s̄
ue alius pro Cæsare in cōmentario: & in testamento Ptolemæi patris. Hæredes erant scripti ex duo-
bus filiis: maior: & ea quæ ætate antecedebat. Ideo maior Ajax & minor ille Thelamonius: hic oilei
filius. Maior & minor Atrides: ille Agamēnon: hic Menelaus. Maior Cato & minor. Maior & minor
Scipio: de duobus Africanis. Maior Cyrus & minor: siue superior & posterior: Nam tempus signifi-
camus: non dignitatē maiorē minorēue. De malis tamen non maior & minor dicimus: ut Dionysius
superior & Dionysius inferior. Qui numerus cum superat: non per comparatiuum: sed per posi-
tiuum aut per superlatiuū loquimur: ut magnus Alexander: magnus Pōpeius: Fabius maximus: Va-
lerius maximus. Et hæc ē græcorum ratio in qua nobis cum illis cōueniunt: q̄ ad unū sui generis utē-
dum ē comparatiuo: ad plures superlatiuo. Ideoq̄ curiosissimus in loquendo: & reconditissime sc̄iæ
Macro. in Satur. mihi non probat: ubi dixit. Age Serui nō solū adolescentiū q̄ tibi æquæui sunt: sed
quoq̄ oīum doctissimus. Non. n. eiusdē generis adolescens cū senibus: non aliter q̄ si dicā. Ego sum
doctissimus Romanorū & Carthaginensiuū. Si Romanus sum: tollendū est carthaginensiuū. si cartha-
ginensis: tollendū est romanorū. Si neutrum utrunq̄ male iungit. Et Priscia. in prio: oīum est breuissi-
mū eorū quæ diuidi possunt: id qd diuidi non pōt non aliter q̄ si dicas: hæc ē pulcherrima suæ so-
rorum: cū sit dicendū: hæc est pulcherrima soror. Nā soror ipsa una ē: suarū non ē. quid at ad plu-
res generis diuersi? Nēpe nos qui sextū casum hēmus: simillimū gr̄o adhibemus: ut Achilles troiāis
fortior fuit: & ego sum doctior carthaginensibus: qui nō sum doctissimus Romanorū: & tu doctior
es senibus: iuuenū lōge doctissimus. Græci eodē gr̄o utunt: ut sit hæc differētia: superlatiuū ad plu-
ra sui generis: cōparatiuū ad plura diuersi generis cōparari. Quod Priscia. reprehēdit nolens illā dif-
ferentiam inter hos gradus esse: sed hanc: q̄ superlatiuum multū: comparatiuum parū excellere si-
gnificat. Quæ ratio p̄ter quā non satis defendi opinionē græcorū: atq̄ ad eum usum latinorū: etiā fal-
sa est. Neq̄ enim: ut ipse uult: quia cōparatiuū diminutionem accēpit: ideo parum significat: & non
potius multū: quia diminui pōt: & præsertim cū dicat cōparatiuū aliquando transcendere superla-
tiuū: ut Achilles fortissimo troiāorū Hectorē fortior fuit. Sed ego in hoc non laboro: q̄ cōparatiuū
modo transcendat: modo minuatur: quæ res non mutat naturā cōparatiui. Aduertendū est quo-
solo ipsi gradus cōparatiōis ponderantur: q̄ cōparatio unum gradum obtinet siue primū. Super-
latiuo uero ultimum. Atq̄ ego sentio non ad singulas res: sed ad gradus quosdam illa referenda sunt.
Nā ubi multa fuerint eiusdem generis: nō tamen cadit superlatiuo uno eminente: cæteris paribus: ut
si iter plura uascula: aut plura nauigia ad unā magnitudinē sc̄a: aliq̄ sit lōge capacius & gr̄adius: nō
fēte dicas hoc ē oīum maximū: necesse ē: ubi superlatiuo ē: ubi sit & comparatio: ut aliq̄ sit maius: aliquo

sent

et his alij fortiores

PRIMVS

& item alterū maius hoc quod erit iam maximū oīum. Et in troianis sunt aliqui fortes: atq; alii ad huc qui uocant fortissimi. Itaq; nunq̄ citra tertium numeꝝ fit superlatio. At Prisciano uidet̄: si cætera paria nauigia aliquod paulo antecederet: dicendum maius cæteris: si multo maximum oīum. Quid ergo si inter hæc ipsa paria unū: ut cunq; emineat: eiusdem tamē generis non diuersi quomodo dicendū erit? Cōparatiuū non refertur ad ea quæ plura sunt eiusdē generis: & superlatiuū non habet locū inter paria: malim ego dicere p̄ comparatiuū: sed in ablatiuo: ut maius cæteris. Nā inter duo: ut dixi damus gr̄m. Quidam dant gr̄m etiā ubi plura duobus sunt: sed tantūmodo ecclesiastici: præsertim imitati græcos auctores unde interpretantur. Nulla enī littera ē latina noui testamēti. Dicunt ergo maior discipulorum: minor fratrū: siue quia cæteri pares sunt. Vnus autē aut excellat aut excellat: siue non magnificerunt hanc differentiam superlatiui & cōpariui: altero pro altero hoc ē comparatio pro superlatiuo utentes: ut ex illo loco dat̄ intelligi: qui uult inter uos maior esse sit uere mīmus. Cur nō dixit maximus minimusq;: aut maior minorq;: nisi q̄ pro maximus posuit maior: in quo græcū secuti sumus. In illo aut̄ licet huc paḡ pertinet græcum non sequimur. Nunc manent: fides: spes & charitas: tria hæc maior horum ē charitas. Cur non aut maior harum. aut maius horū? Græci genitiuū huc in generibus unū habent: qui ē τῶν τῶν. Verūtamen potuisset latini us dici maximū: nisi græcos imitari uoluissēmus. Græcos inq̄ unde traduxerunt: non autē ueteres illos: ex quibus grāmatica confirmatur. Nā ut charitas ē maior cæteris: ita cæterarū duarum: ut opī nor: altera alterā superat: raroq; reperit̄ nūerus trium ubi nō potius suplatio cadat: quæ tres diuersas exigit quantitates: q̄ comparatio. Ideoq; græci contenti fuerunt dicere comparationē ad unum superlationē ad plures: quasi omnia inter se aliud ab alio distantia. Quin ipse Priscianus: quanq̄ differtit: ramen paulopost quasi imprudens quod negauerat confessus ē: prior refert̄ ad unum: prius ad plura: quod antea Diomedes: Donatus & Seruius dixerant. Ideoq; iungi abltō more cōparatiuorum: hoc at̄ genitino more superlatiuoꝝ. Quæ non significant melior & optimus: quæ admodum ipse uult: sicut nec potissimū pro optimum. In Phormione apud Terēt. Vbi diuites quid sumas potissimū: sed in his omnibus principalior principalissimus: & principalissimū. Quod cū ita sit in summa colligam: & breuiter dicam: ut a principio institui: cōparatiuū inter duo esse: superlatiuum iter plura: si modo tria sunt imparia: ueluti si in duas partes diuisa ciuitas est: ut bello ciuili Pompeii & Cæsaris: recte dicas: maior ps quiritum sequebatur Pompeiū: minor Cæsarem: Non autē maxima: aut mīma: nisi accipias pro ualde magna maximā: & pro ualde parua mīmam. Sin in tres partes: ut ī eodem tēpore triuuirali dicendum erit maxima pars quiritum sequebatur Octauium: maxima ps legionum erat cum Lepido: maxima pars nauiū erat cum Antonio: non maior. In quorū utroq; ne quis putet neminē hæc ignorare: peccauit Lactantius uir latinus plane & facundus: qui in secūdo libro institutionū inquit. Ut possis dubitare quos dicat potissimū: stultiores illos ne: qui falsam religionem suscipiunt aut qui nullā? Et in. vii. ut ea ipsa quæ dicerē: nō nostris: sed aliorū potissimum litteris confirmarem: potissimū dixit pro potius: Duæ enim partes erant: nō multæ: ut apud Quintilianū: Hoc loco quærā necesse ē: quæ rō fuerit ut iuuenis ad parricidiū suo potius gladio uterē? Tametsi non absurde hic potissimū dici posset: quasi suo ex omnibus potissimū. Et in illo Lactantii quoq; si tale foret: non aliorū: sed nostris potissimū quasi ex oībus potissimū: eruntq; multæ partes: & totidem quot sunt genera litterarū: uel non aliorum: sed nris potius: eruntq; duæ partes: hic nra litteræ: illinc alienæ. Idem Lactantius in prio: Omnes Sybillæ unū deū p̄dicat̄: maxie tamē Erythrea: quæ celebrior & nobilior inter cæteras habetur. Celeberrima & nobilissima dicendum erat. Cicero autem quodā loco id quod dico apertissime ostendit: cū ait in Pisonē. Mecum quæstorem iprimis ædilē priorem: prætorē primū eum cunctis suffragiis populus Ro. faciebat. Aedilem priorem dixit: quia duo tantū erant ædiles: sicut duo censores & duo cōsules. Cæteri autē sere oēs magistratus multi: ut p̄tor quæstorq;: iter quos se creatū dixit: aut primū aut iter primos. Cuius rei si quis fidem desideret: bini semper ædiles noīant̄ a Teren. Ipse Cice. pro Milone inquit: Septē p̄tores octo tribuni plæbis: illius aduersarij defensoris mei. Nam quæstores pene singuli: singulis prouinciis p̄ficiant̄. Et exēplo Lactantii admōeor: ut dicā illā præpositionē inter tā comparatiuo: q̄ superlatiuo posse dari: ut constat superioribus: quæ rettuli exēplis: & Quintiliani in gladiatore: Qui inter nos ut appet: fortior fuit: & in geminis languētibus: Dii prohibeāt: ut ex duobus filiis uilior incipiat eē periturus. De suplatiuo ipse paulo ante protuli exemplū. Celeberrima inter oēs & nobilissima hētur: quæ si pares p̄ter unā fuissent: utendū putarē cōparatiuo: ut fecit Lactantius. Solemus quoq; in interrogando & dubitādo dare utrū cōparatiuo: quid aut̄ suplatiuo: ut idem Quint. Ita non tantum utrū sit melius: sed qd sit optimū quærēt̄. Itē ex duobus uter dignior: ex pluribus quis dignissimus. Et Cice. Cū quærere uidet̄ orator utrū potius aut qd potissimū dicāus: tamē aliquādo damus quid etiam cōparatiuo. Sed ego ad altiora ducente stilo transeo: & ad ea quæ oratoꝝ magis sunt: q̄ grammaticorum: & magis latine eleganterque loqui uolentium: q̄ eorum qui ad normam grammaticæ periti esse cōtenti sunt. Quare separemus ea quæ de hac re supersunt dicenda: & eis suum

Prima

Subjcten

locum assignemus. Quæ & si possent posterius tractari; tamē q̄ ad materiā graduū pertinet in hoc potissimum loco exequamur rem dignam auribus studio forum de exactissima antiquorum latinitate & elegātia. M. T. Ciceroni. M. q̄ Fabio Quintiliano præcipue obseruata duobus luminibus atq̄ oculis: tum omnis sapientiæ; tum uero eloquentiæ latinæ.

De quisq̄ cum superlatiuo. De omnis cū positiuo & aliquando cū superlatiuo. Cap. xvi.

Gitur superlatiuus asciscit sibi q̄sq̄; reliquit aut̄ omnis uel cūctus positiuo ut optimus q̄sq̄; sapiētissimus q̄sq̄; pro eo q̄ ē unusq̄sq̄; qui ē bonus ac sapiēs; uel oēs boni & oēs sapiētes. Nō enim liceret dici boni q̄sq̄ & sapientes quiq̄; nec omnes optimi & cuncti sapientissimi. Non recte ergo Priscianus in procemio oīum iudicio comprobaf̄ eruditissimoz. Idē intelligo si superlatiuus in alio casu ponatur q̄ illud quisq̄; sic maximo quisq̄; animo diuitias despicit Valentissimi quisque corporis longe abest a sapientia. At uero cōparatiuis non quisq̄; conuēit: sed omnis. Vegetius tamen nō perpolitus sane scriptor inquit: Honestiores quiq̄; milites. pro honestissimi quiq̄;. Et Lactantius de opificio: Nam si ita esset placidiora quæq̄; animalia uel nihil sellis oīo uel minus haberent q̄ feræ. Maluissē ego dicere oīa placidiora animalia: ut Quintus in agro redempto. Rus; seruulos; penates; & omnia utiliora properanti festinatiōe parentis addixi. Ex positiuo aut̄ illa excipiunt̄ quæ carent superlatiuo: qualia sunt quæ habent i uel u ante us; ut pius & strenuus: quæ nōnunq̄ patiunt̄ superlatiuū. Ideoq̄ utraq̄; rationem sequunt̄: omnis; pius; & pius quisq̄;. Salustius in Iugurthino: Nam strenuus quisq̄; aut occiderat in proelio; aut grauius uulneratus discesserat: ipse mallem dicere strenuissimus quisq̄; piissimus quisque. Quidā tamen Salustiani codices scriptū habent strenuissimus. Carent etiā superlatiuo illa nūeralia Secundus; tertius; quartus; quintus & deinceps. Nam primus etiam cū numerum significat: superlatiuum ē; & ultimus. Dicimus itaque primo quoq̄; tempore; primo quoq̄; die: Quod imperitiores putant esse conuētionem quoque: quæ habet primam breuem; cum hic sit longa. Cicero in Philippicis: Primo quoq̄; die cōsules ad Senatū referant. q̄q̄; hic nō tam omnis q̄ unus oīum primus dies significat. Idem pro Rabirio: Tertio quoq̄; uerbo excitabatur; & pro eodem Rabirio: Quinto quoq̄; anno de moribus nostris iudicaretur. Cæsar commentario quinto: Legionē productā cognoscit non decimū quenzq̄; esse reliquum militem sine uulnere. Suetonius in uita Cæsaris: Et intercalario mense sublato unus dies; quarto quoq̄; anno intercalaret̄: Quod ineruditi sic pronuntiare solent: omni quarto anno esse bisextū: omni quinto anno sit Iustrum apud romanos græcosq̄; omni quinquagesimo anno iudæi agūt iubilæum; cū sit dicendum quinquagesimo quoq̄; anno. Vulpianus apud Iustinianum libro. xxvii. ait: militē quasi millesimū quenzq̄; dictū. i. oēm qui ex millenario numero ultimus: tamē accipiendus est non ultimus; sed quisq̄; ex eo numero. Nam cum dico dabo tibi ex ouibus decimam quanzq̄; non eam intelligo quæ decima in numerando eueniet; sed unam de decem quæ cūq̄; sit; uel ut absolutius loquar: singulas ex denis siue ex decē: quas tu elegeris. Itaq̄; unaquæq̄; potest esse decima. Et exemplo Cæsaris constat decimū quenzq̄; esse unum ex numero denario. Ita dicamus millesimum quenzq̄; unum ex uno millenario. Iurisperiti nostri elegātiæ latinæ ignari intelligunt militē ex mille maxime strenum. Vnde puto errorē ortū de uocandis militibus hoc tēpore insignē quoddā dignatiōis serētibis. Sed ad rē hinc etiam factum ē: ut dicamus unusquisq̄; & singularis quisq̄;: nō singularissimus quod non reperit̄: sicut nec unicus habet unicior & unicissimus. Quotus & iungit̄ cum quisq̄;: sed tamen diuersā rōne a superioribus. Nunq̄; n. scire unimur hac dictiōe: nisi interrogatiue; & nisi significatiōe quæ ē quot. Quotus. n. frequēter significat quor: ut Mart. Dic quotus es q̄ti cupias cenare nec unum Addideris uerbū: mensa parata tibi: id ē quot estis; & quot tecum habes. Cic. pro Ligario Quotus. n. istd̄ quisq̄; scissit. i. nullus uel rarus. Qui. de arte: Forma dei munus: forma quota quæq̄; superbit. i. nulla uel rara. Non uenit in mētem an cum aliis nominibus iungatur quisq̄;. Hoc tamē scio non habere genitiuum pluralem duntaxat cū adiectiuo iunctum: ideoq̄; unimur genitiuo singulari pro plurali. Idem enim ē optimi cuiusq̄; animus: quod omnium bonorum animus. Vnusq̄; autem ideo nō facile patit̄ superlatiuum: quia illud unus uim quandā ac naturam: ut pauloante ostēdi: superlatiuū obtinet: potiusq̄; dicitur unusq̄; bonus q̄ unusq̄; optius. Atq̄; hæc hætenus de quisq̄;.

De ut & ita cum superlatiuo; de quo & eo cum cōparatiuo. Cap. xvii.

Adamus de ut ita & similibus. Duplicat̄ superlatiuū: uel altera ex pte nomē; ex altera aduerbium: uel utrinq̄; nomen; uel utrinq̄; aduerbiū cū his indeclinabilibus quæ nominauit. Cicero de oratore: Vt quisq̄; optime græce sciret; ita eē nequissimū. Idem in eodem. Vt. n. quisq̄; optime dicit; ita maxime dicendi difficultatem; uariosq̄; euerus orationis; expectationemq̄; hoīum pertimescit. Idē de officiis: Vt quisq̄; animi magnitudine maxie excellit; ita & maxime uult p̄ceptis oīum uel potius solus esse. Quinilianus: quod ut longe optimū; ita difficillimum. Et iterum: Non ut quicq̄; primum dicendum; ita primum occurrit. in quo caueamus; ne pro quicque dicamus quodq̄; Multum enim refert inter hæc duo. In Catōe maiore utrinq̄; superlatiuum sustulit Cicero: ut quisq̄; ætate. antecedit; ita sententiæ principatum obtinet: quod facere alibi solemus: ut in illo. Homo in

PRIMVS

primis doctus: nō imprimis doctissimus ne duas res superlatiōne habentes coniungāus. Iusta igitur cā quare Cice. suplatiuos p̄termisit: quā cā Donato in cunu. Terent. nō fuit qui ait: Vt quisq; miser ē: ita senior uidet. Nā p̄ter id q; non adhibuit suplatiuū etiā confusiōne quandā fecit ex positiuo & compatiuo: q; ita emēdemus tū per aduerbiū sic ut quisq; maxie miser ē: ita maxie senex uidet: tū per nomē sic: ut quisq; miserimus ē: ita annosissimus uidet: tū per alteꝝ nomen: ita ut quisq; maxie miser ē: ita annosissimus uidet: uel ut q; miserimus ē: ita maxime senex uidet: tū per compatiuum. nā & hoc idē efficit quod suplatiuū hoc modo quo quisq; miserior: uel quo quisq; magis miser ē: eo senior uel eo magis senex uidet: Quod ita licere fieri exēplo probandū est Quint. secūdo in stitutiōnū Quo q; i genio minus ualet: hoc se magis attollere ac dilatare conat. Et paulo post. Erit eo etiā obscurior: quo quisq; deterior. Iustinus at siue Trogus superlatiuū cum compatiuo miscuit: inquis li. xvi. Locupletissimus ut quisq; ē: ita plures equites ī bello suo regi p̄bet. Ego dicerē ita plurimos qn & ab illo scriptū fuisse suspicati libet. Dicebā paulo ante nō licef dicere in primis doctissimus. idē sentio de iter primos & cū primis. licet Salustius: si mō codex nō sit mendosus: aliter dixerit ac sane quod difficillimum ē: ī primis & p̄lio strēnuissimus erat & bonus cōsilio. Similia his sunt ī paucis cū paucis: inter paucos: itē sup omnes: ante alios: p̄ter ceteros. Sed hęc & si positiuo frequērius gaudeat: tamē non nunq̄ patiūt suplatiuum: ut Pli. li. xxvi. de usu absinthii conuenit dicere herba facillimā atq; inter paucas utilissimā. Virg. in. vii. Petri ante alios pulcherrius oēs Turnus auis: at auisq; potēs. Et ī eiusdē operis p̄rio. Pygmalion seelere ante alios īmanior omnes.

De tantum & tanto similibusq;: quomodo iungantur gradibus.

Cap. xvi.

Hoc magis & eo magis idē est qd̄ tāto magis. Itē quo magis idē est qd̄ q̄to magis. Quare admoneor ut aliquid de horꝝ noīum natura p̄cipiam positiuos magis deere tantū & q̄tum: comparatiuos tanto & quanto. Cicero: Quanto es maior: tanto te geras summissius. Non autem quantum es maior: tantum te geras summissius. & contra Quantū potes tantū elabora: nō at q̄to potes tāto elabora. Lactānius tamē p̄ter morē oratoꝝ iquit: Quāto frequēter impellit tanto firmiter roborat. Et Boetius ī dialecticis dixit: paulo æquales hic pro paulum dicens paulo: ille pro frequentius firmiterq; frequenter firmiterq;. Tolerabilius: quod fecit poeta Catullus: Tanto pessimus oīum poeta: Quanto tu optimus omnium patronus. In superiori Lactantii exēplo Bis peccatum ē in utroq; membro. Quidam peccant in altero: ut si dicat: quanto frequērius impellitur: tanto firmiter roborat: uel quanto frequenter impellitur tanto firmiter roboratur: uel q̄to frequenter ipellit tanto firmiter roborat nisi ita uenuste dicas ut Virg. in. xii. O p̄stās animi iuuenis q̄tum ipse feroci Virtute exuperas: tanto me impensius æquum est consulere: & Quintili. in p̄mo Quid autem aliud in nostris legionibus cornua ac tubæ faciunt quorum concentus q̄to est uehementior tantum romana ī bellis gloria ceteris p̄stāt: quod nō licuisset aliter dicere. Proxiē autē ad uim compatiuoz accedunt illa aduerbia ante & post: siue p̄positiōes: ut tanto ante ego ueni q̄to post tu uenisti. Et illud nomē alius & suum aduerbiū aliter & huic simile secus ut Quint. At q̄to alius fuit ille ī felicissimi iuuenis affectus & Terē. Verū aliter eūēire multo itelligit Et Cice. Multo secus euenit. Nā quod dico de tāto & q̄to idē intelligo de aliquāto: de multo de paulo ceterisq; similibus. Rursus quod de tantū & q̄tum: idē de aliquātū de multū de paulū & de reliquis. Sed quia hęc trāseant ī aduerbia: ideo nōnunq̄ de his quæ exeunt ī um loquor: abunimur. p̄ his quæ exeunt ī. o. p̄ fertim quādo nō est illa contrapositiō duoz: ut superioribus exēplis ostendimus. Iuue. Despiciā q̄ scit quantū sublimior atlas Teren. Cuius frater aliq̄tulum ē ad rem auidior Quint. Ac quidā si forte susceperint negocia paulum ad dicēdum tenuiora: ea cōiūtiis implēt. Ita ī aduerbiis p̄cipiisq; multū ante: uel multo atē: paulū post uel paulo post. Verbis autē semp̄ere cōuenit per um potius q̄ p̄o. Exceptis ab ante p̄a post cōpositis more eoz unde cōponunt: ut multo p̄stāt: & multum p̄stāt Salustius: Multo p̄stāt beneficii q̄ maleficii immemorem esse. Ita m̄ ustrū uel multo antecellit: paulum uel paulo post habui tua negocia meis. Tam & q̄ similia atq; eadē uidetur tātū & q̄tū ideoq; raro cum compatiuo iungunt: ut Virg. Tā magis illa fremēs & tristibus effera flāmis. Quā magis essufo erudescunt sanguine pugnae. Cum superlatiuo frequētius: ut tam hic ē oīum optimus q̄ nobilissimus. Salusti. Quā quisq; pessime fecit: tam maxime tutus est: quod idem ualet: ac si diceret ut q; pessime fecit: ita maxime tutus est. Teren. Nanq; adolescens q̄ minima ī spe situs erit: tā facillē patris p̄cē ī leges cōficerē suas. Solēt poni tam & q̄ sepatim: & alterū sine altero: utrūq; in significatiōne uehementiæ: ut Cice. In tam optima causa non debeo timere. i. in tam ualde ac per ualde bōa eausa. Et iterum: Nondum erat uestris tam grauissimis tanq; multis iudiciis ignominiiisq; concisus. i. iudiciis uestris ignominiiisq; tantopere grauibus. De q̄ hoc sit exēplum Tu es homo q̄ iucundissimus

id ē ualde uehementēq; iucūdu. Sed de hoc differēdū latius: ideoq; nō ī eūdē locū includā.

De per & q̄ cum gradibus.

Cap. xix.

Dem nāq; pōderis ī cōpositiōne habet per & q̄: sed alterum positiui p̄prium ē: alteꝝ suplatiuū: ut perpulchre: perbelle: perdiligenter: q̄ perpulcherrime: q̄ optime: q̄ diligentis

sime: quorū exemplorū referta sunt oīa: hoc intelligit quotiens accipit q̄ pro ualde siue uehementer. At cōtra q̄ pro q̄tum nunq̄ cum suplatiuo: semp̄ cū positiuo: ut Cicero: q̄ morosi sunt q̄ amant: ex hoc tu potes intelligere. Vides ut q̄ pro q̄tum nō potest adiungi uerbo principali duntaxat in recto modo loquendi: hoc ē quādo nō figurate loquimur: ut exprobrādi deridēdiue cā: hoc mō q̄cito uenisti: q̄suauis homo es. Loquor aut̄ quotiens duo uerba in eadē orōne insunt: semp̄ cū uerbo nō p̄ncipali iūgi q̄ pro ualde frequēter uno uerbo cōtētū eē: & i duobus p̄ncipali potius gaudere nōnunq̄ altero: ut ubi ē lucrū co q̄primū aduolas. Et ibi ē lucrū quo tu q̄primū aduolas. At in hac differētia positiuū & suplatiuū aliq̄ se obiciēt: afferētes Ter. i an. Reicit se in eū flēs q̄ familiariter. Et i Eunuc. Post illa tpa tu scis q̄ intīmū te hūeri. In quorū exēploꝝ priorē est q̄ pro ualde cū positiuo. In postēriore q̄ pro q̄tū cū suplatiuo. Ego uero accipio illud q̄ familiariter pro q̄tū familiariter figurate: q̄si o q̄tū familiariter: & hoc accipi pro positiuo: sicut proximū. Dicimus nāq̄ hic ē mihi magis p̄ximus ita hic ē mihi magis intīmus. Neq̄ tamē i hoc toto meo ope tā licētia poetarū cōsektor: q̄ usum oratorū. Neq̄ siqd̄ aliter penes auctores repiat: mihi obeē debet: nō legē scribo: q̄si nunq̄ aliter factū sit sed qd̄ frequēntissime s̄ctitatū est: p̄scrtim a. M. T. M. q̄ Fabio: apud quos siquādo repiat q̄ cū positiuo p̄ ualde aut cū suplatiuo pro q̄tū: ausim affirmare mēdose scriptū: ut in p̄hemio de ora. Quā bōi p̄diu nulli: q̄si de ualde bōis: & nō potius de bōis loqua: uera scriptura erat. bōi p̄diu nulli: aut potius cū bōi p̄diu nulli. aliter eni uide ē nō cōgrue dici: qd̄ uitū scribēdi utinā i paucioribus eēt Quod Cice. ipse illo suo eruditissimo saculo: qd̄ uix credibile uidef: queritur ita ut apud latios mēdosiore sint codices latini q̄ grāci: q̄q̄ apud grācos lōge sit difficilior scribēdi q̄ apud latios rō: Nā cur nō sapius q̄ pro ualde cū positiuo in illis repiremus: si probasent potius q̄ respuissent. Quare in hac re non uerebor reprehendere Boetiū: Priscia. & elegatiorē utroq̄ Latīatium: p̄tmo super topica Cicero ita ait: Nosti oblatrantis morsus inuidia: nosti q̄ facillime in difficillimis causis liuor iudicium ferat: Mallē dixisse q̄ facile. Secundus li. xviij. Ita idco ex uno libro. Cicero: Tot usus p̄p̄ocere studui: ut docerē q̄ frequēntissime hac cōstruētōe usi sunt auctores eloquentiā latīa. Latinius erat q̄ frequēter sunt usi: uel q̄ frequēntissime usos Terētius ita libro p̄rio institutionū. Et q̄ multa alia de deo n̄ris hominibus locutus ē similia. p̄ multa ego dixissem: Idem li. vi. Hoc aut̄ duplex sacrificii genus q̄ sit uerissimum: Trigemistus Hermes idoneus testis est. Et in principio statū libri de opificio inquit: Quāminime sim quietus summis etiā necessitatibus ex hoc libello poteris aestimā. Puto. Cice. q̄ sit ueq̄: & q̄ parū sim quietus: potius fuisse dictū: qui scribens ad Trebatū. in proemio ita ait. Sed dū fuimus una tu optimus es testis q̄ fueri occupatus: non dixit q̄ summe occupatus: aut q̄ maxime occupatus aut q̄ occupatissimus fuerim. Quod autē dixi de q̄: nō debet illud iungi cū suplatiuo quotiens significat q̄tum unum uerbum excipit possum: & quā idem significat: quāo: ualeo: licet & siqua sūt alia ut scribas q̄ optime potes. Nec recte dicas: Scio q̄ optime scribas: quod p̄ter auctoritatem summorū auctoꝝ etiā rōne utimur: Quia ubi est uerbum potes: ibi q̄ non iungit̄ cum superlatiuo: sed cū uerbo: sic scribas optime q̄ potes. In aliis autem nequit iungi cum uerbo: sic. Scio optime q̄ scribas: nisi sit alter sensus. Ergo illud plane latinum non est: Quāprimum mare intrauit: exorta tempestas est: sed cūprimum ac q̄primum potero: mare intrabo: uel cumprimum potero: uel ut primum: uel ubi primum mare intrauit: aut utprimum: uel ubi primū potero: mare intrabo: latinū erit. Ex his quā dixi colligit̄ ubi ē q̄ pro q̄tū: ibi quoq̄ posse poni ipm̄ q̄tū: ut Cice. de aicitia: Nisi q̄ tanta est inter eos: q̄ ta maxie pōt morum studiorūq̄ distātia. Quinti. in. ii. Cum aliquid adhibita q̄ta maxime potest cura diligēter elimauerit: ut quoq̄ in locum q̄ uel q̄tum succedit. Nunc sine ita: nunc cum ita p̄rio modo: sic ut apud cundē in. xii. Non omittenda pars hęc oratiōis: sed exigenda ut optime possumus. & Cicero in Philip. Quas honorificentissimis uerbis ipse eōsequi poterō: cōplectar mea sentētia. Altero modo sic: ut apud eundem de oratore. Hęc ut breuissime dici potuerit: ita a me dicta sunt. De positiuo autē nemini dubium erit q̄ & ut cōuenit nō possum: ut idē in philip. Sed reliquum cursum uitā q̄ quidē possum: breuiter p̄stringā: & ut potui breuiter perstrinxi. Recte ergo q̄ pro q̄tum cū positiuo & superlatiuo: intercedente uerbo possum. Male at̄ cum cōparatiuo siue sine possum: ut q̄plura uolumina ille composuit: dicendum est cōp̄ ura: nō q̄plura: ut quidam male scribunt. In aduerbio quoq̄ superlatiuo nōnunq̄ legimus cōplurimum pro platurū: siue per possum ut narraui tē gestā q̄ breuius potui: ut q̄ potui breuius. Cuius hic quidem sensus: sed tamen barbare prolatus est. Narraui q̄ breuissime potui: q̄ hoc secūdum pōt accipi in eum sensum: qui est breuius q̄ potui: siue ut apertius loquar: breuius q̄ potuissem. Primus modus sic accipi nō pōt: nec hoc quidem barbaria carer: licet huius loci non sit. Iste est nimis iuuenis ad dandum sibi tale negocium: quod sic latine diceretur. Iste est nimis iuuenis aut iunior: q̄ ut ipsi detur tale negocium: uel ē iunior q̄ cui tale negocium def: Cuius rei plurima ubiq̄ exēpla sunt: ut Quin. Sed hoc aptius est q̄ ut probādū sit. Idē i. x. Ideoq̄ ne suscipiēdā qdē sunt causā plures q̄ q̄bus suffectū se sciat. Et ita opus ichonā Valcrii Maximi: Urbis Romæ: extenarumq̄ gentiū facta simul ac dicta mēoratu digna: quā apud alios dissimila sunt: q̄ ut breuiter cognosci possint. i. latius sunt dispersa: ita ut nō breuiter possint cognosci. i. eadē

PRIMVS

rationem cadit ille modus: qualis est: Maiore geris uestem q̄ pro habitudine corpis: ut Curtius: Ma-
 iorem q̄ pro magnitudine siluæ reddebat sonû. Illud hoc loco iocosum inferere non pudebit. Sigs i
 terrogatus huius positiui ppulcher qui compatius sit: & qui suplatius: non aliter bene responde-
 bit: nisi ita multo pulchrior q̄ pulcherrimus. Ex his autem duobus de quibus diu dixerimus p̄ & q̄
 cõstat unū p̄q̄: quod utri dandū erit positiuo an suplatiuo. Vtrunq; eni in eo præ sibi uendicat: certe
 positiuo: uel quia anterieus est: uel quia indecens uideret duo aduerbia uehementiã significantia sup
 latiuo imponi. Dicimus ita perq̄ doctus: perq̄ eruditus: perq̄ pulcher Et sicut uerbo solet p̄poni p̄ita
 perq̄: ut puelim: pplacet: p̄q̄ uelim: p̄q̄ placet. Plinius iunior in epistolis: Perq̄ uelim scire nisi interpo-
 situm sit q̄ inter p̄positionem & uerbum cum quo illa copulatur: quale apud Terentium: Perpol q̄
 paucos repias meretricibus fideles euenire amatores: quod sic resoluit: Pol p̄q̄ paucos. Boetius ta-
 men in cõmentariis logicæ breuioribus sperlatiuo dedit dicens: Apud scriptores quidem græcos p̄
 q̄ rarissimos. Et Pomponius de origine iuris digestorum Iustiniã libro primo. Nam ante eum Ser-
 uius duos libros ad Brutum p̄q̄ breuissimos ad editum subscriptos reliquit. Et facundus scriptor
 Curtius lib. iiii. Bessum quoq; bætrianorum ducē perq̄ maximo possēt exercitu coactō descēdēt ad
 se iuber. Sed huiusmodi exēpla tā rara sunt: ut dubitē an librariorū sit culpa: certe ipse loqui non
 ausim: Aulus quidē Gellius hoc quod p̄cipimus semp custodiuit. Cæterū ut est in loquendo enriosis-
 or: p̄ perq̄: ita loquit̄ sane q̄ utile: uoce admodū q̄ suaui: oppido q̄ libēs: nimis q̄ ineptū: quæ aduerbia
 idem pollent: quod p̄ pro ualde: Vsitatius tamen ē p̄q̄: ut p̄q̄ utile: uoce p̄q̄ suaui: p̄q̄ libens: p̄q̄ iēptū
 Tametsi Cæsar cõmentario. xiii. Quibus rebus oppido p̄q̄ pauci sub pellibus acquirēcebant. Et Ser-
 uius Sulpitius ad Ciceronē scribēs ita icipit: Posteaq; mihi renūciatum ē de obitu filiz ruæ sane q̄ p̄
 eo ac debui: graniter molesteq; tuli. Et ad eundem Cælius ita etiã incipit. Sane q̄ litteris Cæsar̄is su-
 mus commoti: Nam Cassius cis Euphratem parthorum copias esse scripsit. Et Brutus quoq; De
 cius ad eundem: Nam suos ualde q̄ paucos habet. Et iterum in eadem epistola: Sane q̄ gauisus sum.
 Quid plura: Ipse quoq; ad fratrem Cicerō: Nam q̄ de Pompeio Caninius ait. Sane q̄ refrixit: Non suc-
 currit mihi si quod aliud exemplū apud Cice. repperi: Et Titus Liuius nescio an alibi q̄ lib. xlviii. Cū
 haud facile esset: aut ea quæ abiicerent: aut quæ aduersus ea dicenda erāt memoria cõplecti. Nec. n.
 multa solum: sed etiã plarāq; oppido q̄ parua erant. Hæc igit̄ danē positiuo: illa uero magis suplatio
 multo & lōge in eo fere significato quo solet q̄ cum superlatiuo: sed cū hac tamen differentia: q̄ hu-
 ic q̄ nō tribuimus genitiuum illū suplatiui proprium: ut ablatiuū accusatiuumue cum præpositiōe
 ut sit sine ipso q̄. M. T. Acerrimū autem ex omnibus nostris sensibus esse sensum uidendi. Et iterū
 Quē Crassus dilexit ex oibus plurimū: nō dixit q̄ acerrimū: aut q̄ plurimū ex oibus siue inter oēs.

De longemulto: facile: ualde.

Cap. xx.

D quod sit in multo aut in longe p̄ ualde: & in facile pro non dubie: ut Quin. li. ii. Decla-
 mādi tō: ut est ex oibus nouissime inuenta: ira & multo ē utilissima. Idē Lōge oium quos
 quidem mihi audire cōtingit: præstātissimus Domitius Afer: & M. Tullius: Sed ego neq;
 eis assentiar: neq; harum disputationū inuentori & principi lōge omniū in dicendo gra-
 uissimo & eloquentissimo Platoni. Idem pro Rabirio: Vix unum totius Græciæ facile doctissimū
 Platonē. Amat etiã lōge ut multo secū iungi cōparatiuum: ut Virg. in. ix. At pedibus lōge melior Ly-
 cus: & ea de quibus antea disputauit: alias: aliter: secus: ate: post: pre: ut lōge præstās: lōge p̄stat. Quis.
 Sed cum lōge p̄cedunt ingenia uiuentiū: Et cætera quæ suplationem quandā hēnt: & p̄xime ad cō-
 paratiua accedunt: ut lōge supat: lōge uincit: & ea quæ diuersitatem more illoꝝ: alias: aliter: secus: q̄
 lia sunt: diuersus: dissimilis: alienus: ut lōge diuersus: lōge dissimilis: lōge alienus. Princeps ne adiecti-
 uum quidem est more positiuoz: tamen quia suplationem significat asciscit sibi lōge: ut idem. No-
 uem uero lyricorum longe Pyndarus princeps: & facile pro eo quod est haud dubie. M. Tullius pro
 Roscio: Non solum municipii latinitatis ex quo erat: sed etiam regionis illius & uicinitatis uirtute:
 existimatione: nobilitate facile princeps. Præterea cum præcipuus: cum primus: cum secundus: & si
 qua alia sunt: ut Quintilia. de Euripide loquens in affectibus: Tum in omnibus: tum in his qui mi-
 seratione constant: facile præcipuus & admirandus maxime est: Sic facile primus: uel facile summus
 Facile uero secūsus dicitur: nō ad ordinē respiciētes: sed ad dignitatē: q̄le est: Tu es facile secundus a
 rege: hoc ē facile post regem p̄mus. Lōge igitur pro ualde proprium est: exceptis paucis compatiui &
 suplatiui: Ipsum autem ualde positiui & uerbi: ut ualde diues: ualde paup: ualde laudat: ualde uitu-
 perat: Nec ausim dicē longe diues: lōge laudat: nec ualde ditior: ualde ditissimus: Hæc ar̄ quæ a me
 de aduerbiis tradunt: nō fuerunt itentata ueteribus grāmaticis: nā nuper cum iam ista cōposuissem
 inueni in bibliotheca beneuentana Sergium super Donatum ita dicentem: Donatus dicit quinque
 tantum aduerbia positiuo esse iungenda: tāmagis: maxime: minus: & minime: ea scilicet ratiōe: quo-
 niam uim in se habent comparandi: atque id eo non debent comparationis casibus iungi: ne ui-
 deatur comparatio geminata: Qui enim dicit tam doctior: pene hoc dicit doctior: q̄ latinitas non
 patitur: Probus autem dicit oia aduerbia quæ uim augmentis aut minuentis in se habēt: nō debere cō
 b ii.

iungi nec comparatiuo: nec superlatiuo: ut sunt ista ualde multū plurimum: per & similia: Nam ista: oīa tantum positiuis casibus debemus adiungere. Idem Sergius longe post ait: Cōparatiuo & superlatiuo quinq; hæc cōparationis adnetbia nō apponemus: ut tam: minus: minime: magis: maxime: quæ tamē soli positiuo aduiciuntur. Hæc quæ tres auctores tradūt: & imperfecta sunt: nec oīno uera: ut ex his datur intelligi: quæ ipse præcepi. Dicimus. n. multo fortissimus: & ego sum tā te fortior: q̄ te nobilior: & tam omnium fortissimus: q̄ nobilissimus: Comparatiua uero addi non oportere comparatiuis: ne præcipiendum quidem est. Quod autem posuit minime & maxime & similia Setgius: non recte posuit. Nam minimum est proprium aduerbium superlatiuum: minime uero pro negatiōe accipitur: quasi nequaquā: ut hic homo est minimū litteratus: id est paucillum litteratus: & ego sum minime litteratus: id est idiotā: nil profus habens litteraturæ.

De proprietate quadam comparatiui.

Cap. xxi.

A Tq; hæc hæctenus: illud ad extremum adiciamus: de cōparatiuo consuetiorem sermone esse per accusatiuum: q̄ per nominatiuū in illis: quale ē. Tu maiorem laudem assecutus es patre tuo: tuisq; maioribus. Vix audeas dicere tua laus ē maior patre tuo. Tamen soleamus aliquādo sic uti: Virg. in. viii. Non secus igni potens: nec tempore segnior illo. Et Quint. de apibus pauperis: Vnum rogo ne cui minor dignitate uestra uideatur causa litis meæ. Et in tertio institutionum: Non debes apud prætorem petere fidei cōmissum: sed apud consules maior prætorica cognitione summa est: fortasse uideat mollius in obliquo casu: quod ita si nō est: uolo tamē annota u esse: q̄ incōsuetu uox auribus hæc uideretur esse: maior summa pecuniaria est prætorica cognitio: pro eo quod est maior summa: q̄ ut apud prætorē peti possit. Minor causa dignitate uestra: pro eo quod est minor q̄ ut uideat digna quæ apud dignitatē uestram agatur. Et Vulcanus nō segnior illo tpe: p eo quod est segniori tempore: q̄ illud fuit. A quo nō dissimile illud est: Ego sum maior. xx. annis: p eo q; ego sum maioris ætatis ea quæ est. xx. annorū: uel minoris ætatis. xx. annorū. Nā & hoc licet dicere quale etiā est. Ego sum maior. xx. annorū: id est ætate tali: uel ego sum ætatis maioris ætate: xx. annorū. Frequentissime aut huiusmodi genere oratiōis utimur: ubi adest hoc nomē opinio ut sum dicitur opinione hominum: quasi opinio hoīum diues sit: & nō sic accipi debeat magis: q̄ opinio hominum sentit: uel q̄ homines opinantur. Cicero Brutum suum sic exorsus est. Cū e Cilicia decedens Rhodum uenisset ibiq; de Quint. Hortēsi morte esset allatum: maiorem opinione hoīum cōpi dolore: pro eo quod est maior: q̄ ille quem in me hoīes opinant. Nec illud ab multū recedit: cū dicimus. Nihil isto homine peius: nihil tuo patre abiectius: nihil hoc uino insuauius. Rursus in hac laude: nihil isto homine melius: nihil patre tuo generosius: nihil matre tua sanctius: nihil uxore tua ueracundius: nihil hoc uino suauius. Dictum est de oībus rebus nō tantū de singulis: interdum etiam ubi nihil plus cōprehenditur in uniuerso: q̄ in pre: ut nihil est te litteratius: nihil est illo prudentius: nihil ē isto inhumanius: nihil plus significet hoc modo: q̄ si dicas: nemo te litteratior: nemo illo prudentior: nemo isto inhumanior: quoniam litteratura: prudentia: inhumanitasq; non nisi in hoīes cadit. Quid ergo in neutro genere potius q̄ masculino & fœminino platurū est? Nempe quia nesciq; qd plenus & suauis in neutro genere. Ideoq; tali sermone delectati auctores sunt: ut ipsorū crebra exempla documēto esse possunt quæ inquitentibus notiora erunt: q̄ ut a me hic affecti debeant.

De compositis a somnus.

Cap. xxii.

A Somnus composita quædam sunt secundæ semp decli. quædā tertiæ: Secundæ: Cicero in Verri. Hic etiā cū semisomnus stuperet. Et Cælius in Antonium. Ipsum nāq; offendunt semisomno sopore p̄figatum. Et Salu. in iugurthino. Signo dato castra hostiū inuadūt: semisomnos partim: alios arma sumentes fugāt. Insomnem & exsomnem draconem sæpe legimus: & scire hanc differētiā seruata inuenimus. Hæc admonui: ut in nominibus quæ accipitem in compositione declinationem sortita sunt: tamen sciamus usum frequentiotem imitandum. Seneca autē de breuitate uitæ ait: Quam multi extrema crapula semisomnes & graues.

De exeuntibus in osus.

Cap. xxiii.

N Omina quæ exeunt in osus: partim a noīe descendunt: partim a uerbo: partim ab utro q; & ea qdem quæ descēdunt a nomine: habitio nē siue uehementiam: copiamue significāt & affectionē: ut animosus: ingeniosus: lacertosus: neruosus: saxosus: aquosus. Hæc copīa siue uehementiam habitio nēq; significant: q; habent in se uehementiam ac copiam aquæ: saxorū neruorū: lacertorū: ingenii animi. Vinosus: mulierosus: libidinosus: seditiosus: factiosus: q; affectus ē ad hæc & amat uinū: mulieres: libidinē: seditiones: factiones. Rursus ea quæ a uerbo sunt: partim actionem significāt: partim passionem: partim utrūq; studiosus: fastidiosus: stomachosus: iniuriosus: contumeliosus: curiosus: semp actiue ab auctoribus accipi solēt. Ociosum ē in re aperta inculcare exempla quæ uulgo sunt plurima. Hæc enim accipiuntur pro his qui operam dant studio: qui fastidiunt qui stomachantur: qui iniuriam contumeliamq; faciunt: qui nimis curant nisi uelimus hæc a nomi

PRIMVS

nibus uenire nō a uerbis: ut fraudulosus: qui fraudem facit: quod a fraudula diminutiuo uidetur uenire potius q̄ a fraude: quemadmodū meticolosus qui timidus a meticulo magis q̄ a metu; & somniculosus magis a somniculo q̄ a somno: & siticulosus a siticula magis q̄ siti uenit. Tenebricosus quoq; reperitur & tenebrosus: licet quædam ab usu regulaq; recedant montuosus potius q̄ montofus: saluosus q̄ saltosus: tortuosus q̄ tortofus: Verū tamen quæ sunt quartæ declinatiōis assūmūt u. ut uultuosus: actuosus: stultosus. Ideoq; illud in psalmo: oues eorum scotosæ legendum est scotofæ a scetus: sicut ediuerso pleriq; scribunt mōstruosum p̄ mōstrofo. Luca. mōstrofiq; hominum parus. Nec modo in ofus nomina quartæ declinatiōis: uerum etiam in arius: ut saluarius: actuarius: fructuarus: cum noīa secundæ declinatiōis careant u. ut asinarius: caprarius. Odiosus & inuidiosus passiuæ: Ille enim significatur qui odio habetur & cui inuidia: non is qui odit & inuidet. Hæc passio nem significant utiq; cum a uerbo ueniunt: secus cum a nomine. Nam odium molestiam quoq; antiquitus significabat. Teren. in phor. Nunq̄ odio tuo me uincet. Et iterum. Si porro esse odiosi p̄giris: id est molesti. Cice. Ad atticum. Sed cum horas tris fere dixisset: odio & strepitu senatus coactus est aliquando perorare. Et in Catone maiore: Infirmitate corpore odiosa est omnis offensio. Et de oratore. Verum si placet quoniam hæc satis spero uobis quidem certe maioribus molesta & putida: ad reliqua aliquanto odiosiora peramus. odiosiora dixit quasi molestiora. Inuidia autem præter illā significationem nota est: uel dicto uel facto in alteri maliuolentiæ cōciliatio ut si quis referat ostendat uel calamitates suas: ut auctori calamitatum odium cæterorū concitet: & hoc uocatur inuidiam facere: uel uocare: aut adducere in inuidiam. Inde inuidiosa res: quæ atrocitatem facti augēs inuisum illud uel illius auctorem facit: & inuidia quasi atrocitas uel detractio. In quam significationem accipio illum uersum. Inuidiam nimio cultu uitare memento. Nam latentem inuidiam quia non deprehendo: uitare nequeo: sed eam quæ extrinsecus significat uel uoce uel gestu cū populus indigne se se indicat in aliquo nimium & insolentem corporis cultum. Ideoq; subiungitur. Quæ si nō lædit tamē hanc sufferre molestum est. si hanc uel uoce uel gestu: uel utroq; modo detractiōem. Quare illud quoq; terentianum. Ita ut sine inuidia laudem inuenias & amicos pares. Et illud Salustii. Licet e Demosthene sit sumptū: inuidiam gloria superasti. Formidolosus: laboriosus: operosus pariter actiue passiuæq; accipiūt Terentius. Egon formidolosus: id est ego ne qui timeam. Salustius s. Regibus boni q̄ mali suspectiores sunt: semp; his aliena uirtus formidolosa est: id est quæ formidatur. Cice. Videtis ut senectus nō mō languida nō sit: ueq; etiam operosa: id est quæ agit: & reb; agendis operam dat. Idem pro Cælio. Vos laboriosos existimet: quibus ociosis ne in cōmuni quidem officio liceat eē. Ouidius. Moles operosa labore. Operosa quæ ab aliquo operata est: nō quæ aliquā facit uel uehementis operis: & multarum operarū. Ita res laboriosa: uel q̄ in ea laborem capiamus necesse est uel q̄ plena laboris est. Voluptuosus quoq; & religiosus licet e uerbis nō ueniunt: tamē istis similia sunt: ut affectionem significant & habitationem siue plenitudinem: simulq; actiue accipiuntur: & passiuæ. Voluptuosus homo qui per quā amat uoluptatem: res uoluptuosa quæ in se habet uoluptatem uel quæ plena ē uoluptatis: & qua homo delectatur: ille recipit: hæc res recipitur. Religiosus homo q̄ amat religiōem. Sepulchra & monumenta religiosa sunt: id ē habent in se religionem. Ille adorat: hæc adorantur. Præterea gloriosus: famosus: & imperiosus: nō nihil & ipsa a cæteris differunt. Nam licet legamus gloriosam uictoriam: id est plenam gloriæ. Et apud luernalem Famosos equitum cū dictatore magistris: & imperiosos populos hoc est latum imperiū possidentes: tamē dicimus ita gloriosum hominem affectatorem gloriæ ut uinosum cupidum uini: & mulierosum nimis appetēre mulierem: qualis miles gloriosus apud Plautum & Terentium. Et famosum pro infami & turpi: ut famosa mulier quæ noscitur impudica esse. Et imperiosus ostentator imperii in exercēda sæuitia: qualis Torquatus apud Liuium: qui filium sæuitia ob imperium cōtemptum occidit: unde imperiosus appellatus est. Verum gloriosus & imperiosus quando honestæ significantiæ sunt pro gloriā imperiumq; habēt habitationem: plenitudinemq; significant: Quando inhoneste: affectionem ut dixi. Similiter quæstuosus & sumptuosus ab affectione magis q̄ ab habitatione siue plenitudine ueniunt. Quæstuosus homo est auidior quæstus & lucri undiq; lucra quæritans. Sumptuosus q̄ auidior est sumptus q̄ quæstus: & immoderatum sumptum facit: id est immoderatas impensas. Quæ duo magis possunt accipi actiue q̄ passiuæ: magisq; ad homines pertinent: ut homo quæstuosus: homo sumptuosus. Luctuosus uero magis ad rem: ut res luctuosa: hoc est plena luctu. Nescio an liceat de homine misero & afflicto dicere homo luctuosus: sicut fortuna huius luctuosa. Ab industria autem non habemus industrius: sed industrius: nec a uirtute uirtuosus more græcorum: qui ασοτοβαρετη; non dicunt αρετοσ: licet habeant αρετοσ: sed pro illo dicunt tum αγαθοσ: id est bonus: tum ασοδαιοσ: id est studiosus: Aristotele quoq; & alijs quibusdam testantibus: quod Cice. ad Herennium imitatus est dicens: Ideoq; bonis uiris & studiosis amicus erat. Morosus a more uenit: non a mora. Primam enim habet longam: ut mos moris: Significat eum qui nimis exacte: nimisq;

ad unguem fieri omnia postulat: ut aliquando ob id indignetur atq; irascatur: ut Suetonius de Cæsare: Circa corporis eorum amorosior ut non solum rōderetur diligenter: sed etiā uelleretur. Er idem de Tyberio: Sed affectione & morositate obscurabat stilum: Cicero de senectute: At sunt morosi & an. xii. & iracundi & difficiles & senes: Er idem secūdo de oratore. Me quidem hercle illa ual de mouēt stomachosa: & quasi summorosa ridicula: non eum amoroso dicuntur: tum enim nō sal sed natura ridetur. Suetonius accepit pro cupido nimis exactæ diligentia. Cicero adiungit impatiētiā & iracundiam: in significato tamen illo superiore posuit in oratore: Vsq; adeo morosi sumus: ut nobis non satisfaciāt ipse Demosthenes: Deniq; sic dicitur morosus a nimia diligentia & seueritate: ut curiosus: a ruiā cura: quotiens plus diligentia q̄ oporteat impendimus rebus: uel nostris uel alienis. Nostris: quum minutissima quæq; disquirimus & nullius fugis. Alienis: cum de rebus cæterorum occultioribus non satis cum pudore perscrutamur aut interrogamus: Sed non tam a cura curiosus uidetur descendere: q̄ a curia: cuius compositum est magis in usu incuria: id ē negligentia: tametsi curia a cura uocatur. Atq; ut curiosus a peruersa cura uocatur: ita cerebrosus a petuerso cerebro. Vnde Horatius: Donec cerebrosus prosilit unus: id est infanus & peruersi cerebri. Pannosus & ipsum aliquid differentia habet. Is enim dicitur pannosus qui crasso panno ac uili opertus ē. nec de hoc rursi de paupere dicitur: quæ exempla sunt plurima.

De uerbis inchoatiuis falso sic dictis.

Cap. xxiiii.

Rammatici auctores uno ore uniuersi qui de hac re scriptum aliquid reliquerunt: aiūt illa uerba in seō ut caleſco: frigeſco ſignificare inchoationem: ideoq; inchoatiua: Illa iſo ut uiſo: deſiderium: ideoq; deſideratiua: Illa In rīo: ut eſurio meditationem: ideoq; meditationiua appellari: in quibus omnibus ab omnibus diſſentio. Sed Priſcia. eruditorū nuper rimo potiffimū reſpondebo: qui ut ordinem ſequar: inquit in illo Vergiliū uerſu: Aegreſcitq; medēdo: ſignificare inchoationem: Qualē medicū uoluit eſſe Priſ. quo curante q̄s incipiat ægrotare: q̄q; quomodo curati quis ante poſſit: q̄ ægtotus ſit: Neceſſe eſt ergo ut ante ægrotare cœpetit: Et cum dicitur ægreſcere: intelligitur intermedendum ægriorem fieri. Et hoc de Turno Vergilius intellexit: cuius augebatur ægritudo ad Latini ſalubria conſilia: ſicut de Didone prius dixerat: Expleri mentem nequit: ardeſcitq; ruendo. Quid igiſ attinet exempla repetere: cum nunq̄ in ſenſu inchoationis repiatur. An illud apud Quintilianum hoc ſignificat. Tenuit cōſuetudo quæ quotidie magis inuia: Jeſcit: An illud Ciceronis: Quanto plura ille miſcebat. rāto hic magis indies conualeſcebat: Er illud eccleſiaſticū: Qui ſordet ſordeſcat adhuc: Quomodo pōt quid quotidie incipere ualidum fieri: & quidē magis q̄ dicitur reſpectu p̄cedētis ad inchoationē: nihil p̄cedit: aut quomodo quod ſordet pōt incipere ſordere: & ſordeſcere adhuc: id ē magis q̄ quid magis: certe q̄ antea incepat. Sed quid ibi diſputamus: eū dicat: Qui iam ſordet ſordeſcat adhuc: quaſi ſordidior fiat: nō autem ſordere incipiat: quia iam ſordet: ideoq; græce & hoc: & cætera huiusmodi uerba & paſſiua explicant: & illud græce ſordeſcat nihil aliud ē q̄ ſordideſ: Plautus i captiuiduo: Ego qui tuo mœrore maceror: maceſco: cōſeneſco & tabeſco miſer. Pro eodē pene accepit maceror & maceſco: niſi q̄ maceror ad animum magis pertinet: quaſi affligor: maceſco magis ad eorpus: Videſcūt ratio uelle dici potius maceſco: ut nigreſco: pigreſco: agreſco: ſed etiam dici pōt maceſco: ut accreſco: crebeſco: tamen potius dixerim: q̄ crebeſco. Veꝛ ad rem. Ediuerſo Virg. Maria incipiunt agitata rumeſcere: Et iteꝛ: Fluctus ubi p̄rimo cœpit cum albefeſcere ponto. Et iteꝛ: Sin in proceſſu cœpit crudeleſcere morbus: Vbi q̄d opus erat dicere: q̄ incipiāt res tūceſcere: albefeſcere: crudeleſcere: cū ſanis: imo magis p̄prium fuiſſet dicere: q̄ tūceſcebant: albefeſcebant: crudeleſcebant. i. q̄ incipiebant ſiue inchoabant tūcere: albere: etudere: Quid ergo ſignificant uerba inchoatiua: Nempe ut breuiter finiam: q̄ uerba composita p̄ ſio: caleſio: frigeſio: tepeſio: ſordeſio: ægreſio: ardeſio: quæ ideo in uſu non ſunt: quia ſup̄uacuum eſſet duas nos uoces habere idem ſignificantes. Nec niſi ubi altere deſicit: alterius p̄ſidio utimur. Caleſcens p̄ caleſiens: pateſcens pro pateſiens: cum utrunq; repiāt pateſco & pateſio: q̄q; ne in ſimplici quidem ſuo repiāt ſiens: nec quod ab hoc format ſiendum. Dicimus itaq; caleſcens & caleſciendus. nec deſunt q̄ ſiens utant: ſed in eo de quo loquor ſignificato: ut in pſalmo. xi. Et factum eſt eor meum tanq̄ cæra liqueſcens in medio uentris mei: quum in alia translatione dicatur liqueſcens: ex quo liquet eiſdem utrunque eſſe ſignificationis. Idiomate quoque italico atque hiſpano: quod ex italico oriundum eſt aſtipulante: apud quod pene latina uoce hæc uerba pronuociantur: & certe in hunc quem ego dico ſenſum: quale eſt hoc: Omni die maceſco omni die magreſco: per quod incrementum aſſiduū atq; continuū declarāt non inchoatio. Quod ſiq; inter huiusmodi uerba i ſeo & i ſio itercti: hoc eſſe aebitor: q̄ hæc in ſeo paſſionē ex ſe habet: illa uero extrinſecus allatam: ut i Aegypto Cæſar cū hoſtes ſugeret: elata leua natabat: ne ſibelli quos tenebat: maceſciet: melius q̄ ne ma-

PRIMVS.

descerent. Et cum fores aperiuntur: melius madefiūt dicitur: q̄ patefcunt. At cum quis balneo fudo-
re irrigatur: & fores sua sponte aperiuntur: magis ille madefcit: q̄ madefit: & hæc magis patefcunt:
q̄ patefiunt. Inchoatiuorum autem præterita dicuntur eadem esse: quæ primitiuorum: tamen pau-
cissimis curæ est dignoscere quando a primitiuis sunt: quando ab inchoatiuis: quorum multum dif-
fert significatio: licet crebrior sit illa inchoatiuorum: ut pinguit macruit: frixit: caluit: idem est quod
factus est: nõ autem pinguis fuit: macer factus est: & frigidus & calidus factus est: non autem macer:
frigidus & calidus factus fuit. Nam pinguis idem quod pinguis è: macer: friget: calet: idè quod ma-
cer è: frigidus è calidus est. Quorum præterita sunt pinguit: macruit: frixit: caluit. Vix unq̄ in hoc
significato pinguis: macer: frigidus: calidus fuit: sed in illo pinguis: macer: frigidus: calidus factus est:
ut etiam ex hoc apertius patebit exemplo. Tam cito mactuisti: tam sero pinguisti: nõ id significo q̄
tam cito macer: aut tam sero pinguis fuisti: quasi nunc talis non sis: sed q̄ macer aut pinguis factus
es: atq; etiam talis es: siue tunc eras. Sed de alio tempore loquimur. Quæ præterita quia a primitiuis
non ueniunt: ut significatio indicat: necesse est ueniunt a detiuatiuis in sco. Vnde probatur etiam in-
choatiua non significare inchoationem. Quare seruius uidetur qui his uerbis præteritum nõ tribu-
it: quorum frequentius est q̄ suorum primitiuorum. Nam q̄ ait quia inchoatiua sunt: ideo earere præ-
teritis: cassã ratio est: eum ipsum uerbũ inchoo etiam præteritum habeat. Verum hæc uerba nec in-
choatiua sunt: & præteritum habent. Illud transeo: q̄ multa sunt quæ pro suis primitiuis accipiun-
tur: concitesco: adhæresco: delitesco: concupisco: labasco: obdormisco: contremisco: expauesco:
& his similia.

De uerbis desideratiuis male sic uocatis.

Cap. xxv.

Am quæ idem auctor desideratiua appellauit: ipsius quoq; exemplo ostenditur nequaq̄
esse desideratiuæ significantiæ. Hoc enim exemplum illè affert. Vir. in. viii. Nam memini
Hesionæ uisentem regna sororis. Laomedontiadem Priamum uisentem dixit: pro cupiè-
tem uidere: quod græci οὐρανοῦ. Idem in eodem exemplo Seruius dixerat. Simile est
facio facefso: capio capefso: lacerō lacefso: arceo arcesso: accio accerfo: quæ possumus nõ incongrue
desideratiua nominare. Sed quæro a Prisciano cur magis Priamus cupiebat uidere sororè: dum iter
faciebat: q̄ cum erat in Troia: cur magis Priamus q̄ cæteri: aut cur solus: Postremo quis nouit uolun-
tatem eius: Quid agat uideo: quid uelit non uideo. Quid ergo significat uisere: Nimirum id quod
agit Priamus ire ad uisendam sororem: quod frequentatiuum ipsius declarat uisito. Itaq; actũ cor-
poris hæc significant uerba: non affectum mentis. Viso: uado ad uidendum: non autem cupio uide-
re. Cicero ad atticum. Cupio equidem & iam pridem cupio Alexandriam reliquamq; Aegyptum ut
serenidelt: ut ego sentio: ire ad uidendum. Aliter dicendum erat uiso equidem & iam pridè uiso: quo
certe modo ne Priscia. quidem ipse loqui auderet. Vfurpamus tamen hæc uerba: quæadmodum de
superioribus testatus sum pro eorum primitiuis: ut missi sunt legati uisendi causa: idest uidendi: q̄
certe ita exponi non potest causa uidere cupiendi: tolerabiliorq; mea sententiã foret causa: ut eant
ad uidendum. Similiter facefso eo ad faciendum: uel facio. Virg. Haud mora continuo matris præ-
cepta facefso. Frequentius tamen accipitur pro eo ad recedendum uel recedo. Liui. lib. i. Facefso hic
Tarquinos: aut Corinthum. Capefso: eo ad capiendum: uel capio. Lacefso: eo ad lacerandum: uel la-
cero pro uocando. Accerfo uel arcesso: utrunq; pro eo ad uocandum: uel uoco. Teren. in andria: Ob-
stetricem accerfo. Quidam & in quarta coniugatione utuntur: ut ibi. Mitte ioppen: & accerfi Simo-
nem quendam qui cognominatur Petrus.

De uerbis meditatiuis non recte sic uocatis.

Cap. xxvi.

Ommodius autem desideratiua atq; optatiua uocarentur ea quæ nominantur meditati-
ua in rio parturio: esurio. Cice. Vtinam aliquando dolor populi Ro. pariat quod iamdiu
parturit. & Liui. Et quod diu parturit: animus uester aliquando pariat. Affectum signifi-
cauit non cognitionem aut actum corporis: propter hoc uerbum indicatur. Vnde me di-
ratio armorum: meditatio declamandi: meditatio gladiatorum: idest exercitatio. Esurio: cupio: edere.
Quint. pater filios esurit. Valerius. Mar. viii. epigrammatum. In omnibus uacerra quod eõclauibus
coniumit horas. Et die toto sedet. Coenaturit uacerra: non cacaturit: idest coenate cupit: non & cæte-
ra. Vel dicamus hæc accipi pro primitiuis. Scaturio magis pro suo primitiuo scatet ponitur: quod è
non solum aquarum: sed herbarum cæterorumq; sua sponte ubertim nascentium. Qui si uolumus
sua quibusq; apta tribuere uocabula: nec a consuetis recedere: ea quæ sunt in sco appellemus medi-
tatiua: idest exercitatiua. Qui enim calescit siue calesit. quasi meditatũ: atq; ut crescat exercetur. Te-
ren. Nunc uide utrunuis argentum accipere: an causam meditati tuam. Et in so inchoatiua: hæc in-
rio desideratiua. Atq; hanc opinor fuisse ueram & germanam uerborum significationem: quam an-
tiqui tus impostam posteritas deprauauit.

Vadā orationes infinitum magis postulant: quaedam gerundium: quaedam utrunq;. Adiectiua magis infinitum: siue actiuum: siue passiuum. Substantiua gerundium genitiui duntaxat casus. Nam de accusatiuo mox dicā. Tu es dignus habere opes: tu es dignus honorari. Tu es lætus me bene ualere: tu es lætus me honorari. Rursus tempus est gaudendi: locus est postulandi: commoditas est alloquēdi. Participia autem & multa adiectiua a uerbis deriuata: utraq; formam sibi uendicant. Sed participia iuncta infinitis: dicuntur seruare uim participiorum: iuncta gerundio: uim nominum. Timens nauigare & nauigandi cupiens discere & discendi: doctus: peritus: promptus: consuetus cantare & cantandi: timidus: cupidus: audus nauigare & nauigandi. Nam illud admonitione non indiget: optima res est agricolare: recte dici: optima res ē agricolandi dici non recte: quia sic illud resoluitur: agricolare est optima res: hoc resolui sic non potest: agricolandi est res optima: nisi forte dure & aspere: sic. Ipsa enim res agricolandi est optima. Quare illum non probaui: qui dixit: non est mihi opus respondendi: cum esset dicendum respondere: ut sit suppositum me respondere: opus uero appositum. Item habeo mandatum a patre conueniendi te: latine dicitur: mandatum est mihi a patre conueniendi te: dicitur non latine: quia mādatum hic uerbum est: unde non potest regi huiusmodi gerundium: illic nomen substantiuum unde regitur gerundium genitiuus: nisi in utraq; oratione exceptione utaris. In prima quidem ut sic intelligas: habeo a patre mandatum conuenire te: scilicet hoc ipsum conuenire te: In secūda uero: ut mandatum sit nomen: non uerbum aut participium: quasi mandatum adest mihi. Ad quam tergiuersationem confugere non poterit quispiam in talibus exemplis. Habeo in talibus publicis a patre mandatum conueniendi hic non poterit dicere conuenire te. Item est mihi iunctum ac mandatum conuenire te: ubi dicere non poteris conueniendi te. Cice. tamen ad uxorem noue quodam modo locutus est: cū in animo haberem nauigandi: pro eo quod est nauigare: ut I. i. de diuinatione: Haberetq; i animo nauem conscendere. Itaq; subintelligitur propositum siue uoluntas: sicut in illo sit apud eundem. Cum illius diei mihi uenit in mentem. Et alibi: Non minus ei uenit in mētem potestatis: quam ægatis tuæ. Vbi quidam uolunt accipi genitiuum pro nominatiuo. Mihi potius placet subintelligi conditio status: qualitas illius diei. tuæ potestatis: tuæ æquitatis: aut aliquid simile: ita hic propositum siue uoluntas: ut sit eum habetur in animo propositum nauigandi. Venio nunc ad accusatiuum gerundii. Dicitur itaq; induxi te ad nauigandum: non autem nauigare: uisi more græcorum: qui cum careant gerundio: funguntur infinito cum articulo: raro sine eo: licet nunc quidam frequentissime utantur: ut non ueni soluere legem: sed adimplere: pleriq; eruditorum dixissent non ueni ad soluendam legem: sed ad implendam: quos & ipse nunc imitor: & imitandos omnibus arbitror. Quam enim causam habet: ut alienam linguam secleris: relinquo tuam: quanq; nec illam quidem sequaris: cum careas articulis: quibus græci utuntur. Et quod illi habent: in malis dicere quia aut quoniā q̄ quod: ut in eodem putatis: quia ueni soluere legem: cum esset dicendum quod. Sed ad rem: Vocauit te ad eurrendum: nō currere: Sro ad prædandum: non prædari: sedeo ad audiendum: non audi re: uado ad uenandum: non uenari. Rursus iussi te arare non ad arandum: cogito insidiari: non ad insidiandum: nimeo ædificare: non ad ædificandum. Quaedam uerba eum utroq; conueniunt: hortor te studere & ad studendum: flagitor respondere & ad respondendum. paratus sum scribere & ac scribendum. Ego sum aptus pugnare & ad pugnandum. Ille est idoneus militare & ad militandū. Quæ omnia rara sunt. Nam plerq; huiusmodi accusatiuum postulat: ut bonus: utilis: commodus: malus inutilis: incommodus ad militandum.

De fore: affore: defore: abfore: confore: profore.

Cap. xxviii.

Ore quidem habet uocem infinitiui: ut esse: significationem uero participii: quod est futuræ una eū infinito esse. Idem est enim fore quod futurum esse: non tantum esse: licet forem fores foret idem sit quod essem esses esset. Quare cum nomine iungi debet fore: nō cum participio ne duo participia simul coperfundamus. Spero te amatorem uel amicum fore: non autem amaturum fore: sed tantum amaturum: ne uidearis hoc dicere te. futurum amaturum: quod ratio non patitur: cum futurum superuacuum sit. Item de participio passiuo futuri: Timeo te uerberandum fore: san's erat uerberandum: uel adiuncto infinito uerberandum esse. Participia autem præsentis temporis & præteriti uidentur minus cōmunionis habere eum fore: q̄ ad futurum spectat: q̄ participia futuri temporis: tamen plus habent. Ibi enim ideo non conuenit: quia superuacua significatio est: quod hic non fit: Eo q̄ sæpe cum istis coniunctum illud fore reperimus: sed ita si transeunt in nomen: alioquin non cōgruant diuersæ tempore eodē in loco participii. Opinar te acceptum illis fore: nō ab illis. Cicero. Spero amicitiam nostram notam posteritati fore: nō dixit a posteritate. Quod si q̄do reperiat regere naturam uerbi: quod mig: cum etiam no-

PRIMVS.

an ne sit: an picipium: dubitari possit: & putari potius nomē: ut ego sum dilectus ab oībus: & ego: ero dilectus ab oībus. Non. n. hoc est picipium præsētis temporis aut futuri: nec tempus perfectū indicatiui: nec futuz subiuctiui: & tamen cum præsēti iungit & futuro: ppter quod debet potius nomen uideri: sicut & picipium passiuum futuri in nomē reuertitur: tuncq; recipit fore. Vt spezo hunc puz admirandum uigz fore: id est admirabilem: composita autem a fore nullam controuersiam habent: q; a fere nuda ponuntur sine nomine & sine participio affore: ut Virg. Affore cerne- ris. Staius tamen libro primo thebaidos uidetur accipere pro significatione præsētis. Sensit mani- festo numine ductos Affore q; nexis ambagibus augur apollo Portēdi generos uultu fallente serage. Ediderat. De fore: ut. M. T. ad Rullum: Vegz arbitratu non de fore q; illam restituerēt. Affore quod minus in usu est: unde dicuntur affuturi. Confore & pfore apud comicos pfore: ut Hora. Quæ no- cuere sequar: fugiam quæ profore credam: id et profutura esse.

De gerundiis.

Cap. xxix.

Gerundia licet a participiis differant: tamen ppe inter picipia numerari possunt: supinā i- ter uerba: meritoq; picipialia uocata sunt. Nā & casus & genera i utroq; numero habēt: ex quo uerba non sunt: sed picipia siue picipialia. Regunt præterea casū more uerboz: picipiorūq;: ex quo nomina non sunt. Post se inquam regunt: non ante. Nā eiūsmodi lo- cutio qualis est: In cōuertendo dominus captiuitatē syon: facti sumus sicut cōsolati: inaudira ē græ- ca figura decipiente: ut in aliis multis interpretē. Græci. n. infinitum hoc loco habent: quod uult an- te se accusatiuū: quod multis modis transferri poterat. uel sic. Dū cōuerteret dominus captiuitatē sy- on: uel sic. Cōuertēte domino captiuitatē syon: & aliis ut dixi multis modis. Quidā impiti aiūt casū p casu poni: quasi latine diceret si esset dominum: quale est illud: In desiciēdo ex me spiritū meum. Et alibi: In cōueniendo populos in unum: & reges ut seruiant domino: cum ut ostendi gerundiū nō habeat ate se casum. Sed ad ppositum. Differunt gerundia a picipiis: q; significāt rei administratio- nem: sine tempore: illa uero tempus sine rei administratione: ut tenet me occupatio iuris dicēdi: ge- rundium est: nec tempus significo futuz: sed rei administrationem: hoc est iure dicendo. Rursus te- net me cura dotis numerandæ. i. quæ numeranda est. Participium est futuri significatiuum sine ad- ministratiōe rei. Nescio an dicendum sit gerundium esse picipium præsētis temporis more græ- cōz: cuius rei hoc argumentū est: q; idem est in legendo & in ipso legere: quod græci melius εἴτε λέ- γετε & ἴνα ἴνα ἴνα. Et in legendis libris: idem est quod cum libri legūtur: pene eodem modo quo de futuro in legēdis libris: uidelicet qui legendi sunt: Nolunt at grāmatici gerundium habere rectū ca- sum: sed quattuor tantum obliquos. Fortasse & casū recto nō caret: ut apud Lucreniū: atq; Vir: Vol uenda dies en attulit ultro. Voluenda nō tempus futuz intelligit: sed rei administratiōe dies uide- licet quæ uoluit nō quæ uoluenda est: aut q; uoluitur. Vnde indicatur gerundium eē picipium tē- poris præsētis. Iusturandum. n. potest uideri eiūsdem casus ēt uocatiui. Sed de quattuor nunc obli- q; differamus: quo in loco breuissime stultoz quorundam opinionem reprehendamus: q; aiunt re- cte dici causa essendi rex: essendi regis: essēdi regem: cum nusq; essendi repiatur. Et si reperiatur non regeret casum: sicut manendi: uiuendi: existēdi. Et de genitiuo exemplū iā subieciimus: occupatio iu- ris dicēdi. De datiuo tale est: da opam rebus agendis. De accusatiuo ut accusandos homies præmio duci: pximum latrocinio est. De ablatiuo: ut tu delectaris criminibus inferendis. Cū accusatiuo fere semp iungimus præpositionem: præter pauca quædam: quæ sunt loco: conduco: mado: cūro: habeo: pro debeo: & si qua alia sunt ut faciendam sepulturam locarent. i. darent alteri faciēdam: uel ipsi lo- carent se ad faciendum. utrunq; n. significat: non picipium est: sed gerundium illud faciendam: qd' exemplum sumptum est ex Sulpitio. Cic. de diuinatione. lib. ii. Magis numine deoz id factum q; ca- sū arbitraris & redemptoz q; columnam illam de Cotta & torquato cōduserāt faciendam. Suetoni- us at in uita Cæsaris: Gladiatores inqt notos sicubi infestis spectatoriibus dimicarent: ui rapiendos reseruandosq; mandabat. Curauit iaciendos lapides sæpe legimns: sed ita fere: ut alius curet: alius ia- cit: ut Cic. vii. Verrinaz: Recenti negotio ad te litteras misit: mittendazq; curauit. Interdum idem q; curat: & q; agit: ut Pl. posterior: Petis ut libellos meos quos studiosissime comparasti: recognoscen- dos emendandosq; curem: & itez. Continendos cauca nidoue curabis. Quinti. i. mathematico: Po- situs i ea cōditiōe tristissimæ sortis: ut nec morte dignus sim: nisi me piciā puteris: nec pmo nisi innocētem: adeoq; ludibriis miser sim aduēsitatis iplicitus: impetrādum a uobis habeā odii mei fa- uorē. Pl. idem ad Saturninum: Præsertim cū enitēdū haberemus: ut quod parentibus eoz & orbis pbaref. Sueto. in uita Cæsaris: Vt cōsolādos eo magis impator: q; puniēdos habuerit. Hunc modū loquendi apud Cic. repisse nō memini me. In his exemplis ubiq; gerūdium est. Illa autem participia in nomen transeuntia: putauit ad te scribendum: existimaui hāc rem tractādum: cēsu i illud tibi signi- ficādum. i. dignū scribi: tractari: significari: q; oīo idem ualeat: quod scripsit: tractaui: significauit: sed nō sine deliberatiōe: tamē & incōsulto. Dicebat at antiquores rogatū te uel oratos uos uel: p eo qd' est rogo & oro. sicut posteriores. Quoz ē Qui. Dicebat uenio peniturus: uenio oraturus: p eo quod ē

uenio petítum: ut uenio oratú. Sed hoc ad supini magis rationem pertinet. Illud autem quod Seruius ait gerundium esse pricipium: rem ponit aut nomen: cum inquit similiter etiam accusatio casu utimur: cum uolumus absolutam facere elocutionem: & per gerundium modum aliquid dicere: ut petendum mihi est equum: codicem: birrum. Hic Vir. Pacem ab rege petendum. Nam si dixeris petendus est codex: iam non per gerundium modum: sed pricipialiter loqueris. Hoc non aliter est pricipium siue nomen: quam illud petendum est mihi iumentum: praesertim quod gerundia non regunt passiuue: sed actiue: & nominatiuis carere credunt: & accusatiuis praepositionem anteponi uolunt: sicut ante ostendi. Ut accusatiuus: ita & ablatiuus amat secum praepositionem: ut in defendendo maior labor est: quam in accusando. Indagemus si possumus cum quot praepositionibus accusatiuis gerundium iungunt: cum quot item ablatiuis. Accusatiuus iungitur frequenter cum ad: raro cum in. Item frequenter cum ob: propter & inter: raro cum ante: ut uado ad capiendum hostem: & in capiendum hostem. Ego ueni ob te: uel propter te redimendum. Inter nauigandum per in nauigando saepe legimus. Virg. Et inter agendum: Occursare capro: cornu serit ille cauet. Idem: Namque ante domandum iugentes tollent animos. Totidem fere praepositiones ablatiuo gerundium feruiunt infrequenter: caetera rarius. De ex: eia: uel ab: & cum in: ut in nauigando: de ut de edendo: de mi-gerando: de agendo. Quint. Sed quia latius fusus est hic locus: mixtusque cum elocutione tractabit: cum praecipere de apte dicendo coepimus: etiam cum motu: ut Ci. ad Arnum li. vii. Tu quod cogites de transeundo in Epyrum: scire sane uelim. Ex uel e: ut ex defendendo quam ex accusando uberior gloria comparatur. A uel ab. Cice. Ex quo ardescit siue amor: siue amicitia: utrumque enim dictum est ab amado. Alibi quoque in quo etiam isti nos iuriscōsulti impediunt discendoque deterrent. Et alibi. Non distinguenda non dolendo uoluptatem. Pli. Posterior. Sermonibus dies transigebat: cum a scribendo uacaret. Cum ut Quint. Sed ratio recte scribendi iuncta cum loquendo est. Vanantur porro gerundia per omnes quos enumerauimus casus: numerosque & genera. Nam ut ego senrio: haec omnia habent in genitiuo: ut delectatio fruendi principatus: fruendae puincia: fruendi impii: moicstia educandorum filiorum: locandarum filiarum: colendorum praefiorum: regitque id genitiuus aliquando casum. Cic. Equidem effero studio patres uestros: quos colui & dilexi: uidentium. Nam dum fuerat futurum studio uidentium: patrum uestrorum. Et quotiens oportet loqui per relatiuum: necesse est loqui per hoc gerundium: ut hic dies attulit initium dicendi quae uellem: non autem dicendorum eorum quae uellem. Illud apud Liuium li. i. Quis non uitiōsum putaret: in quo summa honestas latinitatis subest? Non. n. uereor ne quis hoc me uestri adhortandi causa magnifice loqui existimet: ipsum aliter animo affecturum esse. Adhortandi. n. singularis numeri est uestri uero pluralis. Item Cice. ii. de diuinatione: Dolebis tamen stoicos nostros epicureis irridendi sui facultatem dedisse. Plautus in capniuiduo: Nominandi tibi istorum enim magis: quam eundi copia. In datiuo: Vaco agro colendo: uinea pastinanda: nemori succidendo. In plurali una uox est trium generum: ut uaco agris: uineis: nemoribus: percurandis: qui casus regimen non habet. Absurdum sit namque dicere da operam colendo agrum: uel legendo librum: soluendo non sum: nunquam pariter secum substantiuum: ideo dubitari potest an datiuus sit: an ablatiuus. Significat autem satisfacere pro eo: quo obligatus sum: siue pecunia: siue remuneratione: ut Quint. Placeamus licet nobis fortuna nostra pater pauperi soluendo non sumus. Vult autem semper post se datiuum: licet non semper apponat. Interdum etiam alium casum apud eundem. Maximi tum uiroque: & quibus artis suae soluendo non sit humanitas. In accusatiuo: ut eo ad salutandum fratrem: ad salutandum sororem ad salutandum fidus: ad salutandos fratres ad salutandas sorores: ad salutanda sidera: quod elegantius dicitur: quam cum regimine: ut eo ad salutandum fratres: ad salutandum sorores: ad salutandum sidera: per alias quoque praepositiones similiter. Sed inter raro habet cum gerundio substantiuum: rarius regimen: ut Liuius li. ii. Et ipse inter spoliandum corpus hostis ueruto percussus. Et itaque: Inter accipiendas de suis commodis rogationes. De ante nullum tale in praesentiarum exemplum occurrit in ablatiuo sine praepositione: ut sit iniuria fundi domino: uel defringendo ramo: uel ligno incidendo. Res eunt ordine lite aestimanda. i. cum defringitur ramus: cum inciditur lignum: cum his aestimatur: uel defringendo ramum: incidendo lignum: aestimando litem. Sed frequentius usi sunt ueteres ablatiuo plurali in tali genere sermonis: ut Cic. Orationem autem latinam profecto legendis nostris efficias pleniorum. i. legendo nostra. Nam in singulari solebat saepius apponere praepositionem: ut in committendo praefio. Regit autem hic ablatiuus sine praepositione casum: ut hos accusando: illos occidendo: totam ciuitatem labefactasti. Cum praepositione in tum regit: ut in tribuendo suum cuique: tum uariat genera: ut in colendo agro. in pastinanda uinea: in nemore excidendo. Per de simili modo est regit: ut Ci. in tusc. His praesertim cognitis: quae de nihil sentiendo paulo ante dicta sunt: nisi dicimus nihil a uerbiu nunc non nomen: & uariat per genera: ut de accusatore constituendo: de collocanda filia: de praefio emendo. Per ex uel e. & a uel ab. nescio an licet dare tali gerundio regimen. Nullum exemplum occurrit: uariari autem per genera certum est. Cato ex plasmatis bibendis: ex aluo lauanda. Et abstineas ab offendenda rep. Sed cauendum ne id uerbum significet motum: quale esset. Reuertor ab arando uel ab arando aruo redeo: a spectando uel a spectandis ludis: cum sit dicendum: Reuertor ab aratione: uel ab aratione arui redeo: a spectaculis uel a spectaculis ludorum. Per cum uix lo-

PRIMVS.

cum habet talis orati: ut nō participium sit: potius q̄ gerundiū: ut sedeo cū uito coronando: id est qui coronabit: non at q̄ coronatur. Possit et habere regimē: sed nullum exemplum ad manum est. Atq; omnia genera cum sociata sunt in substantiuis: passiuē accipiuntur: diuēctiua uero actiue: nōnūq̄ passiuē utiq; sine præpositione & sine genere in casu ablatiuo: & quasi absolute: ut apud Vir. Alitur uitium: crescitq; tegendo. Et alibi: Aegrescitq; medēdo. Et itēz: Vritq; uidendo scēmina. Hoc ē cū regit uinum: cum curat æger: cū uidet scēmina. Necq; id modo apud poetas: uerum apud oratores quoq;: ut apud M. F. Sed memoria excolendo: sicut omnia alia augetur: excolēdo dum excolitur: nō autem dū excolit: Nec regit casum: quale foret: Vrit scēmina uidendo a maribus: sicut dicimus uritur uiti & equi uidendo scēminas. Accusatiuus quoq; cum præpositione non tantum actiue accipi solet: ut tu es idoneus ad discendum: sed etiam passiuē: ut hæc res facilis est ad discendum. Salu. i iugurthino. Pauca supra repetam: quo ad cognoscēdum oīa illustria magis magisq; i aperto sint. Quidam non indoctus hac ætate scribere ausus est: Iamā urbs in piculo capiendi est: p̄ eo quod est: iam urbs in piculo est ne capiatur. Siue hostis pagz abest a capiēda urbe: cum semp sine substantiuo gerundium accipiatur actiue: aut si a neutro uenit: neutraliter: nisi aliq̄do ut ostendimus in ablatiuo.

De supino in tum.

Cap. xxx.

DE supinis ita ait Prisci. in compendiaro quodam opusculo: sed hoc intetest inter amādū quod est gerundiū: & amaturū quod est supinum: q̄ amādū necessitatē amoris significat amaturū autem imitationē ad amorem. Dignum obseruationē præceptū elegantia: si modo uez: quod minime est: tū auctoritate: tū ratione. Nam auctoritatis loco exēplū nullū posuit. Et quodnā quæso ponere poterat. Quid intetest: uado uenatū & ad uenādū: uado piscatū: & uado ad piscandū: dormitū: & ad dormiendū: Salu. Legatos ad Iugurthā de iniuriis q̄stū misit. Et itēz. Non mea culpa ad uos oratū mitto. P. C. Sed necessario nō initiatione. Præterea p̄ ratione hoc fit: quod greci p̄ his duobus nostris transferentes utunt̄ uno suo infinitiuo cū articulo *ποσ τοσ αρ κελαιν*: quod nos uicissim transferentes nunc p̄ gerundiū: nunc p̄ passiuum interpretamur. Quicqd̄ autem inter hæc duo intetest: id erit quod supinū nunq̄ fere ē sine uerbo significante motū ad locū: ut eo: ut uenio. Nā illa do filiam nuptum: do uenum: siue uenūdo ædes. Spectatum admissi fuimus: latentē in se modum obtinent. Ideo Prisc. in alio grandi opere: & multi cum ingenium laboris inq̄. Frequenter tamen antiquissimi neutro principio futuri addebant esse: & infinitū futuri significabant: ut oraturum esse pro oratum ire: facturum esse pro factum ire: nupturum esse p̄ nuptum ire. Quod mihi minime uidetur. Nam ut concedā quod merito denegare possum: ut latine aut certe usitate dicamus: pro eo quod est cupio filiam meam nuptum esse: & nos factuz eē: cū dicendum sit nupturā esse: & facturos esse. Dico aliud esse oratur eē: & oratum ire. Ego quidē cœnaturus sū: non tamen eo cœnatū: siue ad cœnandū. Et scio te cœnaturum esse: sed nō protinus ire cœnatum: uel ad cœnandum. Nam participium futuri cum uerbo substantiuo nō habet actionem illam & motum: quem habet uerbum eo. Atqui in passiuo fuerat uerisimilius si dixisset: quo etiam frequentius utunt̄ auctores: id ē esse dānandū esse: & damnatū iri. Nam eodē loco dicere possumus: Credo peccatum meū resciscendum esse: & rescitū iri. Itē intelligo: scio: uideo: opinor: existimo peccatum meū patefaciendū esse uel patefactū iri: & cætera uerba huiusmodi. Illa autem quæ ad futurum respiciunt: ut timeo: metuo: uereor: spero: cupio: non idem faciunt: q̄bus maior differentia ē cū passiuo participii futuri: ut uereor peccatum meum patefactum iri: & pro illo modo p̄ passiuū participium futuri substituimus: hunc timeo peccatum meū ne patefaciat: uel ut patefiat: quod fieri ueq̄t in aliis uerbis. Non. n. liceret dicere: scio peccatū ut resciscatur: sed rescitum iri: uel resciscendum esse. Deniq; ut eo reuertar unde egressus sum: & semel Prisc. respondeam. Non idem esse oratū ire & oratum esse. atq; præsentis remporis ē: ut uideo te accusatum ire me. i. nunc: alterum futuri: ut uideo te accusatuz esse me: & tamen accusatum iri me abs te uideo: accipitur pro eo quod ē uideo te uel accusatum ire me: uel accusaturum esse me: uel abs te accusandum esse me.

De supino in tu.

Cap. xxxi.

Dem auctor est in eodem quo supra dixi opusculo: ita ait. Hoc intetest iter amādo & amatu q̄ amādo ē ipso amore: amatu uero p̄ amatiōe uel p̄ amore. i. p̄ ipsa re accipit. Et hoc manifestat et̄ interpretatio græca: sed an hæc differentia ueta sit: & hoc ex græco argumentū quantum momenti habeat: Prisc. uiderit. Mea autē sententia tum ex superioribus quæ dixi in gerundio: tū ex sequentibus apparebit. Paulopost subiungit: Accipit uenatū p̄ ad uenationē: quō uenatū p̄ uenatiōe: sicut miserabile uisu p̄ uisiōe: & Nec uisu facilis: nec dictu effabilis uel li p̄ uisiōe & dictiōe. Multis igif̄ modis: sicut & in aliis docuimus locis: noīa sūt hæc accipiēda magis: q̄ uerba. In hoc ego a Pri. libere differo: uel rōe quā postea dicā: uel auctoritate: & potissimū. M. F. quæ oībus sine cōtrouersia igenis atepono: q̄ ait dictu factuz: aliud eē: q̄ dicto & facto: q̄ Prisc. appellat dictiōe & factiōe: q̄ alius i significādo figurat sūt: q̄ uisiōe & uenatiōe. Præterea Qui uocat uerba participialia: sic a multis gerundia dicunt̄ noīa participialia. Et qd̄ ad rōem priet: supia hæc p̄ uerbū po

tius a græcis transferunt: q̄ p̄ nomen. Quod si noīa forent casus ablatiui: certe alii casus nō deessent at nōo unq̄ auditum habet hic dictus: hic factus: sed tantum dictū & factū p̄pter quod necesse ē aliud esse: q̄ dicto & facto: siue dictione & factione. i. aliud q̄ nomen. At uisu: auditu: cognitu inq̄s oīs casus habent: & hi ablatiui sunt. Hæc pagæ prudentis: aut certe pagæ p̄spicacis est ratio: de q̄ ante q̄ dicā libet castigare uulgus impitum grāmaticæ p̄fessor: q̄ uniuersum sane orbem stulto errore p̄uertit sic semp̄ loquentes: Eo lectum: uenio lectu: p̄go auditum: reuertor auditu. Qui error unde p̄fectus & quo ex sōte ip̄itiæ emanauerit: nescio: summoq; ope allucinationem publicā admiror: q̄ tam diu a nemine ai aduersum est. Nunc ostendamus quæ differentia est inter uisu & auditu noīa: & inter uisu & auditu uerba. Quādo sunt noīa: significant sensus corpis: cōiungunt cum adiectiuis: regunt casus: regunt ēt a uerbo & a p̄ticipio subseruiente quoq; p̄positione: ut careo toto uisu oculoꝝ. Antea priuat̄ auditu aurium: nō nihil ēt ex odoratu. Hæc oīa absunt a supino: siq̄dem nō rem: nō substantiam: nō qualitatem sed actionē siue potius passionem uerbi significat. Nō iūgit̄ cū adiectiuo nō regit casum: nō regit̄ nec a uerbo: nec a p̄ticipio: sed a noīe tantum eodemq; adiectiuo nunq̄ interueniente p̄positione: ut miserabilis uisu. i. cū uidet̄: nō aut̄ miserabilis sensu uidendi. Nō facilis uisu. i. ut uideat̄: uel facilis ad uidendum. non autem quod habeat uisum facilem. Non effabilis dictu. i. ut dicatur: nō autem ut dicat. Optimum factu ut fiat: nō ut faciat. Difficile factu. q̄a difficile ad scribendum est. Incredible memoratu: cum memorat̄ nō memoracione. Dignum auditu. quod ē audiri dignum: nō ut sensu audiendi potiat̄. Impossibile creditu: ut credat̄. non ut credat. Accipēser piscis rarus inuentu. ut inueniat̄. s. nō ut inueniat. Res iucunda cognitu: ut uidelicet cognoscat̄. Absurdum relatu cum refert̄. Obscœnum aspectu. cum aspiciat̄. & si qua sunt alia. At homo supbus dicto & dictis. nō dictu. Sæuus factu & factis. nō factu. i. cū dicit̄: non cum dicitur. cum facit̄: nō cū fit. Res uero sæua factu & dictu. quando fit. aut quādo dicit̄ non q̄a facit & dicit. Scipio clarus administracione belloꝝ dicit̄: & administratu belloꝝ: q̄do est ablatiuus. i. administracione. Cato dignus administracione reip̄. & administratu eodem modo. At resp̄. digna ē administratu: uerbum ē. i. ut administrat̄ nisi addendo genitiuum facias nomen administratu Catonis. Quare in illo Virgiliano quod Prisci. attulit: Nec uisu facilis: nec dictu effabilis ulli: q̄do q̄dē abest genitiuus: non est nomen: ut ille uult p̄ uisione & dictione: sed uerbum p̄ eo quod est ad uidendum & audiendum. Nec ignoro a multis legi affabilis: non effabilis: quod putat̄ sumptum ex illo uersu Actiū in Philoſtete: Quem neq; tueri contra: neq; affari queas. Quod si ita est: nomen esse consitebimur: sed tamē nequaquā lupinum. Multi scripserunt de cultu agroꝝ: nomen erit. i. de cultione & cultura agroꝝ. Locus at̄ laxosus nō est dignus cultu: nempe ut colatur uel dignus coli. Homo dignus est amatu: puer dignus doctu: liber lectu: q̄ ametur: doceat̄: legatur. Ideo cū ex oībus uerbis passim liceat uti talibus supinis: raro tamē eis dē uocibus utitur loco noīum. Quis. n. dicat Tu es puatus amatu meo: exclusus a doctu meo doctus sine lectu meo: p̄fecto. nōo. Ex quo appet̄ cū i usu uulgarissimo sint p̄ uerbis: ut ille liber ē dignus lectu: non posse inter nomina numerari. Et tamen quæ ambigūū usum uerbi habent & nominis: animaduertendum est utram in partem accipi debeant: ut Tu es dignus gubernatu: si pro gubernatiōe nomen erit: si p̄ eo quod est ut gubernaris uel dignus gubernari: uerbum. Sed nomini accommodare solemus aut etiā debemus genitiuū: uerbo nec debemus: nec solemus Deniq; ex duobus supinis alterum actiuo uerbo dare possis: alterum passiuo: ut amatum sit ab amo. amatu ab amor.

De p̄ticipio p̄teriti significante actionē & p̄sentis passionē. Cap. xxxii.

PArticipia quædam in uoce passiuæ actionē: quædā in actiuæ passionē significant. Circumspectus: cōsideratus: disertus: cautus: tutus: ignotus: argutus: falsus: cōtentus: tacitus: p̄fusus: fluxus: scitus: & quo nonnulli utunt̄: discretus. Circumspectus ē non q̄ circūspicit: quē solemus appellare cōspiciuū: sed q̄ circūspicit: & in omnē ptē more iā spectat: hoc est prudens & sagax. Cōsideratus incōsideratusq;: q̄ agenda cōsiderat: aut secus: nō q̄ cōsiderat̄: aut non cōsiderat̄. Disertus: q̄ proprie disserit: non q̄ disserit. Cautus: q̄ scit sibi cauere: non cui cauet̄. nonnūq; res cui cauet̄: ut pro Cecinna Cic. Quo res mulieri esset cautior. Tutus portus: tuta urbs: quæ tutat̄ alios: non q̄ ab aliis defendat̄. Tamen sæpe passiuē in omnibus: ut tutus sum ab hostibus. q̄ munitus & sine periculo sim. Ignotus ēt sæpe actiuē Qui ut. Neq; tamen erret: notus nō est filii mei no uerca: sed mater ignotus dixit p̄ ignorans: & pro hospite: & pro alieno: non ignorato. Argutus: qui est acuta q̄dam & accurata solertia q̄si acute arguens & uestigans: nō aut̄ ab altero acute intellectus & uestigatus. Falsus: q̄ fallit: ut Ter. Censen me aliquam causam fictam: falsam: inep̄tā saltem potuisse proloq; Aliquando & passiuē: ut idē: Carine falsus es. i. deceptus. Et Salust. Nec ea res me falsum habuit. Cōtentus q̄ cōtinet quod animo satiffacit: non q̄ continet̄. Tacitus homo taciturnus. Virg. tamen posuit passiuē: Quis te magne Cato tacitū: aut te Cossē relinquat̄? Profusus & fluxus actiuē apud Salu. Alieni appetēs: sui p̄fusus: q̄si p̄fusor. Nam diuitiæ & formæ gloria fluxa & fragilis habet̄. Scitus: q̄ sciens ē & argutus. Vnde scitæ Platonis interrogationes dicunt̄ astutæ & uasræ: ac eū magna arte compositæ. Et apud Terē. quoq; scitum hominem hic prorsus ex stultis insanos facit:

PRIMVS

nisi accipe uolumus passiuē: ut apud eundē: Scitus puer natus e Paphilo ē: quasi scite & doctē natus. Discretus q̄ q̄lirates p̄sonaz & rez momenta discernit: nō q̄ discernit. Cōplacitus at̄ ab actiua uoce sicut fluxus uenit: habetq; significationē: nec actiua plane: nec passiuā: sicut fluxus & inueteratus quod & ipsum ab actiua uoce descendit. Inueterasco neutralis. n. uerbi uox & actiui una ē: sicut passiuī & deponētis: atq; eōmunis: cui simile ē. Iuratus a iuro. Iuratos. n. iudices dicimus: q̄ iurarunt. Et excretos hādos apud Vir. ab excreseo. Et exoletus ab exoleseo: quod dum ē substantiuum: significat scortum masculinum: & p̄cipue iā adultū: dum est adiectiuum: significat adultū: sed raro reperit: ut apud Plautū: Reliq̄ domi exoletā uirginem. Adultus ab adolesco. Defectus quoq; quasi q̄ deficit: ut Marti. Duleia defecta modulaf carmina lingua Cantator cygnus funeris ipse sui. Qui. Defectaq; labore senectus magna pars morris nihil mihi reliqt: nisi diligentia. Et hęc q̄dem significationis actiua in uoce passiuā: pauciora sunt in passiuā actiua. Euidens negociū dicitur: quod uidetur & apte intelligitur: non quod uidet & intelligit. Indulgentior facies apud Qui. p̄ pulchra: non quā aliis indulgear: sed cui alii indulgeant. Idē in alio loco. Fili indulgētissime uidi te: nec semel uidi. Vnde Sta. Pulchrior haud ille triste ad discrimen ituro: Vultus & egregia tanta indulgentia formaz. Præterea honorificentissimos: magnificētissimos: munificētissimos ludos eū dicimus: uidemur passionē significare in p̄cipio temporis præsentis. Ab honorificens. n. magnificens: munificens ueniunt: licet siē p̄ficiens dicatur: uel certe a magnificus: munificus: honorificus: quæ a facio eōponunt: quod ē actiuum: & tamen ira accipiuntur: quasi honorifice: magnifice munifice facti: non autē facientes. Sed cā est q̄ hęc ipsa a facio composita: tam passiuē: q̄ actiue significant. Siquidem uocamus hominē magnificum & opus magnificum: illud q̄dem magnanimiter facientē: hoc uero magnanimiter factū.

actiua passiuā

faciens

Participium præsentis pro præterito.

Cap. xxxiii.

solent auctores nōnunq̄ p̄ præteriti participio substituere illud præsentis nec solū latini q̄ carent participio præteriti actiui: sed græci quoq; q̄ non carent. Cice. in Bruto. Cū e Sicilia decedens Rhodū uenissēm. Nō. n. q̄s discedens applicat. Multū inter p̄cipiū uia & finem ireret. Primū discedimus: postq̄ uero discessimus: nauigamus uel iter facimus postea quo redamus: puenimus: Quomodo ergo discedēs e Sicilia: ueni Rhodū? Nēpe urēs p̄sentis participio & præteriti: quod deest. Quod p̄bat p̄ aliquod uerbū: cui nō desit huiusmodi participium. quale ē p̄ficitor. Neq; n. dixisset eū e Sicilia p̄ficiteēs: sed p̄fectus ut idē de offi. li. iii. Si exēpli causa uir bonus Alexandria p̄fectus magnū frumenti numez Rhodū adduxerit. Nec tamen quis in omnibus uerbis p̄missum esse: quod in dicendo p̄mittitur puret ueluti si dicas. Cum amicos salutās: q̄ Alexandria erant: Rhodū uenissēm: dicendum erat amicis salutatis. Nā is q̄ recedit: tam diu recedere dicit: q̄ diu tendit ire: dumq; pueniat quod nō idē sit salutādo. Siq; tamē hoc sæpius uiri uelit: faciat sed tē pate.

De compendio participii.

Cap. xxxiiii.

Abet at̄ p̄cipiū talem nō nuq̄ gratiā ut sine eo nō sit plane latina oratio: ut ē apud quēdam p̄xape hoc uitiū admittentē. Circūdedimus castris fossam & uallū: ne hostes uenire possint: & nos opprimere. Quasi fossa & uallū ideo fiant: ut hęc p̄stare queant: ne hostes uenire possint: sola ratio ē: ac cautio de oppressione. Itaq; dicendū fuit: Ne ueniētes hostes aut ne aggressi hostes nos opprimant.

De p̄cipiis i ens i substantiuū trāseūtibus. Ca. xxxv.

Præsentis temporis p̄cipia solent eū substantiuant neutri generis eē: ut accidēs: eōtingēs anteedens: eonsequēs: deeens: conueniēs: præsens: continēs: ap̄d rhetores p̄ firmamento rationis. Quædam tamē alterius generis sunt. Masculini: ut oriens: oceidēs: p̄fluens p̄ flumine: & confluens quo duo flumina conueniunt. Fœminini continens p̄ terra quæ non est insula: ut de Sicilia ad continentē pagz intercapedinis est. Pli. maior lib. vi. Alymnū a p̄xima eōtinente abest: vii. cl. passus. Animās quoq; ut Cic. Requirit atq; appetat: ad quas se applicet sui generis aiantes. Nōnunq̄ tamē hoc nomē in neutro genere reperit: sed magis i plurali. Consonās p̄ littera nō uocali. Prægnās uero unde sit p̄cipiū: nescio. Alia quoq; huc p̄tinentia: in nostris de philosophia libris cōmo dius explicant.

Participium futuri.

Cap. xxxvi.

Illud q̄dē transeundū est: quēadmodū p̄cipiū passiuū futuri t̄pis transit i nomē. Amādu: dignus amari. colendus: dignus eoli. Ita & actiuū. Seneca de naturalibus q̄stionibus. Nulla at̄ mentionē scit eometaz non prætermisurus: siq̄d explorari apud illos cōpisset. Prætermisurus: dixit p̄ eo qd' est talis: q̄ p̄mitteret: nec t̄ps innuit: sed hoīs q̄litarē atq; ai uolūtātē. Qui. i. xi. Neq; oīo huius rei meminit usq; poeta ipse p̄fecto nō taciturus de tāta sua gloria. Nō alio mō dixit nō taciturus: q̄ p̄ p̄cipiū passiuū iā eōuersū i nomē: ut mō dixit tacendū dignū taceri sit. Neq; oīo significauit: hoc usq; poeta ipse p̄fecto rē sibi nō tacēdā: & ad hūc Pli. iunior. Itaq; p̄tē oneris tui mihi uēdico: & rāq; parens alter puellæ nostræ cōsero q̄nquaginta milia nūmum plus

collarurus: nisi uerecūdia tua sola mediocritate munusculi i petrarī posse cōsiderē: nec recusares. De repetundis & repetundarum. Cap. xxxvii. Epetundaz & de pecuniis repēndis nō habet alios casus: & dubitari potest p̄cipiū ne sit: siue nomē: an gerundiū. Verres accusatus est repēndaz uel repēndis pecuniis. Cū

LIBER

disco repetundarum: subintelligo pecuniarum. Quo nomine pecuniæ & omnia: quibus diuitiæ constant: cōtineri dicimus. Hæc accusatio proprie cadit in eos: qui cū forent magistratus: puincialibus: aut uel aut dolo eripuerūt pecunias: aut uasa p̄ciosa: uestē: frumentū: nauigia: nūmos. Mutat̄ aut̄ e in u. **Repetundarū.** n̄ erat dicendum: sed tertia coniugatio p̄ter cæteras hoc iuris hēt ut litteram hanc immutare possit: sicut accusatio plurali tertiæ declinatiōis licet mutare eandem uocalē in i dumtaxat in his nōibus: quoꝝ genitiuus pluralis exit in ium: ut Seruio placet. Nam Prisc. plura p̄cepta dat: ut **Salu.** in initio cati. Oēs homines qui sese p̄stare studēt cæteris animātibus summa ope niti decet: ne uiam silentio transeant. Ita hoc siue p̄cipium nomenue: siue gerundium: a tertia coniugatione natum mutauit e in u uel ob hoc saltem: ut differret ab illo: quod dicit̄ ad res repetendas: quo significatur principi aut populo erepta eē uel pecore: uel hoīum: uel locorum ac terrarū agrorūq; corpora.

Laurentii Vallēsis de lingua latina benemerētis elegātiæ linguæ latinæ li. ii. Et p̄mo proœmum de utilitate opis: deq; honesta auctoris audacia: ac necessitate ad hoc opus scribendum.

Actenus de noie uerboꝝ: & ex his duobus cōposito p̄cipio: nūc de aliis p̄tibus orationis qd singulæ proprietatis hēant discramus: postea de eaz̄ disputaturi complexu de quo ego prius q̄ dicā non puto mihi dissimulandū non desore q̄ meos hos cōmentarios anteq̄ legant: sūantue in manus: putent respuēdos tanq̄ aut ea quæ haud quaq̄ uetustas statuisser digna memorari continentes: aut uetustatem ipsam p̄tin negligentia: partim imperitiæ condemnantes: q; p̄terissent quæ essent in primis ut ego sentio digna: quæ litteris mandarentur: aut potius utrunq; facientes: q; & inepta quædā minime memoratu digna p̄cipiam: & ueteres illos perfectos sane & consumatos existimem minus commode p̄cepissē. Ego uero ut ad illud primū respondeam non uideo cur hanc de qua loquor: materiam: se indignam existimasset: aut. **C.** Cæsar qui de analogia: aut **Messala** qui etiam de singulis litteris uolumina conscripsit: aut **Varro**: qui de ethymologia minutissimas tractauit quæstiones aut **Marcellus**: **Pōpeius**q; linguæ latinæ indagatores: aut. **A.** **Gellius** publicus pene litterarū cēfor: q; ut magnū quiddā annotasse se p̄ter cæteros apud Ciceronem existimat: explicauerunt p̄ explicauerunt: & esse in hostiū p̄tatem: pro potestate: quæ ipse indigna ducere opere meo: Aut **Macro.** **Gellii** æmulus: qui omnes libros uidef̄ excussisse: ut aliqui in lingua latina: quod auribus hoīum dignum eēt: pro sua uirili parte conferret medium. Aut tres illi tanq̄ triumuiui: de quorū principatu iter eruditos: quærif̄. **Dona.** **Ser.** **Prisc.** quibus ego tantū tribuo: ut post eos quāq; aliquid de latinitate scripserunt: balbutire uideant̄: quorum primus est **Isidorus** indoctorum arrogantissimus: qui cū nihil sciat: omnia p̄cepit: post hunc **Papias**: aliiq; indoctiores: **Eberardus**: **Hugutio**: **Catholicon**: **Aimo**: & cæteri indigni qui noīenē magna mercede docentes nihil scire: aut stultiorem reddentes discipulū: q̄ acceperunt. Multos transeo: cū indoctos quos numero comprehendere non licet: tū doctos: inter quos sunt **Pedianus** & **Victorinus**: quorum alter ad orationes: alter ad rhetoricos. **M.** **Tullii** cōmentaria cōposuit: sed prior ut ætate: ita doctrina longe antecedit. Postreō nō uideo cur aliquis de grāmatica ac lingua latina cōponens: hæc suo officio minora existimet: quibus nihil sane est in grāmatica & latinitate p̄stantius: ut proximus liber potuit eē documentro: Quod cū ita sit dicā ne eos aut impit̄ia hoc omisisse: aut negligētia: Minime uero. **Sed.** **C.** **Cæsar** ac **Messalæ** libri interciderūt tēporū culpa. **Varrōis** uero de lingua latina dimidiari repiunt̄: in qbus fortasse ea quæ p̄cipio cōtinēbant̄. Cæteri autem fieri pōt: ut quæ a superioribus tractata nouissent: sibi nō attingenda existimarent. Deniq; multi scriptores ad nostram usq; memoriam non puenerunt. Neq; uero aliquis hoc loco expectet: ut dicam non esse conrumeliosum prioribus: ut siquid ad aliōꝝ inuēta posteriores adficiant: nulli unq̄ ab antiq; eundē cursum consiciendū uiam fuisse p̄clusam: nihil usq; quaq; p̄fectū non omnia posse oēs: non id quod **Priscia.** ait: **Artis** grāmaticæ auctores uetustissimos quoq; errasse recentissimos uero & ingenio: & diligentia longe p̄stirisse: Id dicam quod uere possum dicere me non tam mea uoluntate: quæ ardentissima erat ad hoc opus descendi sic: q̄ prudentissimorum atq; amantissimōꝝ consilio eum aliorum: tum p̄cipue **Aurispæ** & **Leonardi** **Aretini**: quorum alter græce legendo: alter latine scribendo ingenium excitauit meum. Ille p̄ceptoris: uni enim mihi legēbat: hic emēdatoris uterq; parētis apud me locū obtinēs. Ad quos cum separatim de p̄posito aī mei rettulissē: degustationemq; quandā opis demonstrassē: uterq; pro se: ut pergerem hortatus est: & ut se auctore ederem: iussit: ut iam integrum mihi non esset illorum auctoritati repugnare: si repugnare uoluissē: sed eurrentē: ut dicit̄: incitarunt: O uiros oī laude dignissimos. O de litteris ac de litteratis optie meritos: nō ueremini ne alii quo peruenistis. licet perq̄arduum est: perueniāt. **Sed** hortamini: incēditis & quasi de alto manū scandenti porrigitis. **Quare** quærentibus atq; admirantibus audaciā meā: ita respōsum uelī: me summis uiris suadētibus: hoc opus & cōdidisse & edidisse. **Quāq;** qd̄ ad cupiditatē meā attinet: quæ tandē secordia atq; ignauia mea extitisset: si cōmisissē: ut aliis hanc laudē mihi qualēcunq; p̄riperet: Sunt enim qui nōnulla horum quæ a me p̄cipiuntur: uel de me: uel de meis auditoribus audita. Nunq̄ enim ista sup̄ssi: in opa sua rettulerūt: festinētq;

SECUNDVS

edere ut ipsi priores inuenisse uideant. Sed res ipsa deprehendet cuius domini uere sit hæc possessio. Quorū unius libellos quosdam p̄ amicitia cum legēdos eo præsente cœpissē: deprehēdi quædā mea: & quæ amississe me nesciebam: furto mihi sublata cognoui. Parco illius nomini. Erat autē locus de per & q̄ in compositione: de quare p̄ximo libro disputauī: & de q̄sq̄ cum adiungitur suplatiuo. Negligēter ille quidē & incite tractatus: ut scires aliunde decerptum: nō ex se prolatum: & auditum nō excogitatum esse. Cōturbatus tamen sum: & inq̄ homini: hæc ego elegātiā cognosco: & mancipium meum assero: teq; plagaria lege cōuenire possum. At ille erubescens ioco tamē atq; urbanitate elusit: q; diceret uti rebus amicorū licere ut suis. At istud inq̄ abuti est: nō uti. Nihil. n. mihi reliq; sit: ubi tu huius rei in qua ipse claborauī: palmam semel occupaueris. Tum ille ēt urbanus: q; malus parens essem: qui filios quos genuissē & educassē: e cōtubernio eiicerem: ipse tūm misericordia: tum amicitia nostra: ad se domum suam colligeret atq; educaret p̄ suis. Destiti illnm stomachari ītelligens multo magis mihi bona mea intelligēti: q̄ illa bona ab aliis neglecta colligēti: uitio dandū esse. Quare quis nō uidet nō inhonestum eē: ea me mandare litteris ex me inuenta: quæ alii ne furto quidem sublata: turpe sibi dicunt scriptis suis inferere. Adductus sum igit̄ ad hoc opus cōponendum nō modo magnorū hominum consilio: sed ēt necessitate. Nunc ad inceptum redeundum.

De tribus pronomibus mei: tui: sui.

Cap. xxxviii.

MVLtis in locis Priscianus testat̄ nihil interesse an utamur primitiuo: an deriuatiuo in illis pronomibus mei: tui: sui. Quid est. n. inq; meus est filius: nisi mei filius & alibi mei ager est & mei agri instrumentū: & mei agro dedit: & mei agrorū colo. Similiter mei agri: & mei agrorū: & mei agros dicimus. Similiter tui agrū & tui agros: sui agrū & sui agros: & nri agrum & nostri agros: uestri agrū & uestri agros. Et alibi: Amat ille suū filiū & amat sui filium: bene dicit suo filio & bene dicit sui filio. Penit a me ut p̄sim suo filio & p̄sim sui filio: & in aliis adhuc locis nisi hac ratione ut ipsius utar uerbis. Si ip̄a tamē possessio in possessore faciat trāstionē nō est congruū uti p̄ genitiuo primitiuo possessiuo: quia uim habet cōpositi græci: ut Cicerōi redit suus filius: nō satis cōmode p̄ hoc dicitur. Ciceroni redit sui filius: nec Ciceronem laudat sui filius: p̄ suus filius: & si milia. Quia nec apud græcos bene dicitur: nisi more attico pro simplici accipiatur. In quo Priscianum falli: uel ex hoc argumentū est: q; nulla ut fere solet: auctorū exempla attulit: & de cōtrario illoꝝ usu reticuit. Ego at̄ quoniam de his trium pronominum genitiuis iter me & Prisc. quæstio est: aliquanto altius repetam de natura genitiui & de usu doctissimorū auctorū disputabo: & licet nō pauca in hanc rem mihi dicenda sint: nō p̄sequar tamen paruula quædam & minuta ut tot uerbis ille fecit: sed quæ eruditissimis euadere uolentibus sint gratissima: quæ cū ignota fuerint Prisc. declarāt eum nō satis stilo oratorio esse exercitatum. Genitiuus ois: ut taceam siqui sūt alii modi: aut actiue: aut passiue accipit̄. Adde etiam possessiue: quod pene p̄ actiue accipio. Actiue ut p̄ uidenna dei: bōitas dei: passiue ut timor dei: cultus dei. Ibi deus p̄uidet: & benigne agit: non ipsi p̄uidetur: & benigne fit. Hic timetur & colitur: nō timet nec colit. Possessiue sedes dei: regnum dei. Atq; ut in huiusmodi oratione intellectus apertus atq; unus est: ita ī illis ambiguus & anceps: amor dei: charitas patris: suspicio uxoris. Dubiū est de utro loquaris: an de amore quē deus in nos habet: an de eo quem nos in cum: de charitate patris in filios: an filioꝝ in patrē: de suspiciōe naturali: an de suspiciōne uxoria. Taceo q; aliquando ambo hi genitiui eidem orationi adsunt: ut ī Cato. maiori Cic. Quid de. P. Licinii Crassi & p̄nificii & iuris ciuili studio loquar. Crassus studet quod est actiue: uis ut sic dicā studet quod est passiue. Itē de offi. li. i. Quare. L. Scyllæ. C. Cæsaris pecuniarū trāslatio a iustis dominis ad alienos nō debet liberalis uideri. Tria igit̄ pronomina de quibus agimus: sola omnium binos genitiuos sortita sūt unos: mei: tui: sui alteros q; iam exoluerūt: mis: tis: sis: ī quorū pene locum successerunt deriuatiua meus: tuus: suus: horū binorū genitiuorū antiquitati placuit alteros actiue significare: alteros passiue. Nam illa mis: tis: sis: ut cōiectura ducor: actiue siue possessiue significabant ut hæc ipsa meus: tuus: suus. Vnde pronomina possessiua uocantur. Ennius ī secūdo. Ingēs cura mis cōcordibus æquiparare. Plautus in penulo. Da diem hunc sospitē rebus mis agendis. Quāuis idē in milite & itē in mercatorib; tuis p̄ tui uideri possit accipere: tamen hic cum Ennio mis posuit p̄ meis: nō mei quod nō licere fieri: auctoritatem ex auctoribus repetāus: nec accipi unq; mei: tui: sui: nisi passiue. M. F. Qu. Et quod iter ista difficillimum fuit: amor mei uicit etiam matrē suam. Ci. Quod desiderium tui ferre nō posset: & me tui pudet. Vir. in. vi. Quicq; sui memores alios fecere merendo. Teren. Hoc unū scio: hanc meritā: ut memor esses sui. Non significatur hic amor meus: quem ī alterum habeo: sed ut sic dicā: de me quem alter habet: & quo amor. Itē nō desiderium tuum: sed alterius de te: & pudor nō tuus: sed de re: & memoria nō sua: sed de se. Similiter in plurali dūtaxat duorū. Nam sui non uariat uocem genitiui pluralis: at ne singularis quidē ut Prisc. placet. sis. n. non reperit̄: ut tis: mis. Ideoq; opinor & hæc duo illius exemplo pariter itercidisse: cū præferim iuicem eorum succedant deriuatiua. Habent itaq; hæc duo pronomina in plurali nostrum & uestrū: quæ respōdent ad illa mis: tis: & itē nostri & uestri: quæ respōdent ad illa mei: tui: ut nemo nostrorū: nemo uestrorū: non autē nemo nostri: nemo uestri. Rursus habete curā nostri: sicut habemus curā uestri: nō autē habete

in: italij
Jus

curam nostrum: sicut habemus curam uestrū. Siquis exempla desiderat: sibi facile reperire poterit. In diuersa opione Seruius grāmaticus est qui ait: Nostri autem & uestri genitiuus pluralis ē antiqui-
 tus: & ex græco descendēs: sicut singularis ē mis & tis: & hoc ē unde dicimus nostri cā fecit: hoc est
 nostrū. Forſitan. A. G. ut postea apparebit: ē secutus: Sed hos & Prif. cum aliis in errore: ut auguror
 induxit: & interdū inueniunt hæc non ad aliā referri personā: sed reciproca eē: ut Ego omnia facio
 amore mei: tu istud fecisti gratia rui Oblitusq; sui ē ithacus discrimine tanto: sed nō fuit eausa cur
 errarent. Nam ita his passio ē: ut in illis: nec alio modo aliquid ego facio amore meipſius q̄ tu amo-
 re mei: Vt enī diligor abs te: ita diligor a me: ut est apud Ouidianū Narcysum: Vror amore mei: &
 tu sic ab altero: ita a teipſo diligeris: & sibi quisq; amicus ē ut alteri. Est alia p̄te rea eā cur errarent q̄
 uident hæc quæ nos distinximus: p̄ actiue & passiue in multis indifferēter poni: ut eā mea & cā mei
 fama mea & mei: imago mea & mei: potestas mea & mei: usus utilitasq; mea & mei: mēoria mea &
 mei. Interdum ēt ipsa deriuatiua pronōia passiue accipiunt apud Terē. ut apperet facile desiderio id
 fieri tuo: uide licet q̄ tu desideraris: non q̄ desideras: Quale ē accusatio mea & crimen meū: cū accu-
 sor criminis: quasi accusatio mei & erimen mei: sed non satis sollicitus fuit facile falli: Nā hoc ultimū
 ubi passiue postum ē pronomen deriuatiuū: quod quidem rarum ē: nō magis eōtra me facit q̄ cō-
 tra ueteres oēs qui hæc pronōia possessiua uocauerunt: id ē significantia possessionem: quod ut di-
 xi: rarum est. Ideoq; non passim hoc repias. Non enim dicas pro eodē dolore tuum & dolorem tui:
 ut dixit Teren. Desiderium tuum pro tui: quod scilicet ipse non diecrem. Verum quando quidem
 nō infinita hæc oia sunt quæ natura quadā ab usu alioꝝ recedunt: nō grauabor de nōnullis sigilla-
 tim dicere: dū non grauentur audiētes legentēsq; hæc audire uel legere. Dicam tamen breuiter: &
 res digna scitu imprimis in qua uidemus maxios etiā esse allucinatos. Primū ē: causa mea uenisti &
 causa mei. Causa mea accipitur possessiue: eo modo quo uia mea uenisti: pecūia mea fecisti sumptū:
 iter meo sumptu fecisti. Causa mei uero passiue: eo modo quo beniuolentia mei. Modus tamen pri-
 or ē usitatio. Quid autē de hoc Seruius idē sentiat: postea uidero: fama mea & fama mei eiusdem rō-
 nis ē: & mea fama frequentius dicimus Imago mea. s. quæ mea est: ut statura mea forma mea imago
 mei nēpe quæ de me ē. Sed prior modus usitatio: Hæc quæ sequunt in utranq; p̄te frequentiora: ut
 alteꝝ tamen alterius sensus sit. Mēoria mea actiue quod ego recordor. Memoria mei quod alii de
 me recordatur: uel mentionē habent: sæpe etiā possessiue eo modo quo fama mea: dolor meus quē
 ipse patior: dolor mei: quē alius de me patitur: uel forſitan ego ipse simq; dolens meā uicē: sicut dici-
 mus misereor mei. Copia mea possessiue quā ego possideo: copia mei passiue qua ego possideo. Vt
 faciam oibus copiam mei non meam. Meretrix facit omnibus copiam sui: non suam. Prās mea quam
 habeo: mei qua habeor: nec pulchrē dicas alterum pro altero: ut tu uides p̄tatem meam quanta est
 non mei, habes p̄tatem mei: non meam: nisi aliud significet pro eo q̄ habes eandem similem ue po-
 testatē: ut apud Cice. de bello Marsico: Octauius oibus faciebat sui conueniēdi p̄tate. Utilitas mea
 aliud ē q̄ utilitas mei. Ibi possideo: hic possideo. Quin. Sed ut aliquid p̄staret patriæ utilitas mei: id
 ē de me: nā fieri pōt ut in eadem re non sit uilitas sua alicui cū utilitate sui: quidā legūt utilitas mei.
 Idem: Quid nunc agam: aut quem ultra esse usum mei diis repugnantibus credam: usus inq̄ est nō
 meus: sed ex me aliorum. Adhuc idem: Præfens quidem illa protinus redditur merces: q̄ oibus qui-
 bus insedere: odorē mellis inspirat: & breui contractu uim sui relinquunt: uim non suam: sed ex se.
 Quomō te captū amore mulieris illa mallet habere copiam sui q̄ suam. Fastidium meum quo ego ali-
 os fastidio: fastidiū mei quo ego ab aliis fastidiōr. Vt idē seu mulier oibus expoita mortalibus uani-
 tatē fastidio mei despectuq; caprauit. Hæc sunt & his similia: non ramen plurima quæ ancipiunt
 naturā hēnt. Cætera uero mime. Nō enī sic dicius: pulchritudo mei: fortitudo tui: longitudo sui: ut
 imago sui: nō prudētia: non ingeniū: non sapia: non p̄bitas: nō uirtus: nō innūetabilia. Quod si tam
 pua res eos mouit: debuit e diuerso illud magis mouere: quædam quæ non multa sunt hēnt ancipi-
 tcm significatiōnē: sed quam nemo nisi cæcus non discernat: ut ps: dimidium: membrum: medium
 quid: aliquid: multum: & si qua alia. Quis enim non uideat cum dico hæc ē pars mea: non de corpore
 mei p̄te intelligi: sed de hereditatis: & iterum hæc est pars mei: non de hereditate: sed eorpe: Māus
 pars mei est: non mea. Fundus pars mea est: non mei. Dimidium tui maius ait eē: q̄ dimidium sui. p̄-
 secto de corpe intelligo: dimidium tuum maius ait esse: q̄ dimidium suum: de p̄da aut de eibo: aut
 de successione aliisq; similibus intelligendum ē. Medium tui tangam nō mediū tuū: e medio tui p̄-
 diit: non e medio meo. Vt auferam iniquitatē e medio mei israel. Membrū cum pro parte accipit
 eandem rōnem sequit: ut Hic puer membrū mei est: quasi pars mei. Sin pro membro aliquo: & in
 suo significato ita accipit: ut caput: ut manus: ut pes. Hic puer membrum meū ē: quasi sic ut caput
 & manus. Hic digitus mēbrum meum ē: non mei. Item. Quid mei tetigisti: quid tui uidi: aliqd tui
 uirgo p̄des: si uenatū prodibis cū adoleſcētulis: non aliqd tuum: nisi dicamus tui a neutrali genere.
 ut Cic. de orato. libro. iiii. Ex quo uereor: ne nihil sim tui: nisi suppositionem pedis imitatus: id est de
 tuo nō de te Vlyxe siqd tui Polyphemus p̄hēdet: id omne deuorabit. Mei nihil attingit: Quieqd. n.
 attingisset mei: statim cōtriuisset. Multū mei ille auferre potest: sed plus tui. Plus inq̄ de te: q̄ de me: nō

aut

contactu

SECUNDVS

de tuo & de meo. Item quod Meliboe diripui: aliqd meum fuit: non mei. Nunc redeo ad Seruium: q ait tui causa feci: & tua ca feci: hanc discretionem habent: ut tui causa tuc dicamus: si aliqd ip si ad que loqmur: praestiterimus: ut puta tui causa te defendi. Vir. in. xii. Victus amore tui: cognato sagui ne uictus. Cōiugis & moesta: lachrymis uincola oia rupi. Tua uero causa cu alteri aliqd alterius con templatione praestamus: ut tua causa mancipium tuu defendi. Si Seruius tantu de hoc uocabulo ca loqur: & non in uniuersum de oibus huiusmodi: non recte attulit exemplum alterius uocabuli: p fertim non nihil naturam differens. Si uero de oibus no potest una lex dari diuersis: ut supra osten dimus: si tamen lex est: & non potius contra legem oium uter. Nam ut ego dicebam: causa saepius cum pnomine deriuatio copulat: atq; hoc qdem indifferenter siue aliena sit causa: siue tua. Veluti siqs dicat: Epicurus uult oia cuiq; agoda esse causa sua: mihi mea: tibi tua: illi sua: nobis nostra: uobis uestra. non mihi tua aut sua: nec tibi mea: nec illi nostra: nec nobis sua: nec uobis nra. Hic nihil opus est admiscere primitiuum. Sed ne sine exemplo loquar: quod ipse fecit: uno uero contentus sum pro ex Quint. Mea depugnasti causa: tua peristi. Atq; hoc quod Seruius praecipit nobis: ipe constanter usus e: nemine tam secutus: quale est illud in. vi. aenei. No spe salutis: sed mei ca: & in. viii. Hac signa mei causa fiunt: & in. ix. Vult. n. intelligi sui causa matrem secutam. Verq; qd mix de Seruio: cum. A. Gellius & qdem antiqor: non modo nullum exitum in hac quaestione potest reperire: sed etiam no optima sentit. Ita. n. inqt. Cur igitur Ter. Poenitet nostri: non nostrum: nihil hercle mihi uenit imem nisi auctoritas ea uetustatis: non minus anxie nec superstitiose loquetis. Paulopost. Sed proculdubio qui rectissime loqui uellet: nostrum potius dixerit: q nostri. Et iccirco importunissime fecerunt q in plerisq; Salu. exemplaribus: scripturam syncerissimam corruperunt. Nam cum ita in catil. scriptum esset. Saep maiores nostrum miseri plabis Ro. nostre aboleuerut: & nostri subscriperut ex quo in plures libros mendae istius indoles manauit. Tu. A. G. de genitiuo nostri loqueris: non de nominatiuo nostri plu. numeri. Vtrum rectius sit: at exemplum Salu. ut mihi & caeteris placet: i nominatiuo casu nihil ad rem facit: neq; ad exemplum Ter. & hi q ut tu uis. Salu. scripturam corrupe ruut: no in genitiuu mutauerunt sonum illum: sed in nominatiuum: p quem casum non audeas tu dicere corrupte nos loqui: iumo quatum ego sentio: corruptius. Est. n. una eademq; uox nostri: ab eo quod e ego genitiui casus: & noiatiui ab eo quod est noster. Neq; uero ego repugno. A. G. dicenti mutatā esse scripturā: a nostrū in nostri noiatiuum: tamen non genitiuum. Nam neq; reliquis te ste in genitiuum mutasset. neq; ratione mutasset. Quin potius fateor & hoc libetius: q unicu illud exemplum qd ipse ex Plauto ptulit. sortasse mendosum est dicens. Duoz labori hominum pepercis sem libens: mei te rogandi: & tui mihi respodendi. Ait at Gel. mei hoc in loco Plautus non ab eo dixit quoe e meus: sed ab eo qd e ego. Itaq; si dicere uelis patre mei p patrem meum: quod graeci mo dicunt inusitate qdem: sed recte. pfecto eaq; ratione dicas: qua Plautus dixerit: labori mei pro labori meo. Nolo eqdem tam considerent: ut fecit Gel. scripturam mendosam dicere & affirmare quod inexploratum habetur. Taceo q; damnat fortassis immeritos: q nec corruerut scripturā: & melius sic dici putauerunt. Quæro cu uerisimilius sit aliquos scripturā illā mutasse Salustii: in qua nihil ab furdi erat: q hac Plauti: q grammaticoz leges: quasi e Prif. & Seruius: & Donatus: q hunc poetam in scola lectitabant facere uidebatur: si ita diceret. Duoz labori hominum pepercissem libens: meo re rogandi & tuo mihi respondendi. Nulla nanq; grammaticæ ratio uidet hoc posse tueri: quin quoniens p idiuidia exponimus sigillatim quod dixeramus per uniuersum: eodem casu utamur sic. Duobus hominibus labore detraxi: necesse est dicamus mihi. i. & tibi: non autem meum & tuum: tamen ut sentio in genitiuo pmissum est: ut afferit hic accusationem duoz hominum: mei & tui: siue meā & tuam: quale hoc loco sit: sed dicendum potius p pnomina deriuatiua: quia possessio siue actio significatur: non passio. Quod ego mutatum esse uolo dicere ab ipso. A. G. sed a grammaticæ pfecto ribus: quoq; nihil e supercilio superbius: nihil quoq; improbius: & ad emendandos libros uel corrū pendos potius magis audax. Præterea Pla. licentia uerboz potest dici usus: i qua fuit plane nemo li berior. Postremo qd habet momenti ex uno auctore: & eo poeta afferre unum exemplum i tato nu mero ois generis auctoz. Qui adeo refugerunt dare actiuam significationem his tribus genitiuis primiuoz: ur eos mutarent in alterā uocem: genitiuis aliqz dictionum cu quibus cōiuncti erat: natura repugnate minime mutatis: ut Cic. in Gabinium & Pisonē. Dico mea unius opera remp. esse liberatā. Idem ad Atticum. Solius enim meū peccatum corrigi non potest. Idē pro Murena. Et tuo ipsius aio coniecturam cepis. No dixit ac ne dicere quidem potuisset mei unius opa: mei solius pec catū tui ipsius aius: & in plurali Quin. Deide cu satis uires eoz explorauerint: suæ ipsoz fiducia p mittūt: no dixit sui ipsoz fiducia. Quid multis: cu et apud recetiores de xpianis loquor: hoc sit ob seruatiuissimū: ut in psalmo. xl. & lxxii. secūdm hebraicā ueritatē: quoq; alter ita incipit: Domine cla mau i ad te: festina mihi: exaudi uocē meā clamātis ad te. Alter sic: Audi deus uocē meā loquetis: a ti more inimici seruauit aiam meā: & in. lx. secūdm aliā & graeco trāslationē: Domine memorabor iusti tiæ tuæ solius. Est at solius no sceminini generis: sed & masculini: ut ex graeco appet: referturq; ad do minum: non ad iustitiā. Itē lib. regum. ii. Sustulit de latere meo acillæ tuæ dormiētis: & i euāgelio

de te ff

quidā

aliquis

contra

nolo

Luce: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Nec desunt quidam impite docti: qui conantur illud exponere tuam ipsius animam aliud esse: quod tui: si tui dicere liceret: homines ignaros non solum theologia: sed etiam litterarum: interrogent graecos & repient penes eos unde nos sumpsimus tui esse: non tuam: cum illi non habeant in his pronominibus quam nos elegantiam. Ideoque apud eos est pater noster uel nostri: quod es in caelis: sanctificetur nomen tui: adueniat regnum tui: fiat uoluntas tui sicut in caelo & in terra. Panem nostri uel nostrum da nobis hodie: & demitte nobis debita nostri uel nostrum: sicut & nos dimittimus debitoribus nostri uel nostrum: quare nos ne barbaramente loqueremur mutauimus in pronominis deriuata. Ex quo appetit non modo illud. A. Ge. maiores nostri per gratum contra grammatice: uerum etiam illud maiorem rationem non uteretur. Nec usque contrarium exemplum repere contingit: nisi unum in epistola quadam Cicero ad Curionem sic dicens. Eam autem unius tui studio me assequi posse confido: quod & si defendi posset studio per gratia & saure uel amore aliorum erga te: ut apud Hora. ad Liuium: Nec studio nostri pecces: tamen malim dicere id factum esse uitio librario. Ac ne semper culpam reiciam in librariorum: falso dabo argumentum: cur & prius & nunc merito in illos impetum faciam. In proxima statim epistola legitur bis tyrano. P. L. C. tulo per eo quod est trib. plæbis. Et in precedenti li. ad Lentum. quod est illius operis primus: bis etiam idem uitium est in secunda & in. xi. epistola. Et cum omnia: ut reor: maximam enim partem uidi exemplaria: quae in Italia sunt mendosa & deprauata hoc uitio continent: nullus tamen tantum flagitium aduerterat. Itaque sicut illud emendauimus ita hoc quoque emendare & in perstantiam sinceritatem restituere audeamus. Sic eam re tuo unius studio me assequi posse confido. Nec alia causa factum est: ut Terentius dixerit: Saluus sum meo presidio atque hospitis: & non presidio mei atque hospitis. **Quin:** quem imitari Petrus si sciisset non titulum operi suo indidisset de sui & aliorum ignorantia: sed de sua. Aliud namque est ignorantia sui & ignorantia sua. Si tamen sensit de ignorantia quam de se habuit recte dixit: & uulgo dicitur: scio tuas diuitias qui te pauperem quereris: non tui diuitias. Aspice liberos meos quod dicor orbis: non mei liberos: cernant sua perdia quod mihi unum fundum inuidet: non sui perdia: ubi non modo genus dissimile est antecedenti & relatiuo: sed etiam numerus: quod quod ualidissimum est: ingens differentia significationis est inter primitiua pronominis & deriuatiua. Sed ista omnia fieri cogit: quod non licet primitiuis genitiuis dare significationem actiuam: cuius rei & illud maximum argumentum apud: si simum est: quod subiectum: nulli adhuc grammatice intellectum: quod dicimus mea: tua: sua: nostra: & uestra: interest & refert: non autem mei: tui: sui & uestri. Est autem illud: mea: tua: sua non ex parte ante: ut quodam uolunt sed ex parte post: non aliter quam cum dicimus: Hoc interest illius: quasi hoc est officium illius: ita hoc interest mei: si liceret mei aliter accipere: quam passiuæ. Nunc dicitur mea in uoce possessiua: sed ita tamen ut sit primitiuum & substantiuum: non adiectiuum. Denique ita ac si diceretur mis. Regi autem ex parte post: atque adeo hoc uerbum habere ante se nuntium: sicut sum es est: sed in neutro genere. quis dubitet: cum omnia sint plena exemplorum? Cicero per Plantium: Siquid mea minus interest: id te forte magis delectat. Et per eodem: Non solum quid cuique debeam: sed quod cuiusque intersit. Et per Sibyllam: Vestra enim quod cum summa integritate & elegancia uixistis: hoc maxime interest. Et pro lege manilia: Illud primum pauli refert: ubi est dicere possemus: Illud mea primum refert: sed hoc nihil ad presens tempus: Haec omnia resoluunt in uerbum substantiuum hoc modo. Siquid minus meum est: quod cuiusque est uestrum: hoc est maxime illud primum momenti est: ut appetat non differre naturam uerbi substantiuum: & horum duorum impersonalium: nisi quod illud naturaliter post se nuntium postulat: hoc gratum: sed actionis siue possessionis more uerbi substantiuum: Sed hoc in caeteris nominibus ac pronominibus nihil dubitationis habet: quorum genitiui actiue passiuæ: possessiue: & si quis est alius modus: accipiunt: Mei autem: tui sui diuersam naturam habent. Quid igitur faciendum erat? Haec passiuæ accipiuntur siue possessiue: non actiue nec possessiue. Illa uerba uolunt post se gratum actiuum siue possessiuum. Dada ergo fuit uox possessiui pro significato primitiui: non genitiuis possessiui: qui idem erat qui est primitiui. Sed ablatiuus quod natura est genitio simillimus: & in genere sex. uel tanquam medio trium generum: uel suauitatis gratia ne dux uidere meo nostro: tuo uestro & suo. Ideoque hi ablatiuus iungi sibi patiuntur adiectiua illa tanquam actionem passionemque significatia in genitio: ut supra demonstrauimus. Sic mea solius interest: tua unius refert: sua ipsius interest: non mei solius: tui unius: sui ipsius: nisi in alia loquendi figura: de qua mox subiiciam. Unde maxime palam sit nunquam hos genitios sumi nisi passiuæ: ut habeo curam mei solius: non meam solius habeo curam tui unius: non tuam unius: unumquodque curam gerit sui ipsius non suam ipsius. Cura ita est: quia hic passio significat ubi superius uel actio uel possessio. Cuius rei exemplum suffecerit ex Terentio. Hem tot mei solliciti sunt causa ut me expleat. Et planum quidem iam facimus tres genitios: mei: tui: sui passiuæ seponi: meus: tuus: suus: plerumque possessiue. Ideoque cum utendum est illis primitiuorum genitiuis mutari sonum de i in a. Nunc aliquid addenda sunt de his dictioibus quae legitime coniunguntur cum huiusmodi pronominum genitiuis. Non enim omnes possunt. Ante omnia nullum substantiuum in consortio suo substituet: ut sili noli domo recedere respectu mei patris. quod non tam placuisse Priscianus reor quam per imprudentiam esse lapsum: cum dicit: mei Priscianus. ego: & alibi: Ego Vir. tu Vir. ille Vir. Mei Vir. tui Vir. illius Vir. Haec enim oratio declarat meum Priscianum. Vergilius uerum: aut tuum non me Priscianum. Vergilius: aut te non aliter quam si dicas: Eges mei priscianus: ego tui domini: quod perfectio non est primitiuorum ab eo quod est ego & tu: sed deriuatorum ab eo quod est meus & tuus: neque discrimen facit quod hic appellatiuum nomen est ubi proprium. Vir. Siquid tui corydoris habet te cura: uerbo. Et alibi: Aeneam mihi cura

SECVNDVS.

tui: & itez: Aeneazq; mei. Quae a meus: tuus: non ab ego: tu ueniut. Itaq; sic emedemus Prif. q; cu de lingua latina coponit: an nigrate oem corrigens: nome suu latine ploq; nefciut. Mei q; sum Prif. eges tui egeo q; Prif. es: uel me Prifciano eges: te Prif. egeo: uel tui: uel te Prif. egeo. Na illud apofstoli ad corinthios: Salutation mea manu Pauli e graeco est fupru oas pas mos thelhxepi paulou. Tertium uero exeplo qd' ide ptulit illius Pri. ege: recte dicif. No habent. n. caetera pnomina ancipite naturā ut illa tria deq;bus diximus. Adeoq; uez; e hos ipfos geitios respuere cofortiu subftatiui: ut ne in poffeffiuoz; qd' forma illud pati uelint. Vidimus licere dicere meā unius opam: tuū folius ftudiū. nō tamē dicemus meū Laurētii ftudiū: fuū Prif. praediū: fed meū est ftudiū q; sum Laurentius p diūm fuū q; est Prif. Neq; tamē ob id excludo: fi gōs hos paffiue accipiamus eo mō quo exemplum ponēus. Na ut fupius docui: aliq;do duos gōs altez; actiue: altez; paffiue pofitū una iugi: Vt Quid de P. Licinii Crassi iuris & ciuilis: & pōrificii ftudio loquat; Ita fit in pnomie: ut idem auctor ad Atticū Fuit mihi & laus noftrae gratulatio tua iucunda: & timoris cofolatio grana. Et itez; Vehementerq; tua fua memoria delectat. Quod fi igif; haez; pnoia fiue in gō paffiue: fiue mutata in uocē poffeffiuo rū actiue nō admittūt gōs fubftantiuoz;: nō qd' nō admittunt oīum adiectiuoz;. Nō opinor: fed ppe fologz; pncipioz; pncipialiūq; gerundioz;: & frequētiffime illoz; triū: ut qdā uolunt pnominum unius: folius: ipfius: & fi qua alia quae rara fūt: de q;bus mox dicā: p genitiuū cum pncipio. Cic. ad Lētulū: Quocūq; tpe mihi ptās praefentis tui fuerit: p foemininū: fed cū gerūdio. Ouid. heroidiū: Copia placandae fit mō pue tui: p uocē mutata in poffeffiuū: ut ad Cic. Cato: Libēter facio: ut tuā uirtutem innocentia diligentiā cognitā in maximis rebus domi rogan; armati foris pari industria administra ri gaudeā Cic. de oratore. L. Crassum q̄si colligendi fui cā se in Tufculanū contuliffc. Sed hoc gerundiu est: & ea exēpla que fupra attuli: quoz; unū fuit. Suftulit de latere meo ancillae tuae dormientis: ad quod pnomē malo re ferri illud dormientis: qd' est adiectiuū: q̄ illud ancillae: quod est fubftantiuū: ita ut fi abfuffet pncipiū: uix tolerabile fuerit futuz;: quale Boeni. Tollant mcefti nūc mea fara fenis. Quin. folet et omittere pnomē. Vt accipi fateor illū: q; folus quoq; nō fequebat;: que nō gaudi um redemptionis: nō laetitia praefant;: nō orantis crexit pater amplexus. Et i eodē li. Rus: feruulos: p nates: & oīa utiliora pperanti feftinatione parentis addixit: omiffc fui: ut effer nō laetitia fui praefant;: & meus: ut effer nō meus orantis amplexus. Et itez; mea ut effer feftinatione mea parentis. Poeta etiā frequēter. Ouid. heroidiū: Deniq; qsq; erat castris iugulatus achiuis: Frigidius glacie pectus amantis erat. Idē: illa meis oculis species abeūtis ihæret: Cū premeret portus claffis itura meos. Aufus es am plecti: colloq; in fufu amānis. Oscula p lōgas iungere praefla moras. i. tua abeūtis: & meā amānis. Idē in eodē ope fed inūctū: Et flefti: & noftros uidifti flentis ocellos: noftros dixit p meos uel flentis p flentiū. Est. n. illud flētis gōs fingularis: non accufatiuus pluralis: quod accētus pbat;: cū accufati ui habeāt ultimā longā: quae hic nō est. Hoc dixit: qdā hunc locū exponunt p accufatiuū. Illa di uerfitas numeroz; meos fiue noftros amānis: uix alii q; poetae pmiſſa. Poftremo haez; pnoia: fiue i pri miūoz; gōz;: fiue in poffeffiua uocē: ut dixi: maxime gaudēt illis tribus folius: unius: ipfius: quoz; multa exempla iam protuli. Nec ab re fuerit: ficut unius: ita duorum: trium: quattuor poffe dici. Item omnium cuiusq; pluralium: & fi qua adhuc funt: ut uefttram duoz;: uel uefttram trium: uel ueft ran omnium operam defidero: p ueftre. Cicero de oratore lib. iiii. Sed uoluntari uefttrum omnium parui. Cuiusq; aptius cum pronomine fui: fiue fuus cōiungitur: ut uellem noffe quae fit fua cuiusq; fententia: non fui cuiusq;. Brutus ad Ciceronem: Qui uefttris paucoz; refpondeat laudibus: p ueftre Verum iam huic quaftioni finem imponamus.

De meme: tete: tutu: fefe.

Cap. xxxix

MAdem fere haez; tria pronomina geminari etiam folet; priora quidem per figurā: meme: te te. Tertium fine figura. Virgi. in. ix. Meme adfum qui feci: in me conuertite ferz;. O rutuli Et in. xi. Meme duce ferz; corripite o rutuli. Et in. xii. Verte comēs tete in facies. Sed hoc uideri potest fine figura. Non enim est te ac te & ardēs: ut apud Quin. Tete hoc loco mu lier interrogo. In nominatiuo plane femper figuratum est: ut Cice. in Antonium: Tutu faces illas incēdidisti. Fefe ut dixi: nunq; figuratum est: ut idem: Hic uiri fortiffimi fanguine afperfus: fcleratā gra tulantibus manum porrigēns: in templum Iouis contulit feferid est se.

De noftras: ueftras: cuias.

Cap. xl.

Noftras: ueftras: & cuias non tantū patriam nationēq; innunt; fed et ptes & quafi feētam: ut ueftrates philofophi funt ita populares & fauorabiles: ut noftrates: q; Epicuri fcholam pdiderūt: & cuitates philofophi uos eftis. Stoici ne: an academici: an pipatenici: an noftra res Epicuri? Cic. Putares ne unq; accidere poffe: ut mihi uerba deeffent: nō folū ifta ueftra oratoria: fed haez; et leuia noftratia.

De ifte & ille.

Cap. xli.

Ste & ille fi audire Prif. uolumus: hoc differūt: q; ifte fpatio ppingore: ille autē m lōgiore i telligif. Cuius auctoritas plurimos in errorem induxit: q; p iftud dicūt illud. Veluti fi ad hoīem lōge pofitū fcribas: Sigd noui i illa urbe ē: mihi notū facias: p eo qd' ē illa urbe qd' nō medioere peccatū ē. Na de me loqns dicef debeo: hoc caput: haez; māus: haez; ciuitas. de te uere illā

neſtuyt

grana
nunquid

Solutio
Solutio
patris
fua

mco

1000

ifte

nece itue

laud
fij
parua

LIBER

caput: ista manus: ista ciuitas. De tertia autem psona illud caput: illa manus: illa ciuitas. Cic. i. Anto-
nium. Remoue paulisp istos gladios: & i eodē lib. Tu istis faucibus: istis lateribus ista gladiatoria to-
tius corporis firmitate tantū uini in Hippia nuptiis exhauseras ut tibi necesse eēt i cōspectu populū
re. uomere postidic: hoc ē istis tuis faucibus: istis tuis lateribus: ista tua firmitate. Vnde nascunt ad
uerbia: istic: istic: istac: istuc: istrorsū: isto. Vt idē ad Lentulū. Qui istinc ueniūt aiūt te supbiorem eē
factum. i. q ab ista puincia in qua agis: huc in Italiam Romāq; ueniunt. Aliquando iste accipit p hic
ut idem & in eodem. Cum isto corpore stent cum gladiis armati. Et Quint. Iuuenis iste de quo sum
ma in rebus humanis monstra fingunt. Et itez. Hic iuuenis patris sui hāres solus inuentus est. Ille
quoq; iuuenis nonnunq; p dignitatē: aut per eminentiam ponitur indicans esse q omnes debeat nos
se: ut Alexander ille magnus: ille censorinus Cato Architas ille Terentius. *Terentius*

De hic & de is: & de idem: & ad hoc.

Ca. xlii.

Hic & is habent potius illā: de qua modo memini Prisciani differentiam. Vt hic spatio p-
pinquore: is uero longiore intelligat: multis tamen in locis utrunq; locum habet: ut q præ-
fert uirtutē diuitiis: hic sane fortis est: uel p compositionē: ut quæcunq; mulier adulecta:
eadē uenefica est: & fere p hæc duo pnomina licet sic loq; nec p ulla alia: licet poetæ utā-
tur ille p is: q̄a amboꝝ eadem pene significatio ē: ut Hora. de arte poetica. Quid didicit patriæ: qd
debeat & qd amicis. Quo sit amore parens: quo frater amandis & hospes. Quod sit cōscripti: quod
iudicis officiu: quæ ptes in bellū missi ducis: ille pfecto. Reddere psonæ sit conuenientia cuiq; Qua
re sanctis uiris e græco transferentibus sic pmittamus dicere. Non q seipsum commēdat: ille proba-
tus est: sed quem deus cōmendat. Possūt autem hæc eadem duo de q bus loquor pronomina & alio
modo usurpari: ut Alexander paruis copiis fretus supauit Dariū cū infinito exercitu: & id in ado-
lescentia: uel & hoc in adolescentia. Itē & hoc modo pauca uestis & ea detrita & sordida: potius q̄ &
hæc: paucis nummis superbit: neciis suis: sed aliunde arrogatis: ponis q̄ & his. Idem quod est ab is
compositum quasi p ēr poni solet: ut Cic. Est huic coniuncta beneficentia quam eandem uel beni-
gnitatem: uel liberalitatem appellati licet: id est quam etiā. Quin. si causam ueneficij dicat adulecta:
ra non Marci Catonis damnata iudicio uidef q nullam adulteram: non eandem eē ueneficam dixit.
In hoc pnomine idem annotauī qddam dissimile ab is. Ibi potest addi copulatiua: hic nō pōt: quod
tamen affirmate non ausim: ut quæcunq; in sedē migrat apium rex: in cā & apes ipsæ comitatur. Ac
si dicam in eandem. Tollam copulatiuā sic: in eandem apes ipsæ comitantur. Nam idem habet in se
uelut uim copulatiuæ. Hoc compositum cum præpositione ad significat præterea: ut apud Salustiū
Cognoueram paruis copiis bella gesta eum opulenti regibus. Ad hoc sæpe fortunæ uiolentiam to-
lerasse: facundia græcos: scientia belli gallos ante romanos fuisse.

De eum præpositione.

Cap. xliii.

Cum præpositio p appositionem nō iungitur rei notanti instrumentū: sed comitē: & hoc
est quod Quin. ait ut quæramus nūqd apud nos sit uis quædā septimi casus: & apud græ-
cos sexti. Nam inqt cum dieo hasta p cussi: nō utor ablatiui natura. Nec si idē græce dicā
datiui: pp quod Seruius & qdam alii plane affirmant esse septimum casum. Quod at non
utatur ablatiui natura: hāc cām existimo: q̄ ablatiuus aut uī nominis regit: aut uī uerbi: aut aduer-
bi: aut postremo intercidete præpositione: quoꝝ nihil hic sit: nisi uolumus errore quorundā se q; q
subintelligunt præpositionem cum. Et quomodo subintelligi potest: quæ ne poni qdem potest: Nā
p cussi cum hasta. inauditum est. Instrumentū. n. p cussionis hasta est. Peccauitq; nō incelebris huius
ætatis uir: q scripsit gladium q cum se percusserit eduxit. Percussit igitur gladio: nō eum gladio. Im-
puli te pugno: non cum pugno. Video te oculis: non cum oculis. Tango te manu nō cum manu. De
leuit epistolam lachrymis. Abstersit fordes aqua. Siccauit ceteram liquæfecitq; cæram igni. non autē
cum lachrymis: cum aqua cum igni Sed hoc seseilit q̄ aliquando illa præpositio uideri possit iūcta
nomini instrumentum significanti: ut acceptus est a nobis eum honore. Magna eū beniuolētia feri-
psit: cum mira affabilitate me allocutus est: eum dita truculētia me aspexit. Verūtāmē hi ablatiui nō
instrumentum significant: sed coniunctionē. Si qdem acceperunt me homines instrumento corpo-
ris non honoris sed honore comite. Scripsit ministrum manus non beniuolentiæ sed hac socia. Al-
locutus est lingua opatrice affabilitate præsentī. Et aspexit instrumento oculoꝝ truculētia suffoso-
rum: quæ nihil facit ad ipsam inspectionem: sed oculi. Sunt qui uelint Priscianū sensisse cū hasta p
cussi dici posse: uel hanc præpositionem subintelligi. Ego uero affirmo neminem antiquoꝝ neq; p-
tulisse hanc: neq; subintelligisse.

De circiter.

Cap. xliiii.

Circiter Pri. inqt ad tempus solū p̄tinet: ut circiter Kal. lanu. Immo & qdē frequētius ad nu-
meꝝ: ut circiter duum milium militum: circiter decem miliarioꝝ. Sed aliquadoq; ēt ad lo-
cum: ut Cassius Emina. Lapidem fuisse quadratum circiter in medio arcæ iunctum can-
delis quoq; uersum.

De uersus.

Cap. xlv.

Uersus cōtra naturā præpositionis semp postponitur: ut Italiā uersus. Megarā uersus Liui.
Duo romana uno loco ppius Albā: tria albana Romam uersus. Salusti. Deinde philemon.

SECVNDVS:

aræ quem locum Aegyptum uersus sinē impii habuere carthaginēses. Cic. de diuinatione. Qui cum exercitu lustrato Arcinum uersus castra mouisset. Sursum siue sursum uersus frequenter legimus: nōnunq̄ dicitur uersum: sicut aduersum. Nā ita uersus sicut aduersus. Vnde quoq; uersus: id ē i unā quanq̄ ptē: & quocunq; & in utrāq; ptem: & deorsum uersus. Atq; nescio quomodo non repio hanc inter præpositiones esse numeratam: an quia postponitur: & non præponitur. Nec tenus quidem p poni solet: de qua nunc dicam: & tamen est præpositio. An quia præpositionis uice non fungit: quod aliā adest præpositio. Ut occidentem uersus: quod quidem modo aduerbium est: ut usq;: quæ & ipsa sic aliquando in oratione collocatur: ut ad occidentem usq;.

De tenus.

Cap. xlyi.

Tenus ut dixi semp postponitur: atq; in singulari utiq; cū ablatiuo: ut hactenus: quatenus uet botenus: caputenus. In plurali uero cū genitiuo: et non solum cū ablatiuo: sed quantum ego sentio cū genitiuo: tunc at̄ necessario: ut uenustus sit: præsertim more græcorū: cū res uel gemina: uel numero singulari carens: neq; hoc apud poetas solūmodo: sed etiā apud oratores. Virg. Crux tenus hispida nanti: & itez. Et crux tenus a mēto palearia p̄dent. Qui. in. xii. Sed ille uir bonus qui hæc non uocibus sibi tantum nota atq; nominibus auriū teuus in usū lingua præcepit: sed qui uirtutes ipsas penitus mente complexus ita sentiet. Cælius. Jam illi rumores de comitiis transpadanorū cumq; tenus caluerunt. Curtius. Pauci hostiū tenus exacti penetrare ad portum: Est at̄ significatio usq; ad. Umbilico tenus: usq; ad umbilicum: Aetiopia tenus: Nilotenus: usq; ad Aethiopiam & Nilum. Aliquando et̄ pro non ultra: ut gessit consulum titulo tenus: id est non ultra q̄ titulo cuiusmodi nonnulla ex superioribus exemplis sunt.

De pridie & postridie aduerbiis.

Ca. xlyii.

Pridie & postridie quemadmodum tenus genitiuo seruiunt: & nōnunq̄ et̄ accusatiuo ut pridie illius diei: postridie nonagē decembrium. Cic. ad Atticum. Pridie compitalia memēto. T. Liuius libro. vi. Etiā postridie idus rebus diuinis suspēderi iussim. Inde ut postridie Kalendas: ac non eadem religio esset traditum putant. Idē lib. xlviii. Pridie parilia medio ferme die atrox cum uento tempestas coorta: de quo uide plura infra in Nudiustertius.

De hei: heu: & heu: ueh: & procul.

Ca. xlyiii.

Hei quoq; & heu simile quid obtinent: tamen alterz datiuo: alterz accusatiuo iungitur: ut Hei mihi qualis erat: quātum mutatus ab illo Hectore. Terē. Heu me miserz. Et scere cū huiusmodi p̄nominibus. Nā cum alio nomine frequentius per exprobrationem: ut Vir. Heu stirpam inuisam. Et Plinius li. vii. Heu dementiam ab his initiis existimātiū ad superbiam se genitos. Aliquando et̄ cum nominatiuo: ut idem Vir. Heu pietas heu prisca fides. Terent. in adelphis. Heu miserā. Illud uero in psalmo. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Nescio an uitio factum sit librariorū. Quale illud in euangelio. Ascēdit in arborem sicontorū: quā inde trāsiturus erat: quod scribendum est illac. Et illud ad romanos: Tu at̄ cum oleaster esses: infertus es: p̄ infertus: & in actibus apostolorū. Egressi sumus foras portam iuxta flumen: p̄ extra portam. Heu heu nulli casui seruit: ut idem in buccolicis. Heu heu quid uolui misero mihi: Veh quoq; datiuo. Marti. Capere causidicus fertur mea carmina: qui sit Nescio: si sciero ueh tibi causidice. Hæc appelles si cet siue aduerbia siue interiectiones: nam hanc inter partes orationis nō numero siue et̄ præpositiones. Procul apud quosdam casui seruit: ut apud Curtium: procul urbem.

Quædam aduerbia comparatiua: superlatiuaq; regere accusatiuū. Cap. xlix.

Comparatiua aduerbia & superlatiua præter suam constructionē ablatiui & genitiui: ut scribo melius te: & optime omnium: aliquando seruiunt accusatiuo. Vtiq; ea quæ a præpositionibus ueniunt: illaz natutam seruantia. Cicero ad Octauium. Cur castra medio itinere longius aduersariorū castris & propius urbem mouētur. Idem ad Atticum. Tamen esse officium meū putauit exercitum habere q̄ proxime hostem. Salustius. Proxime Hispaniā mauri sunt: neq; hæc regere possunt datiuum: ut Prisciano placet: quale uult eam propius stabulis armēta teneant. Datiuus hic non regitur natura comparatiui: sed ipsius nominis: nō aliter q̄ si dicam: nauigo te propinquius terræ. Et quoniam ipsa rei serie quædam de complexu orationis dicere scēpimus: iā de hoc ipso differamus: simulq; de natura indeclinabilium dictionum quarundamq; aliaz ab eo potissimum incipientes quod huic loco simulatum est. *Sprijimus*

De o uel prolata uel omiſſa.

Cap. l.

Fortunati: quoq; iā mœnia surgunt Aeneas ait: & alibi. O fortunatos nimium bona si sua norint Agricolas. hic accusatiuus ē: ibi uel notatiuus: uel uocatiuus esse p̄t. His. n. tribus casibus indifferenter auctores utunt. Cic. O uariam uolucrēq; fortunā: Neq; hoc i tertia p̄sona tantū: sed et̄ in prima & secunda: ut idē. O me miserz: o te infelicem: etiam nō apposito pronomine: ut idem. O miserz & detestabilem hominem: si hæc ignoras. Idem: O te miserz: o te infelicem. Quæ exclamatio ad omnem affectum conuenit: uel miserationis: uel indignationis. Si mihi modo in nominatiuo & uocatiuo: ut idem. O fortunata mors: quæ naturæ debita p̄ patriā est

aylntes

erre

AA

SECUNDVS.

Sed duæ causæ eos decipiunt. Fere, n. nunq̄ decipimur nisi mēdaci q̄dā specie ueritatis: & ut inq̄t Ho. Decipimur specie recti. Vna q̄ interpretēs e græco nō repimus hāc apud illos differētiā: quippe cū græci unā n. habeant utriq; nostræ respōdentē: putā p̄ una uoce græca unā latinā posse sufficere. Altera q̄ repiūt apud nos in interrogando aut. Et primæ q̄dē opinioni hoc responsum sit: eos male mereri de lingua latina: q̄ dimidium uerborū fastidiunt: nā plerunq; utunt̄ aut morē græcorū & interrogando & sine interrogatione: an omnino relinquentes: Sequēti quod tamen caput huius erroris est: ita respōdemus: si paulo diligētius aduēnissent: nō ī aut: sed in an interrogationem cōsistere deprehē dissent: ut apud Ciceronē. An uero Romulus ille: aut pastores: aut cōuenas congregasse: aut sabinarum connubia coniuisse: aut finitimorum uim repressisse eloquentia uidet̄? Nō est hic multiplex interrogatio quasi de horum singulis interrogetur: sed duplex sic. Nunquid Romulus hęc omnia fecit eloquentia? Hęc una pars est interrogationis: supple an nō fecit: & hęc erit altera pars. Item es tu stoicus: aut pipateticus: aut academicus: hęc interrogatio & bene dici pōt: & male. Nam si non constet interrogati te esse philosophū: bene interrogauit: supplēdaq; est duplex an: sic. Es ne tu stoicus an epicureus: & an nō? Sin constet illi te esse philosophum ex aliqua hęc secta: sed cuius sis ignorās: de ip̄a interroget male quæsiuit: eū an nō aut dicēdum fuerit: & ubi nos modo posuimus duplex an committēdum sit es tu stoicus: an epicureus: an peripateticus: an academicus: quæ interrogatio pōt tēdi in infinitum. Illa uero semp̄ est duplex: hic ad singulas p̄ncipulas binæ interrogatiōes sunt ibi in uniuersum duæ. Cum. n. quæro an stoicus: subintelligit̄ altera interrogatio e diuerso sic: an nō. Item es ne epicureus an nō: es an nō academicus. Afferamus aliud aptius exemplum. An est hic illo nob̄lior: an plus p̄ salute mea laborauit? An cui magis hoies cupiant: an formosior & magis dignus: cui filiam meā collocem? Hic octo interrogatiōes sunt: quia octies interrogatio repitur. Ex quo patet nō esse interrogationem in aut: sed in an. Interrogationem inquam cōtrariorū: qualis est illa: Quid dicā aut quid faciam? Quid nō dicam aut quid nō faciam. Inter hęc non ambigimus. Sed ipsa ābo simul ambigimus: secus in illa habeam an maneā: de duobus ita quæro: ut utrū mihi faciēdum sit: dubitē Ideoq; non solum interrogando: sed citra interrogationē quoq; utimur an: ubicunq; aliqd cōtrarietatis uest: ut dubito an uiuat pater: an mortuus sit. Et ī maiori numero nescio an p̄ sit Romæ: an ualeat: an uiuat: an uēturus ad me sit. Muta uerbū dubitatiōis inscientiæq; indiffimile aliud uerhū: sic Scio an uiuat pater: an mortuus sit. Itaq; uerbis huiusmodi dubitationis & inscientiæ damus subiūctiuum cū an: uerbis uero opiniōis & sciētiae idicatiuū cū quod & aut: sic. Opinor q̄ pater aut mortuus ē: aut grauit̄ ægrotat. Quod p̄ceptū est de an: hoc quoq; p̄ceptū sit de ne: quæ plerūq; una sola q̄ & semp̄ in pte prima collocatur: ut bonus ne uir est: an malus est? Aliquādo cum socia: sed id sapius apud poetas: ut Vir. Quætere constituit qui teneant: homies ne: seræ ne. Sæpe hoc mō: illuc eā nec ne: ignoro: hoc dubitatiue. Interrogatiue quoq; ut p̄ Flacco Cic. Virg. multis prætori Flacco licuisse: nec ne: id est licuisse: an nō? Quidā sup̄uacuo addunt altere an: sic. Nescio an bene faciā: nec ne: Atq; ut ostendi quosdam errare ī aut: nō uidētes in quo differat ab an: quidam ita faciunt in uel: putantes poni p̄ an. ī. interrogatiue & dubitatiue: siue interrogatiue: ut istud est auge uel auricalchum: nescio si sit auge uel auricalchum. Immo scis q̄ ē auge uel auricalchum: & neuter uestq; dubitat: q̄ uel hoc: uel illud est. Sed ne scitis an hoc: an illud sit. Ideoq; & tu interroga auge ne sit an auricalchū: & tu respōde q̄ nescis an sit hoc: an illud. Illud at̄ quod est apud Quin. Quæredumq; arbitratur dubitatio ne sit sacrilegium appellari: quod obiciatur uel furtum: uel amētiā. Potest q̄busdā mouere dubitanonem: quasi in re dubia loquamur p̄ uel atq; adeo ipsum uel misceamus eū ne siue an. In quo minime dubitadum nobis est. Talis. n. ibi locutio est. quærendūq; arbitratur iustum ne sit appellari aliquid uo nomine sacrilegii: an nō. uel sit iustum aliquid appellari furtum an nō: uel aliquid sit iustū appellari amētiā an nō? Ve magis accidit ad uel: q̄ ad an: ut duobus tribusue mēsis: id est duobus uel tribus mēsis. Raroq; repitur geminaum: nisi adiuncta si: ut siue hoc: siue illud: aut adiuncta ne p̄ non. Ut apud eūdem. Cauēdum ēt neue sit maior trāslatio: q̄ oporteat: neue quod sæpe accidit minor: neue diffimilis. Cie. Ita iungitis: ut neue aspere cōcurrant: neue uastius di ducantur. Lucanus sine compositione aliqua. Nec quēq; iam fere potest Cæsar ue priorem Pompeius ue parē: An & ne coniungi solent p̄ an: quod magis poeticum ē: ut apud æmulos Virg. Die mihi Dameta cuium pecus: an ne latinum? Illud Ciceronis multi ita legunt. Quo mihi ē indignius uidetur obtrectatum eē Gabinio dicam: an ne Pompeio: an ne utriq; id quod est uerius sine interrogatione duæ uiderur: ut Vir. Vrbes ne iuisere Cæsar. An deus immēsi uenias maris? An ne nouum tardis fidus te mēsis addas. Ideo dixi duæ: quia per interrogatiā quiddam urgētius & instātius est in geminatiōe an ne: q̄ in illa simplicitate an: q̄ hic nō sit: ut ex aliis compositis elucebit. Nōne fuit fatius tristes Amaryllidis iras: Atq; superba pati fastidia: nōne Menalcam: nōne ego te uidi Damonis pessime captum Exeipere insidiis in hac interrogatione nonne nō id agitur: ut respondeas nesciētis: sed cogaris assentiri sciētis: nec alia uis orationis est: q̄ si diceres an nō: quod magis urget: q̄ solum nō. licet & hoc solum p̄ illo composito accipi soleat. Alia eōposita si modo composita hęc sunt. Itane: ergone quæ interrogando respōsionem non poscunt: sed assensum extorquent.

vult

Ignoratiue

Nedum duobus modis periti uti solēt. uno cum utrāq; sentētiā eodē claudimus uerbo: altero cū suum utriq; sentētiæ uerbum damus. Primo mō sic: Funderē p te sanguinē: nedum pecuniā: secūdo sic. Funderē p te sanguinem: nedum pecuniā nbi crederē: & hoc affirmatiue. Negatiue sic. Nō pderem p te obolum nedum sanguinem. Item nō crederem tibi obolum: nedum p te funderem sanguinem. Atq; in affirmando id quod plus ē: maioris momēti in prima pte ponendum: in negādo quod minoris est. Plus, n. & magis est momētofum fundere sāguinem q̄ pecuniā: & minus est & leuius pdere: an credere obolum: q̄ pdere aut p̄funderē sāguinem. Impiti uero hanc dictionem accipiunt p nō solum: sic dicētes: Nedum p te laborem susciperem: sed etiam mortem: quod sic dicendum erat. Mortem p te susciperem: nedum laborem. Aut p non solū: nam contrarius modus est a non modo p nedum: sic ne priora exempla cōueniamus: non solum pecuniā p te funderem: sed etiam sanguinem. Item nō modo tibi pecuniā crederem: ueq; etiam p te sanguinem funderem: & hoc affirmatiue. Rursus negatiue: Nō modo p te sāguinem nō pderem: sed nec pecuniā. Item nō tantum p te sanguinem nō pderem: sed nec pecuniā. Itē nō tantum p te sāguinem nō funderē: ueq; ne obolum qdem tibi crederem. Hæc ē igit differentia inter nedū & nō solum: siue nō modo: siue nō tantū: aliq̄do tamē repimus hoc posterius pene p nedū accipi. Cic. i offi. iij. Huic igit uiro bono: quē Fimbriā etiā nō modo Socrates nouerat: nullo modo uideri potest q̄q̄ esse utile: quod nō sit honestū. Possemus hic dicere p non modo Socrates nouerat: nedū Socrates: Sed nedum auget: p̄pollētq; alteri parti cui adiungit: nō modo at̄ æq̄perat. Ideoq; puto Cic. uoluisse æq̄parare Fimbriā romanū Socrati græco: dixisseq; illud nō modo: sicut in q̄busdā aliis exēplis. Ut i eisdē officiis. Ad qd̄ ē adhibēda actio quædā: nō solū mētis agitatio. Et p Plānio: Plura ne dicā: tuæ me lachrymæ ipediunt: uestræq; iudices: nō solum meæ. Hic nō auim p nō solū dicere nedum.

De nisi.

Cap. Ivi.

Nisi quoties principū sentētiæ ē: indicatiuū desiderat: alias ēt subiūctiuū. Cic. p Milōe: Nisi forte putamus dementē Scipionē africanū fuisse: q̄ cū p seditionē a. C. Carbone iterrogaret: qd̄ de Tyberii Gracchi morte sentiret: respōdit iure sibi cæsum uideri: Et Quin. Nisi forte impatorē qs idoneū credit: i præliis qd̄ strenuū & sortē: & oīum quæ pugna poscit artificē: sed neq; delectus agere: nec copias cōtrahere atq; istruere: nec p̄spicere cōmeatus: nec locū capere castris scientē. Præter principia at̄ sentētiæ: sic: Vapulabis nisi caues uel nisi caueas. In illo superiore nisi uerbū adest principale: hic nō adest.

De q̄.

Cap. Ivi.

Quod scribis gaudeo & q̄ scribas utroq; modo dī. Volo q̄ scribas: nō at̄ q̄ scribis. Illius superioris hæc similia sūt: credo: opinor: puto: lætor: uoluptatē capio: & reliq;. Huius posterioris hæc: mado: iubeo: impo: exigo: postulo: & cætera. In illo tamē superiore cauēdū ē: ne diuerſoz̄ modoz̄ uerba copulēus: q̄le foret illud Terē. qd̄ nōnulli sic legūt: an q̄ uia ignorat: an q̄ iter p̄ferre nequeat. Cū sit dicēdū aut sic. An q̄ uia ignorat: an q̄ iter p̄ferre nequeat: aut sic. An q̄ uia ignorat: an q̄ iter p̄ferre nequeat: cui simile illud aliud ē apud eundem: Nihil ē: nihil desit tamē: cū sit potius legēdū desit: nō desit: ut bonis auctoribus placet. Et in p̄emio Cice. ad Herēniū qdā sic legunt: Et si negociis familiaribus ipediti: uix satis ociū studio suppeditare possimus: & idipsum quod dat̄ ociū: libentius in Philosophiā cōsumere cōsueuimus: cum sit potius dicendum possimus: ut modi concordēt: q̄ copula mediā cōiunguntur: q̄q̄ sonus ipse utpote in cursu mediō p̄odi cōuenientior ē possimus q̄ in possimus: Est etiā alia causa: cur hoc nō liceat: quam modo subiungā.

De etsi: q̄q̄: quis & licet.

Cap. Ivi.

Et si: q̄q̄: quis: licet eiusdem significatiōis sunt aliq̄d in utēdo discriminis habentia. Nā maior quædā dignitas data est primis duobus: quæ semp̄ asciscunt sibi indicatiuū: dūtaxat i principio statī orationū: epistolaz̄: libroz̄: alia duo in hoc loco raro: i cæteris oīa idifferēter. Cic. in oratiōe p Milōe: Etsi uereor iudices. Et in epistola ad Atriciū: Etsi nihil noui afferebat: & in ope ad Herēniū: Etsi negociis familiaribus ipediti: uix satis ociū studio suppeditare possimus: & idipsum qd̄ dat̄ ociū: libentius in philosophiā cōsumere cōsueuimus. Quin. i declamatione de corpore p̄iecto: Etsi iudices in hac asprīma conditione fragilitatis humanæ: i qua nemo p̄pe mortalium impune uiuit: hæc oībus natura est: ut sua cuiq; calamitas: præcipue misera atq; inrolerāda uideat. Cic. p lege manilia: Quāq̄ frequēs cōspectus uester mihi multo iucundissimus: hic at̄ locus ad dicendum amplissimus: ad agendū ornatissimus est uisus q̄rites. Idē de offi. Quāq̄ te Marce fili annum iam audientē Cratippū: idq; Athenis abundare oportet præceptis: institutisq; philosophiæ. Lactant. tamen secundum librū de instit. sic incipit: Quāq̄ libro primo religiones deoz̄ falsas esse mōstraueri. Alia duo magis postulant subiūctiuū: nōnunq̄ tamē & indicatiuū: ut dixi apud Hora. sic quædā epistola incipit: Quāuis læua satis p re nbi cōsulis & scis: & apud Quint. declamatio. Quāuis iudices in tanta maloz̄ continuatione iam poteram nihil ex accidentium meoz̄ nouitate mirari: in aliis ptibus q̄ in principiis p̄tem oīa hæc locum sortiunt. Habent & hoc differentiz duo priora a duobus posterioribus: q̄ illa aliquando eodem modo quem de nisi d̄stēdimus: a nullo

Ignorat

SECVNDVS

dependent. Cice. pro Marcello: Quid enim est oīo hoc ipsum: diu: in quo ē aliquid extremū? Quod cum uenit: omnis uoluptas præterita pro nihilo est: quia nulla est futura: q̄q̄ iste tuus animus nunq̄ his angustiis: quas natura nobis ad uiuendum dedit: contentus fuit. Semp̄ enī immortalitatis amore flagrauit. Nec uero hæc tua uita dicenda est: quæ corpore & spiritu continetur: hoc sit acrius per interrogationem ac sublimius. Vt ne si alia exempla afferam: longior sim si dicamus hoc idem: sic. Quanq̄ quis ignorat istum tuum animum nunq̄ his angustiis: quas natura nobis ad uiuendum dedit: fuisse contentum: sc̄mp̄erq; immortalitatis amore flagrasse?

De et̄si siue t̄ærsi: idē. n. sunt: & apud eundem: & apud alios repiēda reliquimus exempla huiusmodi: licet pauciora: unum ex Plinio satis sit ad Cornelium Priscum. Dedit. n. mihi quantum maximū potuit: daturus amplius si potuisset: tamen si qd homini dari p̄or̄ maius: q̄ gloria: laus & æternitas? Hic non possis ponere licet & quāuis.

De cum & tum.

Cap. lix.

Vm & tum indicatiuum fere postulant: est at̄ in cum q̄ddam minus: tum q̄ddam maius & hoc duobus modis: ut aut generale aliqd præcedat: sc̄quaſ speciale: aut ambo sint specialia. Primo modo sic: ut apud Quintilianū: Quod cū oībus considendum est: tum nobis præcipue: q̄ rationē dicendi a bono uiro nō sepamus. i. oībus: multū: mihi uero maxie. Altero mō apud eundē. Quod opus Marcellæ Victori tibi dicamus: quē cū amicissimū nobis: tū eximio litterarū amore flagrāt: dignissimum hoc mutua inter nos charitatis pignore iudicabimus. i. multum pp̄ amorem tuum in nos. Plus tamen pp̄ amorem iudicabimus litterarū. Vix aliter reperiat quale est Cic. in Verrē actione prima: Factum est uti cū summum in ueteribus patrōis multis: tum nonnullum ēt in me præsidium suis fortunis cōstitutum cē arbitrarent: sed hoc loco adiectiua sunt quæ distinguant illud plus & illud minus: in cæteris locis fere adiectiua non adhibent: qualia nunc sunt summū & nonnullum. Raro at̄ alius modus q̄ indicatiuus cōuenit: quale fuit pximum exemplū Idē Quin. in. ii. Quid autem est ex his de quibus supra dixi: quod nō cum alia quæ sunt rhetor̄e propria rum certe istud iudiciale causæ genus incidit. Cic. ad Curionem. Graui restē priuatus sum amoris erga te mei patre tuo clarissimo uiro: q̄ cum suis uirtutibus: te filio superasset oīum fortunas si te ante uidisset: q̄ uita decederet. Nunq̄ hoc sit nisi sub uno uerbō: q̄ si quando sub duobus fieret: non tamen in diuersis uerborū modis diuersisq; temporibus: ut fecit Boerius in principio tertii ut reor: de dialectica libri. Cum in oībus philosophiæ disciplinis ediscēdis atq; tractandis: summum in uita solamen existimē: tum iucundius & ueluti cum quodā fructu ēt laboris arripio: quæ tecum cōmunicāda cōpono: nisi forte putamus hoc eodē mō pro Deiotaro incepisse Ciceronem. Cum in omnibus causis grauioribus. C. Cæsar initio dieēdi cōmoueri soleā: uehementius q̄ uel usus: uel ætas mea uidef̄ postulare: tum in hac re multa pturbant: tamen dicitur non tum. Respondet. n. ad illud cū p̄ quis. Vt alio idem in loco: Satis ne cōstanter facere uideamur: qui cum præcipi nihil posse dicamus: tamen & in aliis de rebus differere soleamus: & i hoc ipso tpe præcepta officii prosequamur: eum. i. pro quis: aut si scribitur tum nō tamen scribēdum ēt erit soleo: nō soleam: quale est illud i proœmio quarti libri tusculanarū quæstionum: Cum multis locis nostrorū hoīum ingenia uirtutesq; Brute soleo mirari tum maxime in istis studiis: quæ sero admodum expetita: in hanc ciuitatē e Græcia transtulerunt. Idem auct̄or opus de natura deorū sic inchoat. Quod q̄dam deprauare solent: dicētes sint pro sunt: cū multæ res in philosophia nequa q̄ satis adhuc explicatæ sunt: tum p̄difficilis Brute qd̄ tu minime ignoras: quæstio est de natura deorū. Prif. quoq; uix gr̄amaticē locutus est in p̄œmio magni opis: & q̄dem in prima dictione: atq; adeo in prima syllaba: dicēs. Cum oīs eloquentiæ doctrinā & omne studioꝝ genus: sapientiæ luce præfulgens: græcorū fontibus deriuatum latinis proprio sermone inuenio celebrasse: & cætera quæ tanta sunt præcedentia uerbum principale: ut nō mō Demosthenes: q̄ cōtenta uoce & uno spiritu: cōplures uersus pronuntiabat: ut Hercules: q̄ sine spiratione unum stadium decurrerebat. Sed ne nouellus q̄dem Torquatus Mediolanēsis: qui uno spiritu tres uini cōgios siccabat: posset illam sententiam atq; periodum una uocis contentione pronūciare: tandē uerbum principale subiungit: conatus sum pro uiribus rem arduam q̄dem: sed officio professionis nō indebitam supra nominatorum præcepta uiroꝝ: quæ congrua sunt mihi uisā: in latinum trāsferre sermonem: cum inueniam erat dicēdum: aut quoniam inuenio. Sed ad tum reuertamur quod sæpe sine cum ponitur geminatum: triplicatum: & in quis longum multiplicatū. Sed q̄tum ego sentio in rebus paribus: ut Quin. Nec indignetur Herodotus æquari sibi Titum Liuium: cum in narrādo mirā: iucunditatis clarissimiq; candoris: tum in contionibus supra q̄ enarrari potest: eloquētē: ita dicunt omnia tum rebus: tum personis accommodata. Taceo de eo modo: quando accipitur pro aliquando: ut tum hoc: tum illud dicas: id est aliquando illud: uel modo hoc: modo illud.

De quidem.

Cap. lx.

Vidē duobus: tribusue modis accipi solet. Vno ad distinguēdas res: qd̄ apud græcos pene nimis fit sæpe: ut unus qdē sic alius at̄ sic. Ego q̄dem Romæ sū: tu uero Athenis: frater at̄ Alexandriæ. Altero aut̄ q̄si p̄ exceptionē illius quod affirmes. Vt apud. M. F. Torquebis qd̄ dē filium: sed fatebit̄ mater. Adeo ut apud hunc & M. Tullium nunq̄ coniungatur qui-

dem & ille: qui huiusmodi sequatur exceptio: ut de offi. li. iii. Ab optimis illis quidē uiris: sed nō fa-
tis eruditis: & de amicitia: Qui autē in uirtute summū bonū ponunt: præclare illi quidem: Sed hæc
ipsa uirtus amicitia & gignit & continet. Dicendum erat præclare quidem: ut in pronōibus ostendi-
mus: potius quā illi: sed hoc fecit ut ille coniungeretur: cum quidē. In superiore modo tan tūmō duo-
bus comitibus quidē uti pōt: quæ sunt uero & autē: In hoc secundo pluribus p̄ter has duas: uerq; ue-
rūtamē: at: sed: cæterū: tamē: at tamen. Sed tamē atq; in hoc secundo mō ipm quidē alternatim po-
ni pōt: nunc in laudē: nūc in uitupationē: atq; id aut a uitupatiōe incipiendo & finiēdo in laudem
aut incipiendo a laude & finiēdo in uitupationem: ut tu lentus quidem es & piger: sed tamen sīde-
lis. Rurſus tu quidem fidelis es: sed lentus tamē & piger. Tertio modo quo plenius est etiam sermo
uulgaris: nullo autem aut uero: aut sed: aliaue coniunctiōe simili sequente: sicut & hæc ipsa nōnunq̄
sine quidem sunt. Cicero: Aut etiam nemo: quod quidē magis credo: aut si quisq; ē: ille sapiēs fuit.

De uero: autem: porro.

Cap. lxi.

Er o & autem idem significāt: & eodē in loco poni possunt: antecedēte utiq; aliq̄ dictiōe
Nunq̄ enim ab his sentētia incipit. Collocantur autē frequenter ut nusq̄ referantur: sed
tantū distinguant sententiā a sententiā: ut mea ipsius uerba declatant ubi sum usus mō-
nūt: Habet tamē aliquādo nescio quid differētiæ in utēdo. Cur nanq; nō dicitur: neq; autē
sicut neq; uero: ut Quintilianus: Neq; uero me lacedæmonii atq; atheniēsēs magis mouerūt q̄ po-
ro. apud quē summa semp̄ oratoribus dignitas fuit. Itē tum propter hoc: tum uero p̄pter illud nō
autē tū propter hoc: tum autē propter illud. Contra non dicimus: non uero: sicut non autē: ut sum-
tibi amicus: non autē assentator. Muta illud aduerbiū: & habet locum uero sic: Sum tibi amicus: as-
sentator uero nō: uel assentator autem nō: & in quibusdā similibus. Incipimus enī maiora quædam
capita p̄ uero potius q̄ p̄ autem Virgil. Iunonem cum Venere sic loqui incipientē sic facit: Egregiā
uero laudē & spolia ampla refertis Tuq; puerq; tuus. Et ad Sulpitium scribes Ci. ita epistolā incipit
Ego uero Sergi uellem: ut ais: in meo dolore affuisses. Præterea nō dicas ita age: autem: sane autē: iā
at. n. autē ad at: ut age uero: sane uero. n. uero: iā uero: at uero. Atq; ut in quibusdā locis hæc duo & cæ-
tera similia a me p̄us enūerata: hēnt grām si ponant: ita in quibusdā nō hēnt: q̄le ē: cū idē uerbū repe-
ritur: hoc mō. Quin. p̄ patre mori possum: corā patre nō possum: Nō recte dicas: Corā patre autem
nō possum nisi reiceas uerbū: sic Corā patre autē nō. Atq; hic sequitur negatio: aliquando antecedit
Cicero: Tu cum principē senatorē auunculū domi hēas: ad eū non referas: ad eos referas: qui suā do-
mum nō hēnt: tuā exhauriunt. Quare non de eo mō intelligitur quotiens uerbum sine contrarieta-
te repetitur ut idē tribues his t̄pibus q̄tum poteris: poteris autem q̄tum uoles. Neq; quotiens aliqd
plongum est: aut non nihil immutatur: ut idem in Verrem. Nō enim inquit illud peto quod soleo
cum uehementius contendere impetrare reus ut absoluaatur non peto: sed ut potius ab hoc q̄ ab illo
accusetur: id peto: & in Philippicis: Ego autem ueteranos tueri debeo: sed eos quibus sanitas ē certe
timere nō debeo. Talc nō fuit Lactāti q̄ ait: Sed ut dixi: uetia concedi pōt impitis: & q̄ sapientes se
non fateant: his uero nō potes q̄ sapientiam p̄fessi: stultitiam potius exhibent. Ego dixissem his nō
pōt. Poetæ hoc non seruant. Virg. Non crit auxilio nobis Aetholus & Arpi: At Mesapus erit. Qui.
Non formosus erat: sed erat sacundus Vlysses. Porro licet eiusdem significacionis sit: cuius uero &
autem: tamen p̄t̄o pro illis ponere non possis: nonnutiq; tamen eundem locnm fortitur: ut age ue-
ro: age porro: Sed illud nunq̄ in fronte sniæ collocatur: hoc autem sæpius: ut Quin. Porro q̄ confes-
sum defendit: non absolutionem sceleris petit: sed licentiam. Per illa diceremus: qui uero uel qui au-
tem confessum defendit. Apud quosdam: & præsertim poetas uolunt significare lōge: certe: postea:
ultra. Ideoq; sæpe non in principio sententiæ: sed in medio inuenitur.

De siquidem.

Cap. lxii.

Siquidem ex si quidem cōpositum uidetur: sed cur nec primam syllabam longā habet: cū
si lōga sit: nec significacionē alicuius harum unde cōponi dicitur? Est enim siquidem idē
quod nā: ut apud Quin. Atq; natura ipsa uidetur ad tolerādos facilius labores musicam
uelut muneri nobis dedisse: siqdem & remigem cātus hortatur & Cicronem: Confite-
or eos nisi liberatores populi Ro. cōseruatoresq; reip. fuerit plusq̄ sicarios: plus etiā q̄ parricidas eē
siqdem ē a trocius patriæ pntem q̄ suum occidere. Nōnulli nō inter noscunt quādo siqdem ē una di-
ctio: quādo duplex qd' inter noscere facile ē: ut apud eosdē ambos priorē libro quarto. Quare illud
stultissime p̄cipitur quod defendi non pōt silentio dissimulandū: siqdem ē id de quo iudex pronun-
ciaturus est. At si extra cām sit addictum & cætera. Posteriore pro Milone: Deinde p̄fectus ē id tē-
poris cum iā Clodius siqdem eo die Romā uerturus erat redire potuisset. Et pro Flacco: O morem
præclarum disciplinamq; quam a maioribus accepimus siquidem teneremus. Sed nescio quo pa-
cto iam de mātibus elabitur. In hoc tamen significato apud Ouid. rep̄ lib. iiii. pastorū prima syllaba
breui tanq̄ sit dictio cōposita. Sed si forte tibi nō mutabile pectus: Sratq; semel iuncti rumpe uin-
cla thori: Hoc quoq; tentemus: siquidem ieiuna remāsit. Sin minus inferni cōiugis uxor erit. Idem
libro tertio sine titulo: Quæ mihi uetura ē: siqde uetura senectus: Cū desit numeris ipsa iuuenta suis

SECUNDVS

In altero significato apud Luca. li. iiii. Hoc siqđe solo ciuili crimine belli: Dux causę melioris east

De sin.

Cap. lxiii.

SIn p si nunq in prima pte collocat: sed in secunda: ubi fere duogz est oppositio atq; hoc si ue uocali sequentes: siue cōsonante. Terē. Si illum relinquo: eius uitę timeo. Sin opitulor: huius minas: & alibi: Si hoc cels: in metu. Sin patefit: i pbro sciem. Nōnunq sin unū repitur: sed q; secundi loci uicē obtineat: ut Salu. Imperat & p̄cio sicuti multa cōfecerat isidia- rores Masinissę p̄reat: ac maxime occulte. Sin id pagę p̄cedat: quouis uido numidam interficiat. i. si p̄t occulte: si non p̄t utcūq;. Quorundā tamen usus ē: ut dicant sin at p̄ eo quod est si nō: quasi in sin aut in at sit negatio: mirarerq; de uulgo: nisi id apud quosdā p̄stantes repirem. Quale ē illud in apocalysi. Sin at uenio & moueo candelabz: cum p̄sertim paulopost dicat. Si quo minus ueniā Ego uero in utroq; dixissem: Sin minus uel sin aliter. Et in euangelio: Si tibi fuerit filius pacis: rege- scet sup illum pax uestra: sin autem ad uos reuertet. Et alibi: Siqdem fecerit fructum sin autem suc- cides illam. In qbus omnibus gręce negatio adest. Seruius uult nōnunq si accipi pro siqdem: ut ibi: Tua sit tibi manala curę: quod mihi minime placet.

De qppe: utpote: p̄fecto & utiq; nēpe & nimigz: sane certe.

Cap. lxiiii.

Quipe & utpote: p̄fecto & utiq; nēpe & nimigz: sane & certe uel certo: similia sunt qđe in significato: q̄ illud quod modo dixi: de siqđe loquor sed ad hoc ipsum p̄xime accedūt: p̄sertim duogz: qppe & utpote: q̄ licet uulgo accipiant p̄ certe: cui non oio eqdem repu- gno: tamen malim accipe p̄ accusatiuis: ut Quin. Falsa. n. est querela paucissimis homini- bus uim p̄cipiendi quę tradat esse cōcessā: plerosq; uero laborem ac tpa tarditate ingenii p̄dere. Nam contra plures repias & faciles in excogitando: & ad discendū p̄mptos. Quippe. i. homini natu- rale: ac sicut aues ad uolatum: eq ad cursum: ad sc̄uitiam serę gignunt: ita p̄prior a nobis est mētis agitatio atq; sollertia: unde origo animi cęlestis credit. Atq; licet huiusmodi doctiores eodem ten- dant: tamen usu dissident: & quasi diuerso itinere ad idem pueniunt. Vt. n. p̄ qppe hoc i loco recte dicam siqdem: uel nam aut nanq; uel. n. aliqua dictione antecedente ad hunc modum. Id. n. ē homi- ni naturale ita rarius p̄ quoniam: quę cōiunctio habet alium suum usum: q̄ nulli alteri hoz cōce- datur: ut in hoc Tulliano exemplo: Quoniam utriusq; cōsiliij causam. P. C. probatam uobis esse cō- fido: priusq; de rep. dicere incipio: pauca loquar de hesterna. M. Antonii iniuria. Hoc idem p̄ quippe sic dicam: priusquā de rep. dicere incipio. P. C. pauca loquar de hesterna. M. Antonii iniuria: quippe p̄batam uobis esse cōfido causam utriusq; cōsiliij: uel qppe cum p̄batam uobis esse cōfido uel cō- fidam. Huic simillimum est utpote: p̄tereq; primo modo. Nō enim habet suum uerbū: quale foret utpote. i. homini naturale. In ceteris omnibus usum habet. Pli. de naturali hi. Vtpote cum quidam annuo & breui spacio durauerit. Cic. ad Atticum: Me & commoda ualitudo: qua iā emerserā: utpo- te cum sine febris laborassem: tenuit. Idem ad eundem: Ea nos utpote q̄ nihil contēnere solemus nō p̄timeſcebamus. Et i philip. L. qđem frater eius: utpote q̄ peregre depugnauit: familiam ducit. Salu. in cati. Antonius p̄cal aberat: utpote q̄ magno exercitu locis æquioribus expeditos in fugam seque- retur. Hic subiūctiuo: ille indicatiuo usus est. Nōnunq sine cum & sine relatiuo repitur: & nescio an frequentius eiusmodi esset hoc. Antonius aberat a bello: utpote æger ac iacēs in lecto. In qua forma etiam repitur quippe: ut Quin. Si alienum & ignotum: tamen quę cōmunis omnium mortalium: qppe sub uno parente naturę cognatio ē hominem cibo forte iuuissem: p̄cena dignum uideret ser- uasse periturā animam. Titus Li. lib. iiii. Notam iudicij fabulam petito qppe apud ipsum auctorē ar- gumenti peragit. P̄fecto at & utiq; sine dubio affirmant. Sed hoc secundū nunq aut fere nunquā apud Cic. apud posteriores frequenter: ut Quint. Sed solent huiusmodi negotiatores aliqd propriū ac priuatum stipulati: utiq; cum alienam rem uendunt: quod non ita solet ad responsionem adhibe- ri: ut illud alterz: ut Cic. Quis hęc renunciat? Is p̄fecto qui interfuit. Licet id facere pro certe: ut idē Tantam sollicitudinem bonoz: tantum timorem omnium: in quo meminimus? Certe in nullo. Et p̄ nimigz: ut Quin. Demus id quod nullo modo fieri p̄t. i. ingenij: studij: doctrinę pessimo atq; op- timo uiro. Vter melior dicetur orator: nimigz qui homo quoq; melior. Sed usitatum omnium ma- xime est nempe. Vt Cice. apud quem hęc dico: Nempe apud eum: qui cum hoc sciret: me tamen an- teq; uidit: reip. tradidit. Nonnunq sine interrogatione. Hora. n. quandam epistolam sic inchoat: Nē- pe hoc quęstisti. Et Persius: Nempe hoc assidue dixi. Quin. quoq; inquit: Nempe enim in hoc pluri- mum laboris exhausimus: ut rhetoricen: ostenderemus bene dicendi scientiam: & utilem & artē uir- tutem esse. Sane tum affirmatiue sumitur: ut ita sane: sane uero: tum p̄ ualde: ut homo sane nobilis. Interdum cum superlatiuo: ut Sueto. de uita Cęsaris: Bellum sane difficillimum gessit. Tum permis- siue: quotiens aliquid aduersario tribuimus: ut sit sane ut ais: ut Quin. Tulerit sane filius noster me- rito p̄cnas: dederit spiritū supplicio: nihil de p̄teritis loquamur: quasi esto: ita ut sit uis certe mo- do affirmat: modo p̄ saltem accipit: ut non potero tangere. Certe potero uidere: uel at certe. Ideo di- xi q̄ p̄ saltem accipit: q̄ hanc eandem sententiam nihil differre puto ab ea: quę est non potero: tan- gere: saltem uel at saltem potero uidere. Adiungitur autē illud at quomodo iungitur sed cū tamē: li

causam melioris east

*causatiuus
propria
dictionis*

*per
idem*

set altere eorum sufficeret. Significat enim nonnunquam at idem quod saltem: ut illo Virgiliano: At Messapus erit. Certe coniuncta cum coniunctione & semper affirmat: ut Cice. Et certe contra Cæsarem est ingrossus armatus. Apud Quin. Et sane frequenter: ut lib. i. Et sane quis concipiat uel declamatis est habitus: uel orantis uocem: incessum pronunciationem: illum denique animi & corporis motum certe coniuncta cum scio similibusque uerbis solet mutare e in o: ut certo scio: sicut dicimus manifesto pro manifesto: aperto pro aperte: liquido pro liquide: tuto pro tute: & similia.

De ut.

Cap. lxy.

UT pro quippe siue utpote accipitur sequente relatiuo: ut Quin. Cum me cuius in teriectio mari non fortunam quæ nolle: non natales: non patrem poterat: una tamen res faceret apud quosdam miserabile: quod uidebat inique comparatus. Et alibi: Illud iam diximus: quanto plus nitoris & cultus demonstratiuæ materiæ ut ad delectationem audientium compositæ: quæ sunt in actu & conuentione suarum iudicialium permittant: ubi est ut licet ponere quippe uel utpote. Quin. ut frequenter utitur: utpote autem raro. Et alibi: Nec ignoro igitur quod transco: nec utique damno: ut quod dixerim esse in omnibus utilitatis aliquid. Et alibi: Theopompus his minor: ut in historia predictis minor: ita oratori magis similis: ut quod atque est ad hoc opus sollicitatus diu fuerit orator. Aliquando accipitur quasi per secundum: ut Cic. Qui sermo: quæ præcepta: quæ notitia antiquitatis: scientia iuris: augurii: multæ est ut in homine romano litterarum: id est secundum id quod solent scire romani. Et alibi: Postquam Christenem multum ut temporibus illis ualuisse dicendo: id est secundum illorum temporum eloquentiam. Et iterum: Denique hunc proximo sæculo Themistocles infecutus est: ut apud nos antiquus ut temporibus illis non ita sane uetus. Et iterum atque iterum in eodem Bruto: Fuit ut temporibus illis luculentus erat cum litteris latinis: tum etiam grecis: ut temporibus illis eruditus. Erat etiam in primis ut temporibus grecis doctrinis institutus: quorum utriusque orationes sunt ut in asiatico genere laudabiles.

Quibus cum litteris iungitur ab & abs.

Cap. lxyi.

ABEUM duabus liquidis: & cum i quando fit consonans adiungi solet: ut ab lege: & ab legis: ab litteris: ab rege: ab rogo: ab re: ab loue. Abs uero cum t: ut abs te: abs Tito. Interdum cum q: ut Tcrenti. Abs quiuis homine beneficium accipere gratum est.

De continuo: protinus: statim.

Cap. lxyii.

CONTINUO: protinus: statim quod significant: notum est: quibus addita negatione significatio fit qualis non ideo: ut de oratore Cic. At si illarum seditioes saluti huic ciuitati fuisset non continuo si quis motus populi esset: id est C. Norbano in nefario crimine & fraude capitali esse ponendum. Quin. Non autem ut quicquid præcipue necessarium est: sic ad efficiendum oratorem maximi protinus erit momenti. & iterum: Neque id statim legenti persuasum: omnia quæ omnes auctores dixerunt: utique esse perfecta. Eandem uim obtinet interrogatio quam negatio: ut idem: Continuo ne si ille stulte cogitauit: nobis quoque stulte dicendum est: id est num ideo: cuius significationis mutata hæc causa est: quod non plane recessum est a prima illa sua & naturali: quasi dicat non: aut num propter hanc solam & se primo offerentem rationem: Seruius non est usus hac re eleganter in ea parte: ubi abest negatio. Non quia mulier statim & ancilla. Si autem ancilla statim aut mulier est. Tollendum. n. erat posterius statim protinus ut ego interpretor: per simul: sine etiam aliquando accipitur. Vir. Quin. protinus omnem Perlegerent. Quis. Traxerat ex firmitate metis magna protinus & in membra constantia: Et. n. quod statim fit: quasi simul fit.

De tantum abest: tantumque non.

Cap. lxyiii.

TANTUM abest aut unum ut post se habet: aut duplex. Vnum sic. Ci. de offi. Tantum abest ab officio: ut nihil officio magis possit esse contrarium. Idem per Marcelio. Tantum abest a perfectione maximorum operum: ut fundamenta nondum quæ cogitas ieceris. Duplex sic. Idem per lege manilia. Tantum abest ut aliquam bonam gratiam quæsisse mihi uidear: ut multas est similitudines: partim occultas: partim apertas subeundas mihi esse intelligam. Quæ modum loquendi a grecis imitati sumus. Hos autem duos quos attigi modos idem significare: ex hoc liquebit: quod altere in altere conuertere licet: sic. Tantum abest ut officium sit: ut nihil officio possit magis esse contrarium. Item: Tantum abest: ut maxima opera perfectis: ut fundamenta nondum quæ cogitas: ieceris. Rursus: Tantum abest a comparatione alicuius bonæ gratiæ: ut multas est similitudines: & cætera. Quin. quo planius huiusmodi orationis sensus pateat: resoluamus per non solum. Non solum aliquam bonam gratiam quæsisse non uideor: sed est multas: & cætera. Item: Non modo officium non est: uerum etiam nihil magis officio potest esse contrarium: & non tantum abest a perfectione maximorum operum: sed fundamenta quoque nondum quæ cogitas: iecisti. Potest & nedum resolui: ut supra docuimus: sed hoc faciendum legentibus relinquimus. Aliquando tantum abest: & sine geminatione illa: & sine ablatiuo reperimus: sed per quod raro: ut in Curionem Cic. Tantum abest: ut inflammare nostros animos somnum isto loco uix tenebamus: apud Quin. hæc exempla non inueni: sed tale genus loquendi. Si ultra hostium affectus: quod caesos acie sæpe tumularunt ultra tyrannos: ultra latrones pacem habet non sepelire: nisi alioque quoque officia præciderit: tantumque non petita ex fluctibus aqua retinguit ignem. Et alibi: Hoc triste spectaculum: & ratum non spiritus qui fecerat: miserandum. Et iterum: Tantumque non dux ac rusticum & pacem meretricis artibus querit edu

pocbar

proximus

quæ
pfecta

mutuati

SECUNDVS

catum: id est tantū abest ut restringat ignem: tantū abest: ut ipse misereatur: tantum abest ut quæ-
ratur durum ac rusticum ac parum meretriciis artibus educatum. Valerius in primo: Tantum nō
suis manibus deducit: siue prope abest: uel prope ē: ut quod etiam e græco sumus mutuati.

De Simul: una: pariter.

Cap. lxx.

adest

Simul geminatū non meminī me reppisse apud Ciceronē apud posteriores sæpe. Quis. Si
mul ut pleniore obsego demererer amātissimos mei: simul ne uulgarē uia ingressus alie
nis demū uestigiis insisterē: Virgi. Obstupuit simul ipse simul p̄cussus Achates. Et iterū
Accelerat simul æneas: simul agmina trou. Cicero: Et tamē rato p̄ simul dixit una i Ver
tem actiōe *secūda*: Vna & id qđ facio probabit: una & in hæc cā profecto neminē mihi p̄ponēdum
ē existimabit: simul nō geminatū & p̄ter apud Quin. Sæpe ut hō fortis: simul & sapiēs uel hō for
tis: p̄ter & sapiēs: Rato eum geminata: ut Hora. Aut simul & iocunda & idonea dicere uitæ: Cicero
p̄ Roscio: Perditissimi ē igitur hoīs simul & amicitia dissoluere: & fallere eum q̄ læsus eēt: nisi cre
didisset.

De nudius tertius: sociisq; ae pridie & postridie.

Cap. lxx.

Nudius tertius & nudius quartus: nec ultra p̄gredit̄: sicut biduo: triduo: q̄triduo: & bioctio: tri
noctio: q̄trinoc̄tio: & nō amplius nisi putamus sine mēda scriptum esse in philippicis nu
dius tertius decimus. Plautus ut solet licet̄: inq̄ nudius tertius: quartus: quintus: sextus:
septimus: octauus: adhuc deieeps: ut etiā ad millesimū fuerit p̄cessurus. Sed cur quemad
modū hēmus biduo & bioctio: nō etiā hēmus nudius secundus: Nempe q̄ adest altez uocabulū:
& qđ magis p̄priū: quod ē heri. De die autē qui p̄cessit hesternū dicimus nudius tertius: & de su
periore adhuc nudius quartus: scilicet nunc de tertio uel quarto. De sequenti cras: dehinc proximo
perendie: Ci. ad atticū libro duodecimo. Scies igitur cras: ad summū perendie. Vnde dies perēdinus
dies ab hinc tertius. Cæsar in cōmētariis: Qui si p̄ te liceret perendino die cum p̄ximis hibernis cō
iuncti cōmunem cum reliquis belli casum sustineant. Et cōperendinare differre in lōgum de die in
diem. Pridie & postridie simillimā obtinēt significationē ei cuius sunt heri & cras. Est enim pridie
quasi heri: non ramen p̄sentis diei: & postridie cras: non p̄sentis diei: sed cuiusdam alterius aut
p̄teriti: aut futuri. Præteriti sic: Postridie q̄ intrasti mare serena lux fulsit. Futuri sic: Pridie q̄ intraue
ris patriā sacrificiū facito: id est die p̄cedēti quo aut mare intrasti: aut patriā intrabis. Itē postridie q̄
pater mortē obiuit epulū seei: & postridie q̄ uxorē duxero: nauigandum mihi ē: Vel cum genitio
sic: Pridie illius diei: & postridie illius diei quo hæc & hæc feci: aut faciā: uel sine q̄ & sine diei sic: Ve
nit ad me Chremes postridie elamitās: supple illius diei quo hæc gesta sunt: & cū intraui urbē: audi
ui hoīem pridie recessisse. Dicimus tamē cum has litteras dabā: erat pridie cal. augusti: uel postridie
nonas: & hodie ē pridie ludorū circēsium: cras & postridie nundinaz. Refertur enim tale r̄ps: non
ad hodiernū crastinumq; diem: sed ad alium quēndā: ueluti ad eum quo hæc litteræ legunt̄. Ideoq;
errauit q̄ scripsit sic. Cū eum Romæ domū loquendi gratia adissem: orauit me dicens: postridie ad
me redeas: dicēdum erat eras: aut sic: postridie ut redire orauit. Rursus non recte dixisset sic: eras ut
redire orauit: sed postridie. Atq; ut non dicimus nudius secundus: ita ne secundo cal. secundo nonas
secūdo idus: p̄ die cal. pridie nonas: pridie idus. Itē ut nō dicimus nudius primus: ita nec prio qđ ca
len. prio nonas: prio idus: sed ca ēdis nonis idibus. p̄terea ex his duobus altez format ex se denoia
rium: altez uero mime: Ex pridie fit pridianus: ex postridie non fit postridianus: aut in usu non ē
sed pro eo abutimur crastinus: p̄ quod significatur non mō dies sequens hodiernum: sed etiā quem
libet alium. Vir. geor. i. Si uero ad solem rapidum lunasq; sequentes Ordine respicies: nunq̄ te crasti
na fallit Hora. Neq; isidiis noctis capere serenæ: Eodē quoq; mō abutimur hesternus p̄ pridianus
Terē. Iure hesternus panē atrum uorēt. Cicero: Videre uideor alios intrantes: alios exeuntes quosdā
ex uino uacillātes: quosdā hesternus epotatiōe oscitantes: non hesternus die loq̄tur: quia ut sic dicam
illo heri non fuerat factum: cum hæc dicerētur: Vtimur frequentius hoc per abusionem: q̄ illo na
turali & p̄prio: quo & ipso frequēter utimur. Suetonius i uita Ty. Solēnibus ecēnis pridiana sæpe &
semelā obsonia apposuit. Idē i uita Caii: Marcente iam stomacho pridiani cibi onere. Bartholus cū
leguleis suis accipit postridie p̄ post tres dies: unde cōsequens fuit dicere pridie p̄ eo quod est priori
bus & p̄ximis diebus. Nā ita uulgo loq̄mur: Pridie emi domū: cū dicēdum sit nuper: de quo nūc dis
seramus.

De dudum: nuper ac pridem: compositisq;

Cap. lxxi.

p̄p̄die

Dudum & iādudum de puo tpe unius horæ: aut semihoræ: aut duarum horarum: certe
breuissimi t̄pis. Nuper siue pridem & iam pridem de longiori tempore decem aut uiginti
dierum: aut mensis: mensiumue: & nōnunq̄ annorum p̄ conditione materiæ. Itē dudū
& nup seu pridē de re siue actiōe quæ nō insistit: sed statim transit. Iādudum & iam pridē
de re siue actiōe quæ nō insistit & immorat̄: illa p̄teritū utiq; postulat̄: hæc frequentius p̄
sensu: nōnunq̄ et̄ p̄teritum: dudum intraui: & iādudum te expecto: est hora semihora est: uel duæ uel
tres: uel ut multū q̄tuor: ex quo intraui: & ex quo te expecto: Sed ipsa actio intradi nō insistit ac statim
definit. Scelus autē expectandi actio. Item nuper ex Sicilia rediit: id ē superioribus diebus: mēsis siue ex
Sicilia rediit & iam multi dies sunt: uel aliquot mēses ex quo absūm ex Sicilia: uel ex quo ex Sicilia re

et iādem ex sic
ab iādem uel sic
sialia rediit

LIBER

di. Hic continuatio intelligitur temporis: illic minime. Hic significatur mora: qua in hoc loco immoratus sum: illic momentum illud applicationis. Cæterum quia dixi nuper & iam pridem nō modo menses complecti: uicq; etiam annos pro conditione materia: tale exemplum sit: Nuper inuenta est machina: quam bombardam uocant: id est non multo tempore ab hinc. Iam pridem bombardam in usu est: hoc est aliquanto ab hinc tempore in usu est. Cicero de diuinatione: Neq; ante philosophiam patefactam: quæ nuper inuenta est: hac de re cominus uita dubitauit. Idem de amicitia. Neq; enim assentior his: qui nuper hæc differere cœperunt: cū corporibus simul animas interire: atq; oia morte deleri. Quid attinet hic plura exempla repetere: cum nemo aliter locutus sit: forsitan aliq; dō poetæ apud quos legimus iadudum p̄ cōtinuo: sed fere in p̄sona loquente: & alios ut maturent hortante: ut Vir. Iadudum sumite pœnas. Rarius iam pridem: ut fecit Lucanus: Tollite iā pridem uictoria: tollite signa: nisi iam pridem uictoria dicas. Quare Boetius male uidetur uoluisse imitari unum locum. M. T. in rhetoricis dicentis: aliquando respondendum esse primum his: quæ aduersarius nuper dixerit: cum in commentariis dialecticis dixit. Hoc at̄ quod nuper diximus: cum dicere debuisset ultimo aut nouissime: aut postremo: aut pxime. In saturnaliibus quoq; Macrobius: iadudū inq; hæc quæstio ab Aristotele & p̄posita: & soluta: cum dicere debuisset iā pridem: aut potius iam olim. Plinius etiam maior: si uere scriptum est lib. xxiii. sic inq;. Somno uero ac securitanibus iadudum hoc fuit quod Helena ante cibum ministrat. Et iterum lib. xix. iadudum ex eadem Hispania Zelicon uenit in italiam plagis utilissimum. Et Liuius li. xli. In eo captiuoꝝ numero fabri: q̄ dudū snere affucti apud pœnos mercede opus ī arce lucrorum facere. Pridē autem & nup̄ idem significat. Est autem nup̄ non longo tempore a nunc: interdum non longo tpe a tunc: ut Curtius: q̄ nuper ab Alexandro missi erant. Tit. Liuius: Tunc hæc ipsa agebat animos indignitas: nō in retinendis modo publicis agris: quos ut tenere prinacem nobilitatem haberet: sed ne uacuum quidem agrum nup̄ ex hostibus captū plebi diuidere. Cic. de ora. lib. ii. Quā multa de balneis quas nup̄ ille uendiderat. Pridem uero raze est. Pl. xvii. naturalis historia: Ipsi uero pridem uidimus eadem ferme omnia præter pubertatem in filio Cornelii Taciti eq̄tis romani. Paulus iureconsultus. Et non est mix; si peculiū quoq; defuncti pridem filii deseret patri. Ulpianus: Tenetur cum ordinem tenere quem pridē habuit. Modestus: A litteris pridem sibi editis: sæpius cum negatione & cum q̄ & cum ita Pl. li. xv. Medica non pridem nenerat in Italiam. Cic. p̄ Roscio comoedo. Quā pridem nomen Fannii ī aduersaria detulisti. Idem in Bruto. Fuit enim regnante iam Græcia nostra autem ciuitate non ita pridem constitutum est: ut sui temporis singuli periculum præstarent. Idem intelligitur in dudum quod in pridem. Ut quādudum hic sedes: respondebis non ita dudum: uel iadudum.

De olim & diu: suisq; compositis.

Cap. lxxii.

Olim & iam olim: siue olim iam: diu & iandiu: ac tan diu habent aliqd cū superioribus asinitatis. Quoꝝ primum apud Cicronem rarissimū: apud Quin. frequens: q̄ libro octauo sic ait. Sed In foro tamen illam facilitatem olim desiderauimus. i. iāoli. Et alibi. Oli iā impator inter fulgentes uirtutes tuas liuor locum quærit: hoc est iam a longo tpe. Olim p̄ futuro non apud poetas tantum. Vir. Hunc tu olim cælo spoliis orientis honustum Accipies: sed apud oratotes quoq; ut idem Quin. Sunt clari hodie quoq; eiusdem operis auctores: qui olim nominabuntur. Poetæ etiam p̄ aliquando: ut idem Virg. Ac iam olim seras posuit cum uinea frondes. Nōnunq; etiam p̄ iam dudum accipitur: ut Curtius li. viii. Olim enim uero mero sensibus uictis ex lecto repere confurgit. Diu uero nihil aliud significat nisi per longum tempus: Diu nauigauit: diu equitauit: non autem diu recessi: aut diu equum ascendi: sed nuper recessi: aut dudum: & dudum equum ascendi. Quidam tamen sic loquuntur: iam diu est quod recessi: utentes aduerbio p̄ nomine. Eadē ratio est iam diu. ideoq; cauendum est ne uerba quæ momentaneam actionem significant his aduerbiis applices quale. Iadiu publicauit opus: iandiu duxi uxorem sed iam pridem licet recte dicatur: iam diu est opus publicatum: & iam diu uxor mihi ducta est: non aliter q̄ si dicatur: opus iandiu publicatum: adhuc tamen elimare non desino: & uxor mihi iandiu ducta: adhuc tamen est uirgo. Significatur enim hic continuatio temporis: quo opus quidem publicatum: uxor uero ducta manet ac perseuerat quod in illo superiore non fit. ideoq; tuba dudum aut iadudū sonuit nō iandiu mortuus est non iandiu animam emisit: sed dudum: & item in cæteris.

De uelut & sicut.

Cap. lxxiii.

Uelut & ueluti & uti: tria hæc similia sunt in significatione illis tribus: quasi tanq; ceu: q̄ aliis tribus: sicut: sicuti: ut. Ea. n. sex superiora imaginē inuunt: hæc tria posteriora similitudinē: q̄ q̄ ur p̄t uideri: generale & cōmune cū oibus: nec non uti. cuius p̄p̄e ē significatio quæ ur. Tu irascris tanq; leo: q̄ si canis: uelut ursus: ē metaphora. Tu irascris sicut uel sicuti leo cōpatio est. Ibi. n. dico te leonem: hic at̄ leoni similitudine. Quod hinc p̄bat: q̄ illud resoluit per uerbum substantiuum: hoc p̄ idem uerbum. Tu irascris tanq; leo: id est tanq; leo es: irascris sicut leo. i. sicut leo irascitur. Atqui quomō hoc ipsum probatur: q̄ ita hæc orationes resoluantur potius q̄ e contrario. Nempe q̄ cū huiusmodi uerbis coniunctas inuenimus: ut Tu incedis uelut si es rex

comum; S

comadati

thoma

Lucretius eius

at: regio liberata.
pmpang. Idē in uerbi
idē ita p̄dem

SECUNDVS,

non at uelut incedit rex. Ita in similibus ego sennio sicut Plato: supple sicut Plato sentit: nō sicut Plato essem. Ego dico sicut antea: supple dixi: non sicut ante fui. Possunt tamen illa quæ dixit resolui p uerbū substantiuū esse resolui p idem uerbum: sed non indicatiuū: ut tu icedis uelut incederet rex Adeo illa quæ habent præpositionē: uix aliter resolui possunt. Ego uenio ad te tanq̄ ad deū: nō ē dicendū tanq̄ deus esses: sed tanq̄ ad deū accederem. Deniq; hæc subiuctiuum postulant: alia indicatiuum. Seruius p sicut posuit uelut duodecimo ænei. Nā diadema uelut aliarū gentium reges non habent. Si uelim asserere exempla uiuentium. plura possem ineleganter dicta. Sed unum iterim asserā: qa ita e græco interpretat̄. Nam ueluti iustum est in eos aiaduertere: q̄ aliqd̄ perperam patrarūt: ita his q̄ nos beneficio fouerunt: referre gratiā decet. Veluti p sicuti posuit: sed deceptus est: qa græci ista non distinguunt. Aliq̄do ne nos q̄dem distinguimus: uti cum quædam enumerant: Postea aliq̄d̄ exempli subiungimus: ut apud Ciceronē officio. primo. Tamē ex singulis certa officiorū genera nascuntur: uelut ex ea pte quæ prima descripta ē. Idem de natura deorū. Aut qd̄ tam temerarium: tāq; indignum sapientis grauitate atq; constantia q̄ aut falsum sentire: aut qd̄ non satis explorate pceptū sit & cognitum: sine ulla dubitatione defendere: uelut in hac quæstione. Plī. naturalis historiæ lib. ii Præter hæc inferiore celo relatum in monumenta est lacte sanguineq; pluuisse: Marco Attilio. M Portio consulibus: & sæpe alias carne sicut Lælio Volumno: Caio Sulpitio consulibus: ea non ppe trauisse quæ diripuisset aues. Et ite q;: Quidam uero amnes odio maris ipsa subeūt uada: sicut Arcthusa fons syracusanus: in quo redduntur iacta in alpheum: q̄ p olympium fluens: peloponnēsiaco littori infunditur. In hoc igitur solo modo loquendi uelut cum sicut similitudinem habet cum reliquis illis quæ emunerat̄ dissimilitudinem quæ nequaq; licet ponere in tali genere sermōis. Significant enim imaginem: idest non ipsam plane ueritatem: aliquando tamen prope ipsam quoq; ueritatem: tum affirmando: tum uero negando: ut pater tu non amas me quasi filium: immo te fili amo quasi filium. Ego non amplector illum ueluti filium: licet mihi filius sit. Ille diligit me tanq̄ filium licet non attineam: hic plane imago est. Habet autem quasi quiddam proprium: quale ē: obiicis mihi quod uxorem repudiauierim: quasi tu idem non feceris: uel quasi uero: Quæ exempla nusq̄ non plurima sunt. Vti etiam accipi solet pro ut: & hæc duo pro quod. Virg. Nanq; uidebat uti bellantes pergama circum Hac sugerent graui. Quintiliāus. Neq; ego grauisimum patrem suprema sua iuueni iactasse crediderim ut hæredem filium scriberet. Ceu magis est poetarum: sed quo multi & præsertim Plinius utuntur. Quidam doctus utitur his temporibus pro sicut.

De non quia: & non q; de quo: & ut quia: & ut q;.

Cap. lxxiii.

Non quia legem hoc bene esse compositum: sed quia legem hanc esse componendi in oibus principis recusem. Item idem **Quin.** Et sebrelem quiete & abstinentia: non quia rationem uidebat: sed quia ualido ipsa coegerat mitigare. Itē q;: **Quod** ego non iccirco potissimum in hac parte tractare sum aggressus: quia non in cæteris quoq; doctoribus idē hoc examinandum q̄ diligentissime putem: sed q̄ magis eius rei necessariam mentionem fecit ætas ipsa discentium. Iterum: nō quia prodesse nunq̄ satis sit: sed qa hoc pspicere debet: ut qd̄ peius q̄ fecerit: faciat. Ex his exemplis uidere licet nunc bis quia repeti: nunc unum quia esse & unum q; & ubi ē qa ibi semel bisue posset esse: q; præterea in secundo membro nunc subiuctiuum esse: nunc indicatiuū nunq̄ tamen idem repeti uerbum: præsertim modo uerbi mutato: ut fecit quidam qui ait: non quia amicus non esses: sed q; ita amicus eras cum dicere debuisset: non quia non amicus: sed quia uel sed q; ita amicus esses. In quo illud obseruatione dignum de causa efficienti dicendum est: quia & q; de finali: quo uelit de duobus prioribus exempla inspeximus. De posterioribus Cicerō in philippicis. Non ut proficerem aliquid: siue non proficerem aliquid. Quidam ignari huius differentia scribūt non raro pro q;: ut apud eundem & eodem in loco. Primū igit̄ acta Cæsaris seruāda censeo: nō quo pbeam: cum scribendum sit q; pro eo quod est quia: quid signi certo quod i altero membro ē: quia cū dicit. Sed quia rationem habendam censeo pacis atq; ocii. Et nemini dubium est q; resolui pro quia & quo prout: & hoc in loco a Cicerone significari causam efficientem cui competunt ut & quia: nō finalem cui competunt quo & ut: quod liquide probatur: cum i cadem sententia de utraq; causa sit mentio: quale est: non castigo te: q; odio habeam: sed quo meliorem efficiam. In primo membro est causa efficiens: in secundo causa finalis. Mutemus ergo iterum causas: sic. Non castigo te q; odio habeam: sed quod amem. Rursus non castigo te quo uoluptatem: ex cōtumelia tua cōtraham: sed quo meliorem reddam. Vbi est quod illic posse poni quia: & ubi quo: illic ut uel duplex uel simplex iam dictum est.

De facio ut de committo ut.

Cap. lxxv.

Nuitus feci ut Caium Flaminiū de senatu eiicerem. Et alibi idem Cic. Faciendū puto ut paucis rationē nostri consilii demus. Et **Quin.** Quod si nemo mirat̄ poetas maximos sæpe fecisse: ut principis opeꝝ suorū musas inuocarēt. discrimen habet hic loquendi modus ab altero. Alibi nāq; sit aliud pp aliud: ut cū qs̄ iuigilat diligentius faciendæ mercaturæ cur id faciat iterrogatus: ut liberi mei honestius uiuāt respōdebit: aliud ē ergo qd̄ ipse faciat: aliud pp qd̄ hoc ipsū facit: nō ita i exemplis a me mō recitauis. **Quid** Cato fecit ut flami. eiiceret de senatu? **Nē**

In genere
esse.

pe idipm qđ fecit. Quid faciūt poetæ ut musas iuocēt? Nepe nī aliud nisi qđ musas iuocēt. Idē ē igit
igerere huiusmodi principiū & finis: siue opa & affectus. Idē fecit Cice. quodam in loco in uerbo cō
mitto. Qui secundū naturam uiuere uolet: nunq̄ cōmittet: ut alienū appetat: & quod alteri detraxe
rit: sibi assumat. Idē est hoc ac si dixisset qđ secundum naturam uiuere uolet: nunq̄ alienū appetet: ut ī
superioribus. Inuitus Casum flāminium e senatu eieci: & paucis ratio nostri consilii ē reddēda: & ita in

cap. lxxvi.
ceteris. De qđ: & cum: iunctis uerbo principali.
Vod & cū qđ dem peculiare in oratione exhibent: ut in Bruto Cic. Augebat ē molestiā: qđ
magna sapientū ciuiūq; bonoq; penuria iā in ciuitate eēt. Idē ad Sulpiū Quo in piculo:
nō nihil me cōsolat cum recordor hęc me tū uidisse. Quid ē qđ augeat Ciceroni molesti
am: aut qđ eū cōsolat: uel qđ magna penuria sapientū esset: uel cū recordaret suę puidentię. Nepe
hoc ipsum qđ magna penuria sapientū est: & qđ illud suū cōsilium recordat. Idem ē igit id in quo mo
lestiam consolationemue capit: & propter quod ipsam molestiam ac consolationem caput.

quodam

Cum uerbum significans pro significante accipitur. Cap. lxxvii.

Aepe admirati soleo: qđ nnnq̄ tibi grauē senectutē senserim ee. Quid miraris Scipio te nō
sensisse qđ sentire nō potes: qđ nūq̄ fuit? Miraris qđ nūq̄ senseris me fuisse iuseum
qđ nūq̄ fui? Mitandū potius foret: si sensisses me iuscū: aut grauiter tolerantē senectutē.
Vere sic locutus est Scipio cū Catone: quasi diceret nitor senectutē tibi: ut sentio: nō esse
grauem. Et alibi idē Cic. Declarat at studiū bellicę glorię: qđ statuas quoq; uidemus ornatu fere mi
litari declarat studiū bellicę glorię. Et alibi: Nō tam me ista fama delectat falsa præsertim: qđ spe
ro amicitię nostrę memorię sempiternam fore: p eo quod est qđ qđ amicitia nostra: ut spero sempi
terna erit. Et alibi: Num ē hoc contēnitis: qđ sensistis tam charam populi Ro. Auli Hirtii uitā fuisse
p eo qđ est ut sensistis tam cata uita Hirtii po. Ro. fuit. Et alibi: Et eo studio sius hoc negocium fuisse
pinus: qđ te nō sine causa uelle cognoscere rhetoricā intelligebamus p eo quod est: qđ ut intelligo nō
sine causa uis rhetoricā cognoscere. Quin. in. ii. Sicut Polyeratem cum Busrim laudaret: & Clytem
nestrā: qđ id quod his dissimile nō est composuisse orationem: quæ est habita contra Socratem: diei
tur. Non est hoc qđ composuisse orationem dicitur: eōtra Socratem simile illi: qđ laudauit Busrim &
Clytemnestram: sed hoc ipsum qđ composuit orationem: ut dicitur.

Sub tamen intelligitur quauis.

Cap. lxxviii.

Anq; dum fortius opus pmisit ætas: terram manibus subegi: & difficultatem labore pdo
muit: & inuito solo nō nihil tamen fecūditatis expressi: subintellige quis sic: Quāuis solū
eēt inuitū: tamē nō nihil expressit fecūditatis. Et in his pristinæ fortunę reliqs miseris
& afflictis: tamē haberet quosdā quoq; animos: ne Supplicio qđ suo satiate possēt. i. quis
reliq; pristinæ fortunę miserę sint & afflictæ: tamē haberet quosdā. Illud hoc loco nō omitteremus
quærentes ubi est quis: licet et si: qđ qđ similiaq; & tamen unde incipienda sit: eonstrui oratio. Vtting;
phiberis: sed nimige a uerbo cui adhærebat tamen: ipso tamen excusso: quo iccirco in ligatura: & qđ
si iunctura orationis insertum ē: qđ oratio unde non debuerat: ineperat: ut etsi uereor iudices: & cæ
tera. Quod si principali uerbo cœpisset: supuacuum fuisse t inserere tamen. Nunc igitur tum recte i
choatur: i illam dictionem ut superfluum quasi functam officio suo debemus abiicere.

De duntaxat.

Cap. lxxix.

Vntaxat licet idē significet quod solū: tamen fere solet aliter in oratiōis serie disponi: nec
recipe post se illud: sed ē ut solū: ut utimur tantū: ut mō faciūt. Cice. p Deiotaro. Quod
ipsum & si nō iniquum ē in tuo duntaxat piculo. Et de ora. Ita loquamur: ut ei tradamus
ea duntaxat: quæ nos usus docuit. Quin. in. xi. Ergo eū iudex in priuatis aut præco ī publicis dicere
de causa iusserit: leuiter est con surgendum: tum componenda toga: uel de integro inicienda dunta
xat in iudiciis. Apud principem. n. & magistratus ac tribunalia nō licebit. Paulopost: Narratio magis
platam manum: amictum: gestum: distinctum: uocem sermoni proximam & tamen actiorem: sonū
simplicem frequentissime postulabit in his duntaxat: qualia hęc sunt. Caius tamē & Paulus præter
morem hac dictione sunt usi. Aliter. n. ait sic. Fabros lignarios dicimus non eos duntaxat: qui ligna
dolant: sed eos qui edificant. Aliter sic eum tutor non rebus duntaxat: sed etiam moribus præpona
tur: in primis mercedis præceptoribus: non quas minimas poterit: sed pro facultate patrimonii: pro
facultate natalium constituet. Semet quoq; Titus Liuius lib. xlvi. Nec animum duntaxat nobis fide
lem & bonum præstitit: sed omnibus interfuit bellis quæ gessistis.

De quandoqdem: & quando: ac quatenus.

Cap. lxxx.

Vandoqdem: & qđo: idem significant: & significant quoniam. Cic. & Vir. frequentius su
periore utuntur. Quin. posteriore. Cice. igitur de ora. Quæ sunt in hominū uita: quādoq
dem in ea uersat oratio: atq; ea est ei subiecta materia oia quæ sita: audita: lecta: disputata:
tractata: cognita esse debent. Virg. Quandoqdem au sonios non fas contingere portus. Sine qđc. Hic
tibi labor. n. qđo hęc te cura remordet. Mirorq; cur Prif. illud Virgilianum qđo p aliqđo exposue
rit: quod accipiendum est pro quoniam. Se his quando ultima cernunt. Extrema iā in morte parant

quodam
qđ qđ sunt statu
māti fere mlyta

SECUNDVS.

defendere tælis. Quiti. Quâdo igitur orator est uir bonus: is autē citra uirtutem itelligi non potest. Virtus etiam si quosdam impetus ex natura sumit: tamē perficiēda doctrīa mores atē omnia oratori studiis erunt excolendi. eiusdē significati ē quatenus apud sæculū dūtaxat Quintiliani: is ita ait: Sed quatenus luctus nostri in ius uocant: & flenti disputandū est: & orbitati suæ mater irascit: supermus quā exorare nō possumus. Et eius discipulus Plī. iunior: Et quatenus negat nobis uiuere: relinquamus aliqd: quo nos uixisse testetur. Nā Cic. dixit quatenus solummodo p inq̄tum: sicut eatenus p intantū: ut in Lælio: Videndū est quatenus amicitīæ tribuēdum ē. Sæculū autē Quintiliani a Liuiō: Virgilio: Horatio exordior: quoq; ultimus in sermonibus sic ait: Surrentina uaser q miscet sece faler na Vina: columbino linum bene colligit ouo. Quatenus ima pctit uoluens aliena uitellus.

De igit: ergo: quare: quam obrem: quapropter. Cap. lxxxxi.

igitur atq; ergo breuioribus adhibent conclusionibus: quare: quam obrem: quapp maioribus: nisi ita dicas: Nescio quare sic loquaris: intelligo quam obrem sic facias. Illud tamē quod ptuli: sæpe ad significandam conjunctionem partium orationis adhiberi solet: & ferē post aliquam rem interiectam: quasi in hunc sensum. Ut autem continuem aut ut p̄gā ad sequentia: ac ne sim longus in exemplo: ut necesse foret: afferam breue ex poeta sumptū: Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum. Post habui tamen illoꝝ mea seria ludo. Alternis igitur contendere uersibus ambo Cœpere. Ergo & si rarius: tamen nonnunq̄ hoc modo ponitur.

De adeo: usq; adeo: usq; & tanto. Cap. lxxxii.

Deo exponunt p ualde: ut Ter. Iuuenem adeo nobilem. Significat etiam intantum nonnunq̄ sequente: ut nonnunq̄ sequente: ut apud Quin. Cuncta si uide: iura pcurrite: nusq̄ adeo p nobis sollicita lex est: ut quod præstat extorqueat: dedit cæco talionis actionem: non manus recusantis impellit: iniuriam exdis agere permisit: sed nō cogit inuitos: adeo pene leuius est ultionem perire: q̄ potestatem. Genus seruitutis est eoacta libertas: hic eadem sententia fuerit: si dixerō adeo: ut pene leuius sit ultionē perire: q̄ potestate. Nā sæpe hoc mō legimus adeo positum cum uno uerbo: non cum duobus: quale fuerat exemplum superius: ut apud eūdem. At cū protinus respondendum est: oīa parari nō possunt: adeo ut paulo minus promptis etiam noceat scripsisse: si alia ex diuerso q̄ opinati fuerint: occurrerint. Licuisset hoc etiā sic dicere: adeo paulo minus p̄mptis etiam nocet scripsisse. Idem efficit usq; adeo & usque eo: ut apud eundem. Hinc tumor & uana de se persuasio usque adeo ut illo discipulorum tumultu inflati: si parum a præceptore laudentur ipsi de illo malē sentiant. Siue ut per indicatiuum apud Ciceronem. Ne si quando ei dicēdum erit de iustitia & fide: mutuetur a Platone: qui cum hæc exprimenda uerbis arbitraretur: nouam quandam finxit in libris ciuitatem: usque eo illa quæ dicenda de iustitia putabatur uitæ consuetudine & a ciuitatum moribus abhorrebant multi ad hunc ipsam modum usurpant tanto.

Insuper

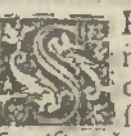
Sine

De quin: & quinetiam. Cap. lxxxiii.

Quin pro quinetia siue atq; etiam. Virg. Quin aspera luno. Quæ mare nunc terrasq; metu cælūq; fatigat. Cōsilia in melius referet. Quin pro ut nō: seu cur non: ubi desiderat utiq; subiunctiuum uerbum: idemq; non principale: ut idem: Hic tibi nequa moræ fuerint dispendia tanti. Quin uatem insanam aspicias. Quin pro cur non: semper interrogatiue: & per indicatiuum. Idem. Quin tu aliquid saltem potius quorum idiget usus Viminibus molliq; paras detexere iunco. Nescio quid uiderit Seruius: qui hunc locum exposuit quin etiam. Sed duo priores sensus uulgo sunt noti in carmine & ī prosa frequētes & obuui. De tertio afferā ex oratoribus quoq; exemplum. Ci. pro Rabirio: Quin compescitis istam uocem indicem stultitiæ: teste paucitatis. Quin tu in paupere amatore. Quin tu potius admittis iuuenis consilij rationem.

De secundum. Cap. lxxxiiii.

Secundū nonnunq̄ p iuxta & post. Vir. Dulcibus illa qdē illecebris aut plena secundū flumina. Quin. in pariete palmato. Tu iaces secundū occasionē: & expeditū tibi in pximo facinus ē. Sulpius. M. Marcel. post cœnæ tps a Magio Cillone familiari eius pugione percussus sum eē: & duo uulnera accepisse: unū in stomacho: alteꝝ in capite secundū aurē: hic iuxta significat. Itē quod ab altero secundū est. i. iuxta est: atq; post. Ideo secundū p post accipit: quasi secūdo loco. Idem Quin. in gladiatore. Nā q̄ unū mihi secundū patrem fortuna uidebat parasse: præsidū id ego sperare in illa sorte non poterā. Cicer. Proximo autē & secundū deos homines hominibus maxime eē utiles possunt. Idē appellat. L. Anniū: q̄ erat institutus secundum filiā. Liui. li. ix. Hetrusci belli fama exorta est: nec erat ea tēpestatē gens alia cuius secundū gallicos tumultus arma terribilio ra essent. Secundum accipitur etiā pro eo quod est pro: ut secundum te litem do: secundum me iudica: secundum se iudicium des uult: id est pro me: pro te: & pro se. Et pro in ut secundum quietem: id est in quiete somni. Secundū autem Platonem: secundum Pythagoram: sensus hic notissimus ē.

De iam: & iam etiam. Capit. lxxxv.

Iam eleganter usurpari solet. Aliq̄do quasi pro tunc: ut Ci. Ipsa uerba cōpone & quasi cōagmenta: quod ne græci qdē facti uerunt: iam neminē antepones Catoni. Quin. Quod

LIBER

si satis prudenter ea uiderint: iam prope consummata fuerint præcipientis opera. Aliquod præterea significat: quasi nodus quidam inter sententias ut Virgil. lam maris immensi prolem & genus omne natantum. Iam uarias pelagi uolucres. Huiusmodi exempla sunt crebra: Idem efficiet iunctum cum uero. Iam uero uerbis constitutis: & cætera. Iamiam de futuro palam est quod significet: ut iamiam aderit: & de præsentis licet ad futurum resoluatur: iam iamque manu tenet: & premit hasta: quasi nunc nunc tenebit. Nonnunquam figurate per indignationem miserationemue accipitur: ut idem Vir. Iamiam nec maxima luno: Nec Saturnius hæc oculis pater aspicit æquis. Cicero in Verrum: Iamiam Dolobellam neque metuo: neque tuum liberorum: quo te aliquid innocentem putant: casu miseret. Quin. Iamiam malo uenena serge subitosis ictus improuisamque mortem: quod incæstum non credit torquere non debet: quod credit statim debet occidere. Et hæc per indignationem. Per miserationem uero Sal. in Iugurthio: Iamiam animo meo carissime frater: quod tibi immaturo: & unde minime decuit: uita erepta est: tamen lætandum magis quam dolendum puto casum tuum. Per exhortationem quoque: ut apud Quin. Iamiam comilito quocumque casus manet etiam si te Imperator damnaturus est: habes solatium: satis est quod a patre occidi.

De tantisper: paulisper: parumper: aliquantisper: donec & dum.

Cap. lxxxvi.

An timeret postulat post se dum per donec: siue quod diu. Nam & donec duobus modis accipitur. Dabo operam uoluptatibus donec moriar. id est usque ad mortem & dabo operam uoluptatibus donec uiuo. id est. quando uiuo. Eiusdem naturæ est dum. Ideoque in priore sensu amat sub iunctiuum in posteriore indicatiuum donec: ut apud Ciceronem. Deinde est in carcerem ductus: ut ibi esset tantisper: dum culleus in quem coniectus deferretur: comparetur. Ter. Ego tantisper te dici uolo meum: dum id quod uolo facis. Sunt tamen quæ per tantummodo accipiuntur: sunt quæ et per interea. Cætera quoque sic a per composita: ad temporis breuitatem referuntur: parumper: paulisper: aliquantisper. Sunt qui per imperitiam hæc accipiunt pro suis primitiuis: quæ sunt parum: paulum: aliquantulum.

De fere & temere.

Cap. lxxxvii.

Fere significatiõem habet non omnibus notam: nisi quando significat pene: cuius significatio est. Paululum absuit: quoniam ut pene siue fere in manus hostium incidi. id est paululum absuit: quin in manibus hostium incidere. Altera significatio est. cum intelligitur aliqua uniuersalitas: ut Quin. Hæc fere sunt emendatæ loquendi scribendi que partes: id est fere omnes: ideoque illud oes adiungitur: ut idem. Nam in omnibus fere minus ualent præcepta: quam experimenta. Similiter omni fere tempore de loco similibusque: ut Fere uitor hac ueste in faciendis sacris: id est omni fere tempore. Fere romani orbem subegerunt: id est fere totum orbem. Fere sit ut iuuenes ament: fere ubique. Cuius significatiõis imperiti corruerunt illud Ciceronis de amicitia. Memini illum in cum sermonem incidere: quod tum fere multis erat in ore: cum scribendum sit: quod cum fere erat in ore. scilicet fere omnibus. Pro fere accipitur temere apud oes post Ciceronem natos: ut Quin. Illud ingenioque uelut præcox genus non temere unquam puenit ad frugem. Sunt enim quædam quæ sequens ac proximum. M. T. sæculum adiungenda existimauit: ut paululum dubio: orbiter per specialiter: tali causa: uel per statim: quotiens per quando. Nam Cicero fere nunquam utitur: nisi addat totiens. Citra per sine: ut tibi plusque sapere usus sine doctrina: quam citra usum doctrina ualeat. Interim per aliquando meo nomine: tuo nomine: hoc nomine: per mea: tua: hac causa: siue hoc respectu: ut ibi minus est quod sciendum meo nomine: quam quod illius gaudendum est. Et alibi: Age quinimo gratias hoc solo nomine crudelissimis factis: quam maximum factis non in prima æui mei parte posuerunt. Cicero ratissime: ut in Bruto: At uero inquam tibi ego Brute non soluam: nisi prius a te cauero amplius eo nomine neminem: cuius petitio sit: per eritque. Et pro Sylla: an cum tanto imperio tantaque potestate non dicis fuisse regem nunc priuatum: regnare dicis quo tandem nomine? Sed hoc declinabile est. Nunc de indeclinabilibus agimus: qualia & hæc sunt: alioquin: alias nihilominus: super & supra: diuersus a Cice. aliquantulum usum: de qua differentia in commentariis a me in huius orationes: illius declamationes componendis differetur.

De perinde: proinde: subinde: identidem: item unum de responsiuis.

Cap. lxxxviii.

Perinde flagitat post se actum: uel atque sit: cum significatio eius sit ita: ut Fac pides: ac si tua res esset: id est quasi. Cum negatione uero est quod: ut Suetonius de uita Domitiani. Nulla tamen re perinde motus: quam responso casu Alchitarionis mathematici. Quod si non sequatur: nec actum nec negatio accipitur per æque: ut Pli. iunior. Funus Ruffi clarissimi uiri & pinde foelicissimi: per ita: id est multum: ut idem Suetoni. de uita Galbæ. Quare aduentus eius non pinde gratus fuit. Pro idem idem est quod ideo: uel potius ideoque. Semp enim dependet a superiore sententia. Quidam quoque est Lucretius accipit pinde in eadem significatiõne: quam dedimus pides: ubi pinde duas syllabas habere facit. Subinde accipitur pinde uel deinde statim: ut. T. L. li. viii. Subinde acceptus a. P. Munitorio Spurius Oppius. Et Hora. ad Celsum: Si dicet recte primum gaudere subinde præceptum auriculis hoc istillare me meto. Etiam per identidem siue frequenter cum quodam interuallo: ut si iter facies: crebro ad comitem respiciam an me sequi possit: dicam subinde respicio. Cic. at diceret identidem. Nam subinde uti non solent: ne æquies quæ eius Varro. Salu. Cæsar: licet illi utantur nouissime per ultimo: multique alii: quod Cice. non facit. Idem & ite significat id quod similiter. Hæc omnia ab inde composita Præf. multique alii pronuntari uolunt accentu in

SECUNDVS.

ante penultima qualia sunt ut eide placet: cōposita a q̄do aliq̄do: si quando: nequando: nunq̄do: Est n. hoc ultimū & ipsum compositum. ideoq; p n in tertia littera scribendū: nō p m p eo quod ē num aliq̄do. Est at̄ huius monosyllabæ significatio pene eadē quæ an: subintelligitq; utiq; negationē: ut Num ego te spoliaui: quasi dicat ego nō spoliaui. At quotiens p negationem interrogamus: subintel ligif̄ affirmatio: ut Nō ego te spoliaui: quasi dicat ego te spoliari. Affirmatiua at̄ responsio hæc pro pria est et̄: ut Vidisti me hodie. Si uidi te: respōdere debeo: etiam uel sic: Plinius ad Tacitum: Studes inquam? Respondit etiam. Vbi est? Mediolani. Vulgo autem respondemus ita. Neq; hoc sine aucto ritate. Simo apud Terentium dicenti Dauo: Mihine? respondit ita.

De nunc.

Cap. lxxxix.

Nunc solet usurpari sine significatiōe t̄pis: ut de diuinatiōe Cice. Quæ q̄dem multo plura euenirent: si ad getem integri iremos. Nunc onusti cibo & uino cōfusa & pturbata cerni mus. Et de oratore. Er̄ si in huiusmodi genere nihil eēt nisi falsum atq; imitatiōe simula tum: maior ars aliqua eēt regrēda: nunc ego qd dicam? Et in eodē. Nā si ita dicerēs: & cæ terati: nunc uero fateris: & cætera.

De bene: male: peius: pessime.

Cap. xc.

Bene nōnnq; p ualde: ut Cicero Habetis orationē bene lōgā. Quin. Cū multa diserte sum misq; clamoribus: quæ neq; ad iudicē: neq; ad litigatorē prinent: decāta uerūt: bene sudā res: beneq; comitati p sog; reducunt. Huic simile qddā habet male: ut comici frequēter. Male mihi timeo p eo qd ē ualde timeo. Ci. in Bruto. Addebat et̄ idq; ad rē prinere crede bat scriptores illos male mulctatos. i. ualde & quasi bene mulctatos: sed in malū ipsoq; l. ideoq; nō be ne dixit mulctatos: sed male: neq; id solū in positiuo aduerbio: sed i suplatiuo quoq; ut pessime mul ctatos: atq; adeo in cōpatiuo: sed frequentius cū uerbo odi: ut idē in philippicis. Quo neminē uete rani peius oderunt: peius quasi magis & ualidius. Idē ad Mariū. Oderā multo peius q̄ illū ipsum Clo diū. Illum n. oppugnauerā: hūc defenderā: nec tamē p cōparatiuū cum hoc uerbo. ueq; et̄ p positiuū ut Terē. in adelphis: Illud rus nulla alia causa tā male odi: nisi qa ppe est: tā male p eo quod est tam ualde. Per aliud at̄ uerbum ut Ouid. heroidum Peius adulterio turpis adulter obest.

De sup: supra: intra: infra: subter.

Cap. xci.

Super & supra lice in eodē loco sedere possint: tamē in hoc plerūq; differunt: q̄ illud cōti guū ē: hoc interest o spacio: ut sedeo sup lapidē magis q̄ supra lapidē. Rursus uilla uolat: nel nubes petidēt supra nos: magis q̄ super nos. Nō tamē sic semp: ut Quin. Nēc ulla ē su pra terras adeo rabiosa bælua: cui nō imago sua sancta sit. Et Liuium lib. xlviii. Vbi circa muros supra subterq; terrā p dies. xv. pugnatū. Intra & infra differūt. q̄ intra ad nume; & spaciū re fert: ut intra. xx. dies: & intra muros: nō autem infra. xx. dies: uel infra muros. Infra ad dignitatē & ad locum: ut infra dignitatē meam est: & infra tectum. i. subter tectum. Deniq; intra habet relatiuū ex tra: infra uero supra. Subter quoq; relatiuū habet sup: ideoq; ractum rei sere significat: ut hic urina tor inirifice natat: duratq; sup aquā.

De sicut: ita: itaq; & sic.

Cap. xcii.

Sicut habet nonnunq; uenustatem magnā atq; utilitatem in disponendo: quotiens ante cedētem annectit cum sequenti sententia: ut apud Quin. sunt & alia igenia quidem: quæ adiuuant: uox: latus: patiens laboris: ualirudo: cōstantia: decon: quæ si modica obtigerint: possunt ratione ampliari. Sed nonnunq; ita de sunt: ut bona etiam ingenii studiaq; corrū pant: sicut & hæc ipsa sine doctore perito: studio p̄naci scribendi: legendi: dicēdi: multa & continua exercitatione p se nihil p̄ofunt. Pli. lib. xvii. Ferunt Crassum auum Crassi in p̄his interempti: nunq; risse: ob id Agelastum uocatum: sicut nec fesse multos. Seruius grammaticus hac dictione & bene & frequenter utitur: possumus eodem modo quo sicut usurpare duo alia: quemadmodum & quo modo: aut siquid aliud est eiusdem naturæ: habet & aliam naturā sicut: ut non modo res similes co pulet: quod est frequentissimum: sed diuersas quoq; & sæpe contrarias: ut idē Quin. Sed hæc elo quendi præcepta: sicut cognitioni sunt necessaria ita non satis ad uim dicendi ualēt: nisi illis quædā facilitas: quæ apud græcos lexis nominatur: accesserit: quod licet dicere etiam per ut: & quidem fre quentius ut idē quod ut optimum: ita difficillimum lōge. Sed in tali genere sermonis bonam sibi partem uendicat illud ita de quo hoc etiam addam: q̄ nonnunq; accipitur pro itaq;. Sed hæc differē tia: ut nonnunq; ipium antecedit in eadem sententia altera dictio. Cicero in tuscu. Ita nobilissima ci uitas Græciæ & olim potētissima: sepulchrum cuius sui ignorasset: nisi ab hominē arpinate didicis set. Possemus per itaq; sic dicere: Itaq; ciuitas: uel ciuitas itaq; eodem modo: quo sic pro sicq;. Quin. Vbi de adolescente in opere duro ac uirili se exercente dixisset intulit. Sic effectum est: ut quemad modum aliqui putant: posset cito militare. Accipitur et̄ ita pro ualde: ut Cicero: Nec ita. multo post edictum Bruti assertur & Cassii. Quintil. Nec res est ista magni t̄pis ac laboris.

De nam & nanq; nam q; q̄ autē: q̄ uero.

Cap. xciii.

Nam & nanq; q̄dam simile habent: quod ita & itaq;: Quippe cū nanq; soleat & primū lo cum sortiri: & secundum: aliq̄do et̄ tertium. Nam non solet: sed prima semp est dictionū Præterea hoc aliquando accipitur pro at̄ ad distinctionem sentētiæ: ut in Salu. Cicero:

Nam q̄ in uxore atq; filiā meam tā petulanter inuectus: idē ualet ac si dixisset: q̄ at̄ in uxore & cū si, ue q̄ uero: ueluti saepe incipe solemus: ut idē. Quod at̄ scribis qd̄ de exitu belli sentiam: magis consilium petere possum: q̄ ipse aliis dare. Idē de oratore lib. i. Quod uero uiros bonos iure ciuili fieri putas: q̄a legibus & p̄mia p̄posita sint uir tutibus: & supplicia uitii: equidē putabam uirtutē hominibus si mō tradi ratione possit: instituendo & p̄suadendo non minus q̄ ui ac metu tradi.

De iteꝝ: antehac: posthac: deinceps: rursus.

Cap. xciii.

ITeꝝ refertur ē ad primam uicē nō tantum ad posteriōrē. Nā iteꝝ uoco ter: id est iterata uice: usitatum ē. Iteꝝ uocauit p̄t̄ter hanc uicē: minus est usitatum. Cice. pro lege manilia. Cum tantum multitudinē cū tanto studio uidcamus: quanrā nō iteꝝ in eodem homine p̄ficiendo uidimus. Antehac & posthac huic similia sūt: hoc ē ante hoc uel post hoc tempus. A siq̄do tamen repimus ante illud: uel post illud tēpus. Salu. Sic erat accēsa libidine: ut sapius peteret uiros: q̄ peteret. Sed ea saepe antehac fidē prodiderat: creditum abiurauerat. Suctonius in Domitii uita: Pari arrogātia cū procuratorē suoz̄ nomine formalē dīctaret epistolā: sic cōepit. Dominus & deus noster sic iubet fieri. Vnde institutum posthac: ut ne scripto qd̄ ac sermone cuiusq; appellaret. Similiter deinceps accipit̄ pro dehinc & p̄ deinde: atq; ēt̄ pro gradatim. Cicero in tusculanis. Omnes q̄ deinceps accubarent: ad liram canerent: & ad Thermum: Sed tamen tres fratres summo loco natos: promptos: nō indifertos te nolo habere iratos: quos uideo deinceps tribunos p̄bibus p̄ trienniū fore. Sed redcamus ad iteꝝ: quod aliqd̄ nouitatis exhibet: cum dicitur. Iterumq; ad tarda reuerti corpora. Quomodo iteꝝ: Nunqd̄ semel antea redierant? Minime. Quid ergo? Aut accipien dum est quomodo rursus p̄ cōtrario. Cice. officioꝝ tertio. Neq; me doloribus dedi q̄bus essem confectus: nisi restituissem: nec rursus indignis homine docto uoluptatibus: aut teuerti redireq; pro uenire: ut idē de fato. Ad Chryssippi laqueos reuertamur: cū nihil de Chryssippo meminisset. Quin. Si ueꝝ est post uetusta s̄cula & innumerabiles annos reddi rursus aliis corporibus animas: fortasse ī me renatus sit aliq; ex illis. Reddi quasi dari. Nā idē hoc uerbum efficeret. Et alibi: Sed ad illos iā p̄fectis cōstitutisq; uiribus reuertamur quod in coenis gradibus saepe facimus: ut cū optimis satiati sumus: ueritas tamen nobis ex uiliotibus grata sit. Nō ait̄ reuertendū ad uiliores libros. q̄si ab his incipiendū sit. Sed cum satiati fuerimus bonis libris tanq̄ cibus: postea ad uiliores reuertamur.

De ultro citroq; huc & illuc: sursum & deorsum: ultro & spōte.

Cap. xcvi.

Ultro citroq; in factis & i dictis. Quin. in cæco: In limine iuuenis sicut solet ultro citroq; cōmeare. Cic. vi. de rēp. Multisq; uerbis ultro citroq; habitis: ille nobis cōsumptus ē dies. Cū ergo te alloquor: tunc uerba ultro q̄si ultra eunt cum te alloquentē audio: tūc uerba citro q̄si citra eunt: sicut pedes cū a loco recedo: tūc ultro eunt: cū redeunt: tūc citro. Nec elegans: ēt̄ huc & illuc cōmeabāt: nisi errabundū & incertū iter significes. Quidā tamen sursum & deorsū uerunt: opinor imitantes Terē. q̄ in eunucho ait: Sex ego te notos Parmeno hos mōses getū redam: ne sursum deorsum cursites. Nescio an de Athenis hoc dictū sit: cuius portus ī imo: utbs uero in editiori loco sita ē. Forte sic loq̄t̄: deceat p̄ sursum deorsumq;: & si de fortunæ mutabilitate dicat̄ quæ nunc tollit: nunc deprimat. Ultro tamen a spōte. sic uidet̄: ut breuiter dicam differre q̄ ultro est quasi sine rēq̄sitione: ut ultro ad te ueni. i. a te nō rēq̄situs ueni. Sponte ad te ueni: id est meo consilio. Ad res inaitas transferimus: ut multæ arbores sua sponte nascuntur: id est per se.

De &: ac: q; cum suis compositis.

Cap. xcvi.

T multifariā solēt in usu accipi: cuius cōditionis est q;: & ab eis cōposita negatiua neq;: & p̄ appocopē nec. Virg. Audieras: & fama fuit. Mart. Quod mīmis cernis mitti nos cedis amice: Falleris: & nūmos ista tabella rogat. Quin. Has primū audiet puer: hæc uerba fingere imitando conabit̄. & natura tenacissimi sumus: corūq; rudibus annis p̄cepimus: & p̄ q̄a accipiendū est. Ouid. in fastis: Nihil aliud Vestā: q̄ putam̄ intellige flāmam. Nataq; de flāma corpora nulla uides: quæ p̄ q̄a siue nanq;. Similiter Cice. Nō solum nobis nati sumus: ortusq; nostri prem sibi patria uendicat: p̄tem amici. Duplicant̄ interdum hæc coniunctiones: sed in rebus diuersis uenustius: ut te admirant̄ & ciues: & hospites. Virgil. O q̄ res hominumq; deumq;. i. o qui res & hominum: & deoz;. Salustius in iugurthino: Seq; uobisq; dignum ē. i. & se: & uobis dignum ē. Rarum tamen in p̄sa: in carmine uero frequentius. Quin. Nihil ociosum pati: quodq; in inuentio: quodq; ī elocutione annotādum erit. Quare de nec & de neq;: & de siue similibusq; quotiēs geminant̄: cum facilia inuētū sint: omitto exempla. Et quoq; initiis sententiæ cōpetit: ut idē libro primo. Et finitæ qd̄ sunt p̄tes duæ quās hæc p̄fessio pollicet̄. Eiusdem naturæ est ac & atq;. Ci. Ac si uolumus eius rei quæ uocat̄ eloquētia: siue artis: siue studii: siue exercitationis cuiusdā natura p̄fecta considerare: principiū: & cætera. Idē atq; cæteri inpatotes: q̄ de illo triumphauerunt: & cætera. Interdum etiā & affectui seruit: ut idē p̄ Milone: Et sunt q̄ de uia apia loquantur: taceant de curia. Et in philip. Et ad eūm legatos de pace mīttimus: qui pacis nuncios repudiauerit. Idē: Et postea miramur quare moleste ferat̄ po. Ro. Interdum neq; copulam: neq; affectum significat: ut si hoc modo loquar: Superari eūm in palæstra: & est tā uastus: & sum tam pusillus. Vt idē de senec. Defendi legem uoconia

TER TIVS

iuuēni uoce atq; lateribus: & sum ita senex. Interdum ēt tali mō: defēdi fortissime illā legem: & hoc in tam puecta ætate: uel p q; siue p atq; sic: idq; in tam puecta ætate: repudiaui uxorē: idq; auctore patre eius: uel atq; ita auctore patre eius. Item p negationem: Duxi Paulam uxorē: neq; hoc uel neq; id sine prudentiū hominum auctoritate: uel nec id sine consilio: uel hoc nō sine consilio. Quæ exēpla & mihi relatu longiora sunt: & legentibus: ut supra dixi: faciliora inuētū. Illud nō indiget admonitione: quæ p & quoq; ēt p debere accipi: ut alteq; quasi membra cū membris: alteq; quasi corpora cū corpo. ibus copulet: aliter absurdum esset. Hoc admonendū est: & p etiam apud Cice. nu s̄q; repiri: sicut in cæteris illo posterioribus: ut a Virg. incipiamus: ut Natus & ipsa dea. Quin. tamē siqd ad uersus te ipse cōmisit adolescens: sit hostis & meus. Cice. dixisset sit hostis ēt meus: uel meus quoq;. Idem inq; quod inter oēs constat: nisi inter eos: qui ipsi quoq; insaniunt: insaniissimum. Quin. i. scæculum ab illo pximum dixisset cum illo mō tum etiam sic: nisi inter eos; qui ipsi quoq; insaniunt. Simili ratione de nec p nec etiam: ut idem p solui gratia: non potest nec malo patri. Cice. & supiores omnes tantum dixisset p solui gratia nō potest nec malo quidem patri. Interdum miscemus: & atq; nec: nunc ab hoc: nunc ab illo principium sumentes: ut & pacem respuis: nec bellū geris: uel nec bellum geris: & tamen respuis pacem. Vel sic: & pacem non uis: nec tamen bellum geris; uel & pacē nō uis: & bellum gerere non potes. Nam in nec siue in neq;: de utroq; enī loquor: inclusa est & uel quæ resolui potest: & ubi est nec uel neq;: id resolui p & non: uel quæ non: Poetæ etiam maiorem ī his sibi licentiam pmittunt. Nec & neq; sequente enim aut uero p simplici: non pro composita negatiōe accipiuntur: siquidem idem est nec enim siue neq; enim quod nō. n. nisi ita resoluiimus non & enim neq; uero dicit quod non uero: si modo non uero dicere licet.

De uicissim: inuicem: mutuo.

Cap. xcyii.

Vicissim nō memor sum usq; esse apud Ciceronē ac Quin. & sere maximos quosq; auctores: nisi p secundo loco: siue ediuerso uel ecōtrario. Vir. tamē semel neq; id apte uidetur usus p inuicē & mutuo. Quid possit uterq; uicissim. Expiamur: qd imitatus ē Suetō. & alii plures. Cice. semp quod ego quidem scia sic: id acciperet ab alio: uicissimq; redderet. Et iteq;. Sed ego admiratiōe quadā uirtutis eius: Ille uicissim opiniōe fortasse nōnulla quā de moribus meis habebat: me dilexit. idē Quin. apud quem & cæteros illius ætatis non modo inuicem tali modo usurpā: quale est in declamationibus inuicem sustinentes: inuicē innixi. i. alter alteq; sustinēs & uterq; alteri innitens: sed ēt in sensu: cuius est uicissim: ut in lib. decimo. Tam cōtumeliosos in se ridet inuicem eloquena: & q stultis uideri eruditi uolunt: stulti erudtis uident. Et iterum: Neq; n. uideo quæ iustior acqrēdi ratio: q̄ ex honestissimo labore: & ab his de qbus optime meruerunt: q si nihil in laeē præstent: indigni fuerūt defensione. Pli. posterior: Habes urbanas. inuicem rusticas scribe. In eadem significatione est mutuo: de quo modo attingi non solū in hac qualis est inuicē se amāt & mutuo se amāt: & mutuus amor: sed in ea de qua disputauī. Idem Quintilianus in eodem statim post loco. Ac ne tanq; pauper quidem mercedem accipiet: sed mutua beniuolentia utetur. i. respōdēte. Cicero: Fac me mutuo diligas: hoc est fac mihi in amore respondeas.

De scilicet & uidelicet.

Cap. xcyciii.

Scilicet & uidelicet uidentur significare id quod certe: sed usum suum habēt & præcipuū per amitudinem quandam cum derisu permixtam: ut apud Virgilium: Scilicet his superis labor est. Et apud Terētium: Id populus curat scilicet. Et apud Quintilianum: Hoc uidelicet expectasti: ut ne captiosum esset officio tuo: maturius redisse: ex industria tempus triuisti. Nonnunq; sine hac acerbitate & interrogatione. Idem alibi. Sed ē uidelicet ultima quædam calamitatum rabies: & nouissime in furorem uota ipsa uertuntur. Nonnunq; post relatiuum sicut solet poni quidem. Nonnunq; & ante uel sine relatiuo. Et hi sunt sere modi utendi his duabus dictionibus apud doctissimos: apud quos uix reperias uulgo usitatissimum modum: cū ea quæ confulse dicta sunt: per singula postea exponimus quale esset: Quattuor sunt uirtutes: scilicet & uidelicet. Prudentialusticia: Fortitudo. Modestia.

Laurentii Vallensis de lingua latina benemerentis elegantiaꝝ liber tertius. Et primo præmium.

Elegi pxime quinquaginta digestoꝝ libros ex plerisq; iuriconsultoꝝ uoluminibus exceptos: & relegi cum libenter: tum uero quadam cum admiratione: primū q̄ nescias utq; diligentia ne: an grauitas. prudētia an æqtas: scientia regē an oratiōis dignitas præstet: & maiori laudi danda esse uideatur. Deinde q; hæc ipsa ita in uno quoq; illoꝝ oīa sunt egregia & pfecta: ut uehementer dubites quē cui præferendum putes. Cui simile quiddam: ut de ultima tantum parte: quæ ad nos ptinet: dicam. In epistolis Ciceronis admirari solebā: quæ cū a pluribus scribantur: oēs tamen ab uno eodemq; audacius dixerim. Si personas sustuleris: ab uno Cicerōe scriptæ uident. Ita uerba ac sentētiæ characterq; ipse dicendi ubiq; sui ē similis. Quod eo magis in iuriconsultis est admirandū: q̄ illi eadem ætate cuncti extiterūt in eodē quasi ludo ac

f

uno Cicerōe scriptæ uident. Ita uerba ac sentētiæ characterq; ipse dicendi ubiq; sui ē similis. Quod eo magis in iuriconsultis est admirandū: q̄ illi eadem ætate cuncti extiterūt in eodē quasi ludo ac

c

schola instituti; hi uero inter se et saeculis distant; licet oēs post Ciceronem. Ideoq; quibusdam in uerbis ab eo differētes: quales oēs usq; a Virgilio atq; a Iuio fuerunt. Nam Seruii Sulpitii ac Mntii Scauolae nil extat; sed alterius Mutii recentioris. Et prisci illi quidem iuriscōsulti. quales quantiq; in eloquendo fuerint; iudicare nō possumus: quippe quorū nihil legimus. Hic atq; inter manus uersatur: nihil est mea sententia: quod addi uel adimi posse uideatur: non tam eloquentiae: q̄ quidem materia illa nō magnope patitur: q̄ latinitatis atq; elegantiae: sine qua oīs ceca doctrina est & illiberalis: praesertim in iure ciuili. Vt. n. Quint. inq;: Omnes ius aut in uerborū interpretatōne positum est: aut ī æqui parūq; discrimine. Et quantum momenti in uerborū interpretatōne sit: ipsi iuriconsultorū libri maxime testantur: in hac praecipue laborantes. Vtinam integri forent: ut certe isti non forent: q̄ in locum illum et Iustiniano uetante successerunt. Nota sunt eorū & nimis nota noīa: ut supuacuum sit ea p̄ me recenseri: q̄ uix quantam partem iuris ciuilis itelligunt: & ob imperitiā suā uelamentū: aiunt non posse doctos euadere in iure ciuili facundiae studiosos: quasi iuriconsulti illi aut rustice locuti sint. i. istorū more aut huic scientiae nō plane satisfecerit. Quid de illis loquor? Ego mediocri ingenio & mediocri litteratura praeditus p̄fiteor me oēs q̄ ius ciuile interpretantur: ipsorū scientiam edocturū. Quod si Cice. ait sibi homini uehementer occupato: si stomachum moueant: triduo se iuriconsultum fore: etiam sine stomacho me glosas in digesta triennio conscripturū lōge utiliores accursianis? Meretur enim merentur summi illi uiri naneisei aliquē: q̄ eos uere ritē exponat: uel certe a male interpretantibus: & gotthice potius q̄ latine defendat. Gotthi isti qd̄ ni & uandali existimādi sūt. Nam postq̄ hae gentes semel iterumq; Italiae influentes: Romam coeperunt ut imperium eorū: ita līquam quoq; quemadmodum aliq̄ putant; accepimus: & plurimi forsā ex illis oriundi sumus. Argumēto sunt codices gotthice scripti: quae magna uultitudo est. Quae gens si scripturam Ro. deprauare potuit: qd̄ de lingua praesertim relicta sobole putandum est? Vnde post illoꝝ aduentum primū alterumq; oēs scriptores nequa q̄ facundi: ideoq; prioribus multo inferiores fuerunt. En quo litteratura Romana recidit? Veteres admiscebant linguae suae graecam: isti admisceant gotthicam. Neq; uero haec dico: ut iuris studiosos carpam: immo ut adhorter potius: psuadcamq; sine studiis humanitatis non posse q̄ eupiunt assequi facultatem: malintq; iuriconsultorū: q̄ leguleorū similes esse. Nam ut uirgiliano uersu utar: O fortunatos nimium bona si sua norit Agricolas. Ita ego appellē iuri operam dantes fortunatos: si norint sua bona. Quae. n. disciplina. s. quae publice legitur: ram ornata: atq; ut sic dicam: aurea: ut ius ciuile? An ut hic incipiam ius pontificium: quod canonicum uocant: qd̄ ex maxima parte gotthicum est? An philosophorū libri: q̄ ne a gotthis quidem aut in uandalis itelligerentur: quos ego ob hoc maxime errare: q̄ loquendi facultate caruerunt: in libris meis de dialectica ostendo: quos iam edidissē: nisi amici me hos potius edere coegissent? An gramaticorū quoꝝ propositum uidetur fuisse: ut linguam latinam dedocerem? An deniq; rhetoricorū: q̄ ad hanc usq; aetate plurimi circūferebantur: nihil aliud docētes: nisi gotthice dicere? Vna superat iuris ciuilis scientia adhuc inuiolata & facta: & quasi tarpeia arx urbe direpta. Hanc et isti gotthi: non galli p̄ specie amicitiae pollucere atq; cunctere tentauerunt euertereq; pergunt. Hanc ipse quātum in me crit: ut. M. Manilius pregam: imo omnes q̄ hoc nomen p̄fiterentur: p̄terege debent. Quod si fecerit: ut spero & opto: nō legulei: sed iuriconsulti euadent. Quod ad meum autem hoc opus attinet: nō fraudabo iuris conditores debita laude. Tantum igitur deberi puto huius facultatis libris: quantum illis olim: q̄ capitulum ab armis gallorum atq; insidiis defenderunt: p̄ quos factum est: ut nō modo tota urbs nō amitteretur uerum etiam ut tota restitui posset: ita p̄ quotidianam lectionem digestorum & semp̄ aliqua ex parte incolumis atq; in homine fuit lingua Ro. & breui suam dignitatem atq; amplitudine recuperabit. Sed ad reliquū pergamus.

De tanti & quanti cum suis compositis. deq; pluris & minoris. Cap. xcix.

T̄q; ut ab eo potissimū incipiā: quod nec ab aliquo q̄ sciam: traditū & traditu dignissimū est: duo tanti & quanti cōpositaq; ab eis tantidem: q̄tilibet: & quicunq; totidēq; compositiua pluris & minoris: praeterea nulla alia nec cōpariua: nec noīa: nec dictioes queunt in genitiuo casu adiungi his uerbis emo: uenundo: uenco: mereor: cōparo: aestimo: taxo: liccor: addico: distrahor: menor p̄ aestimo: cōstat: cōduco: loeo: sceneror: pacifcor: pāgo pepigi: eodemno: postulo: & siqua sunt alia similibus horū significatōnis. Neq; n. audiui mus dici unq; uendidit hic patriam auri ut Achilles uendidit corpus Hectoris auri: Priamusq; illud redemit magni pōderis auri. Sed p̄ ablatiuum sic: Vendidit hic auro patriā: & Exanimūq; auro corpus uendebat Achilles. Hæc Vir. Vale. quoq; lib. v. Magno ubiq; precio uirtus aestimaf. Quāti uero & tāti cæteraq; ut dixi: genitiuum nō mutāt: ut Terē. in eunucho: Quid agas: nisi ut te redimas captū: q̄ queas minimo: & si nequeas paulo: at q̄ti queas. i. tanti te redimas q̄ti queas. Cur nō dixit quanto: ut cōgrueret cum illis minimo & paulo aut minimi & paulilli: ut cōgrueret cū hoc q̄ti? Nisi q̄a tanti & quāti mutare non licet: & ab eis que dixi composita. Quint. In pastu cadauerum. Hoc unum superat: ut deuectum tantidē uedētes. Et in Verrem Cicero. aiebat: Te tantidem aestimasse: quanti sacerdotem Iuena. Quanticunq;

TERTIVS

domus constet. Idem quod ad prædicta comparatiua pertinet. Balnea sexcentis & pluri porticibus
empta Cur non dixit pluri: ut copularet coniunctio eisdem casus. Titus Liui. li. xlviii. Mancipia mi
nora annis. xx. quæ post primum lustrum decem milibus æris: aut pluri uenissent. Ea quoq; decem
tanto pluri: quanti essent: æstimarentur: adeo ut interroganti p eundem sæpe casum respōdere ne
queamus: ut Plautus in Epidico: Quanti eam emit? Vili. Quot minis? Quadraginta minis. Horati.
Quanti emptæ? Paruo. Quanti ergo? Obtusibus heu. Nam illud apud Cic. Quanti addictus? Mille
nummum. Non est illud mille genitiui: sed ablatiui casus: ut mox docebo: quasi millemario nummū
i. nummorum. Et hæc quidem interrogatio est per genitiuum: responsio per ablatiuum. Aliquando e
diuerso. ut emisti ne decem minis istum equum: imo pluri. Aliquando hi duo casus iuxta idē uer
bum hærent: ut emisti istum equum decem minis an pluri? Quod si aduerbia forent: ut nonnulli
existimare solent: cur potius dictum est: tanti & quanti: pluri & minoris: non tanto & quanto: pluri
& minori: cum huiusmodi uerba utiq; ablatiuum desiderent? Cur non idem fit in cæteris compara
tiuis: quæ palam aduerbiantur. Non enim dicimus emi equum uilioris cariorisue q̄ tu: cariori uilio
riue q̄ tu. Sed uilius q̄ tu aut carius. Neq; uendidi melioris ædes peiorisue q̄ tu: sed melius peiusue.
Cur deniq; quod non minus mirandum est: hæc ipsa quæ nominauit: quotiens substantiuis maritan
tur: formam naturalem & legem uerborū custodiunt? Excepto tantidem: quæ est substantiuum: quod
ablatiuum datiuūq; non agnoscit tantodem: solasq; has uoces habet: tantundem & tantidē. Dicen
dūq; erit quanta pecunia istum equum emisti: sicut quot minis? Iuue. Quāto metinis precio q̄ ni ti
bi deditus essem. Deuotusq; cliēs uxor tibi uirgo maneret. Liu. li. xxii. Hic miles magis placuit cum
præcio minore redimendi captiuos copia fieret. Itaq; genitiuos illos tanti emi equum quanti potui
sic exponere non possumus: tanti precii & quanti precii. Sed hic tanto precio quanto potui. Et p cō
paratiuum: ut illud Ciceronis: Nō pluri uendo q̄ alii: fortasse etiam minois: cum aliquem doces nō
ita exponas pluri. i. precii: & minoris: id est precii. Nam huiusmodi expositio fecit ut plariq; fallerē
tur: sed sic pluri: id est pluri precio: minoris: id est minori summa.

De mea: tua: sua: cuiua.

Cap. c.

Non tantum in his causis quas ostēdi nonnūq̄ aliter respondemus: q̄ quomodo interrogati
sumus: sed et in tribus illis pronominibus de quibus proximo libro disputauit tam primitiuis
q̄ deriuatiuis: quoq; diuersam conuicimus eē naturā: & præter hæc unum cuius cuiua
cuiui: quod a ueteribus non inter noia: sed inter pronomina numerabatur: ut meus mea me
um: nec græci relatiuum unde hoc nomē descendit: inter noia sed inter articulos collocat: & nos p
nomina quædam articularia solemus appellare. Ideoq; ut dicimus mea est: sua est: tua est: & mea tua
sua interest: ita cuiua est & cuiua interest. Plautus in Epidico. Ego illū conueniā: atq; adducā ad te:
cuiua est fidicina. Cic. p murena. Ea cædes potissimum crimini dat ei cuiua interfuit: non ei cuiua
nihil interfuit. Igif interroganti cuius hominis est hoc opus: respondebimus meū nō mei. Cuius do
mini hic fundus: tuus aut suus: nō tui aut sui. Rursum meū ne fundum possides an tuum? Respōde
bo neutrius uel illius. Interrogamus adhuc: respondeusq; per uarios casus. Meū ne prædium ē an
illius: certe nō tuum. Similiter de cuius: ad quod nunq̄ respōdeas per eundem casum: nisi in tribus
pronominibus deriuatiuis: ut cuium pecus: respondeas meum uel illius. Interrogatur etiam per di
uersos casus: ut cuium pecus: tuum ne an Melibœi? Sed per talem dictionem nunq̄ respondetur: ni
si sic dicas. Est cuium est: uel est cuium esse debet: & siquid est simile.

De Tanti & quanti: magni parui.

Cap. ci.

Adem tanti & q̄ti positiua quoq; duo magni & parui sola in genitiuo iungunt cum illis
geminis uerbis interest & refert: cætera aut uel aduerbialiter: uel in uoce nominatiui siue
accusatiui: & in primis horū compatiua suplatiuāq; magis & minus: maxime & minime:
atq; horū germana: multū: plus: plurimum: parū: paulum: paulillū: nihil: aliqd: & siqua sūt
alia. Tanti interest: quanti interest: magni refert: parui refert: ac multum refert: plurimum interest: ma
xime refert: magis refert: paulum refert: minus refert: parū refert. Quin et non quomodo quattuor
hæc nomina id naturæ habent cum his duobus uerbis: ueq; et cum multis aliis: ut magni æstimo:
parui facio: parui pendo: quantifacis: tantifacio. Sed cū huiusmodi uerbis nonnunq̄ alia nomina iun
guntur: ut plurimā æstimo.

De mille & millia.

Cap. cii.

Tq; ut pmissum exoluā: illud Cicerōis mille nummum singularis numeri esse: tum exē
plo eiusdē: tum præcepto. M. Varronis cōprobabo in philippicis. inuentus ē: q̄. L. Anto
nio mille nummum refert expensum. Et p Milone: in quibus pp insanas istas instructiōes
facile mille hominum uersabat. Qualia exempla plura repeterem: nisi Varronis præcep
tio satis eēt: q̄ in libris de analogia inqt. Cum puentum ē ad mille quartū: assumit singulare neutrū
quod dicitur hoc mille denarium a quo multitudinis fit milia denariū. Et paulopost: Vt sic utrūq;
sine casibus uocis dicemus: ut hoc mille huius mille: ita hoc decies huius decies. Hæc hætenus. Illū
quoq; præter hoc addamus: mille hominū dici: milia uero hoies nō dici. Cuius rei cā est: q̄ pprie dici
mus mille homines: ut centum homines: milia hominum aut centenaria: uel turbæ hominum: hoc

substantiuum est: illud uero adiectiuum. Itaq; nō licet dicere milia hoies: q̄a duo substantiua nō cohærent sine copula. Neq; in his ullus certus inesset sensus. Mille hominū dicere: q̄a mille substantiua: ut multum hominū p̄ multi hoies: ita mille hominum p̄ mille homines: Idem erit quod multum hominum: si milia singulare haberet: q̄a non habet nisi p̄ miliario: quod constat ex mille passibus: uel p̄ feminis genere. Vel more, Varronis: q̄a dicimus hoc mille: uel q̄a ut maxime reor: nec adiectiuum plane: nec substantiuum est: sicut hic & hæc & hoc: iste: ista: istud: & nō nulla alia p̄nomia. Nā cætera adiectiua nō patiunt sibi ita adhærere adiectiua: ut p̄nomiua. Dicimus. n. hic robustus melior: ista robusta mulier. Nec dicimus antiquus robustus melior: antiqua robusta mulier. At nomia numero sunt his p̄nomibus similia: ut eentum aureæ pateræ: mille armatae naues. Ergo latine dicitur mille ex hominibus: sicut dicitur isti ex illis: quæ locutio idē est quod mille hominū. Cæteræ uero nomia numeralia siue substantiua: siue adiectiua sint: inter se iungi recusant: q̄a nec duo substantiua: nec duo adiectiua sola eē possunt: ut duo eentū: tria mille: eū præsertim sint sua pp̄ria nomia: ut ducenta: trecenta. Et supra mille & milia: quod plane substantiuū est. Ideoq; dicimus mille hominū duo milia hominū: non duo mille: tria milia: quattuor milia hoies: & deinceps. Nec ut dixi: tria aut quattuor mille: sed bis mille: ter mille: ut bis eentū: ter centū: nō duo eentum: tria eentū: aut ut alij indocti loquuntur: ducentū: tercentum. Vir. Trecentū niuei tōdent dumera iuueni. Et alibi. Hic iā trecentū totos regnabit annos. Repimus tamen apud ecclesiasticos sæpe hoc modo dici: quale est. Debebat decem milia talenta: & .xii. milia signati: quod defendi non potest: nisi resoluas sic: signati duodecim milia talenta decem milia: quasi dicat numero duodecim milia: & numero decem milia: ut subintelligat entia decem milia. Signati entes. .xii. milia: nisi interponas substantiuum sic. Signati erant duodecim milia quod in altero exemplo fieri neq; quo certe modo ipse non loqueretur: sed potius duodecim milia signati: aut duodecim milia signatorum: & decem milia talentorum: & duodecim milia dracmarum argenti. Cuius erroris: si error est: causa ut opinio mea fert: hinc fluxit: q̄ sæpe legimus decem milia pōdo argenti: quasi illud pōdo sit nominatiui aut accusatiui casus: & non genitiui. Sæpe decem milia quingenti pedites: non peditem. Ita cum numerus posterior defuerit: putat recte dici posse decem milia pedites: quod falsum est. Nam eum dicimus decem milia quingenti pedites: sic itelligimus decem milia peditem & quingenti. Quo sæpe mō loquuntur: nec aliter loqui possumus. Atq; ut nūc ad hoc quingenti subintelligimus pedites: ita ad illum milia subintelligitur peditem. Quale eēt in sup̄ioribus exemplis decem milia & ducenti signati: uel duodecim milia signatorum & ducenti: & ita i cæteris. Rarius autem reperitur mille pro milia. Nam illud quocunq; te angariauerit mille passus: uade cum illo alia duo: subintelligitur milia passuum. Alioquin dixisset alios duos: non alia: uel potius bis mille.

De numeralibus.

Cap. ciii.

T quoniā de numeris incepimus de ipsis aliqua dicere p̄sequamur. Et primū hoc admodum in quo pleriq; fallunt: trecenti scribendū esse nō triceni eū significat trecentenariū numerum: quod syncopatū est: sicut cætera. Dicimus ducenti p̄ ducenteni: triceni p̄ trecenteni: quadringeni: quingeni: sexcenti: septingeni: octingeni: nongeni: uel noningeni: p̄ quadringenti: quingenti: sexcenteni: septingenti: octingenti: nongenti uel noningenti. Centeni autē & mille non syncopant: q̄a non sunt plerūq; dictiones: sicut sup̄iores. Triceni autē caret syncopa: sed immutauit g in c: sicut uiceni p̄ uiceni: & triceni p̄ trigeni. Est enim simillimæ uocis e & g: quæ admodū d & t: p̄ quod dicimus quadringenti p̄ quatricenti: in quo nomie & t in d: & e in g mutatum est. Atq; quoniam dixi quosdam falli similitudine uocum: recensamus hæc ipsa isra eentū: ut supra centū fecimus. Dicimus igitur singuli: bini: terni: quaterni: quini: seni: septeni: octeni: noueni: deni: undeni: duodeni: ternideni: quaternideni: quindeni: senideni: uel deniquateni: deniquini: deniseni: denisepteni: deniocteni: deninoueni: uiceni: uiceni singuli: uiceni bini: uiceni terni: uel ut postea ostendemus singuli & uiceni: bini & uiceni: terni & uiceni: & ita deinceps: tū trecenti: quadrageni: quinquageni: sexageni: septuagēni: octogēni & nō octuageni. Octoginta. n. dicimus non octuaginta nānageni nō nouageni. deinde centeni. Ideoq; autē hæc nomina in plurali ptuli: q̄ in prosa scribentes fere plurali utuntur: in earum frequenter eēt singulari. Ei singularem quæ hęc hominum numerum non prosa oratione scribendum ait Priscianus esse: sed poetarum. Vt Virgi. Gurgite septeno rapidus mare summo uet amnis. Verū tamen non tantum poetarum uideo esse: sed nonnunq; etiam aliorum: ut Pli. lib. xvii. Traduces gallica cultra binis utrinq; lateribus: si pars quadrageno distent spacio quaternis uiceno inter se obuii miscuntur. Et in. xxy. Altera maior foliis lateæ modo inclusa quoq; quia septeni est. Et in. xxvi. Prodigiōsa sunt quæ circa hoc tradit Theophrastus auctor: alioqui grauis septuageno coitu durare libidinem tactu herbæ: cuius nomen speciēq; non posuit: septuageno: id est septuaginta coitibus p̄ singulas noctes: Nam ita hæc nomia exponuntur: ut erantur olim bini cōsules: id est p̄ singulos annos. Vtuntur ergo oratores legitima significatione horum uominum: binus enī siue bini significat singulis duos: ternus siue terni singulis tres: quaternus siue quaterni singulis quattuor. At poetæ non ita. Septenus. n. gurges non est singulis septeni: sed tantum septeni uni flumini Nilo. Nec i singulari modo significatione hæc abutuntur: ueq; etiam in plurali: ut idem. Per duodena regit mundi sol aure

Aret

numero

tre

signata

mille

trecenti

et

septena

TERTIVS

us astra, duodena astra pro duodecim astra. Ad hæc septeno Priscianus exponit septenario: quod mihi non placet: cum inauditum sit flumen aliquod habere septenarium alucum: & fontem edere septenarium riuum. Siquidem hæc nomina numerum aliarum rerum quæ non nominantur: indicant non multiplicationem sui ipsorum: ut lapis centenarius: non quod sit centuplus lapis: sed centum librarum: homo centenarius: non quod sit centum geminus: sed quod habeat centum annos: grex centenarius: non quod sint centum greges: sed grex centum capitum. Rursus non dicimus centenariam librâ sed centuplam non centenarium annum: sed centuplum annorum, tamen dicimus centenarium: septenarium: duodenarium numerum. Siquis est numerus: omnia complectitur: est centenarius siue decenarius: siue alius quouis numerus cæterarum rerum: librarum: annorum similiuq;. Ideo recte dicimus centenarium numerum annorum ingressus est: non autem centenarium annum: & millenariu numerum pondo portat: non autem millenaria pondo. Potuisset igitur Priscianus commodius exponere septeno gurgite: pro septenarii numeri gurgite: Qua expositione uti solemus in illis numerabilibus: quæ ultimum numeri eius significant: decimus: undecimus: centesimus: millesimus. i. qui ultimus est ex decem: ex undecim: ex centum: ex mille. Aliquando sic. Hoc aurum attulit centesimus: illud sexagesimum: tuum uero trigesium fructum. i. centenarii numeri: sexagenarii: tricenarii: uel centuplum: sexagintuplum: tricentuplum. Pl. xviii. li. Admiserit huic far: ut mitiget amaritudinẽ eius: & tamen sic quoq; ingratißimum est neutri nascitur qualicumq; solo cum centesimo grano: ipsumq; pro letamine est. Non ultimum granum e centenario numero intellexit: sed grana centenarii numeri: siue granum centuplum siue centenum: eo modo quo antea dixit uiceno. Hæc etiam rone appellata quadragesima: quod quadraginta dies contineat: quo uocabulo eloquentissimi christianoz utuntur quidam et quinquagesima: sexagesima: & septuagesima. Atq; ut ad rem redeam: utimur superioribus illis nominibus crebrius in plurali numero: singuli: bini: terni. Trium igitur cum habeat singularem numerum: apparet non esse naturæ istoz: quin immo nõ memini comperisse me illud in plurali: licet & singulare prarum sit: ut trinum nundinum. Promulgari. n. debebat antiquitus rogatio apud romanos trino nundino: ut opinor. s. nundino: quod aut tribus in locis uno die: aut tribus diebus uno in loco celebrabatur: ut trimus trium annoz: ita trimus trium diez aut trium locoz. Priscianus ait trinum p. triundinaz: Ciceronis exemplo p. Cornelio primo. Ex promulgatione trinum dicitur ad serendum potestasq; uenisset. Quod si ita esset: a tris compositum esset: non a trium ut ait Priscianus sicut trinoctium. Sed forsã p. appocopam dicimus trinundinum p. trium nundinum: aut plane trinum nundinum. Quin. li. ii. Siue nõ trino forte nundino promulgata: siue non idoneo die: siue contra intercessionem uel auspicia: aliudue quod legibus obstat: dicitur lata eẽ uel ferri. T. Liuii lib. iii. Postq; uero comitia decemuiris creandis in trinum nundinum indicta sunt. Idẽ lib. v. nisi editioni menda inest: ait. Antea trina loca cum contentione summa patricios explere solitos: nunc iam octo iuges ad impia obtinenda ire. Donatus tamen hoc nomine utitur & discipulus eius non tamẽ magistro indoctior Hieronymus: cum alibi: tum ad Marcellam & trinã negotiationem: tria postea confessione deleuit. i. triplici. Cæteri quoq; eodem nomine utuntur: unde dicta est trinitas trium personaz una diuinitas. Serui. super illud Virgilianum. Terna arma mouenda ait figura poetica. Nam trina debuit dicere. Arma. n. sunt tantum numeri pluralis. Sed hæc ratio Seruii quod sit efficax: ipse uiderit qui uult hoc nomen aptum esse nominibus numeri pluralis: quod etiam reperimus coniunctum cum nominibus singularem numerum habentibus. Er quid præterea dixisset: si apud Virgili. foret quaterna arma: nunquid legendum esset quatrina? Verum non est trinum de numero eorum de quibus disputauimus: quorum singularem non frequentari ab oratoribus diximus: sed a poetis & quidem improprie: etiam nonnunq; improprie pluralem: quod aliquando ipsi quoq; oratores faciunt: sed necessitate in his nominibus: quæ singulari carent: ut codicilli: licet Iustinianus utatur: ut liberi & pugillares: ut uuptiæ: ut arma: castra: aut si non carent: suntq; diuersi generis: ut nundinum & nundinæ: delitium & delitiæ: uel diuersæ significationis: ut hæc ædes: hæc hædes: uel diuersi & generis & significati: ut epulum: & epulæ. Necessarium est autem dicere binos codicillos & ternos & quaternos: non duos: tres quatuor: ratione dictate. Quid. n. si de diuersis codicillis dicendum mihi sit: quomodo dicam? Duos codicillos scripsit pater unum ad me: alterum ad uxorem. Illud unum & illud alterum ad quod refertur: ad codicillum: quod non reperitur. Dicendum est ergo unos: quod si unos: ergo & binos dicendum erit. quod & Ciceronis exemplo liquebit. Duplices similitudines esse debent una regz: alterum uerboz. Quod si dixisset duplex similitudo: subiūxisset: una regz: altera uerboz. Verz quia in plurali locutus est: non putauit alteri numero locum esse oportere. Dicamus ergo binos codicillos: non duos. Rursus duo testamenta: non bina: de cuius naturæ nominibus quibusdã noia nim faciamus mentionem: si tamen illud admonuimus ex predictis colligi utroq; modo posse dici Relinquo filiis meis testamento singulis: siue cuiq; si multi siue utriq; si duo fuerint: dena prædia: uel singulis: siue utriq; decem prædia: cum ego & fratres mei ex bonis paternis habuerimus singulis siue unusquisq; siue uterq; singula prædia: uel singuli: siue unusquisq; siue uterq; unum prædium. Quæ etiam uno loco coniunxit Cicero in paradoxis: Capit ille ex suis prædiis sexceta sestertia: ego

centena ex meis. Non dixit aut sexcenta & cētum: aut sexcena & centena: quæ tamen diuersa sunt intelligamus ab illo sexcenta capi uno anno: non singulis annis. Ego tamen puto scribendum esse sexcena & non sexcenta. Multa hic & multifaria uitiose dicta repetere liceret: Sed uereor tantos uiros carpere: unde tantummodo dixerim cx.iii. lib. Regum: Septena ratiacula in capitulo uno: & septena ratiacula in capitulo altero. Cum dicendum esset Septem in uno: & septem in altero: aut septena in singulis: aut septena in utroque. Et si fuissent plura duobus: Septem in unoquoque. Eius cōditionis est illud in eodem libro: Quod abscondit de prophetis domini cētum uiros: quinquagenos & quinquagenos in speluncis: hoc modo nō recte dicitur: sed eo modo quo paulo ante dictum erat. Tulit ille cētum prophetas: & abscondit eos quinquagenos in speluncis: id est in singulis spelūcis quinquaginta. Quidam iuris studiosi accipiunt dena pro uiginti non intelligentes significari singulis duorum decem: de quorum imperitia quid multum dicendum: quum putent recte dici una quinq; quasi una sit nomē & nō aduerbium? Ne illud quidem obticebo: quemadmodum superius ostendi: nomina illa supra centum syncopari: infra uero centum nime. Ita e diuerso aduerbia centum syncopari: ultra nō syncopari: ut uities pro uiginties: trities pro triginties: Deinde quadragies: quinquagies: sexagies: septuagies: octogies: nō octuagies nonagies. Cætera nō syncopātur: quinquies: sexies septies octies nonies decies cēties ducēties trecēties quadringēties septingēties: octingēties noningēties millies. Deinde bismillies: termillies: quatermillies quinquies millies decies millies: uities millies: & deinceps cætera. Nunc ad institutum redeamus: ab hoc potissimum nomine incipientes.

Littera in singulari quid significet: & quid in plurali.

Cap. ciiii.

Littera in singulari numero significat clemētum ipsum: ut. a. uel. b. uel manum scribētis: ut ad Articum Cicero: Nam Alexidis manum amabā: q; tā prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ. In plurali uero epistolam: præterq; apud poetas qui pro epistola uersus gratia i singulari semper utūtur: ut Ouidius: Quam legis a rapta Briseide littera uēit: Nā q; Cicero ad Cælium scribit ad se nullam litteram Bibulū misisse: ita ut ait quasi nullum uerbū misisse: quod ut uehemēter extenuaret: nō dixit uerbū aut syllabam: sed litteram. Frequētissimū igit ē litteræ pro epistola: Inter quæ duo noīa hæc elegantia differētia est: q; dicimus unā epistolam: unas litteras: duas tres quattuor quinq; epistolas. Binas uero litteras: ternas quaternas quinas scnas septenas octenas nouenas denas. Nunq; aliter quale esset: unas binas ternas epistolas: duas tres quattuor litteras. In hoc tamē conueniūt: ut dicamus dedi singulis uel unicuiq; uel utriq; siue singulas litteras: siue singulas epistolas. Item in maiori numero nō cōueniunt: ut dedi singulis duas litteras uel binas epistolas: sed binas litteras & duas epistolas: nō autem secus de quo iam dixi. In quo obseruādū est de cæteris quoq; uocabulis: ut si dicas. Acccepi abs te binas litteras: nō subiungas: quarum alteris respōdi per proximum tabellarium: alteri nunc respōdeo: sed alteris. De epistola uero apertum est: ut accepi duas epistolas: quarum alteri iam respōdi: alteri nūc respōdeo. Cicero sere ait: accepi litteras: accepi epistolas. Plinius frequēter etiam recepi nisi libri mēdosi sint.

Ædes in singulari aliter accipitur: aliter in plurali.

Cap. cv.

Ædes in plurali accipitur pro domo: nec unq; aliter: ut meas ædes nō proscribā. In singulari atq; adeo in plurali p tēplo: ut Cice. philip. libro priō. Ex eo die quo i ædem Telluris cōuocati sumus: i quo tēplo q̄tum in me fuit: ieci fundamēta pacis. In quo tēplo. i. in qua æde Telluris. Sed hac in re differt a tēplo: q; semp i utroq; numero hēt adiectionē ut i æde iouis Mercurii Mineruæ. in æde Cōcordiæ Telluris Honoris Virtutis. in æde sacra. Et in plurali sacras ædes: ædes deōꝝ: ædes nympharū. Nā cū ait Lucretius de loue loquēs: ipse suas ædes distubat: perinde ac si dixisset louis ædes. Igitur pro tēplo dicimus duas tres quattuor deōꝝ ædes: duas sacras ædes: pro domo binas ternas quaternas binas priuaras ædes. Aediuui autem ab ædibus sacris quas tuētur appellati sunt: nō a priuaris. Aediles quoq; a sacris ædibus dicti sunt: quibus curandis præpositi erant. Aedificare autem magis ad domos hominum spectat q̄ deōꝝ. Nec domos tantum: uergetiā naues: ut Cicero: Qui cū maximas ædificasset istruyissetq; classes. Neq; hoc idignū ē admonitiōe eum cui domus ædificatur dici ædificare: ut idem de cōsulari uiro inquit: Qui cum ædificasset in palatio plenam dignitatis domum. Similiter in cæteris uerbis: ut Horatius de prædiuitiibus Diruit: ædificat: mutat quadrata rotundis.

Liberi: pugillares.

Cap. cvi.

Liberi p filiis singularem nō agnoscit: cuius natura & a superioribus dissentit. Nā ut dicam lego Titio ternas ædes: unas in foro: alteras i ianiculo: tertias i Subura. ita nō dicā ex ternis liberis meis unos: alteros: tertios: sed ex tribus liberis meis: unū in alienā familiā dedi: altere abdicauī. tertiu hærēdē istitui. Cuius rei cā est. q; cū dico unum altere tertiu adiūgi solet filiū: & tres liberos quasi tres filios: quod ita nō sit in ædes: in litteras: nisi subintelligas domū & epistolā. Sed qd facies i cæteris: in nuptias: in pugillares: absurdū sit dicere unam nuptiā: unū

TER TIVS.

pugillarem . Pugillares autem significat tabellas cæreas: siue ligneas: siue alterius materiæ in quibus stilo scribimus. Liberum ramen pro filio: & apud Quin. & apud Paulum Caiumq; reperio.

Hortus.

Cap. cvii.

Ortus quoq; eiusdem naturæ est. Nam in singulari pluraliq; pro hortis holoriis accipitur: id est holera producentibus. Est enim holus omnis herba sativa: qua uescimur: & cuius solius & caule in edulium utimur. Horti uero in plurali arboribus confiti dicuntur: & amœnitatis uoluptatisq; causa parati. in superiore igitur significatione dicimus: unum hortu: duos: tres: hortos. In posteriore binos: ternos hortos: nisi alicuius auctoritas aliud sibi uendicauerit.

Odor.

Cap. cviii.

Dor huic simile est: qua uoce notum est quid in utroq; numero significatur: in plurali uero tantum odoramenta: ut odores ex Arabia sunt. Hoc tamen nomen raro cum numeralibus iungitur: sed cum aliis adiectiuis.

Commicatus.

Cap. cix.

Ommeatus autem & siqua sunt similia: non recipiunt talem ambiguitatem: siquidem superiora in uno sensu habent utrunq; numerum: in altero tantum pluralem hoc in altero tantum singularem. Est enim commeatus in singulari tantum pro facultate ad tempus a militia: ab alioue ministerio recedeti quam præbet militi imperator præpositiue inferiori: eundiq; quo uelit ad præscriptum diem reuersuro. Licet Lilius li. xxxiii. ait. Magna pars sine commeatibus delabebatur. In utroq; autem numero pro eibariis ad alimoniam reipublicæ: aut exercitus: aut alicuius multitudinis: interdum etiam priuatim. Cicero pro lege manilia. Jam commeatu & priuato & publico prohibemur.

Nô semp ad dignitatem referri quando qs de se numero plurali loq̃t.

Cap. cx.

His quæ dixi colligi potest non uerè eè quod aliq; uolunt: quotiens auctor in numero plurali loquitur: declarari dignitatem quædam: & ut sic dicam magisterium. Quid. n. causæ eè cur hæc noia pluraliter non singulariter efferantur? Quid Athenæ potius q̃ Athena: qd̃ Roma potius q̃ Romæ: Sed ne in re apta dicam pluribus huic opinioni repugnat: cū ipsa rhetorica ars quæ iubet nos uti modo plurali p̃ singulari: modo singulari p̃ plurali: tum plura exemplis: adeo ut uno atq; eodem loco de se orator in utroq; numero loquatur. Vir. O Melibœe deus nobis hæc oia fecit. Nanq; erit ille mihi semp deus: illius aram. Sæpe tener nostris ab ouilibus imbut et agnus. Ille meas errare boues: hic de se loquens. Tityrus: nune nos: nūc me ait. Home. quoq; xiii. Illia. ρχουααι τῖτοι εγχοσ ενικλισι ησι λελειπααι οἰς ομ ενος πινυ γασο κατ εα μενο μρι γευκε κς ογ Et in p̃sa: ut Quin. in agro redempto. Utinam hæc salutem mihi sero fata præstaret ut residuum laborantis animæ in tuo poncremus amplexu. Et. C. in phili. quod exemplum in aliu etiam usum uolo asserre. plixius. Ait igitur. Itaq; ego ille: q̃ semp auctor pacis fui: cuiq; pars præsertim ciuilis: q̃ omnibus bonis: mihi tamen in primis fuit optabilis. Omne. n. curriculum industriæ nostræ in foro: in curia: in amicorū piculis ppulsandis elaboratum est. Hinc honores amplissimos: hinc mediocres opes: hinc dignitatem siquam habemus: consecuti sumus. Ego irâ pacis: ut ita dicâ: alumnus: q̃ q̃ruseuq; sum: nihil. n. mihi arrego: sine pace ciuili non fuissim: piculose dico: quæadmodum accepturi. P. C. sitis horreo: sed p̃ mea p̃petua cupiditate uestræ dignitatis retinendæ & augendæ: quæso oroq; P. C. ut primo si erit uel acerbum dictu: uel incredibile: a. M. C. esse dictu existimetis sine offensione quod dixerò: nec id prius q̃ quale sit explicanero: repudietis. Ego ille dicam sapius pacis semp laudator: semp auctor: pacem cum. M. Antonio esse uolo. Hæc in eo quoq; sinem retuli: ut ostenderem oratores: cum inceptæ orationi aliqd̃ indignius inscrucunt: redire iteq; ad id qd̃ inceperant: aliquando eè frequentius memoriæ indicium reficiendæ gratia: uel eodem uerbo repetito: ut in pximo exemplo: uel q̃ idem efficiat: ut apud eundem & i eodem ope. Collegam tuu aiut in hac sua fortuna: quæ bona ipsi uidetur: mihi ne grauius q̃piam dicam: auoz & auuueuli sui cõsulatum si mirare: fortunatior uideretur: sed eum iracundum audio factum: aiunt & audio idem efficiunt.

Questus aliud: aliud quæstus.

Cap. cxi.

Vestus in plurali p̃ q̃rela a q̃ror, unde sit cõqueror: cuius datiuus & ablatiuus eè q̃stibus ut portubus. Quæstus cuius i utroq; nũero plurali datiuus & ablatiuus eè q̃stibus e q̃ro: unde sit cõqro: deriuat p̃ synecopã a supino q̃stũ: significatq; lucæ nũmariũ. Nã lucæ uocamus eè nã nũmariũ: uelut amicitia: gloria: scientia: cæterorũq; huiusmodi. Quæstũ quoq; nonnunq; p̃ actiõe ipsa atq; artificio luerãda pecuniæ: ut apud Cic. Nã de artificijs & q̃stibus: q̃ liberales habedi sunt: q̃ sordidi. Et Quin. Nã ut primũ lingua eè cõepit i quæstu: institutũq; eloq̃ntia: bonis male uti: q̃stu dixit: q̃si aeq̃litiõe.

Scalæ: pondo.

Cap. cxii.

Cala q̃busdã i singulari usurpat. Salu. Cũ aliis q̃busdã ostedi plurale tantũ hère: cū dixit i iugur. Deide ubi unæ atq; alteræ scalæ cõminutæ sũt q̃ supstiterat: afflicti sunt. Nõ dixit una atq; altera. Põdo at caret singulari nũero teste Foca. Dieimus at duo põdo: tria põdo: nõ bia põdo aut ternã põdo. Quĩ. i. priõ: Quid q̃ qdã singula p̃culdubio uitiosa sũt iũcta sine rep̃hensione dicunt. Nã & dua: & tre: & põdo diuersorū genez sũt barbarissimi. At duo põdo & triepõdo

hoc saltet p̃x

nolo enz longius iudicari

usq; ad nostram ætatem ab osibus dictum est: & recte dici Messala confirmat. Fortan huius rei causa est q̄ sicut supius de libris diximus: ita hic siqs ita loquatur. Relinquo liberis meis duo pondo auri altez signatum: altez rude: intelligitur libram. Idem est. n. duæ: tres: quattuor libræ: quod duo: tria quattuor pondo. Quidam existimant aliud esse: cum legant apud Liuium lib. xxii. Argenti pōdo bina: & sex in militum libras præstaret: cum legendum sit selibras. Quidam etiã singularem huic nomini dant & huiusmodi auctoris si editio uerax est: nonnulla exempla sunt: quale est etiã Columella. Scyllæ aridæ pondo libram & quadrantem adici oportere: sed nunc p pondere uidetur accipi. Huius cōditionis est ludus & ludi. Sed hoc in altez libz reseruamus: Nūc aliqd etiam de numeris.

De numeris.

Cap. cxiii.

Lato uno & octogesimo anno scribēs mortuus est: Isocrates quarto & octogesimo anno um librum: qui penathenæicus inscribitur: scripsisse dicitur: uixitq; quinquennium postea. Cuius magister Leontinus Gorgias centum & septem annos compleuit. Hæc Cic. uius ex uerbis datur intelligi ante centum præponi numez minorem. post centum uero postponi Quod Quin. quoq; confirmat: cum ait Artium autem scriptores antiquissimi Gorax & Thissias siculi: quos infecutus est uir eiusdem insulæ Gorgias Leontinus: Empedoelis ut traditur discipulus. Is beneficio longissimæ ætatis. Nam cētum & nouem uixit annos: cum multis simul floruit. Et paulopost: Nam & Isocratis præstantissimi discipuli fuerunt in omni studiorū genere. Eoq; tam seniore. Octauum. n. & nonagesimum compleuit annum: pomeridianis scholis Aristotes præcipere artem oratoriam cepit. Hoc tamen uidetur fieri intercedēte copula. Nam ea sublatā ut quisq; numerus maximus est: ita primo loco præponitur duntaxat citra centum ut maior. xxv. annis non autem maior qnq; xx. annis: etiam in illis quæ supra tractaui numeralibus: uiceni singuli: uiceni terni: aur singuli & uiceni: bini & uiceni: terni & uiceni. Supra centum naturalem ordinem sequimur: ut superiora exempla docent: centum & .vii. compleuit annos: cētū & .ix. uixit annos. Pli. li. vii. natu. hi. Centum & .xx. annos Parmæ tres edidit. Bruxulli unus. Fauentiæ una mulier centum. xxv. Parmæ duo: centum triginta Placentiæ unus. Fauentiæ una mulier centum. xxv. Bononiæ. L. Terenti. Marati filius: Armini uero Maponias sex & quinquaginta. Tereula centum. xxxvii. citra Placentiā in collibus oppidum est Velleratum in quo. ccxx. annos sex detulere. Quattuor uero centenos uice nos. Vnus centum quinquaginta. M. Mutius Marci filius Galeria scelix. An. ne pluribus moremur in re confessi. In regione Italiæ octaua centum annoz censu sunt homines quattuor & quinquaginta Centenū denuum homines quattuordecim. Cētum uicenum quinquum homines quatuor: centum tricenum homines quattuor: centenum tricenum quinquum aut septenum totidem: centenum quadragenum homines tres. Idem tamen Pli. Paulopost ait: ut tamen in septenum & quinquagesimū atq; centesimū uitæ duraret annum. Ex quo apparet sine copula maximum quenz numez præcedere: cum copula non nihil uarie præsertim retrorsum eundo. Adhuc quæ diximus & quæ recitauimus exempla intra numerum millenarium sunt: sed in ipso quoq; maximum quenz numerum semper præponimus. Vñ natali domini saluatoris anni sunt mille quadringenti triginta octo: uel mille & quadringenti ac triginta octo. Illud tamen non tantum in milibus eandem esse naturam: atque in numeralibus citra centum: ut milites nostri sunt sex & uiginti milia: non autem uiginti & sex milia. Vel milites nostri sunt. xxvi. milia: siue militum nobis sunt. xx. milia: siue milites nostri sunt uiri es mille: siue nobis singulis sunt decies: siue dena milia militum: siue nobis singulis sunt decem milia militum. Omnia autem quæ locuti sumus: ultra uicesimum numerum intelligi uolo. Nam decem & septem: decem & octo: decem & nouem: normam illam quam dixi: non tenent. His inferiora ne ipsa quidem seruant suam legem. Illa. n. coniuñtionem interpositam habent hæc non habent. Verūtamen nec habere possunt cum sint composita: nec plura: sed singula nomina undecim: duodecim: tredecim: quattuordecim: quindecim: sedecim: sicut illa quoq; composita atq; unia sunt nomina: undecim: duodecim: unde triginta: duodecim: undecim: undecim: hoc est uno aut duobus demptis: de uiginti: de triginta: de centum: ut Ab incarnatione saluatoris sunt anni mille quadringenti: duo de quadraginta. Et per denominatiua: ut Ab incarnatione agitur annus millesimus quadringentesimus: dnoquadagesimus. Plinius lib. xxxv. natu. hi. Duo enim de uicesima olympiade interit Candaules. Licet plæuq; exemplaria habeant duodeuiginti olympiada. Idem. p. ximo lib. Atq; adeo duodequadragenū pedum Iulii marmoris in atrio Scauri collocati: duodequadragenū pro duodequadragenorum. Titus Liui. lib. primo: duodequadagesimo ferme anno

ex

est: quo regnare cœperat Tarquinius Domus. Cap. cxiiii.
Domus duos genitiuos hēt: unū secūde: altez q̄rtæ: domi & domus. sed prior seruat locū ubi qs manet: posterior corpus ipm atq; ædificiū qd̄ ex pietibus cōstat & tecto: ut domi maneo: nō domus: & ptē domus demolitus sū. Supiora domus ascēdi: nō domi. Nā illud domus meæ impiū tenco: nō p loco accipit: sed p familia quæ cōtinet ædificio figurate cōtinēs p cōtento: q̄ etiam licet dicere domi meæ q̄si in domo mea. Quod ar idē sit in domo & domi notū ē Vñ tamē afferā exēplū. Quin. lib. v. In domo furtū factū habeo: q̄ domi fuit. Datuus tantū quar-

significat

mylitem

at
Centeni

notandus

TERTIVS.

est. Accusatiuus indifferens. Ablatiuus secundæ. In accusatiuo & ablatiui: uel cū præpositiōe: uel sine præpositiōe loquimur: ut reuertor domū uel ad domū: ex eo domo uel e domo: & sū in domo uel domi: hoc grammaticū est: illud uero latinitatē & elegantia: hunc genitiuum secundæ nō coniungimus: nisi cum tribus siue quæque pronomiibus: meæ: tuæ: suæ: nostræ: uestræ: & uno nomine alienæ ut Ego uiuo domi meæ: nō uiuo domi tuæ: crā domi suæ: nostræ: non uestræ: domi habitare uolo. Cic. in libris ad Herē. Qui cū ista ætate & forma alienæ domi uolo dicere. Quidā uolūt illud domi aduerbia scere. Sed quomodo cōiungeretur cum adiectiuis? Quod si q̄do hæc quæque pronomina adiectiua supprimant: tamen subintelliguntur: ut domi ero. i. meæ domi erimus. i. nostræ: domi eris eritis. i. tuæ aut uestræ: domi erat aut erunt. i. suæ: sicut in altero sensu: & in plær isq; uonimibus præ domus locaui: i. altera præ ipse habito. i. ptem domus meæ. Et pater mihi iussit: mater te uocat: frater nos expectat: hoc est pater meus uel noster: mater tua uel nostra: frater noster. Quando at hic genitiuus secundæ regit alteræ genitiuum siue pronomem: siue nomen: certum est ut ego eram domi illius domi huius: domi Cæsaris: domi pompeii: domi aurē publicæ: domi priuata: domi honestæ: domi infamis: domi paternæ: domi maternæ habito: & similia nō licere dicere iam tradimus.

De quisquis & quicunq; quicquid: & quodcunq;. Cap. cxv.

Visqs & qucunq; p eodem accipi solent: ut Quisqs es huc uenias. Quicqd & quodcunq; nō accipiunt p eodem: cum alteræ sit substantiuum: ut qcqd festiuū: qcqd molle: qcqd tenere: qcqd iucūditatis: quicquid gaudii: qcquid pecuniæ. Alteræ adiectiuum: quodcunq; cælum: quodcunq; scutum: quodcunq; iaculum. Eius differentia causa est q̄ uoces hæc in masculino conuenientes in neutro postea discordant. Erat. n. qucunq; & uox significatio similior: si reperiretur eo modo quo dicimus quicq; & quicquid. Quodq; n. siue unum quidq; componitur a quod: sed ut nō repitur quidemq;: ita nec quodquid. Illud nāq; componitur ex q̄ quæ quod: hoc at ex quis & qui: caretq; genere sceminino: quinetiā masculino in accusatiuo casu: rātumq; habet nominatiuum q̄ quis: quicquid accusatiuum quicquid: ablatiui quoquo: tum in masculino: tū in neutro: nōnunq; in sceminino quaquā: ut apud Suetonium de uita Titi. Galba mox tenente renp. missus ad gratulandum qua iret: conuertit hoies: quasi adoptiōis grātia accerseret. In accusatiuo quoq; in alio genere q̄ neutro: sed apud oratores. Plautus in capriuiduo. Nā meus balista pignus ē: cubitus catapulta: humerus aries: tū genu ac qucunq; iecero ad terrā dabo: dentilegos oēs mortales faciā: quē q; offendero. Qucunq; i. quencūq;: Sergius autem donatū comumentans ait: Vtraq; parte declinat hoc pronomem q̄ quis: cuiuscuius: cuiui: quē quem: quisqs: quoquo: quiq;: quorū quoq;: quibusq;: quosq;: quiqui: a quibusq;: Noli putare hoc casu declinatōis eē: ut apud Cic. remansit cuiq; Hæc Sergius. Igit̄ cum sit compositum quicqd ex quid: quodcunq; ex quod: debuit illud eē substantiuum: ut quid & aliquid: hoc adiectiuum: ut quod & aliquod. Dicimus enim quid feci: non autem quod feci: aliquid feci: non aliquod feci. Item quod malum feci: non autem quid malum feci: sed qd mali: & scio quid faciam: nou autem scio quod faciam. Video quid facis: sc̄pius q̄ uideo quod facis: Ita & cetera ab his composita: quiddā: quoddam. Nam qddā adhaeret adiectiui: quoddam substantiuo: ut mirabile quddam: obscœnum quiddam: quiddam maius. Et quoddam templum: quoddam nemus quoddā antrum: oppidum quoddā: in quo nulli fere errant. Hic aut̄ multi p quicq; ponentes quodq;: ut optimū qucq;: honestissimū quicq;: saluberrimū quicq;: ubi non liceret poni quodq;. Ex his liquet exemplis optimum quodq; prædium: honestissimū quodq; consiliū: ex iumentis q̄ cepi: decimū quodq; sit tuū. Nam substantiuui natura est coniungi cū adiectiui: adiectiui uero cū substantiuo: quasi connubio quodam. Ideo ubicunq; est substantiuum: desiderat adiectiuum: quasi cōiugem impatiens alterius substantiuui. Rursus adiectiuū: sine substantiuo tanq̄ sine uiro eē nō pōt cum altero adiectiui nihil cōfortii habēs. Eoq; factū est: ut hi quos dixi: errarent: q̄ q̄doq; uideretur sine substantiuo esse quod: ut Religt mihi pater multa prædia: quoq; optimum quodq; mihi sublatum est. Sed omnibus liquet subintelligi substantiuū sic: optimum quodq; prædiū. Quicq; at̄ idem esse quod unumq;: ante significauit Qui n. Nec causas cur quicq; eoz accidat: psequi pposito op̄i necessarium est. Hoc quoq; addamus: quid solere usurpari p in quo: ut apud eundē: Quid tibi tātū mali feci: quid offendi? Et alibi: Siquid offendi. Cice. in Lælio. Quid. n. indigens Africanus mei? Eodem modo nihil: ut nihil te offendi. De differentia at̄ inter quiddā & aliquis siue quispiam: siue quisq; q̄ illud certum hominē: hoc unū quēlibet significat: in libris dialectice disputauimus. Hic tantum admonendum est quosdā his posterioribus eo modo uti: quo ego nō uterer p illo superiore. Ut Hieronymus qui libz de hebraicis quæstionibus exorditur: Qui in illis principiis libroz de bea securi ri opis argumentū pponere: cogor prius reipondere maledictis Terētii q̄piā sustinens: qui comœdiæ plogos in defensionem sui dabat: ego dixisse quiddā potius q̄ quippiam. De certo. n. crimine loquitur: non de incerto. Idem est enim quippiam quod aliquid. Sed de hoc i libris his quos dixi latius. Sed forte Hieronymus scriptum reliquerat quiddam: & librarij in quippiam mutauerunt.

quidq;
quidemq;

Magna auctoritate es uir uel magnæ auctoritatis. Cap. cxvi.

Agna auctoritate es uir: uel magnæ auctoritatis. utroq; enim mō dicius: sed raro sine adiectiuo duntaxat in gto: nā in abltō nunq; ut apd Ci. in Salu. Nunq; quos ptulit Scipiones & metellos ante fuerit aut opionis aut gloriæ. Cæterę in eadē rōne non ē utendum gto & abltō: nisi uelimus illud Pli. ex li. vii. na. histo. seq; Choromandog; gentē uocat tau roni: siluestre sine uoce stridoris horredū: hirtis corpibus: oculis glaucis: dētibus caninis

Poterat dici stridore horredū: qđ ad elegātiā p̄tinet ego p̄ lege accipio. quicquid magis aucto ribus placuit: quoq; in primis ē Pli. p̄sertim cum Ci. ad Lentulū ita scribit: Lentulum nostrum exi mia spe summæ uirtutis adolescentem: cum cæteris artibus: qbus studiisti semp ipse: tum in p̄mis imitatione tui sac erudias. Licet illud eximia spe possēt uideri sepatum ab illo summæ uirtutis: qđ regif ab illo adolescentē: ut si dicas: Habeo summa spe filiū: adolescentem optimæ indolis: Quod si ita non ē: licebit in utraq; orōne uti gto & abltō: tamen ut ego sentio: parce. Nā illud ab hoc loco se paratum ē: quod idem dixit Scipio Africanus id ætatis atq; his rebus gestis. Illud enim id ætatis: uel idem est quod ea ætate: sicut dicimus. x. annis uixi: & more græ. x. ānos: Quā honestiorem locutio nem Seruius putat: Vel aduerbialiter ponitur: uel subintelligitur habens uel agēs: uel natus id æta tis: In quo p̄tinus admoniti simus oratores summope synechdochen refugisse: q̄le foret gentē stri dore horredā hirtā corpibus: oculis glaucā: historici nō refugerunt. Salu. At ex p̄te. C. Antōius pe dibus æger in p̄lio adeē neg bat. Ci. Quintilianusq; dixisset pedibus ægris. Nec dixisset doleo caput doleo ilia aut ilibus. eēt. n. Synechdoche: sed dolet mihi caput: & ilia tibi dolēt. In hoc uerbo & illud notandū ē qđ de re extra nos posita: sicut de corpe nostro loqmur: ut illud qđ facis dolet mihi: utinā dolet tibi: ut apd Terē. Dolet dictū adolescenti pudenti & libero. Et ite: Si istuc itidē dolet tibi: ut mihi dolet: Et in eadē comœdia: Fac illi qđ itidē doleat: qđ nunq; per synechdochē dicei pos sumus. Nā ego doleo istud qđ fecisti: Qui sermo ut supior apud auctores ē frequens: ut Salu. Qua si dolens eius casum: non ē synechdoche. Hæc. n. figura tantū ad animi & corpis qualitatem p̄tinet nihil ad extrēa respiciens: qualia fuerunt: doleo caput: doleo ilia: & hic pulcher faciem: ornatus animum. Ideoq; illa synechdoche nō erunt. potens diuitiis: grauis pietate: præditus dignitate.

In marmore incisæ sunt litteræ: non in marmor.

Cap. cxvii.

In marmore incisæ sunt litteræ: in gemma: in lapide: in ligno: non autem in marmor: in gemmā: in lapidem: in lignum. E diuerso in æs: non in ære: Ita enim apud oēs auctores q̄ tum inuenit: semper scriptum est. Liuius lib. iii. Priusq; urbem ingrederetur: leges decem uirales quibus duodecim tabulis est nomen: in æs incisæ: in publico proposuerunt. Sed quid exempla ponimus paucorum: quod omnes facere affirmamus.

Relatiuum frequenter non respondere antecedenti.

Cap. cxviii.

Relatiuum frequenter nō respōdet antecedenti neq; i genere: neq; in nūero: utiq; cū flecti tur eius sententia ab ātecedente ad sequens substantiuū de masculino in neutrum: ut Salu. Est locus in carcere quod Tullianū appellatur: Quod aliter dixit Vale. Maxiū lib. ii. Antea senatus assidua stationem eo loci pagebat q̄ hodie cœnaculum appellatur. Et Pli. i coi tu uero lunæ qđ iterlunium uocat: cum appere desierit. Mutato etiā numero: ut Ci. Quibus tamē gradibus Romulus in cælū ascendit: his neq; isti appellat bona. De masculino quoq; in fœmininū: ut idem: Omnes tenues atq; humiles: quæ maxima in oppido multitudo est: sibi p̄sidiū paratum pu tant. Et Vergilius: Nec ptem posuere suis: quæ maxima turba est. Manente quoq; genere uidef fieri quædā mutatio: ut Quint. Vbi uero uniuerfas familias fames extinxit: quæ ps maxima est: inanes do mus sitim ducunt. E diuerso de fœminino in masculinū non mutato numero. Salu. Et fines habet ab occidente fretum nostri maris & oceanii: ab ortu solis decliue latitudinē quem locū carabathmō incolæ appellant. Mutato etiā numero: ut Quin. Resistā his q̄ omiffa rege: q̄ nerui sunt in causis di ligentia quadā inani circa uoces studio senescūt. Et alibi: Et supplicatiōes q̄ maximus honor nictō ribus bello ducibus datur: in toga meruit. De neutro in aliud genus: Salu. ipse ex flumine: quam pxi mam oppido esse aquā supra diximus: iumenta emeret: Mutato etiā numero: ut Liuius: Anxur fuit quæ nunc Terracinæ sunt: urbs prona in paludem. Aliquando sine ullo certo accidenti: ut Quinti. Ego quæ fœlicissima uel lassitudo uel faretas est: uirtute consenui.

Quæ dictio deberet respondere sequenti substantiuo eā respōdere antecedenti. Cap. cxix.

Iuersum huic genus ē: cū dictio respōdet antecedēti: cū deberet respōdere sequenti sub stantiuo: ut apd Virg. At puer Afcanius cui nunc cognomē iulo. Liuius lib. xxy. Scipio cui affricō fuit cognomē q̄ modus p̄ dtūm licet frequentior sit: tamē nōnunq; & noiati uo q̄ est magis generale: utimur: ut Cice. Argentarius Sextus Clodius cui nomē est For mio. Et Quinti. Notum ē Quid Glicōi acciderit cui Spirideon fuit cognomē. Neq; p̄ re

latiuū mō: sed ēt citra relatiuū ut Teren. Ecyra ē huic nomē fabulæ. & p̄ hoe noiatiuū. p̄ dtūm: ut Liuius libro primo: Faustuio fuisse nomē ferant. Et Solinus de mirabilibus. Lapis iste in aqs molu his est: huuro duratur exemptus: nunq; duo simul reperiuntur. Inde unionis nomen datur.

omnino

altera

externa

hoc

siuz

quoad

hoc per

TERTIVS.

Datiuum & accusatiuum sequi casum relatiui.

Cap. cxx.

HAec & de datiuo est; & accusatiuo quoq; sua natura: ut antecedens sequat casum relatiui relicto suo: ut apud Vir. Urbē quam statuo uestra est. Oratores at postponunt antecedēs quale foret quam urbem statuo uestra est: ut apud Oui. Cecidere manu quas legerat herbas: & quale est **Quin**. Timeo ne quos porrexerim cibos: uenena fiat. In quo ē habita ratio uenustatis: ut relatiuum & antecedēs sint i eodem casu. Sed sapius atcedere postposito. Quāq; apud Cic. nōnulli illud in Salu. sic legūt. Nunqd eos quos ptulit Scipiōes & Metellos ante fuerunt opiniōis aut gloriae. Quidā legūt: nunqd hi quos ptulit. Tale. n. i euangelio: Sermonē quē audistis: nō est meus: quod in græco hoc est in fonte ē sermo: nō sermōnē. Vnde interpret noster transferēs maluit latine q; grāmāticē loq;. Nec ignoro qualia imperiti in hoc euangelii loco disputare soleāt: pfecto nequaq; sic disputaturi: si grācā linguam mediocriter: latinā pfecte tenerent. In tali fermōis genere uel idē nomen repetemus: uel accusatiuum in debitū casum resoluemus. Nam utrūq; fieri: exēplis comperimus. Sigdem frequenter ita locuti sunt auctores: quas res tibi tum terra tum mari nupcomisi: hęc tres sint cum fratre cōmunes: uel hęc sint cū fratre cōmunes: uel ex his aliqua cōmunicabis cū fratre: & itē p ceteros casus: ut quare regē non indiges: eas uel eas res donabis mihi: uel hęc meæ erunt: uel hęc res mihi auxilio esse possunt. Et ita multis modis p casus uariare oratiōis licebit. Cice. p Ligario: Sed hoc non cōcedo: ut qbus rebus gloriemini in uobis: eisdē in aliis reprehendatis. Et paulopost: Quotus. n. istud qsq; fecisse: ut a qbus ptibus in dissensione ciuili nō eēt receptus essetq; etiam cū credulitate eiectus: ad eas ipsas rediret. Idem tamen in rhetoricis inusitatius Sulpiatio: cui pauloante omnia sedebant: tum breui spacio non modo uiuere: sed etiam sepeliri prohibuerunt. Illud magis poeticum: quale apud Horati. y. carminum. Quis non malarm: quas amor curas hēt: hęc inter obliuiscit. Et itē in satyra: Qui sit Meccenas: ut nemo quam sibi sortem: Seu ratio dederit: seu fors obicerit illa Contentus uiuat: laudet diuersa sequentes.

Homo prudens: ne dicam sapientem.

Cap. cxxi.

Homo prudens ne dicā sapientē: melius q; ne dicam sapiens. Cice. p Deiotaro Crudelis Castor: ne dicam sceleratum & impium: & hoc substantiuo pcedente: secus at sequente: q; le esset: Crudelis ne dicam sceleratus & impius Castor: & prudens: ne dicā sapiens homo. Nam si ponamus in accusatiuo: p q absurdū foret sic: Crudelis ne dicā sceleratū & impium Castorē: & prudens ne dicā sapientem hominē. In priore. n. modo subintelligit eū sic: Crudelis Castor ne dicam eū sceleratū & impiū. In aliis casibus nō ē hęc neq; diuersitas: neq; causa: ut idem. An sperasset hoc uiuo Milone: ne dicam consule Milone. Illud eiusdē in libris ad Herennium: Neq; dissimile his neq; usq; adeo simile est: Obsuit plurimum eo tempore reipu. consulum siue stultitiam: siue maliciam dicere oportet: siue potius utrunq;. Nam ubi erit suppositum: Certe deest. Illud nanq; uerbū qd interiectum est de nominatiuo: mutauit in accusatiuum. Sed sicut in Euripo aut siciliae freto istato uento uela aquarū impetus retroire cogit: ita orationem lege grāmātica euntem: auctoritas ipsa cōsuetudoq; inhibet ac repellit. Veg; ut grammaticorū expectatōni satisficiam: sic erit construendū: aut stultitia consulum: aut malitia: aut potius utrunq; obsuit plurimū eo tpe reip. siue illud factū cōsulū dicere oportet stultitiā: siue malitiā: siue potius utrunq;. Vel sic. Obsuit plurimum reip. eo tpe consulum factum: siue illud malitiā: siue stultitiā cogit: siue utrunq; dicere oportet.

Audiui te ut ceteros affuisse in praelio: & audiui te ut ceteri: & cetera.

Cap. cxxii.

Audiui te ut ceteros affuisse in praelio: & audiui te affuisse in plio ut ceteri: hic subirelligit affuerūt: tibi intelligi non pōt statim sequente infinitiuo & omnia ad suum regimen trahere. Itaq; sic exponitur. Audiui te affuisse in praelio: ut audiui ceteros affuisse: altege uero ut dixi hoc modo: Audiui te affuisse in praelio: ut ceteri affuerunt: quod nequaquā concedatur sic dicere: Audiui te ut ceteri affuisse in praelio. Hoc enim declarat: audiui ut ceteri audierunt. Alterum fortasse sic: Audiui te affuisse in praelio: ut ceteros.

Spero tibi esse bonus amicus.

Cap. cxxiii.

Spero tibi eē bonus amicus: credo tibi fuisse fidelis pprie dicit. Per accusatiuum uero nō nisi altege accusatiuum addas: q; antecedit infinitiuum. Nam hic sequitur hoc mō. Spero me tibi esse bonum amicū: credo me tibi fuisse fidelē. Quædā uerba cum nominatiuo iūgi recusant imo plaraq;. Nā ut recte dico: Incipe mihi esse familiaris: & noli esse illi intimus. Ira inusitate dicam: Incipe eē mihi familiaris: illi ne libeat tibi eē intimus: Hoc tamē loquēdi genus nōnūq; repimus: ut apud Lucanum in. x. Tutūq; putauit: lā bonus esse socer. Alius dixisset iā socer eē bonus. Et apud Ouidium de ponto. Et qs in extremo positus iacet orbe tuorū. Me tamē excepto q; precor esse tuus. Dicere potuisset: sed nō tam uenuste quem pæcor esse tuum. Terē. in andria Quæ sese inhonesto optauit parare hic duitias: potius q; in patria paup uiuere. Apertius apud eundem Ouidium libro primo sine titulo: Sperēq; in molli mobilis esse thoro. Et ille uersus uulgatus: Sperne repugnando tibi tu contrarius esse. Quod si dixisset noli repugnando: uersusq; pateret: nullum de constructione dubiū eēt. Talis tamen modus loquendi e græco fluxit: ubi ueritatissimus est.

precepe illi nō esse familiaris. ne libeat t' esse illi intimus

*Vel an spe.
for. omib ne
q. fide*

Defende me domine: adiuua me optime uir: tace homo impite: mutato uocatio in noia-
tium nō recte dicitur. Itē defende me tu deus meus: adiuua me tu uir optimus: tace tu
hō impitus: hic p noiatuū etiā recte loquimur. Subintelligitur. n. ens hoc mō: tu ens do-
minus meus: Quā rōne defendi posset illud in psal. Domine deus noster: nisi sumprū es-
set e grāco. Idē fit in uocatio alicuius nois: Verg. Nate meā uires: mea magna potētia
solus. Idē fit in noibus ppriis: qd fit in hoc pronōie & in uocatiuis casibus sic. Aue cāsar sūmus im-
perator: Neq; id tantūmodo in impatiuo: uerū etiam & quidē facilius in aliis modis: ut Quo tendis
Aenea extremus oīum troianoz: uel extreme uiuis & regnas Helenæ dono deum: & regnas medi-
dius sœuissimoz hostium: melius q̄ medie. Male per solum pprium nomen aut iunctū cum pronōie
ut Quid facis tu Seruius: aut p nomen appellatiuū sine pronōie: ut Quid facis dominus meus: nisi
tali modo: ut Quid sedes inter setuos dominus: hic subintelligitur ens: sibi subintelligi non potest.
Quare illud Plinianum in lib. vii. de natu. histo. nisi menda librarii ē: non placet mihi. Salue primus
oīum parens patriæ: appella: Vbi non modo appella a primus in casu discordat: quod etiā impi-
tis ad rephensionē patet: sed ne appellatus quidē si diceretur: plane latinum foret: cum fuerit dicen-
dū prime: siue sic: sed ita scriptū ab auctore fuisse: suspicari liber. Nam & illo mō dicere licuisset: Sal-
ue. M. Tulli primus oīum parēs patriæ appellatus: quod ita scriptū fuisse coniectatum nō est ex cer-
tis uerbis: qbus pauloante auctor utitur. Siue salue tu primus oīum parens ipsius patriæ appellatus
Siue salue tu prime omnium parens patriæ appella. Est enim illud parens uocatiuus.

Quod uerbum debet sequi ultimum suppositum.

Cap. cxxv.

Verbum debet seq ultimū suppositū in psona: genere & nūero: ut Ego illū de suo regno:
ille me de nostra republica percunctatus ē: duo supposita sunt: ego & ille: quorū utriq;
uerbū accōmodatur: sed sequēti palā: antedēti per subintellectionem: ut sit: ut ego illū
de suo regno pcunctatus sum: ille me de nostra republica percunctatus ē. Conuerte ordi-
nem psonaz: simul psonam uerbi mutaueris: sic. Ille me de nostra repu. ego illum de suo regno pcū-
ctatus sum. Muta ergo genus sic: Ego illā de suo regno: illa me de nostra republi. pcunctata ē. Muta
nūeros sic: Ego illos illa sue de suo regno: illi illaue de nostra rep. pcūctati pcūctataeue sūt. Et item
econtrario. In hanc tamen formulā non cadit quotiens per compationem aut similitudinem loqui
mur: q̄te est: melius ego istud q̄ uos fecissem: hoc ille tam prudenter ut ego fecisset: non autē ut ego
fecissem. Hic enim subintelligitur sic: Hoc ille sic prudēter ut ego feci: & ipse fecisset: Melius ego q̄
dem istud q̄ uos fecistis fecissem. Verbum. n. principale debet efferri: subintelligi at̄ quod non ē p̄-
cipale.

Quod adiectiuo cum p̄cedit: substātiua obsequi debent.

Cap. cxxvi.

Diectiuo cum p̄cedit: debent obseq substātiua. Aliter uinosum ē: ut hoc mō: Nulla uir-
go ē dicenda uel corrupto animo uel corpe: dic pro animo mente: sic nulla uirgo dicēda
ē uel corrupta mēte uel corpe: aut uel corrupto corpe uel mēte: nō crit latinū: quod cō-
tra sit aut p̄cedēte substātiuo: aut reiectio in sine adiectiuo: sic: Nulla uirgo ē dicēda uel
mēte corrupta: uel corpe: aut uel corpe corrupto: uel mēte. Itē uel mēte uel corpe corrupto: aut uel
corpe uel mēte corrupta. Similiter in plnrali uariabo exempla ad cuitandū fastidiū. Nōo diues est:
uel ualitudie infirma uel sensibus: aut uel sensibus infirmis: uel ualitudine. Itē nōo scelix ē uel cōscia:
uel membris affectis: aut uel mēbris: uel cōscia affecta. Cice. tamen in philippicis inq̄: Optima sunt
& mente & uiribus. Nescio an culpa librariorum sit qui ita scripserunt: pro eo quod ē & mēte opti-
ma sunt & uiribus: uel optima & uiribus: uel optimā sunt & mente & uiribus.

Non recte dici corrupto uel corpore uel mente.

Cap. cxxvii.

His quæ tradidimus: palā est nequaquā recte dici corrupto uel corpe uel mente. Debet
enī adiectiuū illud ad utrunq; substantiuum applicari in genere & in numero. Neq; de
uel tātūmō itelligo: sed de cæteris quoq; cōiunctiōibus p̄&: ut mō ex Cicerōe attuli exē-
plum p nec; per siue: p cætera huiusmodi. Neq; hoc solū: ubi adest substātiuū cū adiecti-
uo: sed et̄ sine eo: quale hoc est: Tu nec faceres: nec ego pmitterē: non ē hic sermo latinus. Dicēdum
nanq; nec tu faceres: nec ego pmitterem: aut sic. Tu nec faceres: nec a me facere pmitteres. Tota
enī oratio depēdet a p̄ma dictiōe. Itē potes cognoscere p̄tim ex aliog; sermone: partim te edocebit:
ipse tabellarius: non ē latinum: sed sic: Partim potes cognoscere & cætera: aut sic. Potes cognoscere:
p̄tim ex aliorum sermone: p̄tim ex tabellario. Item: Tum ex superioribus litteris te oīa intellexisse: tū
ex his intelligere potes: dicendum erat tum ex his intelligere posse. Item paratus sis uel pugnare: si
qui te lacessunt: uel si qui non sunt: ne recuses facere pacem: dicendum erat: aut sine illo ne recuses:
aut sic: uel pugnare paratus sis & cætera. Ex his quæ dixi uideor rephendere legem duodecī tabula-
rū. Liberi p̄ntes in ægestate aut alant: aut uinciantur: quasi dicendum fuerit. Liberi aut p̄ntes i æge-
state alāt: aut uinciātur. Sed non ē uetustas illa reuocanda ad hanc regulā: quæ constat ex usu corū:
q̄ more illoꝝ uetusto non sunt locuti: tamen si haud dubie opinor primū aut a quibusdā adiectum
legi: p̄ta in uetustissimo quodam codice declamationum Senecæ. Liberi parētes alāt: aut uiciātur.

TERTIVS

Huius etiam loci illud est: ne hoc modo uerba commisceamus diuersam naturam habentia: quale est. Ille mihi nec nocuit unquam: nec adiuuit: Ego nec offendi eum nec profui: dicendum erat: ille mihi nec nocuit unquam nec profuit: aut sic. Ille nec nocuit mihi unquam nec me adiuuit. Ego offendi eum nec adiuui: aut ego nec offendi: nec eidem profui.

Tres negationes aliquando non plus efficere quam duae & caetera. *Cap. cxxvii.*

Res aliquando negationes non plus efficiunt quam duae: eo locutione ipsa dictionum efficiere: ut Nunquam mihi nec obsuisti nec profuisti. Tres hic sunt negationes. Muta primam negationem in medium aut in postremum: iam euanescent: cum ibi locum non inueniat sic. Mihi nec obsuisti nec profuisti unquam: aut sic. Mihi nec obsuisti nec profuisti unquam. Nescis nec in pace nec in bello uiuere: Nec in pace nec in bello scis uiuere. Ibi tres negationes sunt: hic duae: cum eadem sit sententia. Vereor: timeo metuo: & si qua sunt talia idem efficiunt: uel cum negatione uel sine ea: ut uereor ne ueniat: & uereor ut ueniat: timeo ne moriatur: & timeo ut moriatur more Ciceronis: ut ne put non. Me tuo ut ne pereat. Et Terenti. Apprime in uita utile: ut nequid nimis: pro nequid nimis. Ex quo miror Seruium ita scripsisse primo georgicorum. Vnde male quidam hunc locum scribunt. Pater adest: caue ne tristitem sentiat. Si enim hoc est dicit: uide ut te triste sentiat. Nam & ne caue prohibetis est: ne nunquam pro nequaquam. Et ipsum nequaquam & nusquam & nusquam simplicem negationem indicat. Ideoque uno uerbo contenta sunt: ut nequaquam ueniam: nec ubi uero duplicem: ideoque duplex uerbum postulat. Vnde nec ubi mihi obuius fias. i. ne alicubi: ut sic ubi pro si alicubi: sic uide pro alicubi. Caetera quae de natura negationum disputari solent: libros dialecticae nostrae contulimus. Quae ideo praeterimus: quia fere non sint ignota oratoribus: Dialecticorum uero nemini cognita. Illud tamen aduerbium huc illuc transferamus. Vit malus nulla laesit in iuria ab amicitia recedit. Vir enim bonus nulla laesit in iuria ab amicitia recedet: uel recedat. Nescio tamen an liceret dicere recedat: Hoc loco eadem uerba dant malo uiro & bono sed tamen malus recedere ab amicitia intelligit: bonus non recedere: & ille non laesit in iuria: hic laesit. Et haud scio: an hoc sit satis ad haec distinguenda dixisse: quia alibi rem significamus: alibi admonemus: Huc addamus unum: in quo non pauci falli solent: ubi debeat geminari negatio: ubi non debeat: ut hoc exemplo. Non modo stellae: sed ne luna quidem ad solem seruat splendorem suum: recte dicit. Itaque hoc modo recte: non modo nullae stellae: sed ne luna quidem & caetera. At quotiens dictionibus adest quaedam contrarietas: non possis tollere alteram negationem: ut hoc modo: Non modo stellae non apparet: sed et luna ad solem obscurat. Sine negatione geminata non recte loquaris. Item non modo non absoluo hunc: sed ne leui quidem poena cum eo transigendum puto. Quidam tamen nuper scripsit non modo absoluedum hunc: sed nec etiam grauius puniedum puto: cum dicit debuisset non modo non absoluedum Sunt enim diuersa absoluedum & puniendum. Item non tantum non constanter: sed etiam trepide & confuse locutus est. Item non tantum incostanter: sed fortiter & prope miraciter locutus est. Male hoc secundum dixisti dempta negatione. Erat enim dicendum: non tantum non incostanter. In quod uitium incidit Boetius li. iij. in Ci. topica dicens: Si non confuse solum: uerum etiam distributum & in suarum partium proprietate noscatur. Dicendum erat non solum non confuse: diuersum est eorum uitium: quia ad illud non modo applicat: sed etiam cum deberet applicare: sed saltem: aut sed certe: aut sed quae: quale est Laetantii libro primo: Quis enim mentis emotae non modo futura praedicere: sed etiam cohaerentia loqui possit: Dicendum erat: sed uel cohaerentia: aut sed saltem cohaerentia: aut sed certe cohaerentia possit loqui nisi forte culpa librarii est. Ego uero in utroque non auctorem: sed tale genus orationis reprehendo.

Veni ad me: uenito: uenias: uenies: ne uenias & caetera. *Cap. cxxix.*

Veni ad me: uenito ad me: uenias ad me: uenies ad me. Scribe ad me: scribito: scribas i differenter pene hic quattuor utimur: horum tamen uno in negatione ne uenias: & altero quo in affirmatione non utimur in hunc modum ne ueneris. Nam ipsum ueneris duobus modis accipitur: uno subiunctiue: ut si ueneris: uel cum ueneris. Altero sine subiunctiue: ideo illud non est uerbum principale: hoc est: ut si me inueneris: rem optimam feceris. Dimitte me: & diuitem feceris. Aufer huic magistratum: & eum iugulaueris. Eamus in portum: iam naves uenerunt. Cice. Atque nobis gratissimum: ut et pro Scipione polliceat feceris si quo & caetera. Sciendum tamen est: quia haec omnia uerba futurum sunt temporis: ueluti ita commutemus. Si abstulero huic filiam: cum iugulauero: non autem iugulauerim. Ego hoc uidero: tu uideris: uos uideritis: quasi hoc ego uidebo uel uideam: tu uidebis uel uideas. Ne ueneris: futuri item est temporis: non ueneris praeteriti. Illud uetat: hoc negat: quod secundum commune est cum prima persona & tertia: ut neque uero crediderim. Neque uero fuerunt in ea optione: qua caeteri & sine negatione improbe dixerunt: dixerit aliquis. Non ueni: non fac: non iugula: apud oratores fere nunquam: sed apud poetas: ut Vergilius: Ne saui magna sacerdos. Et Ter. Ne nega. Liuius li. ii. Craetino die oriente sole in acie redite: erit copia pugnandi ne timete: & Quint. Tu illam defende ama: ne relinque. Hic nos Quint. admonet ne pro illo ne feceris dicamus: quia alterum negandi est: alterum uerandi. Ideoque ne eum prima persona singularis numeri nunquam coniunctum inuenimus ob eam causam: propter quam impatiuum caret prima persona in singulari: quia neco sibi soli aut impatiuum uetat. Vnde frequenter legimus ne timeamus: ne timeas: ne timeueritis: ne timeant. nunquam autem ne timeam: nisi ne prout non: sed non timeam.

neutiq
Volo

non ausim: non sperem: non timuerim: non sperauerim: nō crediderim. i. timere: audere: sperare: credere non possum aut non debeo: ita in aliis personis: ut idem Quin. Non expectes ut statim gratias agat: qui sanatur inuitus. i. expectare non debes: nō enim eo modo hoc dixit: quo dicere solemus cū uetamus ne me expectes amplius. Hic enim negatio est: non uetatio: ita non expectaueris: & ne expectaueris: quorum alterum präteriti temporis est negatq; alterum futuri & uerat.

De negatione adhuc q; ad elegantiam pertinet.

Cap. cxxx.

Hoc quod adhuc de negatione subiiciam: ad solam elegantiam dicendi pertinet: quod quale sit: subiectis exemplis per se appatebit. Quin. Non est difficile ut maritum uxor occidat: si non est difficilius: ut filius patrem. Idem. Atq; eo causam dimittimus: ut nō sit absolūtus adolecens nisi etiam laudandus. Idem. Quare non petit ut miserē putetis nisi & innocēs fuerit non petit ut afflictum alleuetis: nisi & pbauerit se se infœliciores: q; patrem amisit: q; oculos. Seruius Sul. Atq; amittere liberos malum est: malum nisi hoc peius est ferre & ppeti. Salusti. Parcite dignitati Lentuli si ipse pudicitia: si famæ suæ si diis aut hominibus unq; ullis peccit. Ignoscite Cethægi adolecētī: nisi iteq; patriæ bellum fecit. Titus Liui. li. xxxi. Nam quod ad ea attinet: quæ nobis obicit: nisi gloria digna sint fateor ea defendi nō posse. Ouid. Nec tamen hæc series in cā pfit achīui: Si mihi cum magno non est communis Achille: Huic simile est: quale apud eundem: Mētor obsequi nisi cum uox fecerit orbē: Nup oneratas summo mea uulnera cælo Videritis stellas. Et Quin. Mentior nisi cum peregrinatio mea nos diduceret: maluit eē cum matre. Et iteq; Assidere. n. ei bos ministrare: manum porrigere qlibet poterat. Mentior nisi factum est. Idem uerbum apud Ambrosium eodem modo positum: tum in libris officiorū: tum in exameron: tum in aliis reperies: & apud Cyprianum ad Donatum: Mentior nisi alios qui talis est increpat: turpes turpis infamat.

Vter utrum accusat.

Cap. cxxxii.

Vter utrum accusat latine dicitur: ut Cic. p Milone Vter utri insidias fecerit: uterq; utriq; uix ausim dicere: neuter neutri oīo non dixerim. Teren. in phor. inqt: Quia uterq; utriq; est cordi. In. x. quoq; commentario regē a Cæsare gestaq; siue ab Hircio: siue ab Ooppio incertus auctor est: edito sic legi: Interim dissensioe orta inter Achillem & Arsimonem: cum uterq; utriq; insidiaretur: & summam ipse obtinere uellet. Cic. at & Quin. quantum inueni: sic nunq locuti sunt quoq; prior sic ait: Quoq; uterq; suo studio delectatus: contempsit alterq; posterior sic Cū. n. uterq; alteri obiciat: palam est ut tunc fecisse. Atq; sic dicendum esse: p illud frequentissimum probatur: alter alteri obicit: alter alterq; contemnit: alter alterq; accusat. Alter. n. alterq; nō ambo ambos accusant. Idem dico de neuter: ut idem Quin. Ita fiet: ut cum æquali cura linguam utranq; tneri cōpimus neutra alteri officiat. Quare peccauit tum amicus meus: si amicos licet palam reprehendere: q mi nup ad se scribenti uter utri bellum intulisset: respōdit neuter neutri: aut potius uterq; utriq; tum Prif. q lib. ii. ait. Fifeina uero a fisco: an fiscus a fifeina: an neuter a neutro dubium est: debuerat dicere: an neutrum ab altero. Nam q; a se deriuetur: superuacuum est dicere. Sed dicendum tantum ab altero: non autem a neutro: quasi nec ab altero: nec a se. Nec illud quidem fifeamus: Vt dicimus uter utri: ita: quis cui: ut Vir. Quæ quibus anteferam. Et Cic. Quid cui præponendum sit. Quint. Quid quo loco sit collocandum. Idem ut dubium sit: quid quo referri oporteat.

Vocauit te prius: uocauit te prior.

Cap. cxxxiii.

Vocauit te prius non est idem quod prior. Illud significat tempus: quasi prius q nunc uti tunc: hoc uero psonam. i. ego duorū prior: & hoc quando duo ad unum referuntur. Sigdē ego & hic te uocauimus: sed ego prior: hic autem posterior: ita sit eū unus ad duos referē Vocauit te priorem: melius q; prius: illum at posteriorem: melius q; posterius. Per passiuum qs iā hoc nequeat dicere. Vocatus es a me prior: si duo estis: uocatus es a me priore: si duo sumus. Eadē ratio est superlatiuorum primus & postremus: & si qua sūt alia. Vocauit te primus uel postremus si multi sumus: uocauit te primum uel postremū si multi estis. Nonnunq; ex neutra pte sunt duo: sed utrinq; singuli: & tamen p̄ hoc idem comparatiuum loquimur: ut uocauit te prior: percussi te posterior: sup. ple q tu me. Nonnunq; hinc unus est: illie plures: ut uocauit uos prior: supple q uos me: uocauimus te priores: supple q tu nos: Idem de superlatiuo ubi multa membra sunt: ut primi nos uenimus: uos posteriores ille ultimus: primus ego intraui uallum: tu serior: illi tardissimi.

Tenetur ne sacrilegii: an furti: an utroq;

Cap. cxxxiiii.

Siquis furetur rem sacram de pphano: tenetur ne sacrilegii an furti: an utroq; non aut utri: usq; q sustulerit rem suam de sacro: furti ne tenetur: an sacrilegii: an neutro: non autem: an neutrius. Accusare hunc potes: uel furti: uel sacrilegii: uel de utroq; uel de ambobus: non aut utriusq; aut amborū. Condēnare nō licet de utroq; sed de altero: uel furti: uel sacrilegii: nō aut sed alterius: uel furti: uel sacrilegii. Cur ita sit: ut demus uarios casus eidē uerbo: p̄sertim sub cōiunctiōibus quæ eosdem cōiungere casus debent. Nempe q; noīa peccatorū cum huiusmodi uerbis idē ualent in genitiuo: qd in abltō præpositione habente: uel nō habente: non idem in cæteris. Nempe hoc in his modo noībus quæ certum peccatum significant: & speciale: sed in is etiam quæ generale

TER TIV S

& incertum: ut Cic. An non intelligis primū quos homines & quales viros mortuos sūmi criminis arguas: Et iteꝛ Sceleris atq; nefarii patricidii condemnaui mus. Per hæc uerba licetbit tanti & q̄ri cū substantiuis adiunguntur: p̄ genitiuum uti: ut quantæ pecuniæ cōdemnasti: tantæ summæ dānaui quantæ postulasti. Liui. li. xlvii. Sed nequaꝫ tantum relictum est: quantæ sūmæ damnatus fuerat.

Impleo & refertio ablatiuum postulant.

Cap. cxxxiiii

Contrarium p̄pe huic est quod subiciam impleo: & refertio: & similia uerba ablatiuum si ne præpositione postulant: ut impleui nauem frumento: & refersi apothecā uino: & tamē aliq̄do addimus illam præpositionem de: sic. Impleui nauem de omni genere frumētī: & refersi apothecam de uaria natura uinoꝝ. Vix ausim dicere impleui omni genere frumenti: & refersi uaria natura uinoꝝ: hoc quod dicimus exemplo cōprobādum est. Cic. de oratore. Quod si tantā uim reꝛ maximæ arte sua rhetorici amplecterent: quærebat eut de p̄cemiis & de huiusmodi nugis sic. n. appellabat: referti essent coꝛ libri. Hic nequaꝫ licuisset sine præpositiōe loq. Non. n. libri illi referti sunt p̄cemiis & epilogis: sed præceptis p̄cemiōꝝ & epilogōꝝ. sicut in Iupioribus. Non ē uauis implera omni genere frumenti sed frumento oīs generis: neq; apotheca referta omni natura uinoꝝ: sed uino omnis naturæ. Quia de refertio & impleo feci mentionem: dicam hoc amplius de refertis & de plenus. Exemplum quod modo attuli: ostendit refertus postulare ablatiuum: sicut impletus: sicut uacuatus: sicut uacuus. Idem tamē Cic. ait p̄ lege manilia: Referto prædonum mari. Et p̄ Plantio: Audieram refertam eē Græciam sceleratissimoꝝ hominum ac nefarioꝝ. Sed nunc transit in nomē: tamen si cætera huiusmodi nomina ablatiuum semp̄ habent: ut uacuus incolis: nō inco lasæ frequens populis: nō populōꝝ: præterq̄ plenus: cui Ci. semp̄ genitiuum dedit. De cæteris aucto ribus non possum in uniuersum p̄nunciare: cum multi eēt suæ ætatis ablatiuū dederint. Varro li. i. reꝛ rusticæ: Nihil sua itere eē: utꝛ his piscibus stagnum habeat plenum: an ramis. Et Salu. in iugur. Quæ q̄q̄ grauia & flagitio plena uidebantur: tamen qa mortis metu multabantur: sicut regi libue rat: pax conuenit. Suoq; arbitrio scriptores utuntur. Posteriores uero homines: ut hoc nomē nouis simus p̄ ultimo: ita eēt plenus uino dixerunt: non solum plenus uini. Quare q̄ solo genitiuo contē tus erit. Cic. imitabitur. Qui utroq; casu uter: cæteros: Scu in utendo habebit & uenustatis rationē & lucis. Quod uel ex p̄ximo exemplo ostenditur Aue gratia plena. Ego ad euitandam amphibolo giam dixissem. Aue gratiæ plena: quemadmodum in alio factum est: ubi nō erat ambiguitas: plenu gratiæ & ueritatis: licet diuersa uerba hic sint atq; illic: i altero ἐκεχλα. i. πομνη πλ. φεσ χατιος καιαλι. ειασ. Liui. ut nomini plenus dat etiam ablatiuum: ita uerbo impleo dat etiam genitiuum ut in. v. Ipse multitudine quoq; quæ ferme semp̄ regenti est similis: religionis iustæ implcuit.

Potior & genitiuum: & ablatiuum habere potest.

Cap. cxxxv.

Potior hos eodem habere potest: sed cum cæteris frequentius ablatiuum: cum hoc noīe res sere semp̄ genitiuum: ut Lacedæmonii reꝛ diu potiti sunt. i. reꝛ impium diu tenuē runt. In aliis nominibus magis significatio exponitur p̄ obinuerunt: q̄ p̄ tenuerūt: ut po titus sum uictoria: sum potitus amica. i. pugnādo uel laborando obtinui uictoriam uel amicam. in p̄ senti tpe plerunq; p̄ fruor. Cic. Quod si his uoluptatibus bona ætas fruitur libentius: primum par uulis fruitur rebus: ut diximus: deinde his q̄bus senectus eēt si non abunde potitur non omnino ca rer. Pro eodem posuit fruitur ac potitur. Potitur p̄ potitus ē: præsertim in ore historico legimus: po tior a potis descendit. Ideoq; illi in significatione similitimū est. Nam sum compos mētis: compos ani mi: compos rationis: compos sanitatis: q̄ hæc habeo. At compos uoti: compos uictoriæ: compos op tati: q̄ hæc opa mea atq; labore obrinui: obrineoq;. Illud tamen sciendum est apud Ouidium in. xii. sic legendum. Tuq; tuis armis nōs te poteremur achille: non potiremur ante penultima breui nō lō ga: a tertia. s. non a quarta coniugatione.

Traicio.

Cap. cxxxvi.

Traicio exercitum: id est transporto exercitum trans mare aut trans flumen. Traicio ma re uel flumen: id est transeo. Aliquando utrunq; coniunctum: ut Liui. Traiecit copias Hi berum: & Plautus. Traieci exercitum Isaram.

Do tibi litteras: do ad te litteras.

Cap. cxxxvii.

Do tibi litteras tanq̄ tabellario: do ad te litteras. s. ad te p̄serēdas. Aliq̄do hæc duo coniun guntur: ut Cic. Dedi illi ad te litteras. Et Salu. Vulturno litteras ad Carilinam dat. Ergo q̄ mittit litteras: dat: cui litteræ dantur: si p̄fert reddere dicitur: sicut ille ad quē dantur: ac cipere.

Eo in uillam: eo ad uillam.

Cap. cxxxviii.

Eo in uillam: & eo ad uillam: p̄ficiscor in campum: & ad campum: confero me in agrū & ad agrum: & item in similibus præterq̄ in hoc ultimo uerbo: quotiens refertur ad p̄sonā Dicimus. n. contuli me ad Catonem: & contuli me ad patrem: non autem in Catonem & in patrem: ad distinguendam ueram significationem. Nam cum dico contuli in p̄sonam non addere alteram p̄sonā uelut me: sed rem uelut beneficium: eritq; significatio donatiōis: ut mul ta contuli in Catonem. i. multa donauī Catoni. Nemo in patrem potest tāta beneficia conferre: quā

Refero tibi: refero ad te.

Cap. cxxxix.

Rettulit mihi & rettulit ad me ita differunt: id est narrauit: hoc uero in cōsultationem tu lit: ut Quinti. Relatus uobis iudices ordine malorū meorū euentum quē nemo tam crudelis: nemo tam saeuus audiet: ut me nō pascat. Sed hoc nemini ignotum est. Idē: Vultis scire iudices nihil in patiētia charitatis fecisse patrem: non rettulit ad matrem: nō ppin quos consuluit non amicos. Cic. in Ca. Refer inq; ad senatum. i. ser in cōsultationem senatus. Vir. iii. aenei. Delectos populi ad pceres primūq; patrem Monstra deum refero. Et ne dubitares de sensu sermonis huius: more suo apuit subiungēs. Et quā sit sentētia posco. Pauloq; post. Surge age: & hāc lētus longeuo dicta parenti Haud dubitanda refer. Sunt. n. deorū uerba non consiliū ab An chisa petentium sed illud qd agēdum sit docentiū. Ideoq; addit illud haud dubitanda. Porro utraq; hāc sententiā in uerbo uersatur: aliq; dō ēt in factō: sed diuersa est significatio: ut Quint. Ad patrē arma non rettuli. i. reportauit. Et Cic. Si ad unum omnia referenda sunt: dignissimum esse pompeiū: hoc est si in unum oīa conferenda sunt: de te intelligitur: non de oratione. Quid illud quale est eius dem p Deiotaro: Qui rumores ad se referrent. Et quale est Caesaris. Vt quā diceret Ariouistus: cognoscerent: & ad se referrent. Hic de uerbis agitur: & tamen non significatur ferri in cōsultationē sed potius narrati & renunciari mandata ab altero data. Præterea hic solet adhiberi accusatiuus uel nominatiuus. Ibi crebro in p̄sa præsertim ablatiuus cum præpositione de: ut de omnibus his referam ad senatum. Omnia at hāc referam ad senatum: rarius dicitur: tamen significat idem quod est i senatorū consiliū feram.

Interdico tibi aqua & igni.

Cap. xli.

Interdico tibi aqua & igni: non at interdico tibi aquam & ignem: neq; interdico te aqua & igni. Quo at mō mutabit in passiuum hāc oratio: Sunt tres modi: q̄tum colligere possum: mutandi actiuum in passiuum. Vnus ubi adest solus accusatiuus: ab eo in nominatiuum mutato incipiendi: ut dedi tibi equum: equus a me tibi datus ē. Alter ubi sunt duo accusatiui: alterq; in noīatiuum conuertendi: alterq; relinquēdi: ut docui te musicam: tu a me doctus es musicam: non at musica docta est a me te. Tertius utq; liber horū accusatiuorū mutandi in ntūm alterq; uel relinquendo: uel in ablatiuum cū a uel ab transferendo: sic. Ego rogauit te ueniam: tu rogatus a me es ueniā: uel uenia abs te rogata ē mihi: licet p hoc secundū tu magis uidearis rogasse p me q̄ ego te. Quem horū modorū huic uerbo tribuemus: Nullum: & tamē tres istis similes: unus hic ē: Tibi interdictū est aqua & igni: qd est frequentissimū. Alter hic: Aqua & ignis tibi interdictus ē. Vt Liui. li. viii. Interdictūq; populo antiati mare. Quod si esset mari prioris modi foret exemplū. Tertius hic: Tu interdictus es aqua & igni sed tamen hic modus ē cæteris rarior. Metellus numidicus. Illi uero oī iure atq; honestate interdicti sunt: ego neq; aqua: neq; igni careo.

Pluit. Cap. xlii.

Pluit caret supino habens appositum ablatiuum: ut Li. Nunciatum est in Albano laquidibus pluuisse: licet nunc dicamus Deus pluit carnem: pluit manna: pluit escam. Ningit uero suppositum & appositum respuit.

Decet: iuuat: cōducit.

Cap. xlii.

Decet: iuuat: cōducit p utile est: & si qua sunt alia: nec psonalia sunt plane: nec impsonalia cū habent numeros. Hāc uestes decent nos: isti cibi iuuant te: studia secreta maxime cōducūt.

Explicit expliciunt nunq; sciam legi.

Ausculto te ausculto tibi. Cap. xliiii.

Ausculto te: audite: ausculto tibi: obtempo tibi: sum audiens te: q̄ te audio: sum audiens tibi: q̄ tibi obedio: ut lex. xii. tabularū apud Quint. Filium minus dicto audientem liceat abdicare. Cic. in philippicis. Et audiens esset huic ordini. Et p Deiotaro. Aut q̄ dicto audientes in tanta re non fuissent. Cū uerbo repisse apud scriptores p̄sæ oratiōis tale loquēdi genus nō memini: sed apud Plautū i comœdia: quæ iscribitur captiuo duo memini: cū dicto haud audiebat: factō non lædat licet. Hinc est quare unū obedio ex compositis ab audio postulat datiuū.

Dono tibi munus: dono te munere.

Cap. cxliiii.

Dono tibi munus notum est qd significat: dono te munere p̄terūq; præmi gratia sed interdum admirationis: interdum beniuolentiā: interdū misericordiā. Cic. p Archia: Scylla cum gallos & hispanos ciuitate donasset: uidelicet in præmiū. Quæ exempla sunt plurima: ut militariis donis: corona uallari: immunitate donatus sum. Idem p eodem. Itaq; si ciuis Ro. Archias legibus non esset: ut ab aliquo impatore ciuitate donaretur: p̄ficere nō potuit. Certe impator non remunerationis cā Archiam ciuitate donasset: sed admiratione ingenii & beniuolētia. Vir. Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit. Nimirū non præmi gratia. Nā tres præmia primi Accipient. Beniuolentiā ergo: non meriti illoꝝ gratia: cum postremi nihil oīo mereantur. Quale ē Vale. Maximi li. ii. Rex. Antiochus bello: qd cum romāis gerebat: filiū Scipionis a militibus suis interceptum: honoratissime excepit: regisq; muneribus donatū: ultro & celeriter patri remisit. Vt triq; amicitia gratia. Et Amphytrion apud Plautum: Vex ita aiatus fui: itaq; nunc sū: ut ea te patera donem. Et paulo post: Alcmena inq; pateram p̄fecto feras: qua hodie meus uir donauit me: in quorū utroq; sola in donando beniuolentia declarat. Idem Plautus in ausularia. Diu immortales qbus & q̄ris me donatis gaudiis. Quint. i in gladiatore: Quod me facere cōuenit: q̄ p maria latrocinis infesta petitus sum solus: q̄ lucem: libertatē: deniq; q̄cqd pati debeo nō ignatus: ut primo natalis horā p̄c:

TERTIVS

sed uidens sentiensq; acciperim: nec solum donatus his bonis: sed summis piculis liberatus sum. Verba hæc hois exaggerantis beneficia amici: ut se maxime illi ostendat obstructum. Sola ergo fuit ratio beniuolentiæ. Idem in pariete palmato: Quem blande ille se posuit miserum suum: q̄diligenter uxoris gaudens exclusit oculos: q̄multo cæcū pudore donauit. Hic habita est misericordiæ ratio. Sueto. in uita Augusti: Et ne enumerem quot & quos diuersarum partiū uenia: & incolumitate donatos. Cornelius nepos de uita Attici: Auxit hoc officiū quoq; liberalitate: Nam uniuersos frumento donauit: Profecto clæmentia non remunerationis gratia.

Incumbo. Cap. cxly.

Incumbo studiis: & incūbo remis Vit. Validis incūbite remis. Incūbo in studia & ad studia: sed non incūbo in remos & ad remos. Ci. Pergite ad remos adolecētes: & in hæc studia in q̄bus estis: incūbite: Et alibi: Quate incūbanus o n̄ Tite ad illa p̄clata studia: & eo uide discere non oportuit: aliquādo reuertāur. Neq; hoc in bonū tātūmō accipit: sed est in malū: ut idē. M. Carōi incūbēti ad eius p̄niciē. Sed illud: incūbite remis: non est p̄ translationē dictū: ut hoc: nā ut eū remiges incūbūt remis: uel cū nos opi faciūdo incūbimus toto p̄ctore: significat diligētia & conatus: ita cū acutius qd̄ mēte agimus: incūbere dicitur: quæadmodū ecōtratio supini dicunt q̄ ne gligēter agunt.

Timeo te: timeo tibi: cōmendo: cædo.

Cap. cxlvi.

Timeo te tanq̄ inimicū: timeo tibi tanq̄ aīco: illic tanq̄ offēsurus sis: hic tanq̄ defendēs. Cōmēdo te regi. i. cōmitto: cōmēdo te apud regē: id est laudo. Cedo tibi: unde & cōcedo tibi p̄ non repugno tibi: facitq; p̄teritū cessi: cædo te p̄ flagello te: cuius p̄teritū est cecidi. p̄ flagellauit: & supinū cæsi: Vnde cæsus uel q̄ flagellatus: uel q̄ ap̄tutus est: siue occisus: raro p̄ occido hoc uerbū accipit. Ci. in philip. Cædit greges armētoꝝ. Dimitto te discēdes. i. relinquo dimittas. i. subit: Incessit me ille. i. me offēsurus: me petit & accusat. Inest huic loco: & inest in hoc loco Primū apud Quin. cæterosq; frequētius. Ait enī: Vex hoc melius faceret natura ip̄a duce: sed natura ipsa at̄s inerit. Secundū ap̄d Ci. ut ibi: Illud hōestū qd̄ sæpe diximus: si in alio cernimus: tamē nos mouet atq; illi in quo id inesse uidet aīcos facit. Cōparo hanc rē illi: & cū illa cōsero isti & eū isto. Ego sū similis tibi & tui: hoc est cōe oībus & oīum: uel cōe mihi tecū: & cū cæteris: Ego sum p̄iceps laborum tuoz: & tibi sum in laboribus p̄iceps Quin. Et in plar̄isq; ruris opibus marito p̄iceps. Curtius: Quod fuisset illis in piculis p̄iceps. Accedit huic rei: & ad hanc rē: uel accedit huic: uel eo: uel eodē Quin. Atq; ut accedat dolori meo tumulus quæ hoc facit uxor mea est: Cice. Ut ad illā optimā p̄ clarāq; p̄clā dānatio Sexti Roscii uelut cumulus accedat: Impēdo curā uel opam: uel laborē: & similia huic rei: & in hanc rē: qd̄ in Quintilianū sæpe repias. Partior laborē multis negociis & in multa negocia: ut apud eundē. Adicio huic rei & ad hanc rē. Respōdeo tibi: & ad te: Cælo te hanc rē: & cælo te de hac re. Tu es natus ad laudē & laudi: Cice. p̄ Sextio: Nā qd̄ ageret uir ad dignitatē & gloriā natus: Et in eodē: Qui se patriæ: q̄ ciuibus suis: q̄ laudi: qui gloriæ: non q̄ somno: & cōis uiri & delectationi natos arbitran̄t: Aggregabo te illis uulgo dicimus: Idē: Aggregate te soleo in numero nostrum: Idē pro Archia: Aferibi se in eā ciuitatē uoluit: & pro eodē: Cū fuerit in aliis quoq; ciuitatibus ascriptus: Idē in philip. Tu uero ascribe me in talē numerum: Idē pro Rabirio: Siq; hunc reprehendēdum putat: ascribat ad iudiciū suum non mō meā: sed huius etiā ipsius qui cōmisit inīam. Itē cōtra Rullū: Illum sibi collegam ascriberes: Tibi hoc ascribendum est: id est tibi tribuendū & imputandum.

Cœpit eum pœnitere.

Cap. cxlvii.

Cœpit eū pœnitere: possēt te piget: Desinet me tædere sapius dicitur q̄ cœpit ille pœnitēte possēs pigere: desinā tædere: Quiu. in milite matiano: Neq; si sit cupidissimus: uitæ pœnitere cum sui facti pōt: Ci. de petendo cōsulatu: Si hic eius liber est: cuius auctoritatis neminem possēt pœnitere. Idem in Verrē: Iāiam Dolobella me neq; tui: neq; tuoz libero rum: quos tu miseros in ægestate atq; in solitudine reliquisti: miserere potest: Simile est illud Terentii: Ita me dii bene amabunt: ut me tuaz misertū est Menedeme fortūaz: me p̄ a me misertū dixit.

Quod in oratione uerba nonnunq̄ desint.

Capi. cxlyiii.

Esunt nonnunq̄ in oratiōe uerba: sed non sine gratia: ut Horatius: Quo mihi fortūa: si non pmittitis uti: id est aliqd̄ uultis eē mihi bōa fortunæ: Hic modus incipit p̄ quo: alius incipit p̄ unde: ut idē: Vnde mihi lapidē: quorsū est opus: unde sagittas supple putas uel dicas mihi eē: luuē. Vnde tibi sōtē: libertatēq; p̄ntis Cū facias p̄iora senex: Ci. ad Fab. Mattis uero lignū quo mihi pacis auctori: Qui. Quo p̄ fidē diuitias cæco: Et alibi: Quo nūc tātū stumētū quo classē cōmeatu grauē: Idē: Vnde hunc illi aīum: Et alibi: Vnde tātū uigz cæco: ut in uno statū ic̄tu mors tota pagratur: Idē tamen ait alio loco: Vnde misere tunc: unde sōnus: supple erat uel est: Est tertius modus: ut apud eundē: Sequitur quæstio an utilis rhetorica: Nā qd̄ uel uerū in eā iuehi solēt: & qd̄ sit indignissimū: in accusationē orōnis utunt̄ orādi uiribus: Eloquentiā enī eē q̄ pœnis eripiat scelestos cuius fraude dānent̄ interi bōi: cōsilia ducant̄ in peius: supple dicunt enī eloquentiā. Ci. Habēdas eē q̄ laxissimas amicitia habēas: caput enī eē ad bene uiuendū securitatē: supple dicunt enī caput: Qui modus loquēdi ap̄d græcos est frequētissimus: Idē uerbū aliq̄do redūdat: ut de oratore Cicero: Titū

f iii

illum q̄ studiose pila luderet. Et idem: Signa sacra noctu frangere putaret̄ gregalesq; cū in campū nō
 nēnisset req̄retent. excusauit Vesp̄a. Teren. q̄ eum brachium fregisse diceret. Satis erat dicere q̄ bra-
 chium fregisset. Et nō longe illis: Cui cum q̄dam familiaris quæreretur. q̄ diceret uxorem suā suspē-
 disse se sicu: amabo te inq̄: da mihi ex ista arbore quos seram furculos. Sat erat sine illo dicere. Sed
 illud dixerunt libenter apponit Cice. Quat̄ tus cum supplet ut respondeo: ut idē frequēter Quod at̄
 scitibus de illo negocio: ego nescio: qd̄ consilii capiam: uel ego iam antea tenueram: supple respōdeo:
 raroq; uel nunq̄ hoc uerbum p̄fertur. Aliq̄do subintelligitur simile uerbum: ut apud Quint. Sed si
 cōfessionem culpæ meæ exigitis: ego sui pater durus & patrimonii: q̄ iam melius ab his administra-
 ri poterat renax custos. Supple cōfiteor: quod est q̄ntus modus: ut apud Cic. in obsego. Quoniā Te-
 rentiano uerbo libenter utimur: assentatio absit: ueritas retineatur. Subintellige ita loq̄mur: quoniā
 Terentiano uerbo libenter utimur. Et alibi: Satiari delectationē non possū: ut meæ senectutis req̄
 oblectationemq; noscatis: subintellige hoc dieo: ut noscatis. Sextus modus: ut apud Pli. iuniorē Stu-
 des: an piscaris: an uenaris: an simul oīa: supple facis. Quint. Nihil aliud q̄ renuet. i. nil aliud faciet: q̄
 renuet. Et itege: Et acceptis litteris meis iuuenis filius nihil aliud q̄ cum matre fecisset. i. nihil aliud
 fecisset: q̄ eū matre fecisset. Marti. Nil aliud bulbis q̄ satur esse potes. i. nil aliud facere. Cui consine
 est illud: ubi p̄bato aliquo ad uerbio qualitatis: subaudif̄ p̄ conditione materiæ aut dixi: aut feci. Be-
 ne Ennius: præclare Anaxagoras: fortiter Scipio: & prudēter Fabius: supple dixit aut fecit: put̄ ex his
 quæ aut iam diximus: aut dicturi sumus: colligitur. Et p̄ compatiuū: Dii melius: supple fecerūt: aut
 faciāt: aut certe uelint. Nec de deis solum. ueq; etiam de hominibus: ut apud Quin. Tu melius uxor
 quæ factuq; tetinebas: supple fecisti. Interdum etiam p̄ nomen: nam illud melius ad uerbum est: ut
 Dii meliora. Luca. ipse uerbum apposuit: Dii meliora uelint. Nec p̄cul ab huius natura abest: quādo
 utimur hoc nomine res siue in nominatiuo: siue in accusatiuo: forte etiam in aliis casibus: ut Restat
 mihi exponenda uita quam hic egit in magistratu: res digna auditu in primis uel reliquum est: ut ex-
 ponam uitam huius qua fuit in magistratu: rem dignam auditu in primis.

Cur de futuro non p̄ uerbum futuri t̄pis auctores interdum loquantur. Cap. cxlix.

Annibal apud Titum Liui. alloquens milites: inq̄. Si tales animos in prælio habebitis: qua-
 h les hic ostēditis: uicimus. Quin. Si tales milites omnes habemus: mari uicimus. Cur de futu-
 ro non p̄ uerbum futuri t̄pis locutus est: Nempe ad asseuerandam rem: ut non futura: sed iā
 esse uideat: multoq; plus ponderis habet: ut dicamus uicimus: q̄ uicemus. Idem Quin. Dimitte tan-
 tum: & euocasti. i. euocaueris. Cice. Vnum ostende in tabulis: aut tuis: aut patris tui emptum: & uici-
 sti p̄ uiceris. Idem p̄ Sextio: Restitisses: Repugnasses: mortem pugna oppetisses: p̄ eo q̄ est resistere:
 repugnare: mortē pugna oppetere debuisses. Oui. iiii. meta. Præmia quæ eripies: quæ si tibi magna
 uidetur: Ex illis scopulis ubi erant affixa petisses. i. petere debuisses. Terē. in andria: Prædicetes: p̄ eo
 quod prædicere debebas. Et alibi: Fortasse aliquantū inigor erat p̄ eius libidinem patreretur: p̄ pati
 debebat. Item Cic. iii. offi. Male ēt Curio cum causam transpadanorū æquam esse dicebat: semp̄ ad-
 debat uincat unitas: potius diceret non esse æquam: q̄a non est utilis reip. i. dicere debebat. Huic si-
 mile quale apud Oui. de remedio: Gnosia fecisses inopem sapienter amasset. i. si fecisses inopem. Ho-
 ra. Decies centena dedisses. Huic p̄ eo paucis centeno quinq; diebus. Nil erat in oculis. i. si dedisses.
 Illud magis poeticum: ut Vir. Tu quoq; magnā p̄tem ope in tanto sineret dolor Icare haberes. i. si si-
 neret. luue. Græculus esuriens in cælum iusseris ibit: id est si iusseris. Adhuc diuersum huic est: qua-
 le est apud Cic. Conchiliatis. Gn. Pompeii peristromatis seruorū in cellis stratos lectos uideres. i. ui-
 distes. Quin. semp̄ uidisses: ut ibi uidisses non quemadmodum tenues umbræ corpus accipere cogi-
 rationibus solent. Apud hunc sæpe est hic modus loquendi. Si p̄seuerassem: duos excæcaueram pro
 excæcasssem. Quale est illud Horatianum. ii. carminū: quo metri causa Pril. dici putat. Metuentis illa
 p̄sus crebro sustulerat: nisi dextra leuasset. Apud illum q̄dam pene cōtrariū: ut ibi dictatoris nomē
 quod sæpe iustum fecisset: p̄suerat. Nam de imp̄fecto subiunctiui q̄ solet poni p̄ imp̄fecto indicati-
 ui: in p̄ximo libro iam dixi: cum hoc exemplū fuerat: non q̄a amicus non esset. Cice. de rep. lib. vii.
 Et q̄ de uita fessus essem: & ad mulram noctem uigilassem: professus eram: & uigilaueram.

Oportet legere libros: non oportuit factum.

Cap. cl:

○ Pottet legere libros: expedit euoluere auctores utile ē eognoscere plurima: opepreciū ē
 habere quos imitemur: neesse est adhibere usum: conducibile est deseēdere in certamē:
 & agitare eū aliis cōtrouersias. Vel p̄ passiuū: oportet legi libros: euolui auctores: cogno-
 sci plurima: haberi quos imitēur: adhiberi usum: agitati eū aliis cōtrouersias. Hūc postetiorē modū
 magis ars grammatica p̄bat: illum magis auctorias. Secus in præterito. Nanq; non ita legimus sæpe
 fecisse hoc opottuit. Cic. in Verrem: Tamen id factum non oportuit. Et ī eodē: Apollinis signū abla-
 tum certe nō oportuit. Et alibi. Totā rem illi integrā seruata oportuit. Non dissimile sane est illud p̄
 alteq; uerbum: de uolo loquor: ut idem liberis consultiu uolumus etiam si posthumi futuri sunt.
 Idem percurram tamen breui: ut non minus hominem ipsum q̄uis eomunem de sensum uelitis.
 Quin. An incidisse in sordidum nomen: nō eo contēptum hoīs quem destructum uolebat auxiliē.

TERTIVS.

Propositiones:rationesq; interdum misceri.

Cap.cli.

Am ubi uinci necesse e: expedit cedere: siue plura sunt de qbus quarit facilior erit in caeteris fides: siue unum: minor poena solet irrigari uerecūdia. Miscuit hoc loco **Quin.** sponsones rationesq; cum sit usitatissimū sic dicere: siue plura sunt de qbus quarit. siue unū n. plura: facilior erit in caeteris fides. Sin unum: minor poena solet irrogari uerecūdia. Atq; itez: Firmis at iudiciis iāq; extra piculum positis: suaferim & antiquos legere: ex qbus si assumant solida ac uirilīs ingenii uis: deterfo rudis saeculi squallore: tum hic noster cultus enitescet: & nouos quibus & ipsis multa uirtus adest. Alius dixisset: suaferim & antiquos legere & nouos: antiquos quidē: & caetera: nouos uero: & caetera. Cic. in Antonium: O te miserum siuc illa tibi nota nō sunt: nihil. n. boni nosti: siue sunt: qui apud tales uiros tam imprudenter loquere.

Non dicendum esse uidetur tibi q bene faciam: sed uidcor tibi bene facere. Cap.clii.

Non uidetur tibi q bene faciam: & mihi non uidetur q bene loquaris: sicut uobis uidetur q male facimus: ita nobis uidetur q male facitis: uidetur tibi q ille bene scribat: & mihi uidetur q bene isti arent. Rusticanus hic sermo est: & agrestis. Eruditi. n. sic loquunt. Nō uideor nbi bene facere: & tu non uideris mihi bene loqui. Sicut uobis uidemur male facere: ita nobis uos uidemini. Illud uidetur tibi bene scribere: & isti mihi uidentur bene arare.

Hic mihi gloriatur.

Cap. cliii.

Hic mihi gloriatur se oēs sine repulsa honores obtinuissē. Et alibi idē Cic. narras Bruto rem in qua ille affuerat: inqt: Ecce tibi Pomponius noster: illud mihi & tibi non magis ad me uel ad te: q ad caeteros p̄tiet: sed est oratio sumpta de medio: qua uulgo utimur. Tu mihi semp dormis: ille mihi assidue sedet. Cū sup cōna essemus: ecce tibi hostiū crepuit. Hic sermo neq; ad me: neq; ad te: neq; ad quenq; refert. Ideoq; differens est ab illo significato: quale ē apud Virgiliū. Neu mihi tū mollis libeat iacuisse p herbas: Neue tibi ad solem uergant uineta cadentem. Hic p̄cipitur ad uniuersos sub prima & secunda p̄sona: ibi non p̄cipit: nec ad aliquem sermo est.

Qualiter sit accipiendum superioribus diebus ueni in cumanum & caetera. Cap. cliiii.

Superioribus diebus ueni in Cumanum: & itez q his paucis diebus pontifex factus est. Et in futuro paucis diebus crā domesticos tabellarios missurus. Et itez triduo: aut ad summum quatrduo pituz. Hae Ci. Et Salu. Legari triduo nauim conscendere: nō ē accipiendum p superiores dies & p paucos dies: p triduum & quatrduum sed intra p superiores dies: intra paucos dies: intra triduum & quatrduū. Nam illud q aliq dicunt tps cōtinuatū & solidum significari p accusatiuum: secus p ablatiuum: plane falsum est. Cic. n. atq; Vir. sapius accusatiuo: & qdem indifferenter utuntur: posteriores uero pleriq; ablatiuo. Aliquādo in huiusmodi genere sermo nis omittimus post: sic. Intra decem dies q uēit: cōfecit omne negocium. In paucis diebus q Rhodū appulit: uxorem duxit. i. postq uēit: postq appulit: quae exempla apud historicos sunt plurima.

Quid ē aial nisi corpus cum aia concretū recte dici: qd est aial q corpus nō recte. Cap. clv.

Vid est aial: nisi corpus cum anima concretum: recte & latine: qd est animal q corpus cū anima concretum: non recte. Adde aliud: uel aliter: uel secus: & utroq; modo licebit dicere. Quid est aliud animal: q corpus: uel nisi corpus cum anima concretum. Cic. Quid est aliud gigatum more bellare cum diis: nisi naturae repugnare? Idem facit comparariuum ut quid est melius q gaudere: uel nisi gaudere: ut **Quin.** Nihil est facilius: nisi totam causam oio non agere. Praeter q eandem aut ppe parem uim obtinet quam nisi: cuius exempla ut facilia praermitimus: unum illud admonentes: ubi est praeter: ibi locum habere praeterq ad hunc modum: ut nullus rei sum auarus praeter laudem uel praeterq laudis. Nulli places praeterq mihi: uel praeter me.

Transferre.

Cap. clvi.

Vem morem sptiatā trāstulerunt in foeminas. Et alibi idem Cic. Quod nisi in amicitia transferat. Quae in alios transferatur: non solent remanere penes eos: a qbus transferunt. Mos autem ut unlt Cice. ita transfertur: ut penes priorem quoq; remaneat. Et in li. i. offi. Quod ab Ennio positum in una re: transferri in multas potest. Et in eodem. Mediocritas ad omnē usum cultumq; uitae transferenda est. Lucanus in: x. Nondum translatos romana in saecula luxus.

Committo qualiter accipiatur.

Cap. clvii.

Non committas ut cum oia tibi a nobis suppeditata fuerint: ut tibi desuisse uideare. Et itez Non cōmittas ut dicendum sit non putaram. Hae Cice. **Quin.** quoq;. Non cōmittam ut illa dudia faciā defensionis sollicitudine. Et alibi Nihil tibi minus cōmittendum: q ut ulci scaris hoc flagitium: in eo praesertim: q apud malignos poterit uideri te pmittente fecisse. Cic. tamē quodam loco non p ut: sed p quamobrem locutus est: dicens. Nihil tibi esse committendum considerare debes: quamobrem eorum quos laudas: te non simillimum non praebes. Idem pollet quamobrem quod ut: & licebit illud tollere: & hoc subiicere. Ex quibus exemplis datur intelligi hoc uerbū sequete ut uel simili dictioe: semper accipi in malam ptem: nec recte dicas fac committas ut omnes te laudent: aut sic. Non commisitisti unq; ut lauderis: propterea semper habet secum negationem.

Oriundus quod non hēt uim p̄cipii: credo alii dixerunt. Cuius utendi hic modus ē. Ego sum ortus Romæ: oriundus a Placentia, Titus Li. Nati Carthagine: sed oriundi a Syracusis. i. a Syracusis originem trahentes; unde fuerunt pentes: uel sine præpositione: ut idem. Alba oriudum sacerdotium. In p̄sonis sc̄re cum præpositione. Idem lōge is princeps latini nois erat. si samæ credimus ab Vlyse deaq; Circe oriundus. Idem. Quid hoc si polit nobilitatē istam uestram quam pleriq; oriundi ex albanis & sabinis: non genere nec sanguine: sed p̄ cooptationem in patres. Nonnunq̄ p̄ indeclinabilia: ut inde ego sum oriundus: unde tu. Liui. tamen si recte scribitur: ait lib. viii. Palæpolis fuit haud p̄cul idem: ubi nunc Neapolis sita est: duabus urbibus idemq; populus habitabat: cuius erant oriundi.

Memini.

Cap. clix.

Memini p̄ recordor: tum gr̄m: tum accusatiuum postulat: ut Teren. Faciā ut incip̄ & huius dici ac loci semp̄ memineris. Cic. Osa quæ curant: senes meminunt uadimonia constituta: q; sibi cui ipsi debeant. Quid iuriseconsulti: qd̄ pontifices: qd̄ augures: qd̄ philosophi senes q̄ multa meminerunt. Idem uerbore p̄ eo quod est m̄tionem facio recusat accusatiuum: postulatq; gr̄m uel ablatiuum cum præpositione de: ut Quin. Necq; oīo huius rei meminit poeta ipse. Et itez̄ de q̄bus multi meminunt. Hinc uidetur deriuari mentio quasi a m̄no præfenti & geminato præterito meminī: unde supinum mentum: ex quo m̄tio: & mens quæ omnium recordatur: & mentum: q̄a in mentione faciendā: hoc est in loquendo: p̄cipue mento utimur. Nullū enim animal mouet p̄tem oris superioris: nisi cocodrillus: sed inferiorem sicut & nos m̄ntum. Hinc etiam mentior: q̄a contra mentem loquor. Forte & hinc uenit menta: sed nolo eius ethymologiam aliquam afferre: ne cui forte uidear argutus.

Alter: alius.

Cap. clx

Lter de duobus dici: alius de multis notum est omnibus: licet non oēs recte utant. Macro. de saturnaliis. Cum igit̄ asteruimus quattuor in corpe fieri digestiones: quare altera pendet ex altera: dicendum erat quare alia pendet ex alia. Idē in alio ope de naturalibus: illæ uero insolubiles causæ sunt: q̄ mutuis inuicē nexibus uinciunt: & alteræ altera facit. ac uicissim de se nascunt: nunq̄ naturalis societatis āplexibus sepaſ. Nā Qui. de nouē picay. trāformatiōe loquēs: Quāq̄ excusare metri necc̄ssitas p̄t: tamē q̄ singulæ singulas ac certæ certas ituerent: it̄ellexit cū inq; Alteraq; alterius rigido cōrescere nostro Ora uider. Sue. de uira Caii: Nec cessauit ex eo altez̄ alteri criminari: atq; inter se oēs cōmittere. Nescio an sic accipiendū sit unū uni: & rursus hūc illi. Pl̄. quoq; li. xi. inq; de formicis: Quā ex diuerso cōuehūt altera alterius ignara. Quare dicamus aliq̄do sic loq̄ eē p̄missū. E diuerso nōnunq̄ de duobus dicimus alius & alius: nec dicē aliter possumus: ut dubitat̄ uter excellat Salu. an Li. & alius aliū p̄ponit: nō at̄ alter altez̄. Ratio postulabat: ut diceremus alius altez̄. Nā alius ad plurimos referē: q̄ de duobus iudicat. alter ad unū de duobus: de q̄bus iudicat. Sed q̄a uidebat̄. inuicē ut sic loq; maluerūt mutare altez̄ in aliū. Afferamus exēplū. Sal. in cati. de Cæsare & Catone loquēs inq; Genus: ætas: cloquētia p̄pe paria fuerunt: magnitudo quoq; animi & gloria: sed alia alii: uel ē ea rō quā dixi: uel hæc q̄ idē est alia alii: q̄ diuersa diuerso: ut alia ē facies mea: alia est facies tua. i. diuersa. Proprie igit̄ alter referē ad unū de duobus: ut Hānibal in trāsitū Apēnini amisit altez̄ oculū: siue ad unā duarū prium: quod supius ēt significauī. Vbi hoc Ciceronis exēplo usus sum. Duplicēs similitudines eē debent: unæ rez̄: alteræ uerbore: & quale est Vir. exēplū: Aurea mala decē misi: eras altera mittā. Aliquando accipit̄ alter p̄ secundo ex duobus pluribus: ut unus: alter: tertius: quattuor: unæ: alteræ: tertie: quarta litteræ. Et hic est alter annus belli punici: Ego altero mense repudiāui uxorem. i. secundus annus ab origine belli: & secundo mense a ductiōe uxoris. Aliq̄do p̄ ipsis duobus: ut unus aut alter. i. unus aut duo: unus & alter. i. unus & duo: q̄ etiam in aduerbiis respōdet semel aut itez̄. i. semel. bis. Item semel & itez̄. Ci. in Bruto semel aut itez̄ Philippus. Dubitari p̄t tamen cum dicitur itez̄ consul an secunda uice: an bis cōsul intelligatur: quare dubitatio & in cæteris nōn crit. Tertium. n. consul & quartum cōsul sic differt ab illo ter consul & quater consul. quod in altero significatur & tertia & quarta uice: in altera tribus & quattuor uicibus. Aliqui tamen dubitarent an in hanc significationem uice & uices repiatur.

Qualiter sit dicendum ubi sit suus aut sui.

Cap. clxi.

Oriundines uere ineunte redeunt in suum pristinū unaquæq; nidum imigrantes. Muta illud unaquæq; sic: in suū pristinum nidū unaquæq; imigrates: aut sic: unaquæq; in pristinum nidū imigrantes: iam non crit latinum. Item offendi parētes suo utrūq; morbo affectos: trāsser̄ illud utrūq;: ut mō ostendit̄: iā non crit elegans. Nā si ita mutemus ille pluralis numerus imigrates & affectos: reser̄ ad illam singularem unaquæq; & utrūq;: quod fieri nō p̄t. At illo mō superior secus: reser̄. n. numerus pluralis ad pluralē: sic Hyrūdines uere ineute redeunt imigrantes in nidos pristinos: unaquæq; i suū: supple imigras. Offēdi pentes morbis affectos: utrūq; suo: supple affectū morbo. Vir. Dāt sonitū spumosi ānes: & in æquora currūt. Quisq; suū populatus iter. Et paulo post: p̄ se q̄sq; uiri sūma nitunt̄ opū ui. In priorē exēplo: si uerfus pateret̄: nō decesset dicere: q̄sq; suum iter populatus: sed populari. Nec in posteriore: Pro se q̄sq; uiri sūma nitit̄ opū ui. Secus autē so-

TERTIVS.

set fieri: ubi abest suus aut se: ut *Quintus*. Commendo tibi senem: quem fecimus uterque medicum. Nec recte dicas: commendo tibi senem: quem nos sibi alleuare debemus uterque mendicum facientes: uel sic: quem nos uterque captiui medicum facimus. Nisi more poetico: ut apud *Oui*. Vtraque formosa me iudice sunt ueneranda & apud *Hora*. Legati magnis si de rebus uterque: quod apud oratores non reperitur: sicut ne illud quod dem: licet *Aulus Gellius* utatur: ut apud *Terentium*. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli: quod quidam exponunt pro eo quod est plerique omnium: quidam pro eo quod est omnes.

Vt latine tale quid dicatur: homo illitteratus est: cui tamen paucos anteponas: ut idem eleganter.

Cap. clxii.

Homo illitteratus est: cui tamen paucos in re gerundage scientia anteponas: latinum est homo illitteratus est: sed cui paucos anteponas: et elegans est. Item in negatione homo quidem illitteratus: quem tamen non postponas multis: latinum ut dixi: elegans est sic: homo quidem illitteratus: sed quem non multis postponas. Ideo dixi elegans: quia subintelligitur talis: quod in alio non fit: ut sit homo illitteratus: sed talis: quem & caetera: uel sed his pro talis. Ideoque & hoc eleganter dicitur: homo illitteratus: non tamen quem multis postponas. id est tamen is: quem multis postponas. Aliquando non subintelligitur talis: neque is: ut hic ager est meus: sed cuius usu careo.

Quod me maxime iuuat.

Cap. clxiii.

Video te amatorem studiorum: quod me maxime iuuat: uel quae res me maxime iuuat: uel id quod me maxime iuuat: uel uideo te quod me maxime iuuat: uel quae res me maxime iuuat: uel id quod me maxime iuuat: amatorem studiorum: quae exempla sibi quisque conquirat.

Aliquis: quidam.

Cap. clxiiii.

Verba quae sunt: quae spiam: nullus idem significant: differuntque a quidam: ut in alio opere: quod de dialectica prope diem edemus: ostenderetur. Vllus tamen quodammodo claudicat: nec fere citra negationem: quia citra baculum ingredi potest: nisi interrogatiue: ut uocat me ullus aut substannue: ut si nullus me uocat: nunquam plane affirmatiue: sicut illa superiora.

Me occupato nullum tempus seponere poteram non latine dici: sed aliter.

Cap. clxy.

Me occupato in administratione magistratus nullum tempus seponere ad studium poteram. Vel me occupato in administratione magistratus nullum tempus mihi reliquum erat: rarissime latini sic locuti sunt: graeci frequenter. Sed hoc modo potius occupatus in administratione magistratus nullum tempus seponere ad studia poteram: uel occupato in administratione magistratus nullum mihi tempus ad studia reliquum erat. Dixi rarissime: non tamen nunquam. Nam quidam sic locuti sunt: ut *Hora*. de arte poetica. Se puero censor castigatoque minorum. *Quintus Tullius* ad *Tironem*. Non potes es fugere huius culpae poenam te patrono. *Marcus* est adhibendus pro te patronus. Simile quiddam sapit: quod est apud *M. Tullium*. Cum & pro meipsum egissem: & pro *Drusum* saepe teutasssem. Illud. n. pro significare solet medium quendam aliumque intercessorem. Nunc uero quis queat medius esse inter se & alium: & tamen sic uulgo loquimur: per meipsum rogauimus: per te ipsum obtinuisti.

Quod dicatur auxilium do: seroque: non autem opem do.

Vxilium do seroque dicimus: opem do non dicimus: sed fero: unde opitulatorque *Tullianum* uerbum esse *Seneca* auctor est: quo tamen & *Salustius* utitur: & *Plautus*: & alii nonnulli.

Audiui a: ex: de patre meo.

Cap. clxvi.

Vdiui a a patre meo: & audiui ex patre meo: & audiui de patre meo: idem significare inueniet: quae bonos libros euoluet. *Cicero* tamen praecipue sic locutus est. Similiter apud eundem quaesui te ab hostio: ex hostio: de hostio: uocauit te a uia: ex uia: de uia. Sed hoc ultimum apud eundem in alium quoque sensum accipitur: ut *philip*. Cumque de uia languerem: & mihi miser displicerem. Et de repub. Et quod de uia fessus essem: & quod ad multam noctem uigilasssem: & de academicis. In cumano nup cum mecum *Atticus* noster esset: nunciatum est nobis a *M. Varrone* uenisssem cum *Roma* pridie uespere: & nisi de uia fessus esset: continuo ad nos uenturum fuisse: quasi de labore uia. Hic. n. uia significat iter: hoc est actionem ambulandi: illic locum quo ambulamus.

Solus & unus regunt genitiuum & ablatiuum cum praepositione.

Cap. clxvii.

Nter omnia adiectiua quae non sunt suplatiua: duo fere haec solus & unus more suplatiuorum regunt genitiuum: ut solus omium non remittit sibi: ut incredibilior sit in praedidio caecus fuit cum uideret haec *Quintus*. Et *Plinius*. Accipere unus omium: quauis ad os uersis contra aquas natando mea. Similiter ablatiuum cum praepositione. Nam ut dicimus ex omnibus maximus: & inter omnes maximus: ita unus & solus ex omnibus uel inter omnes. Verum unus pro solus accipio: ideoque fere cum illo adiectiuo omnis tantummodo coniunguntur. Nam unus ex omnibus: unus ex populo alterius significatiouis est. Cum substantiuo quoque coniungitur: ut idem *Plinius*. Caluitium uni tantum animalium homini: sed quasi subintelligitur omnium.

Animaduerto te: animaduerto in te.

Cap. clxviii.

Nimaduerto te & animaduerto in te differunt: eum intueor te & intueor in te non differunt.

Animaduerto in te est punio te: sed cum hac differentia: quod punire est quoruncumque siue iure: siue iniuria. Animaduertere est eius: qui in altero habet potestatem ordine ac rite. id est cum animaduert

sione punire: Sed hoc proprie refert ad personas. ad uerbo pro intueor & personam & rem dicimus:

Filius: natus: pater: genitor: mater: genitrix: parens.

Cap. clxix.

Ratores sapientius dicunt filius quam natus: pater quam genitor: mater quam genitrix: parens pro utroque etiam saepe homo potius quam uir: quotiens ita accipitur ille: de quo agimus aut loquimur: quod est hoc. Illi deduxerunt hominem in palaestram. Poetae potius e contrario. Historici mediae quandam uiam tenent: ut Salustius: Eos mores atque industriam cognoui.

In primis potens.

Cap. clxx.

In primis potens: si de masculino loquaris: intelligitur inter primos: si de femina inter primas si de neutro: inter prias. Nam idem pollet in primis & inter prios: uel inter prios uel inter prias. At si fuerit adiectiuum: utique accipietur in neutro: quod est illud Vir. In primis uenerare deos: nisi sit tale quod est apud eundem. In primis regina quatuor Accipit in teucrosium. In primis non inter prias: aut inter prias accipiendum est: sed inter prios. Vna. n. inter mares feminis aliis: aut inter primos & inter primas.

Hic non est eum illo compandus.

Cap. clxxi.

Hic non est eum illo compandus: melius de maiore ad minorem dicitur: ut Vergilius cum Homero. Hora. cum Pindaro non est compandus quam diuerso: sic Homerus cum Vergilio: Pindarus cum Horatio non est comparandus: e diuerso tamen nonnunquam reperitur.

Intrecedo.

Cap. clxxii.

Intrecedit mihi tecum amicitia: intrecedit tibi eum illo affinitas: intrecedit mihi mecum necessitudo: hoc est amicitia: affinitas: necessitudo inter nos est media quaedam quae nos conciliat. Tribuni intercesserunt. Cypio intercessit. Cato intercessit: hoc est in medium se uerbis: & uis opposuit. Amare inuicem: mutuo: pariter inter se.

Cap. clxxiii.

Mamus nos inuicem: amatis uos mutuo: amat se pariter. Cum uero adhibemus propositio nem inter tollimus accusatiuum qui regitur a uerbo: ne turpe foret: si replicaretur: sic. Amatus inter nos: non autem amatus nos inter nos: amatis inter uos: amant inter se: non autem amatis uos inter uos: amat se inter se. Cicero ad fratrem: Pueri ualde inter se amant. Et de aicitia: Neque solum inter se diligunt & colunt: sed etiam uerebuntur. Terentius in adelphis: Video eos saepe intelligere in loco uereri: inter se amare. Idem in eadem Quasi non norimus inter nos. Bene habeo: bene habes: id est bene ualeo: bene uales. In tertia autem persona etiam sine supposito bene habet: id est bene res se habet: In tertia autem persona etiam sine supposito bene habet: id est bene se res habet: quod exemplum ubique frequens est.

Facio te certior.

Cap. clxxiiii.

Facio te certior: non certum. Nam Virgilius Anchisen facio certum: ideo dixit: quia syllaba breuis inter longas non potest collocari in uersu. Prosa autem oratione scribentes: semper certior dixerunt: & semper facio: nunquam ago. Facio tibi gratum: nunquam ago tibi gratum. Facio ludos: facio rem diuinam: facio sacrificium: facio solennitatem: nunquam ago: & multa huiusmodi. Item feci iacturam: feci danum: feci naufragium. Vix unquam passus sum iacturam: danum: naufragium. Cicero Magna in re publica facta iactura est. Idem: Danum illius immaturo interitu res romanae latinaeque litterae fecerunt. Quin. In portu naufragium fecimus: & in caeteris quibusdam feci tamen fugam: quod ego fugi alterum: non qualiter me. Feci timorem: quod ego timui alterum: non quod alter me. Item feci iter: non egi iter. Aliquando etiam feci uiam: feci copiam tibi reum mearum: nunquam egi: aut dedi: aut praestitum copiam. Feci partem tibi uide di res meas domesticas: non autem dedi. Feci lucrum: non autem acquisiui lucrum. Honore dicto uirginam fecit: sterens fecit: non autem emisit. Simile huic est quod dicimus fregit nauim: fregit brachium: quia si ipse fregit: & ipse egerit: & non potius passus sit. Terentius in adelphis fregit nauim apud Andrum. Cicero: Grauesque eum cum non uenisset: in caput requireret. Excusauit Vespasianus Terentium: quod cum brachium fregisset diceret: alius dixisset: quod ei brachium fractum esset. Item etiam accipi molestiam: cladem contumeliam uel. Accipi uulnus: accipi iniuriam: accipi dedecus: ignominiam uel: Nunquam autem passus sum: de quo uerbo commodius alio loco dicam. Accipi uoluptatem: gaudium: laetitiam.

Qua pietate: cuius pietatis: quae pietas est.

Cap. clxxv.

Ipoteuisset redimere oculos matris: qua pietate fuit: uicarios suos dedisset: id est tanta pietate in matrem fuit. Idem Quin. Hoc si sciscites: pater affirmo: permitto cuius pietatis es. non te antecessisset. Et talibus: Quae tua pietas est? Tribus enim modis utimur per relationem: totidemque per nomen is. Primo modo sic: Ea pietate fuerit: secundo sic: Eius pietas: sed hoc rarius. Tertio sic: Ea pietas tua est: ea pro tanta accipitur: ideoque & ipso tanta uti liceo modo quo & pronomine. Habet autem aliquid plus talis oratio: quam si dicas per tua pietate.

Veni in opinionem. Cap. clxxvi.

Eni in opinionem actiue accipitur: quod talem opinionem habeo: aliquando passiuue cum opinio significat famam: opinio inquam: quia de me habetur ab aliis: non quae ego habeo de aliquo. Sicut existimatio est opinio atque sententia: cum accipitur actiue: ut existimatio mea: id est ita existio: Aliquando passiuue: ut homo magna existimatio: id est fama & notus: quod eum magni homines existimant: ita homo magna opinio: ut Qui. Quod accidisset et Portio Latronis: quod primus clari notus professor fuit: Tradit ut cum ei summa in scholis opinionem obtineret: cum in foro eum oranda impense petierit: uti sub

TERTIVS.

sellia in basilicam transferret. Cic. Sermonibus familiarium puenimus et nos in opinionem. Venio in suspicionem semp passiuè: ut idem. Quod si falso. P. Sextio uenisses in suspitione. i. in suspitione tui: non tuam Veni in obliuionem semp enam passiuè: ut idem. Ut si fuerint excellentes uiri: certe iam uenerint in obliuionem: hoc est ceteri de illis obliti sunt: non quod ipsi de aliis: aut de se. Similiter uenio in uitupationem. Idem uerrinaz. v. Ut prope eum in sermonem hominum atque in tantam uitupationem ueniret. Offensio est prope passiuè accipitur. Ideoque idem non Clodii offensiones dicit: sed offensas: suas uero uensiones: & alibi. In agro corpe odiosa est omnis offensio. i. molesta omnis passio. Vectiano uero huic simile est: cuius rei causa est quod uector quod deberet significare quod uehit in nauem: equus: uehiculum: significat potius id quod uehitur: quod est homo. Cic. Etiam summi gubernatores in magnis tempestatibus a minoribus uictoribus admoneri solent. Quin. Sic in nauem filii mei male pmutatus uector imponor. Non tamen uectorem accipias pro naua. hinc est quod inuenimus non nunquam dictum nauas & uectores. Sunt. n. uectores: quod pro precio in aliena naui uehuntur: ut idem Quin. Cum in frænatis eqs uector incidet. Nonnunquam pro eo quod uehit: ut Seneca in Hercule infano: Tyrie per undas uector Europa nitet. Idem in Hippolyto. Pro sua uector timidus rapina: cum de eodem tauro: eademque Europa loqueret. Nam cetera fere quae a supinis ueniunt: tam actiue quam passiuè accipi solent: ut accusatio. M. Tullii actiue: accusatio Verris passiuè: donatio mariti actiue: donatio uero bonorum passiuè. Male iudico: male cogito. Cap. clxxvii.

Maledico: male censeo: male pronuncio: male opinor: male sentio: male existimo: hoc male ad me ipsum refertur: erroremque meum declarat. Male cogito ad alterum refertur: significatque pronunciam: non errorem: ut Cic. Carthaginem diu male cogitantem non prius uereri desinat quam excisam cognouero. Male cogitantem uidelicet mala in alterum pronunciamque cogitantem: non autem seipsam fallentem. Item maledico tibi: male opto: male precor tibi: aut male imprecor. His non nihil similia sunt: male de te sentio: male tu de me existimas: male de illo iudicamus: non error hic sententis: existimantis iudicantisque innuitur: sed uitium de quo iudicamus: existimamus: sentimus. Male quoque audio. i. infamior crimina mea audies: cuius contrarium est maledico. Salusti. in Cic. Respondeo tibi: ut si qua maledicendo uoluptatem coepisti: ea male audiendo amittas. Bene quoque maxima ex parte huic simile est ut de te bene sentio: bene tibi precor: bene de te mereor.

Loco patris.

Cap. clxxviii

Loco patris: loco fratris: loco filii te habeo: non ita accipitur: quod ubi illi antea erant: ibi tu nunc apud me sis: sed quod in ea charitate qua illi fuerunt: aut sunt: aut essent: aut esse debeant: ut Crysus Pamphilo apud Terentium loquitur. Si te in germani fratris loco dilexi. Cic. in Verre In parentum loco quaestoribus suis praetores esse oportere. Illa autem sententia in locum potius quam in loco requirit tale aliquod uerbum. Quale est apud Quintum. Nam quomodo pugnam ineuntibus: tot simul metus laborumque dolorum. Postremo mortis ipsius exciderunt: nisi si eorum locum pietas & fortitudo & honesti temporis imago successerit. Et alibi: Non perdidit filium quod occidit. Explicat a dolore patrem: quod sibi uidetur fecisse rem maximam: & in locum iuuenis amissi substituit de uanitate solatium. Ergo ita dicitur ubi aliud erat: aliud successit: quae diuersa a superiore sententia est. Loco uoluptatis mihi est loco honoris: loco turpitudinis. i. uoluptuosum: honorificum: turpe. Illud autem in hac parte competit: ut dicamus non recordari me. An usque reppi genus illud sermonis: quo ecclesiastici passim utuntur. Ego habeo te in patrem: tu es mihi in filium: accipio te in fratrem. Dicunt. n. ueteres habeo te loco patris. Tu es mihi loco filii. Accipio te loco fratris. Vel habeo te pro patre. Tu es mihi pro filio. Accipio te pro fratre: & nonnullis aliis modis. Atque hic uidetur aliquid non utique tale esse: sed proinde esse: ac si tale foret. Ideoque expositiones nostrae locum habent: ubi tale aliquid non est: ut dixi: sed pro tali habet: ut in illo: Ex illa hora accepit eam discipulus in suam: quod licet dicere: accepit loco matris: uel pro matre: siue pro sua. Non autem illa in illo: quod pro uero accipi debet. Ego ero illi in patrem: & ipse erit mihi in filium. Licuisset ergo dicere: id est dixissent ueteres. Ego uero illi in patrem: & ipse erit mihi filius: sed more graecorum unde haec sumpta sunt: nostris ecclesiasticis loqui placuit. Idem ueteres quoque illo modo locuti non sunt: sic tamen loquebantur: Reuertor in patrem: tibi redii in amicum: sed hic uerbum est significans motum. Quin. Et post exitum unici reuertor in patrem. Quintus Curtius tamen lib. y. Igitur rex arci Babylonicae Agaticeum in praesidem esse iussit.

Nihil ad tuum equitarum.

Cap. clxxx.

Addit illud et eques non oprimos misisse credo. Caesar nihil ad tuum equitatum. i. nihil ad comparisonem tui equitatus. Idem Cic. Persium nolo legere: hic fuit. n. ut notamus omnium se re nostrorum doctissimus. Laelium Decimum uolo quem cognouimus uix bonum & non illiteratum: sed nihil ad Persium. i. nihil in persii comparatione. Quale est cum subintelligitur prinet: ut hoc quod ad te: hoc nihil ad te: hoc nihil ad te: supple prinet: Vel potius par est: ut sit in comparatione Persii parum doctus: & in comparatione tui equitatus sint parum boni equites. Terent. Est ne Thais ut fertur forma sane? Sed nihil ad nostram hanc: non plane nihil: sed par est potius: accipiendum est. Memoria teneo: memoriter pronuncio. Cap. clxxx.

Memoria teneo: non memoriter: p̄nuntio memoriter: non memoria. Cic. Memoria teneo bello marsico cum Quinto Octauio. Idem. Quint. Mutius Augur Scæuola multa narra re de. C. Lælio socero suo memoriter & iucunde solebat. Complector tamē memoria & memoriter: repeto memoriter & memoria. Quin. si longior complectenda memoria fue rit fuerit oratio: p̄derit p̄ ptes ediscere. Cic. Complectebat̄ memoriter: diuidebat acute. Quin. Me moria repeto conuictos a me q̄ reprehenderat: q̄ hoc uerbo usus essem pepigi. Terē. an cognoscit si gna: at memoriter? Aliud tamen est illud ablatiuus: q̄ illud aduerbium. Memoria. n. qd̄ significat aq̄ paret. Memoriter uero est quod litteratores nostri impiti dicunt cordetenus: & mentetenus. Apud Plini. tamen ad Romanum lego. Tu facillime iudicabis: qui tā memoriter tenes: ut cum hac confes re possis recte sic scriptum est: recte sic dici iudicabo.

Facio tibi iniuriam.

Cap. clxxxii.

Facio tibi iniuriam: & facio tibi contumeliam. Afficio te iniuria: & afficio te contumelia: Facio tibi molestiam non ita libenter dixerim: ut afficio te molestia.

Laurenti Vallensis patricii Ro. de linguæ latinæ elegantia bene merentis lib. iiii. Et p̄rio p̄œmiū.

Cic. n. nonnullos eorum præsertim: qui sibi sanctiores ac religiosiores uidentur: auſuros meum institutum hoc laboremq; reprehendere: ut indignum christia no homie ubi adhorter cæteros ad librorum sæcularium lectionem: quorum q̄ studiosior esset Hieronymus: cæsum se flagellis ad tribunal dei fuisse confiterur: accusatumq; q̄ ciceronianus esset: & non christianus: quasi non posset fidelis esse & idem tullianus eoq; sponuisse: & id diris exercitationibus libros sæculares postea se non esse lecturum. Hoc crimen non magis ad præiens opus pertinet q̄ ad meipsum: ac cæteros litteratos: quorum studium ac doctrina litterarum sæcu

larium reprehenditur. Respondeamus igitur istorum accusationi: eosq; uicissim & quidem in præ terito quoq; accusemus: quorum culpa nō ex minima parte latinæ litteræ iacturam: naufragiumq; fecerūt. Quid ais tu non esse legendos auctore Hieronymo sæculares libros? Qui sunt isti quæso li bri: Oēs te oratores: omnes historici: omnes poeta: omnes philosophi: omnes iuriscōsulti: cæteri q; scriptores: an unus Cice. Si illos dicis: ut debes dicere: cur non cæterarum quoq; litterarum studio si abs te reprehenduntur: cum quibus me aut damnare debes aut absoluerē. Sin ita non sentis: & non solum Ciceronem reum facis: uide ne stultum Hieronymum uideri uelis: qui neminem sæculariū promisit se lecturū: cum de Cicerone tantum promittere deberet. At nūquid ille promiserit inq; est intuendum: sed quis accusatus sit. Fuit autem accusatus q̄ Ciceronianus foret. Ita ne Ergo mi sum faciamus Ciceronem: relinquamus: abiiciamus. Quid de aliis auctoribus senties: qd̄ de tot di sciplinis. Certe omnes sæculares sunt: atq; adeo gentiles. i. a non christianis nec de christiana religio ne conscriptæ. Si legendas ais: tibi ipsi repugnabis: qui mihi harum obiicis actionem. Si negas: etiam atq; etiam considera: ne singularum disciplinarum familiæ in te impetum faciant: te omnesq; nemi ne auxilium ferente: discerpant. Minime inquis ita est. Sed cum Hieronymus q̄ Ciceronianus est re prehenditur: id reprehenditur: q̄ studiosus eloquentiæ esset. Ideoq; damnati atq; repulsi intelligun tur: qui comparandæ eloquentiæ gratia lectitantur. Jam uideo times inuidiam: sed sero times: & in eodem hæſiras luro. Si tantū eloquentes excludis. cur nonnunq̄ modo in uniuersum mihi uetabas: ut sæpe facere soles: legendō sæcularium libros. At postea accusationem temperasti: & de eloquen tibus duntaxat intelligis. Ita si erraueris: sane. do ueniam imperitiæ: parco cupiditati ferendi licet la cessitus. Cur tamen ab Hieronymo dissides: qui sæculares: non autem eloquētes se nolle tangere p̄ misit. Cur tu neq; cum iudice illo unum Ciceronem intelligis: neq; cum Hieronymo uniuersos sæ culares. Quid sibi uult ista anceps uacillansq; sententia. Quanq̄ diū boni nihil ne in illis libris nisi eloquentia est: non memoria tempore: gentiumq; historia: sine quibus nemo nō puer est: nō multa ad mores petinentia: non omnium disciplinarum tractatio. Nunquid hæc omnia negligam: ne for te dum talia dicere uolo: eloquentiam discam: & uenenum bibam hoc uino dilutum: malimq; aquā & qd̄ cænosam potare: q̄ hoc timore salerna dulcissima. Porro q̄ sunt isti libri in q̄bus uenena elo quentiæ occultantur: Certe nullos ego scio non eloquētes nisi tuos tuorumq; similibus: q̄bus nec robur ullum adest: nec splendor: contraq; cæteroz̄ opa p̄ sua unūquodq; portiōe miram quādam præ se ferunt bene dicendi diligentia. Ita aut eloquentes: aut nulli libri legendi erunt. An ex his duo bus de q̄bus Hieronymus meminit: aut ille græcus insacundus fuit: aut noster latinus: nulli duntaxat latinoz̄ in philosophia secundus: quoz̄ uterq; nescias p̄stātor sit philosophus: an orator. Quod si omnes libri uetere ita sunt eloquentes: ut uel plurimum sapientiæ: ita tradentes sapientiam: ut uel plurimum eloquentiæ habeant. Quinam isti erunt: quos ob eloquentiam damnādos putemus? Atq; cum eos duos lectitasse Hieronymus fateatur: uide ne non tam de oratoriis Cicero operibus: q̄ de Philosophicis dictum existimare debeas. Certe ego de philosophicis dictum accipio: ubi soli philo sophici nominantur: q̄ dlatonicus esset non ideo non obiectum quasi sancte facere Platonem leges sed tantum ciceronianus: q̄ homo latinus magis Ciceronis stilum cupiebat exprimere: stilum inq;

Q VARTVS

quali ille utebatur in quæstionibus philosophiæ: non quali in forensibus causis. concionibusue aut in senatu. Nō. n. orator causarū ciuiliū Hieronymus: sed scriptor sanctarū disputationū studebat euadere. Cur non ergo credamus non minus Platonem nocuisse ei q̄ Cicertonem: cur non magis philosophos q̄ oratores? At ornatu ipse dicendi reprehensus est: non scientia. Si ira est: oēs ad unum reprehenduntur. **Quis. n. catet ornatu:** in quo tu intollerabili calumnia uteris: cum non sit facta mentio de ornatu in illa accusatiōe: sed q̄ tantū ciceronianus foret? Nūqd tantū in Cicerone ornatus & nō philosophia: non cæteræ artes: nō ut dixi in Platone sacundia: nō tu cæteris: cur non oēs p̄ter exterrimamus: Cur nō potius Ciceronis philosophia nocuisse putanda Hieronymo ē: q̄ ars dicendi? Nolo hoc in loco compationem facere inter philosophiam & eloquentiā: utra magis obesse possit: de quo multi dixerunt: ostendentes philosophiā cū religione xp̄iana uix coherere: oēsq; hærefes ex philosophiæ sōtib; p̄fluxisse. Rhetoricā uero nihil habere: nisi laudabile ut inuenias: ut disponas: quasi ossa & neruos orationi des: ut ornes: hoc est ut carnē colorēq; inducas. Postremo ut memoriæ mādes: decenterq; p̄nuncies. i. ut illi spiritū actionemq; tribuas. Hæc ergo cuiq; nocere posse credā: nisi ei q̄ cætera negligat: & præsertim ueram sapientiam atq; uirtutes: ut Hieronymus faciebat: Hanc ergo artem obscuram putem: p̄fecto non magis q̄ pingendi: singendi: cælādi. Et ut de liberalibus dicam quam musices artem: & si ex his q̄ bene canunt pingunt: singunt: cæterisq; ex artibus multum usus atq; ornamentū diuinis accedat rebus: ut p̄pe ad hanc rē natæ esse uideant: p̄fecto multo plus accedit eloquentibus. Quare non fuit illa accusatio q̄ ciceronianus eēt Hieronymus: sed q̄ nō christianis: q̄ se falso eē p̄dicauerat: eum litteras sacras despiceret. Nō studium huius artis: sed nimium studium siue huius artis: siue alterius: ita ut locus nō relinquat melioribus repræhensus. Nō cæteri sed solus Hieronymus accusatus est. Alioqn cæteri simili castigatione correpti fuissent. Neq; n. una omnibus medicina conuenit: & alios aliud deest: neq; semp & ubiq; idem aut p̄mittit: aut ueratur: neq; ille hoc aliis uetare ausus: ne facerēt. Cōtraq; plurimos laudauit: eum sup̄iorū: tum suorū t̄porū eloquentes. Veꝛ qd̄ multis agimus: **Quid Hieronymo ipso eloquētius:** qd̄ magis oratorū: qd̄ licet ipse dissimulare uelit: bene dicendi sollicitius: studiosius: obseruantius: qd̄ q̄ ne dissimulabat quidē Nam obuiiēte hoc sibi somnium Ruffino: hominem detidet: planeq; fatetur se lectitare opera gentilium: & lectitare debere. Idq; cum in aliis multis locis: q̄q; etiam sine confessione palam est: tum uero epistola illa ad magnum oratorem. li nunc & ueterē: ne aliena accusatio tibi obsit: cum illi nō obfuerit sua: & nō audeas facere quod illa rescissa pactione ipse facere non timuit: tamen si non desunt q̄ credant cum puerili ætate illa p̄cepisse: sempq; postea memoria tenuisse. **O ridiculos homines:** & omnis doctrinæ impitos: q̄ opinentur eum tantam reꝛ copiam ac scientiam: qua nulli christiano- rum eedit: aut cito potuisse dicere: aut tam non potuisse dediscere. Cum & rarissimi repiant: q̄ certissimam p̄tin scientiæ illius asseq̄ possint: & non minore labore: ut antiquus dictum est: hæc facultas retineatur q̄ pareatur: & tamen q̄tulū interest inter furari & furtū non reddere. **Quid p̄dest aliis prohibere ne furentur:** si tu furto tuo palam potiris? Si nō debemus dicere eloquentiā: nec uti si didicimus. **Quid q̄ libros gentilium sæpe in testimoniū assumit?** Quod si non licet legere: minus p̄fecto legendos exhibere: & si nos dehortaretur a lectione gentilium: quod non facit: magis intuēdum putatē qd̄ ipse ageret: q̄ qd̄ agendum aliis diceret. Verūtamen semp ipse idē & dixit: & fecit. Nā postq̄ teneram illam ætatem saluberrimo sacrarū scripturarū alimento p̄tuit: at in ea quam despectam habuerat sciētia: sibi uires fecit. lanq; extra piculum positus: ad lectionem gentilium rediit: siue ut illis eloquētiā mutuaret: siue ut illoꝝ bene dicta p̄bans: male dicta repræhenderet: quod cæteri oēs latini græciq; fecerunt. Iulius: Ambrosius: Augustinus: Lactantius: Blasius: Grægorius: Chrsostomus: aliiq; plurimi: q̄ in omni ætate preciosas illas diuini eloq; gemmas auro argentoq; eloquentiæ uestierunt. Neq; alteram p̄p̄alteram scientiam reliquerunt. At mea q̄dem sententia: siq; ad scribendum in theologia accedat: p̄ui refert an aliam aliquam facultatem afferat: an non afferat: nihil. n. fere cætera conferunt. Atq; ignatus eloquentiæ est hunc indignum p̄fius: q̄ de theologia loquat: existimo. Et certe soli eloquentes: quales hi quos enumerauit columnæ ecclesiæ sunt etiā: ut ab apostolis usq; repetas: inter quos mihi Paulus nulla re alia eminere q̄ eloquentia uidetur. Vides igitur ut in cōtrarium res ipsa reedit non modo non reprehendendum est studere eloquentiæ: ueꝛ etiam rephendendum non studere. Et ego sic ago tanq̄ eloquentiæ contra calumiātes patrocinium p̄stem qd̄ est maius propositio meo. Non. n. de hac: sed de elegantia linguæ latinæ scribimus: ex qua tamē gradus sit ad ipam eloquentiam. Veꝛ siq; eloquens non sit: ita demū non erit castigādus: si talis nō potuit euadere: non si hunc laborem effugit. **Qui uero eleganter loq̄ nescit:** & cogitationes suas litteris mādar: in theologia præsertim impudentissimus est: & si id cōsulto facere se ait insanissimus q̄q; nemo est q̄ nolit & eleganter: & facunde dicere. **Quod eū ipsis non contingit:** uideri uolunt: ut sunt pueri nolle: aut certe non debent sic dicere. Ideoq; aiunt gentiles hoc mō locutos esse nō decere eodē mō loq̄ christianos: quasi illi quos noiaui: more istoꝝ locuti sint: & non more Ciceronis: cæterorūq; gentilium: q̄ qualiter loquantur: nec cognitum isti nec exptum habent: non lingua gentilium: non grāmatica: nō rhetorica: non dialectica: cæterarūq; artes dānandæ sunt. Si q̄dem apostoli ligua græca scri

pserrunt: sed dogmata: sed religiones: sed falsæ opiniones de actione uirtutum: p quas in cælum scãdi mus. Cæteræ at scientiæ atq; artes in medio sunt positæ: q bus & bene uti possis: & male. Quapp co nemur obsecro eo puenire aut saltem pxime: quo luminaria illa nostræ religionis pucnerūt. Vides q̄ mirabili ornamento uestes Aaron distinguant: q̄ arca scederis: q̄ templum Salomonis: Per hoc m̄ hi signi sicari eloquentia uidet: quæ ut ait nobilis tragicus: regina rege est & pfecta sapiëntia. Itaq; aliõ ornament domos priuatas: hi sunt q student iuri ciuili: canonico: medicinæ: philosophiæ: nihil ad rem diuinam cõferentes. Nos ornemus domum dei ut in eam ingredientibus: non ex situ ad contemptum: sed ex maiestate loci ad religionem cõcitemur. Non possum me continere: quo minus quod sentio dicam. Veteres illi theologi uidentur mihi uelut apes quædam longinqua et pascua uolitatẽ dulcissima mella cæra atq; miro artificio condidisse. Recentes uero formicis simillimi: quæ e pximo sublata furto grana in latibulis suis abscondunt: ut ego q ad me attinet: nõ modo malim apes q̄ formica esse: sed et sub rege apum militare: q̄ formicæ exercitum ducere. Quæ pbatum iri bonæ mētis iu uenibus. Nam senes desperandi sunt: confidimus. Nunc ad inceptum redeo: q̄ ea q̄ sequunt: nõ ni hil a superioribus differant. Tractabimus. n. de uerboꝝ significatione: neq; de omnibus uocabulis: sed quasi gustum quendam & coꝝ maxime: quæ ab aliis tractata non sunt: nam de omnibus dicere prope infinitum est.

De libertino & liberto.

Cap. clxxxii.

Libertinus & libertus sola elegantie gratia habent differentiã: quam nec gramatici: nec iuris piti: qd' maxime pudendum est: sciunt: quam ne coꝝ qdem aliquem q̄ his tꝑibus merita bene scribendi laude celebrantur: inueni scientem: quod nolim uidere contumeliose dictum: sed necessario potius atq; honeste. Vereor. n. ne p facilitatem: qua semp cãdide q̄ cunq; semp studio inuestigassẽ cum amicis communicauim. Amici ipsi: si modo tales amici dicẽdi sũt laudem mihi præcipiant. Quod crimen lõge a me semp absuit: & ex õibus: quæ hoc in ope præcipimus: piteor nihil oĩo ex aliquo huius ætatis uel audiuisse: uel legisse. Itaq; sic meã mihi ab aliis gloriam præcipi moleste sero: ut illoꝝ a me præcipi nefas puto. Nemo at literatoꝝ erit: quoꝝ paucissimi mihi familiares nõ sunt: q se hoc antea ignorasse: & a me uel uerbo: uel scriptis d' dicitur neget. Igitur libertinus relatiuum est ingenui: libertus relatiuum est patroni: licet unum idemq; sit & libertinus & libertus. Per libertinum significamus conditionem hominis: sicut p ingenuum. Per libertũ significamus priuatam quẽdam respectum: sicut p patronũ. Ideoq; libertinus adiectiuũ est sicut ingenuus: eoq; non sit a libertina libertinus: ut a liberta libertinus: sed libertus substantiuũ: sicut patronus. Illudq; solẽs diffinire: hoc nõ solẽs: uti iure ciuili. Libertini sunt q iusta seruitute mãumisi sunt: quẽadmodum e contrario ingenui sunt: q libera matre nati: nec postea serui facti sunt. Significatur. n. ut dixi: conditio hominis p ingenuum & libertinum: ut libertinus homo: libertina mulier liberte cõditionis: non at libertus homo: libertina mulier: libertine conditionis. Hæc. n. significant priuatam quendam respectum ad patronum patronamue relata. i. ad eam: q̄ antea dominus aut quæ domina huius fuit: cum seruus ancillæue eẽt: ut libertus Cæsaris: libertus Messalinæ: libertina Claudii: liberta Agrippinæ. Non at libertinus Cæsaris: aut libertina. Ideoq; interrogamus hic ingenuus est: an libertinus non at an libertus: & eam responsum est libertinus: interrogamus cuius libertus: non cuius libertinus? Respondet q̄ libertus meus: aut tuus: aut illius: aut cuius: aut nullius: atq; libertus sine patrono patronæue non est. Libertinus p̄t esse: quauis necesse e eum aliq̄do habuisse. Quo factum e: ut dicamus colliberti collibertæq; quẽadmodum cõserui: cõseruæq; q̄ hi plures sub õbra unius patroni sunt: sicut illi sub impio unius domini: non at collibertini coingenui. Ad nullam. n. alteram priuatam psonam plures hoꝝ referri possunt: nec alii ab aliis distinguunt. Colliberti a collibertis diuisi sũt: ut mei a tuis: & cõserui a cõseruis: quẽadmodum conciuies mei a conciuibus tuis: q̄ alterius ciuitatis es: condiscipuli mei a tuis: commilitones mei a tuis q̄ sub alio uel præceptore: uel duce es. Libertinus uero atq; ingenuus hoc nõ contingit: q̄ nõ magis nexus mihi sit cũ ingenuis meæ urbis: & tibi cum libertis tuæ: q̄ cum aliis q̄busuis. Ideoq; non dicuntur coingenui & collibertini: & libertus collibertusq; eẽ aliq̄do quis desinit. Libertinus esse non desinit. Deniq; licet poteramus altero hoꝝ nominum esse contenti: tamen distinguere ueteribus placuit priuatũ respectum a publico: & ideo libertinitas dicimus: nõ libertitas. Ex seruo tamẽ non q̄ ad priuatũ dominum refertur sit seruitus: sed q̄ ad publicum. Dicimus. n. non modo seruus tuus: seruus meus: sed et respectu domini: ut hic seruus & homo seruus: q̄ in libero non sit. Cæteræ cogitati mihi unde factũ est: ut in tanta exemplorũ copia elegantiam hanc accuratissime custodientium: cum tot hominũ m̄lia nunq̄ annotauerunt: id uidet causã fuisse: q̄ frequenter inuenirent sine mentione patroni libertum nominari: quo falli sopitæ negligentia fuit. Si. n. nunq̄ repiebant liberto non apponi patronũ: tamen repiebant libertino nunq̄ apponi: q̄q̄ semp adhæret liberto patronus uel nominati: uel subintelligendo: ut in multis fit: quale e. Vendidi patrimonium: suppleẽ meum: collocasti filiam: suppletur tuam: publicauit opus suppleẽ suum. Ita hoc loco: quale est apud Quintilianum: Licet nihilominus amicum grauem uigæ: aut fidelem libertum lateri filii sui adiungere: uidelicet suum. Cicero pro Sextio: cum ait. Quintum fratrem auxilio seruorũ libertorũq; ereptum a seruo clodianorũ nõ ge

libertine

Q VARTVS

nus seruire libertinumq; nec cuiuscūq; seruos libertosq; significat: sed suos ipsius. Quid attinet plu-
ra e iure ciuili exēpla repetere: cum ēt distincti sint n̄tuli de libertis & libertinis? Quā differentiā q
ignorat: oēs aut̄ legulei ignorant: plurima & capitalia in ipso iure ciuili peccata cōmitrit. Serui. grā-
maticis: si codex fidelis ē: p̄ libertino posuit libertū in octauo æneidos. Feronia mater nympha Cā-
paniæ: quam ēt supradiximus: hæc ēt libertoz dea est: in cuius templo raso capite pileū accipiebār.
Adiiciam quod ait Suetonius in uita Claudii in ipsum Claudiū ignarus t̄pibus Apii & deinceps ali-
quandiu: liberrinos dictos non ipsos qui manumitterentur: sed ingenuos ex his procreatos.

Inter accessum & accessionē: actū & actionē: gestū & gestionē: qd̄ interfit. Cap. clxxxiii.

Accessus & accessio differunt: Siqdem accessus est aditio atq; appropinquatio. Accessio at̄
adiectio atq; incrementum: quæ differentia rara ē in cōsimilibus noibus. Satus, n. & fatio
idem sunt: cultus & cultio: motus & motio: actus & actio: nisi q̄ dicimus actionē cau saze
non actuum: actum comœdiæ: non actionem: cursus & cursio: abusus & abusio. Gestus
quoq; & gestio nōn parē differunt. Nā gestus est actio quædam & quasi p̄nūciatio corporis: gestio ue-
ro administratio & actio: quis parē in usu est. Hæc at̄ duo de qbus dicere instituerā: ideo differunt: q̄
uerbum unde descendunt: dupliciter & regit: & significat: ut accede ad ignē hunc. i. adi atq; appropi-
qua. Et hoc calamitatib; meis pondus accessit: uel ad calamitates meas. i. adiunctum est & increuit: a
prima significatione nascitur accessus: cuius contrarium est recessus. A secunda accessio: ut Ci. Acces-
sionem adiunxit adibus. i. adiectionem & incrementum. Præter usum tamen supioze Macrobius i
commentariis naturalibus dixit. Aut. n. accessio: aut in leuam dexterāue reflexio: aut sursum q;: aut
deorsum mouetur: aut in orbem rotatur. Et itez. Has solis portas physici uocauerunt: q̄ in utraq;
obuiante solstitio ulterius solis inhietur accessio. Accessus ipse dixistm: potius Cicronem imita-
tus q. iii. de ora. li. ita ait. Ut luna accessu & recessu suo solis lumē accipiat. Nam q̄ febris accessio sæ-
pe legitur: ego p̄ incremento accipio: non p̄ accessu: alioqn aliq̄do legremus accessus febris: si idē
esset: quod nunq̄ fit. Pli. lib. xxiii. Sed id dandum non nisi in accessione senserit: alii in remissione: illi
ut sudorem cocceant: hi q̄a tutius putant accessionem remissionemq; pro contrariis posuit: & si re-
missio inminutionē significat: p̄fecto accessio incrementum: Quia dixi nomina in us & in o a supi-
nis p̄fecta sere eiusdem significationis esse: hoc exceptionis addo: q̄ ea quæ positionem habent i io
latius significare solent: nec actionem modo: sed rem etiam ac corpus: ut aratio: possessio: sessio. Ci-
cero in philippicis. Hæc quondam arationes campani & leōni agri po. ro. partimonio grādistræ &
fructuose scribantur: id est hii agri ad arādum idonci. Idem in eisdem: Quid possessiōes datas: Quid
ereptas p̄feram: Idem de ora. Tot locis sessiones gymnasiorum: id est tot sedilia. Ea tamen quæ sunt
in us: pro personis accipi solent. Conuentus non est conuentio: sed homines qui in unum locum cō-
uenerunt. Confessus non est confessio: sed homines uno in loco confidentes.

Inter obseruationem & obseruantiam. Cap. clxxxiiii.

Obseruatio & obseruātia simili quodam modo: ut accessus & accessio differunt. Obseruo
nanq; duo significat: unum quod custodio aliqd̄ oculis animoq; in modum speculatoris
ne nos silentio tacitoq; prætereat: ut obserua transeūtes: obserua filiū: obserua Dauū qd̄
agat: qd̄ loquat: quasi custodi & an nota: & hinc fit obseruatio quasi annotatio. i. ai aduersio. Item ob-
seruo non speculantis modo: sed admirantis uenerantisq;: & id tantum in homines nō res: quorians
quem uel uirtute: uel dignitate suspicimus & colimus: unde fit obseruantia: quæ est ueneratio quæ
dam & honoris exhibitio. Quare melius obseruationem q̄ obseruantiam hi q̄ nominantur fratres:
suum institutum nominantur.

Inter potum & potionem. Cap. clxxxv.

Potus & potio non differunt nisi ob huiusmodi causam. Potus. n. uini: aquæ: similiūq; dici-
tur: potio uero a medicis dat̄ ægrotanti: quod græce dicit̄ φαρμακον Non nunq̄ tamen
potio p̄ potus. Seneca de tranquillitate: Aliq̄do uetatio itez & mutata regio uigorem da-
bunt coniunctusq; & liberior potio. Cicero in tusculanis: Quid q̄ ne mēte qd̄c recte uti
possumus: multo cibo & potione repleti? Et alibi. Tantū cibi & potionis adhibendum: ut resciant
uires: non opprimantur.

Inter senes: ueteres & antiquos. Cap. clxxxvi.

Senes uocantur quantum ad priuatam ipsorū uitā: q̄ usq; ad senilem ætate uixerunt. Ve-
teres quantum ad publicum tempus: q̄ alia ætate uixerunt: c̄t si ad senium non puenerit
Vnde qdam iuniores fuerunt seniores ueteribus. Antiq; utriq; dicuntur: sed magis uete-
res q̄ senes.

Inter defectum & culpam. Cap. clxxxvii.

Defectu medicorū multi pereunt: plures tamen culpa eorū: is nanq; defectu medici pit cui
medicus præsto non est. Culpa uero medici q̄ moriturus non erat: nisi præsto medicus si-
bi fuisset: quam maiorē prem esse arbitror. Hæc ideo dixi: q̄ nonnulli p̄ culpa medicorū
aiunt defectu: & uitia hoīum rerūq; uocat̄ defectus: cū dicere debeāt uitia: uel culpas ue-
mēdas: ut mēda libri. Defectio plurimū a defectu differit: cū sit recessio aut militum: aut ciuitatis a
domio uel supiore. Est. n. deficere & desistere: a ductu alterius recedere & quasi rebellare: & defectio
quasi rebellio: quæ exēpla passim repiunt. Rumorem & famam idē esse. Cap. clxxxviii.

Rumor & fama idem sunt: quoque altere latinum: altere e graeco est. Cic. in Philip. Improbis
simis rumoribus dissipatis: & non longe post hoc triduo uel quadriduo tristis a Mutina fa-
ma manarat: & statim post famam istam faseium, dissipauerunt. Significat autem his duo-
bus nominibus sermo quidam in populo sine certo auctore de te aliqua recenti siue bona
siue mala. Exemplum rumoris de te bona ponamus. Liu. li. ii. Manat tota urbe rumor. Fabios ad ca-
lum laudibus ferunt. Frequenter tamen fama est pro sermone non rei recentis: sed iam inueteratae: &
pro opinione quadam: ut fama est Athenas iam plus annoque. xx. milibus fuisse conditas: & pro laude &
celeritate hominis: ut fama camilli: fama Scipionum: Metelloque: Fabioque: & eoque quoque quod uiuunt: ut
fama tua: fama mea: fama illius: pro quo non recte dixeris rumor.

Inter muze & parietem & moenia: item intra portam & ianuam.

Cap. clxxxix.

Murus & paries quod differunt: superfluum erat admovere nisi his temporibus: ut sunt oia de-
prauata: murus pro pariete a pluribus usurpatur: quod & apud graecos eodem sono prouocet
utrunque distinctum tamen: & litteris: & genere. Murus est urbis lapideus ambitus: quod grae-
ce dicitur τοτειχος. Paties uero domoque graece οτοιχος. Murus est etiam non urbis: sed
urbis similitum: ut munitionum castrorumque. Moenia pro muris accipi solent: & pro aedificiis ipsius
urbis. Porta murorum est munitionumque atque castrorum. Ianua parietis atque domorum.

Inter gesta & acta.

Cap. clxxxx.

Gesta & acta hoc differunt: quod illa sunt in administratione magistratus & in rebus maiori-
bus: & ad tempus uel ad plurimos spectantibus: ut gesta Alexandri: gesta Pompeii: gesta Ca-
saris. Acta uero est rege priuatae & minoris ac familiarium: ut Cice. An in commentariis &
chytographis ac libellis se uno auctore, platis: ac ne, platis quidem: sed tantummodo dictis acta Caesaris
firma erunt: quae ille in aere incidit: in quo populi iussa perpetuasque leges esse uoluit: pro nihilo habebunt.
Eodem sic existimo nihil tam esse in actis Caesaris: quam leges Caesaris. Quidam illud eiusdem ita legunt
in Salustio. Qui si aut de mea uita atque actibus huic conuiciatori respondero: inuidia gloriam conse-
quetur. Reor scribendum esse actis: quod si scribi potest actibus: ut est apud Lucanum. Licet ingentes abru-
pit actus: minus miror cur actus apostolorum magis quam acta dicamus. Idem tamen sunt actus & actiones.

Natalia: natalis & natales quid significant.

Cap. cxcii.

Natalia significat quod natalis: quod est dies natalitius: ut tunc conuersum in substantiuum ab
adiectiuo: hic & haec natalis & hoc natale: ut natalis horae tempus: apud Quint. in gladiatore
Natales uero magis conditionem sanguinis ac familiae ut generosi natales: obscuri natales
ut idem Quint. in eadem declamatione. Cuius interiecto mati non fortunam quamquam nosse: non natales
non patrem poterat. Plinius ad Messium: Nonnumquam candidatus aut natales competitoris: aut annos
aut etiam mores augebat. Hic pro ignobilitate accipitur: illic pro nobilitate.

Praecepta & praeceptiones pro eisdem accipiunt. Instituta & institutiones differunt. Cap. clxxxvii.

Praecepta & praeceptiones indifferenter utimur pro disciplina: instituta & institutiones pro dif-
ferentia. Instituta. n. sunt mores consilio & ratione sumpti. Nam mores bonos & malos di-
cimus: & in morem. i. similitudinem: ut in morem leonis. In morem stagni placidaeque pa-
ludis inquit Vir. Institutum autem bonus mos: ut faciam meo instituto. licet institutum nonnumquam
significet ictum propositum ab instituto: quod esse incipio. Instituta uero: ut instituta dicere: boni
mores sunt consilio & ratione sumpti: Quint. Nam is quod triennium nutribus dederit: tamen iam
tunc formati optimis institutis metem intantium iudicat. Cur autem ad litteras non pertineat aetas quae ad
mores iam pertinet: eandem rem appellas instituta & mores: Apud Valerium Maximum titulus est de
institutis antiquis: quasi de moribus antiquis. Institutiones sunt praeceptiones quibus instituunt & docent
homines: ut libri ab eodem Quint. & Lactantio: multisque aliis auctoribus inscripti de institutione orato-
ria siue alio nomine atque materia.

Inter aduocatum & patronum.

Cap. cxciii.

Aduocatus & patronus sic differunt: quod illud generalius nomen est quam hoc: ut non tantum si-
gnificet eum: quod alterius causam agit. Si quidem quoniam adest alteri in causa officii gratia: ad-
uocatus appellatur: est si nihil dicat neque agat: sed quod tantum paratus sit defendere: ut Teren-
in eunucho: Tu abi: atque ostium obscura intus: dum ego hinc transcurro ad foras. Volo ego
hic adeste nobis aduocatus in turba haec. Et Cicero. cum in aliis multis libris: tum pro Cecinna: quod ad pos-
sidendum praedium contulit se cum aduocatis: quoque praesidio ab aduersarii iniuria tutus esset quod &
ipse uenit cum aduocatis suis: sed armatis ad arcendum Cecinam a praedio. Patronus autem proprie est: quod
agit causam: sed accusati: non accusantis. Quint. Cum accusatori satis sit plerumque puerum esse id quod
obiecerit: patronus neget: defendat: transferat: accusator praemeditata plerumque domo adest. Patronus
& inopinatis frequenter occurrit. Accusator dat testem: patronus ex eo refellit. Ex quo colligitur ac-
cusatorem nunquam patronum esse. Verum quoniam non omnis is circa accusationem & defensionem cri-
minum uersatur ut in mutuis: depositis: locato & conducto: similibusque ea te tanquam defensor solet ap-
pellari patronus: quippe cum uterque non alterius oppugnandae: sed suae defendendae partis gratia dicat:
ut idem nec immerito quidam: quod in dicendo mediocres: haec tamen alterandi praestantia meruerunt

Q VARTVS

nomen patronorum. Patronus etiam dicitur respectu liberti: & nescio an hic ab illo: an ille ab hoc nominatus sit: utrunq; tamen a patre uenit. Vterq; n. simile quiddam patris habet: & ut dominus manu missione serui liberat eum misera conditione ita aduocatus hominem obnoxium: potestate iudicum & periculo litis opera sua liberat: propter quod clientem uocamus ipsum litigatorem: cuius causam agimus: & cum qui sectator est: & sub tutela alterius: & pene famulus: quales sunt liberti in patronos: & patrocinari tam uerbo q̄ facto: & imbecilliohem protegere: a quo fit patrocinium.

Inter faciem & uultum.

Cap. cxciiii.

Facies magis ad corpus: uultus ad animum refertur atq; uoluntatem: unde descendit. Nam uolo supinum habebat uultum: idem dicimus irato & moesto uultu: potius q̄ facie: & coram lata aut longa facie: non uultu: a quo compositum est superficies non sane discrepans a suo simplici: ut facies maris: facies terrae: quasi superficies: & facies hominis: quasi primum illud qd̄ intuemur in homine. Est tamen aliquando: ubi utroq; uti licet: ut scedata facie & scedato uultu: scilicet facie & scisso uultu: conuersa facie & conuerso uultu: quae exempla sunt plurima.

Inter seriem & ordinem.

Cap. cxcyi.

Series ab ordine in significatione differt. Nam ordo est digestio & in suo loco cuiusq; rei collocatio: ueluti in acie fit: ubi pedites: ubi alae equitum: ubi leuiter armati: ubi sagittarii: ubi fundibularii: ubi caeteri ex utilitate rei distribuuntur: & in argumentatione ubi ponenda sunt firmissima argumenta: ubi infirmiora: ubi mediocria. Vnde in ciuitatibus & Romae praesertim ordines sunt. Ordo consularis: praetorius: senatorius: equestris adeo ut ordo quoq; pro ipsis hominibus accipiatur illius conditionis. Cic. in hoc ordine pro senatu: aut pro equitibus romanis frequentissime dixit. Idem quodam loco ait: Qui apud omnes ordines esset gratiolus. i. apud omnium ordinum homines. Series est rege quadam continuata progressio: ut in serie orationis: id est continua reo contextu. Quinti. Quod non nisi in contextu orationis serieq; contingit. Vir. Ductaq; ab origine gentis Fortia facta patrum series longissima rerum. Statius: Longa retro series.

Quid sit decus dedecusq;.

Cap. cxcyi.

Decus est illa: ut sic dixerim: honorificentia ex bene gestis rebus. Vnde decora militiae honores: laudes: honestamenta militi in bello comparata: cuius contrarium est dedecus prope ignominia quaedam: aut ignominiae genus & infamis tupidudo. Vnde dedecoro: Cice. inquit de quodam: Magistratum ipsum dedecorabat. i. turpificabat: & contumelia atq; ignominia ipsum afficiebat. Transfertur etiam ad animum. Quippe decus pro honesto: dedecus pro inhonesto accipitur: ut idem. sequetur decus atq; honestatem: Quin. Saus dedecoris atq; flagiti castra ceperunt. Decor est quasi pulchritudo quaedam ex decencia rerum personarumq; in locis temporibusq; siue in agendo siue in loquendo. Transfertur quoq; ad uirtutes. Appellamulq; decore non tam ipsum honestum: q̄ quod hominibus & communi opinioni honestum uidetur: & pulchrum: & probabile unde uerbum decoro media longa. Nam decoro media breui a decus uenit.

Inter iocum & ludum.

Cap. cxcyii.

Iocus & ludus quid significant: tum ex Cicrone de oratione tum ex Qui. de ridiculis colligi potest ut sit iocus in uerbo: ludus in facto. Sed utrunq; tamen patitur exceptionem ut iocue. Quotiens uoluit fortuna iocari: uidelicet non de uerbo intellexit: sed de facto. Oui. Nos ignara iocos tribuit natura puellis: Materia ludunt uberore uiri. Mille fac esse iocos: turpe est uescire puellam Ludere: ludendo saepe paratur amor. locos pro ludo & ipse posuit. loca quoq; pro iocis nunq; legimus. Cic. ad Atticum lib. xiiii. Itaq; ioca tua plena facetiarum. E diuerso ludus pro iocis Hora. praeterea ne sicut qui iocularia ridens: Percurram q̄q; ridentem dicere uerum. Quid uetat: ut pueris olim dant crustula blandi Doctores: elementa uelint ut discere prima. Sed tamen amoto quae ramus seria ludo. Pli. ad Valerium: Cum alii diuinum me ad ab aliis rapinis meis meaq; auaritiae occupatum per ludum acceptum distant: hinc ludere pro iocari frequenter inuenitur. Cice. de natura deorum. Cum uero deos nihil agere: nihil curare confirmat: membrisq; humanis esse praeditos: aut eorum membrorum nullum usum habere ludere uidetur Pli. Idem ad Fa. Iustum ludere me putas. lero peto. Ludere dixit pro iocari: & se non ioco agere: sed serio. Quae duo contraria esse: Quin. auctor est inquit. locum uero accipimus quod est contrarium serio. Idem in eodem loco inquit. Ludere nunq; uelimus: quod non tam pro eo quod est iocari puto dixisse: q̄ pro eo quod est scurriliter & leuiter loqui: uel deludere alterum siue eludere. Nam composita a ludo ad uerbum quoq; orationemq; pertinent: non modo ad actionem: ut in eodem opere Cice. Sed & uos ab illo illudemini: & ipsi illi uicissim eludetis. Ludere etiam dicitur uersibus scribere: sed non sere nisi in opusculis: qualia sunt epigrammata: & haec opuscula dicuntur lusus: & hoc ita sentire summos auctores annotaui. Alludere est cum aliud dicimus ad aliud latenter referre sententiam: ut Virg. Actiaq; iliadis celebremus litora ludis. Dum. n. narrat ludos Aeneae: alludit ad Augusti uictoriam: qua contra Antonium in his locis positus est. Ludus item differt a lusu siue a lusione. Ludus. n. tum periculum: tum spem sibi propositam habet. Lusus nihil praeter meram uoluptate. Itaq; q̄ pila: q̄ troco: q̄ tesseri: q̄ etia quocumq;

LIBER

genere taloz̄ delectationis gratia ludunt: lusumq; potius q̄ ludum exercent. Cice. Ex multis iustioni-
bus nobis senibus talos relinquunt & tesseras: de uoluptate uidelicet senili locutus est: non de spe lu-
cri: cuius spei gratia pleriq; ludunt. Idcoq; ludum talarium dicimus: non lusum: & ludum aleæ: q̄ et
lege phibetur. Quidam etiam hunc lusum uocant: ut Suet. lib. iiii. Ac ne ex lusu qdem aleæ compē-
dium spernens. Dicimus etiam ludum scolarum ipsam: ubi & piculum: & spes est: & certe laboratq; ua-
pulatione: ut Dionysius tyrannus regno eiectus: factus est ludi magister. Et Camillus ludi magistrum
discipulos hostibus p̄dentem: eisdem pueris in urbem usq; cædendum præbuit. Est igitur ludus tū
aliarū quarundam artium: tum scola grammaticæ: quam riualem scientiam dicimus: q̄ in triuiis &
compitis docetur. Hoc ideo admonui: q̄ qdam impiti triualem scientiam appellant grammaticam
rhetoricam: dialecticam: quadriualem alias quatuor liberalium artium. Ludus igitur ut dicebam: ē
aliarū quoq; artium: sicut musicæ: ut apud Teren. de fidicina: quæ quottidie discebat in ludo de grā-
maticæ scola: ut mea fert opinio: magis q̄ rhetoricæ itelligit Cice. de ora. cum inqt: Hoc in ludo nō
præcipitur. Faciles. n. causæ ad pucros deferuntur: Et statim post: Hæc est in ludo causæ fere for-
mula. Nam ut inqt Quin. Rhetores suas partes omiserunt: & grammatici alienas occupauerunt. Si
qdem grammatici alienas occupauerunt. Si qdem grammatici latini et rhetoricam docent. Quod i-
dicant ipsius quoq; Cice. uerba: cum pueros: non iuuenes nominat. Ludus armoz; idem ut scntio
gladiatorius dicitur: ubi discunt gladiatores: apud Quin. Quid me diu piratæ in carcere retentum:
q̄ diuitem illis p̄miseram patrem: in ludum uendidit ut tanq̄ decepti: Et itez̄ Et inrer dedita noxæ
mancia contentissimus Tyro gladiator: ut nouissime p̄derem calamitatis meæ innocentiam: disce-
bam quottidie scelus. Ludos tamen gladiatorios frequentius q̄ ludū dicimus. Quotiens unum plu-
raue paria gladiatorū ad spectaculum pugnature p̄ducuntur: quæ res munus gladiatorū appellatur
qa populo tanq̄ munus donatur: & q̄ donat: munerarius: & q̄ familiam gladiatorū habet: gladiato-
resq; domi in disciplina: & ut dixi: in ludo exeret ac postea uendit: lanista. Vocantur at̄ ludi gladia-
torii: sicut ludi apollinares: ludi circēses: ludi sæculares. Nā spectula publica utiq; in honorem deo-
rum ludos antiq̄ uocabant ut non absurdum sit solennitatem in natali die sanctorum: præsertim
cum apparatu illo & pompa ludos uocari. Nam quo alio nomine uocemus illam spectaculi ex-
hibitionem: qualis sit in multis italiæ ciuitatibus: & ut audio: in multis aliis puinciis? Hæc de ludo
& ludis hæctenus: De lusu quoq; aliquod afferatur exemplum. Qui. Nec me offenderit lusus in pue-
ris: est & hoc signum alacritatis. Et itez̄ paulopost Sunt etiam nonnullis acucndis pueroz; ingeni-
is non inutiles lusus. Libertas in loquendo agendoue: & qd sit licentia. Cap. cxviii.

Libertas in accipiendo accipitur in bonum: cum qs̄ non timide quod seruire est: sed inge-
nue & libere: hoc est ut libere hominem decet: loquitur. Licentia uero in malum: quando
hac libertate utitur usq; ad temeritatem & p̄ccitatem. Vnde Quin. Et quæ in aliis inqt
libertas est: in aliis licentia uocatur. In agēdo similiq; uoq; modo: ut libere fecit: libere egit
i. digna libero homine. Cice. Sæpe de libere dictis ac factis loquitur: & de licentia Clodioz; queritur.
Quin. Porro q̄ confessum defendit: non absolutionem sceleris petit: sed licentiam. Teren. Deterio-
res omnes sumus licentia. Est autem huius nominis significatio impunita quædam facultas agen-
di qcq; uelis: de facto loquor. Nam de uerbo non dixi: quod dubitationem nō habet. Idco hoc mo-
do dico: q̄ uidetur uocari posse in dubium de facto. Si qdem Salu. in iugur. ita ait: Romam legatos
ire iubet agendaz; rez; & quocunq; modo componēdi licentiam illis p̄mittit quod nescio an in ma-
lum accipi debeat: quasi ut male & cum damno atq; dedecore regis possint cōponere: quale est Qui-
ti. An existimas hanc legatis dari peccandi licentiam: ut quæcunq; scelera in eo officio commiserint
cum his omnibus hac una lege decidant? An etiam in bonum ut solent dicere iurisperiti: data est
mihi licentia eundi redcundiq; qualiter etiam pleriq; ecclesiasticoz; scriptoz; locuti sunt.

Inter indulgentiam & ueniam Cap. cxcix.

Indulgentiam uulgo nunc accipiunt p̄ uenia: ut indulgentiam tibi deus tribuat: uel de-
us tibi indulgeat: quod qs̄ neget dici non latine. Indulgere. n. est concedere: & ut sic dicā:
obsequēter delicateq; tribuere. Cuius rei admōeri certe debuerāt illo trito uersu nescio
cuius: sed certe inter minutos auctores latinissimi: & quo mille annis nemo carmen scripsit elegan-
tius. Indulgere gulæ noli quæ uentris amica est. Nunqd in gula nequaq; misericordes iuuenimur esse
anteq̄ peccauit: an ne committam: ut illa peccet? Quin. Mollis illa educatio: quam indulgentiā uo-
camus: neruos omnes: & mentis: & corporis frangit. Non ergo indulgentia pro uenia accipienda est.
Est. n. uenia remissio culpæ: ut idem peccaui & ueniā peto: & errare hominis est: & ignoscere patris.
Melius q̄ e contrario ueniā p̄ indulgentia accipiunt: ut Virg. i. aenei. Orātes ueniā & templum
clamore petebant. Et Cice. p̄ Archia. Dabitis mihi hanc ueniā. i. indulgebitis concedetisq; mihi
hoc: si forte peccaui. Nam apud hunc uix unq̄ indulgentia reperitur. Teren. Da pater ueniā: si-
ne te exorem. Hæc duo pro utroq; posuit: idest da ueniā: & sine ut hoc etiam si improbum sit: abs-
te impetrem: & cum ueniā tua dixerō: hoc est si qd erro: tamen cum pace tua: & ut isti loquuntur: cū
licentia tua dixerō. Frequenter legimus facio tibi potestatem eundi & redcūdi: quem in modū mal-

QuVARTVS

sem ego dicere: q̄ do tibi licentiam. Porro dare potestatem plus est q̄ facere potestatem: Est enim dare potestatem: rem alterius arbitrio committere Ex hoc ueniam dare admoneo: ut dicam de poenitere: quod nonnq̄ pro pudere siue tædere accipitur: ut Liui. lib. i. Nec me eorum sententiæ esse poenitet. Cice. de senectute: Num igitur si ad centesimum uixisset annum: senectutis suæ eum poeniteret. Vir. Nec te poenitcat calamo triuisse labellum: quod quidam exponunt p̄ pagæ uideatur.

Inter ambitum & ambitionem.

Cap. cc.

Mbitio in animo est: ambitus in actu. Nam qui præter modum cupit aut honores: aut laudem: ambitione peccat. Qui uero dilargitur pecuniam suam: aut populo muneribus ludisq; blâditur: aut cæteris artibus quæ legitimæ non sunt: ad publicos honores tedit: ambitum committit: cuius similis est quam hodie symoniam uocant a Symone mago: nisi q̄ hanc tantum in rebus sacris uolunt esse. Ambitus ab ambio uenit: siue is qui non suæ uirtuti cõfidit: non recte graditur: sed per circuitum: siue q̄ romani qui honores peterent: singulo circuibant prehensantes rogantefq;: ut se in suffragiis adiuuarent: siue q̄ qui pro adipiscendis honoribus solliciti sunt: eum rogant exordio quoq; longiore & uerborum circuitu utuntur. Hæc omnia quæ ambitus facit: ambitio facere compellit: a qua ambitiosi dicuntur: non ab ambitu: nonnq̄ habitus. p̄ effectu ambitionis accipitur apud Quin. Siue pro spe quadam fauoris: & quasi captatiõe misericordiae: ut si iuuenis innocentissimus iudices uti uellent ambitu tristissimæ calamitatis: poterat allegare uobis amissam cum oculis cogitationum omnium temeritatem. Ad hoc etiam ambitiosus dicitur ut apud eundem li. vi. Non sum ambitiosus in malis: nec lachrymarum augere causas uolo: utinãq; esset ratio minuendi Oui. li. ii. de ponto. Sed tamen hoc factis adiunge prioribus uinum: Pro nostris ut sis ambitiosa malis.

Vicus quid significet.

Cap. cci.

Vicus pars urbis: diuisa est enim urbs in uicos: quasi in membra minora: sicut Subura: Carina: Aesquilia uici Romæ: ut opinor erant. Nam regiones circa uiginti fuerant: hodieq; tantum tredecim seruant nomina. Vici autem & olim: & nunc ultra mille: extra urbem uero frequentes: uillæ ac frequentes domus instar uici urbani uicus uocantur: si modo suburbana nō sint. Tunc nanq; suburbana dicuntur plurali quidem numero. Nam singulari significat prædium in suburbanis: ut suburbanum meum: & suburbana mea: si plura sunt: quale est in similibus: ut sui in Cumano: i. Tusculano. i. in fundo meo cumano: & prædio meo tusculano: eramus in Formiano tuo: Pompeiano Varronis. i. in uilla tua & Varronis: Cæteræ ut ad rem redeamus. Hic uicus paganus fere muris caret. Nam si haberet muros castelli non: è acciperet: quo a castrum descēdit: quo significatur locus muris munitus. Et ut Seruius ait urbs. In plurali notum è appellari locū: ubi milites tentoria fixerunt. Quanq̄ uarius mos est castrametandi. Veteres solebant illa uallo fossaq; circumdare: & aliis pro natura loci munitioibus. Oppidum omnis urbs est præter Romã: quæ peculiari nomine urbs uocari cœpta: fecit ut cæteræ urbes oppida uocarentur. quia iam ipsa oppidū amplius non est. Vnde dicatur urbs: & oppidum cum alii dixerit: tam parum attinet de ethymologia disputare: quæ plarūq; fallax est: & in primis nisi fideli fundamento nitatur friuola. Vicinia autem non tam homines: qui eundem incolunt uicum significat: q̄ qui prope domum tuam habitant. Vicinitas autem non homines: sed propinquitatem proprie quidem uicinatorum. Abusiue uero etiam cæterarum rerum: nonnq̄ continens pro contento: ut laudandaue potius amanda uicinitas.

Commentaria quid sint.

Cap. ccii.

Commentarii nomen quid significet: tertio declamationum li. Seneca declarat: cum dicit Sine commentario nunquam dixit: nec commentario contentus erat: i quo nudæ res ponuntur. Et Cice. in Bruto: Non est oratio: sed capita rerum & orationis commentarium Paulo plenius. Et Quin. Plarunq; at multa agentibus: ut maxime necessaria & utiq; initia scribant: cætera quæ domo afferunt cogitatione complectantur: subitis ex tempore occurrunt: quod fecisse. M. Tullium i suis commentariis apparet. Sed feruntur alioq; quoq; & inuenti sorte: ut eos dicturus qsq; composuerat: & in libros digesti & causæ: quæ sunt actæ a Seruio Sul. cuius tres orationes extant. Sed hi de qbus loquor commentarii: ita sunt exacti: ut ab ipso mihi in memoriã posteritatis uideantur eẽ compositi: Per hæc Quint. uerba colligitur non modo id quod dicebam: simulq; in plurali hoc nomen esse gener. mascul. cū in singulari sit neutri: de quo mox et dicã: uerq; et commentarios idem esse quod libros: quod Ci. confirmã. iiii. li. de finibus dicit: Tu ipse cum tantum librorum habcas: quos hic tandem requiris commentarios quosda inq; aristotelicos? Tum. ii. de ora. Tres patris Bruti de iure ciuili libellos tribus legendos dedit: Ex libro primo sorte euenit & cætera. At statim post. Vbi sunt hi fundi Brute: quos tibi pater publicus commentariis consignatos reliquit? Quod nisi puberem te iam haberet: quartum librum composuisset: & se in balneis locutum cum filio scriptum reliquisset. Ecce eandem rem tribus uocabulis Cicero declarauit: libellis: libris & cõmentariis. Quare ita sentio oēs commentarios libros esse: sed noui cõtinuo libros cõmentarios. Nãq; ubi res sunt late diffuseq; explicatæ: & nō breuius q̄ poterat tractatæ: libri tantū sūt: nō

commentarii. Vnde Cæsaris cōmentaria: in quibus ad exequendam historiam aliis uidef subiecisse materiam: q̄ si fuerint singuli cōmentarii uel cōmētarius: uel liber dicetur. Liuius. xlyiii. Quæri iussit ab eo: quem de his rebus cōmentarium a patre accepisset. Cum respondisset accepisse se nihil prius nec potius uisum esset: q̄ regis ipsius de singulis respōsa accipere libere poposcerūt. Si plures: primus & secundus cōmentarius: non primū & secundum cōmentarium: ut Hircius siue Oppius qui accessio nem adiecit Cæsaris cōmentariis: ait. Proximus alterue commentarius: nunq̄ commentariū ita mihi annotasse in magnis auctoribus uideor. Quidam tamen aliter faciunt utiq; in alia significatione quæ ē ut sentio: expositio & interpretatio auctorum utroq; genere promiscue utentes: ut. A. Gc. Est adeo p̄bi grāmatici cōmentarius satis curiosus factus. Et iteꝝ. Nonnulli grāmatici qui cōmentaria in Vergilium cōposuerunt. Et iteꝝ quoq; noster Scaurus in primo cōmentariorum: quos in Gorgiā Platonis composuit scriptū reliquit. Boetius: Quod in his cōmentariis diligentius expeditimus: q̄ nobis in eiusdem Ciceronis topica scripti sunt. Et iteꝝ: Quo autem mō de his dialecticis locis disputetur in his cōmentariis: quos in Aristotelis topica a nobis translata cōscripsimus: expeditum est Quidam etiā talia huiusmodi opa cōmentum uocauerunt: ut Nigidius: Donatus: Priscianus: aliiq; nonnulli. Seruius cōmentarium: cōmentarioq; pro homine accipere uidetur: cum inquit in. vii. æneidos dicit quidā conmentarius: connexa legendum. & in geor. primo. Supfluo mouent quæstionē commentarii.

Cœnaculum & cœnatio quo differant.

Cap. cciii.

Cœnaculum locus ad cœnandū in loco superiori: Cœnatio locus ad cœnandū: sed in imo potius. Iuue. Et argentē recipiat cœnatio solem. Verūtamen cœnaculum nō tam p̄ loco cœnandi: q̄ pro pte domus superiore accipit: quæ frequenter hospitiibus ad hīrandū locari solet: q̄ totā domum cōducere nō possunt: & pte inferiore: siue illa taberna: siue officina sit: non hēnt opus: cuius rei profertē exempla: nisi abunde Varro sufficeret: dicēs: Vbi cœnabāt: cœnaculū uocitabāt. Postq̄ in superiori parte cœnitare cœperunt superioris domus uniuersa cœnacula dicta. Postq̄ ubi cœnabāt plura sacre cœperunt.

Inter epulas & epulū dapesq;.

Cap. cciiii.

Epulæ sunt cibi in misterio hoīum & in nostrū usum compati. Epulā solenniores quædā epulæ: & ppe publicū cōuiuuium in propatulo numerosi ciuibus exhibitū siue in dedicatione templi alicuius: siue in honorem deorū: uel in magnificentiæ ostentationē: siue in funere magni alicuius uiri: Cui simile ē quod hoc tpe fit: cū publice pasimus paupes: p̄sertim in mortibus p̄pinq̄orū: quod uel idem ē pene: qd̄ parentare: si Hieronymo credimus: q̄ in iii. li. i. Hieremiā ingit: Hoc autē & ingentibus ferre cibos & p̄parare conuiuuium: quod græci πρῆλυ πρῶα uocant: & a nostris uulgo appellatur parentalia: eo q̄ parentibus iusta celebrentur. Dapes uolunt esse uei deorum: uel nostrorum in sacrificiis deorum.

Seges & fruges quid differant inter se.

Cap. ccv.

Seges ē eorū seminum ex quibus conficitur p̄cis nondum demessa: nonnunq̄ cōtentum p̄ continente uisurpantes: ipsam humū accipienda ipsa semina subactā segetem uocamus ut Vir. Illa seges demū uotis respondet auari Agricolæ: bis quæ solē: quæ frigora sentit. Fruges uero q̄cqd̄ ex fructu terræ in alimoniam uertimus. Liuius: Eā gentem traditur fama dulcedine frugum: maxime uini noua tum uoluptate captam. Idem: Non arbore frugifera nō factis in spem relictis. Pli. Indicem dedit de arboribus frugiferis.

Inter sementem & messem quæ differentia sit.

Cap. ccvi.

Sementis ē satio: siue ut sic dicā seminatio. Liuius: Cāpani sementē facere possent. Miror q̄ quare cū in aliis locis apud Hieronymū plurimus: tum in geneleos principio semētis p̄ semine positū ē. Messis tū ipsa messio ē: tū seges iā matura. Cic. de ora. Qualē sementem feceris: ita metes.

Malleolus a sarmento quo distet.

Cap. ccvii.

Malleolus a sarmento sic distat: ut ps a toto. Est eni malleolus: ut placet Columellæ: i modū mallei rostra habēs aptus plātationi. Quādo autē arefacta sarmenta sunt: cū malleolis igni reseruata idiffreter uocant. Nā & Annibalē legimus sarmenta cornibus bouū alligasse atq; incendisse ut hostes falleret: & nonnullis ciuibus romanis q̄ domos haberent ple nas malleorum: ad capitolii uel urbis incendia fraudi fuit.

Arbor a frutice quomodo differat.

Cap. ccviii.

Arbor a frutice ita differt: ut frutex ab herba. Est. n. frutex q̄ ad iustā magnitudinem arboris nō assurgit: & statura similis ē multis herbis: sed nō demorif neq; arefcit ut herba: sed perennis ē. Inter frutices & soboles quoq; illa arbor & plantula. Ab hac fruticari uerū: quasi fruticem renasci ex arbore. M. Tullius ad Atticū: Excisā est. n. arbor: nō euulsa itaq; q̄ frutice: uides. Nā illud quod sæpe legimus fructificari pilum: trāslatū est.

Inter aci-

Acinus iter & baccas hoc itereē puto: q̄ acini iter nos & baccas qd̄ iter sit. Ca. ccix. fructus mīuiores arborū fructicūue dēsius nascunt: baccæ uero disp̄sius & rarius. Inter acinos. n. nūerant uuæ: grana hæderæ grana sâbuci: grana ebuli: grana mali punicici. addo c̄t moꝝ & q̄cqd̄ hīs ē simile: iter baccas uero fructus lauri fructus oliuæ corni: lori quā

QuVARTVS

fabam syriacā uocant: myrti: lentisci similiūq;. Supra hæc at poma dicunt duntaxat qbus uescimur. Cerasum uero: uel ut Seruio placet Cerasū; & prunū & mēspilū: poma nō acini neq; baccae noiant. Glans in numeꝝ istoz non uenit. Siluestris. n. & pastio pceoz est. Castanea in nucez refertur. Vnde Vir. Castaneasq; nucez: sicut pinuz: corylus. siue a loco auellana: amigdaluz: iuglans: & siqua sunt his similia: nō poma dicunt: sed nucez. Nonnunq; acini & baccae indifferenter ponunt: ut Virg. Sanguinis ebuli baccis minioq; rubentē. Inter crepirū: strepitū: fremitū: stridorē. Cap. ccx.

Repitus sonitus est uiolentus ex impulsu resultans. Vnde increpare est cū eruptiōe uocis & inani sonitu rephēdere: cymbala tympanaq; crepitāt: uide sit crepitaculū. Tubæ quoq; & cornua: similiaq; crepāt siue crepitant. Crepirus quoq; speciali uocabulo qd significet: malo me tacente minus notum eē: q̄ me dicente nimis. Strepitus sit ex corpore tactu: ex collisione rez; & multaz uocum in unum confusione: si modo nō sit imodicus. Tūc. n. dicit fremitus: ut ex alto mari sonus fluctuum & i populo murmur. Vocant etiam fremitus: q̄q; & indignantis & exandescētis: & quasi humanam uocē præ iracundia imitantis. Vox oratioq; fremitus dicitur. Stridor est acrior & quasi sibilans collisio. Strepitus tamē p̄prie pedum ambulantium manuuumq; aliqd p̄tractantiū sonus est. Appellatur et fastus & pompa diuitiaz: quasi a strepitu comitātium: ut apud. M. Fabium. Hic cum me euocasset subito erepidū totoq; fortunæ suæ strepitū circūstetisset.

Officium quid sit.

Cap. ccxi.

fficiū est uirtutis actio: quod græci ἀποσθηον uocant: uel ut latius explicē: p̄ loco p̄ pe: p̄ rez; dignitate: similibusq;. Inde illud est quod dicit a multis in familia bene instituta oēs in officio. i. omnes agunt quod debēt. & missi sunt legatis obuiam ciues officii gratia. Et circūstabant senatores Cæsarem sedentem in aurea sella officii gratia. i. honoris gratia: quē legatis Cæsariue exhibere debemus. Nihil. n. tam nos decet q̄ merenti uel honorē exhibere: uel opē ferre. Quo factum est et: ut officia significent beneficia siue obseqa. Vnde illud Ciccrōis: Odiosum sane genus hominum est officia exprobrantium: quæ meminisse debet his q; in quem collata sunt: non cōmemorare q; contulit. Et illud Quint. Duxit me similis ætas: euicerunt officia: cœpit fides amantem: odisse nō potui. Magistratus quoq; officii dicit: siue q; honoris cā factus est: siue opis populo ferenda: siue q; ius suum cuiq; & qd cuiq; debet reddat. Cæteræ et artes quæ modo honestæ sint: suam actionem officium uocant: ut officium grāmatici: officii medici: officium architecti.

Inter Histriōem & mimum.

Cap. ccxii.

istrio q; psonatus in scœna tragœdias agit: comœdiasq; uocē & corpis gestu. Mimus qui uel intra: uel extra scœnam gesticulatidēs quasdam exercet: imitaturq; mores hominum ac naturas præsertim obscœnā. nam mimoz scriptoz res obscœnas amōres tractāt Pri mum e rulo quodam homine tractatum nomen esse Titus Liuius ac Valerius Maximus auctores sunt. Alterum e græco uenit ὄμιον. Mimi tam homines: q; poemata uocantur.

Actor & auctor quomodo differant.

Cap. ccxiii.

ctor & auctor ita differunt: q; actor dicitur orator q; agit causam: q; gestū uultus & corporis agit. Vnde tum ipsa p̄nunciatio: tum oratio quæ habetur: tum oratio scripta: actio appellatur. Item comœdiis & tragœdiis. i. histrio qui agit gestus in scœnā: & quod huic generi simillimum est: q; agit atellanaz: & mimus omnis actor uocari p̄t: & p̄tes comœdiæ actus dicitur. Nam comicus tragicusq; poeta ipse est comœdiarū tragœdiarūq; conditor. Auctor at est: ut sic dicam: factor. Nam factor in usu non est: nisi in quosdam e græco translatis. Et illud quotidianum. Credo in unum deum patrem omnipotentem factorem cæli & terræ: græca est οὐρανῶν: hoc ē potetam. At nos poetas cæterosq; opeꝝ cōditores auctores uocamus: & ille q; fecit aliquod opus: q; egit bellum: peregit pacem: auctor est opis: auctor est belli: auctor est pacis: nunq; actor est. Quidam originem eius græco repetunt ἀύξων sed a latino quoq; facilius formari p̄t: nisi q; nullum latinum in ora supinis descendens est cōmunis generis: ut auctor. Nā cum est ab augeo: nisi modo unq; repit auctor & auctrix facit: ut Serui oplacet sup Virgiliū scribenti. Idem sup Donati arrē ita ait. Quærit auctor utz; p̄ se: an de uerbo oriat. Sed sciendū est q; a se nascit. Nā illud qd ē augeo nō nos deducat q; inde ueniat. Aliud ē. n. augere: aliud auctore cē. Ego uero a Seruio nō oio dissentio: cū huius uocis nō uideat mihi origo eē: nec augeo: nec ἀύξων & inauditum ē signific ationis illius hic & hæc auctor eē. Nā nunq; aliud: q̄tū ego sc̄tio: significat q; duo. Vnū qd dixi: & alterū qd ē huic simile: hoīem in quo ē uis: p̄tās & dignitas: unde auctoritas dicta ē ut apud Liuiū dicit. Deercuerunt. n. ut cū populus regē iussisset: id sic ratū eēt: si patres auctores fierent: hoc ē auctoritate ut aiunt: sua: & decretū interponāt ratū habeāt: atq; ratificent siue cōprobēt. Et alibi. Maiores nostri nullam ne puatā qd ē re agere scœminas sine auctore uoluerunt in manu esse pemptū fratꝝ uirorūq;. Et auctores pupilli uocant: i quoꝝ admistratiōe infirma ætas refq; eius sunt. Ideoq; filios regū pupillos sub auctoribus fuisse legimus. Vnde Paulus iuriscōsultus: etiam si nō interrogatus tutor auctor fiat ualeat auctoritas eius: cum se pbare dicit id qd agitur: hoc est. n. auctoritate fieri. Et Pomponius. Et si de pluribus datis tutoribus: unius auctoritas sufficiat: tærti tutor auctorel. quare auctores sententiæ alicuiusq; cō

LIBER

filiū uocantur hi quorū sniam consiliūm; secuti sumus: etiā duces militū auctores uocabant. Vnde auctorare, Lilius li. xlyi. Signo suo impressas tabellas misit: & uero pignore uelut auctoratū sibi p̄ ditorē ratus ē: id est obligatum & subiectum. Et Valerius maximus lib. iiii. Auctorato sociis officio. Sueto. li. iiii. de legendo uel auctorando milite ac legionum & auxiliorum discretione ex quo fit auctoramentum uel quasi obligatio nexumq; uel quasi stipendiū quoddā uel precii cuiusdā militiæ ac pugnæ actiōis: ut Quint. Nec difficilem sane sub illo p̄sertim auctoramento habuisset missio nem: sed noluit gladiator uiuere. Sueto. Munus gladiatorū dedit: tuidiarisq; quibusdā reuocatis auctoramento cētēnū miliū. Cicero: Quoq; ipsa merces auctoramentum seruitutis ē. Seneca li. vii. epistolarum. Nullū sine auctoramento malum. Auaritia pecuniam promittit. Luxuria uarias uoluptates: ambitio purpurā & plausum: & ex hoc potentiam: & quicquid potentia p̄t mercede te uitia sollicitant. Deniq; auctor nihil habere cōmune cum augeo: neq; con̄tra f̄auctio p̄bat: quæ ē uenditio quædā in publico ac loco celebri: & hinc auctionari publice fere sub hasta uendere: nō ea quæ ad esum spectant: sed quæ ad supellectilem atq; ad alios usus: nec fere nisi quæ penes alium in usu fuerunt. Differt autem auctio uel auctus ab haustu: quia diuersam originem sortita sunt. Auctus enim est incrementum ab augeo descendens: ut & haustus ab haurio.

Pupillus quid differat ab orphano.

Cap. cxxiii.

Pupillus est qui caret quidem matre: sed tantisper dum est in ætate: cui des̄ tutor. Orphanus qui caret patre p̄sidiōq; paterno: & qui summope desiderat illius opem: cum lineo male habeat. Græcum tamen nomen ē non sane a ueteribus usitatum.

Triclinium quid sit.

Capi. cxxv.

Triclinium a tribus toris mensisue applicatum ē. ibi enim comedebāt p̄cipue in cōuiuuiū accepti: cū res ipsa postularēt tres toros mensisue extrui. Qui autē huic ministerio p̄erat: architriclinū uocant. Quintilianus quidem triclinium uocat: quod Cicero cōclauē. Nam de codē conuiuui loco: ubi Simonides artē memoriæ traditur inuenisse: ille sic ait. Vix eo limen egresso tricliniū illud supra cōuiuas corruit: hic sic hoc interim spatio conclauē illud cōcidit se. Est igitur tricliniū cōclauē discubitoriū. Nā cōclauē generalius ē: q; etiā pars quædā in penetibus reōtior: in qua uel uiri colloq; uel mulieres consabulari solēt. Aulam autem: quod græcum ē nostri semp̄ transferunt atrium. Nam aulam pro olla Plauto: uctustissimisq; dicendum relinquamus.

De penu.

Cap. cxxvi.

Penu ea omnia cōnneri dicuntur: quæ ad uictū pertinent: sed priuatim si mō domi recondita sunt ac reposita. nā locus ubi ista reponunt: Varrone teste penariū appellamus. Quæ uero ad uictum publicū spectant: sicut alio loco dixi: cōmcatūs uocantur: sed ex paucioribus cōstat: ut sumus diligentiores p̄ re priuata: q̄ pro publica. Fere nihil aliud cōmet cōmcatūs q̄ annonam: & quicquid annonæ uicem habere p̄t: q̄q; ut iretum dixi: etiam priuatorum cōmcatūs ē: nec annonā tātum fru mentaria Cicerone dicente libro secūdo de diuinatione. Aut si Epicuri de uoluptate liber rosus esset: putarem annonā in macello chariorem fore. nescio tamen an macellum non tantum pro loco ubi caro uenditur accipiat: sed ubi & annonā.

Ceruix: iugulus: & collum quid sint.

Cap. cxxvii.

Ceruix posterior colli ps: unde origo ē oibus neruis. Iugulus anterior: unde uox: halitusq; p̄ccedit. Collum omnes ptes in solidum cōplectitur. Et quoniā nerui q; corpus ereptū rigidumq; faciunt: i ceruice sunt collocati. Dicimus hominē durā ceruicis: q̄si indomabilem more ferociū boum: uel q; ceruice erecta & rigida cōtumaciā quandā & rigore mentis p̄sert: tanq; nemini caput inclinare uelit: tali nosē uocatur q̄si duri capitis: durāq; mētis. Ceruices etiam dicimus p̄ ceruice. imo in singulari nūero neminē aē Hortēsiū dixisse. Quinti. est auctor. Similiter quoniā in iugulo mortifera statim plaga ē: p̄ceteris mēbris: eademq; ps uulncri obnoxia: ad quam mucro inter arma ipa facile subit a uetribus dicebatur: petere iugulum: ferire iugulum pro eo quod est petere mortem: inferre mortem. Quintili. Initurusq; forensiu certaminū pugna iam in schola uictoriā spectet: & iugulum petere: & ferire uitalia: aut tueri sciat. Cice. in uerrinis. Sua cōfessione induc̄ ac iuguletur necesse est.

Inter sinum & gremium.

Cap. cxxviii.

Sinus ē intra pectoris brachiorumq; cōplexum. Inde sinus uestium: q̄les erāt tunicæ romanorum: & mō quorundā religiosorum supra cincturā laxiras: illa uestis quæ cingulū operit. Littora quoq; curua & quasi brachiis marc̄ aplectētia sinus uocamus. Gremium est intra cōplexum foemox̄ foeminūue: quo in cōplexu mulieres concipiunt. Et p̄ trāslationē gremium terræ appellāus cum semen suscipit: cōceptumq; retinet q̄si uiuentē foetum postea parit uera. Quare cū lactant̄ infantes: ad sinum admouent: pueri uero iā facti a sedentibus matribus utiq; cum illis bladiunt: & ad gremiū excipi solēt: ut Virg. De Cupidine sub imagine pueri Alcanii: Haeret & interdū gremio fouet̄ inscia dido. Quinetiā matres: nutrice sue cum sup̄ genua collocat̄ infantem: aut extremis uestibus repositum: & ad uterq; usq; sublaturū gestat̄: in gremio magis q̄ in sinu tenere aut gestare dicunt: ut idem de eodem: Et foetum gremio dea tollit in altos Idaliæ Iucos.

Q VARTVS

Cap. cccix.

Socium socio dici: comitem comiti raro.

Socius socio dicitur: comes comiti raro dicitur. Namque socius est par: comes uero minor: quippe qui sequitur & ducem habet: ut Cicero. Non comitem se inquit: sed ducem praebuit. & alibi. Neque enim princeps tunc ad salutem esse potuisset: si esse alii comites uoluissent. Ideoque duces in bello quotiens milites alloquuntur conciliandae beniuolentiae gratia: non fere appellant comites sed socios conuocantes quodammodo ipsorum dignitatem cum illis: ut e diuerso cum eodem comilitones uocant communicantes eorum conditionem atque sortem cum ipsis. Neque enim dux comilito est militum: sed milites inter se comilitones: ut audiatur Virgilio. Aeneas comites suos consolans ait. O socii. Et auctor ipse sua persona loquens de Achimeneide inquit. Comes in saeculis Vlyxis. Et iteque. Vno gradu: tur comitatus Achaiae. Neque recte dixeris de Vlyxe & Aenea hunc esse comitem Achaiae: illum comitem Achimeneidis. Idem tamen ait. Arma deosque parant comites. Et iteque. Sacra suosque tibi commendat Troia penates. Hos cape satore comites. Nunquid dii erant comites gratore atque Aeneae: an duces. i. tui comites sui mus. Idem de graecis quoque dicitur: & de eorum deis. Idem est de Sibilla & Aeneae: quomodo hic: modo illa dux erat aut comes: tamen quia sequebatur Aeneae uoluntatem Sibilla: & quasi ministrum se praebat: comes erat. Quia uero ducebat praemonstrans iter & declarans ea quae ille ignorabat: dux eadem dicitur: tam & si aliquando comitem pro socio dicimus: ut Cicero in rhetoricis de illo uiatore: qui cum ante lucem surrexisset: comitem suum inquit in clamauit semel & saepius: cum de eodem antea dixisset in itinere: quidam proficiscentem ad mercatum quendam & secum aliquantum nummorum ferentem est comitatus. i. insecutus. Quare peccauit tunc Priscus ad Iulianum scribens Tibi ergo hoc opus deuoueo omnis eloquentiae praesul: ut quantacumque mihi deus annuerit suscepti laboris gloriam: te comite quasi sole quodam dilucidius crescat. Quid magis absurdum: quam quem dicas tuum solem: eundem appellare comitem tuum hoc ipso quod sol est: tum illi pro nomini sacrosancti uitae: qui dicit: Ebrietas est omnis libidinis & intempantiae: superbia est comes odii: diuitiae sunt comites superbiae. Nam potius dicendum erat Libido & intempantia comes est ebrietatis. Sequitur enim libido & intempantia: ebrietas antecedit: odium comes superbiae est: superbia comes diuitiarum. Cicero. Est gloria comes uirtutis. Gloria enim sequitur honestatem: sicut umbra corpus. In eodem opere nupta quodam prodesto uiro. Illud iracundiam laudant comitem fortitudinis esse dicunt: emendatum sic erat comitem fortitudinis: ut sciremus uere esse quod ait. Quintus dum librarioque insciam sectari uolunt suam confitentur. Idem Cicero alio loco. Cupiditas dicitur di pacis est comes: ocii socia. Si quidem pacem sequitur dicitur cupiditas. Quid ergo si haec comes est illa dux erit? Dicemusque pax est dux cupiditatis dicitur: & ebrietas dux libidinis & intempantiae. Non est hic sermo quidem usitatus: sed potius per alia uerba: quorum tria nunc in mentem ueniunt: magister magistrum: mater patrem: materies materiae: ut ebrietas magistra est libidinis & intempantiae. Superbia est mater odii. Diuitiae sunt materia superbiae: Quibus tribus fere indifferenter uti possumus. In personis uero magis conuenit dux: aut in his rebus: quae personae sunt similes: qualis est fortuna: quae dea fingitur. Cicero non semel dixit fortunam non ducem: sed comitem fuisse quibusdam imperatoribus. Est praeterea: ut eo redeam unde egressus sum: alia differentia inter comitem & socium: quod comes est qui utrumque sequitur alterius dicitur: socius praerunus: negotiis seriisque rebus: & fortunae arbitrio subiectus: ut Caesar in commentariis: itaque Androstenes praetor Thesaliae: cum se uictoriae Pompeii comitem esse mallet: quam socium Caesaris in rebus aduersis: omnem ex agris multitudinem seruorum ac liberorum in oppidum cogit. Vere huiusmodi differentia aptior est inter socium & sodalem. Est enim proprie sodalis in rebus leuioribus ac saepe uoluptuosis. Qui. Quo tandem pateris animo: si delicatus adolescens praesertim splendidiis opibus: uel ex aetate motes: uel ex fortuna traxissem: & tempestiua conuiuia & praestigiosos iocos: aduocata sodalium turba: solutus atque affluens agetem. M. Tullius. Epulabar modice cum sodalibus. Sodalitates enim me quaestore sunt instituta. Idem alibi. Ego Placium Laterensis & ipsum gratiosum dico: & habuisse in petitione multos cupidos sui gratiosos: quos tu sodales uocas: officio iam amicitiam nomine iniquas uitioso. Caius autem sodales inquit: qui eiusdem collegii sunt: quos graeci uocant A quo non sane discordat apud M. Tul. Antonius: qui

Norbanum quaestorem suum appellat sodalem. Comis est benignus homo & facilis: qui aliis non grauate inseruir.

Pompa & spectaculum.

Cap. cccx.

Pompa omnis spectaculum est: sed non e contra. Pompa quidem in prosperis est: & in aduersis qualis est in triumpho & in funere: quasi quidam solennis apparatus & ostentatio. Cicero. Sed iam e pompa in ueram aciem descendamus. Virgilio. Ad delubra iuuat solennis ducere pompas. Quintus. Quid enim si respondere iubeas orbitarem cur in exequias totos egerat census: quid tibi uelit ille funebrium longus ordo pompae? Spectaculum uero est nunc illud quod spectatur: ut nocte pluit tota, redeunt spectacula mane. Nunc ipsa spectatio: ut O acerbum spectaculum: nunc locus unde spectatur: ut sedebat in spectaculis: & de spectaculis excitatus est.

Senectas est senilis aetas: iuuenta autem iuuenilis: & ut quibusdam placet: dea ipsa melioris aetatis & iuuentutis: At senectus idem quod senecta. Iuuentus uero etiam frequentia iuuenum: non solum aetas. Senium quoque pro senectute accipitur.

Intet continentiam & abstinentiam differentia.

Cap. cccxii.

Continentia & abstinentia ita differunt: quod abstinentia iustitia est. Continentia uero illa quae inter uirtutes quarta numeratur quae eadem dicitur continentia & modestia. Est enim haec cum a uoluptatibus nos continemus. Abstinentia cum abstinemus ab alienis: nulli uim afferentes: nihil cuiuspiam eripientes. Cicero: Si in nulla uoluptate continuerit in alia se effuderit: Rursus quod beneficium est: quod te abstinueris a nefatio scelere. Nonnunquam tamen indifferenter: ut apud Valerium Maximum titulus est de abstinentia & continentia: ubi exempla istarum uirtutum promiscua sunt: ut tamen sentio: continentiae poteris dare nomen abstinentiae potius quam ediuerso. Illud enim specialius uidetur: hoc generalius: Quemadmodum continentia putatur sub iustitia esse: uel ab ea non posse separari: illa uero sine hac frequenter est. Quare rite continentia uocatur abstinentia.

Pecus pecudis: & pecus pecoris.

Cap. cccxxiii.

Pecus pecudis & pecus pecoris prope nihil differunt. Significaturque hoc nomen aial quod sub impio hominum ex pabulo terrae pascitur: ut bos qui tauera uaccas comprehendit proter suum proprium significatum: equus: ab allusue qui asinaria potius operam exercet asinus: non autem onager nec lalisio. Mulus: qui proprie generatus est ex asino & equa. Nam himulus dicitur qui patre equo matre asina genitus est: quem quidam burdonem noiant. Camelus namque non tantum pascitur sub magistro: uerum etiam in quibusdam locis inter arma & cuius significatio non modo ad matrem: foeminaeque pertinet: ut passer: ut aquila: sed cum genere foeminino nonnunquam iungi inuenitur: ut camelos foeminae: quale est bos: ut apud Vergilium: ille meas arare boues. Quod ideo minus mirum est: quod lupus etiam apud Varronem & Ennium: & Fabium pictorem in genere foeminino reperitur: siue hic lupus lupaque significat: huic quoque similis est bubalus. Caeterum & ipsi cameli: & caetera quae nucraui armenta faciunt: licet quidam tantum uelint esse bouum: quasi si ab arando armenta dicta: deinde sublata tertia littera arma. Praeterca ouis marem foeminamque significat. Capra cum qua caper siue hircus: porcus: cum quo porca intelligitur: unde sunt greges: ut grex ouium: grex caprarum: grex porcorum. Ouidi. meta. iiii. Mille greges illi totidemque armenta per herbas pascebant. Virg. iiii. geor. Haec satis armentis super altera cura. Lanigeros agitare greges: hirtasque capellas. Idem tamen de ceruis primo aeneidos dixit tibi: Hos tota armenta sequuntur. A tergo ut minus mirandum sit: si de bobus gregem dixit tibi. Aut aliquid in magno sequitur grege: tamen ad distinctionem adiunxit magno: sicut Horatius adiecit mugientium in epodis aut in reducta ualle mugientium prospectat errantes greges: quasi si grex sit generalius nomen armentum uero specialius: & illud sine apposito de minutis pecoribus intelligatur cum apposito possit etiam ad maiora transferri: ut Cicero in philip. Fudit apothecas: cecidit greges armentorum. Haec omnia pecudes & pecora dixeris: quorum exempla tot sunt: quotiens hoc uocabulum reperimus. Veruntamen pecus pecoris nonnunquam reperitur pro multitudine pecudum siue pecorum: sed gregalium potius: quam armentalium: ut Virg. Dic mihi Damoeta: cuium pecus: an Meliboei? Insaelix o semper ouis pecus. Et alibi: Caprigenumque pecus nullo custode per herbam. Oui. meta. li. xiiii. Hoc pecus omne meum est: multae stabulant in antris. Multa silua tegit: multae quoque uallibus errant. Nec si forte roges possim tibi dicere quot sunt. Paupies est numerare pecus: de laudibus haec Nil mihi credideris: plens potes ipse uidere. *agant* Ut uix circueant distentum cruribus uber. Sunt foetura minor tepidis in ouilibus agni. Sunt quoque pro aliis aetas in ouilibus haedi. Cur dixit multae: & haec cum nullum genus antea noiaisset: nisi quod intellexit oues & capras: quae postea nominat. Cicero in Verrum: Noiat iste seruum: quem magis pecoris esse diceret. Virg. tamen ge. iiii. ait: Pascitur itaque pecus longa deserta sine ullis hospitibus tantum campi iacet: omnia secum Armentarius aser agit. Armentarium pecoris dixit. Nonnunquam pecus pecoris significat ouem: nec solum nullo ubi haec animalia pecora dicuntur: uerum etiam apud graecos auctoritas: quorum est Plinius: qui libro octauo inquit. Est in Hispania: & maxime Corsica non dissimile pecori genus musinorum caprino uillo: quod pecoris uelleri proprius: quorum et genere & ouibus natos Priusci umbros uocauerunt: infirmissimi pecoris caput: & non longe post. Suis foetus sacrificio die quanto purus est pecoris die sexto bouum trigesimo. Quin. Cur in usum nostrorum saepe pecori lanam detrahunt? proter pecudes aut caeterae quae drupes ferae sunt: licet proprie uideantur ferae dici: quae feritate habent: ut leones: ursi: pardis: lupi: uulpes: haec quaecumque mansuetatae sunt cicures uocantur: qualis canis qui nec pecus: nec fera est: licet sit natura ipsa non tantum fera: sed ferus: qualis elephas: siue quod uisitatius est elephatus ad bella domitus: alioquin fera natura: de quo nomine idem quod camelo fortasse dici potest: quod & communis generis sit: & armentum faciat. Quidam suam domesticum tantum cicurim uocant. Ego potius aprum dixi: quod ex fera cicuris est factus: nec aprum modo: sed etiam onagram: ceruum: caproolum: dammam: capream: leonem quoque: denique quicquid cicurari potest. Cicurare enim ut Varro ait: est mansuescere. Quod enim a fero discretum est: id dicitur cicur. Et ideo dictum cicur ingenium obtul

Q VARTVS

neo. i. mansuetum: innatum a cicero cicur uidetur. Cierum dicebat men: branam tenuem quae est in malo punice discrimen. Hæc Varronis uerba confirmat Cice, ubi ait. Nam aliæ sunt seræ: aliæ sunt cicures: aliæ natantes: aliæ uolueres.

Collis: iugum: cliuus: promontorium.

Cap. cccxiiii.

Collis est ut ita dicam: monticulus: siue pars montis. Iugum ut ita est dicam: ipsa arduitas montis: & peliuis ac pna supini: as: cui similis est in colle. Cliuus tamen mollis magis & elemens: ut cliuus capitolinus: & cliuus q ducit ad ianiculum: cliuus motis Auentini: quos oes scimus esse in urbe Roma: colles unde qdam uocant eam urbem septicollem. Et antiquus sicbant festa quaedam septimontalia. Liui. itaq; cu p Cassitinum euadere non posset petendumq; montes & iugum Caligulae supandum. Et alibi. Quatu in altitudinem egrediebantur magis magisque fluestria & plæraq; inuia loca excipiebant. Vt uero iugis appropinquabat: q; raze in aliis lucis esset: adco omnia contenta nebula: ut haud secus q nocturno itinere impedirent. Promontorium mons est in mari: pminens: ut Pli. lib. xxvi. Promontoria aperiuur mari: & rege natura agif in planum. Liui. lib. xxxii. Aut aperientibus classe m. p. montoriis. Idem in. xly. Adiunctaq; in iula Euboca: & excurrente in altum uelut promontorium attica terra sita.

Officina & taberna.

Cap. cccxv.

Officina est ubi opa fiunt. Taberna ubi opa ipsa caeteraq; merces uendunt. Officina est statuarii: fusoris: flatoris: calatoris: excussoris: uitrcarii: pictoris: sutoris: fabri: q multiplex est lignarius: & hic non unius generis. Ferrarius nec hic simplex. Lapidarius q & ipse in multas diuide: ut species. Taberna uocat lanaria: uinaria: olearia: & mille huiusmodi: unde opifices & tabernarii uocantur. Cice. p Lucio Flacco. Opifices & tabernarios: atq; omnem illa faciem ciuitatum qdem negotii conciare: nec negauerim aliq; do unum eundeq; locum officina & taberna esse: ut futrina in qua calcei & sunt & uendunt. Quæda igit artificia q; sola artificia sunt opificum: caetera quaestus & opæ diunt. Sed quaedam huiusmodi habent suum nomen: ut hæc ipsa futrina sutoris. & lignarii ppric fabrica aurificis aurificina: cauponis caupona. tamen ea quæ unum uendunt: cauponam uocamus. Quidam malunt dicere coponam p loco. argentarii: argentaria: quod nomen qdam p artificio: & argentarium p artifice: q idem est aurifex accipiunt atq; ita est in Hicremia. Titus at Li. Cic. Quin. caeteraq; omnis antiqitas p his accipit: qui uulgo camplores dicuntur. non illos dico minutos: q nummularii & mensarii a nobis: collyuista: a graecis dicuntur: q idem trapezita uocari possent. Na collyuista trapezas habent. Sed Plautus i gurguliõe trapezita & argentarium p codæ accipit.

Inter auem & uolucrum.

Cap. cccxvi.

Vis est quæ oua parit: pennisq; est prædita: præter unum uespertilionem: qui utroq; caret: quattuorq; pedes habet: & seminus est. Volucris est quæcunq; uolat: nec auis solum: sed illæ bestiolæ quæ minores: ut apes: uespa: culcx: musca: tabanus: locusta: cicada. Quin. apes uolucres uocat. Et Plini. non semel hoc significat unde & Cupido uolucer dicitur.

Indoles quid sit.

Cap. cccxyii.

Indoles est non solum in pueris & adolescentibus significatio futuræ uirtutis: ut apud Qui. In primis annis laudare indoles. Cice. Vt. n. adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur. Et Valerius titulum de indole fecit: non tantum puerorū & adolescentiuq; exempla repetens: sed et in uiris: & qdem præsentis uirtutis: ut idem Cic. de offi. In qbus est uirtutis indoles commouentur. Idem p Caelio: Siquis iudices hoc robore animi atq; hac indole uirtutis ac continentiae fuit. Liui. de Lauinia iam matre & post mortem Acneæ res administrante: inqt. Tanta in ea uirtutis indoles fuit. Lucanus: Indole si dignum laetitia: si sanguine præco Robur inest animis: indole quasi generositate quadam uirtutis atq; animi. Liui. ad malam quoq; partem & ad mala atq; inanimata trassert loquens de Hannibale. Si cum hac indole uirtutum ac uitioꝝ trienio sub Afrudruba imperatore meruit. Et alibi: Sicut in frugibus pecudibusq; non tantum semina ad seruandam indolem ualent: quantum terræ proprietates caeliq; in quo aluntur generosius in sua qcquid sede gignitur: insitum alienæ terræ in id quod alitur natura uertente se degenerat.

Concio quid sit.

Cap. cccxyiii.

Concio est populi multitudo congregata: uel ex magistratus iussu: uel publici sacerdotis: uel sua interdum auctoritate & sponte proprie ad audiendum oratorem concionantem in bonum publicum: cuius etiam oratio uocatur concio. In priore significato est graece: *ἐκκλησιον*: quam nos pro latina uoce habemus: multiq; ecclesiam nescio quo iure aedes sacras appellant: cum eorum hominum. sicut dixi: significet: non loca.

Aliud leges esse: aliud iura.

Cap. cccxix.

Leges iuraq; scriptum sepe inuenimus: ex quo dat intelligi aliud esse leges: aliud iura. Sūt igit: leges aut principis: aut liberi populi: quæ a rege condunt: alterius consensu non requirunt: quæ ad populū ferunt: quæq; sine eius iussu fere raræ non sunt: quia rogari. i. interrogari populus de his solet: rogationes et dicunt. iura at magis generalia sūt: siquæ & ius gentiu est & ius ci

uile. Nam ius naturale dicere quod oia animalia docuit: ridiculum. Appetitum coeudi atq; adeo nocendi imbecilliori animali: spoliandi: occidendi: q; ius esse dixerit: ideoq; M. Tullius in libris officiorum: de iure naturali silentium egit: inter solos homines ius esse significans: idq; gentium esse uel ciuile. In rhetoricis tamen ius naturale statuit: sed quod in homines tantummodo cadat: cuius species sex esse uoluit: & religionem: pietatem gratiam: uindicationem: obseruantiam: ueritatem. Sed hæc hæc hactenus lus ciuile dicimus tam leges: q; plebiscita: senatusconsulta: decreta principum: respo; prudentiu; quod ultimum uelut interpretatio est supior;: quod q; pfitentur: iurisperiti nominantur. Qui legem uero fert ad populū: fere orator est: ut p;sidio oratoris indigens: ut appareat quāto p;stantior est orator: q; iurisperitus: cū hic sit quasi illius scriba: aut ille p;ceptor: hic pedagogus: ille dux hic ducis legatus atq; a;lecla. Quid dicā de iurispitis hoc p;sertim tpe q; cum maximo ab illis consulis interuallo distent: se litterato; artem tenere arbitrant: quoz; q;ta sit eruditio: uel hinc colligi coniectura pōt: q; quotiens Pauli Vlpiani alioz; q; testimoniū assūmunt: legem nominant: cum longe sit aliud legem esse & habere uim legis: quodq; deformius est: unā legem in plures leges partiunt. Verbi cā: ad legem aquiliam: quotiens Scæuola: quotiens Papinianus: aliusue q; loq;tur: etiam si bina uerba: & quidem a superioribus dependentia: totiens nouam legem appellat: nō ab aliquo legiflatore unam legem: sed ab infinitis interp;tib; legum infinitas leges esse iudicātes: etiam titulum de uerborum significatione non legem: immo leges appellant: quo quid absurdius.

Aceruus: strues: strages: sarcina quid sint.

Cap. ccxxx.

Aceruus minutæ p;rie regz est congeries: ut frumenti: ut leguminis: ut salis. Interdū etiā aliq;to maior;: ut aceruus scutoz; apud Vir. & fere generale ad oia est: Strues ar; p;rie lignoz;. Strages uero cadauez; interfectoz; uno in loco: ac p;rie iacentiu; multitudo siue hūanoz;: siue mutoz;. Sarcia urensiliū & eoz; q; ad cultū: ad ornatū: ad cæte; usū p;inent: ut sic dicam fascis quem q; in itinere faciendo cōportare possit. Siq;de milites cum castra mouere uolūt: sarcinulas colligere dicuntur: & q; in aliam domum imigrant: sarcinas suas componere. Res. n. nostræ domi cistis capsisq; cōpositas et sarcinas uocamus: ut apud Quin. lacēt reliq;ta sine hærede sarcinæ.

Inter ministerium & mysterium.

Cap. ccxxxii.

Ministerium ministri p;rie ē opa. Sed p; oī oratione quoq; accipit: ut de rege Latino Vir. Mœstusq; refugit Fœda ministeria. Mysterium uero græcū μυστήριον arcaua quædā res & p;rie diuinis uir; sacerdotibusq; rātūmodo cognitū. Illud prius in numero plura si solet accipi p; ministris: sicut seruitia p; seruis. Nā seruitiū: aut seruitus ipsa: aut seruitutis actio ē: ut Datus apud Ter. Ego Paphile hoc tibi p; seruitio debeo conari: manibus & pedibus: noctesq; & dies capitis piculum adire: dum p;sim tibi. Afferamus etiam in aliis exempla. Sal. Interea seruitia repudiara: quoz; in initio ad eum magnæ copiz; concurrerāt: q; opibus coniurationis frerus: simul alienum suis rationibus existimans uideri cām ciuitem cum seruis fugitiuis cōmunicasse. Quin. sæpe p; ministris ministeria dixit: ut ibi. Non torsit ministeria cæci: & officia pro officialibus & obsequia exhibentibus. Paulus iurisperitus teste Labrone ait Urbica ministeria dicimus: quæ etiā extra urbem ministrare nobis consueuerunt. Vulpianus deniq; concubinam filios naturales alumnos constituit generali appellatione contineri: & siqua alia sunt huiusmodi ministeria Lii. lib. iii. Frumento nāq; ex Hetruria priuara pecunia per hospitium clientumq; ministeria empto.

Inter scurrā & parasitum.

Cap. ccxxxiii.

Scurre est q; risum ab audientibus capat: non salua dignitate p;sonæ. Parasitus qui omnia ad uoluptatem eius loquitur: in cuius contubernio est: omnia assentatur: omnia illius facta simul ac dicta laudat: nihil repugnat: nihil facere recular ueris gratia: in quo summū bonum constituunt: quorum magna copia in principum domibus est.

Buccam & buccas pro eodem accipi.

Cap. ccxxxiiii.

Buccam & buccas p; eodem accipimus: oratores frequentius in singulari: unde illud usitātū dicā: Quicqd in buccā uenerit. i. in os: sed nō in labra: ut uulgus existimat Quin. pbātem: q; ait: Ore. n. magis q; labris loquendū est. Sed uulgus errat atq; fallit: cū legit buccā & duas buccas: in illis accipiens unum os: in his accipiens duo labra. Veg; ego ostendi os ipsū conuuitatem esse unde uox p;dit: non oram libroz;. Et. n. lu. cum ait. Bucca foculum excitat: non de extremitate oris: sed iuteriori pre dixit quæ inflari solet uentumq; concipe. Et itez; de tubicinibus loquens: Notaq; p; oppida buccæ. De illa deformi utrinq; in flatione intellexit tubā inflantium: nō de labris quæ latent cum tuba canit. Nā Hora. quoq; cum inqt: Ut Iuppiter ambas inflatus buccas: nō de labris locutus ē: quæ inflari nō possunt. Quod Plautus aptius docet in penulo: Nescias utz; maiores buccæ: an mammæ fient. Quid at buccæ significet: ex Plinio audiamus: simulq; qd malæ sint qd genæ: qd cilium. Eadem hæc. n. eodem loco tractat is: præterq; q; alibi dicit buccæ sinus: & iterum buccæ immanitas. Ira lib. xi. ait: Sequar at ipsius ordinem seriemq; libri: q;bus fragilia opimæta his oculis duri omnia talia & pisces & insecta nō habent genas: nec integunt oculos: oibus membrana uitri modo translucida obtendit pauloz; post. Sed quadrupedibus in supetiore. rātum genæ

Q VARTVS

uolucris in inferiore ac paulo post: grauioribus alituū inferiora gena cōniunt. At quadrupes quæ oua pariunt: ut testudines: cocodnili inferiora tantū sine ulla uictatiōe pp præduros oculos extremæ ambitum genæ superioris antiq ciliū uocauerunt: unde supcilia hoc uulnere aliquo obductum non coalescit in paucis humani corporis membris: infra oculos malæ homini tantū: quas prisce genas uocabant. xii. tabulæ: interdicto radi cas uerante: pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur pudor: intra eas hilaritatē risumq; indicātes buccæ: & altior homini tantū quem noui mores subdola irrisioni dictaucte: nasus nō aliis aialium nates eminent auibus: serpētibus: piscibus foramina tantum ad olfactus sine naribus & hinc noīa simoz: silonum septimo mense genitis sapenūmero foramina aurium & nariū desuerūt: labra a qbus bochi labcones dicti. Ex his Plinii uerbis apper cam in uultu ptem uocari buccas quæ uento inflari solent: genā membranā illam quasi ueste qua oculus tegit: cōniuit. i. apit & claudit: hoc est. n. cōniuer. Malam uero iliud inter genā & buccam quasi rotundum in specie mali. Nā utrunq; horū uocabuloz primam longam habet: malus uero mala malū primā breuem: cuius interior pars quæ oris hiatum efficit: ubi molares affixi sunt maxilla dicitur: nomen diminutiuum non re: sed uoce. Malam quoq; genam dici Plini. idem fatef. Ideoq; dens illi intimus & ipsi genæ affixus genuinus dicit: qā maxime later: ea re factum est iā tritum uetustate puerbium: genuino rodere dente. i. latenter p inuidiam carpe famam alterius: ut ille testat. Nā ueteres tantum membranā illam oculi genam appellauerunt: quā uetustatem a posterioribus seruatā repimus: nec poetis modo: ut draconis genæ p oculis: continens p cōtento: & Seneca ī tragoedia de Oedipo loquens inq; Et pirati sibi genas patentis: et continens p contento. Verū oratoribus quoq; ut Quint. de cæco loquens. Illa perpetua nocte clausæ genæ non custodierunt.

Pastio: pastus: pabulum: esca: pasco: pascor: uescor.

Cap. ccxxxiiii.

Pastio uidet significare cibum. Sed tamen potius ad alimenta pecudum p̄inet: quæ pasci diximus: q̄q̄ iuapte natura significabat ipsam actionē pasendi: nunc frequētius cibū. pastus homini cōpetit. Varronis liber de re rustica indicem habet de uillaticis pastionibus uidelicet quæ ad Bruta p̄tinent. Ci. tuscu. li. v. Cū oblectatiōe sollertiaz: q̄ ē unus suauissimus pastus animoz. Pabulum & pecudū q̄dem: & tamen alioz quoq; Brutoz: q̄tunq; ego sentio: magis cibus herbaceus feniceusq; ac pallescens stramentaceusq; similiūq; q̄ ex feminibus. A pasco. n. & hoc descendit: sicut pastio. Escam antiq accipiebant et quod dabatur auibus piscibusue ad decipiēdum nō solum p cibariis humanis aliorūq; animalium. Quomodo. n. pasco neutrum: & pascor deponēs idē significant: Pris. uident: q̄ hoc sibi p̄suasit. Est. n. pascor: comedo & uoro: sempq; regit accusatiuum. Illud uero sine accusatiuo: ut pascentes seruabit Tityrus hædos. Proprie pascere bestiaz ē: sicut uesci hominum: nisi q̄ hoc regit ablatiuum: & aliquando potum quoq; complectitur ut Anacharsis apud Ciceronem: Carnexaleo: lacte: uescor: pro quo significato nō recte dicam carnem: escaum: lac pascor. Aliud est ergo pasco & pascor: aliud uescor.

Inter incolam & inglinum: item inter incolam & accolam.

Cap. ccxxxv.

Incola q̄ in alterius regione habitat: & in aliena ciuitate atq; repu. Inqlinus q̄ ī alieno priuato: pprie tamen in cōducto: siue in urbe: siue ruri. Cic. de offi. Peregrini & incolæ officium est nihil præter suum negocium agere: nec esse in altera repu. curiosum. Idē in Philip. Quæ in uilla ista ante dicebant: quæ litteris mandabant: iura po. ro. monumēta maiorū oīs sapientiaz ratio oīsq; doctrina. At uero te inglino: non domino personabunt oīa uocibus ebrioz: hoc est in quo incola differt ab inglino. Rursus incola ita differt ab accola: q̄ incola q̄ in loco: accola q̄ ad locum habitat. Ideoq; q̄cunq; iuxta aquas sunt: accolæ dicuntur: nec refert in suo: an in alieno: ut accola Vulturis: accola Padi: accola Rhodani. At q̄ in montibus domos urbesq; positas habent: incolæ dicuntur: qui iuxta montes: accolæ. Nec immerito legēdum illud in psalmo. C. iiii. Et Jacob incola fuit in terra Cham: non autem accola: cum quo uox etiam græca consentit $\alpha\rho\rho\kappa\eta\sigma\ \epsilon\nu$. li. cet multis aliis in locis apud Hieronymum quoq; hoc uocabulum repitur sic positum.

Campus & ager.

Cap. ccxxxvi.

Campus est planities terræ ampla & grandis: idcoq; spaciosæ plateæ arcæue: campi nomē acceperunt. Vnde Romæ cāpus martius. Nā locus huiusmodi angustior uocaf area. Ager uero tū circuniectum ipsi urbi territoriū: ut ager cāpanus: ager leōtinus: ager saliscus: rū locus in rure quē colimus: siue arando: siue cōserendo. Nā is q̄ ferit frumentis: atuum noīatur. Verū in hoc secundo significato habet pluralem numez: ut oēs agros ciuium depopulatus est In priore nō habet duntaxat dū loqmur de singularium urbium territoriis. Non. n. dicas recte sic: Antonius dedit militibus suis agros campanos & leontinos: nā hoc pacto nō cōplector nemora: saltus: pasqua desertos mōtes. Sed sic potius dedit militibus suis agros cāpanum & leontinum. i. agz campanū & leontinum: quo q̄dem modo oīa complector: quæ in territorio illo sunt: Ager ē flumina: lacus: cæteraq; oīa includit.

Silua & lucus saltusq; ut differant.

Cap. ccxxxvii.

Silua & lucus: saltusq; sic differūt: q̄ silua generalius nomen ē: p̄teea solet eē cædua. Lucus nequaquā cæduus ē: q̄n potius manu cōsitus religiosusq; atq; uel alicui deo: uel alicuius hoīs

cineribus consecratus. Ideoq; aut circa delubra numinum: aut circa sepulchra uiroꝝ: positus est. Satus vero silua inuia: nec transeuntibus peruia: in quo pasci atq; aestiuare pecudes solent: aut si locus aerq; patiatur hyemare. Nemora autem uoluptatis causa comparata & plena amoenitatis.

Inter femur & semen ac coxam.

Cap. cccxxxviii.

Femora partem illam exteriorem significant; femina partem interiorem molliorēq; quæ se contingunt: uel femora partem anteriorem: foemina posteriorem. Liui. lib. xxii. Quosdam & iacentes uiuos succisos foeminibus poplitibusq; inuenerunt: a quo conficitur nomen femoralia siue foeminalia. Vtroq; n. modo scriptum reperio. pro brachiis: dicitur tamen nominatiuus semen non reperiri. Coxa pars supra femora uertebꝝ: ipsum: quotiens uitiatum est aut os illud quod in uertebro uoluitur fractum: coxa uitiata fractaue dicitur.

Crimen: flagitium.

Cap. cccxxxix.

Crimen non modo p delicto: sed p ipsa et criminatione. Ci. in philip. Hereditatem mihi negasti obuuisse: utinā hoc tuum ueꝝ crimen est. Flagitium pprie in libidine: quasi flagris dignum crimen: sed p cæteris quoq; peccatis accipit: nec tantum turpibus: ueꝝ his et: quæ p negligentiam: imprudentiam: obliuionemq; committuntur: ut idem in bruto. Tantam ne fuisse obliuionē inqt in scripto: præserti ut ne legens qdē senserit: q̄tum flagitii admisisset. i. erroris.

Uectigal: foenus.

Cap. cccxli.

Uectigal non solum ex publico: ueꝝ etiam ex priuato capitur: ut in paradosis Cicero. Ex meo tenui uectigali capio ego ducenta. Er iteꝝ. Non intelligūt homines q̄tum uectigal parsimonia est. Paulus: Cæsar arundinis uel pali compedium si in eodem fundo uectigal esse consuevit ad fructuarium pertinet. Ex omni tamen prædio uectigal est. Foenus uero ex solo ipso: nam dicitur naturalis fructus terræ foenus. Postea autem ad usuram translatur: quasi pecunia p se fructum pducatur: sicut terra.

Luctus.

Cap. cccxli.

Luctus est dolor q̄ exterius proditus: uultu ipso atq; aspectu: sæpe ille ipse habitus uultus atq; uestis luctus est. Vnde secundo bello punico post cladem illā canensem cæsuerunt patres conscripti: ne foeminae ultra. xxx. dies in luctu essent: non uidelicet ne essent in dolore. Non. n. imperare dolori possumus: sed i illo lugubri habitu. Et matronæ lunium Brutum anno luxere: tantoq; tempore item. P. Valerium.

Ocium.

Cap. cccxlii.

Cium uacatio a labore: quod notum est: cuius contrarium est negocium: sed qa his q̄ studiis opam dant: necesse est ut nō negociosi sint: factum est: ut ocium p litterario studio accipiatur: ut Quint. Ingrendo scribendoq; talia: consolemur ocium nostrum. Non desiderat ocium consolationē: sed labor. Ergo p labore studii ocium accepit Ci. Quid dulcius ocio iitterato. i. studio: & ut ita loquar: negocioso ocio rale quid habet apud græcos (κολη).

Inter amorem & charitatem penuriamq;

Cap. cccxliii.

Amor genus est: charitas species. Illud ad oīa ptinens: hoc at ad hoīes. Demum & qdem p dignitate ac qualitate psonæ maxima qdem charitas debet parentibus: pxima filiis & deinceps reliqs. Charitatem et p penuria accipimus: sed frumenti qdem & annonæ charitatem dicimus. Penuriam uero uini: aquæ: pabuli: pecoꝝ: uiroꝝ: cæterarumq; huiusmodi reꝝ: uel penuria est: ut sic dicam: carentia omnium reꝝ. Charitas uero quæ contraria est utilitati. Ideoq; Pli. iunior ait accessisse agris suburbanis charitatem: & Quint. cum ait: Itaq; charitas annonæ: reꝝ frumentum: cædes ac direptio pecoꝝ: idem est ac si dixisset charitas annonæ: penuria frumenti.

Bellum: prælium: pugna: cerra-men.

Cap. cccxliiii.

Bellum est tum ipsa pugna: tum totum tps: quo in militia sumus: quam illiterati guerram uocant: Prælium ipsum tantūmodo armoꝝ certamē. Nam & pugna certamenq; et citra arma fit. Interdum et fit nudis uerbis.

Seditio: factio.

Cap. cccxlv.

Seditio uel a seorsū sedādo: uel ut Ci. placuit: a seorsum eundo dicta tūc est: cū populo secū discordante res ad manum uocat: qualē eiuitaris statum Vir. describit: dicēs. Ac ueluti magno in populo cū sæpe coorta est Seditio: sæuitq; animis ignobile uulgus. lāq; faces & saxa uolant: furor arma mistrat. Similiter dicit seditio in exercitu: in classe: i scola: & si qd est tale. Factio ē diuisio ciuium in diuersa studia: cum aliq se principes ac primarios in ciuitate efficere conant: inter quos æmulatio est: q̄ & factiosi dicuntur. Pro se qsq; quā maximā pōt ciuiū multitudinē: q̄ cliētes uocant: ad se trahēs: sibiq; quouis pacto p fas nefasq; cōciliās: quæ pestis iustitina cunctas ciuitates duntaxat Italiæ infecit.

Copia.

Cap. cccxlyi.

Copia facultas potestatisq;: ut faciā tibi copiam inspiciēdi libros meos. i. dabo tibi facultatē uel faciā tibi potestatē. Vt. n. alio loco dixi: semp iunctū cum uerbo facio duntaxat apud oratores. Nā poetæ cū aliis uerbis: & præcipue cū do: ur Vir. Affari extremū miseræ data copia matri. Er iteꝝ: Postq̄ introgressi: & corā data copia sandi. Sine his at duobus uerbis copia plarūq; p abundantia accipit: unde dicta ē copia oratiōis: & copia pecuniæ: & copia frumētī. In plurali quoq; p eodē significato: ut noui copias tuas: omniū reꝝ copias habeo. Peculiariter

Q. VARTVS

ramen appellamus militum multitudinem: ut copiae Pompeii: copiae Caesaris copiae aduersarioꝝ: pro quo impii dicunt gentes aduersarioꝝ: gentes nostrae: & in hoc est significato nonnunquam in singulari ut Pom. ad Domitiu. Neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris. Idem ad eundem: Etiam atque est hortor: ut cum omni copia quam primum ad me uenias. Salu. Postremo ex omni copia Catilinae neque in praelio: neque in fuga quaeque cuius ingenuus captus est. Vir. ii. aenei. Et quae sit circuecum mecum copia lustro.

Elogium.

Cap. ccxlyii.

Logium est testificatio de aliquo: siue uitupationis: siue honoris causa. Vitupationis: ut Quirit. Non est iudex quae putentis ideo nullum adhaerentem ad exhaerentem iuuenis elogiū: quia de celestibus costaret. Et alibi: Si exhaerentem a se filiū pro testatus fuerit elogiū: propterea quod is meretricem amaret. Multa sunt huiusmodi exempla apud iuriconsultos: sed unum suffecerit Modestini: ubi huius nominis nisi ab altero adiecta sit interpretatio reperitur cuius haec uerba sunt. Desertorem auditum ad suum ducem cum elogiū. i. cum uitupatione mittat. Honoris causa: ut. M. Tullius. In quod elogiū plurimae consentiunt gentes uig. esse ciuitatis primum: & caetera. Et iteque: Quid elogia sepulchroꝝ Quae qualia sint: Sueto. in claudii uita ostendit: dicens. Nec contentus elogiū tumulo eius uersibus a se compositis insculpsisse uitae est memoriam ipsa oratione composuit. Seneca in declamationibus Decessit negociator testamento omnium bonorum: reliquit formosam uxorem haerentem: & adiecit elogiū: quia pudicam comperit. Pro simplici autem sententiae suae testificatione Cice. Solonis quidem sapientis elogiū est: quo se negat uelle suam mortem dolore amicorum & lachrymis uacare.

Conditio: conditio.

Cap. ccxlviii.

Conditio a condico nascitur: conditio a condico. Illud rarius est: quod ita iusti. si credimus hominem graecum romana iura potuisse praescribere: diffinit. Condicere est denunciare prisca lingua: nunc uero abusiue dicimus conditionem actionem in personam: quam actor intendit sibi dari oportere. Nulla. n. hoc tempore eo nomine denuntiatio fit: ergo conditio erit: uel haec actio: uel illa denuntiatio. Conditio uero multi his rebus male ut praerogae usurpat accipientes pro meritis qualitate. ueluti illud: hic est homo mansuetus & bonae conditionis: quod antiqui dicebant mansueti & boni ingenii: nos quoque mansueti animi mansuetaque meritis. Nos cum dico de illis dico quod latine loquuntur. Nam homo bonae conditionis latine dicitur: si ad fortunas referat: non si ad mores: ut ille est uir magnae: praerogae: mediocri conditionis. i. diues pauper: aut inter hos medius. Ego sum positus in hac conditione. i. fortuna ac forte. Ci. O miseram conditionem administrandi consulatus. Huic significato illud pene par est cum inter plura eligendi sortis est oblata electio: ut apud. M. Fabium. Oblata est a iuuenibus tyranno conditio: ut dimitteret alterque ad uisendam matrem ad diem praestituta reuersus: ita ut nisi occurrisset ad diem: de eo quod restiterat: poena sumetur. Dicimus igitur offero conditionem uel fero: uel pono conditionem: nunquam fere pro alio uerbum: quae conditio dum placuit: est fere semper dicimus: accipio conditionem: ut apud Ter. Amatores Chrysidis tulerunt mulieri conditionem: si uellet eis morem gerere se duros illi precium: liberalemque mercedem. Ipsa uero accepit conditionem hoc est praestititio: promissionemque assensit. Ab illo significato non longe absunt offero electionem: do optionem. Hac tamen solent esse inter plura. Illud uero in uno frequentius: ut offero electionem utque uelis eligendi: & do optionem quod uelis potissimum optandi: deinde tu aut eligere te dicis: aut optare. Offero conditionem Cry-

sidi unam. f. Inter frondes & folia.

Cap. ccxlix.

f Rondes arborum sunt tantum. Folia autem & arborum & herbarum: florumque.

Inter excubias & uigilias.

Cap. ccli.

e Xcubiae diurnae & nocturnae. Vigiliae tantummodo nocturnae.

Suffragia.

Cap. ccli.

Suffragia sunt ut sic dicam uoces quae dicebantur ad comitia: in tabellaue scribebantur. quibus suam quaeque declararet uoluntatem de aliquo eligendo in magistratu: qualis est hoc tempore electio summi pontificis: & eius quem Caesarem Augustum christiani non erubescunt appellare a danatis nominibus tyrannorum: quod non modo oppresserunt rempublicam. ut nemo iam possit uocari rex romanorum: sed sub eorum gladio rex uerus caeli & terrae occisus est. Et postea isti insani & nostrae religionis immemores uocant diuum Augustum: diuum Claudium diuum Traianum: quasi uulgus atque homines possint principes referre in deos. Sed haec omittamus: hoc tantum dicentes romanos non agnoscere regem aliquem: & cum caeterae gentes se in libertatem assuerint: hoc multo magis nobis licere. Suffragia igitur ut dicebam: sunt uoces in electionibus: quod suffragium quia cum praestamus nimis eidem gratum fecimus. Hic factum est: ut suffragium pro auxilio saepe ponamus: & suffragor pro auxilium fero: resfragor repugno proprie quidem in dictis: sed nonnunquam & in factis.

Catuli: pulli: foetus: foetura.

Cap. cclii.

c Atuli sunt serae: siue immanium: siue minium. Nam & catulos murium legimus: pulli uero pecudum: foetus auium & piscium: quaeque & hoc generalius nomen est uide foeticare pro parere: & foetura pro partu ad omnia animalia muta pertinet Ceruorum hinniculos dicimus: capreolorum

quoque: capreae: dammae: lepore: similibusque: catulos quoque serpentium: ut Vir. d. colubro: Catulos testis atque oua relinquens: immaniumque piscium quae non edunt oua. Proprie tamen Catuli sunt filii canum. Virg. Sic canibus catulos similes. Cice. de diui. Erat autem mortuus catellus hoc nomine.

Inter luem & pestem.

Cap. ccliii.

Luem & pestem hoc differunt: quod genus & species. Nam cum in urbe aut in agro febres aliudue genus morbi fauit: siue solos homines: siue sola pecora: siue utrosque corripient: lues dicitur. Interdum etiam si arbores ac sata. Pestis uero aut cito occidit aut cito ab it eo que inuasit: quae eadem dicitur pestilencia. nonnunquam pro lue ponitur atque animi uitium saepe transferuntur.

Quod corpus potius quam carnem nostrae uiuentium dicamus.

Cap. ccliiii.

Corpus potius quam carnem nostrum uiuentium dicimus: & hominem corpulentum potius quam aliqui loquuntur carnosum. Quinti. in. vi. Corpulento litigatori: cuius aduersarius in eum puer circa iudices erat ab aduocato latus quid faciam: ego te baiulare non possum. Idem in primo: Ossa detegunt: quae ut esse & astringi neruis suis debent: sic corpora operienda sunt. Idem in. v. Neruisque illis quibus causa continetur: adiciunt inductae super corporis speciem. Et alibi: Haeret astricta nudatis ossibus curis & in fame sua homine consumpto iam membra sine corpore. Cice ro ad gallum: Ego hic cogito commorari: quoad me reficiam. Nam & uires: & corpus amittit. Sed si morbum depulero: facile ut spero: illa reuocabo. Quod etiam significauit Martialis: cum ait. Viuebant laceri membris stillantibus artus: Inque omni nusquam corpore corpus erat: uidelicet quod in corpore illius non erat caro.

Inter laminam & bracteam.

Cap. cclv.

Laminam tam ferram: aream: plumbeam: stanneam: quam auream: argenteam: electream: auricam: ceam dicimus: bracteam potius ex his posterioribus: aut certe bracthea tenuis est & sua sponte plicabilis. Lamina uero crassior: ex qua armatura conficitur: & qua incensa olim homines torquebantur: haec crepitat ut bracthea pro tenuitate. Virgili. in. vi. Talis erat species auri frondentis opaca llice: sic leni crepitabat bracthea uento. Veruntamen tenuis nonnunquam bracthea est: ut crepitare non possit: ut illa ex qua fit aureatura & argentatura.

Inter munimenta & monumenta.

Cap. cclvi.

Munimenta sunt munitiones castrorum caeterarumque rerum: quae contra aduentum hostium muniunt: siue uallo & fossa: siue alio quouis modo: quo sint milites ab hostium: ut dixi: aduentu muniti. Monumenta in uel in sepulchra: statuae: tituli libri: caeteraque: quae nos alicuius rei praeterita moneant recordari. Nam de futuro: ut quidam uolunt: ideo sepulchra appellari monumenta: quod nos nostrae ipsorumque mortis admoneant: falsum est. In honore enim mortui illa tantummodo fiunt: non in publicam praedicationem: uixque monumenta dixerim: nisi litterae aut alii tituli appareant: quae si desint: magis sepulchrum quam monumentum erit. Liuius lib. xlyii. Vtrobique monumenta ostenduntur & statuae. Nam & linterni monumentum: monumentum quoque statua superimposita: quam tempestate disiectam nuper uidimus ipsi: & Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt: quarum duae Publii & Lucii Scipionum dicuntur esse: tertia poetae Quinti Ennii.

Inter opus & operam.

Cap. cclvii.

Opera est actio: ut dabo operam: & in iure ciuili de operis libertorum. Cicero de offi. Non male praecipunt: qui seruis uti iubent ut mercenariis: iusta praebenda: operam exigenda est laborem & operationem corporis. Siue ut ait Vulpianus: operae sunt diuinum officium. Opus est finis fructusque operae. Vnde opera auctorum dicuntur: & opera publica aedificia. Nonnunquam uidetur opus pro opera accipi: ut Virg. Mollibus & stratis opera ad fabrilis surgit: quasi ad opas. sed ut uidere uideo: quotiens non ad laborem corporis: sed ad laborem animi & artem industriamque respicimus: magis opus quam opera dicendum est: ut in opere rustico: in opere faciundo: in opere fabili: in opere textorio. Hanc differantiam ita posuit Serui. hoc opus & haec opera tunc dicimus: quando negocium ipsum significamus: quod geritur. Si autem foeminino genere dixerimus: operas ipsas personas quae aliquid faciunt: sicut custodia dicitur quae custoditur: cernis custodia qualis. Nam ut hi qui custodiuntur: custodia dicantur: usurpatum est: unde male est in usu custodiae auditur. Haec Ser. Sed non absolute diffiniuit opus & operam: utrunque autem nomen horum in eodem lib. posuit Teren. Quid in opere faciundo operae consumis tuae: si sumas in illis exercedis plus agat. Operae autem precium ac opera est: ut uersus indicat Iuue. Est operae precium penitus cognoscere roto. Quid faciant agitenque die: id est fructuosum est ad rem pertinens: ideo quia dicens: uel quia utile: uel quia gloriosum: uel quia iucundum. Ab hoc nomine Liuius exorsus est dicens. Facturus ne operae precio sim: si res gestas populi romani ab initio perscripserim: necdum scio: nec si sciam: dicere ausim.

Solatium & consolatio & solamen.

Cap. cclviii.

Solatium & consolatio idem sunt: nisi quod illud rei: hoc uerbis fit: ut Quintilianus. Caccitatis miserae solatium est habere rem uidentium. Idem: itis obuiam consolatiombus: & quod

Q VARTVS

omnem modum feritatis excedit:captatis in magna calamitate laudari:nec mirum cum consolari fit oratione.Solari uero fere semper aliter. Nolo afferre plura male utentium exempla: quæ facile quilibet sibi inueniet.Cicero eum de amicitia ait: Ipse me consolor: & maxime co solatio cõsolor: q̃ eo errore careo:quo amicorum decessu pleriq; angī solent. Vtrunq; recte dictum est. Quid enī non recte Cicero dicat?Nam cum dicat tanquam alterum quasi colloquio a mœrore reuocet: debuit dicere consolaf. Quia uero oratione non utitur:solatiū dicit potuit.Solamen id est qđ solatiū est:sed magis poeticum. Virgilius Solamenq; mali de collo fistula pendet: quo tamen Boetius & quidam alii utuntur.

Affectus & affectio.

Cap.cclix.

Affectum nusquam uideor reperisse apud.Mar. Tullium:frequentissime affectione. Contra apud Quintilianum frequentissime affectum:raro affectionem:ut illo loco: si modo non est mendosus ubi ait.Cupiditas causa sceleris fuit:quæuis eius ira quantum efficiat in animis hominum:talis affectio nescio an sit affectus:& in alio loco. Illa frigida & puerilis in colis affectio. Affectio:em modo Cicero sic diffinit. Affectio est animi & corporis ex tempore aliqua de causa mutatio:ut lætitia:cupiditas:mictus:molestia:morbûs:debilitas:& alia quæ in eodem genere reperiunt. Mō sic. Affectio ē quædā ex tēporē aut negoeioꝝ euentu:aut admistratiōe aut hominum studio commutatio rerum:ut nec tales quales ante habitæ sunt: aut plærūq; haberi solent:habendæ uideantur. In tusculanis idem auctor:& alibi:Voluntatem hominis affecti ad uirtutem:ad ipsam uirtutem:atq; ipsam uirtutem animi appellari effectioem ait: qualis non est affectus:qui græce dicitur παθος; quod ipse Cicero interpretatur perturbationem mallens dicere q̃ morbum:quo nomine sæpissime utitur. At Quintil. non perturbationem: sed affectum nominat: neq; ipse aut solus:aut primus:sed plærūq; ante eum:ut Seneca Plinius:Rutilus:Columella:Valerius:Liuius:aliiq; multi. Ita enim ille ait:quod græci uocant παθος: nos uertētes & recte & proprie affectum dicimus. Illa igitur:ut ego quidem sentio:affectio græce παθησις dicitur:quam nostrates philosophi in latinum uertentes:dispositionem. Aliqbus tamen uideri posset diffinitio illa Ciceronis hunc quoq; significatum:qui est παθος completi:quibus quia ad rem nō multum attinet non sane repugno cum præsertim fere omnes iuriconsulti:omnesq; ecclesiastici scriptores affectioem pro affectu accipiant. Est autem affectus pars illa animæ:quæ e regione rationis est. Quicquid in anima præter partem illam memoriæ ratio non est:affectus est: & rursus quicquid non affectus ratio. Ab hoc fit affectio:quo etiam Cicero ipse in libris ad Herennium utitur:Non tam affectanda q̃ superiores. Sed tamen adhibenda nonnunq̃. Apud eundem nunq̃ nisi me incuria fecerit: a memoria fallat legi affectionem. Frequenter apud Quintilianum & cæteros:ut ibi. Nihil est odiosius affectione: id est affectu conatuq; æmulandi alterius uirtutem:quam assequi nequeat refragante natura uel nimio affectu nimioq; conatu:alterius uirtutem æmulandi: ita ut rursus sit ac deforme sic auide æmulari.

Inter latebras & latibula.

Cap.cclx.

Latebræ hominum dicuntur proprie: latibula uero ferarum. Quintilianus. Et quanuis odio euerforis nostri euocatus e latebris suis populus subsellia non implet. Cicero. Vide ant ne quærat latebra periurio: id est excusatio periurii. Latibula nonnunq̃ hominum latebræ etiam ferarum. Liuius libro. xlviii. Inter uepres in latebris ferarum noctem unã delituit.

De luce & tenebris.

Cap.cclxi

Luce & tenebris pro die & nocte accipere solemus. Differt tamen prima luce a prima die. Nam ibi intelligitur prima pars diei:& quasi diluculo: hic autem prima dies. Ita primis tenebris & prima nocte. Ibi de prima parte noctis loquimur: hic de nocte ipsa. Ideoq; ante lucem dicimus melius q̃ ante diem: si diluculum significamus. Nanq; ante diem pro ante tempus dici solet: præterq̃ si de certo die loquamur: ut ante diem decimum: uel ante sextum calendarum nouembrium: id est sexto die aute calendas nouembris. In quo quidem loco præceptum Pauli inserere non inutile fuerit: qui ait ante diem decimum calendarum: & post decimum diem calendarum: æquo utroq; sermone undecima dies significatur. Verum non quemadmodum ante lucem melius q̃ ante diem pro diluculo dicimus: sic ante tenebas: q̃ ante noctem pro tepusculo: sed e diuerso potius. Reperitur ante luci pro luce: ut uespri pro uespere: & ruri pro rure. Cicero in philip. Quis enim audeat luci & in militari uia. Diem pro diurno tempore. Item pro certo tempore uolunt esse masculini generis: notaueruntq; Virgilium indifferenter accepisse. Ego tamen & apud hunc: & apud cæteros pro tempore ipso annotaui semper esse foeminini: ut ipsa dies facit hominẽ prudentem: & multa dies dat magnam hominibus rerum experientiam. Vnde Pædianus uult fieri dieculam pro paruo tempore: & apud iuriconsultos bima: trima: quatrma dies: pro tempore biennii: triennii: quadriennii: quod iurisperiti non intelligunt. In tempore certo Pædianus idem consentit debere esse masculini generis. Dicimus ergo hesterno die: & crastino die: nō hesterna die & crastina: ad diẽ nō uenit: ad diẽ nō affuit. i. die p̃stituto. Orator: rhetor: declamator. Ca. cclxii.

Rator ē q̄ causas orat uel in iudiciis: uel in concionibus: qui gr̄æ dicitur πῖ ὀρῶ: id ē r̄h̄tor: nos tamē r̄h̄torē professorē r̄h̄toricæ uocāus: nō oratorem. Miror cur in hoc tam facili puulgatoq; noīe exponendo Victorinus errauerit. Declamator ē q̄ studet apud r̄hetorem in cōuentuq; scholasticorum siētācām orat & agens: ut in ueris postea causis possit orare. Ipse quoq; r̄h̄tor & quicūq; alius etiā extra scholam hoc genere utitur: siue ut alios: siue ut se exerceret. declamator uocatur. Nonnunq̄ tamen more gr̄æo reperimus poni: ut Cice. lib. ii. de natura deorum: Hæc eum Corra dixisset Vellius ego inquit incautus: qui cum academico & eodem r̄h̄thorem congregandi conatus sum. Nam neq; indiseritum academicum pertimuissem: neq; sine philosophia r̄thorem: quanuis eloquentem r̄thorem dixit: uel oratorem uel r̄h̄thorem.

Peregrinus & hospes quo differant.

Cap. cclxiii.

Peregrinus & hospes hoc differunt: q̄ peregrinus uocatur qui in ciuitate sua non est. hospes qui in alia ē: uel peregrinus qui ex nostra ciuitate oriundus nō ē. hospes qui in nostra ciuitate ē. Cicero. Vos soli in hac urbe hospites estis: uestræ peregrinantur aures. Quintilianus. Antica anus Theophrastum hominem alioquin disertissimum annotata unius affectione uerbi hospitem dixit. Nec alio id se deprehendisse ininterrogata respondit q̄ q̄ nimium attice loqueret: p̄ hoc imperiti dicunt sorenfes aut extranei. Loquendum enim mihi barbare est: ut barbari emendem. Hospites igitur sunt tam qui in priuato alieuius hospitio sunt: q̄ qui in publico: quod diuerforium uel rabernam meritoriam appellamus: q̄ qui recipit. Vnde Ouidius: Non hospes ab hospite tutus. Cice. Per dextram istam quam hospes hospiti porrexisti: Sed ille receptor proprie uocat: qui priuatim & amicitia causa recipit: ut idem. Fuit mihi cum illo uerus hospitium: id est amicitia: familiariter uel mihi hospitandi apud illum: uel illi apud me: unde hospitales homines qui amore: non p̄cio hospitium suum cōmunicant. Hospitium & priuatum & publicum dicit. Lilius. Tarento Hannibali p̄ dolum prodito ait: Hospitia tantummodo Romanorū a militibus fuisse directa: certe priuata non publica. Cicero. Ex hac uira sic discedo tanq̄ ex hospitio: nō tanq̄ ex domo. Commorandi enim natura diuerforium: non habitandi dedit. Porro pro eodem posuit hospitium & diuerforium.

Inter conciuem & conterraneum.

Cap. cclxiiii.

Conciuis qui eiusdem ciuitatis est: conterraneus qui eiusdem terræ: hoc est territorii: maior enim ē terra q̄ urbs: oppidū: cuius habitatores uocant̄ ciues. Cice. Eorū q̄ in hac terra fuerūt: magnāq; Græciā quæ nunc florebat: institutis & p̄ceptis erudierunt. Pli. tamē Catulū conterraneū suū uocat: uel q̄ ex diocesi illa: uel q̄ ex urbe fir ueronēsi. Vterq; aut dictus ē ueronēsis: Nam illius nepos & p̄ adoprionem filius fuit nouocomensis. Ideo Pli. secundus & ipse dictus ē: quidam nup̄ lib̄ sic inchoant. Fauonius ciuis meus optime princeps & cōsul: cū dicere debuisset: conciuis meus. Dominum enī ciuitatis ciuem suū uocat: quia potest appellare cōciuem: quēadmodum miles socium in militia: non militem suum uocare potest: sed cōmilitonem. Et discipulus q̄ una eidem p̄ceptorī dar opam: non discipulū suum: sed condiscipulum. E diuerso p̄ceptor non uocat auditores suos condiscipulos suos: sed discipulos. Et dux in bello nō commilitones sed milites suos appellauit: licet Cæsar ac quidam alii appellauerint milites suos cōmilitones comparandæ beniuolentiæ gr̄a: ut apud Aenēā Virg. qui sub eo erant socios uocat. Hic ergo homo priuatus non debuit quenq̄ suū ciuem appellare: sed cōciuem: nec rursus aliquē consule dicere. Nonnunq̄ tamen inuenit̄ ciuis: ut Lælius apud Lucanū: Nec meus ē ciuis in quē tua classica Cæsar Audiero. Dicam tamen municeps p̄ eo quod est conciuis meus: q̄ cōmuniceps non inuenit̄. At continentes non apponimus p̄nomen: rectius sine appositione loquimur. Audire ciues: succurrere milites legite discipuli: etiā si mei fuerint conciuēs: cōmilitones: condiscipuli: Quod si quando p̄ hæc posteriora sine p̄nomine loquor: tamen p̄nomen subintelligendum ē: ut omnes me conciuēs amāt: tu non das p̄tem cōmilitonibus: ille sp̄ exagitat condiscipulos quæstiōibus: subintelligitur: mei: tui: suos. Dicimus tamen: uos estis ciues nostri: quasi reip. nostræ: non quasi singulariū aliquorū ciuium.

Prætor: cōsul: quæstor: ædilis: cēfor: tribunus: primipilus: senator: priorius &c. Cap. cclxy.

Prætor qui p̄turam: cōsul qui consulatū: quæstor qui quæsturā: ædilis q̄ ædiliratē: cēfor q̄ censurā: tribunus qui tribunatū: primipilus qui primipilatū gerit: senator qui senator est: aut qui fuit. Prætorius qui præturam: cōsularis q̄ cōsulatū: quæstorius qui quæsturā: ædilitius q̄ ædilitatem: cēforius q̄ censuram: tribunicius q̄ tribunatū: primipilaris q̄ primipilatū gessit. Senatorius nō dicit̄ senator: sed ut dixi: uel senatoriū ordīs aut de domo senatoria Triumphator q̄ triumphat p̄prie: sed etiā aliquando q̄ triumphauit: ut uictor exercitus qui uicit: triūphalis q̄ triumphauit. Cæterum illa priora noīa sunt substātiua: eo quia iungunt̄ cum adiectiuis: ut diligens cōsul: bonus tribunus. iustus prætor: seuerus cēfor. Hæc posteriora sunt adiectiua: eo quia iungunt̄ cum substātiuis: ut homo cōsularis: tribunitia mulier: prætoria familia: cēloriū dictum: Quod si absint substātiua subintelligunt̄: ut cōsulares rogant̄ primi sniam in senatu: p̄ximi p̄tori: deinde tribunitii: intelligit̄ hoīes: quēadmodū in illis plebei nobiles: potētes īgeniū: libertini p̄cōsul non q̄ pro alio cōsule p̄est p̄uincia: sed q̄ cum p̄tate cōsulari extra ordinem: & ad aliquam

Q VARTVS

puinciam administrandam mittitur: praeterq; non .xii. falces cum praecedunt: q; praecedunt consu- lem sed tantum sex: ut etiam praetorem & praesidem. Proprætor nō q; p alio præturam: sed extraor- dinariam gerit. Itaq; dicitur: proquaestor: & si qui sunt alii huiusmodi nominum magistratus.

Reginos & regioses: albanos & albenfes: & cætera. Cap. cclxyi.
Regini ex oppido Calabriae. Regioses ex oppido Galliae cisalpinæ: quorū oppidorū utrū- q; uocat Regiū. Albani & albenfes: ex oppido alba in Latio albani ex oppido Alba ad lacū Fucinum: albenfes q; a quibusdam albani dicunt. Cumani ex oppido Cumæ i Campania quam nunc praue uocat terram laboris. Campaniam uero eam regionē: quæ illi finitima est Romæ uersus. Comenses ex oppido Como in eadē Gallia: quam Lombardiam nūc nominant: in qua ipsa Gallia & finitimum Como est Bergomum: unde bergomenses. Pergamum ex qua gamēi in Asia: qua urbe q; ob penuriam chartæ ab Attalo rege missa ē membranæ copia: membranæ pgamenæ sunt noiatae: in Asia puincia intelligo. Nā in ea quæ est tertia pars orbis terrarū: regio quædam ē eo dem noie: quam Turchiam nunc uocant: nō autem ut qdam uolunt: Teucriam: quæadmodum in Africa quæ & ipsa tertia ps orbis dicit: est regio eiusdem nois: nisi afros dicimus hoies: non at Afri- cam regionem. Thebani a Thebis in Græcia. Thebæi & Thebis in Aegypto: sed thebæi secundum græcam formam sit: nā & thebani græce thebæi dicunt: non tamē occurrit ubi in libris gentiliū le- gerim thebæos. Priscus & pristinus quo differant. Cap. cclxvii.

Priscus quæ superioribus sæculis: aut superiore ætate: ut prisci latini: priscus Targnius: priscā tpa. Pristina quæ fuerunt superioribus annis: mēsis: diebus: & quæ nostra memoria fue- runt ut pristina nra amicitia: pristina beneficia nra. Neq; recte hic dicis priscæ: neq; illic pristina. At uero si de rebus quæ nō senescunt loquaris: pristinum non priscū diceremus: ut Pharos & Tyrus nunq; in pristinū statum redibūt. Maria in freto messanensi laborant: ne mōtes: si Lucano credimus repetant pristina consinia. Atq; tantum tps est: ex quo illuc mare irrupit: ut memoria nō inueniat pditum. Padus post quingentos & eo amplius annos solet reuerti in pristinum cursum.

Prosperum & foelicem. Cap. cclxviii.
Rosp q; dat. Foelix q; recipit pspitatem. Sidus Veneris: si credimus mathematicis: pspere est: natus sub illo sidere foelix est. Dicimus ergo hoies pprie qdem foelices: deos at tpa: lo- ca: actiones: fines: successus pperos: & si qua sunt similia. Vtrunq; tamen aliqdo recipit exceptionem. Nā & non semel legimus pperam alicuius ualitudinem: ut Suet. de Cæsare fuisse eū pspere ualitudine. i. bona: & quasi foelici. Et de Tyberio: Valitudine prosperrima ufum esse eum ait Salustius: Sed postq; res ciuitibus: muris: agris satis aucta: fatiq; prospera uisa est Rurfus Virgilius: Sis foelix: nostrumq; leues quæcunq; laborem: & pro eo quod est sis prospera & benigna.

Saluber & sanus quo differant. Cap. cclxix.
Saluber siue qd nratius est: salubris dicit aer: cibus: potus: locus: multa; huiusmodi idē fere quod salurifer siue salutaris. Sanus homo dicit cætera; aialia. Res salubris præbet sanitatē: homo uero recipit. Pōt & præbere: tūc; saluber: quasi salutifer dicit: sed i utroq; et aliqua repit exceptio. Sigdem sanum aerem: sanum cibum: sanum locum uocamus: quasi salubre & præbentem sanitatem: contra; salubris p sano. Salu. Genus hominum salubri corpe: uelox: pati- ens laborē: plerosq; senectus dissoluit. Liui. Grauiore tpe anni iam cituācto. defuncta morbis cor- pora salubriora esse inceperūt. Marti. dum describit uitam beatam: inqt. Lis nunq; toga rara: mens- geta: uires ingenue: salubre corpus: prudēs simplicitas: pares amici: Hi tres quos pduxit. loci idē no- men habent coniuictū cum corpe. Quare nō ausim dicere ut dixit Boetius in translationibus suis æger an saluber. Nam de æquali suo Cassiodoro: q; apud nonnullos in præcio est: nunq; iō faciā mē- tionē: q; cū regibus suis Theodorico & Allarico: quorū scriba fuit: gotthicum sonat & barbage.

Iucundum & gratum quid intersit. Cap. cclxx.
Iucundus & gratus sic differunt: q; iucundus pprie in pspis: gratus in aduersis. Iucundū uoco nō q; lætus est: sed q; lætitiæ est alteri: ut psp & saluber: usq; adeo pōt q; tristis mœ- stusq; esse: & tamen iucundus: ueluti cū hostis meus in dolore ē: tūc mihi iucundus est & ego gaudens sū: illi minime iucundus. Quare nō recte locutus est q; ait. Iucundos nos faciat suæ inter esse cōmemorationi: sed ad differentiam. Ci. ad Sulpitium consolantem de morte filiae: inqt. Seruus tamen tuus oibus rebus interfuit: cuius officia si aliqdo iucundiora: nunq; tamē gratiora. Idē ad Lu- ceium: Amor tuus ex oibus ptribus se ostendit in his litteris: quas a te pxime accepi: nō ille qdē mi- hi ignotus: sed tamen gratus & optatus: dicerem iucundum: nisi id uerbum in omne tps pdidissim. Idem ad Atticum: Fuit mihi sæpe & laudis nostræ gratulatio tua iucunda: & timoris consolatio gra- ta. Idē tamen li. iiii. in uetiuaz: Est mihi iucunda in malis: & ingrata in dolore uestra erga me uolū- tas. Iucunda dixit quasi lætitiæ plena & uoluptuosa: qualis est in pspis: grata: quasi plena affectus & fructus. In iucundo. n. quædam gratia est delectatiōis. In grato uero et cōmodi. Quippe aspectus rosarū: liliorū: uiolarū: florumq; ac similiū iucundus est. Aspectus plenæ mensis: ubere: olcarū: grauū fru- ctu uitiū pinguiūq; pecorū gratus. Et pueritia filiorū atq; iufantia iucundior. Adolescentia uero ac

iuuentus gratior; utpote utilior. Idem de offi. lib. secundo: **Quantum enim quod presens tanquam in manu datur iocundus est; tamen haec in posterum gratiora: muri; naualia; portus; aquae ductus; omnia quae ad usum reip. pertinent.** Hieronymus nonnunquam his duobus nominibus cum ea quam ostendi proprietate & distinctione usus est.

Inter plura & complura.

Cap. cclxxi.

Plura & complura sic differunt: quod plura possunt esse duo; complura duo esse non possunt: illud compatium est; hoc uero mime; ideoque non regit casum. Plurique auctores modo pro maxima parte accipiunt modo pro nonnulli. Salu. in diuisione orbis terrae. Plurique in parte tertia Africam posuerunt; pauci tantummodo Asiam & europam; Paulopost. Pluresque senectus dissoluit; nisi quod ferro aut bestiis interiere. Nam morbus haud saepe quoniam superat. **Quin.** Videas plerumque ita paratos, id est non nullos. Plerumque magis & priore significato quam a posteriore uenit, id est pro eo quod est fere semper. **Quin.** in amatore; Excussa sunt plerumque languentium uitia; id est nonnunquam. Tamen in hunc sensum haec dictio; siue nomen siue aduerbium sit; rarissime reperitur. Seruius quidem nescio an unquam utatur aliter.

Clarus & praeclarus.

Cap. cclxxii.

Larus & praeclarus figurate accipiuntur pro eo quod tanquam fulgore quodam sanae & gloriae resplendet; unde clarissima & praeclarissima gesta dicitur. Sed praeclarus pro bono nonnunquam reperitur apud Ciceronem; sicut apud eundem Luculentus pro magnus; ut in philippicis; **Luculentum** uulnus accepit. In eodem opere ait: **O** praeclearae custodem ouium; ut aiunt; lupum; non claritas desideratur in custode; sed probitas. ergo praeclearum pro bono posuit. Idem in Laelio; **Cum** illo uero quod neget actum esse praeclearae; & paulopost. **Cum** illo quidem; ut supra dixi; actum optime est; mecum incommodius. Nam supra non dixerat actum cum illo optime; sed praeclearae. Verum ideo sic dixit; quia praeclearae & optime idem roboris ac uirium significatione obtinent eoque **κρᾶτιστον** quod est optimum; & apud graecos accipi solet; & a nobis transferri praeclearae.

Festus & festiuus.

Cap. cclxxiii.

Festus dies potius quam festiuus; res festiua potius quam festa. Nam festus festa festum ad diem festum pertinens. Festiuus festiua festiuum res iocunda & lepida; ut oratio festiua; dictum festiuum; fronde festiua legimus; non quae ad festum comparata sit; sed quae iocunda & laetitia nam & festam frondem uocamus; quae festis adhibetur. Festum multi pro festo accipiunt.

Venale & uendibile.

Cap. cclxxiiii.

Venale & uendibile hoc habent differentiae; quod illud significat rem uenditioni expositam; hoc est rem quae facile potest uendi; Haec domus est uenalis, id est proscripta uel exposita uenditioni. Et hoc de Curione significat Lucanus; cum dicit: **Venali** Curio lingua; id est precium; non ueritate honestateque; sequens ex sua lingua facundia. **Ci.** in Bruto; **Horum** aetate prope conuersus. **L.** **Ge**lius non tam uendibilis orator quam ut nescires quid ei deesset. Et in eodem. Nam populo non erat satis uendibilis princeps quaedam; & tunc iccirco obscura; quasi pacuta; tum rapida & celeritate caetera oratio. Et alibi. Nam ut sint illa uendibilia; haec uberiora certe sunt. **Vendibile** dixit pro gratum; & quod animos hominum sollicitet ritu regum; quae ad se alliciunt emptorem; hoc a uendo uenit; illud a ueneno.

Sciens feci; & scienter feci.

Cap. cclxxv.

Sciens feci & prudens feci. ite insciens & imprudens atque ignorans feci; hoc est; quod facerem aliquid; sciui me facere; illud autem ignorauit. At scienter feci id est est quod cum scia ac doctrina feci semper in laude est; scienter quid fecisse tum laudare; tum uituperare solemus pro rei qualitate. Si ergo scienter facere semper laudabile est; cetero inscienter facere semper est uitupabile. **Prudenter** quoque facere opus nimis prudentiae est. **Imprudenter** uero tum stulte; tum quod imprudenter facere; ignoranter uero in usu raro est; in cuius locum uelut succedit pro ignorantia; & pro imprudentiam factum pro se; neque laudi; neque uitio dandum. Idem enim est per imprudentiam siue pro ignorantiam fecisse aliquid boni malique; quod imprudenter ignoranterue fecisse; quorum neutrum aut praemium meretur; aut poenam.

Inter marinum & maritimum.

Cap. cclxxvi.

Marinum piscem dicimus & auem marinam; ac deum marinum; uel deam; uel nympham marinam; nominatim quoque uitulum marinum; lupum marinum; turdum marinum; turturem marinum. Praeterea aquam marinam; casum marinum; piculum marinum; sonum fluctuum; aquam marinam; non maritimam; nauem marinam; quod etiam nauem maritimam. Rursus ora maritimam; gentem maritimam; res maritimas; bellum maritimum; non transmaritimum; non marinum. Item hominem; gentem urbem; triumphum transmarinum; non transmilitimum. **Horum** omnium haec differentia est; quod marinum uocatur quod incolit mare; aut ex mari est. Maritimum quod mare accolit; & ad mare est; uel ad mare fit. **Transmarinum** quia trans mare est. **Transmaritimum** enim foret; quod trans loca maritima esset; idem proprie quod mediterraneum.

Frequens; celebris.

Cap. cclxxvii.

Requeret locum dicitur quem frequentare multi solent; ut urbs frequens; oppidum frequens; platea frequens; ubi multi homines aut habitant; aut diuersant. **Quando** autem de persona aut de re aetate loquimur duobus modis dicitur; uel de sola; sic **Sit** melius frequens spectator proeliorum; id est

QUARTVS

creber & assiduus: uel de turba sic: frequēs populus: frequens senatus. i. copiosus & multus: & q̄dem cum noie collectiuo in singulari: eñ cæteris uero in plurali: ut frequentes ciues: frequētes senatores hoc est multi & numerosi. Veḡ tamen eū dico sis frequens innuo actionē: cum dico frequēs locus passionem. Ille frequētat: hic frequentat: cui simile est celebrius semp passiuē positum tam ad rem q̄ ad p̄sonam relatum. Locus celebrius q̄ celebrat: homo celebrius: q̄ cum honore celebratur & colit: pp̄ quod in hanc ducor opinionem: ut locus celebrius pp̄rie sit honorator & frequētia cultus: nō ita frequens neq; frequentia: quo nomine qualiscunq; hominum multitudo significatur: quod ex uocabulo hinc ducto p̄bat: qd' est celebritas: quæ tum hominū cœtum honoratū declarat: tum dignationem ipsam ad honorē. **Quin.** Ante oīa futurus orator: cui in maxima celebritate: & i media rep. uiuendum est: assuescat iam a puero nō reformidare hoīes: neq; illa solitaria & uelut umbratili uita palleſcere. **Cic.** Itaq; nos q̄ in maxima celebritate atq; in oculis quondā ciuū uiuimus: nūc fugientes conspectum ſceleratoꝝ hominū: q̄ b̄is oīa redundant: abdimus nos: & sæpe soli sumus: Idē in alteram significationem. Hac celebritate famæ cum esset iam absentibus notus: Romā uenit **Mario** eonf. & **Catullo.** **Quir.** improprie: licet frequentissime dicat locus celebrius: an desertus: quasi cōtrarius sit celebrius esse ab illo desertum esse: ubi. n. baiuli: aut aleatores: aut lenones: scortaq; esse eōfucuerunt: q̄s eum locum pp̄rie dixerit celebriem non aliter q̄ celebriem meretricē aut nobilē: ut sæpe legimus: & singularem improbitatem: & unicam turpitudinem: ut in bonum: ita & in malum.

Ferus & ferox.

Cap. cclxxviii.

Ferus homo q̄ animum ferinum obtinet: ut leones: ursi: lupi. Ferus qui præuimosus est & ad certandum cum altero: & ad uim alteri faciendam atq; nocendum.

Corporeus: corporalis.

Cap. cclxxix

Corporeus est existens ex materia atq; substantia corpea: & e diuerso in corporeū ut lapis est res corporea: uirtus incorporea. Corporeale uero existēs in materia substantiaq; corpea: & e diuerso in corpale: ut domus: fundus: mancipium: corpalia sunt: nō corporea: legatū: hæreditas: iura incorpalia sunt: nō incorporea. Namq; hic de qualitate agimus: quæ inest substantiæ: ibi de ipsa substantia: quas res diligētius exequemur i dialecticis nris: & sanitas: uires: pulchritudo bona corpalia appellant: nō corporea. Præterea ut alia ratiōe hanc differentiā distinguam corporeus & incorporeus nō nisi cum hoc noie res aut substantia cōiungunt: aut ubi res subintelligit: ut lapis est res sine substantia corpea: non at est corporeus: uirtus est res incorporea: non at uirtus incorporea. Omnia autem incorporea aut tanguntur: aut uidentur: id est omnes corporeæ res.

Lassus: & laxis: lapsus: fessus: defatigatus.

Cap. eclxxx.

Lassum quod labore fatigatū est tam aīo q̄ corpe. Ideoq; ad ea demum spectat: quæ labōris molestiā sentiūt. Laxus uero magis ad inanimata: quæ sunt lenta: mollia: flexibilia: nō dura: nō rigida: ut laxi rudentes: laxi funes: laxæ cordæ. Lapsus a labendo: q̄ uel corpe: uel p̄ translationem aīo & opinōe labitur. Fessus idem quod fatigatus: siue animo: siue corpe. Defessus defatigatusq; ita fessus atq; ita fatigatus est: ut nō quætat amplius: & sæpe a labore atq; icepto qd̄ instituerat: desistat: ut in **Bruto** **Cic.** Et ne defatigares orauisſer. Et de ora. Profecto nunq̄ conq̄ſcam neq; defatigabor an eiq̄ illoꝝ anceps uias rationesq; & p̄ oībus: & contra oīa disputadi p̄cepero.

Bonum: bonitas.

Cap. eclxxxi.

Bonum generale nomē est: honesta piter atq; utilia cōplectens: ut bonū animi: bonū corporis: bonum fortunæ. Bonitas uero nō ut multi opinant: idē utiq; qd' bonum honestam sed idē qd' benignitas. A primo fit bonus uir: bonus seruus: bonus iudex. i. iustus & exequēs officii sui. Ab hoc bonus pater: bonus dominus: bonus deus: bonus **Aeneas**: hoc ē benignus & clemēs: quasi alterā iustitiæ ptem esse cōstituunt: uocantes eandē beneficentiā. Nam iustitiā priuntur in duas ptes: iustitiā quæ ē seueritas: & beneficentiā: quā ego uoco bonitatē. Ergo q̄ plane bonus esse uult: planeq; iustus bis bonus sit: necesse ē. Et hoc q̄dem ad uirtutē p̄inet. Est at & alia bonitas: siō ex industria: sed ex natura: tam homini: q̄ quibsdā aliis rebus attributa. **Cic.** Quæ & bonitate naturæ multi assequuntur: & p̄gressione discendi. i. excellentia de dote naturæ. **Quinti.** At in solo foecundo plus cultor: q̄ ipsa p se bonitas soli efficit: nō dixit plus bonitas cultoris: q̄ bonitas soli: q̄ excellentis cultor industria sit: nō natura nascit. Nōnuiq; tamen bonitas p iustitia siue honesto accipit. **Cic.** de offi. iiii. Cum. n. fidem alicuius bonitatemq; laudant: dignum esse dicunt q̄ cū in tenebris mitēs. **Quin.** in. xii. Quod si mediocribus ēt patronis cōuenit hæc quæ uulgo dicit bonitas: cur nō orator ille q̄ nondum fuit: sed pōt esse: tam sit motibus: q̄ discendi p̄fectus uirtute? Nōnunq; ēt bonum accedit ad naturam uirtutis & bonitatis. Nam cum dicimus de æquo & bono de rigore iustitiæ: & de summo iure loquimur: sed quasi de bona æquitate.

Lubricus.

Cap. eclxxxii.

Lubricus locus ē: in quo neq; as insisteret: nec ingredi q̄les sūt herbæ p̄fusæ sanguine: ut apud **Vir.** de **Niso**: & **Homæ**: de **Oileo**: **Haud** aliter hūcētata marmora leuigata: lapidesq; uel hūos cōsp̄si. Terra glaciata: aq̄ gelata: pauimēta cæteraq; huiusmōi dicunt. idē p̄ trallatio

nē adoleſcētiā uocamus lubricā: in q̄ q̄ sunt: uelut in glacie labunt. Anguilla quoq; cōgrus: murena ac similia lubrica sūt. Alio tamē mō uidet. Ci. dixisse lubricos oculos: & imitatus eū Lactā. in li. de hominis opificio: Ita enim ait ille de natura deorū: Sed lubricos oculos fecit & mobiles: ut declinarent siqd noceret: & aspectum quo uellent facile conuerterent. Dicti sunt oculi lubrici eo mō: quo a quibusdam pes lubricus pro eo quod est in lubrico. Ita oculi quasi i lubrico positi sunt: ut uix queant consistere: quale est cum dicimus: Spargo humum floribus: pro eo qd' est Spargo humi flores: & sterno lectum pallio: pro eo quod est sterno pallium lecto.

Æqualis & æquabilis.

Cap. cclxxxiii.

Æqualis qd sit: motum ē: ut in illo: Sintq; pares in amore & æquales: sæpe accipitur p coetaneo siue coaruo: ut Virg. Æqualēq; ab humo miscrans attollit amicum. Ci. Ego Qu. Maximū eum qui Tarentum recepit lenem: adoleſcens ita dixit: ut æqualem. Et iterū Nec cum æqualibus solum: q̄ pauci admodum restant: sed cum uestra etiam ætate: atq; uobiscum. Æquabilis idem q̄ æqualis in priore significato: ut idem: Nō ius æquabile q̄ aliquid utilitatis haberet: accēpat. Itē: Et uox reducitur in sonū quendā æquabilem: atq; constantem.

Inter perfidum & infidum.

Cap. cclxxxiiii.

Perfidus qui fidem uiolat. Infidus cui non est fidendum. Hoc a fido descēdit: quod habet primam longam: siue fido a fidus. Illud a fides: quod habet primam breuem. Ideoq; bæ duo adiectiua uario accentu efferuntur.

Moratus: morigeratus.

Cap. cclxxxv.

Moratus ē qui moribus bonis ē præditus. Morigeratus p̄cipium ē ex morigero: quod ē morem gero. i. obsequor & obedio: Vnde morigerus: obsequēs: obediens: & facile morē gerens: qd' Accursius nō intelligens. Quid autē intelligat: si ignorat qd sit morem gerere: pro glōsa scriptum reliquit. Soluat Apollo: quasi enigma esset: aut Apollo soluere enigmata soleret: magis q̄ soluenda pponere. Et alibi Prinipilus inquit nomen græcum est.

Proteruus: proci: petulans.

Cap. cclxxxvi.

Proteruus: p̄ci: & petulans multū similitudis hēnt: & quasi aliud alio magis icrescit: tā in factis q̄ in dictis. Tria hæc tū quandā lasciuā libidineq; declarant: tū iniuriam. Nam & proteruā petulātemq; eodē loco de inhonesta foemina apud Ci. legimus. p Cælio Si uti dua libere: p̄terua petulāter: diues effuse: libidinosa meretricio more uiueret: p̄teruā minore gradu q̄ petulāte significauit. Petulās p̄ libidinoso lasciuoq; accipi notum ē: ut petulāsq; iuuetas: & Oui. Quinetiā ut possēs uerbis petulātius uti: Nō semel ebrietas ē simulata mihi. i. lasciuus ac licētius. p̄ciaces quoq; meretrices legimus: q̄lis Bacchis terētiana. Cæteq; quia impudicæ mulieres: quæ pudori suo quæ una dos foeminarum ē: non p̄eunt: ne uerbis qdē mordacibus simul & rursibus p̄eunt: a seip̄is suisq; foeminis capiētes principū. Proteruia leuior quædā contūelia. Procacitas maior. Petulantia maxima. Cicero in Salu. Ne in idem incidam uitium procacitatis qd huic obiticio Et itē: Non enī p̄citate linguæ uitæ fordes eluuntur. Arq; itē. Nam q̄ ista inuisitata rabie petulantier in uxorē filiāq; meam inuasisti. Et itē in eadē: Desine bonos petulanissima insectari ligua. Desine morbo p̄citatatis isto uti. Salu. i. Ciceronē: Grauius & iniquo aīo maledicta tua paterer. M. Tul. Si te scirem iudicio animi magis q̄ morbo petulantia ista uti. Et iterū n̄: Bibulum petulantissimis uerbis lædis. Hæc. eadē noīa in factis quoq; nōnunq; repiunt: siq; ābulans per impotentiam mētis obuiū cubito seriat: aut contumelia sibi cedere cogat: hunc proteruum dicimus. Et Virgili. Austruos p̄ciaces uocat: & ab eodem: Hædiq; petulci Floribus insultent: dictum est: q̄ hædi soleant iniuriam facere per animositatem quandam transcendendo sæpes: & in alia loca penetrando: quæ iniuria petulantia est.

Orbus.

Cap. cclxxxvii.

Orbus q̄cunq; aliq̄ re chara priuatus est. pprie autē parens amissis liberis: quasi amissā luce oculorū. Vnde illud frequens parens liberorū: an orbus? Et hinc orbitas quæ ē illa q̄litas patrū post amissos liberos: ut uxoris uiduitas post amissum maritum. Quin. de patribus in ipos loquēs. p̄ uxoribus ait: Nō hēt orbitas uestra lachrymas sup ardētes rogos Tenetis incōcussam rigidāq; faciē. Cōtrarium huic ē: cū dicis orbus quasi orphanus: ut apud Terē. Orbæ qui p̄ximi sunt uxorē ducant. Et hinc orbitas apud. M. Tulliu lib. iii. de oratore: quasi orphanitas. Deplorauit enim cām atq; orbitatē senatus: cuius ordinis a consule: q̄ quali parēs bonus atq; tutor fidelis ea deberet: tanq̄ ab aliquo nephario prædone diriperetur patrimonium dignitatis. Cælebs tamen non tam qui caruit semper uxore: q̄ qui nunc caret: & inde cælibatus.

Diurnus: diutinus: præcox: serotinus.

Cap. cclxxxviii.

Diurnus & diutinus nihil differūt. Vtrūq; in bonū & in malū repit: & utrunq; a diu siue diutinus uēit. Sed unū eo mō format: quo a die diurnus: & a nocte nocturnus. Alterū quoq; a fero serotinus: a mæe siue a Matuta: quæ ē dea: matutinus: & ut aliq̄ utunt: a uespe uesperinus. De diurnus plura exēpla sūt. De diutinus apud Ciceronem: Per pauca ad Brutum sic scri. Libertatis desiderio tædioq; diutinx seruitutis. Quis. Non lic cōfundūt obuios grauibus ca

Q. VARTVS

thenis: colla stridentia: nec diutino squalore cōcreta facies. Quia dixi serotinus a sero: uideor signifi-
 casse sero p uespere: nō p eo quod tarde siue post tps. Hęc. n. tria sero significat: quæ tamē pene idē
 sunt. Vana & uera significatio ē p uespere: quod est post occasum: Atera quæ nunc nascit quæ est
 post tps. Quod. n. post solis lucem est: id nere post tps dici. Cice. Cum accusator Milonis identidē
 interrogans instaret: quo tpe Clodius esset occisus: urbane respōdit sero: nō tam horam intelligens
 q̄ tardius occisum: & post tps quo debuisset occidi. Tertia significatio est p tarde nō p tardius: ut
 apud Senecam in tragœdiis. Serō nos illa refert senectus: nemo ad id sero uenit: unde nō q̄ cū semel
 uenit: potuit reuerti. Serotinus igit̄ tum a primo significato: ut q̄busdam placet: uenit: q̄ dicunt ho-
 ram serotinam: tum a posterioribus. Appellamus. n. ut præcoces uuas: præcoces ficus: præcocia po-
 ma: quæ ante legitimum consuetumq; tps: siue cito maturefcunt. Ita serotinas uuas: serotinus ficus
 serotina poma: quæ post tps legitimum consuetumq; cæteris pomis uel tarde maturefcunt. Præcox
 quoq; ingenium p translationem dicimus: q̄ nimis cito maturitatem consecutum: nimisq; cito ui-
 detur adoleuisse: ideo ait Quint. Illud genioꝝ uelut præcox genus: nō temere unq̄ puenit ad frugē
 i. non fere unq̄ ad p̄fectionem: tanq̄ ad frugem. fructumq; puenit: præcox quasi ante tps excoctum
 Huic simile ac dissimile est præmaturus: quod ē anteq̄ sit maturus: & ante maturitatem: ut segetes
 præmatura: frumenta præmatura: poma præmatura. i. nondum matura: & p translationem præma-
 turus sum militia: præmatura ætas: præmatura legatio: præmatura allocutio: præmatura postula-
 tio. id est immatura: q̄q̄ maturum ipsum in frugibus proprie dicitur: & id uno modo. In personis
 uero figurate: & hoc duobus modis. Vno sic. Ego sum maturus audiendæ philosophiæ. Tu es ma-
 turus rei militari. i. p̄fectionem tps habeo ad hanc rem. Vnde ætas senilis uocat̄ matura: quasi oīo
 p̄fecta: & tps debitū assecuta. Altero sic. Ego sum homo maturus. i. p̄fectus moribus: & in hac signi-
 ficatione non componit̄. Inde maturefco: maturus fio: & maturo matuꝝ facio: uel pficio: atq; festi-
 no: ut Vir. Maturate sugam. Cice. ad Herenniū. In ætate maturima dixit: p̄ in ætate festinatissima

& mature p cito.

Annuus.

Cap. cclxxxix.

Annuus eodem mō dicimus quo diurnus. Spacium diurnū: spatium annum unius diei uni-
 usue añi Annuus quoq; quomodo quottidianus: febris quottidiana est: quæ singulis die
 bus uenit. Ita apud Vir. Atq; annua magnæ Sacra refer Cereri. i. singulis annis. Et duo il-
 li epicurei philosophi: annua febris quo die nati fuerant: corripiebantur: qua febris mortui sunt: atq;
 eodem qdem die Dictū est ergo annum quasi anniuersariū. Nam ut festa: sic febris q̄busdā: quoꝝ

et Augustus fuit: anninerfata sunt.

Capitalis

Cap. ccxc.

Capitalis odium: quod caput & uitā petit alterius. Cic. Cū is tribunus plæbis capitali odio
 a Quin. Pōpeio: q̄ tum erat consul: disideret: item capitale supplicium: capitalis morbus
 q̄ caput alterius petit. Capitalis at̄ homo: capitale uitium capitale peccatum: nō quod pe-
 tat alterius caput: sed cuius caput: aut ppter quod caput committētis peti debeat ad pœnam: ut idē
 capitalis Eteocles uel potius Euripides. Et alibi fieri ait in ciuitatibus uitia capitalia.

Meritoria taberna.

Cap. ccxci.

Meritoriam tabernā: diuersorium atq; hospitium mercenariū uocamus: quo cuiq; itroire li-
 cet danti mercedem. Nā mereri mercede opari: laborare: atq; alteri infertire ē. Ideoq; me-
 rere in militia est exerceri: pprie tamen spe stipendii ac præmii: quod dicitur stipendia fa-
 cere. Hic meretices dictæ suam & ipsæ militiam exercentes: ac stipendia sua facientes: & adicētinū
 meritorius meritoria meritorium: Vnde scorta mascula: pueri meritorii uocant̄. Nam puellæ non
 uocantur meritoria. Quippe pprium suum habentes nomen quod ē meretrix. Quidam aiunt hos
 pueros dici catamitos: quod mihi non uidetur: sed potius cōcubinos: meritorii nanq; ut meretices
 præcio merent. Cic. in Antonium: Ingenui pueri cum meritoriis: scorta cum matribus familias uer-
 sabantur: ingenuos liberos dixit. Meritorios ergo non libero: quos magnos: q̄ ideo hoīes mercaſ ut
 uendat commodare et abutendos præcio solet: siue illi dominosq; pmissu: aut ipsi suo iure pstant:
 appellāus corpus meritorium tam pueꝝ meritorium: q̄ meretricē. Rationem quoq; meritoriam:
 quasi uilem & male correctam.

Infensus: infestus.

Cap. ccxcii.

Infensus uehementer iratus & odium gerens. Infestus uehementer molestus atq; i aduer-
 sum uadens: inde infestare incurſibus crebris molestia afficere. Et signa infesta quæ in ad-
 uersum tendunt: hoc est uexillia in hostem cunctia: ut molestiam inferant. Molestate aut̄
 rarius repit̄ur: q̄ infestare. Modestinus iuriscōsultus ait: Ab Aurelio Sempronio fratre meo neminē
 molestari nolo.

Præfens: ad tempus.

Cap. ccxciii.

Præfens non modo quod ē huius tps: sed et̄ alterius: ut Ci. Ego incolumitati ciuium pri-
 mum & postea dignitati: ille præfenti potius dignitati: q̄ futuræ consulebat: de mortuo
 loq̄. Ergo non nunc præfenti: sed tunc. Quin. de ipso Cice. iā defuncto loquens: ait. Po-
 stea uero q̄ triumuirali p̄scriptione cōsumptus est: passim q̄ oderant: q̄ inuidebant: q̄ amulabantur
 adulescentes et̄ præfentis potentia non responsuꝝ inuaserunt: præfentis potentia quæ tūc erat præ-
 fens. Neq; in præteritum mō: ueꝝ et̄ in futuꝝ: ut Hora. Hoc amet: hoc spnat: hoc p̄fens: in tps omittit

fat. i. in suum tps: ut dixi: & q̄do tps rei dicendæ adierit: nisi accipiat. p in præsentia: ut idem. ii. car. Lætus in præsens animus: qd̄ ultra est oderit curare: & amara lento tempore usu. Nihil est ab oī parte beatum. Præsens quoq; dicitur subitus: & non dilatus in altero tps: ut Vir. Præsenteq; uiris intentat oīa mortem. Iuue. Poena tamen præsens: & præsens ultio: unde præsentissimum piculum: præsentissima medicina & præsentissimum remedium: præsentissimum uenenum: qd̄ est præsentaneum uocatur. Præsentissimum q̄ statim aut sanat: aut occidit. Et quoniam ea quæ ipræsentem uim effectūq; exhibent: præstantiora ac potentiora cæteris uidentur: idco in hunc quoq; sensum accipi solent. Vnde præsens animus dicitur præstans atq; excellens: & præsens remedium: præsensq; uirtus. i. potens & in primis efficax. In rem præsentem: non tps: sed locū significat: ut Cic. offi. lib. i. Ut si constitueris cupiam te in rem præsentem esse uenturū. i. ad locum de quo cōtrouersia est. Li. lib. xxxiii. R. c. p̄dcri legatis utriusq; p̄tis placuit missuros se in Asticam q̄ inter populum carthaginensem & regem in re p̄senti disceptarent. Idem lib. xlviii. Eodem anno inter populum carthaginensem & regem Masinissā in re præsentem disceptatores romani de agro fuerunt. Valerius Maximus. lib. vii. Qu. Fa. Labeo arbiter a senatu finium cōstituēdoq; inter nolanos & neapolitanos datū. Cū in rem præsentem uenisset: utroq; separatim monuit. Ad tps duobus modis sumit: uno ad conditionem tps: necessitate: oportunitate. Cic. p̄ Milone: Quā ad tps aptæ simulationes. Quin. fingere nimis ad tps uidebor: & re nimirū manifestam imprudēter cōplorare. Altero ad spacium tps: ut silebo ad annum: latebo ad tps. i. usq; ad annum & usq; ad tps quoddam: uel in tps: ut Quin. Optimū emendandi genus: si scripta in aliquo tps reponantur: ut ad ea post iteruallū uelut noua atq; aliena redeamus: idē usq; ad aliquod tps. Nam sæpe subitelligit usq; ut idem. Neq; id ueteribus romanis dedecori fuit: argumentum est sacerdotū nomine ac religione durans ad hoc tempus saltatio: id est usq; ad hoc tempus.

Stultus: fatuus: stolidus.

Cap. cccxii.

Tultus q̄ imprudens est & iprouidus: multiq; non insipientes hoīes aliq̄do stulte agunt. Fatuus plane insipiens est: tractum est a sapore ciborū. Nam cum illi non sapiunt fatui dicuntur: ita hō q̄ non sapit: fatuus uocatur. Mar. Ut sapiant fatuæ fabrorū prandia betæ. O q̄ sæpe petet uina piperq; coquus. Melior huius uocabuli uidetur hæc causa: q̄ ea quæ quibusdam placet: fatuos dictos q̄ furore quodā: qualis uxor regis Fauni Fatua nomine corripī solebat: futura prædicant: ut illa faciebat. Stolidus est q̄ p̄xime accedit ad naturam sensumq; pecudum.

Beatus scelix.

Cap. cccxv.

Beatus qui rebus omnibus ad uitæ usum ornatumq; spectantibus abundat. Idcoq; locupletes sane hoīes beatos uocamus: ut apud Iuue. Vetula uesica beata: & Cic. Sint florentes: sint beati: & alibi. Crotoniata quondam cum florent oībus copiis & in Italia cum in primis beati numerarentur. Vnde apud inferos in helysiis campis beati uocantur: & a nobis q̄ apud superos uiuunt: ut pene idem sint scelices & beati. Scelicitas ac beatitudo: scelices in qua oīum bonorum compotes sunt: & alia res p̄ sua quoq; natura beata: scelicesq; ueluti de uoce apud Quin. Ornata erit p̄nunciatio: cui suffragatur uox facilis: magna: beata: flexibilis: firma: dulcis: durabilis: clara: pura: scancans acra: auribus sedēs: beata dixit p̄ eo quod est plena & p̄fecta: & alibi. Nam uocis q̄tā in nullo cognoui scelicitas.

Mollis homo: molle opus:

Cap. cccxvi.

Mollis homo dicitur & molle opus: hoc in laudem: illud in uitupationem. Vir. India mittit ebur: molles sua thura sabci. Idem: Excudent alii spirantia mollius ara. Credo eq̄dem uiuos ducent de marmore uultus Quod non sine ratione factum est: Nam q̄ non fuerit seuerus: fortis: cōstans: & in morem rei duræ patiens resistensq; fortunæ: uel aduersæ: uel blandæ: hic mollis est: similis cæxæ: aut tenellis plantis: cum præsertim q̄ mollicula mēbrana habet fere molli sunt mente: ut pueri sceminaq;. Cōtra at̄ milites: nauæ agricolæ: ut corpeita aīo indurati putant. Hoc igit̄ mō mollis accipit̄ in uitium. In laudem uero: q̄ ut durus cibus: durū cubile: durū solū ita durū ingenium: ueluti durus equus ad domandū: durū ingenium ad docendum: & ut sic dicā sculpendum: eadē ratione molle dicitur quod non est durū: critq; laudabile. Quin. de signis loquens inqt. Illius opa duriora: molliora huius Dicuntur autē signa opa scriptilia: siue fusilia: siue cætra ad eiusmodi effigiem aīalium fabricata: quemadmodum rabulæ opa pictorū. Siq̄dem in tabulis antiq; pingebant: non in parietibus. Hæc talia magis dicuntur mollia quæ sunt: q̄ ingenium quod facit.

Crudus

Cap. cccxvii.

Crudus uocat̄ nō q̄ cibum indigestum habet in stomacho: sed q̄ ægre difficileq; digestibilem: ex quo offendit: uel tanq̄ nimio: uel tanq̄ noxio: ut Cic. de Roscio: q̄ in scenam non ueniret: q̄ esset crudior. Et Quin. Crudo oratori declamandū non putat. At cibo indigesto fere & otamus: & negotia agimus: nel magis q̄ digesto. Sq̄dem digesto & mordificato cibo itegetur scisci malum: q̄ cætera facere: Appellamus at̄ hominem crudum: præsertim qui est truci aspectu: & eius aspectu oculi nr̄i offendunt: ut stomachus cruditate cibi: uel q̄ facies crudum habētis aīum insuauis & foeda est: ut facies cruda stomachum habentis: siue crudū cibum in stomacho. Est et̄ crudum idem quod recens. Vnde crudus dolor: crudū uulnus: & recrudescere dolor ac uulnus dicitur: q̄

Q. VINTVS

si renouari. Et cruda poma dicimus: quæ non sunt matura. Cicero: Poma quæ cruda sunt: ui auelluntur: quæ autem matura & cocta: decidunt.

In diem indies: in horam & in horas.

Cap. cxcviii.

N diem aliud multo est: quàm indies: illud plærung; cū hoc nec uerbo uiuit iungit: ut Quint. Non ut fere uolucres præsentis modo cibi memores in diem uiuunt Duraturus hyemi reponere uictus. Aliquando sed raro cum alio uerbo iungitur: ut Salu. Panem in die merari: quasi dicat præsentis diei habere rationem: nihilq; cogitare de crastino: Indies est idē quod quotidie: sed proprie cum quodam incremento. Ideoq; plærung; cum comparatiuo: ut cum indies malum arctius præmeret. Et cum in urbem infinitum malum serperet: idq; manaret indies latius etiam sine comparatiuo: sed tamen per uerbum significans incrementum: ut Liui. Crescente indies multitudine: sed quotidie: aut indies magis: cum tamen liceat superiora exempli dicit per quotidie: Cū quotidie malum arctius præmeret: & cum in urbem infinitum malum serperet: idq; manaret quotidie latius: & in singulos dies: ut Cic. ad Atticū. Quotidie uel potius in dies singulos breuiores litteras ad te mitto. i. non modo quotidie breuiores: sed etiam in dies. Nam hæc quotidiana litteræ sunt breuiores his: quas antea mittere solebam: quæ poterant esse omnes pari breuitate. Atq; hæc q̄ i dies singulos: siue indies mitto breuiores: tales sunt: ut hodiernæ sint breuiores hesternis: & crastinæ hodiernis: & perdinæ crastinis: & ita assidue & pestilantia indies sit maior: & quotidie sit maior. Sic possunt uideri hæc duo differre: q̄ in hoc possunt hodie super numere hesternum decessisse quattuor: cum heri decesserint decem supra numere eorum: qui decesserint decesserant nudiustertius. Non ita in illo: ubi ultimus quisq; dies maxime increfcit: ut si nudiustertius decesserunt duodecim: heri quattuordecim: hodie necesse est decedant saltē decem & septem: cras saltē unus & xx. per die saltē sex & uiginti. Eandē differentiā habent in horam & in horas: quā in diem & indies. Cice. in philip. Hæc qui in horam uiuunt non modo de fortunis & bonis ciuium: sed ne de utilitate quæ sua cogitauerunt. Vir. Gallo cuius amor tantum mihi crescit in horas: Quantū uero nouo uindis sese obicit alnus. Sig; autem indies & in hora: siue in dies singulos & i horas singulas: sine illa exacta ratione incrementi accipe uelut: non denegandum sibi hoc puto. Propediē est quasi ppe ē dies: q̄do hoc fit. Cice. Et præfens ppedicm: ut spero: & dum aberis absens loquar. Eodē modo quo dicimus ppe modum: quasi prope mensuram: quod accipitur pro pene: siue prope cum est aduerbium.

Laurentii Vallensis libri elegariæ linguæ latinæ quartæ finis: eiusdē q̄ntus. Et primo pœmiū.

Etius iam prope mihi & quartus annus agitur peregrinanti semper: & p omnia maria terarq; uolitat: p̄xima etiam æstate & quidem totā militiā expto: quod utq; honestiore: an magis necessaria causa fecerim: haud equidem scio. Illud tamen uel me affirmante indubitatum cunctis esse nō ambigo: quæ maxima atq; adeo sola studioz præsidia sunt: ita mihi omnia de fuisse litteratoz consuetudinem: libroz copiam: loci oportunitatem: t̄pis ocium: ipsam postremo animi uacuitatem. Quoq; singula cum plurimū incōmoditatis afferant: dum desun: qd tandem putandum est uniuersa de fuisse: tam et si repugnauimus assidue: & quoad licuit: necessitatibus relictari sumus. Interq; nauigandum pregrigandum: militandum frequenter ad studia respeximus: ita ut si nihil lucri in litteris quod optabamus: certe quod p̄ximū est: nihil damni faceremus: quod si non contingit iacturā hanc multaz rez̄ noticia: quas uel uidimus: uel sumus expti: fortasse pensabimus. Hac. n. præcipue uia Homerus informandum esse uirz̄ sapientem præcipit Vlyxis exēplo: ita nāq; odisseam inchoat Dic mihi musa uirz̄ captæ post t̄pa Troiæ: Qui mores hominum multoz uidit & urbes. Quāq; qd tergiuersamur: qd blanda aut inani excusatione nos fallimus q̄lescunq; redierimus: nihil tamē quod dotem filiz̄ iam me absente adultæ ampliare queamus attulimus: & collocandi t̄ps est: satiusq; multo q̄ primū nuptui dare: q̄ diutius custodiendo pudicitiz̄ piculum adire. Mira. n. c̄ puellæ: uel p̄coz̄ uel amatoz̄ multitudo. Ipsa quoq; teneri amplius non uult. Ex quod me ualde sollicitū facit: alios magis incipit amare: q̄ patrem. Quare non uacat comparare plura: quo splendidius ac magnificentius collocemus Sex nanq; talenta: quæ ante p̄fectionem nostram parata ac reposita erant: in dotem dabimus. Quod cum satis esse debet: tamē plus est q̄ quod multo posthac t̄pis accessione addicere possimus: & certe similia imp̄dimēta: ut de morte taceam: extimescenda sunt: ne forte qd̄ dii omē auertant: uel absente patre: uel mortuo: filia ut quæ ea ætate atq; adco ca mente sit: p̄stet. Sufficiant igit̄ huic operi quattuor sup̄iora uolumina: q̄ntumq; hoc de uerbis: antecedente sexto de notis auetoz̄. Quod si c̄t plura: scribendi facultas tempusue suppeteret: nescio an finiendum putarem: cum sciam ea quæ uel optima atq; pulcherrima sunt: nisi compendii gratia iuuentur: ut p̄t̄ificales olim cœnæ: longitudinis fastidio laborare: simulq; huius de qua loquor materiæ neminem. de prudentibus loquor: uniuersum corpus aggredi esse ausum: suam sibi unuq; q̄ p̄ticulam ad scribendum deligit: siue ne longiore opere legentibus fastidium moueret. Quod. n. uocabulum non suam habet

motu

in significando elegantiam? Siue immensitate *infirmatē* uoluminū ueritus. Quibus rebus me quoq; *motu* suis fiteor: tum mea sponte tum illoꝝ exemplo maxime: ne semp̄ inperfectum: ne semp̄ inclusum habere: ne semp̄ efflagitibus opus negare uideamur: neue qbus obsequi: & a qbus laudum suffragia nancisci cupimus: eisdem iustæ querelæ iustaq; uitupationis materiam præbeamus. Cū eo q̄ insidiatores ac fures re exptus: ut .ii. lib. dixi: cauere debco: quos nunc multo plures esse ac fore auici ostendunt: quæ causa Prisciano: ut ipse testatur: fuit: ut festinantius opus illud de arte grāmatica ederet: hac eadem nos causa & cæteris *quas* quos enumerauimus: sumus adacti: non modo ut festinantius libros nostros: ueꝛe ut pauciores ederemus. Et illi tantum æmuloꝝ insidiæ nocebant: mihi etiam præter cætera sautoꝝ atq; amantium studia nocent Tradatur ergo aliq̄do uiro puella contenta hac q̄tulacinq; est dote. Non. n. formosam esse credibile ē: quæ maritum nisi magnitudine dotis conciliante non inuenit: uirgo præsertim. Maritum autē puellæ cœtum litterarū intelligimus: a quo sanctitatem uxoris pudoremq; & custoditum esse cupimus: & custodiri debere testamur. Sed ad *litteratorū* missam uerborum significationem: cuius hoc libro locus est: descendamus.

discreta

Disco: edisco: dedisco. Cap. ccxcix.

Disco & edisco manifeste differūt. Nā discere est ut intelligas. Ediscere uero: ut memoriter cōplectaris. Ideoq; capitulū apud Quin. quod inscribit de ediscendo: ita icipit. Illud ex cōsuetudine mutandū pr̄sus existimo in his de qbus nūc differimus atatibus: neq; oīa quæ scripserunt ediscerint: & cætera ut moris est: dediscāt. Dedisco quod didici: obliuiscor. Dedoceo te: q̄ doctus es ostendo falsum eē docēs quod ueꝛe ē: ut apud eundem in .ii. Et qd̄ prius ac difficilis opus dedocendi: q̄ docendi. Illud quo qdam urunt: instruo: quale est instruam te in uia ac qua gradieris: nobis apud idoneos auctores incōptum ē. Dicimus. n. instruo classē: instruo aciem: instruo causā instruo militē: non aut̄ discipulū aut mentē alicuius: nisi eo modo quo instruimus ea quæ dixi.

Excogito: reperio: offendo: nactus sum. Cap. ccc.

Excogitare est p̄ cogitationem inuenire: idq; ad res tantū incorporeas p̄tinet: ut excogitari argumenta: rationes: figuras: caulas. Est igit̄ excogitare cōsiliū: repire uero fortunæ: ut Quid. Tu nō inuenta repta es. Sed iam ulus obtinuit: ut idem sit repio quod inuenio. Est aut̄ inuenire uel cōsilio: uel casu: siue corporea: siue incorporea repire. Offedo fere quod repio: neq; solum reuertēdo: & ad statum reꝛe uel priuatæ: uel publicæ p̄tinet: ut offendes reimp. prurbatam cōsiliis nepotis mei: uerum et̄ sine his: ut idem Cice. Sed tamen neminem tam maleficū offendi: qui illum negaret Antonii dignum senatum. Nactus sum etiam pro inueni: siue reperi frequēter accipitur: ut idem in paradosis. Eum tu hominem terreto: siquidem nactus fueris istius mortis aut exilii minis. Et de fenestute: Vitis quidem quæ natura caduca est & nisi sulca est: fer̄ ad terram eadē ut se erigat clauiculis: quasi manibus quicq; est nacta: complectitur.

Desipio: desipisco: resipisco. Cap. cccii.

Desipio siue desipisco significat uel quod aliq; a cōmuni sensu sapientiæq; minus habeo: uel quod a meo sensu destituo: quod fere uitū aut ex ætate uenit: aut morbo: aut amore: aut timore: aut simili aliquo affectu: cuius contrarium est resipiscere: & senes qdā iam dementes nunq; resipiscunt. Cæteri aut̄ resipiscere. i. ad priorē mentis statū: uel ad meliorē mentē redire solēt. Ter. Multo oīm nunc me fortunatissimū puto eē gnata: cū te intelligo resipisse.

Prohibeo: inhibeo. Cap. ccciii.

Prohibeo uel generale nomen est: uel ante rem inceptam. Inhibeo autem re iam incepta: illud uetat: nequid facias: uel nequid incipias: hoc ne pergas ire. desistaq; ab incepto. Virg. Quod genus hoc hoīum: quæue hunc tam barbara morem permittit patria: hospitio p̄hibemur harenæ. Idem. Parcite iam rituli: & uos tela inhibete latini.

Vtor & fruor: fungor. Cap. ccciiii.

Vtor & fruor apte differunt: sed non ea ratione qua qdam uolunt: oīa sua impitia confundentes: q̄ aiūt uti nos humanis frui uero diuinis: imo & diuinis urimur & humanis fruimur. Quis. n. mihi usum diuinorū interdicit: q̄ rursus uetet me frui rebus meis: labore & uaultria paratis: aut q̄ dicat me frui sacris: cum in *eo* fere uersor usu atq; administratione? Vel q̄ neget cum uoluptati opando: frui me his rebus: unde capio uoluptatem? Quod si dicerent debere nos frui rebus diuinis: uti uero humanis: q̄q; ne in hoc qdem illis accedo: fortasse audirem. De rebus *frui* n. non de uerbo disputarent. Nunc uerbum exponunt: non res: sed hoc cum sua imperitia: & qd̄ scēdus est: cum p̄tinacia reliquamus. Vt igit̄ est alterius rei gratia: frui nullius: sed ut sic dicam pp̄ se ī illo interest in hoc meta: hoc alterius finis: ad quem illud tendit q̄ hoc habet: q̄scit & contentus est q̄ uti nūq; contentus est: semp̄ ulterius tendit. Ideoq; reprehensus ē Hannibal: q̄ cum posset uti cānensi uictoria: frui maluit. Vtor armis: uitor domo: uitor libris: uitor studio: diligentia opa: q̄ ex hoc postea emolumentū aliq; boniq; consequar. Fruor bonis meis: fruor tuo aspectu: tuo alloq; tuo cāru: hoc est delectationem uoluptatemq; p̄cipio ex hac re: atq; ex huius rei usu. Nonnunq; eadem te duo pariter hic uti: ille fruitur ut si aliter ad focum sedeat sanitatis cā: aliq; id non facturus: alter

finoz
Q. VINTVS.

uoluptatis: hic non tendit ultra: sed apud finem ipsum quiescit. Ille non contentus presentis conditione ad ulteriora tendit: qualis Hannibal: si fuisset: nec tam presentis uictoria quiescere quam progredi maluisset. Non enim Adherbal scire uincere: sed uictoria uti nescire dixisset. id est quia frui illa: quam uti maluerat. Dicimus tamen non nunquam utimur pro fruimur. Verecundia cuiusdam causa: ut uitor panem triticeo: uitor palmulis uitor sicis: quasi uiuendi potius causa edamus: quam edendi causa uiuamus. Denique frui est delectatio: ionem capere ex utendo. Itaque in idem recidunt idemque efficiunt frui: delectari: uoluptatemque capere: quo fit: ut non fuerit causa cur recentiores hoc solum uocabulum frui unde uenit frui: solis rebus diuinis dare uoluerit. Habet enim hoc uerbum duo supina: frutum & fretum: eorum primum uix in usu est: nisi apud eos qui uerborum nouitatibus: & gaudent: & gloriantur. Secundum significat confixus: ut fretus fortasse familiaritate quae est ei tecum: ausus est confiteri. Adiungimus autem alterum uerbum etiam ad personam: de uitor dieo significatque conuersor: ut opa tua uitor. Idem Cice ad Caelium: Fabio uiro optimo: & homine doctissimo familiarissime uitor. Et inde fit usus: ut usus fuit mihi tecum. id est conuersatio familiaris & consuetudo. Quia in Muliere cum qua longa consuetudo seu longus illi fuerat usus. Atque quia solemus aliquid re idco uti: ut ex ea fructum percipiamus: factum est ut dicamus usum pro utilitate & fructum tam in plurali quam in singulari: quorum exemplorum plena sunt omnia. Fungor autem idem est quod officium munusque ago: ut fungor magistratu: fungor praetura: fungor legatione: fungor officio delegato: fungor munere iudicis. Fungor uero uita quod fungor officio uitae: & munere administrandi gubernandi que corpus: munere inquam assignato nobis ab impatore deo. Inde defunctus est uita. id est finiuit officium uitae. Vir. O tandem magnis pelagi defuncte piculis. T. Livi. Defuncta morbis corpora salubriora esse incipere: defunctus piculis: quae finita sunt picula: & defuncta morbis corpora: quae finiti sunt morbi corporum. Legimus etiam defunctus morte: id est mortem finiuit. De potior autem dixi alio libro.

Sto sedeo. sisto: stator.

Cap. ecciui.

Stare est non ire in his duntaxat: quae eunt sine pedibus: aut quae crecta non sunt: ut nauis: stat: flumen stat: currus stat: sol stat: unde solstitium & iustitium: quia ius stat foris: est clausum. Anguis etiam: & piscis: & lacertus: & auis in aere stat. Quaedam est diuerso quae crecta sunt: dicuntur stare: quod diu non cadunt. Sed haec fere sunt inanimata: ut arbor stat: simulacrum: domus stat: columna stat. Quaedam uero dicuntur stare: nisi nec eant: & crecta sint: ut homo: equus: uolucris stat namque homo cum sedet: & equus cum recubitat: & auis cum cubat: non stat: nec tamen eunt. Illud tamen notandum aliter dici sedere de hominibus: aliter de auibus. Nam caetera non sedent: nisi simia & aliquid simile. Iplum uero sedere auium: est in loco altiore esse: ut passer sedet in recto: hyrundo sedet in pica: comix sedet in arbore: nec recte dixeris stat in arbore: sed tali potius quodammodo cornix stat non cubat. Vir. Alitis in puam subitam conuersa figuram. Quae quondam in bustis aut culminibus desertis. Nocte sedens seque canit importuna per umbras. Quia. Ut si quaeratur an sit credibile super caput Valerii pugnantis sedisse coruum: quod os oculosque hostis galli rostro atque illis uerberaret. Denique eodem modo dicitur auis sedere super rem quampiam: ut homo super equum aut iumentum non dicitur stare aut manere: sed sedere quocumque modo: aut quocumque corporis habitu gestumque compositus sit. Side re autem a sedere multum distat. Est enim sidere deorsum descendere: pessimumque ire. Vir. Sedibus optatis gemina super arbore sidunt. id est ab alto demittuntur: unde delido: subsido: ut idem. Subsidiere ualles. Er itez. Subsidiit dubius. Nam ut ego sentio: a sedeo praeteritum mutuatur. Inde insido quoque insedi: & resido resedi: assido assedi. Si quidem assidere est apud aliquem ut agrotum: ut regem sedere. Cum enim Salu. inquit. Consul postquam assedit: magis ab assido quam ab assideo praeteritum: hoc esse significatio potest esse documento. Ut autem a sedeo distat a sideo: ita a sto sisto: ut sisto gradum: sisto sugam: sisto lachrymas. id est fac stare gradum: stare sugam stare lachrymas: atque ut illa superiora idem praeteritum habent: uel alterum ab altero mutuum sumi: ita haec duo idem supinum: uel sisto a sto: uel sto a sisto accipit: quod est statum: unde fit stator: quod magis a sisto quam a sto descendit: ob idque Iuppiter stator uocatus est: quod Romulum orantem ut sugam suorum sisteret: audiuit. Quare nescio cur Hieronymus aduersus Iouinianum dixerit: offendet Iouem statorum: quod libenter sederit: quasi Iuppiter stator a stado dicatur: non a sistendo. Nimirum oblitus historiae est: ut super Ionam fabulae: ubi ait. Ex Ioppe Iudaeae portu Andromedam a Persico liberatam: in quo eorum manifestus est error: quod cum legant quod Ionas surrexit: ut Iugeret in Tharsum: & uenit Ioppem. opinatur hanc esse Andromedae urbem: cum sit Indiae ciuitas Tharsis unde illa fuit: ut ipse quoque Hieronymus meminit. Ouid. li. i. de arte amandi: Andromedem Perseus nigris portauit ab indis. Et Sapho ad Phaonem. Candida si non sum rapuit cepheia Perseum Andromedae patriae fusca colore suae. Eadem obliuio eiusdem fuit: quod gallos marris deum in osae ait esse ex gente gallogae: quod a romanis ob ignominiam illius nationis uindicta animo effloerant: cum a graecis hoc antea & tunc fuerit factitatum. Sistere etiam dicimus pro representare: & praesentia corporis exhibere: dictum ab eo quod non tantum comparere quis debet: nisi & malarit: unde de iudicio sisti: hoc est desistendo aliquem in iudicio. Cice. Ad articum: Des opam id quod mihi affirmasti: ut te ante calendas ianuaris: ubi eumque erimus sistas. Et hic stator nuncius: tabellariusque consulus. Idem de offi. li. iiii. Vas factus est alter eius sistedi: ut si ille non reuertisset: mortedum esset sibi. Vir. Et patrio te limine sistam.

Appeto: expeto.

Cap. cccv.

Appetito cum affectu: expeto cum ratione. Appeto qualiacūq; Expeto honesta: planeq; bona. Vnde de rebus expetendis scripsit philosophi: quæ sibi peti debent: nō autem de appetendis. Ex quo deriuatur appetitus: q̄ immensa & immoderata cupiditas dicitur. Quare qui dixit. Omnia bonum quoddam appetere uidetur: mallem dixisset expetere.

Vendico: uindico.

Cap. cccvi.

Vendico idem est: quod ut sic dicam: proprio ac meum esse dico. **Quin.** Circo uisitatū nomē pœni sibi uendicant. Et itez. Rusticus petit partem bonoz: orator totum sibi uēdicat: & fere hoc uerbum postulat datinum: & hunc frequentissime ex p̄nominibus primitiuis: ut ego hūc agrū uēdico mihi tu uēdicas tibi frater uēdicat sibi. **Vindico** uiscor. unde uin dicta: quoties iniuriā contumeliāue illatā punio. Interdū uindico idem quod ab iniuria: cōtumeliāue: siue iactura faciendo defendo. **Cicc.** pro. **M. Marcello.** Nobilissimamq; familiam iam ad paucos redactam pene ab interitu uindicasti. Idem de senectute. Et senectus natura loquacior: ne ab omnibus eam uitis uideat uindicare: uitis id est uituperationibus: quomodo crimibus pro criminationibus. **Dicimus** uindicare libertatem: aut seruitutem: quasi asserere in libertatem: aut in seruitutem. Non ut quidam uolunt: uendicare: ut **Liui.** li. xxiii. Intermori uehementioribus q̄ quæ pati possit remediis ciuitatem sine in ipsa uindicta libertatis perituram. Et in primo. **Iudici** pecunia ex ærario libertas ac ciuitas data. Ille primū dicitur uindictam liberatus: quidam uindice quoq; tractū ab illō putant. **Vindicio** ipsi nomē fuisse. Ego nescio an uendico reperitur: sed tantū uindico.

Explodo: complodo: supplodo.

Cap. cccvii.

Explodo non tantum significat eiicio: sed eiicio manibus: & quidem cum sono pulsantibus: qualiter quempiam e domo: & theatroz: ex aliquo consilio iniectione manuū atq; pulsatione eiicimus quod apparet ex aliis a plodo compositis: complodo & supplodo. Est enim complodere aduersas manus inuicem collidere: quod fieri pluribus de causis solet: uel ad testificandum more scēinarum dolorem: uel præ gaudio: uel per subitā admirationem uel si quæ sunt aliæ causæ. **Supplodere** est pedem terræ incutere: quod interim solet in oratore laudari. Itaq; cum dicit **Cicero.** Quoniam **Pyrrhonis.** **Aristonis** & **Erili** iam pridē explosa sententia est: appositissimo uocabulo ut semper est usus. Non enim dixit eiectam sententiam eo modo: quo cætera eiiciuntur: sed quasi pulsatione manuum: tanq̄ ipsi illi huius sententiæ auctores e cœtu ab ipso cœtu iniectis in eos manibus eiecti sint: ut apertius alio loco indicat: histrio si paulum se moueat extranumq;: aut si uersus pronunciatu est una syllaba breuior: aut lōgior exhibilatur & exploditur.

Dico: dicto: dictito: aduento: uentito: uectito.

Cap. cccviii.

Dicere proprie est oratoz. & eleganter sacundeq; loquentium. **Quint.** lib. x. Nam mihi ne dicere quidem uidetur: nisi qui dispositi: ornate: copiose dicit. **Cice.** de offici. Ut non modo litterarum græcarum rudes: sed etiam docti aliquantulum se arbitrentur adeptos: & ad dicendum & ad iudicandum: id est in oratoria arte & philosophia. Omnes fere codices habent dicendum pro dicendum: qđ exēplum ideo subieci potissimum: ut uulgus emendarem. Vnde dictio uocatur oratoria & secunda oratio. Nam ab illo generali huius uerbi significato sit dictio: quæ est uocabulum siue uerbum. Ex ipso uerbo dico duo frequentatiua oriuntur: dicto & dictito. Sed posterius potius frequentatiuum est: quod idem est quod frequentibus temporibus: frequentibusq; locis dico & narro. Alterum autem est quod dico: si id alter scribens accipiat: & manu stilozq; notet: ut **Cicero** ad **Atticum** quadam epistola testatur se illam nō scripsisse: sed reparandi lateris gratia obambulātem dictitasse. Et **Quin.** Delicias dictandi appellat sentiens felicitati: nō laboriosi esse dictare: nec accurate dictando scribi. Ita ducta sunt dicto: & dictito: a dico: ut uentito & aduento a uenio: & eadem pene ratione significant. Nam uentitare est frequenter uenire: aduentare uero proximum esse ueniendo. **Uisitare** at eodem modo dicitur: significatq; non frequenter uiuere: sed ueluti & quasi uictu uti: siue tali genere uictus frequentissime: & fere semper uti: ut sarmatæ uisitant lacte. **Dictum** & dicta de omni sermone intelligunt: sed specialem quoq; significationem habet p̄ dicaci sermone: unde dicta est dicacitas: quam **Quin.** ita diffinit **Dicacitas** est sine dubio a dicendo: quæ ex omni genere communi ducta ē: pprie tamen significat sermonem cum risu aliquo incessentem. Ideo **Demosthenem** urbanum fuisse dicunt: dicacem negant. **Dicacitas** igitur: ut dicebam: sermo cum risu aliquos incessens dictum uocatur: quod græce dicitur $\sigma\kappa\omicron\upsilon\mu\alpha$: quale est **Cice.** Nisi sortasse iure germanum **Cimber** occidit: **Germani** quos fracos nunc dici **Hicronymus** ait: & cimbrī nationes sunt olim inter se dissidentes. **Ci.** at de quodam: cui nomē erat **Cimber**: a quo frater occisus est: loq̄ captans risum ex hac ipsa ambiguitate sermonis. Et illā terrētianū **Thrasionis** in adoleſcētulum q̄ **Gnato** uetus dictum credidisse se simulat. i. ueterem facciam: ac uetus ridiculum. **Tute** **Lepus** es & pulpamentum quæris. **Valerius Mar.** ad **Domitianum.** Conlueere iocos uestri quoq; ferrē triumphī. **Materiā** dictis nec pudet esse ducē. **Qualia** at sint dicta: quæ in ipsum triumphantem milites iaculari solebant: illud quod **Cæsari** dictatori fuit decantatum: erit exemplo. **Cæsar** triumphat q̄ sube

Q. VINTVS

git Gallias. Nicomedes non triumphat: qui subegit Caesarem. Illud subegit Caesarem: in quem dicitur: mordet: & alii apud quos dicitur: risum mouet. Adoro: supplico. Cap. cccix.

ADorare ab oro: quod est praecor componit. Supplicare a plico: q genu popliteq; aut ceruicem plicamus. cum a potentiore aliquo magnum qd praecamur: & ramen adorare sine ore: hoc est sine uoce sit: non sine plicatione genuum & gestu corporis. Supplicare sine praecatione genuum & gestu corporis: non sine ore a quo. Hinc est quare supplicare tantu homini dat: adorare et multis: unde elephas & foenix: & alia quaedam irrationabilia solem adorare dicunt. Nosq; rebus mutis & sensu carentibus non supplicamus: sed adorationis honorem exhibemus ut regum statuis: signis: uestimentis: litteris: aliisque similibus: & praecipue imaginibus picturisq; tum dei: tum sanctorum: tum ipsius et crucis: quam sapientes adorant: Stulti et orant. Quod de cruce: idem et de sudario dico ceterisque similibus: idem de reliquis sanctorum: quorum corpora praesentia adoramus. Animas uero absentes oramus. Si qd at ad haec multa quae uidemus: dicimus: factatione utimur: non praecatione: quale est salua sancta crux. Assurgo. Cap. cccx.

Assurgunt sani: ut stent: aut obuiam eant: assurgunt aegroti ut sedcant: aut ut cubiro innitentur: utroque modo in alterius honorem aut officii: aut beniuolentiae causa hoc agens. Ideoque sere adiungitur datiuus: ut aduenienti magistrarui omnes assurgimus: & morbo affecti: uidelicet ob honorem: & pater cum iaceret in lecto: redeunti a peregrina militia filio assurrexit: optatissimus illum caput amplectaturus: nempe ob charitatem.

Tollo.

Cap. ccc. xi.

Sustuli filium ex uxore. i. habui filium. Item sustuli filium. i. educaui: & ab urroque sit sublatum: primum est a tollo pro capio: secundum a tollo pro educo. Paulus ramen inrelligendum est de his legem sentire qui libros tollere possunt. Itaque si castratum libertum iurciu rando quis adegerit: dicendum est non puniri patronum hac lege. Et Quinti. Cupidus ego liberorum uxorem duxi: natum sustuli: filium educaui in adolescentiam perduxi. Aliud est igitur hic sustulisse & educaisse. Et alibi. Qui ex duobus legitimis altere in adoptionem dederat: altere abdicauerat: sustulit notum. i. habuit: quod parum proprie significo quod uolo. Nam ut foemina sere cum marit fit: dicitur peperit filium: ita uir: cur sit pater: dicitur sustuli filium. Teren. Quicquid peperissier decreuerunt tollere: id est educare. Idem: Meministi me grauidam esse & mihi re opere maximo: si puellam parerem: nolle tolli. Chremes. Scio quid feceris: sustulisti. Eodem modo dicimus: tulit filium: ut sustulit. Suetonius in Domitiani uita. Deinde uxorem Domitiam: ex qua in secundo consulatu suo filium tulerat: repudiauit. Alia duo significata notiora sunt: quorum alterum est summouisse: ut Vir. Iubet sublata reponi pocula. Alterum in altum tulisse: ut idem. Et sublatu surgit in enses: quae duo declarant ex illo in Neronem epigrammare. Quis neget Aenae magni de stirpe Neronem? Sustulit hic matrem: sustulit ille patrem. hic sustulit matrem: quia occidit: & de medio abstulit. Ille sustulit patrem supra humeros: quia supra humeros sumpsit: uel ab incendio eripuit.

Prouoco: lacecco.

Cap. cccxii.

Prouoco in malam partem dicitur & in bonam. De mala notum est. De bona uero Cice. ad Brurum. Tuis litteris amatissimis sum puocatus. Lacecco praerunq; in malum: ut idem Sed iustitiae primum munus: ne cui quis noceat: nisi laceccus iniuria. Sed nonnunq; & in bonum: ut idem. y. tusculanaz. Tuis me amantissimis libris laceccisti. Et ad Atticu li. xiii. Cum ipse ho nunq; laceccisset. i. nunq; me libris suis prouocasset ad respondendum. Est autem prouocare la cessere: tentare ad pugnam: & ad concertationem. Hio. Cap. cccxiii.

Hiscere est aliquid sua sponte & externa aliqua diffundere: ut tellus aestu: & lingua ariditate aut nimio calore hiant. Hiscere est tantum oris: & quidem humani: accipiturq; pro eo quod est loquere: aut os aperire ad loquendum. Sed sere pro negationem: ut coram illo non auderes hiscere: quod nunc habes: quod hiscere audeas? Ouid. tamen poetice dixit. Hiscere nempe tibi terra roganda foret. Cum oratores soleant potius dicere de hiscere: id est deorsum pessumq; se aperire.

Do fidem: habeo fidem.

Cap. cccxiiii.

Do fidem non est: ut multi nunc loquuntur: des fidem uerbis illius: & non dedit fidem illi secum tantis uerbis loquenti. Hi uidentur significare: quod non credatur uerbis illius: quod latine dicitur fidem habere: loquendumq; sic potius: habeas fidem uerbis illius. Nam dare fidem est aliquid sancte promittere: ut Ter. Grauidaq; facta fidem dat uxorem sibi fore hanc. Vir. Accipe: daq; fidem: id est accipe sponsonem factam a me: & tu da mihi uicissim tuam. Quin. fidem habes hominibus: quos mentiri alius affirmat. Accius apud Cicerone: Neq; dedit: neq; do infideli fidem cuiq; .i. non promisi uere ex animo: quia ipse meretur: ut uicissim fallatur.

Prae se ferre est dicto factoue: & ipsa statim fronte qualem opinionem de aliqua re aut homine habeas cofiteri. Qui. Fiduciam igitur praefertat orator: semper ita dicat tanq; de ca optime sciat. i. ex ipso aspectu oratoris ex ipsa uoce: ex ipsa tota oratione eluceat fiducia: quod admodum quod pugnatu sunt: i. uultu & gestu idi

cant tacitā uel formidīnē: uel fiduciā: hoc est prae se ferūt fiduciā formidīnemue: Cice. Nam ille q̄ accipit iniuriā: m̄cinit: & prae se feret: id est ait se accepisse iniuriā: uel se mentē p̄sequēdā iniuriā habere ostēdit: Irge. At beneficio usus sū tuo: q̄ q̄ illud ipsū quod cōmemoras prae me semper tuli: malui tamen me tibi deberi cōfiteri: q̄ cuiq̄ minus prudenti nō satis gratus uideri: prae se ferre & cōfiteri pro eodē posuit. In eūdē sensū accipi solet p̄fero: itē prae me duco: prae me gero: ante me duxi. Idē & tamē cū ita uiuit: n̄cinit prae se ducit hoīem: nisi accipiat prae se ante se: uel i cōparatiōe sui: & alibi Prae se utilitatē gerit & alibi. Tamen iniuriam a te in me factam semper ante me duxi.

Rationem habeo.

Cap. cccxvi.

Rationem habeo: idem est quod respectū habeo. Sed tantūmodo in bonū: ut habēda est ratio salutis: ratio honoris: ratio rei familiaris. nō at̄ i firmitatis turpitudinis incōmodorū: ut quosdā annotauit scribētes: & tu facis cōtra rationē ualitudinis. i. non habes respectū ualitudinis sanitatis inq̄ nō aegritudinis: quae duo hoc significat nomē: quae exempla q̄ passim iucniūt. omirto. Cicero in uilitatibus iquit ad Mariū. Pudori tamē malui cedere: q̄ salutis meae rationē ducere. Et in. ii. offi. Siue ratio cōstantiae uirtutisq̄ ducit: aut haec ars est: aut nulla omnino: per quā eā assequamur: & hoc fit cū gcnituo: eum ablati uo at̄ praeposita praepositione eū: habet aliam significationem: ut Cicero i Catone maiore. Rationē habet cū terra: quae nunq̄ recusat imperium. i. negocium & habet cū terra cōmercium: quod probat̄ ex illo in tusculanis. Quis est oīum qui nō cum musis: id est cum humanitate & doctrina habeat aliquod cōmerciū: qui se nō hunc mathematicum malit q̄ illum tyrānum? Idem ad Atticum. Nūc uero quoniā ea quae putauit praecleara exptus sū q̄ essent in p̄nania: cū oībus musis rationem habere cogito. Rationem constare: ut breuiter dicā: est aequā legitimamq̄ rōem aut ostendi: aut apparere ostendi posse. Pli. i. iunior. Mihi & tētrādi aliquid & q̄scēdi illo auctore ratio constabit. & iterū. Mirū est q̄ singulis diebus in urbe ratio cōstet: aut cōstare uideatur: pluribus cunctisq̄ non constat. Vulpianus. Plane si defendendi gratia aliquid fecerit rationem ei cōstare oportet: id est rationem eum iustam aut ostendere: aut facile posse ostendere.

E republica: e regione: extempore.

Cap. cccxvii.

Republica e. i. pro rep. est. Quint. Ad hoc nemo dubitauit: quin si nocētes mutari in bonā mentē aliquo modo possunt: sicut posse cōcedi: saluos esse eos magis e republica sit: q̄ puniri. Et rep. dicendū est: ut in oratore Cice. testat̄. nō ex rep. Tollit. n. x. sicut in oībus fit fere: quae ab r̄ incipiūt: ut e regione. i. ex opposito: uel ex aduerso atq̄ cōtrario: nō ex regione: e re mea: e re tua: e re nostra. Liui. li. xxxii. Perinde ac si nō postularent quoq̄ e re sua essent: sed suaserint quae nobis censerent utilia esse. Similiter e dignitate: ex utilitate: ex usu pro eo quod esset pro dignitate uel ad dignitatē utilitatem uel usum. Cicero. Ex tua ac reipub. dignitate facies: & alibi. Legem: ut aequū est ex utilitate reip. considerare. Teren. Quod ex usu fiet Cēsar in comēta. Vtrum praeliū cōmitti ex usu sit. Ex tēpore dicere ē ex improuiso: & ip̄rēmeditatū dicere: nec domi cōpositā orationem asserre: hinc uocatur extemporalis oratio. Perseus etiam aut ex tempore uiuere: ex tempore quoq̄ agere. Cicero offi. ii. Quos credimus expedire rem & consilium ex tempore capere posse. Aliiter idem in. iiii. eiusdem operis lib. dixit. Vnius generis quæstiones sunt hae omnes in quibus ex rēpore officium quæratur: extempore: quasi ex temporis conditione. E renibus laborabat idē inquit: hoc est morbum in renibus patiebat: Ex uinculis causam dicere est alligatum respondere criminibus: ut ex equo pugnare est i t̄ equo sedentem pugnare.

Aestimo: existimo: cogito: excogito.

Cap. cccxviii.

Aestimo & existimo a plerisq̄ cōsūdunt cū diuersa sint: sicut cogito & excogito. Ante. n. ē cogitare: deinde excogitare: licet nō quicūq̄ cogitat: statim & excogitat. Ita prius rē aestimamus: deinde qualis sit: existimamus. Aestimare enim ē cōsiderare: existimare uero iudicare. Quint. Consumptis affectibus nō reperiēs qd̄ digne modo uultū patris possēt exprimere: uel auit eius caput: & suo cuiusq̄ aīmo dedit aestimādū. Cicero de legibus. Sīcenna eius amicus omnes ad huc scriptores: nisi qui forte nōdū ediderunt: de quibus aestimare nō possumus: facile superauit. Et i uerrinis. Expedite hae atq̄ aestimate. Vnde dictū ē aestimare p̄ taxare ab aēs aīnis: & time græce: qd̄ est p̄taciū latine. Oui. iiii. de tristibus lib. Quod quicūq̄ leger: si quis leget: aestimet ante Cōpositum quo sit tempore: quoq̄ loco.

Coniurare. conspirare.

Cap. cccxix.

Coniurare & conspirare fere in malum accipiunt: quoties in patriam: aut bonū principē cōiuratio sit atq̄ cōspiratio. Sed si honesta causa id fiat: in bonū etiā accipi debent. Nam & Mutius Scauola ad Porcenā regē inquit. Treceīti cōiurauimus principes iuuetutis romanæ: ut in te hac uia grassaremur. Et Cicero ad Cēsarem pro Ligatio. Fratrum conspiratione dixit: quasi unanimatē. Verum conspiratio: ut in hoc ip̄so loco: nonnunq̄ memini pernicioiosa est: in neminemq̄ grassatur. Coniuratio semper in alterius perniciem grassari solet.

Cordi est: in animo est.

Cap. cccc.

Cordi est: & in animo est differunt. Nanq̄ hoc secūdum notū est significare: in aīo habeo: uel aīus est mihi: uel uolo atq̄ cōstruo: ut ad Terentiā Cicero: Nā mihi erat in animo amittere ad

Q VINTVS

Dolobellam. Illud uero est delectat: & placet: ut idē. Itaq; non tam me ista sapientiæ quam modo Fā
nius cōmemorauit: fama delectat falsa: præfertim: q̄ q̄ spero amicitia nostræ memoriā sempiter-
nam fore. Ideoq; eo mihi magis est cordi: q̄ ex omnibus sæculis uix tria aut quattuor numerant pa-
ria amicor;: eo in genere sperare uideor Scipiōis & Lælii amicitiam posteritari notam fore. i. eo ma-
gis me delectat & placet. Teren. Si tibi nuptiæ sunt cordi: & alibi: Quia uterq; est cordi. i. nuptiæ iu-
cunda sunt ubi: & uterq; alterq; amat.

Inuertere.

Cap. cccxxi.

Inuertere est quasi in contrarium uertere: interiora uestis aut pellis: aut aliq; rez exteriora
facere: præpostereq; uerba pronunciare: ut pro lar'o uola. Et interuertere est re aut cō-
modatam: aut dispositam: aut creditam callide doloq; ne domino restitatur: efficere: ut
Cice. in Verrem. Candellabrum quod rex Aegypti Ioui capitolino dono tulerat: a Verre
qui illud commodato a rege acceperat: interuersum esse conqueritur. Marcellus iuriconsultus. Si
duo inquit hæredes rem apud defunctum depositam dolo interuerterint.

Comperum esse: exploratum esse.

Cap. cccxxii.

Comperum est mihi: & exploratum est mihi: idē est quod scio p̄ inuestigationē. Similiter
compi: & explorauit. Constitutum est mihi: deliberatum est mihi: decretū est mihi: idē qđ
apud me cogitando firmatū est. Similiter constitui: & decreui. At non ita deliberaui. Pos-
sum nāq; deliberaſſe: & nihil tamen cōstituisse. Quin. i. ægro redempto. Oderitis licet cōfessionē me-
am deliberaui: hoc ē dubitauit & hæsitauit. Itaq; differt an dicamus senatus deliberauit: an senatui de-
liberatum est. i. decreuit Plini. iunior. Tum ego si fixum istud tibi ac deliberatum est: sequar te. Cic.
in Verrem. Deliberatum at est: si res opinionem meam: quā de uobis habeo seſellerit: non mō eos p̄
seq ad quos maxime culpa corrupendi iudicis: sed ēr illos ad quos conscientia contagio p̄inebit
Explorauit tamen p̄ inueni fere accipit: cum exploro idē est quod ingro sagaciter: unde explorato-
res. Idem sit in nonnullis aliis: ut exigo quod nehemēter & iure quodam postulo. Inde exegi exactū
quod postulando obtinui: & postulando obtentum: tale est quæsitum pro partum a quæro.

Inter scenero & sceneror: mutuo & mutuor.

Cap. cccxxiii.

Eoenero tibi dicis. sicut mutuo tibi: sceneror abs te: sicut mutuor abs te. Qui mutuar pe-
cuniā: dat mutuo. Qui scenerat pecuniam: dat usuram. Qui mutuatur pecunia mutuo
accipit. Qui sceneratur: pecuniam ad usuram accipit.

Gradum facere.

Cap. cccxxiiii.

Gradum facere non est transirum facere: sed aliquam rem gradum & quasi scalam ad alia
facere. Ideoq; aqbusdam dicitur gradum iacere: ut si riuum trāsire: si in arborē fenestrā ue-
lut tectum scandere uelim: ex saxo aut scamno: aliquaue alia re gradū facio: ut apud Quī-
nti. Nāq; & illud frequens est: ut ea quibus minus confidimus: cum tractata sunt omittamus. Interī
sponte nostra uelur donantes interim ad ea quæ sunt potentiore gradū ex his secisse conrenti. Hoc
eodem modo. Ambrosius in libro officiorum utitur. Cicero contra Rullum. Hunc quasi gradum
quendam atq; aditum ad cætera actum intelligitis. Idem pro Cluentio. Anteq; ad hoc nefarium faci-
nus accederet: aditum sibi aliis sceleribus ante munuit.

Certum est. Cap. cccxxv.

Errum est: non modo pro manifestum est: ut Quintilianus. Nempe lege esse certū ē: sed
etiam pro deliberatum & constitutum est: in quo secundo plærung; adiungitur datius
cum infinito: ut certum est mihi ire in hispaniam: nonnunq; datius subintelligitur: ut
apud Virg. Certum est in siluis inter spelūca scrarum Male patii: id est mihi.

Licior: ab dico.

Cap. cccxxvi.

Licior uidetur carete præterito. tamen quasi præteritum habeat: format a se frequētatiū
sed eiusdem tamen significationis licior: unde sunt participia licitans & licitaturus. Vtri-
usq; igitur uerbi significatio est precium deſerre in auctione faciēda hoc est in uenditio-
ne: quæ publice fit Hinc unum compositum sit pollicior: nō multum a primiriua signi-
ficatione diſſidens. Est enim polliceri aliquid ultro promittere. Ita qui licentur aut liciantur ultro p̄
re emenda: precium alius alio maius pollicetur: ut sibi potius q̄ alteri uenalia addicantur. Nam tali
modo uendere: addicere est: & inde apud iuriconsultos de in diem adiectione est titulus: quem no-
stri iurisperiti emendant de in diem adiectione: non uerbum modo: sed sentētiā quoq; atq; ius ip-
sum corrupētes. Afferamus ergo exempla utriusq; uerbi. Vulpianus. Si res eius uenierit: & existat
qui plus liceatur: an in integrum propter lucrum restituendum sit: & quotidie prætores restitunt
ut rursus admittatur licitatio Caius: Licitatio ueſtigalium: quæ calorem licitatis ultra modum so-
litæ conditionis inflauit: ita demum admittēda est: si fideiussores idoneos & cautionem is: q̄ licitatio-
nē uicerit: offerre parus sit ad cōducēdum ueſtigalium: nemo compellit: & ideo implero tpe cō-
ditionis: licitatores alloquēdi sunt: Licitatores ueſtigalium ad iterandam conditionem anteq; superiori
cōditioni satisfaciant: admittēdi nō sunt. Paulus: Si uēditor simulauerit meliorem allatā conditionē
cū minoris: uel ēr tantidē alii uenderet: utriq; emptori in solidū erit obligatus. Sed si emptor alium
non idoneū subiecit: eiq; fundus additus ē: non uideo inq; quēadmodū priori sit cēptus: cū alia cōdi-

tio & natura subsecuta est. Sed si neuter subiecit emptorē: maiore autē p̄cio additum ē p̄dium ei: q̄ soluendo non ē: habitum ē a priore emptione: q̄ ea intelligit̄ melior q̄ uenditor comprobauit: cui licuit non adicere: Quibus ex uerbis intelligit̄ quid sibi uelit illud Ciceronis in offi. lib. iii. Nō licitatore uenditor: nec contra se q̄ licetur emptor apponet. Idem p̄ Cecinna eum esset: ut dicere institueram: constituta auctio Romae: mulier mandat ut fundū sibi emant: Eubutio negocium dicit id est ad tabulam licet̄ Eubutio: Deterretur emptores multi prim̄ gratia Cesenia: partim p̄cio fundus addicitur Eubutio. Pecuniam argētarius p̄mittit: quo testimōio nunc uir optimus utit̄ sibi emptum eē: quasi uero nos aut ei negemus id dictum: aut tum q̄sq̄ fuerit qui dubitaret: q̄n emeret Cesenia: quē ut pleriq̄ scirent: oēs audiissent eum pecunia Cesenia ex illo hereditate deberetur eam porro in p̄diis collocari maxime expediret. Essent autem p̄dia quae mulieri maxime conueniret: ea uenirent: liceret̄ is quem Cesenia dare opam nemo miraret. Quin. de passu cadauerum: Si nobis nihil ex com meatu nostro partiris: nos uicinae ciuitati uendemus: liceat seruire ubi. frumentum est exigua res ē: p̄ uita: p̄ sepultura: p̄ innocentia licemur. Idem in agro redempto: Omnes facultates ī p̄cia colligi: rus: seruulos: penates & omnia utiliora p̄peranti festinatōe parentes addixi. Inde addicti apud ueteres dicebant̄ qui p̄toris p̄nunciatione ac iussu cum soluendo non essent: creditoribus uēdebant̄ de quibus magna apud Liuium sit mentio: & addictus morti destinatus dicit̄. Cice. offi. lib. iii. Et is qui morti addictus esset: paucos sibi dies cōmendandoz̄ suoz̄ causa postulasset: uas factus est alter. Aliquando sine auctione sit licitatio: ut apud Curtium de Dario qui pollicebat̄ p̄cium p̄ capite Alexandri: si quis enim dolo occidisset. Ita iquit: Et cum habeatis arma: ita licitamini hostiū capita. Siquid tamen inter liceri & licitari differt. q̄ liceri uidet̄ aut sine respectu alioz̄ eē emere uolentium: aut tantum semel de ferre p̄cium. Licitari uero eum multis & saepius auget̄ p̄cium ut emere uolentes deterreas ab emendo.

Audio & exaudio. exoro.

Cap. eccxxvii.

Audio & exaudio indifferenter ponunt̄ p̄ duplici significatione. Vna p̄ eo quod est auribus accipio. Altera p̄ eo quod est audita petenti concedo: ut uisa sum audire uocem militis. Et Vox quoq̄ p̄ lucos uulgo exaudita silentes. Item Audiit & caeli genitor de pte sinistra Intonuit laeuū: & nulli exaudita deoz̄ Vota p̄cesq̄ mea. Audio tamē frequēter accipitur p̄ eo quod ē credo, accedo, pareo p̄cipienti sed fere eum negatiōe & frequēter p̄cipiū qd̄ trāsit in nomē qd̄ est audiendus ut apud Quin. Nec audiendi qdam quoz̄ est Albutius q̄ tris modo p̄mas esse uoluit. q̄a memoria atq̄ actio natura nō arte contingant. Audiendus non est idem est qd̄ audiri non debet. lanq̄ licebit dicere. Neq̄ uero quosdā quoz̄ est Albutius audire debēt sine p̄cipio. Cice. tuseu. lib. i. Nec Homez̄ audio q̄ Ganymedem a diis raptum ait propter formam. Sine negatione idem in eodem. Endymion uero si fabulas audire uolumus nescio quando in Lyeio obdormiuit. Sed coniunctio hāc tacitā quandam in se habet negationem: aut certe idē hoc loco dicemus qd̄ diximus lib. iii. de ullus: Sed nonnunq̄ sine negatione apte dicitur: ut apud Liuiū. Cuiē tuū nō audisti arma cape ac sequi se iubentē Hannibalem. Pauli opost. Audisti castra prodi: & arma tradi iubentē. Audio in sup̄ pro fateor: quae similis significatio superiori est. Ideo saepe sic scriptum legius audio & fateor: quasi posterius delectet primum. Exorauī hoc munus idem est q̄ orādo impetraui: exorauī patrē: id est orādo induxi: quod licet etiam pueris notum est q̄ppe Terēt. Lgētibus ubi hoc uerbum miles ē: nec unq̄ repietur aliter acceptū ramen qdam sic loquitur. Exoramus te deus.

Lego: perlego. Scribere: perscribere.

Cap. cccxxviii.

Lego & plego differunt: & multa huiusmodi. Legere qd̄ sit notum est. Perlegēs uero ad finem usq̄ legere: ut Quin. in. xii. Ideoq̄ opus est intueri omne litis instrumentum: qd̄ uidere nō ē satis: plegendū erit. Ouid. Perlegis an cōiunx phibet noua: Lactātius ī phemio li. v. Non iniuste petere: ut siqs erit q̄ inciderit in hāc: si legit plegat: Ita differt scribere & p̄scribere: quae exēpla sunt plurima. Ti. Liuius libro priō statī in phemio: Facturus ne ope p̄ciū sim si a primordio res gestas po. Ro. p̄scripserim: Perferre usq̄ ad constitutū finem ferre Virg. Nec spatium euasit: nec totū ptulit ictū. Et multi ferunt litteras: sed eas uel negligentia: uel dolo uel casu nō p̄ferūt Ci. Sed nunciū ille q̄ litteras accepit: non pertulit. Seneca ī tragœdiis: Leue ē miserias ferre: p̄ferre aut̄ graue: id ē ad spatium t̄pis in miseris esse leue ē: ad finem uero uitae usq̄ graue est: ut in illo simili exemplo Marcialis: Nā uigilare leue ē: peruigilare graue: hoc ē p̄tem noctis uigilare leue ē: usq̄ ad finem uero & totam noctē infomnem ducere graue: quod diei etiam pernoctare: ut & pernox: quod a peruigilando ita differt: q̄ hoc interdū quoq̄ fieri potest: illud uero tantummodo noctu: q̄q̄ pernoctare uigilantes facere possumus: id est totam noctem ducere. Peruigil draco dicitur ē nō quia pecnox esset: sed q̄ nunq̄ dormiret semper uigilans: Peragere reum est non tantū agere reum: nisi peruenias ad illius conditionem: Dicitur enim accusator reum econdemnasse eum illum cōdemnadū curat: Vulpianus: Peragisse autē quis reū non aliter uidet̄: nisi & cōdemnauerit. Perorare finem oratiōis orare: unde p̄oratio orationis dicit̄ finis. Sed quia in hae pte utimur plerunq̄ affectibus: ideo usurpamus interdū perorare p̄ ipsa cōmōione affectuū: ut Quint. At ista legē recitat & in cadauere filii perorat. i. indignationem cōmouet. Persuadere ē suadendo inducere: ut Ci. ī philip.

Q VINTVS

Duo tamen tpa inciderunt: qbus aliqd contra Cæsarem Pompeio suaserim: ea uelim reprehēdas si potes. Vnum ne qnquennii impium Cæsari progaret. Altege ne pateretur fieri ut absentis eius ratio haberetur. Quoq; si utrunuis psuasissimem: i has miseras nunq; incidissimus. Suasit ergo & non psuasit Cicero Pompeio. Ideoq; dicere solemus: sic mihi psuadeo: non at sic mihi suadeo. Et psuasum habeo, persuasum, n. est mihi: non at suasum habeo: suasum est mihi. Idē ad Brutum: Persuasum est adolescenti & maxime p me: nisi Antonio eiecto remp. stare non posse. Ille tamen q aliis siue alios. Vtrunq; dicimus: psuasit: non psuasor eius sententiæ appellari solet: sed auctor. Ci. li. iiii. de offi. Atq; huius deditiois ipse posthumus: q debebat suasor & auctor fuit: quasi dixisset suasor & persuasor. Apud Quin. at ceterosq; sui tpris dicitur psuasio p certa opinione atq; sententia: quam nobis psuasimus: ut lib. i. Si qua publice est recepta psuasio. Quæ q̄tum ego sentio: id significare uidetur quod christiani dicunt fidem: & si originem græcam inqramus: nescio an cōmodius dicamus psuasio: q̄ssi des: præsertim re ipsa p nobis faciente. Fides. n. pprie latine dicit̄ pbatio: ut facio fidem p instrumēta: p argumenta: p testes. Religio at christiana non pbatione nititur: sed psuasione: quæ præstantior est: q̄ pbatio. Nam sæpe pbationibus non adducimur: ut malus seruus: malus filius: mala uxor: optimo consilio: quod confutare non pōt: non tamē acq̄scit. Qui psuasus est: plane acq̄scit: nec ulterio-rem pbationem desiderat. Non solum. n. sibi pbatum putat: sed sese cōmotum ad ea exequenda inteligit. Sed qa fides ēt: p ut sic dicam: crudelitate accipit: quale est habeo tibi fidem Recte etiam nostra religio nominata est fides: sicut a græcis. πίστις. Vex eo unde egressi sumus: reuertamur. Per suadere est in effectus: suadere autē in actu. Idemq; suadere. Itaq; nōnulli peccant: cum dicunt: dissuasi hoc illi: p co quod est reuocauit ab opinione: in qua erat. Sigdem p hoc sensu dicimus: psuasi ne saceret: sicut e diuerso psuasi ut faceret. Quare suasor & dissuasor: nisi psuadeat: nihil effecerūt Quin. Ergo ps deliberatiua: quæ eadem suasoria dicitur: de tpe futuro consultat: quærit ēt de præterito: officiis constat duobus: suadendi & dissuadendi: non dixit psuadendi: quoniam non est officium oratoris potissimum in euentu: qualis est psuasio: neq; est eius ars psuadendi. Sed suadendi & dissuadendi in deliberatiuo genere: in uniuersum at benedicendi: quod est actu: non in euentu. Præterea deliberatio uocatur suasoria: quoniam utrinq; suadetur. Qui. n. dissuadet: nihil aliud q̄ e contrario suadet. Cic. in Catone maiore. Dissuasimus nos: deinde ut scias finem euentumq; dissuasione subiunxit. Itaq; lex popularis suffragiis populi repudiata est. i. dissuasimus etiam dissuadendo: ne fieret persuasimus: quantum errent philosophi nostri: quorum Albertus cum de comparatione dialecticæ & rhetoricæ disputant: huius uerbi significationem nescientes: q̄sq; illos legit intelligit. Permanere ē usq; ad finem manere. Plinius iunior: Tunc demum lente cunctanterq; ueniunt: nec tamen pmanēt sed ante finem recedunt. Alii dissimulanter & furtim: alii simpliciter & libenter.

De per præpositione.

Cap:cccxxxix.

Pocuti sumus nō nihil de præpositione per: quando componitur. Addamus adhuc aliqd amplius: Nōnunq; hæc per compositionem i malum accipitur: piurus perfidusq;: qui iurandum fidemq; uiolat: pertinax: qui nimis tenax: perfuga: qui ad hostes trāsit: perditus: qui in omne scelus est traditus. Percitus: qui iracundia furoreque est incitatus: peruersus: q uersatur i malo: & a bono uersus est: perpeffus: laboriose passus. Sæpe accipitur quasi per medium: uel per lucidum siue pellucidum. i. per cuius medium fulgor emanat. Perpicuum: per cuius medium: licet optum sit: oculos dimittimus: & per eius medium uidemus: ut aqua: glacies: laterna: uestica: uitrū: chry stallus: gemma. Sed perpicuum plærung; ad mentem refertur: ut id quod ais: perpicuum est. i. tale: quale uitæ aut chry stallus: plucidum magis ad corpa. Plautus in aulularia. Ita is pellucet: quasi later na punica. Seneca de trāqllitate. Quid plucētis ad imum aquas & circumfluētes ipa cōiuiua? Quin. Sed ut inter se iūcti atq; ita cohærentes: ne commissura pluceat. Aliq̄do sed figurate ad mentem referē: ut apud. M. T. in Bruto. Ita reconditas exq̄sitasq; sententias mollis & pellucēs uesticbat oratio. Idem est pellucens & traslucens: adeo ut Pli. maior fere nunq; utatur pellucens siue plucidus: sed trās lucens siue traslucidus quod ēt figurate ad mentem refertur: ut apud Quint. lib. viii. Similiter illa traslucida & uersicolor quotundam elocutiones ipsas effœminat quæ illoz uerboz habitu uesti antur: pfluere p medium alicuius fluere: ut si lagœna male materiata: maleq; compacta sit: pfluit. i. p eius mediū humor: q intus est: fluit. Ter. Hac atq; illac pfluo. i. i modum nō fidelis lagœnæ. quæ mi hi cōmittuntur: effundo Pli. idē sapius utit̄ transfluo p pfluo: quæ idē sunt ut pfuga & transfuga: p pluere p medium alicuius pluere: ut hæc domus ppluit: hoc tectū ppluit. Quin. in. vi. Cū cœnaculū eius pplueret. Frequentissime accipit̄ p ualde: ut alio libro ostendi: pmagnum: pgraue: piucundum Quo in loco notandum est: q cum præ in eadem significatione repiatur: tamē quædam uocabula cum præ coniungunt: non cum p: ut præpotens: præcellus: prælatus: præ fulgens: prædiues: prædul cis: prædurus: præcurtus: prælongus: præclarus. Quod si inter has ppositiōes interesse uelis: id erit qd uehementius auget præ. Nā prælongus homo: prælonga oratio ca dicitur: quæ enormi elongi tudine est & præpotens: præcellus & similia: maiorem i modum potens cellusq;: & quasi præter mo dum moremque aliōz potens ac cellus. Inde etiam præcox fructus præter morem cæterorum co-

ctus: siue ante ceteros: Vnde uuae ficusq; p̄coces dicta: & p̄maturus ante q̄ sit t̄p̄s maturum colle-
ctus. Quidam tamen p̄coquus dicūt: ut Martia. Vilia maternis sueramus p̄coqua ramis: Nūc ī ad-
ptiuis p̄lica chara sumus: Eadē p̄positio iuncta cū uerbo: nōnunq̄ hēt p̄nc nihil diuersum a sui sim-
plicis significatione: ut p̄cludo: p̄cido: p̄ramior: p̄cigo: idē sunt enī qd̄ cludo: cado siue icido: mo-
rior: cingo. Cuius naturae est etiā re: ut refero: recido: recingo: repurgo: refodio: repromitto: reuincō
quae saepe uix q̄pp̄ā in simplicibus in significationē dissentiūt. Per in obctatiōibus atq; admiratio-
nibus sere solet separi a suo actō interiecto nō q̄ frequentissime ē ego: ut Virg. Per ego has lachry-
mas dextrāq; ruanq; Quint. in mathematico: Per has ego te optime pater si uis tātū fortes manus.

Inter p̄sequor & p̄sequor.

Cap. cccxxx.

P̄sequor & p̄sequor multi nesciūt distinguē: q̄ ne falli possint: ita accipiant p̄seq non se-
re carere comitatu ablti: ut p̄sequor te oculis: charitate: odio: honore: uersibus: cantu: con-
uitiis. Significaturq; actio declarans alterius affectum in altere. Persequor autem in malā
ptem. i. insequor & insecutor: uel in bonam cum p̄seuero excqui quod agere cōperam.

Partio partior.

Cap. cccxxxi.

Partio & partior q̄dam p̄ eodem legunt. Sed mihi uidet̄ raro repiri partio sine in: & par-
tior cum in: quando ē deponens: sed quando ē passiuum. Est nanq; imp̄tio idem qd̄ im-
pendo: uel p̄tem do. M. Tul. Huic rei aliquid t̄p̄is impartias: quasi impēdas: Idem laboris
mei laudem nemini imp̄tio: quasi p̄tē do. Reperit̄ aliquando mutata constructiō: ut ap̄
Terē. Pluria salute Parmenonē suū imp̄tit Gnato: q̄si plurimā salutē Parmenoni suo imp̄tit Gnato:
Eo mō quo dicit̄: dono tibi hunc equū: & dono te hoc equo: huius passiuū ē imp̄tio: ut Cice. Atq;
ēt uirō forti collegae meo laus impartit̄. Partior idem ē quod p̄tes facio: partesq; distribuo: sicut sor-
tes facio: sortemue recipio. Virg. Et socios p̄tetur in oēs. Quin. Partiris uel gratis dum quo
respirem us afferas. Partiri itaq; de partibus referas. Imp̄tio magis de re incorpea: & quasi cōmunico.
Imp̄tiri tamen aliquid dicunt p̄ impartire ab ipso deponente partior.

In manu est: in manibus.

Cap. cccxxxii.

In manu ē: & in māibus ē: utrunq; accipitur p̄ eo quod in p̄tate ē. Sed dupliciter de p̄seti:
& de futuro. De presenti Ci. Non est istuc in manu mea: & filius in patris: & seruus in do-
mini manu ē dicit̄: unde mancipium ē manumissio. Lucanus: In māibus uestris q̄tus sit
caesar hētis. Virg. Terra autē in manibus uestris. De futuro Salu. Vex̄ enī uero proh deo-
rū atq; hoīum testor fidē: uictoria in manibus uobis ē: uiget aetas: aīus ualet. Cōtra illius annis atq;
diuitiis oīa cōsenuere. Tantū incepto opus ē: cetera res expedit. In plurali tamen frequētius: cū
dicimus: uictoria in manibus ē: q̄si iam tenet̄. Etiam dicimus: in manibus ē: in alia significatione p̄
eo quod est in: & manus est: aut quia admirationi est: aut quia nondum opi summa manus impōita
quia est admirationi. Cicc. in Catone maiore: Est in manibus laudatio: quam cum legimus: quē phi-
losophum nō contemnimus: quia res non est consumata: Idem in eodem: Septimus mihi liber ori-
ginum est in manibus: omnia antiquitatis monumenta colligo.

Præditus.

Cap. cccxxxiii.

P̄ditus sum bono dicit̄: & p̄ditus sum malo: sicut affectus sum malo: & affectus sum
bono. i. ut breuiter magis q̄ optie dicam: hēo bonū: & hēo malū: ut p̄ditus sum hūanitate
uirtute: diuitiis: dignitate: uiribus: qui sermo ē usitatissimus: Nunq̄ tamen cum abltō & p̄-
positione a uel ab: ut fit ī affectus: ueluti sum ego a rege magis honoribus affectus: nō aut̄
sum p̄ditus a deo magnis uiribus: de malo rarius. Ci. p̄ Sylla: Nisi uero unum me uis fex̄: p̄ter cāte-
ros me aspez̄: me inhumanum existimari: me singulari immanitate & crudelitate p̄ditum. Idem p̄
Rabirio: Senectute affectus: morbo p̄ditus Contingit idem in singulari: ut in pximo exemplo: exi-
stimari me singulari immanitate. Saepēq; legimus ille est singulari improbitate: tu es singulari stultri-
tia: Similiter fit in aliis tribus q̄ttuorue uocabulis: notabilis: insignis & eximius. Quīt. Hunc tu ani-
mum mō inter libidines ac scorta perdebas: macie notabilis: pallore deformis solaq; impatiētiae fa-
bula notus. Nobile scortum: quasi in ordie meretricio excellens: uel maxime inter alia notū: & ap̄
Liuiū: Nobilis ille clade romana locus: & apud Cice. Cuius p̄ter ceteros est nobilitata crudelitas &
& latrones uocamus insignes: qui maiore manu maioreq; audacia grassant̄: & insignis improbitas: ī
signisq; stultitia dicitur rarius quemadmodum singularis stultitia rarius est. Cice. Verrinarum. iiii.
Sin hanc uos in rege tam eximiam iniuriam: tam acerbam neglexisse audient.

Descendo.

Cap. cccxxxiiii.

Descendo in p̄dium: descendo in foro: descendo in campum dicimus: non quia de loco su-
periore in inferiorem descendimus: sed qa de loco tuto in locū discriminis opior: q̄ q̄ in
loco excelsiore se tenet: pugnā detractate existimat̄: quē cum relinquit: & in locū aequū
uenit atq; descēdit: mentē se habere pugnādi declarat. Ideoq; nō sere dicimus in foro de-
scendere: nisi q̄ pugnādi & defendēdae litis causa uenit in forum: nō rēq; uenaliū coemptor ac nego-
ciator. Et in campū descendere nō nisi qui litis dignitatisue causa: sicuti in campo Martio siebat: cer-

Q VINTVS

raturus tradit: nec in plium pugnamue descendere: q in loca inferiora descendat. Non eni locus est pugna & pliu: cu nihil interfit qualis locus sit planus: an montuosus i que se confert: q in pugnam descendere dicit: ut apd Virg. Satis autem erit in re pspicua unum ex eplum, ptulisse. Instructos acie Tyberino a flumine teucros: Tyrhenamq; manum totis descendere campis.

Amare: diligere: adamare: amicus: amica: amator.

Cap. cccxxxv.

Amare e generalis significati: idem quod diligere: nisi q putat plus qddam: esse in amando q in diligendo: ut Ci. ad Brurum. L. Clodius ualde uos diligit: aut ut εμφοτικότε; ου di ca: ualde nos amat. Et itez Sic igif facies & me aut amabis: aut quo corentus sum diliges Id e ad Dolobella: Qnis erat q putaret ad cu amorem quem erga te habebat: posse aliqd ac cidere. Tantum tam e accessit ut mihi dcnq; nuc amare uidear anea d: exisic. A damare e: amatorie amare ut Quinti. multis i locis: sed unus suffecerit. Me qdem marite siq; interroget oes mses libe ros suos: tanq; adamauerint amat. Videbis oculos nunq; a facie uultuq; desistere: comere caput ha bitumq; cõponere: suspirare cu recesserint: exultare cum uenerint: cõlerere manus: pendere ceruici bus. non osculis: nõ colloquiis: nõ pãsentia uoluptate satiari. Amicus tamen honesta res e. Amica quando ad uig; refer; inhõc sta: ut hac amica mea e: id e concubina. Ego uero suus non amicus: sed amator sum. Ideoq; apud Ter. dicit: Here putau hunc Pãphilu amicum: amatorem uig; ne putares amicũ in malam ptem accipi: adiecit amator e: Sed apud pãm hoc obseruatũ semp inuicias: apd poe tas fortasse non semp.

Declaro.

Cap. cccxxxvi.

Declaro frequentius ad facta ptinet q ad dicta. Cice. Declarauit id mõ temeritas. C. caesa ris q omnia iura dina & huana puertit. Aliquaõdo etiam in dictis. Id e ad Ligariũ: Postea uero q magna spem habere cõepi: fore ut breui tpe te incolumẽ habercmus facer nõ po tui qn tibi & siniam & uoluntate declarare mea. Et in eadẽ epistola: Quando qd sentire e exposui: uelle tua ca re potius declarare: q orone. Interdum accipitur p significato: ut id e li. i. de sinibus: Nullum uerbum e: quod id e declarer latine: quod græce ΗΝΕΔΗ quã uoluptas decla raret. i. significet: uel ostendat: uel indicet.

Ingredior.

Cap. cccxxxvii.

Ingredior componit quidem ex in: sed diuersa ratiõ e: nunc ad locum: ut ingredior foz; uel in forum: q modus loquendi nemini ignotus est: nunc in loco quod e ambulo & incedo. Virgi. Continuo pecoris generosi pullus in aruis Altius ingredit: & mollia crura reponit Ci. li. v. ad Atticum: Si dormis expgicere: si stas igredere: si ingrederis curre: si curris aduo la. Idem est ergo ingrederis hoc loco: quod graderis: quod est ambulat.

Consulo te: consulo tibi: consultor: consultus.

Cap. cccxxxviii.

Consulo te consilium peto ate: uel interrogo & inqro. Quin. Quid p fide facere uultis? Iu uenem quem de patricidio consultet pater ille seruat: un; or hercule nõ dixisse uolui: sũ ueneficus: sum patricida. Id e: Ergo quod primum e ut qd miraturus est quisq; intelligat. & quare bonum sit sciat: tũ in suscipiendo onere cõsulat suas uires. Et itez: Ego aures cõ sulles meas: Cõsulo tibi cõsiliũ do tibi uel puido tibi: sed hoc frequẽtius ac magis pprie i rbus ut cõ sule uitæ ruæ: cõsule ualitudini: cõsule dignitati: cõsule saluti cõsule rebus tuis: adeo frequẽtissime: cũ dicitur cõsulare uolo mihi & liberis meis: intelligit potius de corpore & rebus externis: q de aõ In plurali autẽ numero interdũ reperitur sine apposito tamen: ut consulũt senatores: quod frequen tius dicimus cõsultant. i. deliberat. Nisi. n. adsit qui cõsiliũ petat: qui consilium det: nõ est delibera rio siue cõsultatio: atq; cõsulunt dicimũs pro consultant: hoc est quod altera pars petit: altera dat cõ silium. In cõtrario nonnunq; cõsultare est unius: non plunum partiũ sed ita si is apud se duas partes sustinet: secũq; deliberat. Hinc duo nomina nascunt: cõsultor & cõsultus. Consultor fere pro eo: qui aliũ consulit accipi solet: nonnunq; tamẽ pro eo: qui alium cõsultat. Salu. in iugur. Simul ab eo perunt uti fautor cõsultorq; sibi adsit. Et iterũ. Ita cupidie atq; ira pessimis cõsultoribus crãssan: neq; factõ: neq; dictõ abstinere. Consultus est homo prudens & sciens: dignusq; a quo cõsiliũ petas Carterũ nõ occurrit mihi ubi repierim nisi aut picipium: ut tibi consulti medici dixerũt eundẽ ec lãguorẽ aut nomen pro iuriscõsulto: ut Hora. Eris ru qui modo miles mercator: tu cõsultus mõ rusticus. Quin. in. vii. Scripti & uolũtatis frequẽtissima inter cõsultos quæstio est. Liuius tamẽ lib; primo ait de Nu ma Põpilio. Cõsulatissimus uir ut illa quidẽ ætate esse poterat: omnis diuini atq; humani iuris: & i. x. Callidos solertesq; iuris atq; eloquẽtiæ cõsulros. Horatius primo carminũ. Parcus deõrum cultor: & frequens insaniẽtis olim sapientiẽ consultus ero. In compositiõẽ frequens est: sed adiectiuum: ut apud eundem Quin. Omni consultram muliebrem semper amentia. i. imprudẽtem inconsideratam & nullius consiliũ. Alterũ quoq; cõpositũ: si cõpositũ est: ut iuriscõsultus: quod etiã dici solet iurecõ sulrus: nonnunq; in simplicia: ut Qui. in primo de arte amãdi. Sit tibi credibilis sermo: cõsulatq; uerba.

Agere gratias: habere gratias: referte gratias.

Cap. cccxxxix.

Agere gratias est uerbo: quod quidã barbate dicũt regrator. Habere gratias est in aõ: cũ memorẽ accepti beneficii mētẽ animũq; habeo: & iuicẽ gratificandi uoluntatẽ. Referre siue reddere gratias e factõ: ut si tu a me subleuatus aut pecũia: aut patrociniõ: aut manu:

alioue subsidio uicissim me aliquo mō inbleuaueris:grās retrulistiq; licet Seneca nolit malas referri posse: sed reddi Cicero tamen in Salustiū ait: Nam q̄ ista iusitata rabie in uxorem & filiam meam inuasisti: quæ se facilius mulieres abstinerūt a uiris q̄ tu uir a uiris: Satis docte ac perite fecisti: Nō enim sperasti me mutua tibi grām relaturę: ut uicissim tuos cōpellarē: Quāq; Cicero nunq; fere ait reddere grām: sed referre: Porro hoc exemplum in alium usum quoq; attuli: q̄ uidet̄ significari gratiam etiam uerbo referri uō solnm factō: sed multum tamē ab illo: agere grās: quo tātum innuitur cōfestio accipiētis beneficium. Qui uero refert grām reddit beneficium: interdum maleficium: siue factō siue dictō: quoniam dicēdo nonnunq; p̄sumus: æque atq; faciēdo. Plancus ad Cice. Immortales ago tibi grās: agamq; dum uiuam. nam relaturę me affirmate non possum. Tātis enim tuis offensis nō uideor mihi respondere posse. Ecce respōdere officii: id est satisfacere beneficiis ē grās referri. Cæterę frequētius est Refero grām q̄ habeo grām. Item frequentius: ago gratias q̄ ago grām. Vix enim audiuius ago grām: sed grās: & raro refero gratias: sed gratiam. Cuius rei testimonio ē illud i lib. xlii. T. Liuius: Satiatusq; tādem complexu filii: renūciare inquit grās regi me agere referre grām aliam nunc nō posse: q̄ ut suadeam nō ante in aciem descēdat q̄ ut in castra me rediisse audierit. Dicimus item: ago grates: sed sæpius apud poetas q̄ necessitate uersus ago gratias dicere nō possunt. nōnunq; etiam apud oratores ut Ciceronem: Aliquātoq; post 'suscepit' ad cælum: & grates tibi inq; ago summe soli: uobisq; reliq; cælites: nisi legēdum est grās: nō grates p̄ eodem significato: siue p̄ eo: quod est reddo grās. Seneca in tragœdia: quæ inscribit̄ Agamemnō dixit: Reddo grates tibi grādaui lassiq; senes compote uoto. Reddunt grates id est ut ego interpretor: agūt gratias. Quis enim referre possit gratiam deo: quod etiam sando nunq; cognitum est nisi apud quosdam recētes nihil nisi barbare loqui scientes: sed grāias agimus. Raro etiam gratias diis habere dicimur: quotiens agnoscimus apudq; nos ipsos fatemur ab illis beneficium accepisse citra ipem gratiam referēdi ut in Andria Terē. Pol diis habeo gratias: q̄ in pariundo aliquot affuere libera.

Gratulari: gratari.

Cap. cccxi.

Gratulari est uerbo testari te gaudere fortūa ac fœlicitate alterius ad eū ipm qui affectus ē fœlicitate: nonnunq; apud teipm ob tuam fœlicitatē. Ideoq; fere postulat datiū: ut gratulor tibi ob tuam p̄turam adeptam: gratulor manibus meis q̄bus ut te contingerēt datum ē Quint. Non efficiet tamē in sandū p̄sentis reatus indignumq; discrimē: ut misera puella nō gratulet̄ sibi q̄ illam paup̄ accusare iam pōt. poetæ nonnunq; p̄tereunt dtūm utiq; eū fuerit p̄nomen: quæ fuit causa ut q̄dam existimarēt: quorum ē Apuleius: hoc uerbū idem significare q̄ gaudeo. Ouid. in heroidibus: Gratulor Oethalia titulis accedere nostris: gratulor inq; tibi uel mihi uel nobis. Idem tertio de arte amādi. Prisca iuuent alios: ego nūe me deniq; natum Gratulor: Gratulor subiutellige mihi: Et interdum etiam oratores: ut Quint. in pastu cadaueq; Gratulemiut iam q̄ nulla ciuitas fame laborat: subiutellige nobis. Verba aut̄ Apulei hæc sunt in apologio de Magia: Eo tpe q̄ nō negabuntur in Gerulizæ mēditerraneis mōtib; fuisse nisi pisces p̄ Deucalionis diuina reperiēt: q̄ ego gratulor nescisse istos legisse me: prætermisit datiū: quia gratulor pro gaudeo accipi. Quod tantū abest: ut approbē: ut possit gratulari q̄s enim minime gaudeat atq; adeo dōleat: q̄ frequēter usu uenit utiq; inter falsos amicos: cum alter inuidus atq; æmulus tacite quidē dolēs: q̄ alter honoribus actus sit: tamē illi gratulant̄: forte & Apuleius subintellexit mihi. In eadē significatio ne accipit̄ grator sed poetieū historicūq; est. Virg. Inueni germana uiam: gratare sorori. T. Liui. li. vii. Tuū sequētes currū louis optimi maximi templum gratantes ouantēsq; adire. Dicimus aliquando gratulari pro eo quod est gratias agere: sed nō fere diis immortalibus. Ideoq; proprie idē est q̄ supplicare. Siquidem triūphantes in capitoliiū ascendebant Ioui optimo maximo: cæterisq; diis gratulati. Eiusdē quoq; significatōis forrassis est grator: quod significat̄ Liui. lib. x. dicens. Itaq; prætor ex templo edixit: uti ædit ui ædes sacras tota urbe aperirent: circueundi salutēdiq; deos agēdiq; grates per totum diē populo potestas esset. Nee mirū si dicimus gratulati gratariue dies quasi ostēdere nos illis aggaudere: cum dicamur eodē saltē quasi salutē illis optare: quod hominibus cōuenit: non diis.

Fingere: effingere.

Cap. cccxli.

Fingere: pprie est siguli: q̄ formas ducit ex luto: inde generale fit uocabulū ad cætera: quæ ingenio māhuq; hominis artificiosē formantur: præsertim inusitate & noue. Effingere ē ad alterius formam fingere: Et quodāmodo fingendo representate Cice. ii. de ora. Tum accedat exortatio qua illum quem delegeris: imitando effingat atq; exprimat. Quintili. Nā id quod est docilis naturæ: sic tamē ut ea quæ discit: effingat. Et iterum. Nam mihi uidet̄. M. Tullius eū se totum ad imitationē græoꝝ contulisset effinxisse uim Demosthenis: copiā Platōnis: iocūditatem Socra tis. Vnde dictum est nomen effigies figura ad uiuā alterius similitudinē: uel ad ueritatis imaginem facta tam in picturis: q̄ sculpturis.

Obeo legationem: exequor munus legationis: defero.

Cap. cccxlii

Obeo legationem: exequor munus & officium legationis: obeo prouinciam: exequor officii prouinciale. Ita obeo mortē: exequor & peragro mortē: uel adeo mortē: quemadmodū

Q VINTVS

dicitur quis obiisse diem pro iuisse. Itē obiit diē suū: id est q̄ mortuus: & iuit ad diē fati: ut apud Sulpitium. Nunciatū est Marcellum diem suū obiisse. Prætermittimus autem nōnunq̄ illum accusatiuum dicentes Marcellus obiit: q̄ itē fit in illis significatione similibus uerbis opperit & defūctus est: atq; etiā idem tulit: & si qua adhuc alia. Nam in priore subintelligitur accusatiuus mortē: in posteriore ablatiuus uita. Quid signi: quod sæpe reperimus hæc nomina esse his uerbis adiūcta. Est autē oppetere frequentius quidem mori: non fatali: sed illata morte. Interdū tamen & fatali. Cice. in offi. Et Ajax traditur miles mortem maluisse oppetere: q̄ mulieribus: si Cicee & Calipso mulieres appellandæ sunt: ut Vlyxes fecit: inseruisse. Idem de diuinatione. Aequius eē censuit se maturam oppetere mortem: q̄ Publii Africani filiam adoleſcētem emisit: ipse paucis post diebus est mortuus. Sine accusatiuo: ut apud Virgi. O ter quaterq; beati. Quis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis Conrigit oppetere. Defunctus quoq; dicitur: quali p̄functus munere uiuendi: ideoq; ut dicimus perfectus est siue defūctus officio prætorio: munere ædilitio: eura tribunita: ita defunctus uita. .i. ab hac administratione: ab hoc munere: ab hac procuracione cessauit: ut apud eundem Defūctusq; corpora uita Detulit autem quod tertio loco posui in idē significatum accipio: cum est pro accusauit: ubi subintelligitur reus: ut Quin. Diuitem detuli reum pauper inimicus occisi pater.

Peruestigo: inuestigo. Cap. cccxliii.

Peruestigo & inuestigo non solum quæro: sed quidē frequētius quæredo iuenio: ut sit ueſtigo quæro: iueſtigo & pueſtigo quasi acquirō. Dictum est autē hoc uerbū ueſtigiis tāq̄ signis indiciiſq; q̄bus ad rei notitiā peruenimus. Cice. tertio de ora. Ipsa tractatio & quæſtio quottidie ex se gignit aliquid quod cū desidioſa delectatione ueſtiges. Idē in codē li. ii. Nosce regiones intra quas uēias: & perueſtiges quod quæras. Idem pro Ligario: Sed quoniā diligētia inimici inueſtigatum est quod latebat: cōſtitendum est ut opinor. Teren. Nihil tam difficile: quin quæredo possit inueſtigari.

Nutriti & aliquid significat. Cap. cccxliiii.

Nutriti est & paruulorū ut crescant: unde nutrices dicuntur nutriticiq; qui curam ſantiū habent habuerūt: & aduſorū ut uiuāt. Alii quoq; in eodē ſignificato: unde lex illa. xii. tabularū. Liberi parētēs alant aut uinciātur. At in rebus incorporeis frequētius ut crescat. Quin. Sed alere facundiā: uires augere eloquentiæ possit: perinde ac si dixisset augere facundiā: augere uires eloquentiæ possit. Cice. Sed ne illa extincta sunt aluntur potius & augentur eogi: at iōc: & memoria mea Cōiunxit & ipse hæc duo sicut solemus in multis quæ similia sūt: ut possit & licet: ut munus & officium: ut mens animusq; Vir. Hos successus alit: id est quasi hōz animos successus augere facit.

De spero & confido. Cap. cccxlv.

Spero pro credo usitatū ē: siue de præſenti loquamur: siue de præterito. De præſenti Qui. Facilis ut animaduertere uos spero defensionis meæ: cursus est. De præterito idē: Et in occētiā quidem puellæ satis ut spero defendimus. Et Cice. Spero iam probatā esse amicitiam nīam. Si militer confido. p̄ eredo: tum in præterito: tum in præſenti: tum futuro. In præterito Quoniam probatam rōnem officii mei uobis esse confido. In præſenti: Quanq̄ a Cratippo nostro p̄cipe huius memoriæ philosophorum hæc te assidue audire atq; accipere confido. In futuro: Ita sere confidimus. Hæc exempla ex Cicerone sunt.

Dico sententiam & sero sententiam. Cap. cccxlvj.

Dico sententiam consiliarius: sero sententiam iudex: quorum exempla frequētiora q̄ ut a me repeti debeant. non nunq̄ tamen dico pro sero: ut apud Quint. Apud iudices quidem scēdum legem dicturos sententiam: de confessis p̄cipere ridiculū est. Iuris quoq; consulti hoc uerbo in hunc sensum frequētissime usi uidentur. Dico leges aliud q̄ sero leges. Est enim ferre ad suos: dicere sero ad uictos: ut Liui. li. xlyi. Nihil ea mouerunt regem tutam fore bellis Asiaticum quando perinde ac uicto iam sibi leges dicerentur.

Ce circunſto & circunſiſto. Cap. cccxlvij.

Circunſto & circunſiſto utrunq; facit circunſteri: sed primum pro circundo: alterum p̄ inuado & irruo: & quasi terrificatione aggredior. Virg. Circunſtat animæ dextra leuaq; frequētes. Idem: At ſeſſi tandem ciues infanda furentes armati circunſiſtunt. Et alibi At me tum primum sæuus circunſtetit horror Quin. in apes pauperis: Cum me euocasset subito tripodium: totoq; fortunæ suæ strepitu circunſtetisset. nonnunq̄ non terrificandi: sed terroris auferēdi gratia ponitur: ut Cæſar in commentariis: Siquis grauiore uulnere accepto deciderat circunſiſtebant: hoc est socii iacentem exhortabantur tæla hostium arcentes. Nonnunq̄ etiam circunſto accipitur ut apud eundem: Et mercatores in oppidis uulgus circunſiſtit: quibus ex regionibus ueniant quasq; ibi res cognouerint p̄nunciate cogat: quo etiam modo apud Quintilianum recipi potest.

De usurpo. Capi. cccxlviii.

Usurare est uti siue usitatū tū dicto: tum facto. Ci. in ora. Post inuenta concuſio est q̄ credo usur os ueteres illos fuisse si iam nota atq; usurpata res eēt: qua inuēta omnes usos magnos oratores uidimus: Hoc etiam sic dicere licebat in eādē sententiam post inuēta cōcluſio ē

quam credo usurpaturos illos fuisse: sed iam nota atq; usurpata res esset: quã inuentam oēs usurpasse magnos oratores uidimus. Idem: Quod semp usurpamus in oibus dictis ac factis minimis ac maximis: cum hoc dicere dicis illud nō dicere. Idem: Præclare enim hoc ē usurpatum a doctissimis: quorum ego auctoritate nō uterer: si mihi apud aliquos agrestes hēnda esset oratio. Sed cū apud prudentissimos loquar quibus hæc inaudita nō sunt. Cur ergo similem me siquē in his studiis opæ posuerim p didisse. Dictum est igitur ab eruditissimis uiris nisi sapientem liberum esse neminem: Usurpatum & dictum pro eodem accepit: sicut doctissimus & eruditissimus. Quid multa: cum frequenter iurisconsulti utantur usurpo pro dictito: nam pro factito minus dubium est.

De præsto sum: adsum.

Cap. cccxlix.

Præsto sum idem ē quod adsum: nec alteri fere uerbo cohæret: nisi uerbo substantiuo & huic simplici. Præsto adsum magis poeticum est. Quid igitur significat adsum? Triã: Vnum naturaliter duo: p quēdam flexum & deriuationē. Primum p̄sens sum: quod mō cū ablitō iungit in p̄positione seruiete: ut apud Cice. de oratore: In Pauli pugna non auferat. Mō cū dtō: ut apud eundē in Philip. Oibus his pugnis Dolabella affuit: & apud Quint. Nam in his libris obseruauit a Septimio æditis: affuisse Ciceronem tali causã inuenio. Secundum ē hinc ductum: quæpe corrogamus q nobis adsumt p̄silitantibus: quales sunt aduocati: quoq; officium ē adesse in iudicio: Sed ip̄m illud adesse fauere est p̄sidioq; esse: ideo dicimus adesse p eo quod ē esse p̄sidio. Vir. Modo iuppiter adfit. Et iteq; Adsis o tandem & placidus tua numina firmes: Et in p̄sa Quintiliani Nunc omnes in auxilium deos ip̄mq; ip̄rimis: quo nec p̄sensius aliud: nec studius magis p̄prium nomen ē in uocem: ut q̄tum uobis expectatōis adiecit: t̄tum ingenii aspiret: dexterq; ac uolēs adlit: si tamen pater q diuisit p̄monium & reos parricidii defendit: sic agat: quod cōtra legem sufficit. Parricidium obicit iuuenibus: quorum pater uiuit: atq; ēt liberis suis adest. Tertium est aduenio: seu magis adueniam: nam p̄prie idem sunt: iam uēiet: & iam p̄sens erit: itaq; aderit accipitur p utroq; siue utrouis Virg. laq; aderit multo Priamo de sanguie Pyrrhus: iteq; Huc ades o formose puer Et Huc ades o Galathea: q̄s est nam ludus in undis: Et iterum: Huc ades O Mœlibœe caper tibi saluus & hædi: Vbi si eadem foret significatio: quæ in illo p̄sens fuit: bic ades: nō huc diceret. Ergo huc ades p adsis idem ē quod huc ueni: Has easdem significatiōes hēt p̄sto sum: & eadem ratione in p̄ia Ciceronis exēplum est in Bruto Quibus qdem causis tu etiam Brute p̄sto fuisti. In secunda eiusdem p Murena. Ius ei uis didicit multum uigilauit: laborauit: præsto multis fuit: & pro eodem: Tu iterea Romæ uidelicet aieis p̄sto fuisti. In tertia eiusdem ad Herennium: Hyrundines æt̄iuo tēpore p̄sto lunre hyeme pulsæ recedūt. Et in epistolis frequenter. Stator tuus mihi cū litteris præsto su. Et prope accipi solet hoc ultimū pro eo quod nunc dicimus compareo: ut si quis aliqua dignitate imperio affectus alteri sic iubeat: cras mihi ad hunc locum & ad hanc horam præsto sis: id est compareas & te repræsentantes atq; exhibeas mihi.

Flere: gemere: plorare: plāgere: eiulare: uociferari & lamentari quod differāt.

Cap. cccl.

Flere est lachrimis: ideoq; tantū hominū ridere: Gemere est pectore cū præangustia in sonum prorūpit: ideo iumenta sub nimio pōdere gemūt: & inanimata quoq; cū nimis onusta sūt: genere dicunt ut apud Vir. Gemuit sub pōdere cymba. Plorare est uoce sēbili & effusa dolorē suū aperire. Unde ip̄lorare est plorando opem orare. Plāgere est percussione & uerberatione pectoris: capitis: uultus: aliorumue mēbrorū se in dolore affligere: reguq; post se accusatiuū. Ideoq; per translationem dicuntur fluctus plangere littora quasi ad declarandū dolorē in modū lamentationis. Eiulare est uoce sublata flere: quod magis mulierū est: propriū. Vociferari est uoce effrenata non modo dolorem: sed etiam indignationē: q̄q; indignatio doloris genus est ostēdere. Interdum sine effectu: sed tamen uehementius exclamare. Lamentari est uoce querula & tristi oratione cladem testari suam. Quæ exempla lecturis hoc opus inuestiganda relinquimus.

De existo & exto.

Capi. cccli.

Existit & extat: quoq; uerboq; unum atq; idem præteritum est: simile quiddam significat q̄ est eminent & superest: sed primū cū motu. ateq; sine motu illud sit p̄dit uel exurgit: hoc uero superstat. Cice. de diuinatione: Atq; delapsus in flumē nunq̄ cōprouisus: me cōtremuisse timore perterritum: cum te repente exiitisse. Et iterum in eodem libro. Sumersus equus uoraginibus nō existit. Adhuc iteq; in eodem. Vocem ab æde Iunonis ex arce extitisse. Atq; iterum: Neq; diu illa uox extitisse: & in secundo: Anguē ab ara extitisse. Et iterum In Lisandri staruæ capite delphis exiit corona. De rebus quoq; mentis existere dicimus: Ut idem in Lælio: Existit hoc loco quæstio subdifficilis. De extare unū exemplum Virgilij geor. iii. suffecerit. Stant circumsula pruinis. Corpora magna bouum: consertocq; agmine cerui Torpēt mole noua: & sūmis uox cornibus extat. Quo fit ut de libris qui de mortuis non sunt: dicamus extare: ut extant paucissimi. Varronis libri: plurimi non extant. Nam ut de homine qui adhuc uiuit loquimur: superest quasi non subter est sub terra humatus. Ita de rebus extat: quasi extra stat: non intra: & in tenebris latet. Cice. in orato. Quæ ut scis extat oratio. Et de senectute. Et tamen ipsius Apii extat oratio.

Q. VINTVS

Conciliare amorem & beniuolentiam nos dicit: inire autem gratiam.

Cap. cclif.

Conciliamus amorem nobis alicuius: conciliamus beniuolentiam: nō autē conciliāus grām
 Rursus inimus grām: non autē inimus amorem aut beniuolentiā: Quarū oīum orationū
 eadem fere snia est: ac si hoc uerbo uteror comparo uel cōtraho: nisi q̄ inire grām ē ma-
 gis fauorem comparate: q̄ amorem: ut apud Quinti. Quinetiam hoc timeo: ne ex eo minorcm gra-
 tiam hic liber ineat: q̄ pleraq; non inuenta p̄ me: sed ab alijs tradita continebit. Reconciliari tamē
 & in grām redire idem sunt quotiens amici interposita aliqua offensa: cum aliq̄diu fuerunt iimi-
 ci: in pristinam redeunt beniuolentiā ac familiaritatem. Sed redire in gratiam etiam cum inafatis
 solemus. Vnde Cicero de senectute in grām cū uoluptate redeamus. p̄terea cōciliamus nobis laudē
 famam: similiaq; nō autem inimus Quintil. lib. ii. Nam ut plus auctoritatis afferunt q̄ quæ nō præ-
 sentis grā litis sunt cōparata: & laudem sæpe maiorem: q̄ si nostra sint: consiliant: Rursus in eo rōnē
 in eo foedus: in eo pacē: in eo societatem: in eo bellū: in eo pugnam: in eo uiam quasi capesso atq; i gre-
 dior: quod nō fere nisi in re momētosa: siue graui grādine dici solet. Nam nō recte loquor: in eo præ-
 dium coenamq;: ut in eo conuiuium. Vnde principium rei maioris initium uocet: ut initium rōnis
 Quintiliano quoq; testate qui ait: Quod principium latine uel exordiū dicitur maiore quadam rō-
 ne grāci uidentur proœmium noīasie: q̄ a nostris modo initium sumatur: Et huius uerbi p̄ticipium
 absolute positum sine regimine maioribus rebus adhibetur: ut in eunte pueritia: in eunte adolescen-
 tia: in eunte ætate: in eunte uere: in eunte ætate: in eunte hyeme. in eunte anno nouo. Nō autem in eun-
 te dormitione: in eunte conuiuio: in eunte die: in eunte nocte: in eunte hora: sed incipiēte: Nisi dicimus
 illud ipsum in eunte certis noībus debere adiungi: quæ sunt ea quæ modo exposui.

Quid sit obruere & gurgitare.

Capi. cccliii.

Bruere ē opire: siue aqua: ut obrutus undis: siue terra: ut Obtue uersata cærealia scmia ter-
 ra: siue per trāslationem ad aiū: ut Quin. Tot uoluptates obruere possunt unum dolorē
 Sed de multo uino potādo etiam dicimus: sicut ingurgitare de assumendis multis cibis. Ci-
 cero p̄ De otaro ait uino se obruisse nudumq; saltasse. Et in Antonium ut fratrem imitef
 se obruit uino. Et in eūdem. Item cum se cibus ingurgitasset. Ingurgitare aliquādo utrunq; comple-
 tit: sicut crapulari nō mō i uio, sed etiā i cibo: uide fit crapula: ut idē i eūdē. Edormi inq; crapula: &
 exhalat.

De deuēio: puēio: despicio & dispicio quō eis utēdū sit: & qd significēt. Cap. cccliiii.

Deuenimus i mōtē: deuēimus ad diuitias minus usitatum: ac mioris rōnis ē q̄ peruēimus
 in mōtē: puēimus ad diuitias. Similiter e diuerso deuēimus in planū: deuēimus i uallem:
 quotiēs editiore loco p̄fecti sumus: usitatus p̄babiliusq; q̄ peruēimus in planū: peruēni-
 mus in uallem: ita deuēimus in paupertatem: quasi descēdimus & lapsi sumus i humiliora
 Deuoluo deorsum uoluo: ut deuoluere rogos: deuoluere trabes: deuoluere saxa: deorsum præcipita-
 re. Despicio deorsum aspicio: sicut suspicio sursum aspicio: inde per trāslationem: cum quis aliū con-
 temnit ac paruifacit: despiciere dicit: quasi infra se & ad pedes suos proicctū aspiciere: quemadmodū
 suspicere est uenerari: quasi supra nos aspiciamus illū esse collocatū. Nā dispicet est puidere & circū-
 spicere mentem: & tanq; in oēm partē lumina mentis intendere: omniaq; discernere: a quo dispicien-
 tia dicta est circūspectio & prouidētia uel consideratio diligens atq; discretio.

Quid significet occupare.

Capi. ccclv.

Cupare est locū tenere: aut cape: & ui cape: ut apud Liuium li. xxxiii. Nam & ip̄is uocātibus
 urbem hanc accepi: nō occupauit: id est ui accepi: aut mea sponte accepi: nō aliorum rogatu
 Sæpe uero antecape est: ut aliq; loquuntur: præoccupare: Vnde schema illud occupatio ap-
 pellatur: quotiēs quæ dici ab alio poterant: ea ipsi p̄ueniēdo: dicimus i nostrā partē: ne no-
 bis postea officeret retorquētes. Cice. offi. li. i. Sūt autē nulla priuata natura: sed aut uetri occupatio-
 ne: ut hi q; quōdam in uacua uenerūt. Certe primi illi q; uenerūt in uacua: nō potuerunt in aliena re:
 ut isti aiunt: qui uolūt occupare utiq; esse in aliēa re se possessiorem facere. Proprie est enim occupa-
 re quod in medio: siue in medium: atq; in commune positum est: ante cæteors capere: quod testatur
 Quin. dicens: Multa nihilominus quæ libera fuerant: transeunt in ius occupātium: sicut uenatio &
 aucupatio. Inde occupatus dicitur: q̄ ante negotio aliquo detentus non potest alterius negotio ope-
 ram dare. Cicero: Nō me conuenire uoluit cum essem occupatus: hoc est cū accusaret me quibus-
 dā alijs negotiis esse præuentū: atq; hinc uocatur occupatio: cū alicui necessariæ rei: & cui ante oīa
 operam dare debemus: cum diligentia uacamus.

Peto: posco: postulo: flagito quid significant.

Capi. ccclvi.

Petere ē in bonum & in malū: quod declarat per ipsam rem: aut bonū significantē aut ma-
 lum: ut medicus sanitatem ægri petit. pater laudē filii: tu diuitias: ego uoluptatem peto.
 Item multi filiū petunt mortē patris: serui mortē dominorum: medici lōgitudinem mor-
 bi. Petere autē uitā alterius. Itē petere caput alterius. petere famā: petet pudorē ciuidē acci-
 pitur in malū: q̄ illa in hoīes pernicie petas: siue q; ea oppugnes. At cū nō in rem: sed in personam re-
 fertur. Peto utiq; cū ablatiuo in malam partē accipitur: ut peto te gladio: peto te ueneno: peto te in

fidus. Nam illud apud Virg. Malo me Galathea petit lasciuu puella: idē est q̄ malo me incessit: & p̄ morū iactu pcutere me solet. Et ideo quasi audaciæ culpæq; sibi cōscia dicit: Et fugit ad salices. Ab hac significatiōe absunt alia uerba posco: quod ē proprie rē d̄ bitā & honestā peto. Inde reposco: q̄ est rē meam: & quod mihi d̄cōes reddi peto. Postulo est quodāmodo requiro: ut res: locus: persona: ipsa causa postulat: & tanq̄ rē iustā peto. Curtius: Postulabat at̄ magis q̄ petebat: nisi accipius: ut Varro apud Ser. uult: humiliter petebat. Sic enī ait: Poscere ē cū aliquid p̄ merito nostro deposeimus: petere uero ē cū aliqd̄ humiliter & cum p̄cibus postulāus. Et expostulo quod ē cū quicquid apud aīcos regro: & q̄si officiū amicitia: in alio desidero: ut Ter. in adelphis: Quā mihi fecerunt ulro iniuriam expostulant: Sed frequētissime post se hēt abltūm seruiēte p̄positione cū: ut qd̄ hēs q; m̄ccū expostules: Flagito uehemēter & plus q̄ postulo: ut Cice. p̄ Quinto: Quāq̄ hoc cām postulat: & si postulat nō tamē flagitat. Qui. ad Tryphonē: Esflagitasti quotidiano cōuitio: ut libros quos ad Marcellum meū de insti. ora. scripseram: iā emittēre inciperē Quæ uerba ēt Cice. sunt ī epistola ad Quintū fratrem.

Labo & labor quid differāt.

Cap. ccclxi.

Labo & labor ita differūt: q̄ labare & ruere & repēte cadererut apud Virg. Labat ariete crebro Ianua. Labi uero leniter sensimq; deorsum ire: ut labunt flumina: labitur cælū: labif anguis: Labunt ab æthere p̄næ: labunt̄ dii a cælo: nō labāt. Quinti. Ut numē & deus de labi syderibus & uēire de ligdo puroq; aere uidebat. Cicero: Nō q̄si unū ex hac urbe misit: sed q̄si de cælo delapsū ī hāc urbē intuetur. Ideoq; d̄mōes magis e cælo labarūt q̄ lapsi sunt. Angeli uero assidue ad nos labūtur. Labi quoq; dicunt̄ q̄ in lubrico imprimētes uestigia ad terrā feruntur: nō cū ruina: sed lētius & cū aliq̄ morā. Tærsi nonnunq̄ lapsus p̄ ruina accipit: & p̄ r̄āstionem de corp̄is ad incorp̄ea: de eo q̄ aut p̄ infirmitatē animi: aut p̄ imprudētiā deliquit: dicimus: lapsus ē: quasi pes animi unus: amboue: qui sunt fortitudo & prudentia in lubrico lapsi sint. Elabi quoq; periculum fugere dicit̄: eo modo quo anguis lubricus: mure nauca: aut anguilla manu prehēsa lapsu fugit. i. manu elabitur: ita q̄ e medio periculo euasit: elapsus dicit̄. Virg. Ecce aut̄ elapsus Pyrrhi de cæde Polites. Sed hic nō est trāslatio: utpote ī re corp̄ea erit trāslatio incorporea. Quintil. Seruium q̄ dem Galbā miseratiōe sola: qua nō suos m̄q; liberos puulos in cōcōne deduxerat: Sed Galli etiā Sulpitii filū suis ipse māibus circūtulerat: elapsū esse cum aliorū monumentis: tū Catonis oratiōe testatum est. Cicero: Hic Tito fratre suo censore qui proximus ante me fuerat elapsus est: id est accusatorum quasi pr̄hensantium manus effugit. Trāslatio quoq; illud Ter. cianum est a labo: non a labor: Labascit uictus uno uerbo q̄ cito. Labo primā breuem habet. Labor primam longā: hic labor laboris: & laboro laboras primam breuem: q̄ an ab altero. illorum uerborum deriuē. & ab utroq; potius liberum opinaturis relinquo: hoc tamen nō onittes inelaboratum dici: quod nō artificio factis exculum est. Illaboratum quod sine labore uidetur factum. Illud uitio dari solet: hoc laudi. Quintilianus de Cicerone ait: Cum interim hęc omnia: quæ uix singula quisquam intentissima cura cōsequi potest: fluunt illaboratā: & illa qua. nihil pulchrius oratio: pr̄ se fert tamen felicissimam facilitatem.

Inter deligere & eligere.

Cap. ccclxii.

Deligere & eligere sic differunt: quod deligere est quod magis idoneum ad rem agendam est cernere. Eligere uero uel ad nostrum emolumentum: uel ad illius qui eligitur dignitatem. Delegit sibi sæpe populus Romanus imperatorem ad bella: ut Pompeium ad bellum mithridaticum. Imperator quoq; delegit milites: non elegit ad rem uidelicet bellicam idoneos: & inter eos agit delectum quis cui rei maxime sit commodus. Et agricola delectum agit inrer tauros: quos scindendo solo: quousq; procreandæ soboli destinat. At si ex multis daretur optio: quem sibi uellet: eligeret: non deligeret. Ideoq; sere semper dicitur in eodem sensu. datur tibi siue offertur optio. & datur tibi siue offertur electio. At Cicero: Deligere: inquit oportet quam uelis diligere: de uxore loquens deligere dixit: quasi ad res domesticas administrandas. Nec inficias eo posse fieri: ut in aliquem cadat delectionis & electionis nomen: ut in ipsum principem quem ad honorem pariter & ad Rempublicam bene gerendam assumimus. Cæterum deligo sine p̄positione accusatiuum habere solet: ut Populus Romanus delegit Cn. Pompeium imperatorem. Eligo alterum accusatiuum cum p̄positione: ut idem populus elegit in principem sibi Octauium. Cicero inquit: Quos Cæsar in Senatum elegerat. Et sacerdotes eligunt sibi pontificem: & elerus episcopum: rursum consul milites deligit: & milites imperatorem: nauatæ gubernatorē nauis. discipuli p̄ceptorem sibi deligunt. Nā inter collegas: paresq; aut serē pares: dicitur cooptat. Liui. dictatōrē dici placet. Dicitur. M. Furius Camillus qui magistrū equitū. L. Aemiliū cooptat. Cicero in Bruto: A quo in collegiū augurū suerā cooptatus. Illud non silētio transeundū duobus tātum dici modis deligere: præter q̄ per hoc ipsum uerbum. Vno agere delectum: altero haberi delectum: nunq̄ facio delectum: q̄ duo modi differunt ab ipsa significatione deligendi: q̄ diligimus aliquando unum tantū. Agere uero uel hēre delectū: ad multa sen p̄ desert apud Quintilianū legi facere p̄ agere: quod haud scio an uitio libratione factū sit: an ēt sic dicit̄ liceat. Ita enī legis proprietates ingēioq; despiciere p̄sus necessariū ē

SEXTVS

In his quoq; certū studiorum facere delectū nemo dissuasit: Nāq; erit alterius historię magis idoneus; alius cōpositus ad carmen; alius utilis studio iuris; & nonnulli ius fortasse mittendi.

Inter percontari & interrogare.

Cap. ccelviii.

Percōtari significat interrogare; quōs suapte natura spectet ad sinē coarguendi: ut testatur Quinti. dicens: Quid enim tam cōmune q̄ interrogare uel percontari; quorū utroq; idiferenter utimur: eum alterum noscendi; alterum arguēdi gratia uideatur adhiberi. Interrogo igitur: ut ego interpretor: noscendi gratia adhibetur. Percontor: uero arguendi. Sciscitari uero: ut ipsa uox indicat: sciendi causa interrogare est.

Inter debellare & expugnare.

Cap. ccelx.

debellare est bello uincere aut bello capere. Expugnare pugnādo cape: uel potius pugnādo uel oppugnādo uincere: qđ significauit Liuius li. xvi. Haud paulo facilius q̄ ante duā: unā tūe: una duas naues expugnauit cœpitq;: sed debellamus potius hoīes. Vnde debellatū eē dicimus pro eo quod in bello certatū belloq; res parata est aut pdita. Expugnamus aut opa molesq;: ut castra: ut castella: ut urbes: ut naues. Quod miror illud in psal. Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea: dicat nunc israel. Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea: etenim non potuerūt mihi: quod est oppugnauerunt tantum. Græce autē magis oppugnauerunt siue impugnauerunt q̄ expugnauerunt. pro eodē tamen significato interpres accepit nisi librariorum uitium est.

Inter figo & religo.

Cap. ccelxi.

Refigo inde refigo quod fixum erat educo. Tego: inde retego quod tectum erat denudo. Texo: inde retexo: quod erat textū reddo nō textum; & quasi ifectum quod erat factū. Clau do: siue cludo recludo quod clauum erat apio. Velo: reuelo: uelamentum tollo. Signo refigo quod erat signatum obignatumue relaxo & patefacio. & multa huiusmodi alia sūt multa non sunt: ut repeto: reposco: renouo: repræsentor: reuello: remoueo: remaneo.

Inter præparare & apparare.

Cap. ccelxii.

Præparare & apparare ita differūt: q̄ præparare est ante parare: quæ sibi utilia sunt: aut fore credit. Apparare ad dignitatē quandā: ac uerius pōpā. Ideoq; oratores præparant: quibus obtinere cām possunt. Ac procerum apparatus rephēditur: q̄ plus pompæ atq; ostentationis q̄ utilitatis habere uideat. Cice. offi. i. Facile totius eursum uitæ uidi: trad eamq; degendam præparat res uecessarias: ut pastum: ut latibula: ut alia generis eiusdem. Idem de ora. iii. lila quæ in appatatu fori appellant in signia: q̄q; apparatus uidet significare interdū utrūq;: ut apparatus belli: quasi præparatio. Sed ut dicimus naues nō mō instructas: sed etiam ornatas: q̄ quo res instructio res ad bellū: eo pulchriores sunt: ita apparatus belli uocāus: ubi istrumēta bellica etiā adornata sunt.

Inter præesse & præsidere.

Cap. ccelxiii.

Præfū & p̄sideo differūt: ab hoc sit præses: sicut a desideo deses: a resideo reses. Ab illo uero præses: q̄ a suo uerbo ī suo significato recedit: de quo atea diximus. Præesse ē p̄positū esse rei cupiā gerendæ atq; administrandæ. Præsidere est ad opem præstādā præesse quā proprie præstant homines quidā iniuriam parentibus aut in discrimē adductis: dii uero beneficientiam fauotemq; inuocantibus. Aliquando tamen indifferenter. Suetonius de Tyberio. Præsedet & actiæis ludis: quasi dixisset præfuit. Cicero pro Sylla. noli animos eo: um ordinum qui præfunt iudiciis offendere. Idem pro eodem. Quem ob rem uos dii & patrii penates: qui huic urbi atq; impio præfides. Idem pro Milone. Vos iuncti in ciuis iuncti periculo centuriones atq; milites: uobis nō modo inspectantibus: sed etiā armatis & huic iudicio præfidentibus hæc tanta uirtus ex urbe expelleretur: exterminabitur: eiicietur. Quinti. in. x. Nam & beniuolum auditorem inuocatione deorum: quas præfidere uatibus creditum est: & inuentum proposita rerum magnitudine: & docilem summa rege celeriter comprehensa facit. Et nō longe post. Quem præfidentes studiis deæ propius audient. Vnde tam dii q̄ homines præfides dicti sunt: illi quidem in suo quisq; numine suaq; ui: hi uero in sua quisq; prouincia aut ab rege: aut a populo sibi commissā. Idem Quinti. q̄ omnia sic egerit: ut gentiū præfide bellorum deo incredibile nō esset: quasi cuius in manu est impetium belloq; aut auxilium ut apud Liui. li. vi. Dii deæq; qui capitolium incolitis. siceine uestrum militem ac præfidem finitis uexari ab inimicis. Præfidem dixit pro auxiliatorem ac defensorē: ut alibi etiam sæpe. Præses: ut distinit Vulpianus: is est qui maius in prouincia imperium habet omnibus post principem: hinc præfidium dictum est auxilium principale. Nam subsidium id quod in auxilium succedit dicitur. Et milites qui in tutellam oppidi: castelli similibusq; collocati sunt: præfidiū uocantur: ut impositum est præfidiū Caietæ. Nam præsul antiquitu sdicebat: qui primus erat inter salios: id est Martis sacerdotes Romæ duntaxat a saliendo dicti in portandis ancilibus.

Inter assentari: adulari: & blandiri.

Cap. ccelxiiii.

Assentari: adulari: blandiri ita differūt: q̄ assentari ē isidiose & cōciliandæ alicuius utilitatis gratia celsius: & plerūq; falso quēpiam laudare: Adulari uero iseruire & captare: ut fauorem emeremur quōquomodo uel uoce: uel gestu: ē tractum ἀπὸ τοῦ ἀουλοῦ qđ est

setuus. Et sane adulari seruire ē & non liberale & ingenuum. Blādiri uero ad tactum p̄tinet: & p̄ abusionem ad alios sensus transferi: & nonnunq̄ etiam ad aiū. Quint. Tu non cogitas quemadmodū suspenſa manu sonantem blāde cardiūem flectas: Idem: Blandiar iudices paulisp̄ calamitanibus meis: & sic agam tanq̄ inuenerim utrunq̄ sanum. Ideoq̄ idem quodam loco p̄ eodem posuit hæc duo posteriora uerba. Trāſco oblatam nolenti numerum uacationem & blādus q̄ militiæ disciplinā postulet: adulatū militi tribunum. Adulatū blādus dixit: ne aut blādus blādītū: aut adulatū adulatū diceret: si tamē adulatū repitū. Alibi: Et animalium quoq̄ sermone carētū: ira: læticia: adulatio & oculis: & aliis signis corporis dephēditur. Sūt enī muta aīalia hoīum serua: quæ signa maxime apparēt in canibus: de quibus inq̄t Virg. Hinc cāibus blādīs rabies uēit. Nam assentari nō cadit ī muta aīalia: nisi credimus hoc mō coruum a uulpe fuisse deceptū: cū optimū cibū ore gestaret

Excusare & causari quid differant.

Cap. ccclxy.

Excusare aptam significationem hēt: itemq̄ causari. Excusamus crimē obiectū quod cum uidet̄ satis purgatū: recētes dicunt: habeo te excusatum. Veteres dicebant accipio excusationē: sicut ī illo: dum qs mihi tulit cōditionem: uerbi gratia: an uelim negociari ī sua pecunia: ī cōmune lucrū: dicā accipio conditionē. Est & altera huius uerbi significatio: quæ a priore defluxit quotiens id quod in cā fuit ut peccatēmus: afferimus in excusationē. Nec dicimus ut aliqui loquūtur accuso: sed excuso: q̄ quis potius uidetur exigere: ut p̄ accuso: q̄ p̄ excuso loquatur ueluti si latrōes aut flumina sp̄edimēto fuerunt: ne ad diē esse possēt: dicā eo mō: quo Quī. Tu tamē si īterpellatus tēpestatibus serius uēisses: excusares mare & ābiguos flatus: & tibi bonam cām hēre uidereris: cum dīceres ante non potui: excusares dixit: non accusares. Li. lib. vi. Exaētā iam ætatis Camillus erat: comitus iurare parato in uerba excusandæ ualitudinis solitæ cōsensus populi restiterat. Et li. xlvii. Vbi dies uēit: citariq̄ absens est cōceptus. L. Scipio morbum causæ esse cur abesset: excusabat. Luca. in. viii. Littusq̄ malignum excusat. Causari est cām rei gestæ afferre. Sucto. Syllanum item focerum ad necem secandasq̄ nouacula fauces cōpulit: causatus in utroq̄: q̄ hic se ingressum turbatus mare non cēt secutus. Aliquādo p̄ne: q̄ illa significatio superioris uerbi de excuso dico in secundo significato. Quint. Nec causanti pupillo sic tutor nascit̄ unq̄: ut nō remaneant amoris uestigia & sacra quædam patris eius mēotia. Causanti pupillo: quasi excusanti acerbitatem tutoris: Cuius simile est illud Papiniani: Iustus rōnem reddere & liber eēt: si gares causabit: accipe rōnes nihilominus liberum fore: id est si impedimēta p̄tendet. Virg. Causando nostros in longum ducis amores. i. impedimenti cās afferendo. Vulpianus: Proſcribere palam sic accipimus claris litteris: ut plane recte legi possint ante tabernam: scilicet uel ante eum locum: in quo negotiatio exerceēt: non in loco remoto: sed euidenti litteris græcis an latinis puto secundum conditionem: ne quis causari possit ignorantiam litterarum. Et alibi: Causari tempestatem uel uim fluminum: Vbi liceat dicere excusare ignorantiam litterarum: & excusare tempestatem & uim fluminum.

Mādate: præcipere: iubere: impare in quo differāt: itē indicere & edicere. Cap. ccclxvi. Mandare est alicui personæ gerendum aliquid exequendumq̄ committere: ut Quin. Mādata tamen tua sili perago: id est ut nunc loquimur commissiones: non autem iussa. Nā & deforme alioquin esset: si filius iuberet imperaretq̄ patri. Præcipere est cum magistro ruin: quod est præcepta tradere: tum magistratum & superiorum personarum. Salu. in catili. Iudices rerum capitalium: quibus præceptum erat idem. in iugur. Micipsa pater meus moriēs mihi præcepit. Iubere frequenter idem est quod imperare: ut Quint. Pater me iussit. Et alibi: Nam quis in festum latronibus mare iussus intraui: neq̄ dissimulauerim magnas fuisse causas patri: cur hoc mihi imperaret: quod ipse facere non potuerat: pro eodem accepit iubere & imperare. Hic tamen annotandum est: q̄ sicut eleganter dicimus impo mihi: ut apud eundem. Imperauit sibi nequas admitteret amplius præces. Vt etiam permisi mihi: permifisti tibi: permifit sibi: ita non eleganter dicas: iussi mihi. Præterea cum ita dicamus imperata: ut iussa huic apponamus uerbū exequor: perago: & siquid est simile. Illi autem scire unum uerbū facio: ut apud eundem Neq̄ ipse hoc periculum ignoro: expertus leui documento quātū steterit mihi q̄ semel impata non feci. In hoc etiam hæc uerba differuntque: impero tibi hanc rem dicimus. Iubeo uero præter hanc cōstructionem potest habere & illam: cuius exemplum modo protuli: pater me iussit. Est etiam iubere non plane impare sed quasi hortari ut idem: Spera tu: iube sperare matrem. Cice. etiam sic frequenter locutus: ut pro Deiotaro. Litteris quas ad me Terracone misisti bene sperare iussisti: Cui simile est: quale est Terentii. Iubeo te saluere. Virgili. in. v. Reddiq̄ uiro promissa iuebant. Quam quæso decorum fuisset: ut regi milites ac comites sui imperarent. Edicere est magistratum regumue Vnde edictum cōsulum sunt litteræ consulum: quibus aliquid iubent atq̄ imperant: Nam indicere proprie est denunciare: ut indictum est bellum: indixi bellum fortunæ: indixi bellum uoluptatibus: indixit Romulus spectaculum. Liui. Indici deinde finimis spectaculum iubet. Iterum: Indixit in posterum diem: ut adessent. Idem indictio. Iterum: Delectusq̄ iudicium indictum est.

Introcludo & intercludo.

Cap. ccclxvii.

Q VINTVS

Intercludo te i interioribus cludo: si reperitur. Intercludo te iter tuum impedio: & q̄si iter- cludo Virg. Intercludit hyems: & terruit auster euntes. Cicero: Qui iter p̄noze cadaueri bus corpoze suoz intercludédum putauerunt. Qua rōne etiam dicimus iter sepio. **Q**uit. His textis ne uniuersi mellis effluat p̄odus: iter septa onera cludunt: q̄si circū septa: uel qua si effluere uella poterāt septa. Ex sentētia aliqd h̄re: & ad uotū. Cap. cccxvii.

Iter facere: uiam munire: itē iter facere: & iter h̄re qd differāt. Cap. cccxix. Iter facere: uiam facere: uiam munire: item iter facere: & iter h̄re differunt. Iter facere ē: ut impiti loquunt̄ itinerare: ut piti ingredi iter aut uiam. Cic. de senectute: Masinissam com pedibus iter ingressus ē in equū non ascendere cum equo: ex equo non descēdere. Idē offi. lib. i. Tēpus a natura ad eligēdum quā quisq; uiam unuēdi sit ingressūrus: datum ē. Viā fa- cere ē proprie ubi non erat uia ac transitus apire Quint. Sera igitur nō semitis: sed cāpis: nō uti son tes angusti fistulis colligunt̄: sed ut lautissimi amnes tonis ualibus fluant: ac sibi uia: siquādo nō ac cepit: faciat: quod non p̄be dixen's munit. Est enim munire uiam repurgare: reficere ac sustinere in terdum lapidibus: q̄les sunt uiaē romāe a plerisq; pornis i multoz diez iter silicibus strata. Cic. p̄ Milōe: Appius ille cecus uia muniuit: non q̄ populus uteret: sed q̄ posteri sui latrocinatur: ut p̄ tras lationē de corpeis ad incorpea Quinz. lib. iii. p̄pterea q̄ plurimi auctores quīs eodē uenderēt: diuer sas tamē uias muniunt: & in suam qsq; induxit sequētes. Dicimus etiā ut uia: ita ripam munire: al ueum munire: aditum munire: cū illa reficimus uel paramus. Cicero etiā aditum munit p̄ uiam mu nire: dixit p̄ Cluētio: Aditum sibi aliis sceletibus ante muniuit. Iter habere ē iter aliquem eē factuzē Ci. Habebat iter ad Hiatrū regem p̄ Flacco. Et ad fratrē: Et q̄ ille in Sa: daniam iter habebat.

Quod pponere p̄miū metūue: ostēdere spem aut metū differūt. Capi. cccxx. Ropono p̄miū: ppono metū: ostendo spem: ostendo metum sere in cadē significatiōe: hoc ē hinc hortor: illinc deterreo: nisi q̄ pponere ē potius p̄tatem impiumq; habētis: ostē dere uero consilium dantis. Cicero: Quis est qui proposito tanto p̄mio non excitetur? Idē Propositis mortis & exiliis minis. Iterum: Spem metumq; ostendere. Atq; iterum: Magnum huic urbi periculum ostenditur.

Pacificatum esse: pacatum esse: placatum esse quid differant. Cap. cccxxx. Acificatus sum pacem feci. Pacatus sum in pace sum: uel ab armis recessi. Placatus sum: ab i dignauone animi ad lenitatem redū: uel animo leni sum. Parem esse quid sit: & paria facere. Cap. cccxxi. Azem esse idem est quod sufficere alicui operi: siue resistendo illi: siue exequēdo. Ci. ad At ticum li. xi. Tamē interpellat sterū: repugno quoad posū: sed adhuc pares nō sumus Quī. in geminis languētibus: Nunc infelix par nō est dolori: nūc nō inuēit ulla solaria: ex quo tibi uidet̄ filiū perdidisse uicturum. Idem: Nō fallit nos ne fande quid captes hoc q̄ supra tuca uanis alta suspiria: q̄ in ptu imp̄ti uideris exclamatiōe deficere: mēdacio paratur auctoritas: & in fidē erupturā uocis afferē: ut fateri uidearis inuitus: dic tamē par ē huic rei matris itegritas: ut mētariis. Lucanus: Hūc habuisse pares phœbeis ignibus undas: & hoc in resistēdo. In exequēdo at idem Quin. Aspicio par laboribus corpus. Nonnunq; par idem est quod decens: ut idem: Si p̄p̄ m̄ri monia uiolata urbes euerlā sunt: qd ficti adultero pat ē? Paria facere ē qd̄ alibi amissum ē: uel qd̄ aliūde acceptū alibi uel aliūde compēlare. Quin. Paria tecū facio resp. quā p̄p̄ me unum ciuē perdi deras: & alibi: Sic paria faciemus: Tu illic er is uicarius meus: Pli. auunculus: Nascunt̄ & alio mō ter rā & repēte aliquo mari emergūt: uelut paria secū faciente natura quāq; hauserit: hiatus aliquo lo co reddēte. Pli. minor ad priscum lib. viii. Habuerūt officia mea i secūdis: habuerūt in aduersis: ego solatiū relegatarū: ego ultor reuersarū: nō feci tamen paria: atq; eo magis hāc cupio seruari ut mihi soluendi tepora supersunt. Seneca: Vt statim tibi soluam quod debeo: & quantum ad hanc epistolā paria faciamus.

Sollicitare. Capi. cccxxii. Ollicito te: uel q̄ spem metumue tibi ostendo: ut sollicitare plābem: uel inquieto: ut tibi cu ram inficio. Inter gratum facere & gratificari. Cap. cccxxiii. Ratum facio & gratifico: siqd differunt: q̄q; utrunq; ē ex gratū & facio: nō tamē utrunq; cō positum. Differūt aut̄ ita: q̄ gratū facere ē qddā minus: & pprie illud quod obseq; & inferui re: ut Cicero: Si hunc iuuen's gratissimū mihi feceris. Gratificari qddam maius: ut deū grati ficari hoibus dicimus: non autem gratum facere: quasi idem sit quod beneficia conferre.

Deducere: reducere: comitari: affectari quid significant. Cap. cccxxv. Educo & reduco generalem habent significationē: sed in hoc specialem: quotiens alicui offi cii p̄stamus comitatum: ut deduxi Catonem in senatum: cumq; ut domum reducam: hic ex p̄cto. Sed pprie hoc ē inter homines nō multū dignitate & auctoritate distantes. Comitari

Iter facere: uiam munire: itē iter facere: & iter h̄re qd differāt. Cap. cccxix. Iter facere: uiam facere: uiam munire: item iter facere: & iter h̄re differunt. Iter facere ē: ut impiti loquunt̄ itinerare: ut piti ingredi iter aut uiam. Cic. de senectute: Masinissam com pedibus iter ingressus ē in equū non ascendere cum equo: ex equo non descēdere. Idē offi. lib. i. Tēpus a natura ad eligēdum quā quisq; uiam unuēdi sit ingressūrus: datum ē. Viā fa- cere ē proprie ubi non erat uia ac transitus apire Quint. Sera igitur nō semitis: sed cāpis: nō uti son tes angusti fistulis colligunt̄: sed ut lautissimi amnes tonis ualibus fluant: ac sibi uia: siquādo nō ac cepit: faciat: quod non p̄be dixen's munit. Est enim munire uiam repurgare: reficere ac sustinere in terdum lapidibus: q̄les sunt uiaē romāe a plerisq; pornis i multoz diez iter silicibus strata. Cic. p̄ Milōe: Appius ille cecus uia muniuit: non q̄ populus uteret: sed q̄ posteri sui latrocinatur: ut p̄ tras lationē de corpeis ad incorpea Quinz. lib. iii. p̄pterea q̄ plurimi auctores quīs eodē uenderēt: diuer sas tamē uias muniunt: & in suam qsq; induxit sequētes. Dicimus etiā ut uia: ita ripam munire: al ueum munire: aditum munire: cū illa reficimus uel paramus. Cicero etiā aditum munit p̄ uiam mu nire: dixit p̄ Cluētio: Aditum sibi aliis sceletibus ante muniuit. Iter habere ē iter aliquem eē factuzē Ci. Habebat iter ad Hiatrū regem p̄ Flacco. Et ad fratrē: Et q̄ ille in Sa: daniam iter habebat.

Quod pponere p̄miū metūue: ostēdere spem aut metū differūt. Capi. cccxx. Ropono p̄miū: ppono metū: ostendo spem: ostendo metum sere in cadē significatiōe: hoc ē hinc hortor: illinc deterreo: nisi q̄ pponere ē potius p̄tatem impiumq; habētis: ostē dere uero consilium dantis. Cicero: Quis est qui proposito tanto p̄mio non excitetur? Idē Propositis mortis & exiliis minis. Iterum: Spem metumq; ostendere. Atq; iterum: Magnum huic urbi periculum ostenditur.

Pacificatum esse: pacatum esse: placatum esse quid differant. Cap. cccxxx. Acificatus sum pacem feci. Pacatus sum in pace sum: uel ab armis recessi. Placatus sum: ab i dignauone animi ad lenitatem redū: uel animo leni sum. Parem esse quid sit: & paria facere. Cap. cccxxi. Azem esse idem est quod sufficere alicui operi: siue resistendo illi: siue exequēdo. Ci. ad At ticum li. xi. Tamē interpellat sterū: repugno quoad posū: sed adhuc pares nō sumus Quī. in geminis languētibus: Nunc infelix par nō est dolori: nūc nō inuēit ulla solaria: ex quo tibi uidet̄ filiū perdidisse uicturum. Idem: Nō fallit nos ne fande quid captes hoc q̄ supra tuca uanis alta suspiria: q̄ in ptu imp̄ti uideris exclamatiōe deficere: mēdacio paratur auctoritas: & in fidē erupturā uocis afferē: ut fateri uidearis inuitus: dic tamē par ē huic rei matris itegritas: ut mētariis. Lucanus: Hūc habuisse pares phœbeis ignibus undas: & hoc in resistēdo. In exequēdo at idem Quin. Aspicio par laboribus corpus. Nonnunq; par idem est quod decens: ut idem: Si p̄p̄ m̄ri monia uiolata urbes euerlā sunt: qd ficti adultero pat ē? Paria facere ē qd̄ alibi amissum ē: uel qd̄ aliūde acceptū alibi uel aliūde compēlare. Quin. Paria tecū facio resp. quā p̄p̄ me unum ciuē perdi deras: & alibi: Sic paria faciemus: Tu illic er is uicarius meus: Pli. auunculus: Nascunt̄ & alio mō ter rā & repēte aliquo mari emergūt: uelut paria secū faciente natura quāq; hauserit: hiatus aliquo lo co reddēte. Pli. minor ad priscum lib. viii. Habuerūt officia mea i secūdis: habuerūt in aduersis: ego solatiū relegatarū: ego ultor reuersarū: nō feci tamen paria: atq; eo magis hāc cupio seruari ut mihi soluendi tepora supersunt. Seneca: Vt statim tibi soluam quod debeo: & quantum ad hanc epistolā paria faciamus.

Sollicitare. Capi. cccxxii. Ollicito te: uel q̄ spem metumue tibi ostendo: ut sollicitare plābem: uel inquieto: ut tibi cu ram inficio. Inter gratum facere & gratificari. Cap. cccxxiii. Ratum facio & gratifico: siqd differunt: q̄q; utrunq; ē ex gratū & facio: nō tamē utrunq; cō positum. Differūt aut̄ ita: q̄ gratū facere ē qddā minus: & pprie illud quod obseq; & inferui re: ut Cicero: Si hunc iuuen's gratissimū mihi feceris. Gratificari qddam maius: ut deū grati ficari hoibus dicimus: non autem gratum facere: quasi idem sit quod beneficia conferre.

Deducere: reducere: comitari: affectari quid significant. Cap. cccxxv. Educo & reduco generalem habent significationē: sed in hoc specialem: quotiens alicui offi cii p̄stamus comitatum: ut deduxi Catonem in senatum: cumq; ut domum reducam: hic ex p̄cto. Sed pprie hoc ē inter homines nō multū dignitate & auctoritate distantes. Comitari

uero minorum potius erga maiores. *Cæteræ deducere & reducere est quasi ad certum locum. Affectari est quasi comitatum præstare: non tamen in itinere aut nauigatione: aut militia: aut fere per urbem: ut Cicero de oratore libro. ii. Cum ædilitatem Crassus peteret: cumq; maior natu & consularis Sergius Galba affectaretur q; Crassi filiam. C. filio suo despondisset.*

Inter satiare & saturare.

Cap. cclxxx.

Satiare ad omnes sensus attinet: & saturare ad unum gustum. Nam figurate locutus est Cicero. Iracundiam meam saturo tuo sanguine: quali sitim meam saturo. Satiare frequenter ad animum transfertur.

Incedere quid sit.

Cap. ccclxxxi.

Incedere est ambulare: inde incessus siue tardus siue festinus: siue comotus: in compositus: immoderatus: proprie tamen sublimior quoddam & fastum per se ferens. Virgi. Regina ad templum magna stipante caterua incessit. Et uera incessu patuit dea. Quod Seneca quodam loco declarat: Tenero ac molli passu suspendimus gradum: nec ambulamus: sed incedimus:

Inter aduersari & auersari.

Cap. ccclxxii.

Duerfor tibi & auersor te: de primo nihil dubium est. Secundum sumit significationem a gestu quotiens ab aliquo re quam detestamur uultum auertimus. Quint. in. xi. Aspectus enim semper eodem uertitur: quo gestus: exceptis quæ aut damnare: aut concedere: aut a nobis reuocare oportebit: Vt idem illud uideamur uultu auersari: manu repellere. Diu tale terris auertite

pestem. In deuteronomio & aliis pluribus locis est gentes quas dominus auersat. i. detestatur atq; abominat: & a quibus per odio uultum auertit. Multi tamen indocti legunt scribuntq; aduersat dominus.

Leuo & alleuo quid significent.

Cap. ccclxxxiii.

Leuo est alleuo: & molestiam laborisq; extenuo: Nam per illo significato quod est sustollo notum est: ut Li. lib. xxi. Mox aqua leuata per uentum: cum super gelida montium cacumina concreta esset. Subleuo auxiliium desensionemq; prebito Cicero. Zephyrus qui se naturam cuiusq; ex forma perspicere per se uidebatur: derisus a cæteris est: qui illa in Socrate uita non agnoscerent ab ipso aut Socrate subleuatus: eum illa sibi signa ratione a se deuicta diceret. Alleuo in altum tollo uel de imo: & ubi quod iacet atq; prostratum est: sursum tollo. Quint. Vidi multos: quorumque supercilia ad singulos uocis conatus alleuarent. Idem homini in aquam lapsi: atq; ut alleuaret oranti. Inde translatione ad qualitatem fortinetur: ut idem. Quare non petit ut miserum puteris: nisi & innocens fuerit: non petit ut afflictum alleuetis: nisi & probauerit sese infeliciorum: qui patrem amiserit quam oculos. Etiam nonnunquam subleuo per alleuo: ut apud Suetonium de Vespasiani uita: Dumque surgit ac nititur: inter manus subleuantium extinguitus est. Eleuo imminuo & extenuo: ut idem Quintil. Nam quis ignorat quoniam id longe sit honestissimum: ac liberalibus disciplinis: & illo quem exigimus animo dignissimum: non uendere operam: non eleuare tanti beneficii auctoritatem: eum pluraque hoc ipso possint uideri uilia que precium habent. Nusquam meminimus in alium sensum reppisse me: Nam Hieronymus testatur quodam loco Ilaia. Eleuatum est super limina templi: de uisum transferri sublato in est: Sed ad tollendam ambiguitatem: ne quis putaret sensum esse talem: qualem est. Sublatum est mihi pallium ad aliud uerbum recursum fuisse: proprium tamen erat sublatum ut idem Quint. Tunc te fas est subleuatis ad caelum manibus perclamare: mathematice mentitus es.

Perpendo: appendo: impendo: impendo.

Cap. ccclxxxiiii.

Perpendere est exacte ponderate atq; examinare: non autem ut aliqui uolunt: intelligere atq; aduersare. Cicero. Quid in amicitia fieri oportet: quæ tota uirtute perpenditur? Expendere eiusdem fere significationis. Idem fere in Verrem. v. Deinde hæc expendite atq; æstimate. Idem of. i. Quæ contemplantes expendere oportebit quod quicquid habeat sui: eademque moderati: nec uelle experiri quam se aliena deceant. Appendere est tum suspendere: ut notum est appendi uuas: tum ad læcemetatem ue ponderare. Idem in Anto. Vt iam appendat pecunia: non numeret. Et in premio orationis & Aeschini ac Demosthenis se translaturum figurate ad incorporea transtulit. Et putauimus non numerari lecto ri debere: sed tanquam appenderet. Impedo hæc principium presentis tale quæle est ab impedo: Vt admouit sumus cauendum esse: ne illa nos fallat ambiguitas: quæle est apud eundem de Seneca. Mortem igitur impendentem omnibus horis times quæ possit annos consistere? Hoc principium est ab impendo: non ab impendo. Est autem impendere supra caput iam iam casurum pedere: ut nubes impedit: & gladius ille equina feta appensus supra Dionysii comitum caput imminens impeditabat. Impendere ab impendere apice distinguendum est.

Rapere manifestam significationem habet. Rapere: eripere: proripere quod sint. Cap. ccclxxxv. cum de aliis rebus loquimur. Cum uero de personis duobus modis accipitur. Vno quod ad res pertinet: uelut apud Virg. Quid faceret: quo se rapta bis conuige ferret? Rapta dixit per ablata. Et alibi: Rapta sine more fabinas. Altero pro eo quod est uim asferre atq; uitare: uel si non asportet nec feminam loco deducat: quod proprie de uirgibus quæ uitatae sunt: dicitur: ut apud Seneca. quæ eadem legem non eisdem uerbis repetit quodam loco sic extulit. Rapta raptoris aut mortem aut idotatas nuptias optet. Alio loco sic: Vitata uitatoris aut mortem aut idotatas nuptias. op. ab hoc uerbo duo composita sunt: eripio & proripio quorumque primum quotiens habet cum actio dicitur fere in malam partem accipitur: ut eripisti mihi omnes bene uiuendi facultates. Quotiens uero ablatum cum proponere a uel ab: siue abs plerumque proponere: ut eripisti me

Q. VINTVS

apiculo. Interdū in malā: ut eripuisti a me filiā: Quod uerbum ita differt a plio: pter q̄ q̄ nunq̄ hoc postulat tālem abltūm: quod qui alteri eripuit potest id non in suos usus cripeū: ut eripuit illi uitam. Qui uero p̄ripit in suos p̄prios usus capit: neq; p̄positio illa antecessionem tēporis declarat. Cicero p̄ Gallo: Demosthenes tibi p̄ripuit ne cēs p̄mus orator: Tu illi ne solus: nō hoc itelligit Ci. q̄ Demosthenes huic aut aliqd eripuērit: ut q̄ afferre nihil possēt nōdum. nato aut priorē se fecerit. Nō enim Demosthenes primus oratorē antiquitate t̄pis dicit: sed facultarem: Neq; hūc solū Demosthenes ante antecessit: eo q̄dem magis q̄ hic ipse aequalis Ci. potuisset inuicē antiquissimo illi aliqd auferre. Ergo ille p̄ripuit sibi: id est rapuit sibi istam dignitatem: ut summus orator esse uideat̄ futurus ēt solus nisi tu p̄tem ī te illius laudis trāstulisses: esses dignus noīe oratoris: quis nō aequandus Demostheni: quo noīe adhuc post illum p̄ter te uidimus neminem: Nōnunq̄ hoc uerbum significat antecape: sed magis ī passiuo: ut imatura morte p̄reptus nō potuit p̄stare qualem p̄miserat regem. Sunt enim hęc uerba Pli. iunioris de uiris illustribus quasi dixisset imatura morte p̄uentus.

Titubare: nutare: uacillare quid sint. Capi. ccclxxxvi.

Titubare est pedibus nō ualentis insistere:uales sunt ebrii: aut īfirmi: aut uulnerati: aut de crepiti senes: ut ap̄d Quin. At nō tua culpa fames cepit: sed uulneratū iugulasti: titubāre strauisti: fumantē incēdisti. Transfer etiam ad aīum: ut apud eūdem. Neq; ulla unq̄ tanta fuen̄t dicēdi facultas: quā nō titubet aut hęcitat: quotiēs ab aīo uerba dissentiūt. Titubate quoq; lingua & dentes dicunt: hinc linguā & oris titubantia. Nutare est p̄prie alicuius malā soli datae molis ruinam minantis de aīo quoq; titubate & nesciente quo potissimū se cōserat: nutare dicitur. Vacillare ē alterno motu incōstantem esse: ut idem. Est & illa īdeora in dextrum ac leuam la tus uacillatio alternis pedibus insisterem. Cice. Cum ex eo in utraq; p̄tem toto corpe uacillate quā fuit. Vnde & naues utiq; uacua uacillāt. Er idem Cicc. de quodam p̄ īfirma ualitudine nō recte scribenti inq̄t Vacillātibus lit terulis ad aīum quoq; transferimus: ut apud iuriscōsultos de fide testis uacillante: q̄ inconstantia & diuersa testimonia dixerit.

Vaco quot modis accipiatur. Capi. ccclxxxvii.

Vaco sapientia: das opam sapiētia. Vacas sapiētia: cates sapiētia: q̄uis carere p̄prie est uacare q̄bus idiges: quod significauit Cice. cū inq̄t: Satiatis uero & expletis iucundius est carere q̄ frui: q̄q̄ non caret is q̄ non desiderat. Improperie tamē dicimus cares culpa: cares periculo: cares damno: cum noīe tamē significante actionem quādam siue qualitātē adiungimus: p̄positionē: ut uacas a labore: uacas a cōponendo. uacas ab agricultura. uacas ab omni molestia. Similiter p̄ nomē: uacuu sum ab oī occupāone atq; ab omni sollicitudine. Hoc autem uerbū: quū sit imp̄onale: quāri pōt quid significet Quin. inquit: Non immo oderit rēq; uerba aucupantem: & anxium de fama ingenii: & cui eē diserto uacet. Hic uidet̄ uacer accipi p̄ eo quod curā sit. Idē alibi: Tunc īchoare hęc studia: uel nō uacabit uel non licebit. hic uidet̄ esse p̄ eo quod est tempus uacuu erit: Nam licebit idem est quod curā erit. Et nequis auderet immurare licebit pro licebit. Plinius iunior: q̄q̄ infinita sunt huiusmodi exempla: quārens q̄ non possit opam dare admirando cuidā philo sopho: ita ad aīcum scribit: Quo magis tu cui uacat hortor: cum in urbem p̄xime uenies: uēies autem ab hoc matutius: illi te expoliandum limitandumq; p̄mittas. Quid igit̄ duas has significatōes huic tribuemus uerbo: cum p̄ter id quod ambiguū erit utq; potius significet: superuacuum uideat̄ dicere: uel non uacabit: uel non licebit: satis sit dicere non uacabit quo uidebunt̄ fortasse illa duo significari. Quare exponamus ut ceteros locos: ita & illum cui esse deserto uacet: uacer uacuum est hoc ē uacuum tempus est: uel si uis cui est uacuu animus significauit Virg. cum inquit: Sed si tātus amor casus cognoscere nostros: hoc q̄rum ad uoluptatem: quod est si libet. Dein de q̄rum ad facultatem tanponis: uel ad uacuitatem animi: Er uacet annales nostrosq; audire laborum: Dixerat enī: Et iam nox humida cælo Præcipitat: suadentq; cadentia sydera somnos: quasi nō uidere t̄ tempus illud tātam narrationem pati: ut ipsā Dido eo t̄pe a quo aīo possit audire quod audire cupiebat.

Inter consciscere: asciscere: & desciscere. Capi. ccclxxxviii.

Consciscere fere ad mortem p̄tinet. Plerūq; enī sic legimus: mortem sibi ipse cōsciuit: mortem tibi ipse conscisceris: mortē mihi ipse consciscā. Cogam te ad mortē tibi p̄ teipm cōsciscendā. Asciscere ē remotum aliqd quasi scite uocatum cape. Cicero de oratore: Exptes eē prudentia quā sibi ascierunt: Idem in oratore: Quod mime politici: mimeq; elegantes sunt: ascierant aprum suis auribus opimū quoddam & quasi adipale dictionis genus. Desciscere est ab impio ductūq; alterius subtrahere: ut milites a duce: populi a domino: discipuli ab opione magistrī: quā prius sequebant̄: p̄sertim ad alterius imperium uel sententiam se trāfferentis.

Asseuerare quid sit. Capi. ccclxxxix.

Asseuerare ē iter ipsa argumēta p̄batōesq; admisceat̄ uī aī motūq;. Quod declarat Quiti. cum inquit: Altera ex asseueratione probatio est. Ego hoc feci: tu hoc mihi dixisti: & o facinus indignum. & alibi: Cum p̄sertim quorundam probatio sola sit in asseueratione & perleuerantia.

Exhibere illi negocium facere: uel facessere negocium est altere molestia ac labore afficere frequenter quodem per accusationem Cicero offi. iii. Criminatur etiam quod Titum filium qui postea Torquarus est appellatus: ab omnibus relegasset & ruri habitare iussisset: quod cum audisset adolelescens negocium uidelicet exhiberi patri: hoc est patrem accusari uel molestia laboreque affici. Nam negocium saepe per labore apud hunc profertur legimus: ut quid negocii est ista poetarum portura conuincere: quomodo: quod operis: quae exempla passim reperiuntur. Idem de natura deorum: Dii nec habent negocium ipsi nec alteri exhibent Quintilianus lib. v. Ut uulneratus aut filio orbatus non fuerit alium accusaturus quando si negocium innocenti facit liberet eum noxa qui admisit id est qui innocentem reum facit Cicero ad Appianum Cum est ad nos allatum de temeritate eorum qui tibi negocium facerent id est accusarent: infestarentur: ad poenam uocarent.

Deturbare: exturbare & disturbare quid differant.

Cap. cccxci.

Deturbare est deorsum cum uolentia deicere Virg. Puppi deturbat ab alta. Exturbare e loco eundem in modum eiecerit. Disturbare dissipando diruendoque disicere Quin. Non enim distuffos alicuius operis angulos aut disturbatos pietes obicimus Cicero. Ut dicere in hoc ordine auderet se publicis opibus disturbatuz publice ex senatus sententia aedificatam domum.

Inter admoueo & amoueo: aduerto & auerto: aduersus & auersus. Cap. cccxcii.

Admoueo manum appono manum: amoueo manum remoueo manum. Aduerto oculos: mentem alicuius: oculos uel conuerto. Auerto oculos aut mentem alicunde conuerto oculos aut mentem. Aduersus oppositus opposito pectore atque obiecto. Auersus terga ostendens Vnde illud Tullianum alicui obicere: sed ad rem declarandam pertinens: & aduersus impudicus.

Consternere & consternari quo differant.

Cap. cccxciii.

Consternere est corporis. Consternari autem animi cum mens turbata est & de statu mota: & quasi humi strata. Ideoque saepe coniungitur animi uidemus: ut consternatus animo Salusti. tamen historico inquit: Ego sine rectoribus exterritus aut faucibus consternans: cum sit usitatus consternantur Non placeo mihi & displiceo mihi quid differant a placeo mihi.

Cap. cccxciiii.

Non placeo mihi & displiceo mihi ab illo placeo mihi diuersae significationis sunt propter negationem: Namque ea prima apti intellectus sunt: ut de otia. Ci. Nunquam mihi hesternum die placui Et in philipp. Cumque de uia languerem & mihi displiceret. Tertium est idem quod superbius dote aliqua: bonae quod mihi adsit & gloriatur: & mihi eo nomine confido plerumque cum inferiorum contemptu Quin. Placeas licet tibi operum tuarum fiducia: diues si mihi idem inuidere non expedit: pares sumus. Pene in hunc sensum accipit mirari se: Nam id efficere in altere laudabile est. Vnde apud eundem de Socrate dicitur: Nam ideo dictus est ipse: id est agens impium: & admirator aliorum tanquam sapientum De seipso crebrius in uitium est: id est quod se silentio parricida miratur. Martialis Valerius: Ipse ego: quem dixi quid dentem dente iuuabit Rodere: carne opus est si frater esse uelis. Nec perdas operam: quod se mirantur in illo Virus habet: non haec nouimus esse nihil. Si mirantur dixit quasi sibi placet: uel de se magnifice sentiunt.

Moror te & maneo te.

Cap. cccxcv.

Moror te: & maneo te a quibusdam exponunt pro expecto: sed mea tamen sententia magis poetice quam oratorie Virg. Et tua pergens mortalia demoror arma. Terent. Quem hic mater: Orototes potius accipiunt moror te per retineo & in mora teneo. Ideoque haec duo uerba saepe iunguntur: ut apud Quint. Quid me adhuc pater detines? Quid moraris abeuntem? Maneo pro eo quod futurum est: ut ipse accipio apud ipsos: interdum etiam poetas. Virgili. Te quoque magna manent regnis penetralia nostris: id est tibi futura sunt: Ci. Cuius te fatum: sicut Curionem manet: hoc est cuius fatum tibi futurum est: sicut fuit Curioni.

Constare siue contrahere aes alienum quid sint ac dissoluere. Cap. cccxcvi.

Constare aes alienum: & contrahi aes alienum: idem est quod factus sum debitor alienae pecuniae. Dissoluo aes alienum: id est quod contraxeram aeri alieni restitui: & pluribus solui: uel quasi cathena qua alligabar me soluenda pecunia dissoluo. Quinti. Non ego aes alienum luxuria contraxi Cicero: Patri persuasi ut alienum aes filii dissolueret: quibus exemplis plera sunt omnia.

Quomodo migro: decedoque differant a discedo & recedo. Cap. cccxcvii.

Migro decedoque sic a discedo recedoque differunt: quod migrare est domiciliu mutare: & alio se ad habitandum conserre relicta prioris habitacione. Et est apud iuriscosultos titulus de migrando. Si milia huic sunt emigrare: demigrare: comigrare. Remigrare autem reuertitur in pristinum domiciliu. Transmigrare: in longinquioris loci domiciliu habitacione mutare. Immigrare in domum aliquam habitandi gratia ire. Ea propter homines qui moriuntur: migrare dicuntur: Sed rectius cum appposito quam sine appposito: ut multi faciunt nescientes Cicerone cum appposito solere loqui: ut reip. lib. vi. Antequam ex hac uita migro conspicio in meo regno & his testis. P. Corneliu: Scipionem: & Quin. in corpore proiecto: Seu cum ad infernas sedes anima migravit. Etenim qui moriuntur: tanquam domiciliu corporis relinquunt alio ad habitandum duntaxat anima se transferunt. Contraque nequaquam milites cum castra

Q. VINTVS

mouent: aut de statione munitiōibusue discedunt: migrare dicuntur: utpote ubi domicilium non habuerunt: nec in domicilium se conferunt. Decedere q̄q̄ accipiat nonnunq̄ p̄ eo quod est discedere aut recedere: tamen proprie est a mandato custodiae suae loco recedere. Vnde consules: proconsules: praesides: praetores dicuntur ex provincia recedere. Item presidia de urbibus atq̄ castellis sine appositione intelligitur pro mori: quasi a custodia & gubernatione corporis proficisci. Cic. de senectute. Verat Pythagoras sine iussu imperatoris dei: inde fieri de presidio & statione uitae decedere. Idem de rep. Ideoq̄ & tibi Publi: & caeteris omnibus derincendus est anius in custodia corporis: ne asignatum uobis a deo munus defugisse uideamini. Eo igitur modo dicitur decessit: quo dicitur defunctus: ut subintelligatur uita: At in excedo additur uita: non subintelligitur. Idem in Antonium. In ipsa cura meditatione obeundi suis numeris excessit e uita.

Precari quid significet adiuncto datiuo, Cap. ccc. lxxxviii.

Precari quid significet certum est: cum meze accusatiuum habet. Adiuncto at datiuo idē est quod imprecari: hoc est optari alicui deos precando bonam fortunā aut malam q̄ datiuus saepe intelligitur: ut apud. M. Tul. in Pisonem. Vt omnes sui eius salutem: in eoluitatem: reditum precarentur: quod mihi contingit: an quod sibi pficiscenti enenit: ut oēs execrarentur: male precarentur. Et Quin. Inde fugientia uela longo uisu p̄secuti failem emptionem: secūdos uentos placidum mare: non sic si ipsi nauigaremus: precati sumus: cum datiuo idem: Sed si tantopere efflagitantur q̄ tu affirmas: pmittamus uela uentis: & oram soluentibus bene precemur. De imprecemur. hoc eiusdem sit exemplum: Non imprecamur debilitates: naufragia: morbos: paup̄ sit & amet quancunq̄ meretricem: & amare non desinat: quod crebrius accipitur in malum.

Habui orationem: feci sermonem, Cap. ccc. lxxxix.

Habui orationem: non feci orationem: feci sermonem potis q̄ habui: Nonnunq̄ etiam habui. Cic. de senectute. Cyrus q̄dem in eo sermone quem moriens habuit: eum admodū senex esset: negat ne unq̄ sensisse senectutē suā imbecilliorē factā q̄ in adoleſcentia fuisset.

Habeo polliceri: & similia qd̄ sint, Cap. cccc.

Tantum habeo polliceri inquit Cic. ad Lentulum. Idem in Catone maiore: Neq̄ eos solū conuenire habeo: quos uidi: sed etiam quos audiui & legi. Idem in ora. Audire habeo qd̄ sentiat. Quod ut ipse interpretor: idem est quod pollicendum conueniendum audiendum est mihi: quod pbatur ex illo: sicut diuerso loquendi modo: quale apud Quin. Adeoq̄ iudicariis miseriae sim diuersitatis implicitis: ut impetrandum a uobis habeam odii mei fauorem: id ē ut impetrandū mihi sit a uobis odii mei fauor: quod licet commutare in superiorem modum sic: ut impetrare habeam odii mei fauorem. Sicut contra illum in hunc sic tantum habeo huius sententiā uel habeo pro uolo: ut non mirum sit quare aliqui legant a uo: sed non recte legere eos ex illis Augusti uerbis ostenditur: cum dixit: Quid aliud habeo deos immortales precari.

Mereor & eius composita, Cap. cccci.

Mereor de te: est aliqd̄ in te confero. Si beneficii q̄dem bene mereri de te dico. Sin autem offensionis male de te mereri: nonnunq̄ utrunq̄ reticemus: sed in ambiguum sensum: ut qd̄ de te sum meritis: nonnunq̄ p̄ negationem sic: homines nihil de me meriti. i. q̄ nihil in me beneficii aut officii contulerunt. Quibus exemplis omnes. M. Tullii libri sciant. Demereor quoq̄ p̄ bene de aliquo mereor accipitur. Sed cum accusatiuum: ut Quid. herodium. Dic mihi qd̄ feci: nisi non sapienter amaui: Crimine te potui demeruisse meo. Et Quin. Simul ut pleniore obsequio demererer amantissimos mei. Emeritor idem pene quod mereor praeteritum eius emeritus. Vnde emeriti stipendia qui militia perfuncti sunt nominantur. Et significatione passiuā: stipendia emerita: ut idem. Emeritis huic bello stipendiis. Et per translationem a Vir. Emereri boues dicuntur: & quaedam alia. Emeriti autem senes solent habere eos qui pro se laborent: qui dicuntur pro alio opus agere. Quiri. de apibus inquit: Habeam quae pro me opus agerent.

Refero & fero, Cap. cccc. ii.

Retulit Pompeius ad senatum. i. consuluit: in eadem tamen sententia Pompeius ad populū tulit. Ex illo fit senatusconsultū: ex hoc negatio: quae instar est legis. Dicimus praeterea refero tibi acceptum: p̄ eo quod est fateor me hoc abs te accepisse. Neq̄ id modo in bonā partem ueq̄ etiam in malam: ut p̄ Deiotaro Cic. Vitam acceptam refert clementiae tuae. Idem in Antonium. Oia deniq̄ quae postea uidimus: qd̄ at mali non uidimus si recte rationabimur: uni accepta referemus Antonio. Idem est fero tibi acceptum: siue p̄ eo quod est habeo p̄ recepto abs te quod mihi debeas et si solutio nulla intercesserit: unde fit acceptatio: quam Iustini. p̄ interrogationem & responsionem fieri uult. Retulit expensum: id est rationes de impensis consecit: uel exhibuit.

Inter exhorreo: & abhorreo, Cap. cccciii.

Xhorreo hae rem: idē ē quod expauesco. Abhorreo ab hac re: idē est qd̄ p̄ q̄ alienus sum ab hac re. hoc semper postulat huiusmodi ablatiuum: illud uero nunq̄: sed accusatiuum. Bene agi cum aliquo quid sit: & actum esse, Cap. cccciiii.

Bene mecum agitur: idem est quod in bona conditione sum: Idem præclare tecum agitur optime cum illis agitur: melius cum hominibus ageretur: si paruo cōtenti essent: ita male mecum agitur ac peius: incommodiusue. Nonnunq̄ etiam actiue. Vale. Maxi. lib. v. Bene egissent athenienses cum Militiade: si cum post trecenta milia perfarum Marathone decincta in exitum protinus misissent: ac non in carcere & uinculis mori coegissent. Actum est semper in malam partem accipitur: ut actum est de rep. id est respu. extincta: desperata: perdita est.

Inter salire & saltare.

Cap. cccc. v.

Salio: unde saltus p̄ eo quod est saltum facio: salto tripudio: unde saltatio. Interdum salio p̄ salto. Vir. ii. geor. Mollibus in pratis unctos saliere per utres. Quid at̄ distet saltus & saltatio: notum est. Saltus enim est q̄lis ceruorū: leporūq̄: saltatio uero illa hominū tactatio quā uulgo tripudium uocāt & licet salio p̄ salto accipit̄ non tamen saltus p̄ saltatusue q̄ eiusdem significationis est. Liuius. Ferre ac per urbe ire cum tripudiis sollempniq̄ saltu iussit.

Inter abdicare & exhæredare.

Cap. ccccyi.

a Abdicare est expellere a bonis filium: dum uiuit pater. Exhæredare uero post mortem. Sed abdicare ē grauius: quod etiam in se exhæredationem continet.

Ad me spectat quid sit: & ad mortem spectat.

Cap. ccccyii.

a De me spectat: id est ad me pertinet. Ad mortem spectat: id est quasi respiciendo tēdit. Ci. offi. lib. tertio. Ad extremum si ad perniciem patriæ res spectabit: patriæ salutem anteponet saluti patris. Quin. in pauperem amotoiem. Et quod ad pessimum spectat euentum miserabilis sis oportet: ut amator eē uidearis.

Conuenit nobis: & conuenit inter nos quo differant.

Cap. ccccviii.

Conuenit hoc mihi: aut conuenit hoc nobis. i. decens est & coueniens. Conuenit hoc: inter nos. i. constat: & controuersia caret: Conuenit mihi hoc tecum. i. sine controuersia est inter nos: quod ego dixi. Conuenit tibi mecum. i. sine controuersia est inter nos: q̄ tu dixisti. Nonnunq̄ sine opposito: sed tamen subintellecto: ut hoc conuenit. Nonnunq̄ sine utroq̄: ut conuenit.

Inter obuiio tibi: & obuius tibi fio: & cætera.

Cap. ccccix.

Obuiio tibi: & obuius tibi fio: obuius sum tibi: obuium in te tibi sero: obuiū me tibi fortuna obtulit. Cic. Fit ei obuius Clodius. Vir. Cui mater media sese tulit obuia filia. Domitius Afer apud Quinti. Forte uos in illa solitudine obuios calus miseræ mulieri obtulit: Obuiam quoq̄ p̄ eadem & p̄ alia plura uerba uariatur: ut obuiam p̄cessi: obuiam iui: & alia multa.

Quot modis una eademq̄ res dicatur: quæ & quæ finem sibi quis p̄ponat.

Cap. ccccx.

Pieuit̄s omnia terminat uoluptate. Zeno cuncta finit honestate. Hieronymus uniuersa determinat: deffinitq̄: indolentia corporis. Carneades singula meretur naturæ bonis. Aristippus nihil non ad commodum suum refert. Pyrrhon nihil relinquit: quod non reuocet ad sententiam. Ille summum bonum in gula constituit: ego bonum ipsum pono in dilectione dei. Tuus finis ad quem tendis: tibi ipsi ignotus est. Tot igitur uerbis unam eademq̄ rem declaramus: quæ exempla passim inquirentibus sese offerent.

Coniectare: coniecturare: coniecturam saccre: & cætera pro eodem accipi.

Cap. ccccxi.

c Coniecto: coniecturo: coniecturam facio: coniecturam capio: coniectura cōsequor coniectura colligo: coniectura ducor p̄ eodem accipiuntur: aut pagē differunt: quia efficacius quiddā ē coniectura cōsequor & coniectura colligo: q̄ in cæteris: quorum exempla adducere lōgum ē.

Non me fallit: non me præterit: & cætera idem significare.

Cap. cccc. xii.

o Non me fallit: non me præterit: non me fugit: non me capit idem significare: quod nō ignoro: Quintilianus auctor est.

Quod capere spem de te non tantum sit: quātum in te spem colloco: & c.

Cap. ccccxiii.

c Apio spem de te: concipio de illo spem: ducor in spem huius negocii. Vocor in spem: ingredior in spem: non tantum spei firmitatem significat: quantum colloco in te spem: & repono in te spem. Cic. In quo maiores natu spem dignitatis suæ collocarant. Quintilia. In quo spem unicam senectutis reponebam.

In mentem uenire mihi: occurrere mihi: & cætera pro eodem accipi.

Cap. ccccxiv.

In mentem uenit mihi: occurrit mihi: succurrit mihi: subit mihi p̄ eodem accipi solēt. Sed hoc ultimum frequenter quoq̄ ad miserationem: ut Quin. Nobis uero natura aduersus exanimis ingenuit non solum miserationem: quæ cogitatiōi nostræ subiit: sed etiam religionem. Vbi non ita decuisset succurrit: occurrit: in mentem uenit. Vir. Subit cari genitoris imago. Subiit deserta Creusa. Vbi nequaq̄ decuisset in mētem uenit de caro genitore: & Creusa deserta. Iungitur etiam hoc uerbum cum accusatiuo: ut Curtius. Sera poenitentia subiit regem.

Quod uideas: & licet uideri pro eodem accipi solent: & similia.

Cap. ccccv.

u Ideas: licet uidere: licet cernere: apud quosdā cernere p̄ eodem accipiuntur: ut ita uideas iustos iniustis rebus maxime dolere: imbecillibus fortes: moderatos imodestis. Licet uidere:

SEXTVS.

nonnullos tanta stultitia: ut uix differat a natura brutorum. Licet ora ipsa cernere iratorum ut imitentur. Ciceronis haec exempla sunt.

Habes quae sentiam: haec habui quae dicerem: & caetera. Cap. ccccxi.
Abes quae sentiam Brute de oratione dicendi: haec habui de amicitia quae dicerem: haec sunt quae putavi dicenda hoc tempore. Sunt uerba Cic. ad extremum materiae a se tractatae quibus & caeteri auctores uti solent: ut **Quin.** Habes Marcelle uictoria: quibus praecipua dicendi adiuuari posse per nos uidebantur. Et iterum. Nihil habui amplius quod in uniuersum praeciperem. Et iterum: Haec fere sunt emendate loquendi scribendiq; partes.

Vt dicat more maiore comparatum est: legibus ita constitutum est: &c. Cap. ccccxvii
Ore maiore comparatum est: legibus ita constitutum est: ita natura comparatum est: ita natura constitutum est: ita natura praescriptum: hoc nobis ipsa natura praescribit: nobis natura datum est: ut piclitantes alleuemus: hoc ratio ipsa praescribit: ita uidet ratio dicere.

Inter agendum & inter actionem: in agendo & similia. Cap. ccccxviii.
Inter agendum & inter actionem: in agendo: inter coenandum: inter cenam: in cenam susulendo siue consultando.

Et appellant te hoies sapientem: & existimant: & cae. Cap. ccccxix.
T appellant te homines sapientem: & existimant. Te malum esse & dicunt: & sentiunt. Illum & putant probum: & alloquuntur. Hi & habentur mali: & appellantur. Diligentia honores & gignit: & continct. Studio literae & parantur: & consumantur.

Impono tibi onus: impono tibi. Cap. ccccxx.

Impono tibi hoc oneris notum est quid significat: Impono tibi idem quod decipio te **Qui.** Quid q; hoc ipsum placidae tam quiete facit: quasi captet imponere? Et alibi: Fefellit te in genitus honestis animis gloriae amor: Spes tibi perpetuae laudis imposuit. Vnde imposteres dicuntur qui alios uerbis pollicentibus incantationibusq; seducunt ac decipiunt **Pau.** Idem aleatores & uinarios non contineri edicto quosdam respondisse **Pomponius** ait: quemadmodum nec gulosos: nec imposteres aut mendaces: aut irrigiosos. **Vulpianus:** Non ramen si incantabit: si impraecatus est: si ut uulgari uerbo in posterum utar: exorcizauit: non sunt ista medicinae genera: tamen si sint: qui hos sibi profuisse cum praedicatione affirmant.

Laurentii Vallenensis de linguae latinae elegantia li. vi. De nominum significationibus.

Vlpitius ille Ser. cuius quanta in iure civili fuerit auctoritas: plurimorum monumenta testantur: siue aliorum exemplo: siue priuato consilio fractus: non existimauit turpe sibi ad famam fore: ut libere de notis **Scruolae** conscriberet: non modo antistitis in ea facultate atq; omni principis. ueque etiam praecceptoris sui. Cogitabat. n. neq; posse id sibi uitio dari quod publicae utilitatis causa susciperet: neq; iniuriam illi fieri: q; reprehenderet: si modo rite reprehendat: qd in se fuisset ipse facturus: si errata sua auiduertisset. Probe itaq; **Sulpini:** & igne ac uere romane: qn ipse quoq; populus prudenter & grate inuicem a quo

factum huius non reprehensione: sed laude dignum ac gloria putauit: nec minore uolumine hoc q; caetera honore persecutus est. Na praeccepta aliqua doctrinae tradere cuilibet mediocribus saltem litteris imburo promptum est. Errores maximorum uiroreprehendere. Id uero tum doctissimi hominis est tum opus utilissimum & quo nullum dici possit utilius. **Quis.** n. dubitet non minus agere: q; augere: argentum: caeteraq; metalla expurgat: q; q; illa effodit: q; triticum mundat: q; q; metit: q; pinus: amyglada: caeteraq; nuce eligit: q; q; easdem legit: Ita eum q; emendat: nisi paucissima sunt quae emendat: non inferiorem existimare debemus q; ipsum illum inuentorem: nec minorem ab illo: q; ab hoc precipi fructum: Insuper non modo huic ex illius castigatione nullum damnum afferit: q; iacturam: uerum etiam precium ac dignitate: p inde atq; auro & caeteris: quae modo commemorauimus quantum corporis purgatio ipsa detrahit: tantum residuo precii ut dixi: & dignitatis accrescit: adeo plus utilitatis in parte est: quae superat: q; fuerat in solido. **Quare** si quis **Scruolae** apud inferos de **Sulpitii** facto sensus fuit: quae erat illi aequitatis & iusticiae amor ausim affirmare fuisse gauisum: secumq; praecclare actum esse dixisse: q; suorum librorum augere ab omni scoria esset ac saepe purgatum. **Nihilq;** foret: p quod conciuies sui p eius scripta falli possent. **Neq;** immerito **Plini.** iunior ad amicum ira scribit. Ita. n. magis credam caetera tibi placere: si quaedam displicuisse cognouero. **Quomodo** igitur non sit beneficium id offerre: qd solet beneficii loco postulari: **Quod** si hoc non potest aut iam defunctis: aut tale beneficium respicientibus: pfecto his praestatur: ad quos ex ipsa magnorum auctorum emendatione multa in primis utilitas puenit. **Ideoq;** ab optimis quibusq; cuiuslibet artis pfectioribus receptum est: ut eorum ipsorum quos discipulis imitationem proponunt: etiam uitia si qua fuerint: ostendant. **Huiusmodi** igitur ego & exemplis: rationibus adductus: faciendum mihi putavi ut unum librum hunc de notis scriptorum componerem: non quo

filos carperem. Nam præterq̄ q̄ hæc inhumana uoluptas foret: certe & alibi maior mihi hæc facultas daretur: & de hac ipsa re pene in finem libri conscriberent: sed quo p̄dessem aliqd̄ linguam latinã discete uolentibus non modo ex nostris p̄ceptis: sed ex alijs quoq; erratis: ubi & de nostro non nihil ad rei testificationem admiscebimus. Dedimus autem nostros libros suam cuiq; materiam: ut si p̄ se opus non multum sibi fauoris pataret: ipsa certe uarietas commendationis blãdiretur: ex hoc præsertim uolumine: in quo & uniuersa quæ in superioribus singula cõtinetur & de plurimis præstantissimisq; auctoribus p̄nunciatur iudiciumq; contra eos sit. Sumus autem accusatores quidem simul & iudices. Sed qui aliorum pariter accusationem iudiciumq; subeamus: nisi legitime & auctoris: & iudicis fuerimus officio functi. Sed iam in forum descendamus.

Alumnus.

Cap. cccxxi.

Alumnus eum significat Nonius Marcellus inq̄: & q̄ ab aliquo alitus est: q̄ aliquẽ aluit: cui in prima significatione suffragor: in secunda refragor: nec illius exempla secũ facere ostendam: sed mecũ quæ hæc sunt: tum Ciceronis in Verrem. Italia at̄ alumnum suum seruitutis extremo summoq; supplicii fixũ uideret: tum Varrõis. Et ecce de improviso ad nos accedit cana ueritas atticæ philosophiæ alumna. Quorũ exemplo salua Nonii pace utrunq; significat educatũ non educatorem. Nam Cice. q̄dam Italiam quasi altricem: illum ab ea altum dixit, Varro uero mō non alio locutus est: q̄ Quin. ubi ait. Verba oĩa & uox eius alumna urbis esse solet: ut oratio romanaplane uideatur: non ciuitate donata. Vult. n. uerba nostra & uocem uideri debet̄ natam: & alitã ira Romani: ita Varro intra Athenas atq; in sinu altricis philosophiæ. Adicit et̄ Nonius alumnum significare dominum: ut apud Vir. Corpus ubi exanimi positum Pallantis Acetes Seruabat senior: q̄ Parrhasio Euandro Armiger ante fuit: sed non scelicibus atq; Tum comes auspiciis caro datus ibat alumno. Durc nimis ne dicã inerudite uir sane eruditus exposuit: quasi nesciamus non domini mortem a seruo uel a comite Vir. fecisse deploratis: sed q̄ plus est q̄ si uel Euander ipse fuisset occisus ac multo tristius ab alto re siue nutricio mortem eius quem aluerat: quẽ loco filii habebat: qualis Phœnix ille Homeri i Achillem fuit: quem quoniam educasset filium: semp̄ appellat. p̄ alum. o. Et certe armigeri magnorũ principum semp̄ & ipsi magni fuerunt. Siq̄dem ut taccam de Phœnice: q̄ bonæ p̄ti myrmidonum imperabat. Patroclus auriga Achillis princeps erat: & Sthelenus Capanei Regis filius auriga Diomedis: & Merionas inter primos duces cretensium auriga Ilionei: & Hectori aliq; fratrum serc augurigabat ut currum. Talis fuerat Acetes Euandro. Ergo non fuerat seruus aut seruo si milis apud Euandrum multo minus apud filium: sed patri simili: & p̄ patre: præsertim illo ablente Duo at̄ hæc nomina quæ ab eadem littera incipiunt: armiger & auspicium: quæ apud Vir. modo legitimus: non nota omnibus etiam explicemus. Armiger est q̄ gerit in prælio tela domini sui ut scutũ & acum: ut lanceam: & cætera huiusmodi. Imperii armigerũ uocant armatum eq̄tem. Auspicium est uel a pastu auium: uel ab inspectione auium. Sed q̄a consul anteq̄ iret in expeditionem: capiebat auspicium: hinc factum est: ut dicamus auspicia ducum atq; principum: quæ a solo duce capiantur: & hinc auspiciari non modo auspicium capere: sed etiam incipere: nec in bonam tãtum p̄tem: quod frequentissimum est: ueq; in malam quoq; ut apud Plinium: At homo isceliciter natus manibus pedibusq; deuictis animal cæteris imperaturũ supplicii: uitam auspicatur. Nam q̄do non est uerbum fere in bonum accipitur: ut apud Terentium: Haud auspicato me huc attuli. i. non sceliciter: quasi auspiciis repugnantibus. Quod declarat Quint. de Achille: ut opinor loquens: qui ad mortem quã dii fututam denunciauerant: cupiditatẽ ulciscendi Patrocli ruebat. Sic nanq; ait: Eant noui antiquarum conditores fabularum poetarũ: & se ad exhortandam amicitiaẽ fidem magna quædam compositu isse carminibus putent: si dixerunt aliquos per maria transq; asperiores fortunam amicorum tantum securos: aut principem Græciæ uigẽ in ultionem interfecti amici inauspicata bella gessisse: & alibi. Itaq; ut apud illos Homerus: sic apud nos Vir. auspicacissimũ dederit exordium. Auspex q̄ præerat nuptiis celebrandis: q̄ auspicium p̄ nuptiis capere solebat. Adhibebaturq; hic p̄ pte mariti. Pro nuba quæ præest ipsa nuptiis celebrandis. p̄ uxore: aliquando etiam magis proprie p̄ eo q̄ dux militis est: ut primo carminum apud Horasium. Nihil desperandum Teucro duce: & auspice Teucro.

Citare.

Cap. cccxxii.

Citare idem inq̄ p̄ laudare accipitur: ut Cice. Citeturq; Salamis clarissimæ testis uictoriae. Nescio cur id dixerit. Non. n. tãtus uir tam parua nesciuit: nisi putat acutiorem uisum iri si clara faciat obscura. Citantur testes: non laudantur. Nã Salamis qui fuit locus uictoriae Themistoclis nihil laudis meretur: q̄ppe q̄ nihil egit: sed testis fuit: q̄ interfuit: uel q̄a in eo posita sunt trophœa uictoriae: quæ rem gestam testificantur transuñibus. Ergo si testificari locus potest merito: ut testis citari non tamen tanq̄ uenturus: sed ad quẽ cant: q̄ testimonium desiderant: uel citetur salamini continens p̄ contento: uel citentur auctores: & libri q̄ de hac Salaminæ uictoria meminerunt testimoniumq; dicunt.

Capio.

Cap. cccxxiii.

Capio secundum eundem in passiuo significat p̄piciationem: ut apud Lucretiũ. Nec bene p̄meritis capitur: nec tangitur ira. Cape facere. Teren. in andria. Nõ si capiundos mihi im-

SEXTVS.

amicos sciam esse omnis homines. Capere ppeti. Terē. in heauton. Dom habes absum: omnes suere mihi labores quos cepi leues. Capere: tollere: tenere. Vir. lib. iiii. geor. Hic nbi nate prius uinclis capiu dus ut omnem. Vatro in meleagnis. Quem iccirco terra non cepit: ealum non recepit. Idē in eume nidibus: Storam caleſc; muliebres pp positos capio. Capere eligere. Teren. in ccyra: Cum illum ge nez cepimus Vir. in georgicis: Ante locum capies oculis. M. Tullius de offi. Quod insit agd pbi: q capiat ignotos. Capere delectare: sustinere: habere: decipere: circumuenire: occupare: deninere: satiare: accipere: complecti: inuenire. Singulorumq; exempla subiicit: quae ipse non longior essem: pretermi si: in qbus non est pbabilis expositio. Nam qs credat auctotes uni dictioni tot significata: & qdem p se quenz noua dare uoluisse: tanq linguam confundere euperent: Cur igitur ita locuti sunt? Ne pe q nihil interest inter has significationes capio hostem capio genere: capio saxum. Præterea duæ pprietates in hoc uerbo notandæ sunt. Vna q habet reciprocum quendam usum: ut idem sit cepi uoluptatem: & cepit me uoluptas. Cice. Magnam cepi ex litteris tuis uoluptatem. Quin. Nec me tā ta capiebat uoluptas: q fluentia cætis mella conderem. Pli. ad Caluifium lib. viii. Capiō aliquam uoluptatem: q ulla uoluptate non capio: cepi somnum: captus sum somno uix dicitur: sed dici potest: ut oppſsus uidelicet q opprimitur somno: capitur somno: cepi delectationē: uix unq delectatio cepit me. Sed in passiuo potius captus sum delectatione: & item in cætenis: quæ ad delectationem per tinent. Captus sum amoenitate loci: dulcedine uocis: specie mulieris: amore pecuniæ: spe honorū: magnitudine sublimitateq; materiæ. Ista. n. omnia delectant. Ideoq; subintelligi solet delectatio: quæ le ipsum illud. M. Tullii: Quod insit aliqd pbi: q capiat ignaros. i. delectet. Ergo pbitati inest delectatio: ut sit ita exponendum cuius pbi delectatio capiat ignaros: siue ignari capiantur delectatione: habent igitur inqt Teren. Captus est subintelligi amore siue pulchritudine sceminæ. i. delectatione. non autē ut testatus sum achiue cepi amorē. Nec lōge ab hac rōne abest illud captus sū oculis: p orbatus sū oculis nec unq repias nisi i passiuo: nunq fer nisi de oculis dici similibusq;. Misericordia cepit deos: nō dū misericordiā dicitur. i. nō delectatio: sed dolor ille ex aliēo malo. Et merita mea ceperūt deos: ut ait Lucre. q sermo rarus. i. admiratio uel delectatio: uel affectus eos cepit. Capiō dolorē tamen potius q cepit me dolor dieimus: non qa non possumus etiam sic dicere: sed qa habemus ali um in usu modum magis proprium. Tenet me dolor: sicut tenet desiderium. Delectatio. n. uidetur tantum capere: nec diu permanere: dolor autem & desiderium tenere: quasi permanendo. Item cepi indignationem: cepi siue contraxi molestiam: potius q cepit me indignatio: cepit me molestia. Contra cepit me tædium: cepit me obliuio: potius q retrorsum. Vir. Tanta meæ si te ceperunt tædia lau dis. Teren. Neq; agri: neq; urbis odium me unq percipit. Cice. Propter quod tantum odii cepit elo quentia: ut homines studioſissimi quasi ex turbulentiſſima tempeſtate se in studium traderēt qetum idest ut eos iustitiæ capiat obliuio. Pli. li. vii. natu. hi. ait: Præalto tecto lapsus matri & affinium pro prinquorumq; cepit obliuionem. altera q capere significat uel sponte: uel non sponte accipe. Sumere tantum sponte. Atq; hinc est illud: cepi labores: cepi molestiam: cepi dolorem: cepi uel suscepi ini mitias: suscepi curas: suscepi sumptus: accepi cladem accepi damnum: accepi iniuriam: accepi con tumeliam: accepi repullam: accepi uulnus: quod nunq fere aliter dieimus. Non sustinui: non perpeſ sus sum uulnus: sed fere semper accepi: nisi more poetico: ut apud Oui. li. ii. met. Nullam patiere re pulsam. Cice. In dotuum multiplicatam honoribus non solum repullam rettulit: sed etiam ignomi niam & calamitatem: cum dixit. Nequa q contra hoc quod præcipio facit. Nam sumo supplicium: sumo pœnam: non in me: sed a me in altero infligi intelligitur. Ideoq; adiungitur ablatiuis cum præ positione de. Cice. De illo paulopost supplicium sumetur. Quint. Ut nisi occurrisset ad diem: de eo qui resisterat: pœna sumeretur. Potest tamen quis de se etiam sumere supplicium: eruntq; ranq duæ personæ: quæ agit: & quæ patitur. Nec longe ab hac ratione abest illud: captus sum oculis: pro orbatus sum oculis dici. Porro quia sumere est ultro quasi non permissu alioq; capere: eo sit: ut intel ligatur pro nimium & interdum pro arroganter sibi tribuere: ut Cice. de offi. Orationem autem latinam efficias legendis nostris profecto pleniorē: nec uero hoc arroganter dictum existimari uel i. Nam philosophandi scientiam eoneedens multis: quod est oratoris proprium: apte disticte: ornate dicere: quoniam in eo studio atatem eonsumpsi: si id mihi assumo: uideot id mihi meo iure quodā modo uendicare. Assumpsisse se ait eam sibi laudem: quæ nisi uera cēt: ac palam uera: pp rei magni tudinem arrogans uideretur: Ergo assumere est multum & pene tumium sibi tribuere. Idem p Plā co. Quāq non tantum mihi sumo iudices: neq; at rogo. Inde ineruditorum uocabulorum præ sumptuosus. Deniq; quodam loco Valerius Maximus ita plane proprietatem horum uerborum di stinxit: ut hanc differentiam pene præcipere uideatur: cum de Catone Censorino loquitur: qui ense de mediis hostibus recepit: quāq hoc aliqui filio Catonis tribuant: inquietes ut non coactus acci pere: sed sua sponte sumere uideretur. Quate si latine nos loqui uolumus: dicamus dominum lesū catnem quidem humanam sumpsisse: mortem uero accepisse: Meo iure quod modo apud Cice. legi mus: si quis forte desiderat: exponamus. Significat autem idem quodammodo quod mea auctori ta te. meaq; licentia: ac cōcessā mihi ab oranibus libertate: ut idem pro Archia. Quare suo quidem iu

re noſter Ennius ſanctos appellat poetas. Suo iure inquit; q̄ poeta erat; & p̄batiffimus poeta: idem eſt p̄ meo iure: ut idē alibi. Pro iure meo hoc dico: uos eo me priuaſtis quaſi cōſtenter dico. Eſt. n. efficiens cā: non finalis: qualia cætera ſunt hoc modo dicta: p̄ mea in uos beniuolentia: pro ueſtra in me humanitate: p̄ tua manſuetudine: p̄ ſua pietate. Vbi efficiens: ut dixi: cā intelligit: nō finalis.

Contendere: intendere.

Cap. ccccxxiii.

Contendere idem ait eſſe feſtinare: ut Vir. Quæ proxima littora curſu Contendunt petere: Contentio eſt perfeuerantia uel elatio. M. T. de offi. lib. i. Ex contentione uocis & ſummiſſione & cæteris ſimilibus facile iudicabimus. Salu. hiſto. lib. iiii. Rurſus iumēta naſti: ad oppidum ire contendunt. Contendere continuare. Cicero de ora. ii. Id quod eius ſcripta declarant: & contentiones uocis & remiſſiones contiuaentur. Et in. iiii. Nihil pernicioſius: q̄ ſine intermiſſione contentio. Præterea ait contendere eſſe aſtringere: intorquere: comparare: certare: extorquere: proripere: uel dirigere ſignum. Iterumq; pro feſtinare intendere. Sed neq; præcepta: neq; exempla ſatis diſtincta ſunt. Quid enim diſfert contentio eſt perfeuerantia: & contendere eſt continuare: cum præſertim eadem exempla utrobique ſubiiciantur. Quid iterum Virgilianum illud? Contendunt petere: & illud Saluſtianum. ire contendunt. Quæ duo idem declarant: quod tendunt: uel pergunt ire ſiue petere. Iam uero apud Cice. contentio nō eſt perfeuerantia: neq; contendere continuare: ſed intentio atq; intendere. Indifferenter enim dicimus hoc loco contentio & intentio: contendere: & intendere. Nam plurimi falluntur accipientes intentionem pro uoluntate atq; propoſito. Afferam ad hoc probandum ex. M. Fa. exemplum: per quod & ipſa res de qua agimus: probabit. Neq; grauiffimus aut in muſica ſonus: nec acutiſſimus orationibus cōuenit. Nam & hic parum clarus nimiumq; plenus nullum afferre animis motum poteſt. & ille prætenus & immodicæ claritatis cum eſt ultra neruum: tum neq; pronuntiatione ſecti: neq; diutius ferre intentionem poteſt. Nam uox & nerui quo remiſſior: hoc grauior & plenior: quo tēlior: hoc tenuis & acuta magis eſt: ſic imauim non habet: ſumma rumpi periclitatur. Mediis ergo utendum ſonis. Hi quoq; cum augendā intentione eſt excitandi: cum ſummittenda ſunt temperandi. Maniſteſtum ergo eſt quid ſit intentio: cuius etiam ſimilitudo ueruotum maniſteſtius docet: unde ſimilitudo ſumpta eſt. Nam ut neruus in cithara: aut neruus in arcu quo magis intenditur: eo uehemētiorem uel ſonum: uel iſtum efficit: quo magis relaxatur: eo remiſſiorem: ita & uox quæ utiq; uſum ueruorum corporis exigit: quos uidere licet incutiſſime exclamantibus maxime intendi: tanq̄ in cithara aut in arcu: ſiue contendere: quæ ut dixi idem ſunt: atq; idem eſſe ex uerbis utriuſq; auctoris: quos nominauimus liquet. Neq; uero q̄ negauerit continenter eſſe quid continue ſiue continueate: Quod Marcellus ait: ſed a continuo uenit: contentus uero a contendo: licet & contineo faciat contentum.

Curſus.

Cap. ccccxxv.

Curſus inquit idem eſt uolatus: ut Vir. Curſumq; per auras Dirigit in lucum: quaſi non figurate dicamus de uolatu curſum: & de curſu uolatum. Vnde illud apud Terentium. Feſtinato ſeruum ire iubens inquit uola: pro eo quod eſt curre. De nauigatione quoq; feſtina dicimus curſum: ut. M. Tullius. Quo curſu frumento onuſtas naues petētes Rhodū uiderit. Et Quintil. Nauigationem dixit fugam ſiue naues fugientes quæ uelocem curſum confeerent: cum inquit. Inde fugientia uela lōgo uiſu proſecuti. Is enim qui fugit: uelociſſime currit. Eoq; Virgilius inquit. Pedibus timor addidit alas. Idem quoq; Quintilia. inquit. Multa ſunt græce & latine non denominata. Nam & qui iaculum emittit: iaculari dicitur: qui pilam aut ſudem: appellatione priuatiu ſibi aſſignata caret: & ut lapidare quid ſit maniſteſtum eſt: ita glebatum teſtarumq; iactus non hābet nomen: unde abuſio quæ κατὰ κ. ἰσῖσ dicitur: neceſſaria eſt. Quare ad hanc Quintili. formulam non aliter nauem uelociter cuntem & auem uelociter uolantem currere dicimus: q̄ iaculari ſudem. Illud autem apud oratores obſeruari uolitare potius q̄ uolare pro diſcurrere dici ſolere: ut apud eundem. Me per omnia maria uolitantem: & apud Cice. Quin per forum uolitant: quale eſt raptare. Nam cum repere ſit animalium carentium pedibus & uentre euntium: licet quædam reptilia pedes habeant: ut lacertæ: tamen reptare hominem dicimus: qui ſegniter: lente: & quaſi teſtudineo paſſu incedit: quales ſunt qui in hortis: aut uinetis: ſimilibuſq; locis ſpaciuntur. Horatius: An tacitum ſiluas inter reptare ſalubres. Plinius ad Bebiū. Scolasticis porro dominis: ut hic eſt: ſufficit abunde rārum ſoli: ut leuare caput: reſſigere oculos reptare per limitem unam ſemitam terræ: oēſq; uiticulas ſuas noſſe: & numerare arbuſculas poſſit. Idem frequentior currentibus q̄ reptantibus lapſus eſt. Teren. in adelphis. Perreptauī uſq; omne oppidum ad portam: ad lacum: quo non.

Carpere.

Cap. ccccxxvi.

Carpere inquit pro attenuate aperire. Vir. Nec nocturna quidem carpentes peſa puellæ: hoc ne puellæ quidem ipſæ dicerent. Nam ut carpiamus linum uirens ex humo cum uelimus: ita puellæ ſiniſtra manu de collo penſum trahentes: ſenſimq; uellentes carpunt. Et ut decerpimus roſam primis digitis: ſic puellæ primis & ipſæ digitis decerpunt particulam linum Janamue. Iterum carpere celeriter præterire: ut Vir. Et acri carpere prata fuga. Et in codē

SEXTVS

Carpe mox gygæ incipiat: quasi in primo celeritas illa non magis intelligatur p hoc q̄ dixit fuga: q̄ ē celer cursus: q̄ p illud carpere & in secundo significetur uelociter præterire. Aliud nanq; est ire in gym: aliud præterire: quod de equo & assessore: utrunq; poetice dictum est.

Accipere.

Cap. ccccxxvii.

Accipere pro pascere: idem inquit Terentius. Accipit homo nemo melius prorsus: neq; prolixius. Et hunc imitatus Seruius in Virg. Illos porricibus rex accipiebat in amplis. Urbanus profecto & lautius loqui poterant. Pecora gregatim altitiaq; dicuntur pasci nō homines. Nos enim quotiens accipimur: siue excipimur in conuiuium non ad saginam: sed ad iocū diratam illam atq; apparatus inuitamur: ut minima pars tibi assignetur. Vnde cōuenire dicimus eo tempore: non commessari aut comportare aut quod deformius est compascere siue compasci. Si quidem Terentius de Trasone non tanq̄ de saginatore locutus est sed tanq̄ de splendido apparatus conuiuiorum. Et Virgilius Helenum regem uult regiam quandam magnificentiam ī exhibēdo conuiuio declarasse: non solam: ut ita loquar passionem: & ut dixi saginam. Fateor tamen accipere nonnunq̄ significare in domum suam honoris & amicitiae gratia aliquem conuiuiam capere: ita tamen ut subintelligatur in conuiuium. Acceptus sum a te laute: id est acceptus in conuiuium uel tractus. Nam frequenter in conuiuium dici reperimus. Ego abs te miseris sum acceptus modis. Hoc apud Terentium: & apud Ciceronem. Ex quo illud laudatur Archita: qui cum uillico factus esset iratior: quo te mō inqt accepissem: nisi iratus essem.

Graue.

Cap. ccccxxviii.

Graue inquit significat grauidum. Virg. Donec regina sacerdos Marte grauis. Circūlocutio fecit ut intelligatur grauida. Nam sic dicam regina aut læna est grauis: nemo prorsū intelligat: si addam ex rege aut ex marito fortasse intelligatur esse grauida. Ita apud Virg. Marte grauis: pro semine Martis impleta. Graue plenum. Vir. non insueta grauis tentabunt pabula scetas. Si accipit scetas pro grauidas: superuacaneum est exponere graues p̄ plenas. Per illud enim q̄ prægnates sunt: plenæ esse intelliguntur. Graues uero eē per epitheton est: quippe grauidæ omnes: ut ipsa quocq; uox indicat. Nam a grauis sit grauidus si accipit scetas pro quæ perpererunt: ut puerperas mulieres quæ proximis diebus mæres sunt factæ graues: lacte dicuntur quæ si onustas: non quasi plenas. Durum sit nāq; appellare oues caprasue plenas lacte: sed ubera plena lacte: ut est apud eundem per trāslationem grauida. Et grauido superant uix ubere limen. Quod si q̄. do reperiat grauis pro plennis: hoc tamen in loco non ira accipitur. Hunc eundem quem ego protuli uersum: & ille affert quasi de grauido: & non de graui sit quæstio. Nec poetæ modo: uerum etiam oratores sic loquuntur: ut Quin. Luctantur intra uiscera animæ: & ut ex funeribus grauidum ī os agunt. Sed ad graue reuertamur. Grauis inquit plenus Virgil. Tum pietate grauem & meritis si forte uix piū & bene meritum appellare plenum pietate & plenum meritis quis audeat: Non ergo ira exponendum est: ut nec esset utendum. In quo paulo post meam sententiam ostendam. Graue inquit grandæuum. Virg. Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes: ego potius accipio grauis prudentia & moribus: quomodo p̄xime grauis pietate & meritis dicebatur. Multa præterea significata dat huic eidem nomini: quæ p̄fecto forent infinita: si ad illum modum poetæ oīum exponamus exempla: q̄ longe adest: tum ab utilitate discentium: tum ab ipsa rei natura. Et. n. graue suapte natura ponderosum significat ut graue saxum: grauis sarcina: grauia arma: graue scutum: q̄. i. grauat nos in ferendo: & q̄ ægre & cum molestia fert. Inde. p̄ abusionem transferimus ad senectutē: ad morbum ad dolorem: ad laborem: q̄ hi q̄ molestiam ex senectute: morbo: ceterisq; sentiunt: quasi onere intolerabili præmuntur: quod cupide: uel ut graue pondus a se uellent deponere. Neq; solum ad molestias corporis translatio hæc sit: uerū ad molestias animi: ut grauis contumelia: grauis iniuria: grauis motor: grauis iactura: quæ aīum genere quodam ponderis præmunt. Itaq; unus modus est quæ corpori aut aīo molesta sunt: ea grauia appellare: eog; molestia a mole. i. a re magna: magniq; pōderis uocitata est. Alter modus est q̄ quemadmodum grauia aut grandia saxa ac graues trunci non facile loco mouentur: sed ad omnem tempore mutabilitatem hærent: ita homines constantes ac præditi sapientia merito per figuram graues nominantur: q̄ nec precibus: nec minis: nec uanitate: nec promissis ab æquo & iusto summouentur: ut hi faciunt: quos leues uocamus: qui in similitudinem pulueris ac palearum ad omnem auram uentilantur. Cæterū quid mireris: si in his quæ sunt altioris intelligentiæ: fastidit: cum in leuioribus atq; apertis allucinetur Marcellus.

Inficiator.

Cap. ccccxxix.

Inficiatores inqt sunt falsi criminis obiectores: ut Cic. de orat. li. i. Ut si ille inficiator probasset iudici aīe petitam esse pecuniam: q̄ esset cepra deberi: hoc de reo dictū est a Cice. nec reo crimini: sed pecuniam. Ille uero accepit nō tantum p̄ auctore: sed p̄ accusatore etiā & acculatore falsi criminis. Vbi. n. pecunia & petitor nominant: ibi nulla ē criminatio. Inficiator igitur significat: q̄ negat se uel debere qd̄ auctor petit: uel cōmississe quod accusator obicit: unde status cōiecturalis dicitur inficialis: in quo semper reus inficiat: uel inficias it. Inficiari. n. qd̄ dixi inficias ire

est uerbo negare. Nā negare est aliquādo & factō ut Virgilius. Egregia forma: sed quis fortuna negat. In patriā reditus? Veto notū est aliud esse q̄ nego. Et ut breuiter signem cōtrarium est illis impero & iubeo. Nō est autē huic nomini nisi accusatiuus casus: & unū uerbū eo is it: de inficias loquor Cuius simile est suppetias pro eo quod est auxiliū: ut in .xii. cōmentariōrum Cæsaris. Et nunciabant auxilia magna equitaris oppidanis suppetias uenire. Et in eodē. Suisq; rebus timens elephātisq; .xxx. relictis suis finibus: oppidisq; suppetias profectus est. Et iterū in eodē: Atq; suis fugiētibus suppetias ire contendit. Suetonius de Vespasiano. Legatū in super syriæ consularem suppetias ferentē rapta a quila fugauerūt: Suppetias pro auxiliū. Plau. in epidico. Sed memento si quid scēuit scēns suppetias mihi cum sorore ferte. Idem in eodē nominatiuo est usus Auxilia mihi & suppetiæ sunt domi.

Incisū inquit quasi simul. Cice. in ora. Hæc quidē duo binis pedibus incisim: deinde mēbra tim dicere solebas. Quid magis cōtrariū q̄ incisim. i. minutatim: & simul qd est cōiunctim quasi nesciamus qd sint cola comata: & periodice qbus Cice. pluribus i locis disputat ap pellans ea incisionē: membrū: circuitum: siue ambitum: siue comprehensionem: siue continuationē siue circūscriptionē. Cuius ulnimit: qd̄ multis nominibus Cice. uocat duo genera. Quī. facit: Piora autē sic diffinit. Incisum est sensum nō expleto numero cōclusum pleisq; pars membri: ut domus tibi deerat: at habebas: pecunia supabat: at agebas. Fiunt autem siugulis uerbis incisa. Mēbrum est sensus membri conclusus: sed a toto corpore abruptus & per se nihil efficiens.

De incisim contra Nonium Marcellum.

Cap. cccc. xxx.

Candere.

Cap. ccccxxxi.

Vid ergo? Nihil ne bene dixit Marcellus? imo uero aliqd atq; adeo multa: sed nunc bene dictis nō est locutus: tamen in his quæ laudari queūt: nō nihil interdū desidero: ut cadet ignitū est. M. Tullius de officiis: Candente carbone adurebat capillū. candet candidū est. Virgi. æneidorū. lib. iiii. Candētis uaccæ media inter cornua fudit: sed hic ut dixi: nō nihil desidero. Nam & excandescere hominē dicimus: cū uehementer irascitur. Præterea ostēdenda ē passim caula: quāobrem unum uerbū plura significet: ueluti in hoc. Cum enim ignis obstantia exuperat ac fumū uincit candorem flāmæ concipit: uel q̄ sol quāto candidior: tāto ardentior: ita animus dum ira cōcitatus est: inflammat: incensus & excandescens dicitur. Vel q̄ mare uentis constatum: & in morem aquæ bulientis in lebetē: uel ipsa aqua lebetis ebulliens: spumas albētes ciet: ita animus simili perturbatione percitus: excandescere dicitur ut tanta commotio mentis significetur: quanta est uel maris: uel aquæ ad ignē iam albescētis: quod ex unius a Quin. exposiri uocabuli patefcit exemplo. Vertex inquit est contorta in se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexum capillorum pars summa capitis. Et hoc inq̄ in montibus eminentissimum recte dixens: hæc omnia uertices: proprie tamē unde initū duxit. Quare nemini debet mirū uideri: cur interdū una uox plura significet.

Lætus.

Cap. ccccxxxii.

Lætum Seruio placet multa significare: sœcundū. pingue: pulchrum: gaudiū uiride: & multa alia. Idē apd̄ Virgi. mō. q̄ si alios quoq; poetas exposuisset: adhuc alia multa significata adiccisset. Sed ipse rationē reddā: cur in uarios sensus abutamur. cū unū natura significet. Lætiū id appellamus: quod aspectu gaudiū promit. Nam gaudere pprie est intrinsecus: lætari extrinsecus. Recte igitur animata dicunt læta quotiēs lætant. Et quia sic natura cōpertum est: ut quæ bona corporis habitudine sunt alacriora: quæ uero debili tristiora sint: eo fit: ut pigua uocemus læta: ut oues lætas: boues lætos: greges lætos: læta armēta. Trāfferimus hoc ad similia: ad segetēs: ad uites: ad oliueta: ad cæteras arbores. Vnde sicut ex illis superiori bus domini p̄cipiūt fructus: & quēadmodū illa: ita hæc quoq; qualia sint: declarat aspectus: appellaturq; lætæ segetes: lætæ uites: læta oliueta: læta arbusta: eo quidē magis: q̄ multi uolūt hæc etiā animata esse. Vel læta dicimus ab effectū: q̄ nos lætos faciūt: ut locus tutus: q̄ nos tutos efficit. Ideoq; nō appellant homines læti ob sœcūditatem: pinguedinē: pulchritudinē: grauitatem: & similia: sed ea tantū quæ in nostros usus cedūt: aut si ita cōtingat: in nostrā delectationē: lætitiā nobis uoluptatemq; parientia. Hanc igitur regulam tenentibus hoc nomen & apud auctores inuentū facile intelliget: & multifariā sine ambiguitate in utendo suppedabit.

Accusare: incusare.

Cap. ccccxxiii.

Accusare ut idē cū multis alijs uultū maioris de miore. Incusare mioris de maiore: uel paris de pari: quoq; singularis infamia uehementer est castiganda. Apud quē enim auctōrū obsecratio ista reperit? Nōne apud ueteres adolescētuli solebāt p̄bitatis simul & eloquētiæ iudē capescere ex magnoꝝ uiroꝝ accusatione? Atq; ut ait. M. F. crediti sunt etiam clari iuuenes obsidē reip. dare maloꝝ ciuium accusationem: quod significauit & Cice. cum dixit: Quā est illa misera: q̄ dura seruitus: adolescētibus paulo loquacioribus seruiendū est. Nūquid Demolthenes cū tutores suos adolescētulus i iudiciū uocauit: aut Cicero cum Verre reum fecit prætorū uirum ipse quæstorius nō accusauit: male locutus est: dicēs accusationē suā semper: nunq̄ incusationē. Et hoc quidē de accusādo. Quid at̄ de incusando? Certe si illud nō est de maiore in minorē: neq; hoc est de

SEXTVS

minore i maiorem: & alioq nullo unq i iudicio auditum e nome inculpatotis. Quid pro ro extra iudicium? Vir. inqt. Quem non accusaui amens hominumue deumue: Dii qdem maiores Aenea sut: homines uero duntaxat troiani minores. At est apud Teren. pater ad filium loquens. Quid me inculpat Clitiphon? Hoc. n. isti exemplum sumunt. Cetera exempla omittunt quae contra eos faciunt quae sunt infinita. Caesar commentario primo. Haec cum animaduertisset Caesar: conuocato consilio: omniumq; ordinum ad id consilium adhibitis centurionibus: uehementer eos inculpat. Sed ne multis morer: accusare est uel apud iudices uel apud alium quenuis: etiam apud illum ipsum: quem accuses significare atq; ostendere aliquem peccasse. Inculpare uero reprehendere mores alterius: & plerumq; cum quarela: q; ab illo iniuria sis affectus. Et ita apud Virg. Teren. Caesarem: atq; ceteros auctores accipiendum est.

Barba. Cap. ccccxxxiii.

b Arba idem inqt hominis. Barbæ uero quadrupedum. Sed nō est barba tantum hominū neq; barbæ tantū quadrupedū. Quin. & barbæ quadrupedum: & barbæ hominū utiq; multoz dicunt. Hora. Utq; lupi barbam uariæ cum dēte colubræ Abdiderit furtim terræ. Pli. li. xxix. Rabiem hircoz si mulcebatur barba mitiorem: eadem præcisa non abite eos in alienum gregem. Nam illud Vir. Stiriæq; impexis induruit horrida barbis: magis de hominibus dictū est: q; de hircis. Et illud: Nec minus interea barbâ incanaq; menta Cinyphæi tondent hirci: ad multos hircos refertur: pinde ut si diceremus caudas cū tamen singulae singulis hircis sint: ita & barbæ. Sunt etiam barbæ alioz q; quadrupedum ut Pli. in. xxx. Cum geminos transit sol tristis: & auribus: & unguibus galliæoz si luna rasis barbis eoz.

Nuncius Cap. ccccxxxv.

Nuncius inqt idem est q nunciat. Quod autem nunciatur: licet neutro dicatur: tamen inuenitur & masculino. Miror cur ita dixerit. Ego quidem nusq; hoc nuncium legi: ac ne ipse quidem ut opinor: cum Festus Pompeius uetustior eo auctor ita scribat. Nuncius & res ipsa: & nuncius dicitur. Arcere: abigere: abigei: abigeatus. Cap. ccccxxxvi.

a Rcere idem esse phibere. Sed mihi uidetur potius esse uerare: ne accedant hi: q ueniunt. Juno septem tantum annos arcuit troianos ab Italia: quam ubi contigerunt non atcebat ab ea amplius: sed in ea esse phibebat. Trāssertur ut plæraq; de corporeis ad incorporea Cice. in paradoxis. Quæ uix. n. est: quæ magis arceat homines ab improbitate: q; si senserit nullum in delictis esse discrimen: Contrarium huic uerbum e abigere quod significat a loco surgare atq; expellere: ut abige muscas a facie mea scribetis: abige carnes a popina tua: abige sturnos sonitu a uinea. Quin. Ibo in littus miser: plactibus aues abigam. De pecoribus uero idem quod de cæteris animalibus accipiendum est: quæ si nobis odiosa sunt abigimus: hoc est expellimus: ut oues: capras: asellos: ab hortis: a uineis: a pratis. Quod si ita non sit: sed furto tollimus utiq; grægatim abigere aliud significat. i. furto tollere: aut et latrocinio: ut apud eundem. Adhuc spolia transeuntium: & abacti pecoz greges sub hoc titulo defendebantur. Vnde abactores uocantur pecuarioz animalium fures latrunculiue. Hos qdam abigeos uocant. Vulpianus: Abigei at inqt pprie hi habentur: q pecora de pascuis uel ex armentis subtrahunt: & quodammodo deprædantur: & abigendi studium quasi artem exercent: equos de armentis: uel oues de gregibus abducentes. Cetera sigs ouem oberantem uel equos in solitudine relictos abduxerit: non est abigeus: sed fur potius. Hic abigeum nō ab abigeo distiguit loco: non numero. Claudius numero non loco ingens q̄titas discernit furē ab abigeo. Nam qui unam suam surripuerit: ut fur coercetur: qui gregem ut abigeus. Hic furem ab abigeo separat: ut superior fecit. Maer non separat: cum ait. Abigeatus crimen publici iudicii non est qa furtum magis est: sed qa plerumq; abigei & ferro utuntur si deprædantur: ideo grauius puniri eoz admissum solet. Quomodo at hi iuriconsulti inter se conueniant: aut non eueniant: nihil ad hoc tempus. Hoc tantum dixerim: non modo fures siue furtim aliq solent abigere armenta: uel greges: sed et latrunculi: q facta prædonum manu: in alienum agtum incursionem exereetes: pecora etiam interdum abigunt: & abigei nominari possunt. Præstare quo uerbo sape & iuriconsulti: & oratores utuntur: est phibere: ne alicui fiat aliqd incommodi: & si non phibuerint satisfacere: ut ueditor debet præstare uitium rei quam uendit: id est prohibere atq; efficere: ne emptor damni quid faciat alioqn satisfacere. Neq; id in altez mō: uez etiā in nos ipsos. Ci. i tuscu. Cū id qd ab hoie nō potuerit p̄stari eueniret. i. cauere & phiberi. Innocuus: innoxius. Cap. ccccxxxvii.

Innoxius inquit Seruius est cui non nocetur. Innoxius q non nouit nocere. Vellem exempla recitasset: qbus ostenderet eam expositionem innocui ueram esse. Nāq; illud Virgilianum qd eum in hanc impulit opinionem. Donec rostra tenet siccum: & sedere carinae Omnes innocua: non est accipiendum q subcrūt tales: ut eis nihil noceretur: sed uel more poetico: q; nihil peccauerunt quasi innocentes homines. Nocentes enim sunt quieunq; ab honesto recedūt: etiam si nemini noceant: uel quia non nocuēt neq; sibiipsis: neq; uectoribus ac nautis.

Instar. Cap. ccccxxxviii.

i Instar montis æquū dñina Palladis arte. Instar Seruius ait ad similitudinē. Quid similitudinis equo ad montem? Quod si et similis esset: non tamen eum magnum potius q paruum

esse: quod Vir senserit intelligeremus: Archimedes ille geometricus globum ad similitudinem cæli fabricatus est: in quo effigies cæli aderat: magnitudo non aderat. Idem fit de tabula illa depicta ad similitudinem orbis terrarum: quam non ausim dicere depictam instar orbis terrarum neque alia multa huius modi: ut instar Antonii ambulans: instar patris scribis: instar languidi sedes sed ad similitudinem: uel in modum uel in morem: uel tanq̄ & similia: instar porius significat ad æquiparationem uel ad mensuram: ut apud eundem Virg. Argolici clypei: aut phœbeæ lampadis instar. Cicero hexametrorum instar uersuum. Nam illud apud eosdem: instar mortis ducunt & fulminis instar: significat æquiparationē doloris in morte: & impetus ex flumine. Quod si quando reperitur p̄xime accedere: ad significationem similitudinis admoniti simus: ut nimiam utendi licentiam deuitemus. Nam uix ego auderem sic uti: ut Seruii familiarissimus Macrobius cum sæpe alias: tum statim in procemio saturnalium ita inquit. Ut quæ indistincte atq̄ promiscue ad subsidium memoriæ annotaueramus: in ordinem instar membrorum coherencia conuenient.

Passim: ubiq̄: usquam.

Cap. ccccxxxix.

Passim inq̄ significat ubiq̄. Mihi autē aliud uidet̄ ubiq̄ q̄ passim. Nāq̄ in prato ubiq̄ ē herba: nō passim. Cōtra grex passim pascit potius q̄ ubiq̄. Quippe aliqd̄ iteuali est iter pecudē & pecudē: nō item inter herbā & herbā. Est autē passim quasi passu distante uel sparsim: quemadmodū dicimus passis māibus & passis crinibus. Quod accipi solet etiā pro crebro: dum de rebus mentis loquimur. Lactātius tamē pro ubi accepit: cum inq̄. Creditur ei passim: tanq̄ cognitæ ueritati. Neq̄ solū p̄ ubiq̄: sed etiā qd̄ inusitatus est: pro undiq̄. Cūq̄ is numerus cōden dæ urbi parum idoneus esse uideret̄: cōstitit asylum: eo passim cōsugerūt ex finitimis locis pessimi oiq̄ sine ullo conditionis discrimine. Vsq̄ duo hæc potius significat: in loco simul & ad locum: ut Teren. in eunucho: Occidi neq̄ uirgo est usq̄. Cicero in philip. neq̄ uero usq̄ discedebam.

De aduerbiis in im desinentibus.

Cap. ccccxl.

2 Ddamus de quibusdā aduerbiis i im uocē exeūtib. Priuatim nihil differt a priuate: si priuate dicere liceret: nihil separatim a separe: si hoc reperiat̄: nihil p̄peratim a propanter: nihil dissimulatim a dissimulanter. Vbertim idē est qd̄ copiose. Assatim qd̄ abunde. Rap tim qd̄ festinat̄: Cursim quod currēdo. Tamē aliud est generatim: q̄ generaliter. Hoc enim significat omnia simul quæ sub genere sūt amplectēdo. Illud uero per singula genera: seu magis p̄ singulas species. Siquidē species genera uocamus: ut quot sūt genera arborū: quot sunt genera uitium: potius q̄ quot species: Virg. Generatim discite cultus. Varro: Nō i uolucris generatim seruat̄ analogia: Nō ex aquilis aqlæ atq̄ ex turdis procreant̄ turdi: Sic ex reliq̄ sui cuiusq̄ generis. An aliter hoc fit q̄ in aere: q̄ in aqua: Nō hic conchæ inter se generatim innumerabili numero similes: eodē modo ut generatim p̄ singula genera dicimus: ita sūmatim p̄ singulas summas. Aliquādo dicimus summam & generatim non per singulas summas genera: sed p̄ unā unumue: ut dicam de hac re summam Cicero de ora. li. y. Infinitum mihi uidet̄ id dicere: in quo aliquid generatim quærit̄ hoc modo: expetenda ne esset eloquētia: expetēdi ne honores. Caterum quomodo differat ab illis ad summam in summa postea reddam. Viriti p̄ singula capita uirotū: ut Gracchus diuidebat uiritim semodos frumenti. Tamē de uno aliquādo dicimus: ut apd̄ Curt. Siquis uiritim dimicare uellet: puocauit nominatim per omnia singulotū: ut assignati sunt cōiurati nominatim custodi carceris. Et de uno etiā ut tenens cruentū pugionē Brutus nominatim Cicero. in clamauit. Membratim per mēbra. Cæsim per incisōes gladii. Punctim p̄ punctiōes infixiōesq̄ gladii: siue incidēdo & pungēdo. Strictim strigendo singula: uel certū aliqd̄. Carptim hinc & hinc decerpēdo: non ipsam seriē sequendo. Tractim trahendo: non interrumpendo seriē sequendo. Cateruatim: gregatim: tumatim: manipulatim: p̄ diuersas cateruas: p̄ diuersos greges: diuersas turmas: diuersos manipulos. Domesticati. uicatim: regionatim: oppidatim: mūcipatim: puinciatim: p̄ uarias domos: uarios uicos: uarias urbis Romæ regiones: uaria oppida: uaria municipia: uarias puincias. Venio nunc ad id quod promiserā in summā & ad summam magis modo utendi differunt a summam q̄ significato. Quin. in corpe proiecto. In summa non recedo: fas est mihi inuitis etiam parētibus pie facere. Cice. de offi. Ad summā ne agā de singulis: cōmunem totius generis humani societatem: congregationem & cōciliationem colere: conseruare debemus. Differt autem ad summā: & ad summū: q̄ secundum ad numerum refertur: idem Cicero pro Milone. Vnus ad summū duo inuēt̄ sunt: qui Milonis causam nō probarent id est nō plures q̄ unus: aut duo ex pluribus. Idem ad Licium Miseniū: Noli enim existimare mihi non solitudinē iocundiores esse: q̄ tamen ipsa uti nō licet: q̄ sermones eorū qui frequentāt domum meam: excepto uno: aut ad summū altero: hoc est excepto uno: aut ut multum duobus. Quinilia. in sensu priore solet uti tali genere dicendi p̄ aduerbium semel. Deniq̄ ut semel finiam: sic fere componendum quomodo pronuntiandum erit. Et alibi. Ut semel omnia cōplectar. Et iterum. Et ut semel quod ē potissimū dicam: secretum: in dictando perit: id est ut in summa dicā. Cuius rei causa est ipsū illud semel qd̄ significat una uice pro oibus: ita ut postea nō oporteat qd̄ addi. Ideoq̄ solet accipi p̄ imutabiliter: & irreuocabiliter: quia quod semel tantū fitid nō habet regressum: ut iteq̄ fiat. Idē in mathe

SEXTVS

matico. Quid hæc fulgentium sideræ ueneranda facies: quædam uelut infixæ ac coherentia perpetua semelque capta sede collucet. Alia toto spisso cælo uagos cursus certis ementiuntur erroribus. Virg. neque tale uideret procubuit moriens: & humum semel ore momordit. Ouid. Nulla repabilis arte. Laeta pudicitia est: deperit illa semel. Lucanus. Dixitque semel nascentibus auctor. Quicquid scire licet. Semel inquit: ut nullum postea uerbum addat. In eundem sensum idem Quin. accepit breuiter: ut in geminis languentibus. Breuiter tamen longe crudelitas explicanda scurritia est: ex omnibus quæ potuli leuissimum fuit: quod ociosus est. Pli. maior. A reliqua uero Gallia latere septentrionali montibus gubernæ & iugeribus agros: cultu uiros: more dignatione: amplitudine opum nulla ei prouinciarum præferenda: breuiterque Italia uerius quam prouincia. Et iteque de Iulcinia: quæ uulgo dicitur philomena. Nunc continuo spiritu trahitur in longum: nunc uariatur inflexo: nunc distinguitur conuulso: copulatur in torto: præmitur: reuocatur: infuscatur ex inopinato. Interdum & secum ipse murmurat plenus: grauis: acutus: creber: extensus: ubi uisum est uiibrans. Summus medius inus breuiterque omnia iam paruulus in faucibus: quæ tot exquisitis tibiærum tormentis ars hominum excogitauit.

Tandem.

Cap. cccxli.

Tandem idem ait poni non necessitatis: sed ornatus causa: ut in illo Vir. Sed uos quæ tandem quibus aut uenistis ab oris? Nec cuius ornatus: aut quare sit ornatus explicet idem sentit Priscianus. Tandem non solum per aduerbio temporali: sed etiam per coniunctione expletiuâ inuenitur. Ut Cicerone in uerbiuagæ lib. i. Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra? Mihi quidem nullum ornamentum uidetur esse in superuacuis & nihil agentibus uerbis: quæ apud grecos dictiones non nullæ sunt: quæ aut numeræ: aut sonum implent: quæ in hac dictione non est: quæ habet potius urgês quædam & accelerans: eoque sepe per interrogatione: quæ exempla uulgo sunt plurima: ut illud ipsum quo usus est Priscianus. Cicerone exemplum. Quidam tamen inrer primos huius ætatis docti solent eitra interrogatione: uti hoc aduerbio: non rã auctoritatem sequentes eiusdem. Virg. & in eodẽ loco. Et quo sub cælo tandem: quibus orbis in oris lacremur doceas. Et Hora. quæ ait. Quauis sæua ibi per te consulis: & scis Quo tandem pacto deccat maioribus uti. Dicere docendus adhuc: quæ Ciceronis in Catone maiore dicentis Qua tandem spe sibi tam audacter obstitet: respondet senectutem. & per Roscio: Cum ab eo quæretur quod tandem accusaturus esset eum. Nonnullisque aliis in locis. Sed tamen utrunque interrogatione habet & eam directã latet ad secundam personam. Nam hic quæ loquitur: uerba refert alterius. Siquidem Pistratus a Solone sic quæsiuit. Qua tandem spe mihi tam audacter obstitis? Et Fibria ab illo quæsiuit sic peruenit. Quid tandem in eo accuraturus es? Neque uere legem istius dictionis scribo: sed usum frequentissimum trado. Sine interrogatione aut quod significet: nemo ignorat: ut Virg. Jam tandem Italiae surgentis prendimus oras. Eiusdem significationis iunxerunt demum & denique: ut notum est: ut idem Virg. Tunc demum optata gemina super arbore sidunt. Cicerone. Cum excessisset e uita tum denique uiueret. Sed præterea cum sunt multa enumerata: tum subiungimus denique significantes hoc ultimum esse omnium: ut idem Virg. & Cicero. O crudelis Alexi nil mea carmina cura. Nil nostri miserere: mori me denique cogis. Cum sibi non multitudinẽ militum: non idoneos imperatores: non pecuniã sibi præsto esse uideret non denique ullam rem quæ pertineat ad bellum administrandum. Demum solet accipi pro solum: siue omnia præcipueque cum his: & eum ita iunctum Cicero. in Salutem. Et demum magna uoluptas est Crispe Salustiæ qualem ac parem uerbis uitam agere. M. Fabius. Illud ingenioque præcox genus non temere unquam peruenit ad frugem: hi sunt quæ pua facile faciunt: & audacia pueritiam illud quicquid possunt: statim ostendunt. Possunt aut id demum quod proximo est uerbo continuant: ac uultu interito nulla tardati uerecundia præferunt. Et iteque. Tum illa quoque ex causa: quæ mentem tantæ rei intentam uacare omnibus aliis etiã culpa carceribus curis oportet. Ita. n. demum libere ac tota nulla distringente atque alio ducente causa spectabit id solum ad quod accingitur: & alibi. Iacebat hæc infomnis inqeta: cum diceret iam statim appebit: iam statim ueniet: nunquam tamen tardius uenit. Miseram me. sili proxima nocte iam ueneras. Ecce iam medios sidera tenent cursus: indignor: irascor ita demum mihi satisfacies: si apud patrem fuisti. Ideo aut dixi solum siue omnino: quod Pli. uidetur accipere pro omnino de hyrundine dicens. Ea demum sola autum non nisi uolatu depascitur. Quidam uolunt ab his & demum componi idem Ouid. per demum posuit denique lib. iii. sine titulo. Si qua metu dempto casta est: ea denique casta est.

Inter stellam & sidus.

Cap. cccxlii.

Stella & sidus differunt: si Macrobio credimus ita scribenti. Nunc uideamus quæ sint duæ hæc nomina: quorum pariter meminit cum dicit: quæ sidera & stellas uocans. Neque enim res una gemina appellatiõe monstrat ensis: gladius: sed sunt stellæ quæ singulares erraticæ quæque & ceteræ quæ non admixtæ aliis solæ feruntur. Sidera uero quæ in aliquod signum stellæ: plurimum compositæ formantur: ut arics: taurus: andromeda: Perseus uel corona: & quæque uariæ generæ formæ in cælum recepta eroduntur. Sed & apud grecos aster & astron diuersa significat. Et aster stella una. Aster signum stellis coactum: nos sidus uocamus. Hæc differentia Macrobi pace nusquam reperitur: ut apud eundem Ciceronem de uerborum significatione: itaque nesciunt hos sideræ errores. Et iteque. Toto igitur orbe constituto sideribus parè numerum distribuit animorum: & singulos adiunxit ad singula. Et li. ii. de natu. de cog.

Nam cum duo sint genera siderum quoque alterum spaciis mutabilibus ab ortu ad occasum commensuratum nullum unquam cursus uestigium inflectit. Alterum autem continuans conuersiones duas: in eodem spaciis cursibusque conficiat. Quintus in mathema. Quid hæc fulgentium siderum ueneranda facies: quæ quædam uelut infixæ ac coheræna perpetua semelque capta sede collucet: alia toto spacio cælo uagos cursus certis emériuntur erroribus. Quod non sensisse Ciceronem: ut Macrobius uult: documero est quod non proposuit stellas. Debet enim species generi: pars toto præponi: ut dicam de prudentia & uirtute huius. Dicam de facie Helicæ eiusque pulchritudine: non autem diuerso. Fateor tamen nunquam stellam dici anctæ taurum: andromedam: perseum: sed sidus: & hinc est quod dicimus hybernum sidus: & illud Quin. Nos graue huius anni sidus afflauit. Rescitere. Cap. cccxliii.

Pesciscere. A. Gellius uult rem esse occultam & inopinatam insperatamque cognoscere. Miror de hoc sollertissimo uerborum inuestigatore atque censore: qui uocabulum hoc de facili difficile: de claro obscurum: de trito nouum: de exposito abstrusum lecerit: ne dicam falso exposuerit. Numquid si uideam hominem cælo uolantem: ut fecisse Dædalus Perseusque fertur: ut aliquis e terra prodire quale Thages fuisse ab hereticis: aut satyrum aliquem semiuirum semicapitulumque: quem se uidisse nonnulli scripsere: archana quædam naturæ peruestigauero: dicam rescisuisse. Non opinor. Est igitur proprie resciscere rem postquam est gesta scire: quam nesciebas cum gereret: præsertim ad te tuosque pertinentem: ut Tereus in adelphis. Hem tibi rescisuit omnem rem: id nunc clamat scilicet.

Deprecor.

Cap. cccxliiii.

deprecor supplicium idem. A. Gellius ait dictum esse: quasi detestor: uel execror: uel depello: uel abominor. Ego autem ita dici puto deprecor: ut precor & iprecor. Precor tibi bonum: procor tibi malum. Sic deprecor liberationem: & deprecor poenam: illam ut potiar: hanc ut uitam. Quid lib. primo de ponto: Sæpe precor mortem: mortem quoque deprecor idem. Ne mea sarmaticum cõtegat ossa latus. Deprecor dixit: quasi precor mortem non dari mihi in hac terra. Nec mirum id fieri inde precor: cum fiat in magis usitatis: ut in defendendo. Siquidem dicimus defendo me: quod sere dicunt: & non nunquam defendo ictus. Cice. de senectute: Vestitæque papinis: nec modico tempore caret: & nimios solis defendit ardores: cum præsertim mos romanus sit etiam prædicandi ne ueniat. Unde terna timori: pallori: febri: aliisque similibus suæ dedicata: & his ut ita dicam: numinibus stebant sacra: quod etiam Virg. probat. Nigram hyemi pecudem: zephyris foelicibus albam. Neque solum deprecari est uoce: sed etiam per ea quæ instar uocis obtinere solent uultum gestumque. Etenim Buccphalum: qui præter unum Alexandrum: omnem alium inculabat sessorem non recte dixeris deprecari alios sessores: præter regem. Denique deprecor magis significat uel dicto: uel facto recuso: quæ illa quæ. A. Gellius attigit.

Situs.

Cap. cccxlv.

Situs Priscianus inquit dicitur per negligentiam: ut Virg. Sed re uicta situ uerique efficta senectus. Sed non ita est: potiusque sordes illa & illuuiæ: qualis intra opaca domus: quæ diu non repugnans ut inquit. M. Fabius. Excitata mens & attollenda sepe est: quæ in huiusmodi secretis aut laqueis cit: & quædam uelut in opaco situ ducit aut contra tumescit inani persuasione huiusmodi igitur quidam situs sedet in uultu: capite totoque & corpore uetularum: & habitu præsertim inopum: qualem in illa Virg. intelligit: de malefica anu ait Lucanus Foeda situ macies: quæ etiam pedorem possumus appellare: ut idem Lucanus. Longusque in carcere pedor. Et Cice. in tuscul. Pedores muliebres. Et itaque: Barba pedore horrida. Miror Priscianum hoc in loco a definitione Seruii descisuisse: qui hoc uocabulum proprie diffiniuit: inquit. Situs proprie est lanugo quædam ex humore procreata. sit autem in locis caretibus sole. Situs uero pro loci qualitate manifestum est: ut de situ Messanæ: & de situ Syracularum.

Docilis: docibilis.

Cap. cccxlv.

docilis idem inquit est: qui facile docet: docibilis est qui facile discit quomodo penetratis que in intimis est partibus. Penetrabilis qui facile penetrat. Non currit ubinam legerim scriptum docibilis. Est enim consuetum magis preceptibilis: nisi apud ecclesiasticos atque in alium sensum. Et erunt docibiles dei: dictum est quasi dociles: Nam Cyprianus super illud Pauli: Episcopum litigiosum non contentiosum: sed mitem & docibile esse debere ait. Docibilis autem ille est: qui est ad dicitur di patientiam lenis & mitis hoc ut ego sentio: idem est quod docilis. Ratio tamen postulat: ut id significet quod ait Pri. co quidem magis: quod habemus in eodem sensu docilis: ut superuacuum fuerit duas uoces adco consines: uni significationi dare: nisi dicimus simile hoc est illis æquale: & æquabile de quibus dixit alio uolumine Insuper sensibile & sensibile. Luc. Ex insensibili ne credas sensibile nasci hæc duo pro eodem accipit. Extiale & extiabile. Virgil. i. vi. Sed me fata mea & scelus extiale lacenæ. His misere malis Qui. vi. meta. Dumque manu tentant trahere extiabile ferrum: Rationale & rationabile. Quintus. in. ii. Sed quia carent sermone quæ id faciunt: muta atque irrationabilia uocant. Porro penetrabilis quantum mea fert opinio: non reperitur: sed penetrabile substantiuum: non adiectiuum. Penetrabilis adiectiuum qui facile penetrat: ut apud Virgilium: Penetrabile cælum: & penetrabile frigus: tum qui facile penetrat: ut apud Liui. li. xlyi. Et in aspis locis silex sæpe impenetrabilis ferro occurbat. Seruius quod penetrat inquit penetrabile dicitur: quod autem penetratur: penetrabile. In quorum priore dissentio: cum non sit

SEXTVS

neq; adiectiuum triple uult: exponens penetrabile frigus p penetrabile frigus: neq; significationis acti-
ua. Deniq; ut ad docilis reuertar: docillimus mea sententia faciet: potius q̄ docillissimus: qualia sūt

N facili: gracili: agili: simili: humilil.
Numen. Cap. cccclxii.
Numen idem inq; rest dei nutus. Ante hunc Varro dixerat: numen dicunt esse imperium
dictum a nutu. Vter horz commodius diffiniunt. Certe nume est impium potestasq; dei
non at nutus neq; impium cuiuslibet. Sed Varronem de impio dei suspicor intellexisse.
Necatus & nectus. Cap. cccclxiii.

N Ecatus idem inq; pprie fetro: nectus uero alia ui peremptus dicitur. Sed ego sentio gene-
ralem significationem necatus: specialem uero nectus esse. Cice. in rhetoricis: & in libris
ad Herennium: & alibi saepe ait. Veneno necatus. Quin. li. iiii. Hic est adulter Ioris caesus
aut fame necatus. Praeterea nunq; nectus dicit sine certo genere mortis: ut nectus Iu Tā
talus: nec tam mortuus: q̄ ppemodum mortuus: sicut exanimatus p eo q̄ similis est mortuo: ut fa-
me: siti: situ enecti: quae exempla sunt plurima. Na. cccclix.

N Ae p ualde idem dixit: nec tamen solus Terē. in andria: Na illa illū haud nouit. Mihi ui-
detur idē apud nos significare: qd' apud graecos: scribiq; cum diphthongo debere na: qd'
est certe: ut apud eundē. Faciunt na intelligendo: ut nihil intelligant: quasi faciūt pfecto
Hac apud Cice. dictio frequēs est: ut de ora. li. iii. Na illud haud sane quemadmodū uer-
ba seruat & illuminet a magistris istis regret. Apud Quin. caeterosq; eius aui rarissima: Na cōponit
cum queo: cū scio: cum uolo: frequentius tamen sine compositione: apposita negatōe repimus illud
primū duo sequentia: adeo barbare putat. Ci. dicere non scio: & non uolo: licet nonnunq; apud ipsū
quoq; repiat. Ideo frequentissime legimus: haud scio: haud uelim. Idem Prisc. ait potius fieri porissi-
me: quod ego nusq; legi: sed potissimum. Valco. Cap. ccccl.

V Aleant q̄ inter nos dissidium uolunt: Donatus: Ser. & qdam alii sic exponunt pereant qui
hoc nobis uolunt: quae uox & oratio aliena fuerat ab ingenio Pamphili pio & pbo. Cic.
Si deus talis est: ut nulla gratia: nulla hominum charitate teneatur ualeat. Quid. n. ppiti-
us est numiue? Nunqd deo irreligionis atq; eo imprudentia. Ci. uenerat: ut deo exitium
praecaretur? Absit. Lactantii quoq; testimonio q̄ de his p̄s Ciceronis uerbis ait. Quid. n. contempti
us potuit dici in deum? Valeat inq; i. abeat ac recedat: quando pdesse nulli potest. Vides ut Lactan-
tius cum uult Ciceronem fuisse contumeliosum in deum: non tamē exposuerit ualeat p percat: sed
abcat ac recedat: Quāq; ut mihi uidetur non significatur p ualeat: q̄ habeat ille a nobis: sed q̄ nos
a se uale dicentes. Enim uero uale saluatio est recedentis: ut salue & aue uenientis. Quomodo ergo
uerbum saluantis potest accipi p mala praecatione atq; saluatione. Est at salutare & aduenientis:
& abeuntis. Vir. in. ix. Hanc ego nunc ignaram huius quodcunq; pericli est: Inq; salutata linguo.
Ideoq; nonnunq; reperimus salue etiam in discessu: hoc est in calce epistolaz. Cice. ad Tyronem. Va-
le mi Tyro: uale: uale & salue. Et itez Etiam atq; etiam noster Tyro uale: medico Curio Lisoni de-
scripsi diligētissime. Salue: uale. Vir. in. xi. Salue aeternum mihi maxime Palla. Aeternumq; uale. Nec
miz q̄ in fine loquendi reperiamus salue: cum etiam ille q̄ adinat atq; salutatur: dicat salutare: quē
admodum q̄ abiat & alternum a se dimittit: dicit uale: quod etiam graeci faciūt: ut Homerus primō
iliados: χαρετε κρηυτεσ διοσ λαγεσσι ηδ εανδρωη. Neq; est apud latinos aliud uerbu: quo
adeunti nos respondeamus: q̄ salue: nisi more iam uulgari magis q̄ pbato dicamus bene ueneritis.
Idem uerbum apud eundem p ualde. xxi. iliados. χα ρεμοιωσ τροκλε αναιλασ δομ οισ.
Cice. ad Atticum indicatio huius uerbi usus est: dicens & saluebis a meo Cicerone. Plautus in tru-
culento prima positione utitur Salue fati mihi est tuae salutis: nil moror: non salueo. Martialis etiā
dixit ualebis: Cum piguis mihi turtur erit: lactuca ualebis. Et cocleas tibi habe: pdere nolo famem.
Caetoz ut ad instirutum redeam: q̄ ualeat p execratione acceperunt: forsitan hoc argumento indu-
cti sunt: q̄ nonnunq; hoc uerbum langorem significat: ut idem de oratore: Sicut medico diligēti pri-
us q̄ conetur aegro adhibere medicinam: non solum morbi eius: cui mederi uolet: sed et cōsuetudo
ualentis: q̄ accipi pōt ualentis p sani: & natura corporis cognoscenda est. Vnde ualitudo p langore
frequentissime accipitur: & testes ualitudinarii nominantur. Idem Cice. ad Terentiam & ad Tyro-
nem: Valitudinem tuam cura diligenter: hoc est langorem & infirmitatem. Alibi p sanitate: Si nunc
ualituum tribuamus aliqd: frequenter tamē apponimus adiectiuum: ut faustum uel insaufstum: ad
distinguen dum statum corporis. Si qdem indifferenti significat more sui primitiui. Dicimus enim ut
uales: quomodo ualuisi: qualiter ualet filius? Sic qua ualitudine es: qua ualitudine filius? Responde-
bis infirma: aduersa: mala ualitudine uel contra: bona: incolumi: optima ualitudine.

V Vas: obfes.
Cap. ccccli.
As inq; Varro appellatus ē: q̄ p altero uaditimonium pmittebat. Cōsuetudo erat cū
teus paz esset idoneus: & incepris rebus p se altero daret. Videt Varro significare uacē
eū ee: quē fideiussorem uocamus: & uadimonium fideiussionē. Nos hoc ne audemus ne-
gate ita ee qui possumus. Cum Varro oīum sit consensu romanoz eruditissimus: & linguae latinae
m

pitissimus: q̄ latinas litteras fecit: & latiniore: & litteratiores: q̄q̄ multi sunt q̄ eum i q̄busdam locis reprehendunt: quæ facultas præcipue discipulis Qui. adesser: longe Varione doctioris atq; eloquẽtioris. Vex ego non ausim reprehendere: sed tantum affirmare me non legisse duntaxat quantum aut recordor: aut intelligo uadem eum eẽ: q̄ uadimonium p̄ altero dat: si uadimonium significat si de iussione: sed eum q̄ sponsor est alterius in capinis piculo: siue idem supplicii subiturus: siue pecuniam soluturus: ut apud **Quin.** in declamatione: quæ inscribitur amici uades. Et apud **Cice.** li. v. tusculanaz. quæstionum de pythagoreis amicis: quoz̄ alter diem mortis cum tyrannis dixisset: alter p̄ amico ad uisendam matrem ituro uas factus est. Et apud **T. Lium** de ualcriõ capinis reo ita dicentem pecuniæ quantum æquum esset p̄mitti: ueniebat in dubiũ. Id ad senatum reuocatur. Reus dũ consulerentur patres: in publico retentus est: uades dare placuit: q̄ unum uadem tria milia æris pro aliis obligauerunt: q̄ daretur p̄missum ex tribunis. x. sinierunt. Tot uadibus accusator uadatus est reum. **Hic** primus uades publicos dedit. **Quod** Festus quoq; sennit: dicens uas sponso rem significat in re capitali. **Vadimonium** quantum ego sentio: est sponso ad certum diem sistendi se in iudicio. i. comparandi p̄ se uel p̄ aduocatos: in oratione **Cice.** p̄ **Quinto** datur intelligi: ubi longa est altercatio de uadimonis: altera pte dicente fuisse sibi uadimonia deserta. Altera uero nequaquã se illa fuisse facta. Et **Quin.** de legato frumentario: q̄ ad præstitutum diem uenerat: inqt. Nisi tamen ad uadimonium legate uenisses: non multoz̄ dicẽz̄ com meatum habebamus. Et hoc ipse **Varro** fortasse sensit: **Obses** autem est q̄ traditur imperio alterius ea conditione: ut si dator obsidis a fide recedat: recipientis sit ius in corpus & uitam obsidis. **Quod** præcipue inter potentes commertium est: qui non habent superiores ad quos pro iustitia prouocent.

Decurio.

Cap. ccccliii.

d **Ecuriones** inqt̄ idem: primi singulaz̄ decuriæ dicti: quod pbat **Tempanus** ille apud **T. Lium** quod & ipse approbat **Festus**: idemq; ait: **Decuriones** appellantur: q̄ denis eq̄tibus præfunt. Est igitur dictus decurio a decem: ut centurio a centum. Nam ut ait **pedianus**: decuriæ sunt nobilioz̄: centuriæ inferiorz̄. **Quidam** uolunt: quoz̄ est **Fronto** decurionem præesse turmæ quæ constat ex duobus & triginta eq̄tibus. **Nec** uero belli solum: sed domi quoq; decurio dicitur nomen quoddam præposituræ turmæ significans: ut **Suetonius** in **Domitiani** uita **Saturius** decurio cubicularioz̄. Et hoc qdem apud Romanos. In municipiis autẽ ut mihi qdem uidetur: idem est decurio: q̄ Romæ senator. Nam q̄ in senatu & conciliis reip. municipalis interesse poterant: decuriones erant. **Cice.** p̄ **Sextio**: **Qua** de causa & tum conuentus ille **Capuæ** huic **P. Sextio** apud me maximas gratias egit: & hoc tpe beneficium fidemq; hominis testimonio declarant: piculum deprecantur suo decreto **Recita** quæso. **P. Sexti** qd̄ decreuerunt **Capuæ** decuriones. **Quod** autem differant decurio romanus & decurio municipalis: ex epistola quadam **Plinii** iunioris e primo libro declaratur: dicens. **Esse** at̄ tibi centum milia nummum: censum satis indicat: q̄ apud nos decurio es. Igitur ut te non decuriõ solum: uex etiam eq̄te ro. p̄fruarur: offero nbi ad implendas eq̄tis romani facultates trecẽta milia nummum. **Non** dicitur itaq; decurio: aut q̄ decem præsit militibus: ut qdam uolunt: quam græci **ἄκαρχων** uocant: cum decurio sit maior eq̄te: eques centurione: centurio decarcho: ut ex stipendiõz̄ magnitudine datur in multis libris intelligi: aut in municipiis q̄ decem eq̄nibus præsit: cum sit eq̄te etiam duntaxat romano minor: an q̄ præsit decẽ eq̄tibus municipalibus: aut hoc crit dicendum: aut **Pomponii** iuriconsulti opinio sequenda dicentis. **Decuriones** quidam dictos aiunt ex eo: q̄ initio cum coloniæ deducerentur: decima ps̄ eoz̄ q̄ dederent: consilij publici gratia conscribi solita sit. **Quare** eum quem nunc militem appellamus: aut falsa dignatione afficimus. Nam & si oēs q̄ militant: milites sunt. milcs tamen pprie q̄ pedibus militat dicit: eques q̄ equo: aut si uere decurionem potius appellamus: **Quidam** hoz̄ temporoz̄ docti eq̄tem uocant sed rectius decurionem uocarent. Nam eques aut q̄ Romæ ex ordine equestri est: qd̄ nõ facit ad gloriam militarem: aut q̄ equo militat: cuius nulla dignatio est. **Quantũ** iurispiti multa ineptissime fabulantur de dignatione militũ: quæ eadem uel nulla: uel communis est oĩum: siue pedestrium: siue equestrium: qui milit iam exercent. Nam de auro gestando & huiusmodi nugis nullũ uerbum est in iure ciuili. **Sed** hæc omittamus: quæ non sunt huius scripionis: dum illud admouerimus: romanum decurionem qui præsit decem eq̄tibus romanis longe præstare cæteris decurionibus: quibus ipse etiam eques romanus præstat.

Exemplum: exemplar.

Cap. ccccliiii.

Exemplum inqt̄ **Festus** est qd̄ seq̄mur: aut uiteraus. **Exemplar** ex quo simile faciamus. **Illud** aĩo aestimatur: istud oculis concipitur. **Mihi** autem licet **Festus** scientissime de exponendis uocabulis loquat̄: apienda tamen ẽ magis hoz̄ nominũ differentia. **Nã** ut exemplum ẽ ex quo simile faciamus: ut opa **Homeri** exemplũ sunt poeniata scribere uolentibus. **Quin.** lib. x. **Sic** litteraz̄ ductus: ut scribendi fiat usus pueri sequunt̄: sic musci uocem docetium: pictores opa priorum: rustici pbatam expimento culturam in exemplum intuentur. Et exemplar aĩo quoq; aestimatur. **Ci.** lib. v. de ora. **illa** oratio fuit mihi exemplar benedicendi. **Quinti.** in. x. **Cornelius** autem **Seue**

SEXTVS

rus etiam si uersificator q̄ poeta melior: si tamen ut ē dictum: ad exemplar primi libri bellū siculū p̄ scripsisset uendicaret sibi secundum locum. Hora. in satyra inqt. Plautus ad exemplar siculi p̄perare Epicarmi. Idem Ci. p̄ Murena: Domesticum te habere dixisti r̄ exemplum ad imitandum. Est illud q̄ dem exemplum tibi p̄positum domi. Sed tamen natura: similitudine illud a te magis q̄ ab illo ortus es: q̄ ad unumquēq; nostrū p̄nere potuit. Ad imitandum uero tam mihi p̄positum exemplar illud est: q̄ tibi. Ita unum p̄ eodem pene exemplum & exemplar posuit: & q̄dem eodem in loco. Ceterum exemplum est ipsa res quam imitatur: aut si fors ita tulerit: deuitamus in aliquo: ut in Catone Cato at̄ ipse exemplar. Illud contentum: hoc continens. Quod si dicamus ad exemplar Catonis aut ad exemplar Epicarmi: sic intelligitur ad exemplar Catonis: q̄ est Cato ad exemplar epicarmi: q̄ est epicarmi siue opus epicarmi: ut corpus hominis p̄ ipso homine aīam corpusq; filii destruis: quasi aliud illa sint a filio: exemplum p̄ exemplari. Est. n. contentum p̄ continente: ut apud eundē fuit ille uir exemplum continentia. Quomodo dicimus: ille uir fuit norma uiuendi: cū tamen non sit norma uiuendi uir: sed in uiro: ita uer ille exemplum continentia: sed in illo. Ideoq; exemplaria multa sunt: Vnius tamen exempli: ut redditæ sunt mihi binæ litteræ tuæ eodem exemplo. i. eiusdē forme Et duo uel tria exemplaria æneidos: hoc est multi codices eodem exemplo. Et exemplar ab exemplari sumitur. non ab exemplo. Nam exemplum incorporale est: exemplar p̄ærunq; corporale. Hic Salu. Litteras quas sibi noīe Catilinae redditas dicebat: eaz̄ exemplum infra scriptum est: hoc est eaz̄ forma infra scripta est: melius q̄ eaz̄ exemplar. Quod forma sit exemplum. Paulus iuriscōsultus testatur: si legatum certum petatur: nō iubet p̄tor uerba testamenti edere: ideo fortasse: q̄ hæredes solent habere exemplum testamenti. i. formam. Ci. ad Appium: Ex his litteris: quaz̄ ad me exemplum misisti. Et ad hunc eundem. Tum Plancus exēplar eius chirographi Titio misi. Tum Asinius Pollio: Ex litteris cognosces: nam eaz̄ exemplar misi. Hi de pagina scripta quod corporale est: intelligunt. Ille de sententia quæ in pagina continetur: uel potius ex pagina pereipitur. Quod si indistincte his duobus licet uti: non sane repugnabo: eum p̄sertim Oui. dicat exempla plura unius rei. i. exempla p̄ exemplaribus. Nam unius dei unum atq; idem exemplum est proprie: ut dixi in diuersis licet exemplaribus: Loquens enim de opere suo meta. li. i. de tristibus ait. Pluribus exemplis scripta fuisse reor. Reperitur etiam exemplarium pro exemplar Plinius li. vi. Iuba hæc omisit in hoc tractatu: nisi exemplarium uitiosum est. Non de eo autem exemplo dixi: quod adhibetur rei aut probandæ: aut ornandæ causa: quæ significatio nota est omnibus. Vnde pars probationis uocatur ab exemplis. & in eioe uione exemplum inter ornamenta numeratur.

Persona.

Cap. ccccliiii.

Persona est inqt Boetius: inēōmutabilis naturæ indiuidua substācia existimās se argumē-
tatione collegisse: quasi non sit qualitas: nec aliud p̄dicamentum ullum: sed substantia
Sed huic homini romano ostendā romane loq̄ nescire. Persona nanq; nō ē in deo nō magis q̄ in Bruto: sicut humanitas: sicut alia plura. Sed demus ut ī deo ēt sit p̄sona. Quæro q̄ob rem ea non sit qualitas: siue de hoīe loq̄mur: siue de deo. Nam in hoīe q̄dem p̄sona significat qualitatem: q̄ alius ab alio differimus: tum in aīo tum in corpe: tum in extra positis: quæ a rhetoricis enumerant̄ ī attributis p̄sonæ. Animi ut quo studio se exerceat medicina: an iuris ciuiliis: an militia. Et q̄ mente: iracundus an moderatus: auarus an liberalis. Corporis iuuenis an senex: pulcher an desormis: fortis an imbecillus: mas an foemina. Extra positoz̄: diues an paup̄: clarus an obscurus: maritus an cælebs: patens liberoz̄ an orbis: & his similia. Ideoq; figuræ & sigilla quædam quæ rostris aut alia corporis parte aquam fontanam emittunt: q̄a repræsentāt uarios hominum uultus & gestus: p̄sonæ dicuntur. Et histiones in scæna p̄sonas accipiunt: eum aut seruū agunt aut anellā: aut mattonā: aut meretricē: aut senē: aut adolesecētē: aut patrē aut matrē aut filiū: aut regem: aut militem: aut leonem: aut parasitum: & mille huiusmodi: quæ non sunt singula in singulis: sed plurima: ueluti in me est p̄sona humani: liberalis: timidi: iracundi: ebetis: somniculosi: litterari: senilis: matiti: soceri: generi: p̄ris filii: fratris: pulchri fortis diuitis: nobilis: & interdū contraria. Nam ad fortissimum: pulcherrimū: diuissimum: nō sum fortis: nec pulcher: nec diues: sed imbecillus: desormis: paup̄. Alia itaq; adhuc p̄sona sum: q̄ ad ad eū cui his in omnibus antecello: & ad primū sum p̄sona filii: ad Astiana ceta sum p̄sona patris: ad Andromacham p̄sona uiri: ad Paridem p̄sona fratris: ad Sarpedonem p̄sona amici: ad Achillem p̄sona inimici. Quo sit: ut adsit mihi multiplex p̄sona ac diuersa: sed una tantum substantia. In deo at̄ p̄sonam ponimus: uel q̄ nullum aliud uocabulum quadrat: nō natura: quo ueteres utebantur. non substantia: quo græci utunt̄: uel q̄ uere in deo triplex ē qualitas. Atq; hic mihi os cōpriet Boetius: neq; uocem p̄dire p̄mittet: dicens qualitatem eam esse: quæ possit ēt abesse citra subiecti corruptionem. Hanc ego diffinitionem ut græculā & ineptam derideo: dico lucem: uibrationē calorē in sole esse qlitates: & hoc dico latine oibus: q̄ unq̄ latine locuti sunt cōsentientibus: quāq; de hac re suo in nostro ope dialecticæ differuimus. Tales qualitates statuo in deo: & has dico personas quæ ab eo abesse non possunt: & qlitate significare: nō substantiam: ut Boetius uoluit: q̄ nos barbare loq̄ docuit. Hic. n. est forsitan adductum uulgus: ut sic loquatur. Tres p̄sonæ me expectant. Vi-

deo quas personas: hic est bona persona: qui sermo antea fuit inauditus: & hodie nemo nisi imperitus omnino sic loquitur: quod Boetius ipse uiderit quomodo si persona est substantia. Sunt autem in deo tres personae: non & res substantias illi adesse intelligamus: praesertimque neque ulla uox meram substantiam significat: neque ulla res est mere substantia: ut in eodem nostro opere ostendimus.

Noxae dedere.

Cap. cccclv.

Noxae dedere: Iustiniani pace siue Trebelliani & sociorum. Nam Iustinianus nec iura: nec forsitan latinas litteras nouit. Est poenae dare siue tradere ob noxam: qua significatur culpa. Ille autem dicit: Noxa est corpus quod punitur. Et in eodem loco corpus deditur noxae. Si noxa corpus est: quomodo corpus deditur noxae: nunquam corpus deditur corpori: aut corpus sibi? Quamquam haec oratio ad significandam poenam faceret? Est autem haec poena seruorum: quos domini malunt ad poenam tradere: quam praestare maleficio: quod illi admiserunt. Paulus ira diffinit: Noxales appellantur actiones: quae non ex contractu: sed ex noxa atque maleficio seruorum aduersus nos instituunt: quae actionum uis & potestas haec est: ut si damnati fuerimus: liceat nobis de ditione ipsius corporis quod deliquit curare iuris existimationem. Vulpianus quoque addit ut corpus tradatur uiuui. Igitur Quintus in gladiatore: Alebar deuotum corpus grauior omni fame sagina: & inter debita noxae maceria contentissimus Tyro gladiator: ut nouissime perdere calamitatis meae innocentiam: discereba quotidie scelus. Nam noxa est damnum significat: ut apud Ouidium li. xv. metamor. Nocte nocent poetae: sine nocte luce bibuntur. Et Sueto. de Caesaris uita. Spurinamque irridens: & ut falsum arguens: quod sine ulla sua noxa idus martiae adessent. De brutis autem improprie dicitur: ea dedi noxae: ut de capro apud eundem Ouidium lib. i. fastorum: Verba fides sequitur: noxae tibi deditus hostis spargitur effuso cornua Baccae mero. Ser. super illud Virgilianum: unius ob noxam: ait noxam pro noxia: id est culpa: quasi noxa per se non significet culpam: quam familiaris ut opinor suus Macrobius leuem culpam accipi uult atque ut sibi crederemus quare dictionem nusquam reperimus noxam non culpam esse: sed poenam ait culpam noxam dici: quasi noxiam: quam noxam saepius in hac significatione reperiamus. Quod dixi Iustinianum forsitan nec iura: nec litteras latinas scisse: nemo miretur: tum quia semper in Graecia uixit: tum quia saepe dominum Iustinianum: ut ex nummismate eius apparet: dici uoluit: ut quidam alii Caesares fecerunt: quod a iure romano est alienissimum: & character ipse litterarum figurarumque illo tempore munimismatis gottichum magis: quam latinum redolet.

Testamentum.

Cap. cccclvi.

Testamentum idem inquit ex eo appellatur: quod testatio mentis est: quae diffinitio quorundam iuris consultorum fuit. Quod si iuste. A. Gellius coarguit: quanto ego hunc iustius argueret: qui explosam atque derisam etymologiam inculcat. Nam cur a mente potius dicatur quam a mento: uel a menta: qua nihil ad hanc significationem merum mentaue facit inquires. Quid ergo mens ad armentum: ad falsamentum: ad condimentum: ad ornamentum: ad armamentum: ad pauimentum: ad tormentum ad calciamentum: ad uestimentum: & ad huiusmodi infinita? Nec minus inepta uidebitur mihi haec etymologia: quam illa apud Donatum: apud Ser. apud Isidorum: oratio quasi oris ratio. Quid aratio est quid deuoratio: quid triruratio: quid operatio: quid mille huiusmodi? Nunquid in his ratio est: an ratio sunt: qualia caetera a supinis profecta: ratio: porario: missio: lectio: quid non est a supino ratio uenit? Reor ratur ratio: sicut ab oratum oratio. Eo magis: quod secundam syllabam bis accipi uult: quasi dicatur oris ratio: & non oratio. Non est ergo uera etymologia haec: neque a mente: neque a mento: neque a menta sed potius haec nomina assumuntur tum syllabam: cum exierit antea in men: ut uestimen: calciamen: sicut munimen: lenimen: nutrimen: speramen: medicamen: uelamen: quibus adiecta tum fit munimentum: lenimentum: nutrimentum: speramentum: medicamentum: uelamentum: uestimentum: calciamentum: ita testamentum addita syllaba tum facit testamentum. Quod si a mente descenderet testamentum: testamentia diceretur: quemadmodum dementia & amentia. Nihil habet magis ridiculum haec de qua loquimur sententia: quam etymologia: in qua ipse quoque Varro & Iulius & Iulus est.

Synccrum.

Cap. cccclvii.

Synccrum Donatus inquit: quasi sine cera mel simplex: pugum: & sine fuco: imo cum cera potius. Synccrum a syn componitur: non a sine: quae nunquam compositionem admittit: quod ipsa est scriptio declarat: quae habet: non. i. Est. n. cx duobus graecis ex syn & cera: quae ab illis dicitur κηρος: uel αστυκρος conuertimus. Quo magis uenusta atque apra eius auctoris etymologia est: indicat etymologia praeterea fallacem esse: quia significatio haec non ita absoluta & uera est. Quid uenustius atque aptius dici potest fide ideo uocatam: quoniam fiat quod dicitur: quam etymologia mendacem esse declarat: quod hoc nomen chordam instrumenti musici significat. Et tament licet dicitur synccrum: quasi cum cera tam mel quod in regge est: & solidum: & nulla sui parte fraudatum: ut si diuidere fructum communium aluaria cum socio uelim: parte magis tantum mellis assignem: nimium non ago syncere: quia sine portione cerae mella dedi.

Mulier.

Cap. cccclviii.

Mulieris appellatione. C. inquit est uirgo uiripotens continetur. Vulpianus autem quodam loco ita ait. Quod si ego uirginem emere putarem: cum esset mulier: emptio non ualebit. Hic mu-

SEXTVS.

liorem appellat: quæ uirgo nō est. Et Vulpiani quædam locutio recta est Cicerōis testimonio; quæ obiurgantibus quæ sexagenarius Popiliam uirginē duxisset Cras mulier erit inquit. Sed Cuius quoque definitio locum habet aliquando: ut si quis uidens decem fœminas: quæ aliqua uirgo sit: ætate tamen quæ possit mulier esse: dicat uidi decem mulieres. Quomodo et in euangelio dicitur: Quid mihi & tibi mulier. Sed e graeco sumptum est *Λυρη*. Quo significatur uel fœmina: uel mulier. Idem quoque Vulpianus inquit mulierem ita arctam: ut mulier fieri non possit: sanam non uideri constat. Eandem dixit & mulierem primum pro ea: quæ est fœminina: secundum pro corrupta.

Munus.

Cap. cccclix.

Munus Paulus inquit tribus modis dicitur: uno donum: & inde munera dicitur dari: mittiue: aliter onus: quod cum remittitur: uacationem militiæ muneris quod præstat: inde imunitatē appellari. Tertio officium: unde munera militaria: & quosdam milites munificos uocari. Igitur municeps dicitur: quæ mœra ciuilia capiat. Idem alibi: Municipes intelligendi sunt: & hii qui in eodem municipio nati sunt. Vulpianus: Municipes quædam proprie appellatur mœris participes recepti in ciuitatē: ut munera nobiscum facerēt. Sed nunc abusiue municipes dicimus suæ cuiusque ciuitatis ciues: ut puta campanos: puteolanos Pomponius ita ait: Munus publicum est officium priuati hominis: ex quo commodum ad singulos uniuersosque ciues: remque eorum impio magistratus extraordinarium puenit. Marcus autem sic Munus proprie est: quæ necessaria subimus lege: more: impioe eius: quæ iubēdi habet potestatem. Dona autem proprie sunt: quæ nulla necessitate iuris officio: sed sponte præstantur: quæ si non præsentur: nulla reprehensio est: & si præsentur: plerumque laus inest. Sed in hoc uentum est: ut non quodcumque munus idemque donum accipiat. At quod donum fuerit: id munus recte dicatur. Quomodo hii inter se iuriscōsulti conueniant: & an aliquid desit alicui horum: Accursius cum Bartholo Baldoque cōsultet: dumque mihi in more ipsorum loquamur: ambo tres respondeant affirmati quæ Marcus ait donum esse speciem: munus uero genus. Idem contrarium esse uerbis Vulpiani dicentis. Inter donum & munus hoc interest: quod inter genus & speciem. Nam genus esse donum Labeo ait a donando dictum: munus speciem. Nam munus esse donum cum ea ut puta natalitium nuptiarum. Hic meam non interpono sententiam: ne illos triumuiros doceam contra me respondere. Quod si me utique sequi uolenti respondeant neutrumque necesse dicere. Nam nec genus: nec species in hæc duo nomina cadit: & nullum mihi uidetur donum sine causa esse.

Peculium.

Cap. cccclx.

Peculium Pomponius inquit est non id: cuius seruus seorsum a domino rationem habuit: sed quod dominus ipse separauit: suam a serui ratione discernens. Peculium Celsus referente Labeo sic diffiniuit: est quod seruus domini permisso separatim a rationibus dominicis habet: deducto inde siquid domino debet. Idem alio loco: Paterfamilias peculium habet non potest quemadmodum nec seruus bona. Ex his uerbis apparet nec dominum habere peculium posse: & solum seruum habere. At idem Pomponius & Celsus aiunt: unde colligi possit etiam non seruum dominum posse habere peculium. Pomponius. n. ita scribit: Castrense peculium est: quod a parentibus & cognatis in militia degenti donatum: uel quod ipse filius in militia acquisiuit: quod nisi militaret: acquisiturus non fuisset. Nam quod erat sine militia acquisiturus: id peculium eius castrense non est. Celsus autem sic & audisse se rusticos senes ita dicentes: pecuniam sine peculio fragilem esse peculium appellantes: quæ præsidii causa reponeretur: a quo non dissentit Vulpianus: dicens. Peculium dictum est quasi pusilla pecunia: siue patrimonium pusillum. Quid ergo inter has diffinitiones sequamur multiplices: & inter se prope modum contrarias: cum præsertim Festus ita scribat. Peculium seruorum est a pecore dictum: sicut & pecunia nobiliū: & Seruius grammaticus peculium patrimonium: ita. n. maiores dicebant: a pecoribus: in quibus eorum constabat uniuersa substantia. Unde etiam pecunia dicta est a peculio: quod proprie tantum seruorum: & peculium dicimus: & abusiue pro patrimonio. Ipse uero tanquam arbiter onerarius hanc rem diiudicabo: & quidem breuiter. Peculium est quicquid labore nostro patratum est in quacumque persona: licet in seruis iura uelint dominorum accedere consensum. Et ita sensisse Virgi. sentio in ea parte: quam exponit Seruius: Nec spes libertatis erat nec cura peculi: & Horarium. Rem poteris seruare tuam. reddit uncia quid sit Semis ad hæc animos erugo & cura peculi. Et Ciceronem in paradoxis: an eorum seruitus dubia est: qui cupiditate peculii nullam conditionem recusant durissimæ seruitutis: Et illos quoque rusticos senes: de quibus Celsus meminit: pecuniam sine peculio fragilem esse. i. sine lucro industria parto. Nam cur habenti pecuniam maior spes pro fidem collocetur in pusillo quod reposuit: quam in ipsa pecunia: cum præsertim peculium sit pars pecuniæ. Aut quomodo prestare possit: reposita illa pecunia: ne cætera dilabatur? Vel peculium est quicquid proprie alicuius est. A peculio sit adiectiuum peculiaris pro re ad peculium pertinente siue peculii propria. Sed in usum iam receptum est pro proprio aut speciali. *Quin. lib. viii.* Quod commune est aliis nomen intellectu: alicui peculiariter tribuitur: ut urbem Romam: & uenales nouitios: & corinthia æra cum sint urbes alia quoque & uenalia multa: & tam aurum & argentum: quam æs corinthium. Idem in. xi. Ambulantem loqui ita demum oportet: si in causis publicis in quibus multi sunt iudices: quos dicimus: quasi singulis inculcare peculiariter uelimus. Et in. yi. Paulum impedamus huic quoque pecu-

liarius opæ. Peculatus furtum rerum ad ipsam temp. uel ad prouentus principis spectantium: sicut sacrilegium rerum sacrarum: inde depeculor: quod quidam ad sacrilegium esse transferunt.

Fundus.

Cap. eccclxi.

Fundus Vulpianus ita finit: locus est nō fundus: sed portio aliqua fundi. Fundus at̄ aliqd̄ integrum est. Plærunq; fundus sine uilla accipimus. Idem alibi: Ager est locus q̄ sine uilla est. Modestinus uero sic: Quæstio est: fundus a possessione: uel agro uel prædio qd̄ distet. Fundus est omne qcquid solo continetur. Ager est spēs fundi: quæ ad usum homini paratur. Possessio ab agro iuris pprietate distat. Quicqd̄. n. appræhendimus: cuius pprietas ad nos nō prinet: aut nec pōt prinere: hoc possessionem appellamus. Possessio etgo usus. Ager pprietas loci est. nā & ager: & possessio huius appellationis species sunt. Florentinus fundi appellatione omne ædificium & oīs ager continetur. Sed in usu urbana ædificia ædes rustica uilla dicuntur. Locus uero sine ædificio in urbe area: in rure autem atea appellatur. Idemq; ager cum ædificio fundus dicitur. Ecce diuersi iuriconsultoz̄ sententiæ cum aliis: tum in hoc quod Vulpianus ait: plærunq; fundum esse sine uilla i. sine ædificio. Florentinus autem agrum cum ædificio esse fundum. Modestinus obscure exponit: agrumq; diffiniens cum neutro alioz̄ concordat: sed ridicule a possessione distinguit: ne dicam imperite loquens de possessione: qd̄ significat qualitatem: non qd̄ substātiā: p̄inde ac siqs̄ dicat de uirtutibus ac uitis loquens. Prænum & malum sic differunq;: q̄ prænum est quod non recta ratiōe & uia sit. Parua. n. appellantur: quæ non sunt recta: ut lignum paruum. Malū uero pōt genus eē. Quid hoc foret dictu inceptius: ubi de qualitatibus: de actionibus agitur: digredi ad substātiā: quæ ad rē non pertineat: ita hic cum de fundo: cum de agro: de prædio: de possessione disputat: nō de ea significatione possessionis loquitur: qua pprietas intelligitur: sed qua actio possidēdi siue qualitas. Quod si ita est: quid affinius habet possessio ad fundum: agrum: prædium: q̄ ad nauem equum: uestem? Harum nanq; reze ita possessio est: ut uillaz̄. Sed nō de huiusmodi possessione loquendum erat: quæ p̄ fertim nō ē: ut ipse ait species prædii uel fundi. Prædium. n. fundusue pprietas est: quoz̄ utrunlibet si nomen generale est: ad possessionem p̄fecto nō usus: sed pprietas dicenda Modestino possessio su it sed qd̄ facias: ipse aliter possessionem diffinit. Quod siqs̄ dubitet: an possessio pprietas sit: accipiat præter ipsoz̄ iuriconsultoz̄ etiam Ciceronis & Quintiliani testimonia: quoz̄ atq; in paradoxis ita scribit. Et. n. si isti callidi æstimatores prata & areas magni existimant: q̄ ei generi possessionum minime noceri pōt. Nō de usa uidelicet locurus est Cicero: cui certe noceri pōt: sed de pprietate. Alter in sexto de oratoria institutiōe: Patris eius dialogos dedit legendos: quoz̄ cū in priuernati unus alter in Alhano: tertius in Tyburti sermonem habitum complecterent. req̄rebat ubi essent hæc possessiones. Oīs aut̄ illas Brutus uendiderat. Nemo interrogat ubi est usus prædiorz̄: sed ubi pprietas nemoq; usum uendit: sed pprietatem aut usufructum. De prædio aut̄ Vulpianus ita scribit: Prædia urbana omnia ædificia accipimus: non solum ea quæ sunt in oppidis: sed etiam si forte stabula: aut alia meritoria in uillis & in uicis: uel si prætoris uoluptati tantum deseruientia: quia urbanum prædium non locus facit: sed materia. Proinde hortos quoq; siq; sunt in ædificiis constituti: dicendum est in urbanoz̄ appellatione contineri. Plane si plurium horti in reditu sunt: uinearii sorte uel hortii magis hæc non sunt urbana? Etiam de prædio sicut de fundo iuriconsultoz̄ controuersia ē. Nec mirum cum nemo nō habeat suam de rebus quibusq; uerbis sententiā. Sed de posterioribus qui ex operibus illorum excerpserunt: miror cur hæc indiscussa reliquerunt. Id ut ego q̄ ad me attinet. faciam: ita sentio. Agrum continere fundum: non contineri a fundo: nihilq; prohibet eum cum uilla esse. Erant i agris senatores: & uixerunt multi nobilissimi philosophi in agris non sine oilla & habitatione. Differtq; ager ab aruo: q̄ aruum sementi datur. Salustius: Quia numidæ pabulo pecoris magis q̄ aruo student. Quintilianus Pauper & diues in agro uicini erant iuctis hortulis. Et mox: Sed ex oi parte circuniectus diuitiis ager uix tenuem ad gressus meos emittam dabat. Quid agimus inquam: Vndiq; uallo diuitiarum clusi sumus: hinc hortuli locupletis: hic atua: inde uineta: hinc salrus. Fundus ut dixi: minus quiddam est. Singula enim prata. singulæ uineæ: singuli horti: singula oli ueta: pomaria: salicta: arbusta: pascua: nemora: loca aucupatoria: uenatoria: piscatoria: siue uillā atq; ædificium: siue piscinā: siue aluearia: siue uinaria habeant: siue non habeāt: singuli fundi sunt: & hoc quidem in agro. In urbe autem: siue oppido: siue uico: siue castello: tantummodo prædium est quicquid tale est: qualia hæc: quæ enumerauī. Nanq; eodem in agro etiam prædia sunt. Fūdus enim species prædii est. Itaq; fundus est possessio rustica: prædium & rustica: & urbana duntaxat possessio: q̄ lem descripsi. nam uidetur possessio significare etiam tabernas: hospitia: horrea in urbe. Cice. in philip. Possessiones uocabat & urbanas: & rusticas: puto non tantum prædia: sed cætera quæ uulgo im mobilia appellant. Addamus ad hæc aliqd̄ de hoc fundum: quod an a fundo fundas: an potius a fundo fundum siue fundus ueniat: ambigi potest. Quidam fundus a funda diei uolunt. Cicero in quodam ioculari libello. Fūdum uero uocat: quem possit mittere funda. Ni lapis exiderit: qua caua funda patet: nisi hæc sententia sit tam paruum illum fuisse fundum: ut funda prehendi: & in morem lapidis iaci possit. Fundum igitur est ima pars rei proprie aliquid locorum intra se continentis: aut

SEXTVS

ad cōtinendū factæ: ut dolium: ut nauis: ut alueus uel fluminis: uel lacus: uel stagni: uel maris. Nā fundum ruris ut quidam scripserunt: ipse non dicerem fundamentum: ut omnibus liquet. aliud est q̄ fundum: & tamen fundare magis ad fundamentum: q̄ ad fundum pertinet. Fūdāmus enī domū non nauem: ut Virgil. Ille urbem Agrippam patriæ cognomine gentis Victor garganii sūdebat hya pigis aruis. Nam fundamentare non reperitur: nec fundare quidem est sane frequens: nisi per translationem. Quintil. in gladiatore: Hoc fundatam paternis auitisq; operibus domum exhaurit. Est. n. frequentius iacere fundamenta: & p translationē: ut idem libro primo. Nam inde & cōtentus operis innasit: & fundamenta iaciuntur impudentia. Et quod est ubiq; perniciosissimum: præuenit uires fiducia. Et Cicero. In quo templo quantum in me fuit: ieci fundamēta pacis. Sine trāslatione Suetonius de uita Caii: In ara capitolina nouæ domus fundamenta iccit. Cæterum hoc differt fundare & fundamenta iacere: & fundare est ualidis fundamentis fulcire: fundamenta uero iacere: quasi qualiacunq; fundamenta facere: & quodammodo dare rei principium. Nec uero sicut reperit fundus & fundum: ita reperitur punctus & punctum: errantq; philosophi: cum p̄ctus & linea dicunt. Nam de punctum quod est breuissimum tempus: nulla lis est: ut Terentius in phor. Tum rēporis mihi punctum ad hanc rem est. Pro eo autem sensu in quem utuntur philosophi: Cicero pro Plancio: Nam q̄ quæstus est te plures testes habere de uoltimia: q̄ quot in ea tribu puncta tuleris. Quidam monumentum pro eo significato accipiunt: cuius est punctum: tamen aliter est. Breue. n. tempus per hoc significatur: non breuissimum. Horatius: Quid. n. concurrat horæ momēto.

Noualis.

Cap. cccclxii.

Noualis inquit Paulus est terra proscissa: quæ anno cessat: quam græci uocāt. In quo auctoritatem Varonis secutus uidetur: dicentis. Ager restibulus restituitur ac restitur quot ānis. Contra qui intermittitur: a nouando noualis ager. Et Plin. qui ait. Nouale est quod alternis annis feritur. Idem quoq; sentire uidetur Pompeius Festus q̄ dicit. Noualis ager nouæ relictus sementi. Sunt qui uelint nouale esse atuum tunc primum ad sementem proscissum: quorum est Seruius: qui inquit: Dicimus & has nouales tunc primum arua proscissa: quod ira sensisse Virgilium palam est in illo uersu. Impius hæc tam culta noualia miles habebit. Ineptum erat depiorare agrum a barbaris possideri q̄ non esset restibulus: sed q̄ anno interquiescisset. Deplorat igit agrum: in quo instruēdo magnopere laborasset: & nouitate ipsa præter cæteros ulteriorem datum iri in manus alienas: & barbaras: & impias. Quod etiam & sentit: & declarat in milite Mariano Quiritilia. Mox ingentibus lacertis humum fodere segnem futuris noualibus: eruere suas. Hieronymus etiam in hunc sensum diffinit: dicens. Nouale est ager nunc primum proscissus. Sed Virgilius in sensum priorem accipit: cum inquit. Alternis idem tōtas cessare nouales. Et segem patiere situ dure scere campum. Ideoq; Seruius alibi ait: Noualia id est noua terra: quæ per singulos ānos renouatur per femina.

Quid sint libri: quid uolumina.

Cap. cccclxiii.

Sicuti Vulpia. inquit centum libri sunt legati: centum uolumina ei dabimus: non centum quæ ingenio suo metitus sit: quæ ad libri scripturam sufficerent: ut puta cum haberet Homerum totum in uno uolumine: non quadraginta octo libros computabimus sed hoc unum Homeri uolumen pro libro accipiendum est. Vulpianus Homeri opus nunc unum librum: nunc. xlviii. libros nominat: nec tamen ait librum duo significare: ipsum opus & certam operis partem. Præterea opus siue opera Homeri librum appellat: & uolumen: quoq; utrunq; inauditum est. Virgilius: aeneis non liber est: sed. xii. libri. Georgica non sunt item liber: sed libri quatuor. Buccolica unus liber est: idemq; unum uolumen. Georgica quattuor uolumina: Aeneis duodecim. Ouidius: Sunt mihi mutatae ter quinq; uolumina formæ. Sed quid exemplis agimus: cum nusq; plura afferri possint: At Vulpianus putat etiam si omnia opera Didymi: quo nemo plura scripsit: in unum codicem coglutinarentur: unum tamen debere uolumē appellari: quod nemo nec posset euoluere: nec scribere uellet. Est enim uolumem uel a uolo: q̄ in libris uoluntas apparet: uel quod magis sequerer: q̄ uoluitur: quales libros hodie hæbent quosdam habent: qualesq; in ueteri & nouo testamento lectitamus fuisse: & romani qui in libris arborum: id est corticibus scribebant. Quod libellos illos: quos fertent commodius complicabant: uolumina forte appellauerunt. Itaq; uolumina libellis similiora fuerunt: q̄ libris. Quod ex eo quoq; loco apparet: ut Plini. de libris auunculi loquens ait. Libri tres in sex uolumina propter amplitudinem diuisi: quasi dicat in sex minores libros ut sint uolumina aliquanto minora: q̄ libri: quod etymologia quoq; non nihil probat: ut ostendi. Vnde adhuc datat uerbum euoluere libros pro eo qd̄ ē aperire libros lectitandi gratia: quasi rem cōplicatam explicare: quemadmodum euolare est rem euolatam detegere: nisi dicimus uolui libros propter numerum paginarum. Accipitur autem nunc euoluere libros siue auctores pro eo quod est lectitare. Nec ificias eo libros accipi pro codicibus: & in singulari librum pro quolibet magno codice etiam si is contineat iliada & odyssæam. Ut tenet res manu librum: & is sit Homerus: non tamen res dicat tenet librum Homeri.

Probrum & opprobriū Vulpianus inquit idē est. Probra quædā natura turpia sunt quæ dā ciuilitate & quasi more ciuitatis improba: utputa furrū: adulteriū: natura turpe enī uero tutelæ damnari hoc nō natura probrū ē: sed more ciuitatis. Nec enim natura probrū est quod potest etiā in hominem idoneū incurrere. Vulpianus probrū accipit pro infamia tantū: quæ est ex furto uel ex male gesta tutela: nō pro flagitio: quod priucipale significatū est. Nam probrū idem est quod dedecus: quod duo significat: unū quod est crimen: ut Qui. statim in principio declarationis pro milite mariano inquit. Satis dedecoris atq; flagitii castra coeperunt. Altezqd' est ignominia atq; infamia: quod notum est. Similiter accipitur probrū pro crimine: ut idem lib. primo. Iā si minor in eligēdis custodum & præceptorū moribus fuit cura: pudet dicere ī quæ probra nefādi homines isto cædendi iure abutant. Pro ignominia Liuius lib. v. His frāti occurrant portis. igerunt: probra ægre abstinēt: quin castra oppugnēt. Quæ duo nomina tanq̄ similia eodem loco Cice. conuixit in Catone maiori. Mihi uero & Flacco ne uriq; probari potuit tā flagitiosa & tam pdita libido qua cum probro priuato cōiūgeret imperii decus. Præterea ne simile quidē est sane probrum opprobrium. Non enim latine dixisset Ci. qua cum opprobrium priuato cōiūgeret & imperii dedecus. Quæ admodum in Salu. dixit. Itaq; timēs ne facinora eius clā uobis essent cū omnibus matribus familias uestris opprobrium esset cōfessus est nobis audientibus adulteriū. Est autem opprobrium aliquando factum: sed frequētius uerbo. Nam Salu. ut uult Ci. uel ex eo q; sceminis quibus cū habuisse usum se erat notū: uel q; ipse illis uulgo ipudicitia obiciebat: opprobrium erat. Hora. Sic teneros amicos aliena opprobria sæpe absterrent uitii Qui. Modo maledictis opprobriisq; uulgi: modo crebra riualiū contētionē pullatus: abigi tamē cōpesci nō posset: opprobriis dixit: quasi exprobrationibus atq; contūtiis. Et alibi: Solebat indignatio uestra cōiuitia nostra ferre nō posse: & matronalis indignatio dicere uidebatur nō paris erga me manite uerbis: nullā habet nostri tuus sermo reuerentiam. Facile prorūpis ī opprobria: facile quodlibet obiciis: pro eodē fere posuit opprobria & cōiuitia. Nec ificias eo nō nunq̄ hoc modo accipi probrū: ut Liuii proximū exemplum. Et Ciceronis ad Atticū. Epistolas mihi legerunt plenas omniū in me probroz. Sed de hoc significato Vulpianus nō intellexit. A probro unum uerbum cōponitur: quod ē exprobro: quod significat tum qualēcunq; culpā impropero: ut apud Ouidiū lib. xii. methamorpho. Si bene Tyrides q; nomie sæpe uocatus Corripuit: trepidoq; fugam exprobrauit amico. Tum ingratitude: ut Teren. in andria: Nā isthæc cōmemoratio: quasi exprobratio est imemoris beneficii. Sed pro hoc significato frequenter nō uitii alieni nomen apponimus: frequenter etiam nomen nostri meriti. Cice. de amicitia: Quorū pleriq; aut queruntur semper aliquid: aut etiam exprobrāt: eoque magis si habere se putāt: qd' officiose & amice: & cū labore aliquo suo factum queāt dicere. Odiosū sane genus hominum officia exprobrantiū. Et exprobrare ergo benefacta sua est imemoriam beneficii accepti inculpare. Impurare uero frequenter citra reprehensionem: quod apud Cice. fit nescio. In posterioribus uero creberrimū est: ut Qui. Neq; ego grauiissimū patrem suprema sua iuueni iactasse crediderim q; hæredem filiū scriberet: nō est res quæ imputetur. Et alibi: Imputas nobis propitios uetos & secundū mare: & ciuitatis opulentiæ liberalitatē: quæ tantum frumenti uendit: quantum duobus populis satis esset. Impurare nonnunq; pro cōputare Caius: Quæ ratione placuit legata: quæ legatarii non capiunt: cum apud hæredem subsederint hæredetario iure apud eos remanere intelligi: & omni quadranti imputanda. Marcus in quarta hæreditatis: quam per legem falcidiam hæres habere deberet: imputantur res quas iure hæreditario capit non quas iure legati aut fideicommissi: uel implendæ conditionis causa accepit. Nam hæc in quarta non cōputantur: sed in fideicommissaria hæreditate restituenda: siue legatū: darum: si hæredi: siue percipere: siue deducere uel retinere passus est: ei imputatur. Reputare quoq; in idem significatum. Vulpianus: Præterea si matrem aluit pupilli tutor: purat Labeo imputare eum posse. Sed est uerius: non nisi per q̄ egenti dedit imputare eum oportere. Deinde: Sed & si seruus cibaria præstiterit: uel libertis: scilicet rei pupilli necessariis: dicendum est: est reputaturū. Idemq; est: & si liberis hominibus: si tamen ratio præstandi iusta intercedat. Item sumptus litis tutor imputabit & uatica: si ex officio necesse habuit aliquo exire uel proficisci.

Inter stuprum & adulterium: & incestum

Cap. cccclxv.

Inter stuprum & adulteriū Modestinus inquit hoc interessē quidā putāt: q; adulteriū in nupta: stuprum in uidua cōmittitur. Sed lex iulia de adulteriis hoc uerbo indifferēter utitur: & hoc quidē conuenit in libro de rcrū & uerborum significatione. Alibi autē idē ait. Stuprum cōmittit: qui liberam mulierē cupidinis causa: non matrimonii continet: accepta uide licet concubina. Adulteriū in nupta. Stuprū in uirgine: uel uidua. uel puero cōmittitur. Quid mirū si plures iurisconsulti in diffiniendo inuicē dissentiunt: cum unus atq; idem secū dissentit: hic nō uidetur se sentire cū lege iulia. Ibi uidet. Sed culpa illorū est: qui diffinitiones huius descriperūt: quæ si aptæ fuissent: cōglutinatæ: pbari possent: ut illa Papiniani dicētis. Lex iulia stuprū & adulteriū pmi sue græce appellat τρωι Χσιαν. Sed pprie adulteriū ī nupta cōmittit pp partū. ex altero cōceptū cō

SEXTVS

Posto nomine. Stuprum uero in uirgine uiduae comititur. quod graeci appellant.

cus diffinitionem approbo. Illud tamen addes: legem iuliam re
ete hae duo promiscue appellasse: non quod omne stuprum sit adulterium: sed quod adulterium omne sit stuprum
Nec rite iurisperiti excipiunt stuprum a nupta cum etiam in quortidiano sermone sic loquamur. Quale
est apud Quinti. Vxor marito dixit appellata se de stupro a priuigno: & sibi constitutum tempus &
locum. Et alibi: Furtiua supra raptosque concubitus obiciat uel falso maritus. Fas est fieri solet: parcius
tamen si iam sit & mater: si in fidem castitatis uxoriam foecunditate profecerit. Quare ego ita sentio stuprum
esse coitum lege uentum: quod duplex est unus cum nupta: aut cum puero: aut cum sanguine coniunctis aut
cum sanctimonialibus: quae haec duo posteriora potius appellamus inuestum. Alter cum uim afferimus
cuiuslibet personae: et ancillae. Vnde stuprare dupliciter accipitur. Cuius posterioris sensus testimonio
est lex: quae stupratoribus masculorum poenam statuit decem milium: cum paedionibus nulla est poena
constitura. Instratum. Cap. cccclxvi.

Instratum Vulpianus inquit omne uestimentum contineri quod iniiciatur. Labeo ait. Neque enim
dubium: quoniam stragula uestis sit omne pallium. Videtur Vulpianus intelligere stragulam uestem
omne uestimentum hominis quod iniiciat: quale est graecorum pallium. Vt enim romani togati a to-
gati: sic graeci a pallio palliati uocant. Ego uero non memini reperisse me stragulam uestem in hunc sen-
sum. Sed in optorium lectore potius: ubi & dormiebant: & discumbebant: quod Vatro testatur de cul-
cita loquens. Ac quicquid insternebant: sternendo stragulam appellabant: & equorum similibus: quorum
operimentum est instratum uocatur. Hic illud admonebo intueri frequenter significatum uerbi: ut in
hoc ipso sternere. Sternimus quidem uestes humi: ramos arborum: flores: & multa huiusmodi: tamen fre-
quentius dicimus: sternere humum floribus: ramis: uestibus. Hinc est quare dicimus toros lectosque
sternere & equum sternere: non quia sint diuersi sensus: sed quia resoluuntur: ut sic sternere uerbi gra-
tia lectos & equos tapetis: idem quod sternere tapeta lectus & equis. Culcita autem est tam lana stu-
pea & siquid est huiusmodi: quae plumea.

Inter pulsationem & uerberationem. Cap. cccclxvii.
Inter pulsationem & uerberationem Vulpianus ait hoc interesse: ut Offilius scibit. Ver-
berare est cum dolore cadere: pulsare sine dolore. Sed cum utriusque uenia non est huiusmo-
di inter haec uerba differentia. An eum uerberamus si umenta: eum dolore uerberamus
aut pulsamus: potius quam uerberamus. Est iumentum cum sentit ex flagellis dolorem: uerberatur: cum
non sentit: pulsatur. An Entellus ille Vir. Sine dolore pulsabat Dateras. Sed ne multis: quis non uidet
uerberare esse cadere: quod est instrumentum longum & exile: qualis est uirga. baculus: fustis: lora: fla-
gellum: ferula harundo: & siquid est simile. Nec aliter dictum est uerberare a uerbere: quam flagellare a
flagello: sustigare a suste. Verbera licet pro uerberatione accipiantur: tamen rem corporalem proprie
significant: ut flagella: quae sunt proprie summitates famentorum. Quin. ignes ex proximo raptos uer-
bera quae casus obtulerat. Pulsare uero est graui ac uehementi ictu cadere: tam instrumento longo &
exili: quam breui ac rotundo: ut pugnis: ut cacibus: ut malleis: ut faxis: quae manu reneantur eum alium
percutimus: in similitudinem tympanorum: quae manu pulsanter: nec semel: sed multis ictibus per-
cutere. Namque non proprie pulsatum aliquem dixeris: qui semel pugno percussus est. Adeo non mi-
nor iniuria sit ex pulsatione: quam ex uerberatione. Praeter eam causam quam modo dixi: quod pulsatio est
multa percussio: quippe cum pulsatio plerumque fiat in facie. Et ob pulsatos eorum legatos laurentes
Tacitum regem occiderunt: qui non punisset propinquos suos: qui laurentibus hanc iniuriam fe-
cerant. Et ipsa inclusio calcium contumeliosa est: saepe etiam mortifera utique si fiat in agrum: in se-
nem: in puerum: in praegnantem. Taceo si alia re quis alterque pulsauerit: quam manu: aut pede: cum uicinus me-
us uxorem solitus sit non modo pistillo: uerum etiam mortario aereo pulsare: ut non crebrius pulset ip-
sum mortarium. Dictum est autem a pello quod est percussio & serio: ut apud M. Tullium libro. i.
de diuinatione: Vt appellatur animi uehementius saepe etiam cura & timore. Et in. ii. Num igitur cum
aur muros Babylonis: aut Homeri faciem cogiro: imago illorum me aliqua pellit.

Pellex: palatae. Cap. cccclxviii.
Pellicem apud antiquos Massurius Paulo testate scribit lib. memorabiliu eam habitam quae
cum uxor non esset: cum aliquo tamen uiuebat: quam nunc uero nomine amicam paulo hone-
stiorem concubinam appellari: Caius Flaccus in li. de iure papiniano scribit pellicem nunc
uulgo uocari quae cum eo cui uxor sit: corpus misceat. Secundum quosdam ea quae uxoris loco sine nup-
tiis in domo sit qua graeci $\pi\alpha\lambda\alpha\kappa\alpha\eta$ uocant. Hae utique uere & sensisse & dixisse arbitror. Sed ta-
men pro suscepti operis officio aduocare debeo pellicem apud oratores & poetas eam demum haberi:
quae cum eo cui uxor est: corpus misceat. Ideoque non semper plerumque pellices suas: quae sibi uxorem Ioui
praeriperent. Vnde Plinius lib. xxxv. uerbo graeco maluit uti: cum de Alexandro loqueretur: quem con-
stat eo tempore caelibem fuisse cum Appellem scorto donauit: quam ueteri: si uerum est latino: id est
palatae potius quam pellice. Ita autem ait: Namque cum dilectam sibi ex palatibus suis: praecipue nomine
Capataem nudam pingi ob admirationem formae ab Apelle iussisset. Quo sit: ut Curtium ubi

de eodem Alexandro & aliis loquitur: ceterosque scriptores opiner palacem potius quam pellicem pro concubina cælibis hominis dixisse: culpaque librariorum in editionibus esse uiciatum. Sueto. de Vespasiano loquens palacem dixit: non pellicem. Et alibi quoque: & T. Liuius: multique alii nomine graeco utuntur. Sin aliter inuenitur: librariorum ut dixi uicio dandum est: Cuius rei hoc argumentum est: quod non recte quis dicitur habere pellicem: sed uxorem. Est enim hoc nomen relatiuum ad alterius uxorem: cuius cum uiro rem habet: non autem ad masculum. Nec recte dicturos fuisse reor oratores illos: qui palacem dixerunt: si pellicem dixissent.

Cauillatio.

Cap. cccclxix.

Natura cauillationis: quam graeci *καυμνα* appellauerunt: hæc est ut ab euideter ueris per breuissimas mutationes disputatio ad ea quæ euideter falsa sunt: perducatur. Hæc duobus in locis Vulpianus. Caius autem inquit: Sic calumniatur: & moretur: & frustretur. Inde & calumniatores appellati sunt: qui per fraudem & frustrationem: uexationem & alios uexarunt litibus. Inde & cauillatio dicta est. Caius nullam facit mentionem de euidenter ueris: aut de euidenter falsis: nec de breuitate nec puto faciendam fuisse: cum plerumque cauillatio sit recta & insidiosa: multisque ac longis frequenter ambagibus utens: & quæ uix ab acutis reprehenditur. Quare cauillatio est subdoloratio quam nos consciis nobis mendacii uicendi rationem causa proferimus. In hunc sensum semper iurisperiti uisum sunt: & Quintus fere sæculum. Cice. autem pro genere, quodam facit: & hunc imitatus. A. Gellius. T. Liuius utroque modo. ipse quoque Cice. diffiniuit libro secundo de oratore: dicens. Etenim cum duo sunt genera facetiarum: alterum æqualiter in omni sermone sumum: alterum peracutum & breue. Superior cauillatio: altera dicacitas nominata est. Ceterum Caius sentire uidetur idem esse calumniari: & criminari quod non sentit Martianus: tantum accusatori tribuens calumniari cum ait. Calumniari est falsa crimina intendere: quod per legem illam declarat duodecim tabularum. Calumniator idem patitur quod reus si coniunctus esset.

Præuicator: calumniator: tergiuersator.

Cap. cccclxx.

Præuicaces Vulpianus inquit: eos appellamus: quod causam aduersariis suis donant & ex parte actoris in parte rei cedunt. A uariatione enim præuicaces dicti sunt. Idem alibi: Præuicator autem est quasi uariator: quod diuersam partem adiuuat perditam suam causam: quod nomen Labeo a uaria certatione tractum ait. Nam qui præuicacis: ex utraque parte consistit. In prima diffinitione uidetur sentire præuicationem in solo actorem cadere. In secunda uero etiam in reum. Sed forsitan & hic de solo actore sentit: cui assentiri uidetur Martianus qui ait. Accusatorum temeritas tribus modis detegitur & tribus poenis subiicitur. Aut enim calumniatur: aut præuicacis: aut tergiuersatur. Calumniari est falsa crimina intendere. Præuicacis uero uera crimina abscondere. Tergiuersari in uniuersum ab accusatione desistere. Et post iterum: Præuicacem esse cum ostendimus: qui colludit cum reo & translatum munere accusandi defungitur: eo quod proprias quidem dissimularet probationes: falsas uero excusationes admitteret. Quod nos quidem uerum fatemur esse: legemque antiquitus de præuicacis poena fuisse ut C. in phil. li. ii. Vereor. P. C. ne quod turpissimum est: præuicacem mihi apposuisse uideatur. Ceterum ne præteream quod Cicero in partitionibus ait præuicationem nunc diffiniri ab accusatore: nunc ab eo corruptelam esse iudicii. Reperio nonnunquam præuicacem ex parte rei quoque: neque perfidia tantum ac malitia: sed imprudentia etiam & negligentia peccantem. Quintus. in. vii. Ut in præuicatorum criminibus: ut absoluat reus: aut innocentia ipsius sit: aut iterueniente aliqua potestate: aut uis: aut corrupto iudicio: aut difficultate probationis: aut præuicatione nocentem fuisse commiseris: nulla potestas obstitit: nulla uis corruptum iudicium non quaerens: nulla probandi difficultas fuit. Quid superest nisi præuicatio fuerit? Hic pro perfidia accusatoris accipit. Alibi uero aliter. Sed de una causa loqui superuacuum est. Ergo in uniuersum neque oratoris puto esse unquam præuicacis: neque litis intellige in qua pars utraque idem uelit. Ideoque præuicacem appellamus quicumque a præscripto officio deflexerit atque oberrauerit. Plinius li. xix. Auctor nisi incutus præuicacis. Plinius iunior ad Cornelium Tacitum. Alioquin præuicatio est transire dicenda. Præuicatio est cursim & breuiter attingere quæ sunt inculcanda: insidenda: repetenda. Et Adam præuicacis fuisse dicimus. Tergiuersari uero non est quantum intelligo ab accusatione desistere. Illi uidentur trahere ex hoc significationem quod qui terga uertunt a pugna desistunt. Verumtamen non protinus quod terga uertunt a pugna desistunt: ut parthi. Itaque qui uertentes terga adhuc pugnant: nec se uictos rationibus uolunt agnoscere tergiuersant. C. in offi. li. iii. Atque in his tamen tribus generibus quoquo modo possunt: non scilicet tergiuersant. Prudentiam introducunt: scientiam suppeditantem uoluptates: depellentem dolores: fortitudinem quoque aliquo modo expediunt cum tradunt rationem negligendam mortis perpetiendi: doloris: et temperantiam inducunt non facillime illi quod dicitur: sed tamen quoquo modo possunt. Dicunt. n. uoluptatis magnitudinem doloris detractionem fieri. Nunquam quod hæc dicunt: aut desistunt ab accusatione: aut accusasse se indicant. Idem pro Roscio comædo: Attende quæso Piso Fannii uultum: & huc atque illuc tergiuersantem testimonium contra se dicere cogor. Erat autem Fannius accusator: quæ si omnino ab accusatione desisteret: non insequeretur iure patrimonii. Cice. Sed uictum nosse tamen dare magnus obiurgat. Liui. lib. ii. ab urbe condita: Mouebat consulem hæc: sed tergiuersari res cogebat. i. non agnoscere ueritatem: & eam quibuscumque po-

SEXTVS.

erat rationibus dissimulare: & quasi subterfugere. Tertium at uerbum ab eodem Martiano diffinitum: de calumnia loquor: meretur & ipsum aliquam emendationem: quod non modo apud Cice. p. cauillatione accipitur: non illa quidem mouente risum: sed ea quae Cice. ipse non utitur: ut de offi. lib. i. Existunt etiam saepe iniuriae calumnia quadam & nimis callida ac malitiosa iuris interpretatione. Ex quo illud summum ius: summa iniuria: sed etiam apud Quin. nonnunquam: ut ibi. Quauis exiguo diuisus spacio opem non ferret: non succurunt: ut hac saltem se calumnia defendat: non abii: non reliqui: non abscessi: neque p. de quod aiunt uno a parente discessi: aliosque complures: quoque & Caius est: usu quoque pbante p. quem utraque pars iurat de calumnia uitanda: nimis de cauillatione: eo magis: quod calumniari p. cauillari dicimus: quae uox quattuor primas litteras habebat: easdem eum calumniari: Postremo pbatur hoc ex illo digestorum loco: cuius titulus est. Si mulier uentris nomine calumniae causa in possessione fuisse dicatur. Calumnia scilicet ibi intelligitur dolus malus.

Ferri portari: agi.

Cap. cccclxxi.

Ferri proprie dicimus Caius inquit quae quisque corpore suo baiulat. Portari ea quae iumento secum ducit. Agi ea quae animalia sunt. In hoc ipse Caio assentior: nisi quod portare est etiam suo corpore: interdum etiam magis quam ferre. Quis. n. neget iumenta portare: quae cum homines imitantur: & ipsi portare dicuntur. Teren. in andria: Mi homo quid istuc obsecro: quo puerque portas: Horati. Ne forte sub ala Fasciculum portes libroque ut rusticus agnum. Et ab hoc composita deportauit Verres amicam de provincia. Deportauit Pompcius beneficio Ciceronis tertium triumphum multi imperatores uictorem exercitum reportarunt: quasi reduxerunt. Agere autem non uno modo dicitur: sed de uno tamen non tacebo. Marci. li. i. epigrammatum. Semper agis causas: & res agis Attale semper. Est non est quod agas Attale semper agis. Si res & causae de sunt: agis Attalemulas Attale ne quid agas desit: agas animam. Caelius ad Ciceronem. Hortensius cum has litteras scripsi: animam agebat. i. expirabat.

Conuuium.

Cap. cccclxxii.

Conuuium apud Vulpianum iniuriam esse Labeo ait: quasi male dictum: iniuria non sit. Addit idem Labeo: Conuuium autem dicitur uel a citatione: uel a conuentu: hoc est a collatione uocum. Cum enim in unum complures uoces conferuntur: quasi conuuium est. Sed quod additur a praetore aduersus bonos mores: non omnem in unum collatam uociferationem praetorem notare: sed eam quae bonis moribus improbarur: quaeque ad infamiam & inuidiam alicuius spectat. Et iteque: Conuuium autem non tantum praesenti: ueque absentique fieri posse Labeo scribit. Proinde si quis ad domum tuam uenerit tibi absente: conuuium esse factum dicitur. Item si ad stationem uel tabernam uentum sit: pbari oportere fecisse conuuium non tantum uis uidetur quod uociferatus est: ueque is quoque qui concitauit ad uociferationem alios: uel summisit qui uociferarentur. Et paulo post: Ex his apparet non omne malum dictum conuuium esse sed id solum: quod cum uociferatione dictum est. Et siue unus: siue plures dixerint: conuuium est: quod in coetu dictum est. Quod autem in coetu nec in uociferatione dicitur: conuuium non proprie dicitur: sed infamiae gratia dicitur. Ex ipsa uero etymologia argumentum significationis Labeo sumit. Sed cum falsa sit etymologia: falsa erit & diffinitio: cumque falsa sit diffinitio: falsa erit & etymologia. Quis. n. Labeoni tribuat? Conuuium a conuocatio: ne aut a conuentu dictum: aut a collatione uocis: quasi conuuium: cum sit alia propria magis siue etymologia: siue expositio p. compositionem a con & uuium: uel a conuio: quasi uitandum: & uituperationis causa factum. Habet autem conuuium uel non breuem: ut uitium: sed longam: ut uitio. Et licet conuio aliud significat quam conuuium: si modo significat idem quod inuito non obstat: cum a suo quoque simplici quod est uitio: in significatione magis distet: quam conuuium a suo siue illud sit uitio: siue uinum. Ipsa quoque praepositio cum in bonam & in malam rem accipi solet: ut conuuium p. proficium: & p. eo quod est consauciando trucidum. Inde confectores seraque. Conuuium igitur a uitium: uel potius a uitio descendit: ut uitupio: tamen non oso repugnem scribi per. c. ut quibusdam placet: non per. t. Et hoc quidem de etymologia: quasi pro labeone Vulpianoque: non pro me faceret: tamen diffinitioni repugnare audeam: nusquam reprensens apud summos uiros hanc differentiam custoditam inter conuuium & maledictum: inter quae & si qua est: haec erit: quod conuuium est maledictum contumeliosum. Quin. in. vii. Sic autem praeparetur actione prima iudicum aios: ut uoluisse potius obicere: quam non potuisse credat: eoque satius est omni se ante actae uitae abstinere conuio: quam leuibus aut friuolis: aut manifestis falsis reum incessere: quia fides caeteris detrahit: & quod nihil obiicit: omisisse credi potest maledicta: tanquam supuacua: quod uana congerit: confiteatur uanum in ante actis argumentum. Ex his uerbis plane datur intelligi: nec uociferatione utique fieri conuuium: nec aliud esse quam maledictum. Ci. p. Caelio: Maledictum at nihil habet propositi: praeter contumeliam: quae si petulantius iactat: conuuium: sine faceris: uel banitas nominat. Illud at uerbum inuidiam: quo Labeo sine Vulpiano utitur. Quid mirum si Accursius non intelligit: qui in institutionibus ubi dicitur. Appellatione at tigni omnis materia significat: ex qua aedificia fiunt: sic interpretatur: ut cements: ut lapides: immemor a iuriconsulsi se exponi materiam pro ligno ad aedificia utili. Quamquam Cato: & Varro: & Columella: & Plinius: qui de agricultura scripsere: alii quoque uiuam etiam arborem particulamque illius materiam appellant & breuiter omne lignum.

Versicoloria.

Versicoloria apud iuriscōsultos uocant: quæ natiuū colorē mutauerunt: ut uestes si albæ sunt aut nigræ subnigræque: quales ex lana nō tincta solēt esse. Coloriæ: si in colorē aliū tinctæ sint: uersicoloriæ nominantur. Cæterū uix in hunc sensum reperimus. Nā Cicē. Collū columbi pauonisq; & eius caudā uersicolorē uocat & nōnulli aquā maris: uel q; uersat & mutat colorem subinde uel potius q; sit discolor: ut apud Pli. li. xxxvi. Vbi ramē sciendū auctoritatē fuisse maculoso marmori q; facere: & Paro Cycladage insulæ una æqua: & a Lesbō: liuidius hoc uersicoloresq; maculas habens. Et in codicē primū ut arbitror uersicoloris istas maculas chiorū lapidicini ostendunt: cum extruerent muros. Er in xxxvi. Veluti cum caleuli fiunt quos quidē abaculos appellat ali quos & pluribus modis uersicolores. Et in. xy. Ingens postea triba prunorū uersicolorū nigra: cadi da: ordacca appellata a comitaru frugis eius eodē colore: & i. xxy. de uersicoloribus uiperarum maculis: & in. xxviii. nullū animal pauidius existimatur: & ideo uersicoloris esse demutationis: p qd' ap paret collum columbæ pauonisq; & caudā aquamq; nō ideo uersicolorē dici: q; uersat colorem: sed q; diuersū colorē habeat. Alioquin satis habuisset Pli. dicere. Et ideo uersicolor est: nec adiungere de mutationis. Neq; uero uestes ab hac significatiōe cōmuni excipiendæ sunt: putade solæ ipsæ uersicolores: ita demū dici: si lana tincta consecræ fuerint: ut apud Quin. Dum in his de qbus erit quæstio meminerimus: nō athlætarū toros: sed militum lacertos esse: nec uersicolorem illam: quā Demetrius Phalereus dicebatur uti: bene ad forensē puuerē facere. Apud. T. uero Liuium est secundo pūni eo bello interdīctū fuisse matronis: ne uersicoloribus uestirētur: qd' qualiter accipiendū sit: Valerius Maximus lib. ix. significat. dicēs. Quā formiæ tollere cupiebāt: qā his nec ueste uariū coloris uti: nec auri plus semiūcia habere: nec iūcto uehiculo propius urbē mille passus: nisi sacrificii gratiā uehi pmittebatur. Idem Liuius alibi ait: Corpus alteri magnitudine eximium: uersicolori uelte pictisq; & auro exlatis resulgēs armis. Profecto de uariū coloris ueste locutus est. Et iterum: Tunica auratis militibus uersicolores: argentatis linteæ candidæ: Nam illud Virgil. Versicoloribus armis: exponit. Seruius depictis per quod bellicosus ostenditur.

Penes te: apud te.

Cap. eccclxxiiii.

P Enes te ut Vulpianus ait: amplius est: q; apud te. Nā apud te est qualitercūq; a te renetur: penes te est qd' quodāmodo possidet: & ante hunc Festus Pompeius apud & penes in hoc differunt: qd' alterum personam cum loco significat alterum personam. & dominutu ac potestatem: quod trahitur a penitus. Personam cum loco Festus accipit pro personam & locum: ut apud Platonem & apud somum: id est in Platone & in foro. Quorum utriusq; diffinitionem probō. Illudq; addo penes dum tantum ad personam referrur: non modo dominum adesse significare: uerum etiam laudem ac uituperationem: De laude: ut Cicē. in Bruto: Cuius penes quos laus adhuc fuit: non fuit rationis ac scientiæ. De uitupatione: ut Qui. in gladiato. Vereor ne inexpiabilis illius & sæpe reprehēso odii culpa uideat penes patrem: qui tam facile irascit. Illud quoq; quod crebro usurpamus. Fides penes auctores sit in laudem uituperationemq; simul accipit: quasi laus ueritatis aut uitupatio falsitatis penes auctorem sit ad quem spectat: si dem rei cuius auctor est facere. Ad me certa ista uel laus uel uituperatio non spectat: qui hoc nō affirmo: sed ad alterum auctorem relego. Quod de laude & uituperatione dico idem accipio de commodo & incommodo: ut Liuius. Penes eodē pericula belli: penes quos præmia essent. Nonnunq; etiam loco feruit: sicut apud Ciceronē libro. iiii. ad Herennium. Ita petulans es atq; acer: ut ne ad solatium quidem: ut mihi uidetur: sed penes scēnam: & in eiuismodi locis exercitatus sis. Penes scēnam: id est apud scēnam.

Patres maiores: liberi: posteriores.

Cap. eccclxxv.

P Atres iquit Paulus usq; ad tritauos apud romanos: proprio uocabulo nuncupant: Vltiores res qui nō habēt speciale nomē: maiores appellant. Itē liberi usq; ad trinepotē ultra hos posteriores uocant: sed cū uenia Pauli neq; usus hoc neq; ratio cōsentit. Omnes enim q ante nos fuerunt: utiq; q; liberos reliquerūt: atq; id i nostra ciuitate maiores dicunt. Qui uero post nos posteriores. Ci. i Salu. Ego meis maioribus uirtute mea præluxi: ut si prius noti nō fuerint: a me accipiāt initiū memoriæ suæ. Tu tuis uita quā turpiter egisti: magnas effudisti tenebras: ut etiam si fuerint egregii ciues: certe uenerint in obliuionē. Nunquid Cicero ait se præluxisse his tantū qui supra tritauū fuerunt: Salustiū uero tenebras effudisse? An potius ut quisq; a Cicerone atq; Salu. recētissimus erat: ita illi maxime horū utrūq; uel præluxisse: uel tenebras effudisse? An si quis elatis maioribus ortus quereretur: nō multo magis is dicatur: qui patrem auū: proauum: abauum: arauū: tritauum clarum: cæteros autē obscuros habuit: q; qui ista ecōtrario? Hoc ne ipse quidē Paulus negaret. Insuper patres nō opior usq; ad tritauos posse deduci. Cum enim dicimus patrū memoria aliquid factū esse: de proxima ætate semper itelligimus: nō de illa sexta. Et iā dixi de maioribus & patribus: uideamus de posterioribus siue posteris. Idem Cicē. eundem locū sic prosequitur. Quare noli mihi antiquos meos obiectare. Satius ē enī me meis rebus gestis florere: q; maiorū opiniōe niti: & ita uiuere ut ego sim posteris meis nobilitatis initiū: & uirtutis exemplum. Ita opinor non pertinebat ad filiū

SEXTVS

non ad nepotem: non ad p nepotem: non ad abnepotē: nō ad ātenepotē: nō ad trinepotem: Tulliana nobilitas & uirtutis imitatio: sed a filio trinepotis inceptura: q̄a ab eo posteritas tulliana initiū acceptura erat: cū potius eēt acceptura occasū. Idē alibi: Nec uero dubitabat agricola: q̄ quis sit senex quæ rēti cuius erat respōdēt diis īmortalibus q̄ me non accipe mō hęc a maioribus uoluerūt: sed ē a posteris p̄dere. Tacco q̄ Caius Caigula uolebat solos filios posteros eē: nec itura cōcessa posteris ad nepotes puēire: sed ne causari queat: nō positum exemplū posterorū: sed posteriorū eē. **Quin. i. xii.** Maluit enī uir sapiētissimus qd' supesset ex uira saepe perire: q̄ quod p̄terisset. Et quando ab hoībus suis r̄pis p̄p̄e itelligebat: posteriorū se iudiciis reseruauit. Nescio tamē an potius legēdū sit posterorū: ut intelligāus hoc: q̄ illud nomē eē usitatius: & nō mō ad eos: q̄ ex nobis gētiti sunt: sed ad uniuersos q̄ post nos erūt: p̄tere. In eundē opionis errore incidit Seruius: q̄ i. viii. æne. ait. Miores nō dicimus nisi quotiens graduū deficit nomē: ut pater: filius: nepos: p̄nepos: abnepos: antenepos: Vbi isti gradus desecrunt: merito iā dicimus miores. Sicuti enī maiores dicus post patris: aui: p̄aui: at aui uocabulū: de maioribus fatis mō disputauimus. De mioribus: cuius noīs rō eadem ē: uno exp̄lo satis p̄babitur: eoq; q̄a cū Seruio exposirore Virg. agimus Virgiliāo ex p̄rio ænei. Hūc lætū tyriisq; diē: Troiaq; p̄fectis Esse uelis: nostrosq; huius memisse minores: Quis non uidet Didonē locutā de parentibus q̄ tunc erant: eorumq; filiis: natisq; natorum: & qui nascentur ab illis: Non autem de filiis antenepotum: & deinceps qui illius diei memisse non potant: nisi id a parentibus accepisset.

Victus.

Cap. cccclxxvi.

Victus uerbo Vulpiani inq̄r cōtinet q̄ esui: potui: cultuiq; corpis: quæq; ad uiuēdū hoī necessaria sūt: uestē quoq; uictus hęc uicē Labeo ait. Cætera q̄bus uiuēdi curādiq; corporis nostriq; corporis gratia utimur: ea appellatiōe significatū: Nec hoc q̄dem: aut rat io: aut usus p̄bauit. uictus a uiuendo uicit. At uiuere sine uestitu cultuq; corpis: licet ut in athio pia: sine etu potuq; nō licet. Ideoq; semp̄ disticta hęc duo repimus: & semp̄ addi alterū: de uestitu loquor: q̄a alteq; qd' est uictus hoc ē significatū non cōplectit: alioq̄n non diceref uictus & uestitus. Significat enī uictus genus uitæ: q̄tū ad mores: ut q̄buscū q̄s uiuat: & a q̄bus instituat: & q̄bus moribus. Ac neq; de penu iuriscōsultis assentior multa: quæ ad uictū non p̄tinet penu ceder uolētibus. Potior apud me breuis illa Cice. diffinitio erit in li. de natura de. Est enī oē quo uesciur hoīes penu.

Inter pignus & hypothecam.

Cap. cccclxxvii.

Inter pignus hypothecam tantū noīs sonus differt: Hęc Martianus. Vulpianus uero p̄prie pignus dicus qd' trāsīt ad creditorē. Hypothecā aut cū non trāsīt possessio ad creditorē. Ego magis cū Mariano sctio. Iustinia. uero cū uulpiāo ī istitu. dicēs: Nā pignoris appellatiōe eā p̄prie cōtineri dicus: quæ simul ē tradit̄ creditorī: maxie si mobilis sit. At ea quæ sine traditiōe nuda cōuētiōe tenent: p̄prie hypothecæ appellatiōe cōtineri dicus: Sed nō eē hęc differentiā: ex eo argumētatum ē: q̄ alteq; latinū: alteq; græcū suæ deseruiēs lingua. pignus at nō tātū creditorī dat: sed iter pares secū decertare mutuo offerit: & apud sequest̄e depōit. Vir. ī buc. Ego hęc uitulā ne forte recufēs: Bis uēit ad mulc̄rā: binos alit ubere soetus Depono: tu dic mecū quo pignore certes: Qui tamē sensus rarissimus ē. nam illo sigutato crebrius utimur: ut apd' eundē: ip̄e pater dextrā anchises haud multa moratus Dat iuuei: atq; aiū p̄senti pignore sitmat q̄si di. securū se eit: ut q̄ dat pignus. A priore significato dicus pignero & oppignero: qd' est do aliqd' arra boni: quā qdā arram uocant: & repignero: qd' est recipio pignus soluto debito. p̄pter hęc uerba q̄dam: quorū ē Priscianus: existimāt pignus ī hūc sensū & ī aliū p̄ximū hęc gr̄m pigner s: ī illū: ī quo significāus filiū & p̄abusōne cōiunctissimas sanguie p̄sonas hęc gr̄m pignotis. Vnde enim oppignero: & repignero inqunt h̄remus: nisi pignus pigneris faceret? Nō inepta q̄dem rō: sed qd' respōdebūt: q̄ cū hābeamus scenus scenoris: facit tamen scenero & sceneror. Idē Priscia. ait antiquos dixisse & sceneris: nec tamen ut ei credamus exemplo probauit. Quid q̄ ex frigus frigotis sit refrigero. Quid q̄ ex tepus tēporis sit tempero: ex littus littoris sit oblittero: ex penus penoris ut sentio: sit penetro: addita r. q̄si ad locum penoris intro: Tam enī penus q̄ penetro breuis prima syllaba ē: ac mihi quidem propria & uera pignoris significatio este ea: unde uerba detiuantur: uidef. Nihil enim illi alii significato cum his uerbis: & filii non alia: ut sentio: rōne appellati sunt pignora: nisi q̄ pignus quoddam inter coniuges sunt: tum uinculi: ne aliter sorte diuortium fieret: tum charitatis: cuius rei argumētum est q̄ legimus saepe p̄gnora filiorum: ut apud Suetonium in Tyberii uita: Communis silū pignora & iterum tam mariū qui sceminarum pignora. Ferruminatio. Cap. cccclxxviii.

Ferruminatio Cassius apud Paulū ait p̄t eandem materiam facit cōsufionem: plūbaruta nō efficit. Idē sentire uidef Pōpo. dicens: Si tuū scyphum aliēo plumbo plumbaueris alio no argēto setrumiaueris: nō dubitat scyphū tuū esse: & a te recte uēdicari. Scyphum enī argenteū intellexit. Cū his plæriq; nō sentiunt: quorū ē Plinius: q̄ li. x. ait: Nanq; surculo super bina oia imposita: ac ferruminatio alui glutino subdita ceruice medio æqua utriq; libra deportat: alui ferruminatio dixit quasi agglutinatio illa. Idē. xi. Et medulla ex eodem uidef ī uēta rubens ī sene & uere albescens: nō nisi carnis ex ossibus & cruribus iumētōrū aut canum: quare facta

non ferruminatur: quasi non glutinatur nec coalescit ac colligat. Idem. xxxi. Garris Arabiae oppido mutos domosq; massis salis faciunt aquae fertuminantes: quasi glutinantes. Idem. xxxvi. Ea maxime caque sulto calcis sine ferrumine suo cumeta componentes: quasi dicat glutine. Et in eodem: Vitiu sulphuri cococtum ferruminatur in lapides: quasi glutinat in lapides. Idem. xxxvii. Infestatur plurimis uinis scabro ferrumine: maculosa nube occulta aliqua uomica pduro fragiliq; cotto: quasi glutino & commissura: siue iunctura: siue ligatura. Ergo ferruminatio non utiq; per eandem materiam facit confusionem: sed interdum quoque per aliam plumbatuta per solum plumbum efficit confusionem: ut ipsum indicat nomen: si haec confusio dicenda est.

Seruus,

Capi. cccclxxix.

Seruus ut est apud Vanulcium tam ueterator quam nouicius dici potest: sed ueteratorem non spatium seruiendi: sed genere & causa esse aestimandum Caelius ait. nam quicunq; ex uenalicio nouiciorum emptus alicui misterio propositus sit: statim eum ueteratorum numero esse. Nouiciu autem non tyrocinio autem: sed conditione seruitutis intelligi: nec ad rem pertinere latine sciat necne: nec ob id ueteratorem quam liberalibus studiis etuditus sit. Apud Vulpia. sic scribit: Praecipit aediles: ne ueterator pro nouitio teneat. Et hoc edictum fallaciu ueditorum occurrit: Vbiq; enim cutant aediles ne emptores a uenditoribus circumueniant. Vt ecce praetiq; solent mancipia: quae nouicia non sunt: quasi nouicia distrahere: ad hoc scilicet: ut pluri uendant. Praesumptum est enim ca mancipia quae rudia sunt: & suppliciora esse: & ad misteria aptiora & dociliora: & ad omne misterium abiliora. Trita uero & ueterana difficile est reformare: & ad suos mores formare. Quia igitur uenalicariis sciunt facile decurri ad nouitiorum emptionem: ideo interponunt ueteratores: ut pro nouiciis uendant quidam cotarium quam haec duae iurisperitorum sententiae. Quid magis absurdum: quam non dico inter eas non iudicasse: sed eas aut ambas scripsisse: aut contrarias esse non uidisse. Et quoto plura in rebus & coniectura dicunt esse debent: cum in uerbis tot sint: & tam manifeste contraria. Ego ut instituto officio fungar: & inter hos duos sententiam feram quando alterius definitio a me tolli non potest: potior mihi uideatur Vulpiani opinio. & cum caeteris superioribus conuenite. Venalicarii mangones dicuntur uenaliu hominum. Martialis: Milia pro puero centumue mango poposcit.

In annos: quot annis.

Capi. cccclxxx.

Nihil in te esse Poppo. ad Vulpia. scribit utrum in annos singulos: uel quot mensibus: an in singulos dies: uel quot diebus legere: ipse quoque huius sententiae accedo: proinde & si anni legentur tot aurei: idem erit dicendum. Corruptum est illud uulpianum atque Poppo linguam latinam: non adiuuate. Quis unquam dixit: quot diebus: & non potius quotidie. Quis et quot mensibus: & non singulis mensibus: Cur et non addimus: quot horis: quot noctibus: quot iustis. Quod si quis hoc modo: loquatur: intelligi gemus quod ex ipsa uerborum serie quod uelit: tamen ut barbare locutum reprehendamus: & ne deinceps ita loquatur admonebimus. Non autem formulam alii loquendi trademus: ut uos facitis. labolenus melius: uiuit (inquit Falconius) quam domi nascetur quotannis: uel in singulos annos binos culeos haeres meus Titio dato. Quidam ad uerbium hinc dicunt: quod est annuatim: ut Plinius. lib. ii. dicens Herodoto testem qui tradit singula milia talentum annuatim thuris pensurasse arabes regibus persarum.

Inter turbam & rixam.

Cap. cccclxxxi.

Inter turbam & rixam testimonio Vulpiani rectissime Labeo ait multum intercedere: namque turbam multitudinis hominum esse perturbationem & centum. Rixa etiam duorum. Vide Vulpianum & Labeo sentite turbam suapte natura significare multitudinem. Idem quoque turbam in altero sensu esse perturbationem multitudinis. Ego uero potius primum ac naturale sensum esse pro perturbatione: quod docet uerbum ex ea significatione ductum turbo turbas: pertubo: deturbo disturbo coturbo: quae nequaquam ad solam multitudinem referuntur & turbo turbas: & homo turbidus qui est iracundus et contra unum: & multa turbida dieunt. Ipsa quoque graeca origo τυρβη in hunc eundem sensum. Caeterum quia multitudo non sere uacat perturbatione: & ipsam appellamus turbam & colluuiem homines uiles & contemptos dicimus & saecem & sentina: uon quam homines sint sordes: sex: sentina: sed quam sordida & abiectam uitam agant. Terentius in Andria: Sed si tu denegarum ducere: culpam in te tibi omnem transferet: tu illae turbae sicut: inter quos haec turbae sicut: Nempe inter Sinonem & Pamphilum: in quem omnis culpa transferretur: ergo turba erit inter duos. Et idem in eadem ait. Dii nostram fidem: quod turbae est apud foros: quod illic hominum litigatur. Ego non nego aliquando turbam inter multos: quemadmodum rixam non semper inter duos: cuius multa exempla sunt etiam inter plures: ut apud Liuium. Eo anno Romae cum ludos a fabinorum iuuentute per lasciuam scorta rapentur concursu hominum rixa prope praedium fuit. & non longe post: Cum conuersus in partes esset: consilium inter cursu rixa sedata est. Sed Terentius fortasse ideo adiecit quid hominum illic litigat: quia uerbum turbae non satis significationem erat perturbationem esse multorum. Quamquam & illud turbae non minus pro multitudine hominum accipi potest: quam pro perturbatione: cum praeter tim de perturbatione adiciat quid illic hominum litigat. Sed de uno loco non attinet disputare ubi infinita suppeditant. Dixi a turba fieri turbo cuius genitiuus grammatice quidam uolunt esse pro ludicro illo instrumeto turbonis: quod uel ex hoc esse documentum est: quod formam acuminis fastigiato uocamus turbinatam ad similitudinem ligni illius. Falluntur igitur ipsi grammatici in turbo turbas. quomodo in cardo cardonis: quod nec ipsum inuenitur.

SEXTVS

Ignominiosa missio.

Cap. cccclxxxii.

Ignominiosa autem missio (si Iuliano credimus) totiens est quotiens is qui mittit: adiicit nominatim ignominiae se committere. Semp enim debet impator addere cur mittat. Sed si eum exauctorauerit: inter infames efficit: licet non addidisset ignominiae causa eum: exauctorauisse. Pace tamen Iuliani: exauctoratus est ducem ab impio suo dimittere: uel missum facere. **I**tem: illumque donare missione militiae plerumque: ut apud Quintum in milite mariano: Pro huic emeritis bello stipendiis: cum tota subnixum. Numida fregimus Iugurtham: exauctoratas armis manus agresti labore subegit. T. Luuius ab urbe condita li. xxxv. Volonum quoque exercitus qui uiuo Graccho summa si de stipendia fecerat: uelut exauctoratus morte ducis a signis discessit. Et in. xxxix. Vbi hoc modo exauctoratum eque cum gratia imperatoris uiderunt se quosque excusare & uicium accipe. Et in. xlii. Vbi is uicisset: omnes milites exauctorati domum mitterent: praeter quosque milia socium his obtineri circa Ariminum puinciam satis esse. Idem lib. xlv. Postero die concione aduocata de rebus a se gestis: & de iniuria tribuni bello alieno se illigantis ut suae uictoriae fructu se laudaret: cum deseruisset milites exauctoratos dimisit.

Depectus.

Cap. cccclxxxiii.

Depectus si Vulpiano credimus: dicitur turpiter pactus. Mihi autem pro simplici potius accipi uideatur id quod in multis sit: ut demiror: deambulo: desumo: demostro: deosculor: depigo: deposco: deuito: degusto: demoror: depeor: demulceo: Quod si quando repiat pro turpiter: quod non memini repisse me: id sit non magis uel propositiois quam hoc uerbum componit quam uel ipsius uerbi: quod citra compositionem nonnunquam turpem passionem significat. Cice. in paradoxo: Si quotidie fraudas: decipis: poscis: pacisceris: aufers: eripis: Si socios spoliis: avaritiam expila. Si testamenta alicorum expectas: ac ne expectas quidem: atque ipse supponis. Haec utrumque abundantis an argentis signa sunt. Exemplum uero quod depectus non significat turpiter pactus. sed tantum pactus apud Terentium in Phormione. Ita me bene dii amant: ut mihi liceat tamdiu quod amo frui: iam de pacisci mortem cupio. Tale est hoc Terentianum illud: quod illud Virgilianum: Vitamque uoluit pro laude pacisci. Illud quoque apud M. Tullium in rhetorica. Quidam cum circumsideretur: neque effugere ullo modo posset: depectus est cum hostibus: ut arma & impedimenta relinqueret: milites educeret. itaque fecit armis & impedimentis a missis: propter spem milites conseruauit. Non est accipiendum pro turpiter pactus ab auctore esse positum. Quippe qui causam narrat: de qua controversia est an ille turpiter pactus sit: non autem factum hominis dicit: & aliquotiens factum hoc paulo post pacationem uocat: & in libris ad Helteniolum hanc eandem rem gestam ita exponit: ut quod erat sui officii neque accusaret: neque excuset: sed tantummodo pactum inter Pompeium & gallos ita fuisse significet. Hanc controversiam ab accusatore atque ab reo declamandam proponat.

Gemmae: lapilli.

Cap. cccclxxxiiii.

Emmas lapillosque Vulpianus sic distinguit: dicens: Gemmae autem sunt plucidae materiae: quae ut refert Sabinus ad Vitellium. Seruius a lapillis eo distinguebat: quod gemmae essent plucidae materiae: uelut smaragdi: chrysoliti: amethysti: lapilli contrariae superioribus naturae: ut ab sciani: neuertani. Margaritae autem nec gemmis nec lapillis contineri: satis constitisse idem Sabinus ait: quia concha apud rubrum mare & crescit & coalescit. Myrrhina autem uasa in gemmis non esse Cassius scribit: Hoc falsum est pace hodie quattuor iurisdulcorum: cum omnes auctores probant: quorum Plinius titulum de gemmis non translucentibus fecit: & myrrina in gemmis numerat & omnes lapides preciosos praeter margaritam nomine uno quod tantum latina lingua habet gemmas appellat: tum ipsa ratio. Nam quae non uidet lapillus: quod generale est nomen omnium puorum lapidum: sed subitellectione preciosum idem esse se quod gemmula. Nam gemmas etiam accepimus multorum cubitorum inueniri: quas ut lapides non lapillos appellare possumus: ita cum minutae fuerint lapillos appellare debemus. Quod si hi lapides tam grandes translucentes siue perlucidi non fuerint: quales sunt imperfecti. Numquid uocabimus eos lapillos. Quid hoc ridiculum magis: Quod si etiam omnis lapis lucidus gemma est etiam paruum marmor: quod in modum uitri translucentis est: gemma erit. Postremo reperimus eiusdem coloris lapides quosdam proxime constare ex plucidis & non perlucidis: & ita permixtos natura ut non possis praeter appellare gemmam: praeter lapillum. Curtius libro. viii. Cum dixisset gemmas margaritaeque mare littoribus infundit: paulo post de eisdem indidit ait. Lapilli ex auribus pendentes perfecto plucidi intelligendi sunt. Et iterum lib. x. De rege indo pendebant ex auribus insignes candore ac magnitudine lapilli. Margaritae uero siue margaritum quae negare lapillum possit: quae semper est pusillus lapis. Ego quidem candidos illos lapillos ex indi regis auribus pendentes margaritae interpretor. Hota. cum inquit Nec magis huic intra niueos uiridesque lapillos. de margaritis & smaragdis intellexit. Margaritae autem sicut lapillis forsitan nego: ita gemmis fateor non contineri quod fere omnes concedunt. Seruius tamen grammaticus quasi multi aliter sentiunt: inquit sane multi separant gemmam a margarita: ut Cice. Nulquam gemmam aut margaritam & gemmas uolunt dici diuersi coloris. Margaritae uero albas uel gemmas integras margaritae partulas. Haec Seruii opinio ab omnibus & ab ipsa ueritate dissentit. Est enim margarita quae in concha nascitur. Et conchylium dicitur quam uulgo perlam appellant. Haec est uocatur unio: ut idem Plinius ait. quia nunquam nisi indistincta repiatur: estque generis masculini. Nam scilicet

minini illud: quo nunc p̄ unanimitate utuntur nec auctoritate nititur: Nescio enim apud quem fe-
periat: nec arte: cum deberet esse masculini potius generis: ut talio: stellio: curculio.

Laurentii Vallensis patricii romani commentariorum grammaticorum secundum linguam lati-
nae elegantiam libri ultimi finis.

Laurentii Vallensis ad Iohannem Tortellium aretinum cubicularium apostolicum de reciproca-
tione sui & suus.

Ingeniaris tua Iohannes Tortelle tum erga me beniuolentia de meis q̄tulacūq; sunt lit-
teris opinio: hisq; p̄cipue quæ ad eloquentiã spectant: facit ut quicquid de elegantia
linguæ latinæ: q̄ primus ad eloquentiã gradus est amoto: id oē ad te potissimū scribā
cum p̄sertim nihil eius generis tam exiguum proficiat a me: quod non tuo iu-
dicio: ne dicam amori: magnum esse uideatur. Non repudiabis igit hoc: tanq̄ exiguū
quod de p̄nomine sui cum eius deriuatio annotauit uelut appendicem quæstionis
illius ubi quæ sunt huic cum genitiuis primæ ac secundæ personæ communia: quæ-
admodum scis distetimus. Nam illic quæ trium oīum: hic uero quæ unius tantū propria sunt: ex-
plicatur: eatenus prorsus quatenus prorsus: quatenus pertinet ad reciprocationem. Huic dicat aliq̄s
p̄ exigua p̄xilliq; materia: nec satis scribi digna. Isti ego: inuitandus est. n. in principio maxie contem-
ptus operis. affirmo nō talem sibi introgresso eam uisum iri. sed magnam profundā sinuosam simi-
lem: quæ labyrintho cuidā etiā si minoraurus nō inesset: ut uere liceat Virgiliano uersu dicere. Hic
labor ille domus & inexplicabilis horror. Vbi ut nō plerq; falleremur: nō mō placeat: sed etiā prin-
cipis in dicēdo ac Teseo pares: q̄ filio illo Ariadnes aut nō utimur aut abutimur. Neq; de nostra tā-
tum memoria: uerū de aliquot iā proximis sæculis loquor in quibus uix quispiã uitio hoc nō labo-
rauit: uel utēdi isto pronomine: cum nō oportet: uel non utēdi cū oportet. At q̄sistat: q̄ necessario
quantæ etiā dignitatis uocabulo. Erenim ut supersedea de genere hoc toto dicere: quantū grāmatis
cis dialecticis: philosphis utiq; in his quæ metaphysica uocāt q̄tū theologis: iurisp̄s: oratoribus:
quantū deniq; omnibus sermone utentibus conducit rege uerborumq; interpretatio: quod propriū
est elegantiæ certe hoc: cuius uim: iusq; interpretatur: tantifaciēdum ē inter cætera uocabula quāti
Plutō inter reliqua numina trium maximorū deorum: & unus & frater tertius. Rides uicissim cōpa-
rationis hyperbolem. Tu uero uel per me licet rideas: tecū una etiam risurum: cū inq̄ Hora. Riden-
tem dicere dicere uerū nil uitat. Rideas inq̄: non derideas. Nam & propius ad ueritatē accedet mea
superlatio ridicula q̄ tua cū detractione derisio. nec nihil bella nec inconcinna: nec inepta sane cōpa-
ratio erit. Siquidē quæadmodū tres filii Saturni: si uetustati credimus: omnia iter se diuisere: ut iup-
ter cælū. Neptūnus manā Plutō inferos sortiret. ita tria pronomina & inter se germana: & inter cæ-
teras uoces primaria: tum omnem personarum numerum complectūtur. Ego simile ioui: cuius pri-
ma est dignitas: tu simile Neptuno: cuius secunda: tui simile Plutoni: cuius tertia: tum omnia per to-
tidē deriuatiua cuiusq; singula sibi uendicant. Nam quid est q̄ non meum: aut tuum: aut suum dici
queat: & licet sui non contineat tertiam omnino personarum: tamen illius ueluti fons est: perq; ip-
sum ea tota nuncupatur: ditius nimirum ac locupletius utroq; aliorum: quoniam plures uoces pos-
sident tertia persona q̄ reliquæ: & hinc quoq; Plutoni comparandum: qui Diis a diuitiis: & eadem eā
græce Pluton appellatur. Eo quidem magis: q̄ sicut Pluton defectum lucis sentit: eiusq; imperium
omne ex alieno pendet orbe: q̄ hinc illuc animæ descendunt sine quibus non existeret illius regnū
ita sui & defectum nominatim habet: & nisi regimen eius aliud dependeat: nequid subsistere: & qd̄
ad rem maxime facit: quemadmodum Plutone preside bene maleq; factorum iudicia exercētur: sic
in ulu dictionis eius bene maleq; loquentes p̄cipue iudicantur. ut qui ex hoc iudicio absoluti di-
scesserint: hi optimo iure tanq̄ ad elysium eant: cumq; Virgiliano Anchisa dicant. Quisq; suos pati-
mur manes: exinde per amplum Mittimur elysium: & pauci læta arua tenemus. Quare si pronome
istud tanto deo comparari potest: cur eius tractatio per exigua perq; exilis existimerur. Libuit iocari
Iohannes: dum nostram materiam: munus uidelicet in re meum non esset tantopere contēnendum
ostendere uolumus sed id ipsa tractatio planum faciet: meq; nō modo potuisse illam labyrintho cō-
parare: sed fortassis etiam intus minoraurum: id est desperationem habenti. De cuius natura & usu
cum alii ueteres grammatici nonnulla: tum Prisc. cui inter hos fere tribuitur palma: permulta preci-
piti: & haud scio an ulla de uoce diligentius: ut mirer sic lapsam loquendi cōsuetudinem defluxisse
de uia. Nos cuius erroris causas ut aberrantes reducamus: in uiam quo ad facultas serer apere: &
si qua præterea tradi potuerint: forte diligentius tradere conabimur.

In quo distent sui & suus inter nos & græcos.

Cap. cccclxxxv.

Incipio quoniam Prisci. p̄latq; ad græcam figuram reuocat. & hoc in primis p̄nomē quo
de agimus iudicandum est multa esse cum alibi. tū uero hic inter nos græcosq; dissimilia. Pri-
mū ap̄ illos (ui.). nō frequēti sane in usu. & suus. i.

SEXTVS

huc rexio estepos in minus frequenti esse. apud nos uero q̄ frequentissima & q̄ uisitatissima. Dei
 de phis duobus apud eosdē aliud p̄nomen. i. usurpari quod pp̄rie ē ipsius: ipsi
 ipsum ipso. uel ex utroq; cōpositum .& licet non nihil differant. tamē crebro illud p̄ hoc po
 ni ut uix scias qd̄ iter ipsa iter sit. Neq; me fugit ad sigandā differentiā illud aspirari solere: cum p̄ hoc
 ponit: sed nescio an omnes id scriptores obseruant: Certe nec oēs ediciones seruatū habent: &
 quæ habent uix ubiq; & si ubiq; haberent: non tamen in totū linguæ latinæ responderet. Præterea
 hoc ipm̄ cōpositū primæ & secundæ p̄sonæ aceōmodari nō solum tertiæ: ut

apud nos si uerbum sit e uerbo: absurdissimū attendite nobis sibi: siue uobis sibi ip̄s
 cū tamē significet uobis ip̄s. Postreō apud Homēz: & siq; sunt alii sexcētis in locis repiri
 hoc ē sui sibi se p̄ eius ei eum eo: siue p̄ illius illi illū illo. Cuius auctoritatē imitatū nostz
 iuenio neiem: ita & suam naturam interdū deserit hoc p̄nomē: & in locum suum aliud succedere pa
 titur: Quod nobis adeo denegatum ē: ut sicuti mei & meus: tui & tuus: ita sui & suus nequeāt altez
 p̄ altero poni: cum nō latina sit: sed barbara oratio. ego amo amicū mei uel tui: hic amat filium sui
 pro meum tuum suum: & hic me credit oīa facere amore meo: odio tuo: inuidia sua: pro mei: tui: sui
 quæ apud græcōs non est differentia. Sigdem ut alibi probauimus: sui ut mei tui nostri uestri: passū
 ue accipitur. Suus uero ut meus tuus nostrū uestrū: noster uester possessiue uel actiue: quod Priscia
 num ignorasse ob græcam forsitan imitationem: quam mirum tam uerū est. Cum ergo tot sint qui
 bus a græca nostra dissentit oratio: non quid illi dixerint est intuendum ne in eundem in quē non
 nulli: sicut ostendam errorem incidamus: sed quid nostri: quorum auctoritate utamur.

Non esse tr̄a genera: sed reciprocationem sufficere. Cap. cccclxxxvi.

Aec p̄satus ad rem ip̄am uenio. Eius tria Priscia. genera facit: unum qd̄ uocat reciprocū:
 cum hoc p̄nomen in seipm̄ reflectitur: ut Cato amat se. Alterum quod uocat trāsitionē
 cum per deriuatiū eius loquimur: ut Cato amat suū filium: siue Catonem amat tuus fi
 lius. Tertiu quod uocat transitionē: cū accedat alterū uerbū: uel in primitiuo sic. Cato p̄
 catur me ut sui filii misereat. Sed optimū fuerit eius ad litteram subiicere uerba: eaq; aliq̄to longius
 repetita: quoniā nō in unius tantū quæstiois usum repetent: quæ hæc sunt. Possessiua uero modis cō
 struuntur tribus: cū uerba uel a possessore in possessionē: uel a possessione in possessore: uel extrinse
 cus transferunt. A possessore in possessionē: ut doceo meū filiū: doces tuū discipulum: docet ille su
 um auditorē. A possessione uero in possessorem paret mihi meus filius: paret tibi tuus elis: paret il
 li suus seruus. Extrinsecus: ut doces tu uel ille meum filium. doceo ego uel tu suū illius filiū. Sed me
 lius hoc p̄ trāsitionē. ut rogat ille ut doceā suū filium. Cum sit enim relatiū exigat ut prius cogno
 scatur p̄sona possessionis sui: ad quam referat. Et sciendum q̄ omnia possessiua possessoris qdem p̄
 sonam secundū p̄mitiuum significant. Possessio uero ipsa tertiæ est p̄sonæ: ut meus: tuus: suus: quo
 mō & noīa q̄bus coniungunt: ut meus pater: tuus filius: excepto uocatiuo: q̄ solus in primæ p̄sonæ
 possessiuis inuenit: cum secundæ copularur p̄sonæ: ut mi pater: o mea tu: o noster Chremes. Omnia
 tamen possessiua in gr̄os primitiuorum enīam uerbis sociata possunt resolui: ut amicū meum mo
 neo: pro amicū mei. Et Euandrum filium Turnus interfecit: pro Euandri filium: & Dannius fili
 us ab Aenea uictus est: pro Dauni filius. Hoc autem interest q̄ uoce possessiui genis & casus & nu
 merus ipsius possessionis ostenditur. & substantiua qdem uerba possessiuis coniūcta ad possessores
 referunt: ut tuus filius sum & meus pater es. & suus ē illius seruus & aliquanto posterius. Nos uero
 primitiuus qdem. i. sui sibi se a se uel per reciprocationē: ut sui potior sibi indulget: uel p̄ trāsitionem
 utimur: ut hortatur me ille ut sui potiar. rogat te ille ut sibi indulgeas. Possessiuis uero eū i illis fiat
 transiō: ut sui serui misereat & suo seruo prodest & suum seruum diligit. Nec aliter tamē pōt supra
 dictū possessiū tertiæ p̄sonæ construi cum aliis extrinsecus personis nisi per retransitionē. quomō
 p̄mitiuum eius. i. nisi prius a possessore eius. p̄ficiscat in aliam uerbū p̄sonā. & sic ab illa rursus ad
 possessionē tertiæ: sicut ad se: ut rogat ille me ut suus seruus ministret mihi uel tibi. precatur me ut
 sui p̄ris misereat. petit te ut suo prodis filio. obsecrat Cicero Varronem ut suum erudiat natū. Et no
 tandum: cum a tertia in tertiam sit transiō p̄sonam: in dubium uenit possessio ad quam p̄tineat ea
 rum: ut rogat iste illum ne suo noceat filio. Ambiguū cuius filio si o istius an illius. i. rogatis: an eius
 q̄ rogat: quomō & apud græcos

dubiū sit utrū Platonis an Aristotelis suum. Non uideo qd̄ opus fuerit hac diui
 sione: cum & alia genera seu aliæ spēs esse possint ut p̄sterius apparbit. neq; hæc ip̄a satis iter se di
 stincta sint. Quæ enim spēs hæc erit. Cato cupit me aīcum sibi uel suum. Optat te eoli a se & a suis.
 Ait domum tuam se auctore extructam siue sua pecunia: reliquam reipu. testimoniū meæ i se uolū
 tatis. Rex est domi suæ lætus sua gloria: sua quenzq; delectat. Terra p̄ se stat: & alia plura. Ut fortas
 se sicut expeditus ita satius su erit hæc oīa appellare reciprocationem. Quod p̄p̄mociū Priscia. ip̄e
 consistet eū longe post inquit. Nō aliter tamen hoc fit nisi prius a tertia p̄sona uerbū aliquod: ut dixi
 mus p̄ficiscat ad aliā extrinsecus personam. & sic ab illa p̄ retransitionem ad eam reciprocetur aliud
 uerbum: ut rogat me ille ut ad se ueniam. petit te ut sibi des. hortatur milites impator ut potiantur.
 Quapropter hoc tanquā generali upcabulo nō ausim dicere solo uti possumus. n iii

Qvod ex eo dictum est: q̄ sicut recipitur spiritus cum recipitur: & unda uicissim alius us litus. Et Euripus ad pristinum subinde cursum rediens reciprocat: ita hæc pronomen alterum primitiuum: alterum deriuatiuum ad id unde perierant: reuertuntur: quod græci uocant. Priscianusq; interpretatur sui passum: & sui passionem tum dure: tum minus apte: quia sui: ut diximus tantummodo passus accipitur. Satis autem erat reciprocum & reciprocatorem dixisse.

Quomodo soloecismus admittatur in sui & suus.

Cap. cccclxxxiii.

Hac quidem quomodo sit utendum: ex superioribus liquet: quoniam autem modo aliqui abutantur: Priscia ostendit iniquis. Tertia uero personæ possessiuum sine uoce altera significante possessorem suum non potest adiungi alii personæ per se. Si enim dicam seruus meus misstrat mihi uel tibi: soloecismum facio. Prope modum ipse præceptor hoc pronomen abusus est. Nam ego dixissem ipsius: ut referat ad possessiuum potius quam suum quod referri uideat ad uocem alteram: quod illic non sentit: de quo latius postea. Sed cur de primitiuo soloecismo omisit exemplum: quæ res multum faciebat ad hoc uitium deuitandum: ut ego dixi tibi. Non est tibi curæ respice. Tu fuisti secum pro eo quod ego dixi ei: non est ei curæ respice. Tu fuisti cum eo: An quod temporibus eius in hoc nunquam aut uix unquam peccabatur: Quippe cum hac quoque tempestate minus in sui peccet: quam in suus. Sicut enim dicitur & ablatio postposita præpositio cum prout exemplis docui: & nonnunquam forsitan gratior: ut feci amore sui: uulgus utitur ita non utitur actio ablatiuo quoque. Quis. n. sic loquitur: uidi te: progo ad te: indigeo te: redeo a te. Profecto quod sciam nullus. Ut si recte ratiocinantur: minor sit eius peccat: ut pote non plane per duos causas: Aut uero in suus personæ. Per nomen: quale fuit Priscianus exemplum: & in apposito: ut hoc est opus suum: per obliquos ut ego sum amicus patris tui: tu non places filio suo: legisti librum suum. ponit hoc ad pedes suos: libris suis fruor in hortis suis conuauimus: pro eius siue ipsius: siue illius. Quæ dici non latine: siquæ ratio ita reddi potest: in primitiuo quidem: quod cum inter hunc modum loquendi quem reformidat: & illum quo uinimur: nihil interest: palam est eos: semper enim falsa seipsa conuincit: sua confessione peccare. Ut nuper quædam græcarum litterarum ignarum: quem quod negares propter loquendi consuetudinem dicendum esse Aristoteles ita sum percontatus: nonne Aristotelicos omnes dicunt. Cuius ille respondisset etiam ergo inquam uestro testimonio dici debet Aristoteles: non aristoteles: ut ficti posset aristotelicus. In deriuatiua autem quod consequens est: cum sit hoc eiusdem naturæ: quod illi tanquam genitori uel domino: uel duci non licet: id huic uel filio: uel milini non licere.

Prima causa cur sui & suus abutimur per eius: uel ipsius uel illius. Capi. cccclxxxix.

Etum hic quod spiritus neque hac mea ratione contentus neque Prisciano tradenti satis fidei habens ager nobiscum auctoritatibus: opponet quoque uergilianum illud. Tum breuiter Barcem nutricem affata Sichæi. Namque suam patriam antiquam cinis ater habebat: Quod haud dubie illi simile est seruus suus misstrat mihi: siue seruum suum uidi: & cætera quæ prout paulo ante per omnes casus exempla. Vbi & si abest ad quod referat suus: idem tamen subaudit. nemo. n. dicat suus: nisi de eo: cuius hinc sit mentio: ut si rogati ubi est Titus: respondeas nescio: seruus suus est hic: uel seruum suum uidi. In quo si soloecismus est: & in uersu uergiliano sit necesse est. Sin in hoc non erit: falso ait Priscia. in illo esse. Quid igitur ad hoc dicemus: si Virgilium dānamus tantum uirum: & poetarum latinorum longe principem. Quis seruat: & non eius auctoritatem qualibet ratione potiore existimet: Sin Priscia. iam omnes huius ars subuertat: nullamque autem superuacuum maximorum auctorum fuisse dicamus observationem oportet. Ego & si uideo Priscianum: si modo aiaducertit id dissimulasse: tamen ipse non dissimulabo: aut iam non dissimulauit potius. Quippe qui superioribus exemplis simile esse confessus sum. Sed uel poetam licentiam excusandam reor: uel opis imperfectionem. Etenim credere libet Virgil. cum tale quendam uersum faceret. Namque suam patriam liquerat tellure sepultam: impeditum prima syllaba uerbi longa mutasse formam dicendi: atque soloecismum: si dictum fas est incidisse: An non illud huic ex superiori libro: & si non simile: tamen non dissimile prorsus est. Viuite felices quibus est fortuna peracta iam sua. s. eodem modo quo diceremus. Viuant felices quibus est fortuna peracta iam sua: pro uestra positum est sua. Quod si quis dicat positum esse pro propria: recte quoque hoc dici: ut id recte diceret. Viuite felices: quibus est fortuna peracta iam propria: hic nihil dicat: cum suum etiam pro proprio acceptum naturam tertiam personæ non mutet: nemoque sic loquatur: est mihi aut est tibi usus scribendi: cum tamen dicamus: est mihi aut est tibi proprius scribendi mos. Nam illo huius eiusdem poetæ uersu Quisq; suos patimur manes: non refert id suos ad primam personam: quia sic resoluenda est oratio. Nos patimur manes: sed quisque nostri suos cuiusmodi passim reperiuntur exempla: ut cum in bibliotheca nos ad suum quisque studium libros euoluerimus. nempe cum libros euolueremus: & ad suum quisque studium illos euolueret. Non est autem huic uergiliano de quo disputauimus: ouidianum illud simile. Respicit Laerten. Ut iam sua lumina condas ubi non nihil rationis est quod utrumque uerbum eidem seruit supposito. Hæc igitur Virgilii auctoritas: & si qua sunt eiusmodi apud alios loca quorum nonnulla posterius attingam prima extitit causa: ut iam causas enumerare incipiam uulgaris erroris.

DE RECI.SVIET SVVS

Secunda causa.

Cap. ccccxc.

Litra q nonnullis in locis siue hoium:siue tempoꝝ culpa libri corrupti sunt:ut apud Ci
ceronem in Salu. Quod si istius uita memoriam uicerit: aliam patres cōscripi nō ex ora
tione: sed ex moribus suis spectare debetis. Quem locū nisi emendē: non confidā me ex
positurū. At hi qui se exponere posse cōsidunt: ut in tota senrētia: sic in uerbo suis: qd oratio poscat
non respiciunt. Nec solum cōmunis est huiuscemodi menda libroz: sed etiā priuata in suis cuiusq;
codicibus. Nec aliunde factū est: utq; encliticam quidam præponant: quoz sunt. Ebrardus & alexā
der: nisi q; Virgil. male legunt: ut in illo uersu. Se satis ambobus teucrisq; uenire latinisq;

Tertia causa.

Cap. ccccxi.

Tq; hæc quidem causæ citra nostrā forsitan culpā sunt. Totidem autē quæ sequūtur: no
bis utiq; assignādæ sunt: nō nihil ex duabus superioribus alimēti sumētes. Prior quādo: nō
præuidemus quo referatur hoc pronomē quādā ambiguitate decepti: ut apud Virgiliū:
En Priamus: sunt hic etiā sua præmia laudi? Et apud Qui. Itaq; accedā in plerisq; Ci. atq; in his ero:
quæ indubitata sunt breuior. In quibusdā paulum fortasse dissentiā. Nam cum etiā in iudiciū meū
ostendero suū tamen legentibus relinquā: quasi id suum de Cicerone dicatur: nō de legentibus. Et a
libi. Dum idem auctor eur Ciceronis exemplū contraxerit: inq;. Quæ qnia erāt longiora: non suis
uerbis exposui. Suis accipere pleriq; pro Ciceronis accipiendum sit eo modo quo illud exponam al
tercariationem nostram suo ordine ac suis uerbis: Idem quoq; in primitiuo contingit: ut apd eundē:
nam & de filio nihil aliud pdiderat misera: nisi dies: nec iam timebat: ne ille quo fruebas mori posset
Planctibus: lachrymisq; pene improbe dixerim parcius utebas. nec sibi pmittebar dolor lugere uent
entem: nam id sibi ad dolorem refertur: non ad matrem. Per multa sunt huius generis exempla:
in quibus errandi ambiguitas est causa. Ibi minime. qui non minus libricus locus est: ex quadam rei
similitudine nobis labantibus: ut quia illud bene dicitur. Adolescens assidue a me increpatur: obiur
gatur: castigatur: hoc suis nō placet: uideatur & hoc bene dici. Adolescentem assidue increpo: obiur
go: castigo hoc suis non placet: quod ipsarum statim iudicio aurium probabile est: hoc autem secus
& perinde ac si dicas. me increpare adolescentē assidue: obiurgare: castigare: suis non placet. N: si quis
uelit uerbā hæc actiua passiue resolui posse: & huius generis locum illum esse. Cicero: qui autem an
nus ei primus ab honorum per functione aditum omnium concessu ad summam auctoritatem da
baris eius omnem spem atq; omnia uitæ consilia morte peruenit. Fuit hoc luctuosum suis acerbū
patriæ: graue bonis omnibus. Illud transeo quod in neminē nisi stultum cadat: ut hoc non itelligat:
quale est apud Quintilianū: Tu prima docuisti sibi non parcere: potius q̄ plus flere: ut subauditur
illum: ut tu prima docuisti illum sibi non parcere seu suis.

Quarta causa.

Cap. ccccxcii.

Posterioꝝ quæ eadē quarta est causa: quod uidemus indifferēs esse an qs dicat oēs optāt:
quod sibi unile est: an qd ipsis siue eius utile est. Ille repetit qd suū est: siue qd ipsius est.
Quisq; uult quod sibi uel quod ei siue ipsi expedit: pdest: cōducit: placet. Idq; apd sūmos
quosq; scriptores. Cice. pro Marcello: Multi dubitant quid optimū esset: multi qd sibi expedit. Idē
pro Ligario: Legatus in pace pfectus in puincia pacatissima ita se gessit: ut ei pacē esse expediret. Idē
in philippicis: Dicit enim si quis eoz qui prius se rogati essent: grauiorem sententiā dixisset in eam se
iturum. Quintili. in milite mariano. Neq; ignorauit quæ manerent eum pericula. Dixi de is: dicam
de ipse: addamq; de ille. Ci. pro Rabirio: Nec enim cuiq; eius cōsiliū uehementius: q̄ ipsi displicet.
Et in offi. iiii. Vas factus est alter: ut si ille non reuertisset: moriendū esset ipsi. Et in codē. Qui errari
comiti mōstrat uia: quasi de suo lumine lumen accendit: facit ut nihilominus ipsi luceat cū illi accē
derit: Idem pro marcello. Est uero fortunatus cuius ex salute nō minor pœna ad omnes: q̄ ad illū uē
tura sit lætitia peruenerit. Quintilianus in pariete palmato: Quapropter nō petit ut illū misq; pu
tetis: nisi & innocens fuerit. Et in milite mariano: Affirmo tibi Cai Mari nō sic nup repugnasset: si il
lum tribunus uoluisset occidere. Adiciam unū de libris ecclesiasticis exemplū: de qbus postea locu
turus sum. Iusiurandum quod iurauit ad Abraam patrem nostrum datuz se nobis: ut sine tiore de
manu inimicoꝝ nostroz liberati seruiamus illi in sanctitate & iustitia corā ipō. Aliquādo uidere li
cet: ubi desideres eū tibi eē se: & rursus ubi scribi eū. Cice. pro Ligario: Atq; hoc ppterea de me dixi:
ut mihi tubero: cū de se eadē dicerē: ignosceret. Et per amphiboliā libro officioꝝ priō: Nā negligē
quid de se qsq; sentiat: non solum arrogātis est: sed etiam omnino dissoluti. Nonne licebat hic dice
re quid de eo quisq; ut in illo eiusdem pro. L. Sylla. Quid est huic q; eum in hac uita teneat? Quod
melius est: q̄ si diceret: quid est huic quod se in hac uita teneat? E diuerso alibi. Hic igit. T. Ligarius:
tū nihil aliud egit: neq; enim hoc diuinabat: nisi ut tu cum studiosum & bonū uirū iudicares: nūc a
te supplex fratris salutem petit. Vbi ego citius dixissem se: q̄ in illo eiusdem ad Articū. Sub querulas
litteras miserat: q; quædā a se constituta rescinderem: quia nō minus belle diceretur: q; quædā ab eo
siue ab ipso. Hanc eandem differentiam agnoscas interuentu ppositiois: sed magis i ipse q̄ i is. Quin
tilianus in quinto institutionum: Nec exemplum libēter quod in se recidat: facit. Idē in. vi. Quanq;

aliqui reperunt: qui ne id quidē quod in ipsos recidere possit. euitēt. Sæpe duo hæc cōiuucta reperiuntur uel nullas uel aliqua interueniente præpositiōe: & præcipue inter: ut idē in decimo. Cū sit diuersa non causæ modo inter se ipsas conditiō: sed in singulis etiā partibus causæ: sintq; alia leniter: alia asperè: alia concitate: alia remisse: alia docenti: alia mouendi gratiā dicenda: quoz omniū dissimilis ac diuersa inter se ratio est. Huius præpositiōis & illa pprietas est: q; nō nihil interest an se: an ipso utatis: cū antecedit uel genitiuus: ut in proximis exemplis: & in hoc Tulliano. Nec mihi cæteroz iudicio uidetur solum: sed etiā ipsoz iter ipsos cōcessu ita tributū fuisse uel datiuus ablatiuusq;: ut apud eundem Qui. Circa quem inexplicabilis & grāmaticis inter ipsos & philosophis pugna est. Et itez: Nam in magnis quoq; auctoribus incidit aliqua uitiosa: & a doctis inter ipsos etiā mutuo reprehensa. Secus quotiens antecedit nominatiuus accusatiuusue: ut apd Cice. Vt enim pulchritudo corporis apta cōpositione membrorum mouet oculos: & delectat hoc: q; iter se omnes partes quodam lepore consentiunt. Et itez: Damonē & pythiam pythagoreos ferunt hoc animo: inter se fuisse. Vbi ego non ausim dicere inter ipsas & inter ipsos. Nā illud ab hoc genere diuersū est: quale apud Quinti. Nemo igitur dubitauerit longe esse optimū genus antiquorū: in quo ut est aliquid inter ipsos cōmune: id est iudiciū aere tersumq;: ita ingenioz plurimæ formæ. Hactenus exempla de sui: nunc de suis profertam. Cicero officioz unde modo protuli exempla libro primo. In primisq; uersutū & callidum factum Solonis: qui quo tutior eius uita esset furere se simulauit. Et in eodē. Illa tamen p̄stare debet: quæ erūt in ipsius potestate. Rursus i tertio: Agamēnon cū deuouisset Dianæ: quod in suo regno pulcherrimū natū esset. Et in eodem: Piscatores ad se cōuocauit: & ab his petiuit ut are suos hortulos postredie piscarentur: inuisitatus in eodem. Quid dominus nauis: eripiet ne suū? Mime nō plus quā si nauigantē in alto eiicere de nauis uelit: quia sua sit. Nec minus inuisitate pro. L. Sylla si modo sincera scriptura est Sylla: si mō sincera scriptura est Sylla si sibi suus pudor & dignitas nō p̄deset: nullum auxiliū requisit. Vtrunq; probat: ex altero: illic qdem licuisse dicere: quo tutior sua uita & quæ erūt i sua potestate. Hic autē q; i ipsius regno: & ante ipsius hortulos: & quia eius illa sit: & se eius suus pudor: cæteroz in his testimoniis duplicia fuere uerba. Quid ubi sūt singula? Nempe idē fieri uidetur: nec differre utrum dicas. Cepi colūbam cum pullis suis: an cū pullis eius. Inueni turturē in nido suo an in nido eius. Expuli leonē ex antro eius an ex antro suo. Necaui lupā & catulos suos: an & catulos eius siue ipsius. Tuetur nos deus propter suā clementiā: an propter eius ipsiusue clementiam. Ante domū suā me iclamauit: aut ante domū eius ipsiusue: & similia. Ego uero ira sentio q̄do interuenit copula nō licere uti suis: quia tunc nulla interest reciprocatio. Ideoq; nō catulos suos dicēdū: sed eius in cæteris si substantiuū pronominis respicit ad suppositū: suus unq; dicendū. Sin. ad appositum sæpius etiā dici siue ipsius: siue illius. Ad suppositum: ut tuet nos deus propter suā clementiam: nō propter eius quēadmodum dicimus: tuetur nos deus sua bonitate: non eius bonitate. Inclamauit me ante domū suā: non ante ipsius: quēadmodum dicimus eiicit me domo sua: mō domo ipsius siue eius. Ad appositum. Amamus deum propter bonitatē eius: Allocutus sum hominē ante domum eius: libentius dixerim q̄ suā. Ita cepi colūbam cum pullis eius. Inueni turturē in nido eius. Expuli leonem ex antro eius. Nec tamen ratio obstat: quin & suo dicat: ac ne auctoritas quidem Ci. de rep. libro sexto: Iraq; illū de suo regno: ille me de nostra tepuli. percontatus est. Ter. in adelphis: Suo sibi hūc gladio iugulo. Nisi si quod addatur appositio adiectiuū uerbūue: ad quod fieri reciprocatio debeat: quod genus est. Inueni leonem itatū ac sæuiorē ob amissam prædā suam: Video columbam tristem in periculo populoz suoz. Nosti illum minus suo q̄ suoz casu perterritum. Sentio hominem ambulātem per domum suam: non per domum eius. Item scio illum dolere fortunam suam: & in primitiuo quoq;. Opinor hunc cognoscere contemptum sui. Illud transeo neminē posse errare: quando suus est substantiuum: ut eius: aut ipsius: aut illius utat: ut comperi illum cum suis: siue inter suos. Quinetiam uix erratur quādo accipitur pro pprio: ut de hac re dixi loco suo non ipsius. Et referam hæc omnia suis locis ac temporibus: non eorum.

Causæ cur eius: ipsius: illius abutatur pro suis. Cap. cccclxxxiii.

ATq; ex his quidē quæ cōmemorauī non mō factū est. ut multi pro eius: siue ipsius: siue illius uterentur suis: uerū etiā e contrariō pro hoc illius abuterentur: de quo solcecismo nullam fecit Prisci. mentionem: qualia sunt mea proxima exempla: ut uideo columbam tristem in periculo pullorum eius. Vel colūba luget pullos eius & quale. Donati grāmatici: ut grammaticos potissimū suæ artis admoncam: si modo Donati grammatici libellus est de uita Virgiliū: in quo quoq; alterius generis uitia deprehendas. Ait enim loquēs de Virgilio: Voluit etiā eius ossa Neapolim transferri: ubi diu & suauissime uixerat. Ac paulopost: Translata igitur iussu Augusti eius ossa prout statuerat Neapolim fuere sepulta uia puetolana intra lapidem secundum: suoque sepulchro id distichon quod fecerat: inscriptum est: Et iterum: Item rogauit quo pacto quis altam foelicemque eius fortunam seruare potest. Superius uero. Quod cum magister stabuli Augusto recitasset. duplicari sibi in mercedem panes iussit. Et alibi: Aliquotiens sibi uel suo pro eius & eius p suo uel sibi. Verū est græca quoq; figura nō minimū causæ accessit huic errori id qd me pollicitus sum ostensuz. Nam cū pro uino αὐτοῦ liceat dicere tum suis: tum eius: tum ipsius.

DE RECISVI ET SVVS

tum illius: non tamen quodlibet semper tardus aut indiligens interpret: quando hoc illud cōpetat nō despicit. Quo vitio ne interpretationes quidē ecclesiasticorū librorū omnes uacant: quorū quotidiā lectitatio ita nos decipit ut ipsos interpretes decepit lingua peregrina: sed nos indigni reprehensioe q̄ maioribus credimus: illi uero digni maioribus suis credes uoluerūt: Quo magis ex his p̄cipue uitiōsa a me sunt exempla p̄ferenda: ut errorem nostrū ubi fontē eius agnouerimus: deuitemus. Cum tamen ex hoc contumelia: nec ulla fiat libris ecclesiasticis hebræa tantū aut græca lingua loquētibus nescio an honor potius habeat: nec magna eorum traductoribus: si modo dignitatis horū rō adhibenda est. q̄ uel incerti sunt uel ignoti: uel inter se dissidentes. Hoc mihi dissimulādū nō fuit: uel ob id ne q̄s mihi istorum obiiceret auctoritatem. In psalmis igit̄ quos Hieronymus certe nō transtulit ubi plerūq̄ huiusmodi recte transata sunt: illud non recte a gloria eorum expulsi sunt: p̄ a gloria sua. Et iteꝛ: Qui exaceruēt ut gladiū linguas eorū: p̄ linguas suas. Et iterū: Saturati sunt filiis: & dimiserunt reliq̄as paruulis eorū: pro suis. Et iterū. Perierūt p̄pter iniquitatem eorum: p̄ suam. Neq̄ abnuerim in q̄busdam codicibus recte legi sua: suas: suis: suam. Sed ego rē: non hoīem noto: Nec nō ibi: Et abstulit sicut oues populum eius: quod melius legitur suum. Sicut ibi quoq̄: Sicut locutus ē p̄ os sanctorum q̄ a sæculo sunt: p̄phetarum eius. Alibi melius p̄ os sanctorū p̄phetarum suorum: q̄ a sæculo sunt. In his omnibus græce est gr̄s

Aligando & si eius: siue ipsius: siue illius toletati potest: tamen latinus est suus: ut in eiusdem psalmis: Neq̄ descendit cum eo gloria eius: p̄ sua: tamen aliqui non legunt eius. Et iteꝛ. Desideriū cordis eius dedisti ei. & uoluntate labiorū eius non fraudasti eū: p̄ sui & suis. Et iteꝛ. Brachium eorum non saluabit eos: pro suum. Et iterum: Benedicite domino omnes angeli eius: Benedicite domino omnes uirtutes eius. Benedicite omnia opa eius p̄ sui suæ sua: quale est illud in apocalypsi. Opa enī illorū sequunt̄ illos: quod citius dixissem: opa enim sua. Huius tamen generis non est: si interuenit uerbum ad hunc modum: Quod pater non amauit te: siue patrem nō amasse te. p̄bat ip̄ius testamētum potiusq̄ suum: ut est apud Quintilianum libro primo. Quomō & ip̄m & Virgi. quoq̄ scripsisse manu eorum docent. Nam in illo apud psal. Omnia a te expectant: ut des illis cibum in tempore dare illis colligent: illis pro sibi positum est. De secundo illis magis loquor: q̄ sibi quoq̄ trāstatum inuenio: suo autem p̄ eius. quod superioris generis uitium est illic. Ad nihilū deductus ē in conspectu tuo malignus. Et iterum: Si aut̄ dereliquerunt filii sui legem meā: quanq̄ lego in q̄busdam editionibus utrobiq̄ eius. Et iterū: Anima autem mea exultabit in domo: & delectabitur sup̄ salutari suo. Nam id suo ad dominum refert̄: non ad animam αὐτου. At tibi nescias an uarietate gauisus interpretes sit: an cōsilio mutauerit. Quoniā secūdu altitudinem cæli a terra corroborauerit misericordiā suā sup̄ timētes se. Quomodo misereť pater filiorū: misertus est dominus timentibus se. Et in eodē psalmo paulopost: Misericordia domini: ab æterno & usq̄ in æternum sup̄ timentes eum: & iustitia illius sup̄ filios filiorum his qui seruant testamentum eius: & mēores sunt mandatorum ipsius: pro his quinq̄ nostris suā se: eius: illius: ipsius: unum ē p̄nomen græce idem: quod mō dixi: quod nunc aspice: necne: non attinet dicere: ut taceam ratis in codicibus psalmorum rep̄iri hanc diligentia. Nam cæterorum ecclesiasticorum librorum nullis adhuc reperiri: nec eam iudicio meo satis exactā. Vter tamē sermo melior sup̄ timētes se: an super timentes eum: Lucius duntaxat gratia super timentes eum: uel ipsius interpretis testimonio: qui priorem quodammodo posteriorē correxit: nisi uarietatis id gr̄a fecisset. Huius generis quoq̄ locus est: Stabant iusti i magna cōstantia aduersus eos q̄ se angustiauerunt. Quod si dixisset aduersus eos qui ipsos angustiauerunt: obscuritatem deuitasset. Vt taceam q̄ magis aduerbium etiam transtulisset.

Quomodo uitetur amphibologia.

Cap. cccxciii.

Nimiuero deriuatur obscuritas hæc amphibolyæ p̄ aliquot fere triū pronosium: is: ipse: ille q̄ cū aliis duobus sui & suus: mō pugnāt: mō conueniūt ritu troianorū puerorū: ut est apud Virgiliū. Et nunc terga fuga nudant: nūc spicula uertunt. In sensi facta pariter nunc pax serunt. Mutauit mō se in ipos: mutabo alio exēplo in eos: ut fecit interpret sup̄ius in psalmis: si tamen mutasse dicēdum ē. Cicero i Bruto: Is soceri instituto: quem q̄ coopatus in augurū collegiū non erat: non admodū diligebat. Præsertim cū ille Quintū Scauolā sibi miotē natu generum prulisset. Nā id sibi (ut Quintiliāi uerbis utar) q̄ eum notat: & ad socerum referri & ad Fannium pōt. At si dixisset ei: de Fannio antique locutus intelligeret: aut si ipsi: aut si illi. Sic p̄sertim cum his Quintum Scauolam illi. Et ego quidem deuitare doceam amphiboliam. At Priscia. cuius hoc erat officium cum eam notat: non modo id non facit: uerum etiam in ipsum incidit paulopost: dū ait. Vel cū transitū facit in aliquos sibi coniūctos: ut ille misereť eorum q̄ secum uiuunt: uel sibi parentum uel secum degentium: dat sibi fauentibus: incusat secum certantes: & inuidet se indigētib. Nā id sibi & id se cū tā pluralis sit nūeriq̄ singularis quo refert̄ ambiguum ē. Sed hæc amphibolya in primitiuo ē: illa quā ipse notat: in deriuatiuo. Rogat iste illum ne suo noceat filio. Quasi uero nihil ad rem faceret illud de Cicerone & Vatrone aliud ambigui protulit exemplum.

Suus est illius seruus & similia male dici.

Cap. cccxcv.

In quo etiam exponendo **Q** in illo non fecisset erravit: ut ad aliam questionem transferamus. Erravit enim ingens abiguus: cuius filio suo istius an illius: Cuiusmodi est quod superius dixit. Dico ego uel tuum illius seruum: & iterum: Suus est illius seruus: & iterum: Suus illius: istius ipsius hominis: In quibus alia longe post materia, nisi substantiuis uel uocatiuis uerbis adiungatur: sicut & nomina mea es filius: meus uocat seruus: tuus nomen patens: tuus est pater: suus illius sum filius: suus illius es filius: suus illius est filius. Et aliquando post non semel: quae uerba mox subiungantur: quoque Prisciani exemplorum unum est: suus Verg. uersus simile illi: utrum Platoni an Aristotelis suum: quod sermone genus quantum memini: nusquam inueni. Eoque mallem aliena promississet exempla is qui hoc tradit: quae sua sinxisset. Ad hoc probandum ea quoque facient: quae de coniuncta huic materia disputabimus.

Quod neque discretio: neque abundantiae causa possit addi suus.

Cap. cccxcvi.

Am uerba quae modo promisi me subiuncturum: utriusque atque adeo multiplici quaestioni seruiet & ideo prolixius recitentur: quae haec sunt. Discretio quoque causa uel abundantiae solae cum gratia possessoris addi non possunt: ut suus est Homeri mos. Intelligitur enim non alterius & suus Ciceronis filius haeres est patris constitutus. Suus dicitur ad discretionem illius: quod secum dum leges non est suus. id est sub parte patris legitimum non est. Quod autem suus pro uniuersumque proprio accipitur usus confirmat. Virg. georg. primo: Moles sua thura sabaei. Terent. in phormione: Quot homines: tot sententiae. Suus cuiusque mos est. Sinaurum in possessione sit a possessore transitio: oblique possessum utitur: ut Cicero: Misere filii sui prober filio suo. Si extrinsecus sit transitio in possessionem tertiae personae: sufficit gratia uti ipsius possessoris misereor filio Ciceronis: dono filio Ciceronis: licet tamen et addere possessum eiusus consequentes: uel discretio: uel abundantiae: ut ego ingenii sui Cicero. Benedico ingenio suo Cicero. & similia. Illud quoque sciendum quod cum in aliis possessiuis omnibus liceat primitiuum gratia pro omni eorum uti casu quod ostendimus in hoc quoque possessiuo personae tertiae: quomodo in aliis tunc utitur: cum ipse possessor aliquid agat in possessionem suam: & cum in aliam transitum ostendatur facere pro sua possessione: ut amar ille suum filium: & amat sui filium: benedicit suo filio: & benedicit sui filio: si tamen possessio in possessorem faciat transitionem: non est congruum uti primitiuum gratia pro possessiuo: quia uim habet compositi gratia: ut Cicero redit suus filius: non satis eommode pro hoc dicitur Cicero redit suus filius pro suo filio & similia: quia sic haec apud Graecos bene dicitur κερμῶνα φιλετοῦ αὐτοῦ υιοῦ: nisi si more Attico pro simplici accipiat. Et sciendum quod quia primitiuum eius tam singulare quam plurale est: licet in possessiuo & unum & plures possessores intelligere pro significatio gratia ad possessorem pertinetis: ut suus illius: & suus illorum. nec mirum si per retransitionem Romani utuntur his pronominibus. id est sui: sibi: se a se: & eius possessiuo ut ostendimus: ne non si ad coniunctionem sui ad alias et personas aliquid agat: ut ille uocat me ad se: ducit te secum: trahit omnia in se: uel cum transitum facit in aliquos sibi coniunctos: ut ille misereor eorum qui secum uiuunt: uel sibi parietum secum degentium: dat sibi fauentibus: inueulat secum errantes: & inuidet se indigentibus. Et uidentur haec omnia possessiuorum uim habere & similia: nec incongrue huiusmodi constructionem habuisse: cum Attici quoque soleant huiusmodi compositis constructionibus Xenophono ποτὶ πηληονεμάττε primo ἀλλοσῆκρᾶτῶν: Quod autem est gratia & dicitur qui loco gratia possessoris bene addit etiam possessiuum: ut supra diximus non solum nostrorum: sed et Atticorum usus comprobatur. Virg. in Buc. Et me Phoebo amat: Phoebo sua semper apud me Murae sunt lauri: & suaue rubes hyacintus. Terent. Adel. suo sibi hunc gladio iugulo. Plato in Timaeo.

Et quod mirum est: hoc ipsum

est prima & secunda

adiungitur personae apud illos

pro quo nos dicimus meum proprium: & tum proprium. De tamen & suum proprium illius: non potest abundare suum: sed indubitabilem discretionem significare. Illud quoque notandum: quod tertiae personae possessiuum ad innumerabiles (ut diximus) refertur personae. quippe eum ad omnia tertiae personae personae: & ad omnia nomina & particulae potest referri: ut suus illius: suus istius: ipsius: huius: eius: suus. Virgilius uersus: sua discens diligentiae. Primae autem personae possessiuum & secundae non egent pro se. plata adiunctione alicuius gratia: cum uim gratia finiti in se habeat: quomodo nec suus eget genitiuo sui primitiuum: quem in se possidet: sed extrinsecus alterius uocis propter multitudinem tertiarum personarum. Praeter rem fuerit hoc notare: quod ait multas atque adeo innumerabiles personae tertias: cum tantum una sit: sed huius personae innumerabiles uoces. Primum aliud est suus illius filius: & caetera: aliud suus est Homeri uel Homero mos: & suus cuiusque mos: & apud Catullum Suus cuiusque innatus est error: quia hic accipitur suus pro proprius: illi minime. Deinde nulla illis reciprocatio quae hic est: quippe intercedente uerbo inter suus & gratiam daturum: Sic Homeri uel Homero est mos suus: siue mos suus est Homero. Cuiusque est mos suus: siue mos suus est. Cuiusque est innatus suus error siue suus error est innatus cuiusque. Phoebo sunt semper lauri sua murae apud me: de quo genere constructum di posterius quid sentiam: apparebit. Nam illud exemplum: India mittit ebur: molles suathura sabaei inutile exemplum est in quo non accipitur sua propria: sed quomodo cum dicimus mittunt suos legatos: suos milites: suas naues: sua agmina: quo etiam modo accipitur in Terentiano exemplo. Suo sibi hunc gladio iugulo. Quod sibi nulla nisi festiuitatis cuiusdam gratia additum est: nec ita coharet cum hoc ablatiuo daturum sui primitiuum: ut sit in illis genitiuis. suus Aristotelis Platoniue nullo pacto separabili

DE RECI.SVIET SVVS

bus. Nam si separet eam: alterum genus loquendi erit: de quo non loquitur Priscianus. hoc loco: suusque significabit quod proprius. Separet autem interiecto uerbo ad hunc modum: Suus est illius mos: Sua est illius natura: suus est Aristotelis: suum Platoni genus: suus est Virgilii sonus: sua est dicentis diligentia: sua docentis. Et sine uerbo substantiuo: suus tenet dolor patris: suus mater: nec procul ab hoc est Virgilianum illud: Fessosque sopor suus occupat artus. Quapropter non eadem est ut Prisciano placet: ratio dicendi suus est Homeri: uel Homero mos: usitatissimum loquendi genus: & suus Ciceronis filius haeres est patris institutus: quod dici ratio uetat. Nam quod ait ad discretionem illius quod secundum legem non est suus. id est sub potestate patris legitimi non est: nulla ratio est: nisi & doceat sic locutos esse: uel legumatores uel principes: senatus uel populum. uel praetores: uel iurisperitos: quod etiam diffinitum reliquerunt: qui sui dicant uel haereditas: uel serui: nunquam hoc pro nomen cum genitiuis eiusmodi copulantes: & ut rationem quoque reddam: suus haeres ad cum cuius est seruus: ut si dicam nemo potest suum instituere haereditem seruum suum: & sua tutela ad illum refertur: cuius tutela est: nec aliter dicitur suus ad discretionem alterius quam meus tuus: alienus. Cum ergo nihil agat suus: si apponatur ad Ciceronis filium palam est redundare non aliter quam in altero exemplo. Ego ingenium suum Ciceronis. Benedico ingenio suo Ciceronis: ubi suus redundare non diffinit Priscianus. Sed per redundantiam dixit abundantiam. Sane abundantiam aliquid interdum causat: haec: redundantia nihil. nam quo dictionem non dico absurdam: sed otiosam ac similem membro: quod integro corpori uelut sextus in manu digitus agnoscitur. Quam ipse quoque quod ait tacite reformidat: longe post eum de uocatiuis pronominum ait: inquit. Itaque quis quantum ad ipsam rerum naturam recte uideat possit dici: o suc fili Euandri & o sua uxor Euandri: ut si dicat euandri filii: & euandria uxor: cum in hoc dicitur tertia intelligatur personae possessoris & possessio: usus tamen deficit: cum usus Prisciane deficit. Neque quia deficit ratio atque ipsa rerum natura: quoniam suae & redundat: & reciproca tamen quod ipsius proprium est perdit: At tu uis addi etiam proprium: nec tamen tunc redundare suae abundare suum: sed indubitabilem significare discretionem. Harum rerum eum tecum ratio non faceret: si nulla usquam recipias exempla: adere praecipua non debuisti: si recipias: & illa debuisti praeferre: quod fecisses optior: si reperisses.

Suus non caret uocatiuo.

Cap. cccxvii.

Quod si usus & uitandae redundantiae & conseruandae reciproca tamen causa respuit tale uocatiuum: o suc fili Euandri quod facit: neutra obstat istarum causa: praefecto uocatiuum oportet admittat: cum natura Prisciano quoque testate non refragetur. A quo pacto recipimus: nec redundantem: nec reciproca tamen uocatiuum. Id uero iam superius ostendimus. Si enim illic Benedicite domino angeli sui: id angeli est uocatiui casus: p inde ac si diceretur: o angeli sui: & quae esset: descende: adiuuate: protegite Caesarem iuxta piculantem o amici sui: o milites: o ciues sui: quidni uocatiuum suus habere dicendum est. Quod si nulla huiusmodi recipiantur exempla: nec mirum: quod raro sit opus hoc sermone: & ratio tam ualida est: ut ipsa possimus esse contenti.

Non tantum per nominatiuum: qualem est uidet ille suus filius licere loqui: sed etiam per alios casus:

Cap. cccxviii.

Sicut in ea quaestione: quae reliqua est ex Prisciani uerbis sic paulo ante dicentis. Est tamen aliqua differentia in possessiuo tertiae personae: cuius nominatiuum tunc utimur: quando ad suum possessorem possessio transitionem facit: & non ad alium: ut indiget illius uel Ciceronis filius: uidet illum uel Ciceronem suum filium. Similiter passiuam: quae a possessore solo sunt nominatiua possessionis exigunt. Amat ab illo uel a Cicerone suus filius. Benemeret uel de Cicerone suus filius. Nec non nominatiuum quod aliis casibus possessiuum licet uti: cum possessorem ostendimus extrinsecus facientem transitionem ad aliquam aliam personam pro sua possessione: ut rogat me ille ut suus legat apud me filius: & ut suus doceat a me filius: ut sui misereatur filii: & ut suo donec filio: & ut suum sequatur filium: & ut suo potiar filio. Nam cur ad nominatiuum coartat hanc regulam? An non per accusatiuum eiusdem generis est? Piget Ciceronis suum filium. Rumor est Caesari insidiari familiares suos. Costat suum esse Homeri morem. Fugere Pompeium sua interest. Fratris iam piget incipit uxorem suam. Nam per accusatiuum latinus dici quae per nominatiuum: sic: Fratris iam incipit uxor sua pigere: alibi docuimus. Cuius simile est illud Quintiliani in milite mariano. Nec si sit uita cupidissimus: poenitere eum sui facti potest.

Quaedam reliqua praecipitorum quando indifferenter utimur his pronomibus.

Cap. cccxix.

Harum porro duarum. Prisciani regulam: quae nunc ad litteram subiecti: in posteriore licet per suum uti eius siue ipsius. id est genitiui: ut rogat me ille ut eius legat apud me filius: & ut ipsius doceat a me filius. In priore non ita quod superius quoque significamus. Etenim ut diuersa proma claritatis gratia exempla: non ausim dicere. Phytagoram uenerabant discipuli eius: sed diuersa quod dicit ipsius desidio: sed sua: siue sui: ut apud Valerium Martialem. Et sua riserunt saecula Meonide. nam id quod in principio negauit sub specie transitionis cadere: sua quoque delectat: sua cuiusque sunt: suum cuique reddat: iam admonuimus non posse mutare pronomem: quia nunc substantiuum est. illud autem ancipitis usus est quod in postremo consulto referuauit: quoties per ablatiuum loquimur absolutum. Ut beatus est ille: tot se uel tot cum amantibus. Potest iam secure uiuere: tanta sibi uel ei accedente haereditate Quo in genere nonnunquam usu uenit: ut per se: non per eum uel ipsum utique loquendum sit.

Quemadmodum in construendo resoluatur sui suusq; in is ipse ille. Capi. ccccc.

T quo admireris ab ipso se inciēdū: ut apud **Quit. i. i.** Tradito sibi puero docēdi peritus: i genū eius i p̄ris naturāq; p̄spiciat. non. n. dixit tradito ei puero sibi eo murato: aut eius & puero p̄mutatis: sic. Docēdi pitus i p̄ris i genū pueri naturāq; p̄spiciat: tradito sibi eo: Sed magis hoc i suus p̄mittit q̄ i is: ob id q̄ seq̄ uult illud i cōstructione. Ideoq; illd' resoluti i q̄libet triū de q̄bus differuimus p̄noium is: ipse ille: tanq̄ affinitatis quodā aut. cōsanguinitatis gradu p̄pinquoꝝ: ut apd' Sene. Sape i maḡm scelera redierūt sua: qd' ita cōstruēdū erit: resoluēdūq;: Scelera maḡi sape redierūt in eū: siue i ip̄m: siue i illū: nōnunq̄ resoluti nō pōt: nō quādo ē substantiū: ut suū cuiq; soluat: sua cuiusq; sunt nisi lōga: & p̄inde dura circuitiōe utāur: qd' cuiusq; ē se soluat: quæ cuiusq; sūt: ip̄ius sūt: sed ē q̄do accipit p̄ptius: ut suus ē Homeri mos: sunt & sua dona parēti: sūt hic ēt sua p̄mia laudi: nisi & hic circuitiōe utāur. Mos Homeri ē eius: dona p̄ntis sūt ip̄ si: p̄mia laudis sūt illi: qd' mihi nō p̄bat. Est at̄ & alteꝝ p̄ hęc ip̄a tria p̄noia resolutiōis genus: ut si dicas: Sape i maḡm scelera redierūt ip̄ius: uel eius: uel illius: q̄le ē illud sup̄ius ex **Quin. Quomō & ip̄m & Virg.** scripsisse māus eoz̄ docēt. Resoluas enī sape scelera maḡi rediere i ip̄m: uel in eū: uel i illū. Item quomō māus & ip̄ius & Virg. docēt eos scripsisse: sed hoc trāseo: & est nō tam natia materia q̄ adoptia: Nam gratius facere scriptorem existimo: q̄ nō nihil q̄ qui nihil omitit: ne saltem plus magnitudini uoluminis: q̄ utilitati legentium studiū uideatur.

Peroratio operis atq; conclusio.

Capi. ccccii.

Hec habui loānes de p̄noium sui & suis reciprocatione quæ dicerē: Cuius quæstiōis tātū abest: ut timeā ne q̄s tenuitatē facilitatēq; insectet: ut uerear ne magnitudinē potius ac difficultate deterreat: & q̄dem sicut inīto dixi labyrinthæ. Etenim me quoq; iuuat ad eius finē uelut ad exitū labyrinthi p̄uēisse illius cretēlis. Nā complures fuisse m̄corantē: quem **Virg.** idē alibi narrat: Parietibus textū cæcis inter ancipitēq; Mille uis habuisse dolū: q̄ signa sequēdi Frāgeret idē p̄sus & irremeabilis error. Veꝝ nō est cur ego iā uerear istā legentiū: siq̄ mō hūc li bellū legendi: despationē: Nanq; oēm quæ at̄ea erat: difficultatē: ut illis demerem. ipse suscepi: uniuerfasq; fere scrutatus cæcæ domus abages de labyrintho: ut amphiteatꝝ sacerē: elaborauit: q̄le i media urbe uisefā **Vespasiā** extructū: aut q̄le puteolanū: cāpanūue: aut **Veronēse.** nā eiusdē exēpli sūt plurima: mille uias illud qdē habens: sed sine cæcitate: sine dolo. sine errore: aut quo magis e uicio similitudinē sumā: quale summi p̄ntificis palacium: quod proxime **Nicolaus** q̄ntus ex cōfuso & labyrinthæos antractus habenti: angustissimū reddidit: non tamē aboletis eoz̄ tūulis: q̄ illd' ædificarāt exornarātq;: sed repatis ac magnificennius restituitis: ut nō imerito ueteres summi p̄ntifices: siq; illis hęc rerū sensus ē plus huic q̄tū ad ædificationē p̄inet q̄ sibiip̄s deberē fatent: a quo ædificante. plus ornamenti acceperūt factū haud dubie oī palatiorū magnificētia p̄æclarus. Cui nō. nihil nostrū fortasse conferri poterit: q̄ p̄iscoꝝ auctoz̄: q̄tū in nobis ē: restituumus: reparamusq; dignitatē. Sed qd' demēs ago: q̄ meā cum illis op̄a coner ulla rōne compare casam cū regia: tosum cū marmore: æs cū auro: litterulas cū eccellente uirtute ac singulari sapiētia. p̄serti cū opusculū hoc nō ausim. ædere: nisi primus ab eo cōprobatū optimo l̄arū censore: nō solū l̄arum p̄lide ac principe. Etenim ille ut semp̄ antea doctrinarum oīum cultor cenlorq;: ita nūc non mō romāi pontificatus ac romāi imp̄ii: uerū etiā romani eloquiū impator & princeps: **Quæ** tria cuinam post hoīes natos affuisse dicemus: id est ad duo priora hoc tertium accessisse. In primis eorum gerendi: ut cū omnis doctrinatū uero lingua romāna: quæ uisitanius latina dieit: cunctarū doctrinatū seminariū coleret & cresceret: res profecto (si uere æstimemus) maioris laudis q̄ cætera. Siq̄dem illa ad nos aliq̄ iudicio & interdū inuitos deserunt. Hoc non nisi iudicio nostro: studioq; cōtingit. Illa nōnunq̄ parū recte admistrant. Hoc non uideo queadmodū nō recte queat admistrari. Illa huius operā atq; opem desiderat: hoc enī ut illa nō adsint: per se pōt esse cōtentū. Itaq; ego **Nicolau Quintū:** cū propter alia summum hoīum iudico: tū uero. p̄pter id q̄ non tātum cultor est sapiētiæ: sed plurimos etiā cultores efficit: haud iniuria compandus choro musarū. siquæ unq̄ musæ exniterūt: quæ & sape ipsæ omnia & a nobis ad capescendam omnem sapiētiā auctores estē credunt. Ab hoc igitur **Ioannes:** cuius tu intimus es: ut ad nos reuertar: oraculum poses: nunq̄d hic liber tibi dedicatus. sit editiōe dignus.

Calphurnius Antonio Pasqualino de Sancto Germano Campaniæ. S.

Restituit quondam patriæ uexilla Camillus:
Et raptas gallis solus ademit opes.
Rettulit eloquium nostro laurennus æuō:
Et capitoliæ contulit arcis opem.
Barbara cuncta iacent: sunt hoc & uindice pulsi

Quicumq; a gothis signa relicta colunt.
Quo tibi debet semper studiosa iuuentus
Campani Antoni gloria magna soli.
Nanq; tua impelsa totum uulgatur in orbem
Vallensis notus q̄ fuit ante magis.

FINIS

Laurentii Vallensis lima quaedam per Antonium Mancinellum Veliternum: ad Reuerendum Aedis Geminianae Antistitem Diuicq; Marci Canonicum Nicolaum Rubeum Patricium Veneru Omnium bonarum artium & uirtutis cultorem.

Enigni(Sapientissime praesul Nicolae Rubee probitate cunctis omnibus praestans) Ingenii est: id agere: quo caeteris consulatur: Nam nemo nostrum sibi soli natus est. Ita q; aiaduertens Laurentii Vallensis Elegantias passim serme in manibus esse: plurimum q; orationi latinae conferunt. Visum est: ut et magis & fidelius conferre possent loca quaedam cursim & breuiter a me obseruata in medium dare: eo autem afo: eo consilio: eo deniq; ritu: q; bus mea et scripra recognouissim. No. n. contumelias no praua mente qd agimus: uri pleriq; solent: idum alioq; q; offendunt: ac si ipsi quoq; non uspiam laberentur. Quod certe fieri nullo modo pot. hinc ait ille: Demosthenes & Homerus. M. Tullio dormitare q; doq; uidentur. Quid miq; Summi qdem suere: at homines tamen. Quaeuq; uero mihi obseruata sunt: Ad te praestanti prudentia uig; Ad te summa sapientia praeditum: Ad te eloquentia sonren: litteratorumq; oium potum & autam dirigo. Curabis igitur nostra haec qualiacunq; una cum uiri doctissimi elegantiis plegant (sic. n. cultiores sient) dulces iucundi charissimiq; Alumni tui Ioannes Iacobi uiri clarissimi filius: Franciscusq; Rubeus. Quoq; prior cum reuerendus uenerabilis sapiens incorruptusq; diui Leonardi titulus (sic. n. appellat) sacerdos tum omni uirtute uir optimus costans seuerus grauis. Alter uero adolescentulus indole forma ingenio memoria insignis clarus idustrius: disciplinae honorisq; studiosissimus. A tua siqdem socratica officina huiuscemodi opa pdeunt. faelices ergo q; bus id contingit: ut te religionis pentem mulatumq; hospitem adire uisere colere possent. Viue uale salue praesidium meum: Viue. Venctis nono cal. feb. M. ccccxcii.

Lima Lau. Vallensis Tituli. I. vii.

Filia filiabus & filiis	Tit. i.	Ab q; bus litteris praeponi solet	Tit. xxix.
Nata natabus & natis.	Tit. ii.	Quatenus. Quatinus	Tit. xxx.
Asinabus	Tit. iiii.	Scilicet	Tit. xxxi.
Seruabus	Tit. iiii.	Videlicet	Tit. xxxi.
Fricio	Tit. v.	Essc uox infinitiui	Tit. xxxii.
Axilla. Ala. Maxilla. Mala. Malu		Cauc ne	Tit. xxxiii.
la	Tit. vi.	Necubi Nequo	Tit. xxxiiii.
Plantarium	Tit. vii.	Interdico	Tit. xxxv.
Donaria	Tit. viii.	Pluit	Tit. xxxvi.
Euentus Euentum	Tit. ix.	Fama. Rumor	Tit. xxxvii.
Iussu. Iussum. pmissu. pmissum	Tit. x.	Sementis	Tit. xxxviii.
Iugris. Iugere. Iugerum	Tit. xi.	Autorare. Exautorare. Autoramen-	
Apertile	Tit. xii.	tum	Tit. xxxviiii.
Senior	Tit. xiii.	Concio	Tit. xl.
Sermonem quem audistis	Tit. xiiii.	Pasco pascor	Tit. xli.
Prior ad plures quoq; refertur	Tit. xv.	Vescor	Tit. xlii.
Quisq; cum positiuo	Tit. xvi.	Frondes	Tit. xlii.
Quisq; cum comparatiuo	Tit. xvii.	Lamina Bractea	Tit. xliiii.
Quam p ualde cum positiuis	Tit. xviii.	Consularis	Tit. xlv.
Quam p ualde cu compatiuis	Tit. xviii.	Campania. laboriae campi	Tit. xlvi.
Quam p q; tum cum suplatiuo	Tit. xix.	Bearus	Tit. xlvii.
Fore cum picipio in dus	Tit. xx.	Fruitus fruiturus. fructus sum	Tit. xlviii.
Erit cum paticipio in rus	Tit. xx.	Foeneror foenero	Tit. xlviiii.
Gerundia in Di.	Tit. xxi.	Mutuo. Mutuor	Tit. l.
Oratum ire: Oraturum esse	Tit. xxii.	Adamare	Tit. li.
Experiendum	Tit. xxiii.	Carere	Tit. lii.
Verlus	Tit. xxiiii.	Abhorreo	Tit. liii.
Procul	Tit. xxv.	Alumnus	Tit. liiii.
Age. Agedum. Agitedum	Tit. xxvi.	Nuntius. Nuntium	Tit. lv.
Nec; autem	Tit. xxvii.	Punctus	Tit. lvi.
Non uero	Tit. xxviii.	Quot mensibus	Tit. lvii.

Laurentius Vallensis li. i. c. i.

Filius filia filiabus.

Antonius Mancinellus Titulo primo.

A filia filiabus & filiis legitur. Plautus quippe in Stichos ait: Sed ego ibo intro: & gratulabor uestre aduentum filiis. Verba sunt Antiphonis senis: quod ite in scœnæ principio dixerat. Ita me dii bene amet meaque mihi seruassint filias &c.

Lau. li. i. c. i.

Natus nata natabus.

Manc. Tit. ii.

A nata quoque natabus & natis legitur. Ouid. n. lib. xiii. met. de quattuor filiabus Anii regis Deli ait Effugiunt quoque quæque potest. Euboca duabus Et totidem natis Andros fraterna petita est.

Lau. lib. i. c. i.

Non asinus. asina asinabus.

Manc. Tit. iii.

Phocas grammaticus ita inquit. Pauca sunt primæ declinationis nomina: quæ contra regulam datiuum & ablatiuum numeri pluralis in bus syllabam mittunt discernendæ ambiguitatis. i. sexus causa. His & ab his Deabus. Filiabus. Mulabus. Equibus. Libertabus. Natabus. Asinabus. quæ a uiris pitis usurpata sunt. Prisci. quoque li. vii. docet: his & ab his natabus. filiabus. deabus. mulabus. libertabus. Asinabus. Et recte quidem. Nam si mula mulabus. Equa equabus. Cur non asinabus? Si uero grammaticis fidem adhibere noluerint: Digestorum libros euoluant: legent & n. & asinabus & huiusmodi alia.

Lau. li. i. c. i.

Non Seruus serua seruabus.

Manc. Tit. iiii.

De fundo instructo lege prædia maritima paragrapho Affini duo Digestis: ita legitur. Quæsitum est an ea mancipia fidei commissio cedant: Cum quædam ex iis rusticis officiis ad tempus peregrinationis adducta sunt relictis cum seruabus & filiis suis: & quædam patribus & matribus relictis &c.

Lau. li. i. c. ii.

Frictum frictio: non frictio.

Manc. Tit. v.

Cornelius celsus lib. iii. cap. ix. de curatione lentæ febrium sic ait. In his frictio quoque ex oleo & fale salubris uidetur. Capite uero. xi. ita scribit: Contentique medici quædam una frictione etiam ex quo liber oleo sunt. Et capite. xii. Adhibeaturque frictio quæ tam is sustinere poterit. Item paulo inferius: Ultima quoque potest hæc auxilia sunt: gestatio & frictio.

Lau. li. i. c. vi.

Hæc diminutiva in ellus ella exeunt. Sunt quædam in illus illa. Inter ea autem priora Prisci. ponit Ala: uultque facere diminutiuum Axilla. Cice. tamen inter posteriora: duo. n. masculina totidemque femina donat hoc genere terminationis. Palus paxillus. Talus taxillus. Mala maxilla. Ala Axilla.

Manc. Ti. vi.

M. Tullius in li. de perfecto oratore ad M. Brutum inuuit ab Axilla Alama Maxilla Malam esse factas ait. n. ita. Quin etiam uerba sæpe contrahuntur non usus causa: sed aurium: quomodo. n. uester Axilla Ala factus est: nisi fuga litteræ uastioris? Quam litteram etiam e maxillis & axillis: & Vexillo: & paxillo consuetudo elegans latini sermonis euellit. Catullus autem a mala malula diminutiuum fecit: ait namque: Mœsta neque assiduo tabescere Malula fletu Cessaret: tristisque imbre madere genæ.

Lau. li. i. c. viii.

Plantarium non locus plantarum: sed ipsæ plantæ et si euulsæ: aut non consistæ fuerunt. Nec me fallit seruium sepate plantaria a plantis dicentem: plantæ sunt raptæ de arboribus: plantaria uero quæ ex feminibus nata cum radicibus & terra propria transferuntur. ad quod sentiendum uidetur alexisse eum Vergilii uersus. Et uiua sua plantaria terra.

Manc. Tit. vii.

Plantarium locum esse plantarum ostendit Pli. li. xvii. c. xiii. ubi de arborum insitione sic ait. Quædam in plantario insita eodem die transferunt. Ut autem ex uersu illo Vergilii li. ii. g. apparet plantaria et plantæ dicere possunt. Ait ille: Syluatumque alia præstos paginis arcus Expectant: & uiua sua plantaria terra. Sic quoque donaria & loca ipsa & dona dicuntur: ut iamiam ostendemus.

Lau. li. i. c. viii.

Donaria non locus repositorius donorum: sed ipsa dona licet Ser. dicat ubi dona sunt ut leuisticum dicunt ubi hoies in templo sedere consueuerunt.

Manci. Tit. viii.

Donaria esse loca in quibus dona reponuntur deorum: abusive autem templa ut Serui. inquit Verge est. Maro. n. lib. iii. g. ait. Tempore non alio dicunt regionibus illis Quæritas ad sacra boues iunonis: & uris impatibus ductos alta ad donaria currus. Aulus Gellius etiam lib. ii. c. x. ita inquit. Vbi reponi solerent signa uetera: quæ ex eo templo collapsa essent: & alia quædam religiose donariis consecrata. Et Apuleius li. ix. sic: Cantarumque & ipso simulacro quod gerebam apud fani donarium redditis ac consecratis: Altera die &c. Idem quoque li. ii. floridorum: de iunonis fano apud Samum inter alia sic scribit. Ibi donarium deæ perque opulentum: plurima auri & argenti ratio in lancibus speculis pocu-

lis: & huiuscemodi utensilibus &c. Maerobius autem donatia pro donis ipsis posuit: ait. n. li. iii. sat. Ornamenta uero sunt clipei coronæ: & huiusmodi donaria. Neq; enim donaria dedicantur, eo tempore quo delubra sacrantur.

Lau. li. i. c. ix.

Euentus in singulari generis masc. & declinationis quartæ est: eius plurali. M. Tul. sapissime i. neutro genere & declinatione secunda uuitur: ut de oratore. Ex alioq; factis & dictis aut euentis. Idè de diuinatione: Si euenta quærimus &c.

Mane. Tit. ix.

Euentus in singulari generis est masculini: & declinationis quartæ: Eius autem pluralis numerus est euentus: ut uisus. M. Tul. li. i. de ora. Vt. n. qs optime dicit: ita maxime dicendi difficultatem: uariosq; euentus orationis expectationemq; hominum ptimefcit. Virg. li. vi. de Aenea: cæcosq; uolunt euentus aio secum possem & plures asserre testes. Hoc ueq; euentum hæc euenta facit. Tul. n. in pitionibus ait: Si cuiusq; facti & euenti causa ponetur. Et Lucr. li. i. Euentū dici poterit quodcumq; erit actum. Inde igitur est euenta & non ab hic euentus.

Lau. li. i. c. ix.

Similia sunt huic iussu & pmissu tuo: quoq; pluralia sunt secundæ potius declinationis: in singulari fere nunq;. Neq; n. dicere solemus iussu tuo: sed iussu. Vel pmissu tuo: sed pmissu. Horatius tamen utar pmissu: id est re pmissa: non autem pmissione: Nec dixisset pmissu tuo: Nec iussibus pmissibusq; tuis dicimus: sed iussis pmissisq; tuis. nec iussus pmissusq; tuos: sed iussa & pmissa tua &c.

Mane. Tit. x.

Ab hoc iussu tatum: & ab hoc pmissu legit: hoc at iussum & pmissum: hæc iussa & pmissa faciunt Syllius lib. vi. Ire iubet campis egtem: ruit ipse citatum Quadrupedem planta sodiens: scutataq; raptim Consequitur iussu manus & muralia portat &c. Et lib. ix. Nec iussu mora: collectis sumantia lucent Terga elephantoz; flammis &c. Aulus Gel. lib. ix. c. xx. hæc scribit. At teus capito publici priuarig; iuris pitissimus qd lex esset hisce uerbis diffiniuit. Lex inqt est generale iussum populi aut plæbis rogante magistratu &c. postea subdit: Nam nisi populus aut plæbs rogetur nullū plæbis aut populi iussum fieri potest. Apparet igitur hoc iussum iussi iussa pluraliter efferre. Et pmissum pmissa: Cum pmissa etiam in plurali substantiuum lit.

Lau. li. i. c. ix.

E diuerso iugerum in singulari secundæ: in plurali tertix est declinationis: non autem ut ait pris. iuger iugeris. Cum omnes dicant in singulari iugerum: & in plurali iugeribus &c.

Mane. Tit. xi.

Priscianus lib. vii. ita inqt: dicitur tamen & hoc iugus iugeris. Iuuenalis iugeribus paucis lumbos donare clientis. Itaq; recte dixit. Pomponius. n. Mela li. iiii. De Araxe ita scribit. Frangit se subide ad opposita cautiū: atq; ob id ingenti cum murmure sonansq; deuoluitur adco citus: ut qua ex præcipiti casurus est in subiecta non declinet statim undam: sed ultra q̄ canalem habet euehat plus iugeris spatio sublimis & aqs pendentibus semet ipsum sine aluco ferens &c. Et Tibullus li. ii. inqt: Prædator cupit immensos obfidef. campos: Vt multo innumeram iuge pascat ouem. Plinius item li. xix. c. xix. ubi de capis meminit sic scribit. Cætero capas ter fossio solo seri iubent extirpatis radicibus herbar; in iugere denas libras &c. Variabimus igitur huius iugeris. Ab hoc iugere: hæc iugera: horum iugez; his iugeribus: hæc iugera. o. iugera: ab iugeribus. Hoc uero iugez; huius iugeri: huic iugero: hoc iugerum: o iugez; ab iugero: hæc iugera: hæc iugera O iugera: nec ulterius.

Lau. li. i. c. x.

Apertile latus quod aptum est: ut Ouid. de tristibus Aspicias a dextera latus hoc adapertile tauri.

Mane. Tit. xii.

Apertile non quod apertum est dicitur: sed quod aperitur uel aperiri potest: ut uersatilis axis qui uersatur: plicatilis crista: quæ plicatur: uel plicari potest: hoc pacto Ouidii illud exponi debet.

Lau. li. i. c. iii.

Comparatiuum pro minori uel accipi q̄ ipsum positiuum habeat ait Prisci. ut Vergi. Tristior & lachrymis oculos suffusa nitentes. Tristior enim hic ex parte tristis accipitur. Sæpe per se positum p ipso positiuo: ut comites senioris aetate: pro senis. In quoq; utroq; est causa: cur aliqd nos addamus Nam illud tristior plane p tristis: non pro ex pte tristis accipitur: ut ait Quint. Vtimur uulgo cõparatiuis p absolutis: ut siq; se infirmiore appellans non dixit pro minus q̄ infirmus: Et hoc senior potius p ualde senex q̄ tantum senex: ut idem Quinti. de isocrate: Eoq; iam seniore: octauum enim & nonagesimum compleuit annum petere Aristoteles pomeridianis scholis cõpit. Et Ouid. de tristibus: Sospite sic te sit natus quoq; sospes: & olim Imperium regat hoc eum seniore senex.

Mane. Tit. xiii.

Recte quidem meo iudicio exposuisti Laurenti Tristior pro tristis: & senior pro ualde senex: Nã & alio in loco idem Virgilius inquit hoc helinus facit hoc æui maturus accetes. Et lib. vi. de Charõ te ait: iam senior sed ciuda deo uiridisq; senectus: Vbi item pro ualde senex exponendum est: quod datur intelligi per uerba illa. Sed eruda deo uiridisq; senectus: quis enim ualde senex charon esset: attamen crudus & uiridis erat. Verum illud ulterius addemus q̄ senior etiam pro magis senex accipitur. Seneca enim epistola. lxxv. ita scribit. Quemadmodum ex duobus sapientibus qui senior decessit: non est beator eo: cuius inter pauciores annos terminata est uirtus.

o ii

Lau. li. i. c. xv. De comparatiuo.

Nam inter duos: ut dixi: damus genitiuum. Quidam dant genitiuum etiam ubi plura duobus sunt sed tantummodo ecclesiastici: præsertim imitari græcos auctores unde interpretantur: Nulla. n. littera est latina noui testamenti. Dicunt ergo Maior discipulorum: Minor frater &c.

Manc. Tit. xiiii.

Nulla enim littera est latina noui testamenti Laurentius inquit: quod secus esse alibi ipsemet confitetur: Ait namq; li. iiii. c. xxii. Tale enim in euangelio: Sermonem quem audistis non est meus: quod in græco hoc est fonte est sermo: non sermonem. Vnde interpres noster transferens maluit latine quæ grammaticè loqui &c. Parcius igitur agendum erat.

Lau. li. i. c. vx.

Quin ipse Priscianus quæ dissentit tamen paulo post quasi imprudens quod negauerat confessus est Prior referri ad unum: primus ad plura: quod antea Diomedes Donatus & Seruius dixerant.

Manc. Ti. xv.

Prior non solum ad unum refertur: sed etiam ad plures. Nam Aulus Gellius li. xiiii. c. vii. refert Varonem in litteris quas ad Oppianum dedit scripsisse ita. Quotiensque usu uenisset: ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent: qui eorum prior aliis esset: ei potissimum senatus consulendi ius fuisse. Salustius item in Iugur. scribit Micipsam Masinissæ filium Iugurthæ Manastabalis fratris sui filio ita dixisse. Cæterum ante hos te Iugurtha: quia ætate & sapientia prior es: ne aliter quid eueniat providere decet &c. Ante hos autem intelligit Adherbalem & Hyëpsalæ filios suos Micipsa.

Lau. li. i. c. xvi.

Igitur superlatius asciscit sibi quisque: reliquit autem omnis uel cunctus positiuo: ut optimus quisque: sapiensissimus quisque. pro eo quod est unusquisque qui est bonus ac sapiens. Vel omnes boni & omnes sapientes: Non. n. liceret dicere boni quisque & sapientes quisque: Nec omnes optimi: & cuncti sapientissimi.

Manc. Tit. xvi.

Boni quisque: & sapientes quisque latine non barbare dicitur. Apuleius. n. prima oratione inquit. namque peccatum semel ut bonus quisque sollicitius cauet: ira &c. Tranquillus de Othone: ferebatur & uagari noctibus solitus: atque inualidum quemque obuiorum: uel potulorum corripere: ac distento sago inpositum in sublime iactare. Tacitus lib. xii. Trepidatione uulgi inualidus quisque obrutus.

Lau. li. i. c. xvi.

At uero Comparatiuis non quisque conuenit: sed omnis. Vegenus tamen non perpolitus sane scriptor inquit honestiores quisque: milites: pro honestissimi quisque. Et Lactantius de opificio: Nam si ita esset placidiora quæque animalia: uel nihil fellis oïo: uel minus haberent quæ fere. Maluissimè ego dicere oïa placidiora animalia &c.

Manc. Tit. xvii.

Vegetium & Lactantium recte scripsisse Quintilianus ostendit. Nam lib. ii. c. iii. ita inquit. Erit ergo etiam obscurior: quo quisque deterior.

Lau. li. i. c. xix.

Perpositiuo proprium est: quæ superlatiuo: ut perpulchre perbelle: quæ pulcherrime: quæ optime. hoc intelligitur: quotiens accipitur quæ pro ualde siue uahementer.

Manc. Tit. xviii.

Quam pro ualde positiuo etiam rite iungitur. Cæsar lib. iiii. com. de bel. gal. Ut quæ celerem atque in stabilem motum haberet: id est ualde celerem Gellius lib. xiiii. c. ix. Immo in quæ potius nos & quæ audaces & quæ licentes sumus: qui frontem improbe indoctosque non uirili genere dicimus &c. Item lib. xvi. c. ii. Eratque hoc sane quæ utile exercitum ad conciliandas nobis ubi uenisset usus uerborum sententiarumque elegantium recordationes. Apuleius libro octauo: Sed heu tu inquit eharitate quæ probe ueste contectus omniisque comite uiduatus prima uigilia fores meas tacitus accedas. Syllius lib. iii. Magnis quæ læta fronte sacros Exceptos hospes tectis inducit Aristas. Tullius in Lelio: quam multa enim: quæ nostra cæ nunquam faceremus: facimus causa amicorum &c. Plinius li. xxxiii. c. xiii. Quare quæso. nisi ut quæ multi eas conferui inferreret: Scribit ea Plinius de lancium numero & potere. Præterea quæ pro ualde comparatiuo quoque recte adiungitur: non solum superlatiuo & positiuo ut Pauit. Tullius li. v. tus. Abacosque quæ plures ornauit argento auroque cætrato. Seneca in epistola. lxxviii. Conuocauit quæ plures amicos. Tullius lib. ii. ad herennium: postea admonuimus causas esse quæ plures in quibus &c.

Lau. li. i. c. xix

Quam pro quantum: nunquam cum superlatiuo: semper cum positiuo.

Manc. Tit. xix.

Quam pro quantum superlatiuo quoque adiungi solet. Varro enim libro secundo de canibus ait Quam paucissimos relinques: tam optimi in alendo fient: Cato item in re rustica capite. lxxv. Quam acerbissima olea erit: & oleum facies: tam oleum optimum erit.

Lau. lib. i. c. xxviii.

Fore quæde habet uocem infinitiui ut esse: significatione uero principii quod est futuræ esse: non tantum esse licet forem foret foret idem sit quæ essem esses esset. Quare cum nomine iungi debet fore non cum primum

cipio: ne duo p̄ticipia simul confundamus. Spero te amatorem uel amicum fore: non autem amatum fore: sed tantum amaturum. ne uidearis hoc dicere te futuz amatuz: quod ratio non patitur cum futuz superuacuum sit. Idem de participio passiuo futuri: Timeo te uerberandum fore: satis erat uerberandum: uel adiucto infinito uerberandum esse &c. postea subiicit Sicut & participium passiuum futuri in nomen reuertit: tuncq; et recipit fore: ut spero hunc puez admirandū uiz fore.

Manc. Tit. xx.

Participium passiuum futuri et si in nomen non reuertitur legimus recipere fore: Tullius. n. li. iiii. epistologę familiarium in epistola quadam ad Appium pulchre ita scribit. Quasi diuinarem tali in officio fore mihi aliq̄do expectendum studium tuum: sic cum de tuis rebus gestis agebatur inferuicbam honori tuo. Et li. ix. Digestoz sic legitur: sufficeret id prestari quod prestandum foret. Sed tamen asseris idem esse forem fores foret: quod essem esses esset. Ouid. quoq; participio futuri in rus erit futuri uocem iunxit. Ait. n. li. ix. met. Siquis tamen hercule siquis Forte deo dolitutus erit &c.

Lau. li. i. c. xxix

Quidam non indoctus hac etate scribere ausus est: iam iam urbs in piculo capiendi est: p̄ eo qđ est iam urbs i periculo est ne capiatur: Siue hostis paze abest a capienda urbe: Cum semper sine substantiuo gerundiū accipiatur actiue: aut si a neutro uenit neutraliter: nisi aliquando ut ostendimus in ablanuo.

Manc. Tit. xxi.

Amandi & huiusmodi gerundia in di passiuę quoq; p̄ferri inuenimus: Iustinus. n. siue Trogus est li. xvii. ita scribit. Athenal quoq; erudiendi gratia missus: de regio quodā puero dixit: & in plogo p̄mi uoluminis ait. Quod ad te impator Antonine nō tā cognoscendi q̄ emendandi causa transmisi.

Lau. li. i. c. xxx.

Dico aliud esse Oraturę esse: & Oraturę ire. Ego qđem cœnaturus sum: non tamen eo cœnatū siue ad cœnandum. Et scio te cœnatuz esse: sed non p̄tinus ire cœnatum: uel ad cœnadum. Nam p̄ticipium futuri cum uerbo substantiuo non habet actionem illam & motum: quem habet uerbū eo. Atq; in passiuo fuerat uerisimilius si dixisset: quo etiam frequentius utuntur auctores: idem esse damnandum esse & damnatum iri. Nam eodem loco dicere possumus Credo peccatum meum resciedum esse: & rescitum iri &c. Postea subdit: Deniq; ut eo reuertar unde egressus sum & semel Prisciano respondeam: non idem esse oratum ire & oraturę esse. Alteę p̄sentis t̄pis est: ut uideo te accusatum ire me. i. nunc. Alteę futuri: ut uideo te accusaturę esse me. Et tamē accusatum iri me abs te uideo accipitur pro eo quod est uideo te: uel accusatum ire me: uel accusaturū esse me: Vel abs te accusandum esse me.

Manc. Tit. xxi i

Idem esse oratum ire: & oraturum esse satis patere potest uel solo infinitiuo huius uerbi eo is it Idem namq; est itum ire & iturum esse. Adde etiam qđ uti & tuteipse asseris in passiuo idem est damnandum esse & damnatum iri. Quod quidem esse non posset: nisi damnatum ire in actiuo infinitiuo esset futuri temporis. Quo enim pacto id quod in actiuo p̄sentis est temporis: In passiuo futuri esse posset: Itaq; Priscianus optime docuit.

Lau. lib. i. c. xxxvii.

Mutatur autem e in u. Repetendarum enim erat dicendum: sed tertia coniugatio p̄ter ceteras hoc iuris habetur litteram hanc immutare possit &c.

Manc. Tit. xxiii.

Id item in quarta coniugatione licere Aulus Gellius li. xv. c. vi. ostendit. Nam ita scribit. Redeuntes gracia Brundulium nauem aduertimus: ibi quispiam linguę latinę litterator roma a Bundulinis accersitus Experiendum sese uulgo dabat &c.

Lau. lib. ii. c. viii.

Versus cōtra naturam p̄positionis semp postponitur: ut Italiam uersus: Megaram uersus &c.

Manc. Tit. xxiiii.

Versus euphonię gratia qđoq; p̄ponitur potius: hinc lib. i. de lingua latina Varro dixit: Cluius p̄ximus ad florales usus uersus capitolium uetus: quod quidem euphonię gratia fecisse apparet.

Lau. li. ii. c. xi.

Procul apud quosdam casui seruit, Apud Curtium procul urbem.

Manc. Tit. xxv.

Dicimus quoq; p̄cul oceano: & p̄cul ab oceano. Plini. n. li. v. c. x. de nido ita igt. Originem ut iuba rex potui exgrere in monte inferioris mauritanę non p̄cul oceano habet. Et phœdra ouidiana ait Sint p̄cul a nobis iuuenes ut foemina cōpti. Catullus itē p̄cul a mea tuus sit furor oīs hęra domo.

Lau. li. iii. c. xvi.

Age singular ē numez desiderat: Agite pluralē. Agedū uero nō singularem tātū sed et pluralē &c.

Manc. Ti. xxvi.

Age & singulari & plurali iunctū legimus. Statius. Ite age & obsessis uigilē circūdate flāmam. Valeri. hac. li. iiii. Vos age funereas ad littora uoluite syluas Et socios lustrate rogos. Plau. i. Stich. Age sultis. Item Age licemini. P̄terea Sicuti Agedū utriq; numero iūgitur: ita Agedum plurali solū.

Liuius libro. vii. N ostrū inquit peditum illud milites est opus: Agitedum ut me uideritis. quacūq; incessero in aciem hostium ferro uiani faciētem: sic pro se quisq; obuios sternite. Et Paulo inferius Agitedum ite mecum &c.

Lau. li. ii. c. xxv.

Habent tamen aliquando nescio quid differentiae in utendo: Cur nanq; non dicimus. Neq; autē sicut neq; uero &c.

Manc. Ti. xxvii.

Neq; autem qui dixerit: recte quidem. Apuleius enim li. i. floridoq; sic ait. Procōsulis autē tabella sententia est: qua semel lecta: neq; augeri littera una: Neq; autem nunui potest &c.

Lau. li. ii. c. xxv.

Contra non dicimus Non uero: sicut non autem. Ut sum tibi amicus Non autem assentator &c. Et capite dicti secundi libri inquit idem Laurentius. Neq; uero idem esse quod non uero: si modo non uero dicere liceret.

Manc. Tit. xxviii.

Non uero dicere licet: Tullius nanq; in Carone maiore seu de senectute sic ait. At ii quidem iam mortui sunt Non uero tam isti q̄ tu ipse nugator &c.

Lau. li. ii. c. xxx.

Ab cum duabus liquidis: & cum i quando fit consonans adiungi solet. ut ab lege: & ab legatis. ab litteris ab Rege. ab rogo. ab re. ab ioue.

Manc. Tit. xxix.

De Ab longe melius. Prisci. edocuit: Ait enim libro primo de. xii. car. A quidē uel abs uocali sequēte non ponimus: Ab uero nō solū uocalibus sequētibus: sed etiam consonantibus quibusdam non male sonantibus antedēte ab: ut abduco: abdo. hęc ille. licet igitur etiā dicere ab duce ab domo. Saxpius deniq; reperitur ab consonante sequēte pręposita. Pli li. ii. c. ix. Et in renebrag; remedium ab natura repertum &c. Item li. xix. c. ii. Mox cęsar dictator totū forum romanū intexit. Viamq; sacrā ab domo sua ac cliuū usq; in capitolium &c. Plura inuenies & in cōmentariis Cęsar. & in Tito Liuiio atq; alijs.

Lau. li. ii. c. xliiii.

De quandoquidem & quando.

Eiusdem significati est Quatēus apd' Seculū dūtaxat Quintiliani. Is ita ait. Sed quatenus luctus nostri in ius uocant: & flenti disputandū est: & orbitati suę mater irascit: supremus quam exorare nō possumus. Et eius discipulus Pli. Minor: Et quatenus negatur nobis diu niuere relinquamus aliqd quo nos uixisse testemur. Nam Cicero dixit Quatenus solūmodo pro inquantū: sicut Eatenus pro intantū. Ut in Lælio: Videndū est Quatenus amicitiae tribuēdum est. Seculū autem Quintiliani ab Liuiio. Vergilio Horatio exordior. Quoq; ultimus in fermonibus sic ait. Surrētina uasfer qui miscet sęcce phalerna Vina columbino limum bene colligit ouo: Quatenus ima petit uoluens aliena uitellus.

Manc. Tit. xxx.

Aliud est Quatenus per e Aliud ē Quatinus: per i: Vnde Caper grāmaticus ita scribit. Quatenus per e aduerbiū est: Quatinus per i cōiunctio causalis: ut si dicas Quatinus hoc sine plagis nō facis: En tibi plagas. Quatenus autē aduerbium temporis aut loci: Temporis quum dices Quatenus hos mores exerebis: loci quū dicimus Quatenus ibimus &c. Festus quoq; sic. Quatenus significat quā sine: sicut hactenus hac sine. Quatinus uero quoniam &c. Itaq; legendum est illud. Quintiliani: Sed Quatinus luctus nostri in ius uocantur. Sic quoq; Plinii illud: Et Quatinus negatur nobis. illud itē Horatii Quatinus ima petit uoluēs aliena uitellus. Quatinus inq; per i. Vnde Iuuenalis sat. xii. inq;: Quatinus hic non sunt nec uenales elephanti &c.

Lau. li. ii. c. ult.

De scilicet & uidelicet.

Apud quos uix reperiās uulgo usitatissimū modū: quum ea quę cōfuse dicta sunt: per singula postea exponimus: quale esset: Quattuor sunt uirtutes scilicet uel uidelicet. prudentia. iustitia. fortitudo. modestia.

Manc. Tit. xxxi.

Tu ipse Laurenti rerni uoluminis prologo eo quidem mō: quē apud doctissimos inusitatum. esse asseris: usus fuisti: scribis. n. illa. Quę. n. disciplina scilicet q̄ publice legis tam ornata atq; ut sic dicā tā aurea ut ius ciuile: Et capite. xxxvii. eiusdē tertii uoluminis ita illud tamen sciendū est: apud Ouidiū in. xiii. sic legendū. Tuq; tuis armis nos te poteremur achille. Non potremur antepenultima breui nō lōga: a tertia scilicet nō a q̄rta cōiugatione. Id at. oē recte quidē. Nā li. xxxvii. digestoz; ita scribit Seruius nō manu missus libertatē consequit: scilicet is: qui ea lege distractus est: ut manumittat intra tempus. Et Seneca epistola. lxxxii. sic scribit. Nō magis q̄ beneficiū dare quisq; scit nisi sapiēs. hic scilicet qui magis gaudet dato q̄ alius accepto. Et Cato Maior apud Cice. ita inquit. Diuinus plato escam maloz; uoluptatē appellat: q̄ ea uidelicet homines capiāt: ut hamo pisces. Libro. etiā. xxxi. Digestoz; in principio sic legitur: Velut certā quantitātē exprimit pro uiribus uidelicet patrimonii.

Lau. li. iii. c. xxv.

Quædā uerba cū nominatiuo iungi recusāt. imo pleraq;. Nā ut recte dico incipe mihi eē familiaris: non esse illi intimus: ita iustate dicā p̄cipe illi esse mihi familiaris: Ne libeat tibi eē intimus hoc tamē

genus loquendi non nunq̄ reperimus. Vt apud Lucanum in. ix. Tutumq; putavit iam bonus eē so-
rer. Et apud Ouid. de ponto. Ecquis in extremo positus iacet orbe ruoḡ: Me tamen excepto q̄ præ-
cor esse tuus: Dicere potuisset sed non tam uenuste: quem præcor esse tuum &c.

Manc. Tit. xxxii.

Præcipe illi esse mihi familiaris: Ne libeat tibi esse intimus: Nullo pacto latine dicitur: Non. n. hoc
genus loquendi apud aliquem probatum auctorem reperitur. Nam si recte aduertimus Lucani il-
lud Tutumq; putavit iam bonus esse focer: Non simile est illis præcipe illi esse mihi familiaris: ne li-
beat tibi esse intimus hic. n. datiuus præcedit: Apud Lucanum uero precedit & sequitur nominati-
uus dicendum igitur præcipe illi esse mihi familiari: Vel præcipe illi esse mihi familiarem. ne libeat
tibi esse intimo: Vel ne libeat tibi esse intimum. Ouid. lib. viii. mer. Vobis immunibus huius eē ma-
li dabitur. Quint. lib. iii. An illi accidat uiro bono esse uel malo: hypermestra ad linum: Quo mihi
cōmisso non licet esse piam: Quint. lib. vii. An huic esse procuratorem liceat. Et lib. iiii. procurato-
rem tibi esse non licuit. Ter. in Incau. Non expedit bonas esse uobis. Cæsar lib. vi. de bel. gal. Quibus
iam licet esse fortunatissimos Lucanus. iiii. Nunq̄ tibi magne per umbras Perq̄ meos manes generū
non esse licebit. illud autem Ouidii Me tamen excepto qui præcor esse tuus: Et grammatice & lati-
ne dictum cum & præcedat & subsequatur nominatiuus. neq; inficias eo. Et grammatice & latine
etiam dici Quem præcor esse tuum: Nam talis ordo esset quem tuum esse præcor: ut nasonis illud
lib. v. meta. Quantum est: Esse iouis fratrem Ter. in eun. Apparet Seruum hunc esse domini paupis.
Quod etiam dicere licuisset ita: Apparet Seruus hic esse domini pauperis. Vatinius. n. lib. v. epi. ad
Ciceronem inquit. Dicitur mihi tuus Seruus fugitiuus uardacis esse. Cæterum lucani illud dicendi
genus Tutumq; putavit iam bonus esse focer apud alios quoq; legere est. Ouid. lib. xiii. met. Sed. n.
quia rettulit Ajax esse iouis pronepos Et lib. i. de ponto ad maximum. Hoc ubi uiuendum est satis
est si consequor a tuo inter thumanos esse poeta geras.

Lau. li. iiii. c. xxx.

Vnde male quidam hunc locum scribunt: pater adest: Caue ne te tristem sentiat. Si enim hoc est:
dicit uide ut te tristem sentiat. Nam & ne & caue prohibentis est.

Manc. Tit. xxiii.

Caue: & caue ne idem est Plautus in Stichico: Caue quenq̄ floccifeceris Cicero. lib. xvi. epi. xi. hæc ti-
bi nota esse nolui: quæ caue ne te perturbent: & impediunt ualitudinem tuam. Tu item Lauréti lib.
ii. c. xxxvi. ita scribis. Ideoq; cauendum est ne uerba quæ momentaneam actionem significant aduer-
biis applies: quale eē &c. Ouid. item li. i. de ponto ad Maximum. Hæc mihi uerba malæ minuerunt
redia uitæ: Quæ tu ne fuerint Maxime uana Caue. Quint. lib. v. c. x. Cauendum ne incaute respon-
deas. Plautus in Stichico pridie caueat ne faciet quod pigeat postridie.

Lau. li. iiii. c. xxx.

Neunq̄ pro nequaq̄. Et ipsum nequaq̄: Et nusq̄ & nuspiam simplici eē negationem indicant. Ideoq;
uno uerbo contenta sunt. Vt nequaq̄ ueniam. Necubi uero duplicem: Ideoq; duplex uerbum postu-
lat. Volo necubi mihi obuius fias: id est ne alicubi: ut Sicubi p̄ si alicubi. Sicunde p̄ si alicunde &c.

Manc. Tit. xxxiiii.

Necubi & nequo etiam uno uerbo contenta sunt. Liuius. n. in principio li. iiii. de bel. punico secūdo
ait. hispanos & aphros & omne quod ueterani erat robur exercitus admixtus ipsoꝝ impedimentis
necubi consistere coactis: Ne necessaria ad usus deessent: puimos ire iussit &c. Cato in re rust. capite
v. uillicus ne sit ambulator: sobrius fiet semper. Ad cœnam nequeo eat. familiam exerceat. Idem ca-
pite. cxlii. Neue ad domum neue ad sese recipiat. Ad cœnam nequeo eat: neue ambulatrix fiet.

Lau. li. iiii. c. xlii.

Interdico tibi aqua & igni: non autem interdico tibi aquam & ignem.

Manc. Tit. xxxv.

Interdico tibi aquam & ignem dici etiam posse plures ostēdunt. Iustinus li. v. Et cui paulo ante om-
nem humanam opem interdixerat. Seneca epistola. lxxvii. interdices mihi inspectionem rege naturæ
Quidius li. vi. met. Cui quondam regia coniunx Orbem interdixit.

Lau. li. iiii. c. xxxiii.

Pluit catet supposito habens appositum ablatiuum ut Liuius: Nunciatum est in albano lapidibus
pluisse licet nunc dicamus Deus pluit carnem pluit manna: puit escam &c.

Manc. Tit. xxxvi.

Pluit sanguis uel lapis: pluit sanguinem & lapidibus. Pluunt lapides in ntō. s. Et deus pluit aquam
recte dicitur. Tibul. li. ii. Multus ut in terras deplueritq; lapis. Statius li. vii. th. Saxa pluunt. Pli. lib. ii.
Præter hæc inferiore cælo relatum in monumento eē lacte & sanguine pluisse. Ibidem: Effigies quæ
plucrat spongiarum fere similis fuit. Plautus in mostel. Venit imber: lauat parietes: perpluunt riga
putrefacitq; operam fabri. Ibidem: Quam mihi amor & cupido in pectus perpluit mecum. His igit̄
patet pluit habere suppositum nominatiuum: uel ablatiuum: & Deus pluit carnem & huiusmodi di-
cendi genus non solum nunc dici sed Plautum quoq; dixisse.

Lau. li. iiii. c. vii.

Rumor & fama idem sunt: quozq; alterz latinum. Alterz e græco ē &c. postea subiungit. Significat
at his duobus noibus sermo qdem in populo sine certo autore de re aliqua recēti siue bona siue ma
la &c.

Manc. Tit. xxxvii.

Quintiliano qdam autore lib. v. fama cōsensus ciuitatis uelut publicum testimonium uocat. Ru
mor uero sermo sine ullo certo autore dispus: Cui malignitas initium dederit: incrementum credu
litas.

Lau. li. iiii. c. xxv.

Sementis est satio siue ut sic dicam seminatio. Liuius campani sementem facere possent. Mirorq;
quare cum in aliis locis apud hieronymum plurimis: tum in geneseos principio Sementis pro sem
ne positum est.

Manc. Tit. xxxviii.

Sementis p satione: & p semine li. i. fast. apud Ouid. legif. Ait. n. Villice da regem terræ semente p
acta: Da regem terram q coluere uiris. Et paulo inferius: Vos date ppetuos teneris sementibus au
ctus: Ne noua p gelidas herba sit uista niues. Columella uero lib. ii. c. x. Sementem p ipso serendi tpe
posuit. Ait. n. sic: de lente. Sationes eius duas seruamus: alteram maturam p mediam semētem: serio
rem alteram mense februario.

Lau. li. iiii. c. xxxii.

Etiā duces militū auctores uocabant: Vnde Auctorare. Liui. li. xvi. Signo suo impressas tabellas
misit: & uero pignore uelut auctorarum sibi pditorem ratus est. i. obligatum & subiectum. Et Vale
rius Maximus li. iiii. Autorato sociis officio. Sueto. li. iiii. de legendo uel auctorando milite ac legio
num & auxilioz descriptione: Ex quo fit Autoramentum uel quasi obligatio nexusq; uel quasi sti
pendium quoddam: uel præcium cuiusdam militiæ ac pugnae actionis: ut Quint. Nec difficilem sa
ne sub illo præsertim autoramento habuisset missionem: sed noluit gladiator uiuere.

Manc. Tit. xxxix.

Referam hic quod Domitius in epistola Saphus poeticae scribit. Afferit. n. q; autorare est eligere i
militiam. Milesq; auctoratus ab impatore ei opam præstat receptus. s. in infra militaria & impatoris
fidem. Inde exautorare diminuere est. & autoramentum signa sicut illam ascriptionem simpliciter nō
autem stipendium. Autorat ergo impator militem quum eum a se ibit. Nam qcqd deinceps agit mi
les autoratus ad impatorem referet: cui uictoriam parat. hæc & plura ille. Seneca prærea epistola pri
ma li. xviii. sic ait. Mulrum autem a fortuna petendum est: De inde sperandæ opes autoramenta sūt
scrututum. ubi quidem metaphoricos locutus est.

Lau. li. iiii. c. xlvi.

Concio est populi multitudo congregata uel ex magistratus iussu: uel publici sacerdotis: uel sua i
terdum auctoritate & sponte: proprie ad audiendum oratorem concionantem in bonum publicum
Cuius etiam oratio uocatur concio &c.

Manc. Tit. xl.

Aulus Gellius li. xvii. c. vii. scribit Concionem tria significare: locum suggestumq; unde uerba fiūt
Itē significare cœtum populi assistentis. Item orationem ipsam quæ ad populum diceretur.

Lau. li. iiii. c. liii.

Quomodo. n. pasco neutz: Et pascor deponens idem significant Prisc. uiderit: q hoc sibi psuasit.
Est. n. pascor comedo & uoro sempq; regit accusatiuum. illud uero sine actō: ut pascentes seruabit
Tyrus hædos.

Manc. Tit. xli.

Pasco neutz: & pascor deponens idem significare ipse ostendam: & utrunq; regere actū. Oui. li.
i. fast. pauit ouis pratum. i. comedit. Vergi. lib. ii. æn. Et miseros morfu depascitur artus. i. comest. uo
rar. legimus item pascor & pasco sine actō in eadem quoq; significatione. Testis Maro. li. iiii. g. Paci
tur i magna sylua formosa iuuenca. Cætera pascentur uirides armenta p herbas Saltibus in uacuis
pascant & plena secundum flumina. Patet igitur idem esse pasco & pascor. & utrunq; regere actū.
Utrunq; etiam sine actō legi. Quidozq; tamen diuersa sunt. Nam ut dicimus herba pascit illum. Ca
dauer pascit aues. Tuo corpe pascis uolucres. Ego pasco uitulos &c. ita non dicimus herba pascur
illum. Cadauer pascur aues. Tuo corpe pasceris uolucres &c. Luca. lib. iii. En nobile corpus pascit
aues. Ver. lib. iii. æn. Et uulsis pascent radicibus herbae Naso i ibin. Aerias uolucres corpe pasce tuo
Vergi. in. b. pierides uitulam lectori pascite uestro. Prærea pascor non solum regit actū: sed ab
latiui quoq; Vergi. li. iiii. g. pascurtur uero syluas. Et in. b. frondibus hirsutis & carice passus acuta
item Dūmq; i hymo pascentur apes: dum rore eicadæ. Et lib. iii. g. frōdibus & uictu pascuuntur sim
plicis herbae.

Lau. li. iiii. c. liii.

Proprie pascere bestiarum est: sicut Vesca hominum: nisi q; hoc regit ablatiui.

Manc. Tit. xlii.

Vescor tū ablatiuo: tum actō iunctū legimus. Tibul. li. ii. Vera cano: sic usq; sacras innoxia lauris
Vescar: & æternum sit mihi uirginitas. Manilius li. v. Tectiq; auro iam uelcitur aug. Verg. Visceribus
miseroz & sanguine uescit atro. Vescor prærea nō solum ad cibos referet: sed ad alia quoq;
sicut uxor. hinc Tibullus ait laurus uescar. Et poeta si uescitur aura. Hora. item li. ii. carm. Quicūq;
terræ munere uescimur. Addimus ulterius uesci brutoz et non solum hominum esse. Plin. n. lib.
viii. c. xv. sic ait. Nūc pricipatus scaro das q; solus pisciū dē ruminare. herbisq; uesci nō aliis piscibus

Lau. li. iiii. c. lxxviii.

Fronde arborum sunt tantum: folia autem & arborum & herbarum & florum quoque.

Manc. Tit. xliii.

Fronde non arborum tantum esse legimus: Plin. n. li. xviii. c. xix. de Getio ascaloniarum genere sic ait: Getium pene sine capite est: ceruicis tantum longum: & ideo totum in fronde. Item capite. xii. eiusdem li. xviii. ubi de Raphani generibus tractat ita scribit. Etiam unum siluestrem Græci chæriam uocant pontici Armon Alii lucem. Nostri Armoraciam fronde copiosius quam corpore.

Lau. li. iiii. c. lxxviii.

Laminam tam ferream æream plumbeam staneam: quam autem argenteam electream aurichalecam dicimus: Bracteam potius ex his posterioribus. Aut certe Bractea tenuis est: & sua sponte plicabilis. lamina uero crassior ex qua armatura conficitur: & qua incensa olim homines torquebantur. nec crepitat ut Bractea prætenuitate &c.

Manc. Tit. xliiii.

Prima significatio uerior habet. Aulus Gellius enim li. i. c. iiii. ita scribit. Sicuti est magnus pondus æris parua lamina auti fit preciosius. Cæterum lignea quoque lamina dici potest. Plin. enim li. xviii. c. xxxviii. sic ait. Dolia quassa sature: ipsorumque lamias scabedo purgare: aut nouas facere. bractea præterea ex alia quoque materia quam ex predictis dici poterit. Plin. namque li. xvii. c. v. ubi terrarum & cretæ genera explicat inquit Colubnam gallia suo nomine Glauropelō appellat: glebis excitat lapidum modo sola gelatiōe ita soluit ut tenuissimas bracteas faciat hæc ex æquo fertilis &c.

Lau. li. iiii. c. lxxxiii.

Prætorius qui præturam: Cōsularis qui cōsulatum: Quæstorius qui quæsturam: Aedilitius qui aedilitatem: Censorius qui censuram: Tribunitijs qui tribunatum: primipilaris qui primipilatum gessit.

Manc. Tit. xlv.

Consularis qui consulatū gessit dicitur: & consulatu dignus. In prima significatiōe Testis est liuius li. v. ab urbe condita: ubi de gallis ait scnes triumphales cōsularesque simul. Et Cice. de claris oratoribus de hortensio dicens nā is post cōsulatū credo quod uiderit ex cōsularibus neminem esse secum cōpatandū negligeret aut eos qui cōsules non fuissent summum illud studium tenuit quo a puero fuerat incensus &c.

In altera uero Testis quoque idem Cice. li. x. epistola ad placum ita scribens: Cōplures in perturbatione reip. Consules dicti: quorum nemo cōsulatū habuit: nisi qui animo extiterit in tempore cōsularis. Paulo ite inueniuntur inquit: hæc si ages & senties Tu eris non modo cōsul & cōsularis: sed magnus etiā cōsul & cōsularis Et pro Milone sic ait: Tribunum uirtute consulatē.

Lau. li. iiii. c. lxxxviii.

Cumani ex oppido cumarum in campania: quam nunc præterea uocant Terram laboris. Campaniam uero eam regionem: quæ illi finitima est. romam uersus.

Man. Tit. xlvi.

Non campaniam tertiam laboris appellat: sed campaniæ partem. Neque nunc dicitur: sed iamdiu præterea ipsi laborias appellat: Testis est Plinius li. xviii. c. xviii. de Agro campano sic enim scribit. In campania tamē laudatissimus campus est motibus subiacet nimboris totis quidem. xl. milibus passuum planicie. postea subiicit. autē uniuersas terras Campus hic campanus antecedit: tantum ipsum pars eius quæ laboriæ uocantur: quem phlegreum græci appellant. finiuntur laboriæ uia ab utroque latere consulari: quæ a puteolis & quæ a cumis capuam ducit. hæc ille. Vbi autē laurentius ait: Campaniam uero eam regionem: quæ illi finitima est romam uersus. Sciendum est duplicem esse campaniam nouam & ueterem. Nā apud Strabonem. li. v. sic legimus. Picetes autē usque Silatin perueniunt fluuium: qui ab hoc agro ueterem separat campaniam: Cui quidem fluuii proprium illud inesse traditur: ut in eius aqua demissa uulgula saxiferaeentur.

Lau. li. iiii. c. ciii.

Beatus qui rebus omnibus ad uitæ usum ornatumque spectantibus abundat. Ideoque locupletes sane homines Beatos uocamus &c.

Manc. Tit. xlvii.

Beatus proprie quod dici possit a Seneca a. M. Tullio ab horatio ab alijs pluribus docemur. Seneca. n. epistola prima li. vi. ita scribit. Si utique uis uerborum ambiguitates deducere: hoc nos doce Beatum non cum esse quæ uulgus appellat ad quæ pecunia magna confluxit. Sed illum cui bonum omne in animo est erectum & excisum & mirabilia calcant: qui neminem uidet cum quo se commutatū uelit: qui hominem ea sola parte existimat: qua homo est. qui natura magistra utitur: ad illius leges componit. sic uiuit quo modo illa præscripsit. cui bona sua nulla uis excutit. qui mala in bonum conuertit: certus iudicium in concussus in trepidus. quæ aliqua uis mouet: nulla perturbat: quæ fortuna quum in cum quod habuit telum nocentissimum uel maxima intorsit pungit non uulnerat. & hoc raro: Nā cætera eius tela quibus genus humanum debellatur: grandinis more dissiulant: quæ incussa tectis sine ullo habitatoris in commodo crepitat ac soluitur. Apuleius etiam in libro de philosophia sic ait. Verum enim uero illum omnibus beatum uideri cui & bona suppetunt: & quemadmodum carere uitis debeat caller. Et. M. Tullius lib. v. tusc. ita scribit. Videamus qui dicendi sunt beati: equidem hos existimo: qui sint in bonis nullo adiuncto malo. Horatius uero lib. i. epistola ad Quintium inquit. Neue putes alium sapientem bonoque Beatum.

Lau. li. v. c. iiii. de fruor.

Denique frui est delectationem capere ex utroque. Itaque in idem recidunt: idemque efficiunt frui delectari uoluptate.

temq; cape. quo fit ut non fuerit cā cur recentiores hoc solū uocabulū frui unde uenit fruitio folis rebus diuis dare uoluerit: hēt enim hoc uerbū duo supia fruitū & fretū. quorū primū uix in usu est nisi apud eos: qui uerborū nouitatibus & gaudent & glorianf. Secundū significat cōsum ut fretus fortasse familiaritate quæ est ei tecū ausus est confiteri.

Manci. Tit. xlviii.

Fruitus & caper grammaticus: & alii usi sunt. Ait autem caper: fruitus sum illa re: Veteres uix dixerunt fruitus sum illam rem. Gellius item li. xvi. c. ii. Refert Næuium dixisse: qui non par sit apud se fruitus est. Et Cicero li. iii. tuf. fruiturum dixit: ubi ait: Consideretq; se fruiturum &c. Ceterum fruor etiam fructus sum facit. Cicero enim. In hortensio inquit ut amœnitate summas fructus est. Quod quidem priscianus li. x. asserit.

Lau. li. v. c. xxv.

Fœnero tibi dicitur: Et fœneror abs te: Qui fœnerat pecuniam dat ad usuram: Qui fœneratur pecuniam ad usuram accipit.

Manci. Tit. xlix.

Fœneror & fœnero idem significant. Seneca epistola. ii. Quantū pascat aut fœneret id est ad usuram det. Et epistola. xli. Multū scribit: multū fœnerat &c. Cicero itē in lælio inquit: Ut enim benefici liberesq; sumus: nō ut exigamus gratiā: neq; enī beneficiū fœneramur: sed natura propēsi ad liberalitatem sumus. Sic amicitia nō spe mercedis adducti: sed q; oīs eius fructus ī ipso amore inest: expe tēdā putamus. Et prouerbiorū. xix. fœnerat domino: qui miseret pauperis. Aulus Gellius item li. xvii. c. xii. scribit: fœneror pro fœnero dictū esse: sicuti assentior pro assentio. & pignero p pignero. Et festus inquit: fœnero & fœneror dici potes. Sciendū tamē est: fœnero tibi & fœneror tibi ut superius patuit idem esse. Feneror autē a te aliud significare: nā idem est quod ad usuram accipio. Legimus enī li. xxxi. digestorum prope finē: Si autem aliquis eorum uoluerit uendere partē suam (domorum supple) uel fœnerari super eam: potestatem habeat uendere cohæredi suo Et fœnerari ab eo. Inueniunt autem & plura eadem terminatione diuersa significare diuersis quidem casibus: ut Comitor illum actiua significatione comitor illo passiuā.

Lau. li. v. c. xxv.

Mutuo tibi dicit. Et mutuor abs te. Qui Mutuat pecuniam dat mutuo. Qui mutuatur pecuniam mutuo accipit.

Manci. Tit. i.

Mutuo & mutuor idem significant: sicuti fœnero & fœneror ut diximus: Seneca enim epistola. lxxii. inquit: Quanto hilarior est qui soluit: q̄ qui mutuat &c. id est qui mutuo accipit Priscianus etiā li. viii. scribit q; multa accipiti terminatione in una eademq; significatione protulerunt antiqui: ut partio & partior. meridio & meridiolus. Mutuo & Mutuor. &c. Quod quidem & Isidorus nō ignorauit: ait enim lib. xx. c. vii. sic: Sed utrum latinis ab græcis: an græci ab latinis hæc uocabula mutuasent incertum est.

Lau. li. v. c. xxxvii.

Adamare est amatorie amare: ut Quintili. multis in locis. sed unus suffecerit. Me quidem marite. si quis interroget omnes matres liberos suos: tanq̄ adamauerint amant &c.

Manci. Tit. li.

Adamare est item honeste ac ualde amare. Cicero lib. ii. epistola ad curionem. Est enim tibi grauis aduersaria constituta & parata incredibilis quædam expectatio: quam tu una re facillime uincas: si hoc statueris quorum laudum gloriam adamaris: quibus artibus hæc laudes comparatur in his esse laborandum. Et li. iii. de oratore sic inquit. Deinde ab Antisthene qui patientiam & duritiam inocratico sermōe Adamarat Cynici primum &c. Alibi quoq; eodem in libro ita scribit: Demosthenē sequi uultis & si illam præclarā & eximiam speciē oratoris perfecti & pulchritudinē Adamastris &c.

Lau. li. v. c. lxxxv.

Vacas sapinæ: das operam sapinæ. Vacas sapina cares sapina. quæ Carere proprie est uacare quibus indiges &c.

Manci. Tit. lii.

M. Tullius. li. i. tusc. ita scribit. Carere igit hoc significat: egere eo qd̄ hēre uelis: inest. n. uelle ī carēdo &c. postea subiicit: dicit etia alio mō carere: quū: aliquid nō habeas: & nō habere te sentias etiā si id facile patiare &c. Subsequit̄ inde: carere enim sentiētis est: nec sensus in mortuo nec carere quidē igitur in mortuo est. Præterea carere de omnibus fere nō solū de illis quibus indiges dicit. hinc plinius li. xxviii. c. i. de capra loquēs ait. Quod equidē miror: Cum febri neget carere. Et Ouidius li. xv. met. Morte carent animæ. horatius itē li. ii. Carm. quæ caret ora cruore nostro. Tu uero lector attēde ulterius: Errare illos qui uolūt careo hēre significatū qd̄ hēt desū: Duo. n. careo significat: ut p cicerōis uerba patuit Egeo scilicet: & nō habeo. Nec idē est desū & nō habeo ut ignaui quidā esse cōtendunt hinc careo sentientis est. Aliud igitur est careo denariis id est egeo denariis: siue nō habeo denarios. Aliud desum: quo ita utimur desūt mihi denarii.

Lau. li. v. c. ci.

Exhorreo hanc rem: idem est q; expauesco. Abhorreo ab hac re: idem est q; perq̄ alienus sum ab hac re. hoc semper postulat huiusmodi ablatiuū illud uero nunq̄ sed actūm.

Manci. Tit. liii.

Abhorreo non solū ablatiuo iungit̄: sed etiam accusatiuo. Catullus. n. ait: Sæuaq; abhorrebas priscipræcepta parentis porphyrio itē ode tertia: ubi uidelicet: quē mortis timuit gradū ait: Quā mortem inquit abhorre potest: q; mōstra matris & asprima saxa sine lachrimis uidere potuit Apuleius li. x. met. Nam & quid potissimū abhorret asinus excogitates scrupulose &c.

Lau. li. vi. c. i.

Alumnus enim significat Nonius Marcellus inquit & qui ab aliquo altus est: & qui aliquē aluit: cui in prima significatione suffragor: in secunda refragor &c.

Manci. Tit. liiii.

Alumnus quidē ut Nonius Marcellus ait significat. Syllius nāq; li. viiii. scribit palladē ita Ioui loqrē
tem. Nō teucros delere adērā: sed lumen alumnae Annibalē lybiae pelli florētibus ānis Vita atq; ex
tingui primordia tanta negabā. Et plinius li. iii. de italia loquens ait: Terra omnium terrae alumna
eadem & parens numine deū elccta. In calce quoq; tonius operis iter multas italiae laudes inqt. Italia
rectrix parensq; mundi alia. Strabo etiā li. v. de Sabinia loquens: ita latine dicit. Ut auxē Sūmatim di
cam italia cuncta pecorum & frugū praestātissima nutritrix est. hāc addi ut illud Terētia omnium terra
rum alumna: nutritrix sine controuersia intelligatur. Vergilius item in cyri sic Magna querot: nec ut
illa quidem communis alumna Omnibus iniccta tellus tumulabit arena.

Lau. li. vi. c. xv.

Nuntius inqt Seruius ē qui nūciat: quod autē nūciatur licet neutro dicatur: tamen inucnief & ma
sculinō. Miror cur ita dixerit: Ego quidem nūq; hoc nuntium legi: ac ne ipse quidē: ut opinor. Cū se
stus pompeius uerastior eo auctor ita scribat: Nuntius & res ipsa & nuntius dicitur.

Manci. Tit. lv.

Seruium non errasse Antiquorū testimonia probant. Lucretius enim ait. Et ad callidū decurrūt nū
tia sensū. Catullus de Bercynthia & Aty Geminas deorū ad aures noua nūtia referēs Tibullus li. iii.
i epistola Dii meliora ferāt: diui uera monēt uēturae nūtia sortis: uera monēt tuis cxta pbata uiris.

Lau. li. vi. c. xli.

Neq; uero sicut reperitur fundus & fundū: ita reperitur pūctus & punctū. Errantq; philosophi quū
pūctus & linea dicunt &c.

Manci. Tit. lvi.

Pūctus. g. m. apud plinium legitur. Is enim li. iii. c. lxx. ita scribit hāc tot portiones terrae: immo uero
ut plures tradidere mūdi pūctus: neq; enim est aliud terra uniuersa. hāc est materia gloriae nostrae.
hāc sedes hic honores gerimus. hic exercemus imperia. hic opes cupimus &c.

Lau. li. vi. c. lx.

Corrūpere est istud uulpiane atq; pomponi linguam latinam non adiuuare. Quis unq; dixit Quot
diebus: & non potius quottidie: Quis etiam Quot mensibus & non singulis mensibus.

Manci. Tit. lvii.

Sicuti Quot ānis dicitur p singulis ānis: ita & quot diebus & quot mēsisibus pro singulis diebus mēsi
busue dici potest. Vnde Cato i re rustica capite. xliii. sic ait. Si uoles uinea cito crescat: & olea q̄ seue
ris: semel i mēse sarrito sulcos: & circum capita oleagina Quot mēsisibus (donec trimae erunt) fodere
oportet. eodē mō ceteras arbores procurato. Et plautus in sticho iquit. Vos meministis. Quot ka
lendis petre demensū cibū. Qui minus meministis qd' opus sit facto facere i aedibus: Varrō p̄terea
de lingua latina ubi de uia sacra loquitur sic ait Quia sacra quotquot mensibus feruntur in arcem.
HAECHACTENus Nicolae. Rubee doctorum antistes mihi notanda (cursum nāq; Laurentii opus
perlegimus) occurrerunt: Si quae alia forte occurrent iis adiciemus. Poterūt quoq; alii linguae latinae
studiosissimi plura forsitan deprehendere. Tu uero hāc qualiacunq; nobis primum animaduersa
hilari frōte suscipies: Viue & Vale. Meq; ut facis Ama. Datū Venetiis pridie kal. feb. M. cccclxxxii.

REGISTRVM

a	d	g	k	n
Laurentii cultas ista uile puluisculum	dependent In altero catum	quali nus seruile nomen	taturus tradit dicitur quis Conciliare	non ad nepotem Ignominiosa ευσ και σφετερος
b	e	h	l	o
primis doctus rationem nibus	iuuenili uoce domus constet us astra:	neo. i. mansuetū uolucibus tamen	mouent: nonnullos micos sciam	Laurentii Vallensis lis: & cipio: ne duo
c	f	i	m	
nisi accipere ederet: ut de tuo & de	Huius etiam & incertum sed uidens	thenis: colla si renouari uoluptatis	neq; adiectiuum rus etiam lierem appellat	FINIS

LAVS DEO.

Impressum fuit hoc opus Venetiis
per Cristoferum de pensis An
no domini. M. cccclxxxvi.
Die. xv. Iunii. Imperante
Augustino Barbadi
co Venetorum
foelicissimo
Principe.

